Preot Nicolae Grebenea

AMINTIRI
DIN ÎNTUNERIC

VOLUMUL 1

PREFAŢĂ

Trăim într-un veac agitat, plin de mari prefaceri si fărădelegi.

Luminată de dumnezeiestile învătături ale Mântuitorului nostru Iisus Hristos, lumea, din beznele în care era, s-a ridicat treptat la cunoasterea adevărului, a binelui, la respectul omului, la un frumos progres moral si spiritual.

S-a putut realiza o cultură si o civilizatie crestină. S-a iesit la lumină. Omul nu mai e idolatru; nu mai e jertfit zeilor.

Femeia nu mai e roaba bărbatului. Toti au devenit fii ai lui Dumnezeu.

National, progresul a mers lent si cuceririle spirituale si sociale s-au făcut cu jertfe mari. Bunăoară, românii ardeleni abia în 1848 au iesit din iobăgia austriacă. Şi România abia în 1878 a iesit de sub suzeranitatea Turciei.

Un salt enorm s-a făcut în 1918, după primul război mondial, când s-a proclamat principiul autodeterminării popoarelor, în urma căruia s-au format statele nationale.

Dar după al doilea război mondial s-a produs

o cădere neasteptată, o prăbusire care ne-a dat înapoi cu sute de ani: 100 de milioane de oameni au fost vânduti sovieticilor fără stirea lor.

Poate fi ceva mai nedrept si mai înspăimântător?

Şi totusi, trei oameni de stat, cinici si mari betivani, au putut face acest act rusinos. Socotindu-se atunci stăpâni ai lumii, s-au suprapus puterii lui Dumnezeu pe care L-au tăgăduit prin actul lor.

Cutremurătoarea fărădelege s-a făcut din necredintă si tăgăduirea existentei lui Dumnezeu. Deci au venit marile dureri si suferinte ale popoarelor care au pătimit în temnitele si lagărele comuniste. Prin aceasta s-a restabilit echilibrul spiritual al lumii. Detinutii au ajuns în asupriri si mari cazne, în marile lor trăiri interioare să înlăture îndoielile, si să capete pas cu pas certitudinea existentei lui Dumnezeu. În conditii extreme de distrugere, ei au rezistat si zeci de ani, desi toată stiinta lumii arată că într-un astfel de regim nu se poate rezista mai mult de un an. Cum au putut rezista atât? Prin puterile lor? Nu! Ci prin ajutorul ce l-au primit de la Dumnezeu. Prin harul Sfântului Duh. Ei au trăit sub scutul lui Dumnezeu

si au ajuns la convingerea deplină, desăvârsită, că Dumnezeu este. Dar nu numai că El este, ci si că El ajută, apără, sprijină pe cei ce-L iubesc. Şi stă si de vorbă cu ei, căci L-au adus pe Dumnezeu în inima lor.

Supravietuirea detinutilor, după dramaticele suferinte prin care au trecut, este o dovadă peremptorie a existentei lui Dumnezeu. Ei sunt niste martori ai existentei lui Dumnezeu si ai nebuniei tăgăduirii existentei lui Dumnezeu, ei aduc lumii mărturia lor, si ea e adevărată si sinceră, căci nu numai cuvântul, ci ei însisi sunt această mărturie.

Această mărturie o aduc si eu care abia după 13 ani de temnită am ajuns să am dovada existentei lui Dumnezeu si să mă conving de realitatea existentei Lui. Şi să pot spune: eu nu mai cred, ci stiu că există Dumnezeu. Nimeni nu-mi poate zdruncina această convingere rezultată din fapte trăite, autentice.

Azi nori negri se ridică la orizont. Forte oarbe, satanice, sunt în plină desfăsurare si luptă. Dumnezeu e tăgăduit de ele mai mult ca oricând. Sfânta Lui Biserică, stâlpul adevărului, e amenintată cu distrugerea ei. Însăsi rasa umană,

care merge acum înapoi, e amenintată în existenta ei. Acum ea se distruge, lent, biologic si spiritual. Viitorul apare nesigur. Şi nici un profet nu apare să arate lumii calea salvării ei.

Căutând în Biblie, găsim cuvintele lui Iisus: «Eu sunt calea, adevărul si viata...» cei chemati spre mântuire stiu de acum calea. Şi Hristos e Dumnezeu; atotputernic, nebiruit, stăpân peste toate. (Isaia cap. 43, vers 3 si următoarele).

Prin acest jurnal dau si eu lumii o mărturie despre existenta lui Dumnezeu, nu spre lauda mea, ci spre slava lui Dumnezeu si întărirea oamenilor.

Sursum corda![1] Ridicati-vă! Dumnezeu e viu în vecii vecilor.

La planurile întunecate care se pot tese în diferite oficine ascunse, neamul meu poate găsi singurul sprijin, statornic si nedezmintit, numai în Dumnezeu. Întoarce-te la El cu toată inima si puterea, mărite Neam Românesc! Lipeste-te de El, căci El este viata ta. Caută-te pe tine si fii ce ai fost.

Priveste drept în sus, spre lumină, fără a lua seama de zarva din jur. Şi vei fi mântuit. Şi vei fi lumină pentru altii.

[1] Sus să avem inimile!

Pr. Nicolae Grebenea

Piatra Neamt, 18 august 1997

ÎNCEPUTURI

M-am născut în Răsinari, vechiul sat românesc de la poalele muntilor Sibiului, situat pe două râuri de munte coborând din părti deosebite, Râul Caselor si Râul Ştezii, la o depărtare de 12 kilometri sud-vest de Sibiu-Răsinari.

La nasterea mea, 25 octombrie 1905, satul Răsinari mai era încă un sat frumos si vestit în Transilvania. Prin secolul al XVII-lea, după cât se pare, era cel dintâi sat românesc din toată Transilvania.

Asezat „în lături”, sub munti, dincolo de valul de miscare a populatiei, ca mărime a fost ajuns si întrecut de satele, asezate pe câmpie si la drumuri, din Banat, Arad sau alte locuri din Transilvania; dar vechea lui faimă nu era încă depăsită.

Cel mai mare mitropolit al românilor ardeleni si poate al tuturor românilor, Andrei, baron de Şaguna, macedonean de origine, iubise această asezare neaos românească cu ciobani si negustori, cu muncitori la pădure, harnici si isteti, toti plini de credintă, cu unul dintre preoti cu totul luminat, de vesnic fericită pomenire - Sava Popovici

Barcianu, dintr-o familie vestită prin preocupările ei de cultură natională. Marele mitropolit, după ce avusese multe legături cu oamenii acestui sat, a dorit să fie înmormântat printre ei, sub deal, între brazi. Cu pietate i-au asezat truditul trup lângă „biserica cea nouă”, asa cum a voit.

Ţăranii acestia mândri îl iubiseră si îl ajutaseră cu bani, în câteva rânduri, atât pentru drumurile lui la Viena la împăratul, cât si pentru tipăriturile sale: Biblia, „Telegraful Român - foaie săptămânală pentru popor”, etc. Multumiri ale „Măriei sale”, căci asa se adresa atunci poporul din Transilvania vlădicilor, mitropoliti sau episcopi, s-au găsit în turnul bisericii vechi.

Mormântul lui Şaguna era mândria Răsinarilor. Nimeni din tot Ardealul nu mai avea astfel de sfinte moaste ce străluciseră deopotrivă pe tărâmul stiintei, culturii si luptei nationale. Numai satul Avrig, tot din apropierea Sibiului, se mai putea mândri cu ceva asemănător: mormântul marelui dascăl român Gheorghe Lazăr.

Aveau si motii niste moaste considerate sacre: ale celor trei tărani: Horia, Closca si Crisan, care s-au ridicat singuri, să sfarme jugul iobăgiei absolutismului habsburgic.

Motii mai au si pe Avram Iancu, Craiul Muntilor, eroul neînvins în timpul luptelor din 1848-1849.

Să nu uităm pe Simion Bărnutiu si pe Andrei Muresanu ce vor fi si ei, ca si altii de dinainte de ei si altii de după ei, marea mândrie a locurilor unde sunt înmormântati. Fiecare cu mândria lui.

Doctorul Ilarie Mitrea, colonel, ce ani îndelungati trăise în Indonezia, Sumatra, Java, Celebes, insule sub stăpânirea Olandei, si de unde adusese la Bucuresti o grămadă de minunătii, păsări si animale împăiate, precum si diferite pentru muzeul de arheologie al tării, era si el atunci o altă mândrie, mai mică, a Răsinarilor.

La nasterea mea, începuse să se remarce tânărul poet Octavian Goga. El apărea la un moment suprem, tocmai când lupta maghiarilor de deznationalizare a românilor era în toi. Ea era dusă cu furie de prim-ministrul Ungariei, Ştefan Tisza (Tisza Pistea, cum îl porecleau românii), asupritorul tuturor minoritătilor din Ungaria, români, cehi, slovaci, sârbi, croati, evrei, ce constituiau majoritatea populatiei din Ungaria Mare, cum era numită atunci, tara în care, ciudătenie istorică rar întâlnită, ungurii erau

minoritari: 1/3.

Condeiul lui era o armă de luptă împotriva tiraniei asupritoare si o mângâiere pentru poporul asuprit. Versurile lui si tot scrisul lui erau ca o cuminecătură cu care se împărtăsea tot românul ardelean spre întărirea trupului si a sufletului. Goga era acum o nouă mândrie a Răsinarilor si nu numai a lor, ci a întregii Transilvanii si Românii.

Tatăl meu, Dan Grebenea, născut în anul 1845 în Răsinari, de mic trecuse cu oile peste munti pe la Râul Doamnei-Muscel în Ţara Românească si a ajuns cu oile până în Dobrogea. Târziu s-a putut întoarce acasă, în Transilvania, căci era delicvent la legea recrutării la armată; numai când împăratul amnistiase pe cei ce nu se supuseseră încorporării, a îndrăznit să se întoarcă acasă si s-a însurat îndată la Răsinari cu biata mamă. El avea vârsta de 44 ani, iar dânsa era fată tânără de 16 ani si jumătate, fiică a lui Nicolae si a Stancăi Olariu, si nu voia să se mărite cu un om mult mai în vârstă ca ea.

Dintre cei nouă copii ai mamei mele eu am fost al optulea. Dar numai cinci dintre noi am ajuns mari, la căsătorie.

Tatăl meu era de origine macedoneană si se

trăgea din orasul Grebena din Macedonia. Strămosii lui emigraseră din Macedonia în veacul al XVII-lea, din cauza asupririi turcesti, ca negustori de vite. Acest lucru l-am înteles din povestirile tatii, care si el era al optulea dintre cei nouă frati ai săi.

Bunicul meu după tată, Bucur, om aspru si viforos s-a însurat cu Nuta, fiica „directorului cel mare", Hămbăsan, cum numea tata pe directorul de atunci al scolii primare din Răsinari.

Mama avea si ea frati pe Ion Olariu, căsătorit în Săliste, unde avea o prăvălie, si pe Nicolae, ce a făcut studii universitare la Budapesta si a ajuns avocat, judecător si notar public în Petrosani, iar ca soră pe Dobra, tărancă, tot ca si mama, care trăia în Răsinari.

Neamurile dinspre tata: Hămbăsenii si Ciucenii; cele dinspre mama: Nicolae Giurcoi si Comse Mitrea.

Din cauza unui foc de la vecini ce ne-a aprins si nouă sura si casa, mama a murit de tânără, suferind de inimă, în anul 1911, în luna august, în vârstă de 38 de ani; iar eu am rămas orfan când încă nu aveam sase ani.

Copilăria mi-a fost grea, fără mângâieri,

având un tată aspru, sever si neînduplecat, dar aveam totusi toate cele de trebuintă pentru hrană si o viată modestă.

Şcoala primară am făcut-o în satul meu, cu învătători români, unii consăteni, si cu un director, Frătilă, de o asprime iesită din comun. Pe lângă loviturile cu trestia cu noduri aplicate pentru greselile la citire, la limba maghiară, de la 5 la 20 lovituri pentru citirea gresită a unei litere, mai aplica si lovituri în cap cu cheia de la cancelarie, care erau îngrozitoare si datorită cărora tot capul era numai trepte care nu au dispărut decât după anul 1925.

Din cauza acestor lovituri, la sfârsitul clasei a patra m-am îmbolnăvit atât de grav, încât tata si cei ce mă vizitau se temeau că voi muri.

Aveam febră mare. Directorul voise să cumpere niste lemne de la noi, dar nu se înteleseseră la pret si acesta se răzbuna acum pe mine, desi aveam note mari. Tata, care înainte se arătase indiferent la bătăile neobisnuite ce le primeam, atâtat si de niste colegi de ai mei ce veneau să mă vadă si spuneau: „Bade Dane, de-l mai lasi pe Nicolae la scoală, îl omoară directorul”, s-a dus furios la director acasă si i-a

spus:

- Domnule director, ti-am dat copilul că să-l înveti scoală, dar dumneata, pentru că nu ti-am dat lemnele cum ai vrut, te-ai răzbunat pe copilul meu. Acum el e foarte bolnav, să stii: de moare copilul meu, îti sucesc gâtul ca la o găină; de mâna mea nu scapi.

Dar a scăpat, fiindcă după vreo trei săptămâni de suferintă mi-am revenit.

Izbucnise războiul si unii învătători au fost dusi pe front. Altii, ca Frătilă, au fost arestati si dusi în temnită la Seghedin si la Vatz ca trădători, căci românii cu sentimente mai accentuate românesti erau socotiti de unguri drept trădători.

Am continuat clasa a V-a si a VI-a tot în sat, cu preotul Maniu Lungu, la fizică, si cu celălalt preot din sat, Emilian Cioran, la istorie. Ambilor preoti le port o vie recunostintă. Ei au fost nu numai dascăli de carte, ci si de inimă. La muzică cântam cântece românesti totdeauna cu ferestrele închise, să nu ne audă cumva jandarmii.

Am terminat cu bine clasa a VI-a primară cu nota „Eminentiam”. Examenul de stat l-am dat în limba maghiară.

În anul 1919 Ungaria Mare era distrusă.

Asupritorul minoritătilor, Tisza, fusese ucis în revolutia izbucnită în Ungaria sub conducerea lui Bela Kun. Ungaria se micsorase de ajunsese de numai 93.000 kilometri^2.

Principiul politic al autodeterminării popoarelor, pus în circulatie de marile puteri biruitoare de după primul război mondial, Franta, Anglia, America si Italia, a dus la dezmembrarea Austro-Ungariei. Croatia, Bosnia si Hertegovina deveneau ale Serbiei, care a primit un nume nou, Iugoslavia, adică slavii din sud. România mostenea Transilvania cu o parte din Banat si Bucovina. Cealaltă parte din Banat a trecut la Iugoslavia. Cehii si slovacii formară un stat nou: Cehoslovacia.

Austria, ce fusese un imperiu, deveni ceea ce trebuia să fie: un stat ce cuprindea austriecii, cu o suprafată de aproximativ 83.000 kilometri^2.

În 1919 m-am dus la scoala normală din Sibiu. Era nevoie de functionari români. Functionarii unguri, ca să saboteze România Nouă, au refuzat în toată Transilvania să depună jurământul de credintă noului stat român si au refuzat să mai lucreze. Era greu.

Ungurii, cu morga lor veche, erau în

expectativă. Voiau să vadă cum va putea merge noul stat în care *de jure*[2] erau cuprinsi. Criticau. Se îndoiau că România va putea merge înainte. Dar ea a mers.

Unii profesori de liceu au trecut la universitate, unii învătători au fost promovati profesori si trebuiau să facă cursuri de pregătire pentru ei.

S-a format în cadrul armatei un regiment de căi ferate ca să asigure mersul trenurilor si apărarea acestora de sabotaje.

Toate mergeau încet, dar bine.

Din această necesitate de slujbasi români am intrat la Şcoala normală din Sibiu împotriva dorintei tatălui meu care voia să mă facă cioban sau negustor, care, după părerea sa, era un om independent si nu pândea francul la lună ca functionarii.

Am fost primit în clasa a II-a, ca unul ce făcusem sase clase elementare.

Şcoala, neavând o clădire a sa, trebuia să functioneze într-o fostă cazarmă de honvezi[3], pe malul Cibinului, râul ce trece prin oras.

[2] De drept

[3] Infanteristi unguri

Directorul, Vasile Stan, mot, profesor de pedagogie, avea si un doctorat în filosofie luat la Jena în Germania. Era un om excelent, cu principii pedagogice evoluate. Şcoala era confesională, cu băieti si fete în aceeasi clasă. Desi scoală mixtă, s-a putut observa o atmosferă serioasă, de bună purtare si respect între sexe, ce ar putea uimi astăzi. Mai toti eram tineri săraci, dar cei mai multi aveam burse. Mai trebuia totusi să plătim unele taxe, lucru care pentru mine a fost foarte greu când am trecut în clasa a V-a. Era o plăcută emulatie între băieti si fete si pot spune că în genere fetele erau mai silitoare decât noi, băietii.

Nu pot uita o excursie pe care am făcut-o în anul 1922 în cadrul scolii, pentru unificare culturală si natională, în unele orase ale tării. Am plecat vreo 82 de elevi, băieti si fete, îmbrăcati în costume nationale transilvane din diferite regiuni, condusi de directorul scolii si de câtiva profesori. Dirijorul corului era talentatul compozitor Timotei Popovici, profesorul nostru de muzică. Atunci am cunoscut o parte din tară. Până atunci nu cunoscusem decât Sibiul, orasul Drăgăsani si Râmnicul Vâlcii. În toate orasele prin care am trecut am dat concerte de cântece nationale,

foarte audiate si apreciate. Traseul nostru a fost: Focsani, Bacău, Roman, Iasi, Galati, Brăila, Ismail si Tulcea. Pentru mine totul a fost foarte instructiv. Asa am cunoscut Regatul: Moldova, Muntenia, Basarabia si Dobrogea, cu locurile si cu oamenii ei. Multimea evreilor în Moldova si faptul că stăpâneau comertul în cea mai mare măsură acolo, mi-au atras atentia în chip deosebit.

Prefectii judetelor si notabilitătile orasului ne întâmpinau la sosire si ne spuneau cuvinte de bun venit, dându-ne cel putin o masă pe spezele lor. Iar noi le aduceam salutul frătesc al Transilvaniei.

Desi scoala noastră era de 8 clase (în vechiul regat atunci scolile normale erau numai de 6 clase), ne-am mirat că pe la mijlocul anului scolar 1924-1925, pe când eram în clasa a VII-a, am fost anuntati că vom termina clasa a VII-a si, din nevoia de cadre didactice, ne vom prezenta la examenul de diplomă de învătător odată cu clasa a VIII-a. Astfel, în iunie 1925 am terminat două serii de elevi: clasa a VIII-a si clasa a VII-a si la diplomă am dat examenul împreună. Am absolvit

Toamna, din dorinta de a cunoaste tara, nu am luat un post de învătător în Ardeal, ci în Moldova, în comuna Văleni din judetul Roman.

Aici îsi avea mosia Baronul Stârcea. Rezervat si distant, nu avea relatii cu învătătorii din sat. Căsătorit cu Văleanca, boiereasa locului, română bună ce tinea legătura cu poporul, el era un înstrăinat. Un contact cu cei trei învătători si cu preotul ar fi fost rodnic pentru popor. Dar el a lipsit. Mi-a plăcut cariera de învătător si cu drag am învătat un an pe copiii din clasele I-a si a V-a. Rezultate frumoase.

Dar nevoia de a nu mai învăta pe altii si de a merge mai departe m-a făcut să mă înscriu ca student la Teologie, la Sibiu, în toamna anului 1926.

STUDENT LA ACADEMIA TEOLOGICĂ „ANDREIANĂ”

Teren nou de lucru, profesori noi.

Cursurile au început să mă pasioneze de abia în anul III.

Dar profesorii au fost excelenti. Niste adevărati părinti, iar unii stiau si multă carte.

Rectorul, Eusebiu Rosca, un bătrân profesor de drept canonic, era de o corectitudine dusă la

ultima limită.

Când a fost înlocuit cu profesorul Nicolae Colan, m-a chemat să-mi ridic actele si mi-a dat si ultimele „drepturi" acolo: un timbru de 25 de bani.

Aurel Crăciunescu, bănătean, avea cultură germană, preda Isagogia[4] Vechiului si Noului Testament si Arheologia, era blând si smerit ca un sfânt. Ilie Belentă, profesor de istorie, savant în istoria universală a Bisericii Ortodoxe, cunoscător în multe domenii, mare ortodox, caracter ferm, credintă mare. Iosif Hradil, profesor de dogmatică, de origine cehă, catolic trecut la ortodocsi, căsătorit, spirit luminat, conducea si internatul teologic, manifestând deosebite tendinte de detectiv si de spionare a studentilor ce uneori mai săreau peste ziduri, întârziind noaptea în oras. Nicolae Colan, profesor de hermeneutică si de exegeza Noului Testament, brasovean, cu un talent literar deosebit, unea severitatea cu blândetea si bunăvointa. A ajuns episcop la Cluj, apoi Mitropolit al Ardealului. Grigore Cristescu, profesor de morală, oltean, cu o inteligentă sclipitoare, predicator de înaltă clasă, dar putin statornic în atitudini mari. Nicolae Neaga,

[4] Studiul

profesor de ebraică, om modest cu o inimă de aur si cu o serioasă pregătire profesională. Nicolae Terchilă, profesor de filosofie, tânăr, abia sosit cu o nemtoaică de la Jena, sotia lui. Caracter frumos, nici o prefăcătorie, sincer si limpede ca cristalul. În ultimul an ne-a venit si Dumitru Stăniloae, strălucitul scriitor si dogmatist de mai târziu. Tânăr entuziast, spirit viu, era o figură care promitea. Candid Popa, un om cu adevărat candid, a predat patru ani muzica bisericească. Nicolae Oancea, cunoscutul compozitor, ne-a predat si el muzica profană. Scund, slăbut, era plin de nerv, vesel si plăcut. Ambii ne-au lăsat frumoase amintiri. Spiridon Cândea, începând cu anul II, a fost economul Academiei noastre. El supraveghea si masa în refector[5].

Masa studentilor era bună, gustoasă, totdeauna curat pregătită, dar uneori insuficientă pentru a satisface cerintele unor tineri încă în dezvoltare. Studentii erau proveniti din absolventi de scoală normală cu 7 si cu 8 clase, din absolventi de liceu si din absolventi de liceu cu bacalaureatul.

Academia teologică avea o societate de

[5] Cantină

lectură la care se prezentau lucrări literare sau teologice ale studentilor. Ea dădea si o serbare publică în sala de la prefectură în fiecare an, în ajunul zilei Sfântului Andrei, care era patronul Academiei noastre.

Societatea de lectură era condusă de un comitet condus de un presedinte activ, ales de studenti dintre studentii din anul IV, dintr-un bibliotecar prim si un al doilea bibliotecar, un casier, doi notari de sedintă, numiti si secretari, si o comisie literară compusă din câte doi membri studenti din fiecare an, toti sub presedintia unui profesor al nostru ca presedinte de onoare.

Din anul II si până la terminare eu am făcut parte din comisia literară ca reprezentant al anului meu împreună cu un alt coleg de an.

Am terminat facultatea cu bine, încântat de frumusetea teologiei; nu am fost totusi aprins de un zel sfânt de cunoastere si de trăire crestină. Mă pasionau unele probleme dar nu îndeajuns de mult. Eram cald, dar nu încă fierbinte. De aceea, risipeam destul timp si cu sahul sau cu alte jocuri, uitând de linia mai înaltă pe care trebuia să mă avânt.

Terminând studiile în anul 1930, am fost

trimis ca profesor de religie la gimnaziul din Lupeni, pe considerentul că am vocatie didactică. Ca profesor am fost foarte activ si am predat religia si în scolile primare din oras.

Am condus societatea crestină „Oastea Domnului”, având două sedinte pe săptămână, cu subiecte religioase si cântări cu acelasi caracter. Societatea „Oastea Domnului” era un organ al Bisericii creat de Mitropolia Sibiului pentru înviorarea credintei la noi. Am organizat conferinte publice, în cadrul „Oastei Domnului”, cu subiecte cultural religioase, cu serbări si cântece. Dar si în afara „Oastei Domnului” am mai tinut unele conferinte cu subiecte adecvate mediului muncitoresc al orasului care era de atunci un oras muncitoresc de 16.500 locuitori. În anul 1933 mi-am pregătit foarte grăbit diferenta de liceu împreună cu Minerva Dăncăsiu din Răsinari. Tot atunci, toamna, ne-am luat si bacalaureatul învătând tot împreună. În perioada 1933-1934 eram profesor la Petrosani.

În intervalul 1934-1935 mi-am făcut stagiul militar deoarece încă nu eram preotit. Am fost elev al Şcolii Militare de Infanterie din Ploiesti. După ce am terminat-o cu bine, în 1938 mi s-a dat

gradul de sublocotenent, „ofiter în rezervă”.

Delegat de Mitropolia Sibiului, începând din anul 1936 si până în septembrie 1938, am organizat o parohie ortodoxă în Bicazul ardelean, judetul Ciuc. Aici a trebuit să mă zbat, să alerg si să lupt mult. Am lucrat cu râvnă si avânt si am obtinut frumoase rezultate. Am obtinut loc pentru biserica ortodoxă ce urma a se clădi în Bicaz-Centru. Către această biserică ortodoxă s-au îndreptat multi credinciosi de la greco-catolici si de la baptisti, acestia din urmă fiind peste două sute de familii.

Era o atmosferă duhovnicească plină de avânt, pentru trecere la Ortodoxie. Se astepta doar momentul prielnic trecerii. Influenta duhovnicească moldoveană se simtea în Bicazul ardelean.

Acolo am întâlnit români în vârstă de peste 50 de ani care stiau că au fost născuti si botezati ortodocsi, dar nu stiau momentul când s-au trezit că în acte erau de acum greco-catolici. Rezultă că ei au fost trecuti în confesiunea greco-catolică după anul 1894, în perioada bătăioasă a primului ministru ungur Ştefan Tisza, cel mai aprig dusman asupritor al minoritătilor din Ungaria Mare,

împreună cu tatăl său, Koloman Tisza.

Prin nemaipomenite presiuni si asupriri ungurii luptau cu o furie sălbatică pentru deznationalizarea minoritătilor, spre a ajunge la majoritate si a putea justifica dreptul lor de guvernare si stăpânire.

Ungurii au considerat că trecerea la biserica catolică e un prim pas pentru maghiarizare. Totusi multi români greco-catolici s-au dovedit buni români, patrioti si luptători plini de avânt pentru idealul national si interesele neamului românesc. Prin intermediul bisericii greco-catolice au cunoscut cultura apuseană si institutiile ei pe care le-au pus în slujba neamului lor.

În anul 1936 am luat contact cu Miscarea Legionară si am devenit membru al ei. Nu făcusem încă politică. Asistam la luptele politice dintre diferite partide de la noi ca un observator neangajat si eram cu totul nemultumit de coruptia politicianismului românesc de după primul război mondial.

Fusesem solicitat să intru în marile partide de atunci: Partidul Liberal si Partidul Ţărănesc, dar felul lor de lucru nu mă satisfăcea. Ele erau partidele de guvernământ si intrând în ele puteai

astepta, când veneau la putere, avantaje materiale. Dar eu nu urmăream astfel de avantaje.

Partidul National Ţărănesc, provenit din fuziunea Partidului National (compus mai ales din ardeleni) si Partidul Ţărănesc, condus de Ion Mihalache (compus mai ales din regăteni) cu revendicări sociale serioase si voind un stat tărănesc la noi - fusese o mare sperantă a tării. Se spunea: „vor veni ardelenii cei cinstiti si va fi o redresare morală a întregii tări". Dar, venit la putere în 1928, prin câstigarea alegerilor, el a fost o deceptie.

Presedintele partidului, Iuliu Maniu, avocat de profesie, luptător nationalist în timpul ungurilor, combativ si energic, bun luptător, era acum în opozitie. La putere s-a dovedit fără initiativă, moale, protocolar; presedinte, dar nu comandant. Iar unii dintre ministrii lui s-au arătat coruptibili si afaceristi dornici de îmbogătire.

Visul cinstei si al onestitătii s-a stins repede.

Maresalul Alexandru Averescu, cel mai mare general din războiul nostru de întregire 1916-1918, ce iesise din război cu un prestigiu enorm si guvernase de câteva ori tara, după venirea la putere a regelui Carol al II-lea în iunie 1930, luând

o atitudine deschisă contra abuzurilor regelui Carol al II-lea, si-a înlăturat orice sansă de a mai guverna. De aceea, Octavian Goga, omul lui cel mai de valoare, văzând cum dispar sansele unei guvernări în urma conflictului cu regele, l-a părăsit.

Celelalte câteva partide, ca: Partidul Lupist al doctorului Nicolae Lupu, Partidul Agrar cu Argetoianu, Liga Culturală a lui Nicolae Iorga, fractiunea din Partidul Liberal a lui Gheorghe Brătianu, profesor de istorie si fiu nelegitim al lui Ionel Brătianu, Liga Apărării Nationale a lui A. C. Cuza, ce se unise cu Octavian Goga, ca si Legiunea Arhanghelului Mihail a avocatului Corneliu Zelea Codreanu, erau la acea dată, în 1936, prea mici ca să ia singure puterea.

Nimic deosebit nu vedeam la aceste partide, cu exceptia ultimului.

În ce priveste Partidul Comunist de la noi întemeiat în 1921, era interzis prin lege si functiona subversiv. Venea cu revendicări sociale revolutionare si doctrina materialismului istoric, cu dascălii socialismului Marx si Engels, si cu Lenin, ca ultim doctrinar, sub influenta Rusiei - care nu acceptase revenirea Basarabiei la patria mamă si dorea să o reanexeze la Uniunea Sovietică. Partidul Comunist fusese silit să

introducă în programul său un articol prin care luptau să se distrugă granitele tării noastre, asa cum se constituiseră prin tratatele de la Versailles si Trianon, ca unele ce înglobau teritoriile străine tării, lucru ce a dus imediat la punerea partidului în ilegalitate si interzicerea functionării lui. După reluarea Basarabiei de către Uniunea Sovietică si a Cadrilaterului de către Bulgaria, acest articol a fost scos din programul partidului, dar atrăsese pe multi străini care vroiau prăbusirea granitelor noastre.

*

Dar spre a întelege aderarea mea la Miscarea Legionară, Garda de Fier numită acum, datorez câteva explicatii prealabile cu privire la starea de coruptie din tară, Carol asasinul si camarila, Elena Lupescu si evreii.

La sfârsitul primului război mondial numărul evreilor în România era mare dar nu de temut. El a crescut prin adaosul celor din Transilvania, Banat si Bucovina, dar nici acum nu era înspăimântător. Însă în mai putin de doi ani si jumătate ei au devenit o primejdie natională: numărul lor a crescut imens nu prin nasteri, ci

prin „infiltrări” în tară peste granită, cumpărând organele administrative de stat. Evreii de la noi au devenit după 1921 o mare primejdie din mai multe motive:

1. Numărul lor prea mare spre a putea fi suportat de noi: în decursul 1930-1940 tot al saptelea locuitor al patriei era evreu.

2. Sprijinul extern imens dat lor de francmasonerie si de evreii de pe glob.

3. Solidaritatea lor internă exceptională si ajutorul dat la sate de Cahal, organizatie pe judete a negustorilor evrei săraci, spre a concura neloial pe negustorii români din locurile respective si a-i ruina prin vinderea mărfurilor sub pret, pierderea acoperind-o Cahalul până îl doborau pe român, si apoi urcau din nou preturile.

4. Pentru lipsa de scrupule si coruptia pe care o întindeau ca o pecingine peste toată tara, cu o viteză neasteptată.

5. Pentru îndrăzneala cu care voiau să ocupe locurile în barouri, în medicină, în institutiile bancare si mai ales în toate sectoarele economice lucrative.

6. Pentru cutezanta de a voi si a lucra pentru dominarea presei la noi si dorinta de a îndruma

neamul românesc pe directii materialiste, ateizante, nepotrivite cu duhul său crestin iubitor de Dumnezeu si de oameni.

7. Cumpărarea românilor slabi de înger, coruptibili, creduli.

Dar această mare primejdie s-a accentuat după primul război mondial si a dus la mari lupte între studentii români si studentii evrei. Începutul luptei s-a făcut la Cluj de către studentii de la Medicină, ce nu vroiau să fie coplesiti de evrei, iar cu ei s-au solidarizat, sesizând primejdia, toti studentii români de la toate facultătile si universitătile tării, cerând *numerus clausus* pentru intrarea în facultăti. Deja în 1936 primejdia devenise imensă, evreii erau stăpâni peste 60% din comert si 80% din industria tării.

Jumătate din presă era în mâinile lor. Unii intraseră si în universităti.

Mai adăugăm un fapt foarte important: din 1930, odată cu venirea regelui Carol al II-lea la cârma statului, românii nu mai aveau o regină: aveau o cvasi-regină, evreică, pe Elena Lupescu, ibovnica si întretinuta lui Carol al II-lea si prin ea influenta evreilor a crescut enorm.

Desi bogati, la noi multi evrei, unii miliardari, ca Auschnit, Aristide Blan, sefii presei evreiesti de la noi (de la gazetele „Dimineata”, „Adevărul”, „Lupta”), apoi Fildermanii, Calmanovicii (cu cea mai mare moară din România), si altii, nu se găseste în România nici o institutie evreiască pentru toti locuitorii tării si nici o fundatie, nici o bibliotecă publică, nimic de interes public. Nimic pentru altii, totul numai pentru ei. Unde te uiti nu vezi nimic de la ei; orice asezământ, când îl găsesti, e românesc.

STATUL EVREIESC ISRAEL

Astăzi există un stat evreiesc chiar în vechiul pământ al Canaanului, stat cunoscut sub numele de „Statul Israel”, dar numit de evrei „Eret Israel”, adică „Pământul sfânt al lui Israel”. Acest stat s-a întemeiat în anul 1948, cu sprijinul Statelor Unite ale Americii si se întinde pe o suprafată de doar 20.000 kilometri^2, adică nici o zecime din suprafata României. El a fost recunoscut ca un stat independent.

Dar el nu a fost plănuit de marele sinedriu al evreilor să se întemeieze pe locul strămosilor lor,

între arabi, verii lor islamici, care îi contestă azi, le fac mari necazuri si vor să-i distrugă.

Atunci unde au vrut să fie asezati? Între africani si asiatici? Nu, ei pretindeau că merită mai mult, între popoarele civilizate: în Europa, ca unii ce se pretind a fi cei mai destepti oameni din lume; măcar atât doreau să li se dea.

Dar unde? În Moldova si Galitia, provincie din Polonia. Acestea laolaltă trebuiau să fie teritoriul Statului Israel.

Astăzi se stie că Chamberlain, prim-ministru al Angliei, le-a oferit în 1911 Uganda ca să întemeieze statul lor, spunându-le că ei, cu posibilitătile si cu spiritul lor de organizare, vor putea face din acel pământ o tară minunată.

Dar marele rabin al Londrei, care a dus oferta Marelui Sinedriu al evreilor, întrunit la Amsterdam în 1912 spre a dezbate această ofertă, a fost dezarmat si, mai mult decât atât, asupra lui s-a rostit blestemul pentru că a putut să coboare atât de jos aspiratiile poporului evreu. Întors acasă la Londra, n-a mai avut nici o trecere si într-un an a murit de tristete.

Atunci, în superbia lui, Marele Sinedriu a arătat că ei merită a fi asezati în Europa si au si

fixat locul spre a întemeia statul lor.

Dar visul lor nu s-a realizat. În 1913 a izbucnit războiul balcanic si în luna august 1914 primul război mondial si apoi datele problemei au început să se schimbe. Vântul nu mai bătea în pânzele aspiratiilor marilor rabini evrei.

Un lucru aparent ciudat: evreii tin la profetii lor si îi cinstesc ca pe niste oameni inspirati de Dumnezeu. Au profetit că ei „din cele patru vânturi" se vor întoarce acasă, adică unde au astăzi statul. Marele rabin de atunci nu a vrut să urmeze profetia si pregătea locul altundeva. Dar ea s-a împlinit peste capetele lor, si când nu au mai putut face altfel, au acceptat ultima solutie.

Iată cum cuvântul lui Dumnezeu se împlineste peste vointa si împotrivirea noastră.

Dar cine a împiedicat crearea statului evreiesc la noi?

Miscările studentesti din 1922, Miscarea Legionară, si câtiva gânditori ce au creat curente de opinie: filosoful Nae Ionescu, poetul si marele eseist ortodox Nichifor Crainic cu revista „Gândirea" de orientare spiritualistă, ortodoxă, si primul poet si filosof antimaterialist Lucian Blaga. Apoi ivirea lui Mussolini cu fascismul în 1922, în

Italia, si a lui Hitler în 1933 în Germania, ambii antisemiti.

*

După primul război mondial, evreii de la noi, sprijiniti de Apus, au cerut „împământenirea” la noi si absolut toate drepturile românilor, fără nici o deosebire. Dar în 1921, Parlamentul a manifestat o împotrivire sustinută. El a spus: au fost cetăteni români; am avut războiul; să vedem cum s-au purtat în război. Au apărat ei pământul tării ca si când ar fi fost al lor? Să se aducă actele de la Statul Major al Armatei.

Maresalul Averescu, prim-ministru, a citit actele: din 25.000 de evrei mobilizati, 20.000 au fost dezertori, dar nu numai dezertori, ci multi au fost si spionii nemtilor, arătându-le unde ascund românii alimentele în pământ, semnele de recunoastere ale acestora, etc.

În fata acestor acuzatii dovedite li s-a închis gura, dar nu au renuntat. Tenacitatea lor sub zâmbete blajine era mare.

Au fost prinsi în Moldova 159 de cârciumari evrei vânzând spirt negru, metilic, cu scopul de a îmbolnăvi pe moldoveni. Asta în 1929.

Un proces mare care a început, nu a putut fi dus la capăt, din cauza presiunilor foarte mari

exercitate asupra procurorului si judecătorului de instructie. francmasoneria a avut aportul său în stingerea acestui proces ce dezvăluia planurile monstruoase evreiesti.

Ştiind că Traian a adus în Dacia cu legiunile sale si ostasi din Orient, evreii au început să pretindă că ei au venit în Dacia cu legiunile lui Traian si deci au drepturi vechi aici la noi. După războiul cu romanii în 70 d.Hr., condus de împăratii romani Titus si Vespasian, evreii au fost spulberati din Palestina din pricina deselor lor răzvrătiri.

*

O miscare de întoarcere a evreilor în „Pământul Sfânt”, se născuse încă din secolul trecut. Aceasta era însă ca un zefir subtire ce adia inimile simtitoare ale evreilor la citirea Thorei, a Psalmilor, a sfintilor si marilor lor profeti si a tuturor cărtilor lor sacre, pline de atâta mister, în care Dumnezeu era amestecat atât de mult în viata acestui popor, atât de deosebit de toate celelalte popoare, cum nu s-a întâmplat cu nimeni altul în istorie până acum.

Această miscare s-a numit „Miscarea Sionistă” după vechiul Sion, Ierusalimul, centrul spiritual al evreilor, unde acest popor atât de paradoxal, atât de plin de credintă si de patimi

totodată, a ucis pe Hristos, Dumnezeu-Omul; iar pentru noi rămâne ca locul cel mai sfânt din lume, unde s-a făcut pe Cruce răscumpărararea neamului omenesc prin jertfa lui Dumnezeu pentru noi, unde a fost minunea Învierii Domnului, Înăltarea, Pogorârea Sfântului Duh si toate faptele minunate si pline de slavă ce au dus la începutul unei vieti noi pe pământ.

Dar această miscare nu era la început o miscare reală, ci doar un vis, o aspiratie vagă a inimii, nu o actiune si organizare ci o sperantă numai de viitor.

Evreii se simteau bine în diaspora, în risipirea în care au ajuns. După asuprirea în care au stat tăcuti, ca mortii, în Spania si alte state din Apus, când au putut iesi la suprafată de la „subsolul” existentei în care au stat câteva secole, au uimit lumea prin forta lor. Deodată au devenit mari si puternici, dispunând în mare parte de destinele popoarelor de pe glob.

Fiind puternici, cum ar fi putut atunci să renunte la lume, la puterea si gloria lor, pentru un vis?

Dar numărul visătorilor crestea. Speranta prinse contur, visătorii se organizară si de acum

iată o miscare vie în actiune. Ea pregăti pasii lent, si mai târziu cu furie fanatică, creării statului Israel.

Nici cei mai destepti evrei rationalisti ca „părintii comunismului”, nu au prevăzut împlinirea acestui mare act istoric al lumii, care azi dă atât de mult de lucru lumii.

Dar profetii l-au prevăzut si el s-a împlinit la sorocul său.

Piatra Neamt, 2 august 1987

CAROL AL II-LEA

Ca fiu mai mare al regelui Ferdinand si al reginei Maria, în chip firesc el trebuia să urmeze la tron tatălui său.

Dar ca tânăr se dovedise un destrăbălat si un stricat dintre cei mai lipsiti de orice frână si scrupule, el se vădea violent, extrem de voluntar, trecând peste orice lege.

În războiul nostru de întregire el a avut în Moldova comanda unui regiment. Ne găseam în cea mai critică situatie, presati de nemti să fim cuprinsi cu totul. Orice greseală ne putea fi fatală,

de aceea toti erau cu o atentie mare. Dar când generalul Averescu inspectă frontul în sectorul regimentului printului, ofiterii lipseau din transee. Surpriză, nebunie sau inconstientă? De toate! Printul îi adunase într-un transeu si jucau cărti. Un atac neasteptat al nemtilor, ce ar fi pornit în acel loc, i-ar fi putut surprinde si ar fi căzut prizonieri, iar apoi ce ar fi dus la ruperea frontului.

Apoi a dezertat de pe front si a fugit la Odessa, unde s-a însurat cu o moldoveancă frumoasă, Zizi Lambrino, căruia îndată i-a făcut un copil ce a căpătat numele de Radu.

Dar după război fu silit să divorteze, căsătoria fiind morganatică si nepermisă de statutul familiilor regale. Acestea urmau a se căsători între ele si nu cu persoane din clase mai inferioare.

Spre a-l reeduca, a fost dus să facă ocolul lumii cu un colonel distins, dar nimic nu s-a prins, tot robul simturilor a rămas: desfrânat si betiv, neascultător, pretentios si obraznic. S-a însurat oficial cu printesa Elena, sora regelui Greciei. Dar nu-si iubea sotia. Cunoscu pe evreica Elena Lupescu de care se îndrăgosti nebuneste si de atunci sotia lui îl pierdu ca sot, desi îi făcuse un copil, pe regele Mihai.

Temându-se că el ar putea fi un rege nefast, cum spre nenorocul nostru a si fost, regele Ferdinand fiind bolnav întruni un consiliu de coroană în 1926, în care sefii marilor partide de atunci si însisi părintii lui constatară că printul Carol e nevrednic să se suie pe tronul tatălui său si hotărâră alungarea lui din tară.

La un an regele muri. Fiul lui Carol al II-lea, Mihai, născut în anul 1921, în luna octombrie, copilas, fu proclamat rege, sub o regentă tripartită: Ion Buzdugan, presedintele Curtii de Casatie, Miron Cristea, Patriarhul României, si unchiul lui, printul Nicolae. Regina Maria nu intră în regentă.

Regenta însă mergea prost: unul singur voia să urmeze o linie mare, dar era majorat de către ceilalti doi: Patriarhul, om de lume si printul Nicolae, care s-au dovedit sub nivelul marilor răspunderi ce le incumba.

Dar ce făcea în acest timp Carol care se stabilise la Paris? Chefuri si orgii. Nici o revenire, se stricase si mai mult.

Totusi, împotriva oricărei logici, doar cu ideea că s-ar putea potoli mai târziu si să devină „om de treabă”, unii demnitari chiar dintre cei mai

inteligenti, voiau să se întoarcă si îi pregătiră calea acestei întoarceri.

La 6 iunie 1930 el descinse în Bucuresti venind cu avionul si la aranjamentele fratelui său, printul Nicolae, nu fu arestat si trimis înapoi. Parlamentul tării îl acceptă ca rege în 8 iunie.

Ah! Zi fatală, 8 iunie, zi plină de nenoroc, zi de doliu pentru neamul românesc. Cum ai putut să apari în istoria neamului meu? Ce slăbiciuni omenesti si interese josnice ti-au permis sosirea?

*

Deci Carol al II-lea era rege.

De la început s-a pus pe jefuirea tării. Ţara Hohenzolernilor: arghirofilia s-a manifestat în el cu putere. Din toate voia să facă bani. Bugetele tării erau pentru el o vacă de muls.

De prin 1929 până în 1938 media bugetelor statului român a fost între 29 si 32 miliarde de lei. Numai în 1940 a atins cifra de 40 miliarde lei. El si-a făcut o listă civilă pentru el si familie astfel: pentru el 180 milioane lei anual, pentru regina Maria 60 milioane lei, pentru Mihai ca print mostenitor 40 milioane lui, pentru fratele său Nicolae 20 milioane lei si pentru sora mai mică Ileana 20 milioane lei. Erau zece domenii ale coroanei pe care le exploata el, cu terenuri agricole, vii, păduri, helesteie, si mai exploata si familia regală încă două domenii. Era în total o

suprafată de 163 mii de hectare, dacă retin exact cifra.

În acel timp un învătător primea 1800 lei pe lună iar un profesor sub 4000 lei.

În general salariile functionarilor erau mici. Dar regelui nu îi erau de ajuns. Desi avea datorii externe de plătit, din bugetul tării el îsi aloca diverse sume fără justificare.

Ca să nu se observe furturile lui camuflate se obisnui să se pună aceeasi persoană si la Ministerul Finantelor si la cel al Economiei Nationale.

Prin 1934 izbucni un mare scandal public: afacerea Skoda. Ce se întâmplase? Guvernul comandase din Cehoslovacia, de la uzinele Skoda, armament de tot felul pentru înarmarea tării. Dar doctorul N. Lupu, într-o sedintă a Parlamentului, tinută cu „usile închise”, dezvălui faptul cel mai grozav: regele cu câtiva demnitari furaseră banii. Stupoarea si durerea a fost imensă. Unii parlamentari nu-si putură tine lacrimile.

Dezbaterile acestea din Parlament, care de obicei erau stenografiate si se publicau în extenso, nu se publicară. Unii luară cunostintă de ea din cartea doctorului Lupu „Afacerea Skoda”.

Dar el nu era multumit cu o Românie ce se conducea după o constitutie a tării, dorea mai mult, o dictatură. Constitutia îi îngrădea libertatea de actiune. Era însă greu să o îndepărteze si să proclame dictatura.

Cumnatul său, regele Alexandru al Iugoslaviei, ajunsese la dictatură dar nu cu voia sa ci silit de împrejurări. Între sârbi si croati

izbucniră lupte si ca să nu se distrugă unitatea tării, regele găsi ultima solutie: dictatura. Dar în 1936 fu ucis.

Carol îl întrebă pe regele Alexandru dacă nu ar fi bine să introducă si el dictatura, dar fu sfătuit să nu facă asa ceva: „în dictatură intri, dar nu stii când si cum iesi din ea” i se răspunse.

Carol însă nu renuntă. El căuta să se ajungă la o situatie în care să pară că e justificat a o face. Din nefericire găsi si oamenii de mare calitate si prestigiu ce îl îndemnară să o facă, cum a fost marele istoric Nicolae Iorga. Acesta l-a adulat tot timpul în chipul cel mai josnic si i-a făcut propunerea direct: „Trebuie să fii mai îndrăznet. Cuza a fost mai îndrăznet si era doar un domnitor, tu esti un rege”.

Celui ce călca toate legile i se făcea o astfel de propunere nebunească. De ce? Din gelozie! Renumele si reputatia lui Corneliu Zelea Codreanu crestea mai ales în ochii tinerilor si el, Iorga, nu suporta să-l întreacă cineva: i se părea că e umbrit, atât de mare era la acesta păcatul mândriei.

Între timp regele astepta prilejul. În timpul guvernării Goga-Cuza, din decembrie 1937 si 10 februarie 1938, încercă să creeze lupta între legionari si cuzisti, prin omul nefast care a fost ministrul de interne Armand Călinescu, dar nu reusi: legionarii îi dejucară planul.

Atunci acest pungas, derbedeu, Carol al II-lea, a avut nerusinarea să-i ceară lui Corneliu Z. Codreanu să-l facă sef al Miscării Legionare, iar Codreanu să fie primul lui aghiotant. Acest stricat

în adâncuri, om al masoneriei, dorea să fie seful unei miscări curate, care avea în vedere tocmai asanarea morală a României: cresterea unui om nou, cinstit, corect, credincios, viteaz, care să facă totul pentru tară.

Codreanu i-a răspuns că el nu are acest drept. Miscarea a creat-o el si legionarii i-au jurat lui credintă si deci nu poate încredinta conducerea altei persoane.

După acest răspuns, îndată Carol al II-lea a si hotărât distrugerea Miscării Legionare si uciderea Căpitanului.

După aceasta înlătură guvernul si instaură dictatura, suspendând Constitutia. Prigoni puternic pe legionari, ucise pe Codreanu si pe multi alti legionari si guvernă dur. La început, spre a nu înspăimânta poporul si a stârni o împotrivire prea mare, îl puse prim-ministru pe slabul, nevolnicul si prea-bătrânul patriarh Miron Cristea, care după ce schită o slabă împotrivire regelui, sfârsi prin a accepta. Mustrat de Goga, de Maniu, ca si de multi alti ardeleni vechi prieteni, guvernă chinuit un an si apoi, voind să vorbească contra crimelor ce se făceau, fu trimis la Cannes, în Franta, unde muri încărcat de regrete, otrăvit de rege.

Regele îsi continuă actiunea. Luă în mână politica externă a României si făcând pe ambasadorul trecu prin diferite tări ca Franta, Anglia, Germania. Dădu asigurări tării că e apărată si că e încinsă la mijloc cu un „brâu de fier”.

Veni si anul cel greu 1940. La 10 mai

Germania atacă Franta, care în sase luni fu dusă la capitulare printr-un armistitiu. Anglia se temea să nu fie invadată si ocupată de nemti. Belgia, Olanda, Danemarca, Norvegia erau ocupate de nemti.

Sovietele, printr-un ultimatum grăbit, ne somară la 26 iunie 1940 să predăm Basarabia si în decurs de trei zile să ne retragem din ea. Găsiră că e cel mai oportun moment de a ne soma, tocmai când francezii capitulară, temându-se ca nu cumva mai târziu întorcându-se armatele germane din Franta, să intervină. La Consiliul de Coroană ce se adună în grabă se constată că acest sarlatan Carol al II-lea înselase tara. Laudele lui fură un bluf: nici un brâu de fier, nici înarmare: gloantele nu ajungeau mai mult de câteva săptămâni. Totul se dezumflă.

Veni apoi dictatul de la Viena, 30 august, când se ceda Ungariei jumătate din Transilvania si tot acum se ceda Bulgariei două judete: Caliacra si Durostorul. Inimile tuturor plângeau. Erau lacrimi peste lacrimi. Dar regele nu suferă.

La Consiliul de Coroană pentru cedarea Transilvaniei, martorii au spus că regele fuma calm si linistit, burtos si obtuz si nici cel mai mic semn de durere nu se observa pe fata lui. Nu-i păsa! Ţara nu era a lui, el fusese numai exploatatorul. S-a apreciat că furturile, împreună cu economiile lui, atinseseră cifra de 66 miliarde lei. Nici toti hotii laolaltă nu au putut să fure într-o viată cât furase un om ce purtase coroana în zece ani.

La acest dezastru tara vuia în furie. Unii sefi

de partide nu mai acceptau. Legionarii se ridicară organizând demonstratii si încercând să-l atace cu armele în palat. Garda personală nu a vrut să tragă în multimi, cum ceru el.

Chemă pe Ion Antonescu, generalul de cel mai mare prestigiu. Acesta îi luă o seamă de prerogative si apoi sub presiunea străzii îl convinse să plece, asigurându-l de paza personală si a bunurilor cu care pleca, de care era foarte grijuliu. Fugi noaptea. Dar legionarii îl asteptau la Timisoara veniti cu avionul, cu gândul să-l scurteze cu un cap, considerând că acest cap de trădător nu stă bine pe gâtul lui de brută. Dar scăpă. Trenul nu opri în gară si trecu ca fulgerul. Antonescu se tinuse de cuvânt. Aventura se încheia. Rezultatul? Dezastrul de la noi. Usurinta noastră ne-a pierdut.

PARTIDELE POLITICE ŞI POLITICIANISMUL DE LA NOI

În 1918 se împlini un vis de veacuri scump tuturor românilor: unirea tuturor într-un stat national, unitar si independent.

România, în conflictul ce izbucni în Europa în 1914, care angajă mai târziu si alte continente, după doi ani de neutralitate, intră în luptă cu toate fortele sale, alături de Franta si celelalte popoare ce se ridicară pentru apărarea dreptului si libertătii popoarelor împotriva brutalitătii

germane ce proclama „dreptul fortei".

Trecând granita pentru dezrobirea Transilvaniei, ea se văzu izbită deodată de trupe cu totul superioare: maghiare, bavareze si prusace, iar dinspre sud-est de trupe bulgare si turcesti.[6] Coplesită, armata noastră se adună cu greu si se retrase în Moldova, părăsind pas cu pas teritoriul tării. Doar la Oituz stăvili avântul puhoaielor năvălitoare.

La Mărăsti inamicul primi niste lovituri cutremurătoare, ce-l înspăimântară, iar la Mărăsesti fu izbit de furia si ura soldatului român într-un avânt atât de neasteptat, că-l uimi. Frontul se stabiliză cu mici rectificări în favoarea noastră. Armata română dădu dovadă de un eroism surprinzător si de o rezistentă nesperată ce o remarcă în fata Europei ca pe una dintre cele mai bune armate.

Jertfele românesti au fost mari, ba chiar imense pentru o tărisoară de 7 milioane de locuitori: aproape 800.000 morti, unii ucisi de gloante, altii de tifosul exantematic. Dar urmarea

[6]La intrarea noastră în război în 1916, Franta si Anglia ne-au dat asigurări că vor aduce trupe de la Salonic, ca noi să nu fim atacati de turci si bulgari, dar ei nu s-au putut tine de cuvânt.

a fost unirea cu Ţara a Bucovinei, Basarabiei si Transilvaniei. Era o tară unitară, armonioasă, cu Carpatii la mijloc, cu dealuri si văi, munti si sesuri, cu râuri sprintene. O plăcere să o privesti! O desfătare să o străbati în orice anotimp!

Dar bucuria realizării i-a orbit pe multi, căci s-au apucat de petreceri si desfătări în tară si în afara ei: la Paris, pe Coasta de Azur, Italia si alte locuri. Uitară de unde au iesit si cu ce jertfe, uitară mortii si schilozii si lacrimile ce au curs, uitară tragedia prin care trecurăm. Petreceau sau se luptau pentru putere, fără scrupule si cu multă înversunare.

Politicianismul de la noi dădea un examen urât în fata natiunii. Ţara se împărti în partide ce-si disputau în alegerile electorale puterea prin lupte serioase. Ţăranul, „talpa tării”, ce se dovedise în război exact cum fusese poreclit, nu era destul de răsplătit pentru eroismul si devotamentul lui. Iar apoi nu i-au dat înlesnirile ce le merita. Evreii se întăreau, pozitiile economice intrau tot mai mult în mâini străine din tară si din afară.

Cu regele Carol al II-lea, din anul 1930 încoace, situatia se strică si mai mult; el se ocupa

cu divizarea si înmultirea partidelor.

Subsolul intra tot mai mult în mâini străine. Societăti străine franco-anglicane, belgio-olandeze, franco-americane intrară în exploatarea lui. Petrolul reprezenta una din marile bogătii ale tării. România era socotită atunci a treia tară din lume posesoare de petrol. Doar Venezuela si Mosul (Iranul si Irakul de astăzi) o întreceau. Exploatarea petrolieră anuală întrecea două bugete ale tării, cam 80 miliarde lei, iar capitalul străin participa la exploatare în proportie de 94%, numai 6% era românesc. Deci de acest bun al nostru se bucurau altii.

Multe mine au avut aceeasi situatie. Numai societatea „Petrosani" de exploatare a minelor de cărbuni din Valea Jiului, Lupeni, Petrila, Vulcan, Aninoasa, Petrosani etc, avea capitalul românesc în proportie de 52% iar cel străin unguresc de 48%.

În industrie evreii atinseseră cifra record de 80%, iar în comert reprezentau 60%. Cele mai mari bănci erau pe mâna lor, jumătate din presă la fel.

Populatia României în 1940 atinse cifra de 20 milioane locuitori, iar numărul evreilor se bănuia a

fi cam de 2,3 milioane. Dar seful statisticii de la noi, doctorul Sabin Manuilă, prezenta o cifră sub 900.000. Toti cei informati stiau însă cât de departe de adevăr era această cifră.

Se pare că evreii nu renuntaseră încă în anul 1940 la gândul de a-si crea statul lor în Moldova si Galitia, provincie a Poloniei. Pozitiile lor erau încă puternice în România, cel putin în prima parte a anului: regele Carol al II-lea francmason, întretinuta lui, Elena Lupescu-Wolf, evreică, foarte influentă si puternică, multe vârfuri intelectuale – ca Sadoveanu si Argetoianu - captati de francmasonerie. Toti erau iudeofili si sustineau interesele evreiesti, unii în mod deliberat, altii în mod inconstient.

Ca să nu creeze panică si să fie cunoscut numărul lor mare în România, evreii din Basarabia de declarau ca rusi, în Dobrogea ca bulgari, în Ardeal ca unguri, în Banat ca sârbi.

Numai când Franta pierdu războiul si în iunie 1940 capitulă, când teama ocupării Angliei de către nemti printr-o invadare prin surprindere era iminentă, numai atunci acest plan al înteleptilor Sionului de a-si face aici statul se dovedi cu neputintă de realizat.

*

Multi din tară nu-si dădeau seama după primul război mondial de primejdia ce o reprezentau evreii de la noi pentru dezvoltarea tării si siguranta ei, datorită faptului că pe lângă evreii suportabili ce se găsiră în România după primul război mondial, multi se înfiltrară în tară clandestin. România devenea noul Canaan, unde fiii lui Israel o duceau de minune.

În mâinile lor intrau mereu noi sectoare de exploatare a tării. Foarte uniti, toti lucrau pe o singură directie: cucerirea lentă a tării. Dar ei nu voiau să o cucerească prin număr, aceasta era cu neputintă încă, ci cucerirea se făcea economic si spiritual. Şi într-adevăr, multi români intelectuali se jidoviseră, spiritul lor era dominat de gândirea ebraică. Crestinismul li se stinsese sau se alterase profund prin „datele” Talmudului si ale creatiilor stiintifice si literare evreiesti.

Desi apărea la noi „Buletinul antimasonic” ce demasca mereu situatia evreilor de la noi si planurile lor perfide, precum si metodele lor de lucru, cu toate că marele doctor Nicolae Paulescu, fost profesor universitar la Bucuresti, îi demascase

si el în mai multe cărti dintre care cea mai importantă cu privire la evrei este „Spitalul, Cahalul, Coranul si Francmasoneria”, lumea ezita încă să ia o atitudine; dormea fericită că este o Românie Mare. Uita că fără o atentă grijă, pândită din toate părtile, putea fi răsluită si chiar pierdută, si vai de poporul care nu are o tară a lui!

Desi asa numita „Generatie din 1922” deschidea lupta contra evreilor din Universităti, ca să nu ocupe ei posturile în stiintă si în cultură, si dăduse un semnal de alarmă impresionant, lumea îsi vedea fericită de afacerile ei: nici o tresărire mai profundă nu se observa la marile multimi.

Totusi imnul studentesc ce apăruse atunci:

„Studenti crestini din România Mare
Se îmbracă-n doliu neamul românesc
Jidanii ne sugrumă natiunea
Şi-avutul tării noastre-l jefuiesc
Din nepăsare azi să ne trezim...”

a aprins multe inimi si puse pe gânduri pe unii dintre cei mai buni si dezinteresati fii ai tării.

Desi în 1927 apăru în România o miscare nationalistă cu titlul „Legiunea Arhanghelului Mihail”, cu un program de luptă împotriva evreilor de la noi si împotriva politicianismului venal,

alcătuită mai ales din tineri, evreii cu propaganda lor mincinoasă stiau foarte bine să adoarmă lumea, iar prietenii lor din Franta si Anglia, unde erau marii lor protectori europeni, interveneau totdeauna la nevoie.

A fi nationalist si traditionalist părea multora ca ceva întârziat, ca ceva vetust. Cum să te întorci înapoi când lumea mergea înainte? Evreii din lume îsi propovăduiau nationalismul, căci pentru ei valorile trecutului si traditiile lor nationale si religioase încă mai păstrau caracterul sacru din trecut. Faptul că evreii mai sunt astăzi un popor în lume, după atâtea secole de trăire a lor „în risipire" în lume, se explică numai prin aceea că ei si-au păstrat cu sfintenie, în cea mai mare parte a lor, traditiile nationale si religioase. Faptul că ei sunt azi ceea ce sunt e aproape un mister. Aderarea lor mistică la Thora si la Talmud si în parte la Cabală, i-a „salvat". Totusi ei sunt campionii internationalismului. Această contradictie se explică prin spiritul lor machiavelic. Cum ai putea altfel să-i faci pe ceilalti să nu mai fie ceea ce sunt, iar tu să rămâi ceea ce esti? Pentru evrei acesta este un mijloc de luptă, de răzbatere si de biruintă printre popoare. Ei stiu

prea bine că tu nu valorezi ceva decât dacă rămâi ceea ce esti, dacă păstrezi ce-ti este propriu si deosebit de altii, dacă rămâi original si păstrezi nealterate caracterele proprii, adică dacă esti tu însuti.

A fi antisemit e incontestabil o greseală, un punct de vedere fals. Tot asa e o greseală a urî orice popor sau neam, căci sunt niste entităti pe care asa le-a lăsat Dumnezeu să se dezvolte. A le urî înseamnă a lua o atitudine contra lui Dumnezeu.

Atunci cum a putut apare în România o miscare antisemită? Vedeti, situatia din tară i-a dat nastere, conditiile speciale în care se găseau românii si evreii în acel ceas. Ca dovadă, astăzi schimbându-se conditiile nimeni nu mai e antisemit. Ba cei mai multi români au un sentiment de caldă simpatie pentru ei, oriunde s-ar găsi ei acum. Antisemitismul azi apare ca fără obiect la noi si fără justificare.

Dar atunci ce era? Cum a apărut o miscare antisemită la noi? Din ură? Nu. Din fanatism românesc? Nu! Dintr-o exaltare a sentimentului national si un sovinism românesc? Nu! Dar din ce atunci? Din instinctul de apărare al neamului

românesc. Ea a apărut ca o reactie la puterea crescândă a evreilor de atunci, la noi. Dar ea ura evreul în sine? Nu. Ura moravurile, coruptia lor, tendintele lor de dominatie, spiritul lor de fraudă si de distrugere a valorilor nationale. Asa cum ura pe politicienii români corupti, tot asa ura si pe evreii corupti. Nu ura omul, ci atitudinea lui, felul de a lucra. Erau si destui evrei la noi foarte cumsecade, iar între ei si unii români s-au stabilit raporturi de sinceră si statornică prietenie.

A mai fost ceva deosebit. Evreul de la noi nu era ca cel din Franta, Anglia sau Ungaria. Cel de acolo se identifica într-o mare măsură cu interesele acestor tări. Era evreu, dar era totodată francez, englez sau ungur. Adera în mare măsură si la interesele acestor popoare în care trăiau. Erau cu alte cuvinte evrei-francezi, evrei-englezi, nu numai evrei-evrei.

La noi nu se identificau deloc cu interesele românesti; ba multi se identificau cu interesele altor neamuri, desi trăiau la noi. Această lipsă de loialitate e de neînteles la ei. Cum nu si-au dat seama că vor trezi o reactiune?

Astfel, când la 26 iunie 1940, noi am fost somati de Soviete să cedăm Basarabia si o parte

din Bucovina, evreii s-au identificat perfect cu interesele sovietice si s-au arătat de-a dreptul dusmanii nostri în aceste teritorii, iar nu indiferenti. Astfel la Cernăuti în prima zi de retragere a noastră au primit în triumf pe sovietici, cu drapele rosii, cu flori, cu discursuri de mare laudă si au manifestat atitudini dusmănoase fată de români. Iar la retragerea noastră din Basarabia au uimit lumea prin felul cum s-au manifestat. Pe soldatii ce întorceau acasă nu în vreo formatie, ci singuri, au încercat să-i prindă si să-i dezarmeze si asta nu numai bărbatii, ci chiar si grupuri de femei; au spart sticle si le-au asternut pe drumurile de retragere ca să se taie caii la picioare si să nu poată trage tunurile. Au dat informatii gresite unora ce se retrăgeau cu materiale, ca să întârzie si să fie prinse de rusi. Şi ceea ce a fost mai grav: în locuri ascunse grupuri de evrei civili cu mitraliere, si pusti au întâmpinat unităti ale noastre în retragere cu focuri în toată regula, ca într-un război declarat, încât unitătile noastre au trebuit să ia pozitii de luptă cu ei ca pe front.

În toate orasele basarabene sovieticii au fost întâmpinati cu flori si discursuri ca cei mai mari prieteni. Acest lucru s-a repetat si cu ocuparea oraselor noastre de sovietici în al doilea război mondial: evreii le-au arătat o simpatie deosebită si i-au făcut să înteleagă că erau asteptati.

Aceasta arată deplin că evreii de la noi nu erau cu nimic legati de interesele neamului românesc.

În Franta evreii în ultimul război au luptat subversiv alături de francezi contra nemtilor ocupanti; la noi îl sabotau pe Antonescu si noaptea arătau cu oglinzi prin hornuri rusilor, americanilor si englezilor întreprinderile industriale ce trebuiau bombardate. Acolo erau cu tara în care trăiau; aici erau contra tării în care trăiau, însă prieteni ai celor ce o loveau.

Ce-ar fi zis si ce-ar fi făcut francezii si englezii dacă acolo evreii ar fi făcut asa? I-ar mai fi luat în brate? Sau i-ar fi stârpit definitiv?

Unde mai pui că după război, în prima parte a guvernării comuniste la noi, în posturi foarte puternice, ca ministri, prefecti de judete, deputati, etc., tot ei au fost, si s-au arătat dusmani de-a dreptul ai neamului românesc, rusofili până-n măduva oaselor, voind alterarea culturii noastre, slavizarea ei si a noastră? Iar unii prefecti evrei n-au vrut să primească ordine de la Bucuresti, ci cereau în judetele lor ordine din Moldova de sub administratia sovietică. Iar în foametea din Moldova din 1946 vagoanele cu grâu si fasole trimise ca ajutor înfometatilor moldoveni de către românii milostivi erau dirijate de evrei spre Constanta pentru a merge în Israel, desi Israelul nu ducea lipsă de alimente. Dar evreii nu uitau că sunt evrei si nu români.

În acest timp obrăznicia lor era imensă. Românii erau intimidati. Ei, asociati cu ungurii din cadrele de sus ale Partidului, dictau treburile la noi. Evreul tipograf Teohari Georgescu era ministru de interne si omul ce înspăimânta mai mult lumea la noi. Evreica Ana Pauker, o

desfrânată notorie, era ministru de externe de-o impertinentă si nerusinare fără egal. Vasile Luca, secui din judetul Trei Scaune, maghiarizat, prietenul evreilor, era ministru finantelor. Emeric Sipos, ungur de la Oradea, jidovit, era seful Ardealului. Liuba Chisinevski de la noi era verisoară primară cu doamna Stalin (si această evreică era din familia Cagnovici) si avea telefon direct cu casa lui Stalin. Ea cu bărbatul ei, simtindu-se „tari” la noi prin această relatie, au făcut în acest timp un rău enorm neamului românesc. Ei agitau, presau si cereau noi si noi condamnări la închisoare pentru „curătirea” atmosferei si pentru asigurarea bunei dezvoltări a „vietii” noi în România.

Toti cei ce serviră în diferite functiuni si demnităti erau pasibili de a fi arestati acum fiindcă au servit regimurile trecute. Evreii, la cererile rusilor, stăruiau să fie arestati toti fostii senatori, deputati, primari ai capitalelor celor 72 de judete ale României Mari care nu s-au aranjat cumva cu Partidul Comunist până în anul 1946. Toti cei ce au servit în politie si erau în viată, oricât de mare ar fi fost gradul lor, au fost ridicati si închisi, nimeni n-a scăpat. Evreii erau răzbunători, tăiau în noi ca în brânză; înselasem sperantele lor. Nu mai putea fi vorba acum de un Stat Israel în acest spatiu.

Profesorul Roller dispunea ca un satrap de istoria neamului românesc si o îndruma pe directii noi. Profesorii universitari de istorie si cei de arheologie erau tinuti la posturi si mai ales scosi din posturi după gustul acestuia. Se făcea o istorie

nouă. Nu trebuia să mai fim daco-romani, ci să căutăm în istorie originea noastră slavă. Fanatismul lui slavizant, orb, a mers atât de departe încât i-a supărat si pe rusi; se mersese prea departe cu sacrificarea adevărului cunoscut de lumea civilizată. Iată, se spune că în dezbaterile lui Roosvelt cu Stalin la Ialta acesta ar fi spus: „România, tară de origine slavă”, dar Roosvelt l-ar fi corectat si ar fi scris pe harta României: „tară de origine latină, dar de moravuri slave”. Deci si el stia de originea noastră. În sfârsit, Ilie Grümberg de la Bacău era *spiritus rector* al Partidului în problemele juridice.

Momentul le-a permis: îndată după 1944 august, evreii s-au suprapus peste neamul românesc. Ei dirijau toate. Marile reforme ce s-au făcut mai ales în 1948 poartă amprenta spiritului lor extremist. Multi evrei de la noi, rusofili în extremis, credeau la acel ceas al istoriei că soarta lor si viitorul lor fericit de stăpâni ai lumii, visul lor neschimbat, această himeră după care au alergat si mai aleargă încă, si care i-a zăpăcit si i-a împins la excese, sunt legate de soviete; deci întărirea acesteia trebuia urmărită peste tot. Ialta, cu sacrificarea Europei, a fost rezultatul acestei conceptii deoarece toată conducerea Statelor Unite ale Americii era atunci evreiască sau dominată de evrei.

În anii 1945-1946 un refugiat moldovean ce fugise din cauza războiului în Oltenia sau Transilvania, nu se putea întoarce acasă în Iasi, bunăoară, sau în alt oras moldovean fără o autorizatie specială a evreilor care erau stăpâni la

Prefectură, la Primărie, la fisc, la Politie, peste tot. Toată viata de la noi era îndrumată de ei.

Atunci, la îndemnul ungurilor cu care colaborau perfect la noi, ne-au schimbat numele după forma maghiară: întâi numele de familie, apoi prenumele (numele de botez): Antonescu Ion si nu Ion Antonescu, Goga Octavian si nu Octavian Goga, Petrescu Gheorghe si nu Gheorghe Petrescu cum erau si trebuie să fie numele noastre ca la toate popoarele neolatine.

Tot atunci unii dintre ei, nestiind limba română si nuantele ei, dar venind din Germania si stiind că „von” înseamnă „din” l-au generalizat la noi peste tot; astfel avem ciocan din lemn, ciocan din fier, cămasă din mătase, etc., nestiind că noi avem si pe „din” si pe „de”. Astfel româneste este: „ciocan de lemn”, „cizme de piele”, „ghete de cauciuc”, „vin de struguri”, nu „din”... Au creat o confuzie si o falsificare a limbii noastre de care până astăzi unii nu s-au dumirit.

Iată: voind să arate începutul unei lucrări ei au introdus termenul „de la bun început”; dar acest termen produce confuzie pentru că acel început poate să fi fost bun, dar poate să fi fost si rău sau prost inspirat; si atunci cum mai faci deosebirea între începutul bun si începutul rău? De aceea românii au forma simplă pentru *început*: „La început”, „La început a făcut Dumnezeu cerul si pământul” (Facere 1,1); în latineste „ab initio”, simplu, fără complicatie: „la început”.

Dar ca să se vadă cu ce suflet lucrau evreii la noi, în acei ani de grăbite transformări de după război, relatez un caz ce mi s-a comunicat de un

prieten avocat din Iasi, Gheorghe Marcovici. Au fost invitati tărani din judetul Iasi să vină pentru a primi pământul ce s-a luat de la boieri. După ce au venit vreo două mii de oameni au fost dusi si băgati într-un tren de vite si închisi acolo; trenul urma să plece în Uniunea Sovietică; oamenii ar fi trebuit să fie acolo mână de lucru. Dându-si seama de înselarea si situatia în care se găseau, oamenii au început să urle si să bată în vagoane; un căpitan auzind si aflând despre ce este vorba s-a dus la seful gării si l-a silit să descuie vagoanele si să dea drumul oamenilor. Faptul era opera evreilor: le trimitea rusilor mână de lucru.

Această atitudine a evreilor a durat până către sfârsitul anului 1948, când niste rabini din Apus trecând pe la noi si văzând ce fac confratii lor, speriati de urmări, i-au îndemnat la o corectare a atitudini lor fată de noi, ceea ce mai multi au si început a face, dar nu si cei din conducere. Abia în 1952, când Stalin, datorită dezvoltării în Uniunea Sovietică a unor sentimente profund antievreiesti, tinu un discurs fulminant contra evreilor au mai încetat excesele. Atunci evreii din spatiul est european au intrat în panică, socotind că un pogrom contra lor poate începe îndată; doar atunci s-au îmblânzit si au renuntat la atitudinea lor obraznic sfidătoare.

Îndată după aceasta au căzut de la putere Ana Pauker, Teohari Georgescu, Vasile Luca si altii.

Conditiile în care se dezvolta viata la noi, când statul făcea totul, si comertul si industria, evreii nemaiputând face ei acestea pe cont propriu, au dus la lichidarea evreilor din România.

Azi abia se mai găsesc vreo 33.000 de evrei la noi. Unii au plecat în America, altii în patria lor, ca mânati de o putere căreia nu-i putură rezista. Astfel Partidul Comunist a rezolvat în chip fericit, fără măsuri represive, problema evreiască în România.

Piatra Neamt, 31 iulie 1989.

MIŞCAREA LEGIONARĂ - GARDA DE FIER

După această digresiune necesară mă întorc acum la Miscarea Legionară – Garda de Fier.

Ea exercita în 1936, dar si înainte, o influentă extraordinară asupra tineretului liber si necorupt.

Corneliu Zelea Codreanu, seful ei, avocat cu o licentă în drept luată la Facultatea de Drept din Iasi si cu un doctorat în drept început în conditii grele de trai, în lipsuri, la Grenoble în Franta, era privit de tineret cu o admiratie crescândă din an în an. Era un erou, robul unei cauze: salvarea României din mâinile evreilor, salvarea sufletului românesc ce se pervertea lent de presă, de scrierile evreiesti si de tot duhul ebraic ce desfăsura o actiune de despărtire de valorile

românesti autentice, împingând la un materialism deghizat si la ateism.

Forta lui morală uimea. Un aer mistic împresura actele lui. Bărbat frumos ca un print de legendă, bine legat, îmbrăca costumul national, cu suman în loc de palton, avea o privire pătrunzătoare care te sfredelea până în adâncul sufletului. Multi oameni ce au stat linistiti în fata altor semeni sus-pusi, în fata lui aveau trac. Era un om uimitor!

Trecutul lui de luptă, încă de când terminase Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu, eroismul lui în atitudini, demnitatea lui înaltă, toate actele lui stârneau interes si entuziasm.

Vorbea putin. Geniul lui a fost organizarea.

În 1936 avea în jurul lui un număr impresionant de oameni de mare calitate spirituală si de o fortă morală rar întâlnită. Toti erau luptători. Trebuiau să cucerească masele la programul legionar nationalist si crestin.

Corneliu Zelea Codreanu nu publicase încă un program al Gărzii de Fier, dar toată lupta lui se ducea pe directia creării unui nou tip de român: viteaz, energic, corect, dezinteresat, ce trebuia să lupte pentru reintegrarea românilor în drepturile

lor si cucerirea puterii economice din mâinile evreilor foarte bogati.

Miscarea avea un caracter antisemit, antimaterialist. Ea lupta împotriva tuturor politicienilor corupti din România.

Corneliu Zelea Codreanu spunea: „Vrem să întoarcem neamul cu privirile spre Dumnezeu”.

Miscarea a început în 1936 un comert românesc care se impusese si mergea minunat. Şeful lui era Viorel Trifa, licentiat al Facultătii de Teologie de la Chisinău. În Bacău si în alte câteva locuri erau „întreprinderi” ale comertului legionar ce se întindea treptat si în alte locuri. „Vânzătorii” erau de multe ori studenti sau licentiati. Câteodată doamna X rămânea mirată când afla că cel ce îi vânduse marfa si s-a oferit să-i ducă pachetul acasă era licentiat sau chiar doctor în vreo stiintă.

La tejghele s-au văzut atunci, pentru prima dată la noi, fete si doamne din familii princiare, bogate, vânzând în secret si fără publicitate, ca niste anonime, mărfurile ce se găseau în prăvăliile în care lucrau fără plată.

Era ceva cu totul nou în societatea românească si stârnea surprindere si admiratie.

*

Deci am intrat în Miscarea Legionară în 1936. Eram de 31 de ani, plin de vigoare, dornic de muncă si de afirmare. Învinsesem rezervele si am intrat plin de avânt si cu tot sufletul.

Legionarii erau constituiti atunci în unităti mici numite „cuiburi”. Am organizat în Bicazul ardelean primul cuib legionar. Eu eram seful cuibului. Ne ghidam după „Cărticica sefului de cuib”.

Era o cărticică plină de principii morale, politice, sociale, toate de o rară frumusete. Era o cărticică educativă, ce trebuia să crească un ins menit să facă totul pentru tară. Deci nu pentru el si pentru familia lui, ci pentru tară.

Cuibul era alcătuit din 12 membri plus seful.

Propaganda se făcea mai ales prin marsuri si cântece. În cântece erau uneori expuse telurile legionare. Am plecat si eu la „cuceriri” prin sat si satele vecine.

Marsurile le făceam după-masa, după programul scolar, căci aveam si un post de învătător în Bicazul ardelean, pe lângă cel de organizator al parohiei ortodoxe ce urma a se

înfiinta aici. Mergeam cântând. Cântecele erau frumoase si variate, cu o tentă nationalist eroică.

Şedinta se deschidea cu un jurământ ce se făcea cu bratul sus, îndreptat simbolic spre înăltimi si care exprima hotărârea de a nu fi trădător.

El se termina cu exprimarea: „Trăiască Legiunea si Căpitanul”. Ţinuta oficială legionarului era cămasa verde si cu centura cu diagonală.

Cântecele erau creatiile mai multora, dintre care cele ale marelui poet Radu Demetrescu Gyr erau mai presus de celelalte si de un avânt deosebit.

Poezia lui „Sfântă tinerete legionară”, de o vigoare tinerească si de o lumină angelică, a fost declarată drept imn legionar. Nici o sedintă nu se tinea fără a se cânta acest imn. Iată-l:

SFÂNTĂ TINEREŢE LEGIONARĂ

Sfântă tinerete legionară,
Cu piept călit de fier si sufletul de crin
Cu iures ne’înfrânat de primăvară
Cu fruntea ca un iezer carpatin,
Cu bratele suim în soare

Catapetesme pentru veac;
Le zidim din stânci, din foc, din mare
Şi, dârz le tencuim cu sânge dac...
Refren:
Garda, Căpitanul
Ne preschimbă'n soimi de fier.
Ţara, Căpitanul
Şi Arhanghelul din cer

Moartea, numai moartea legionară
Ne este cea mai scumpă nuntă dintre nunti,
Pentru Sfânta Cruce, pentru tară
Înfrângem codrii si supunem munti;
Nu-i temnită să ne'nspăimânte,
Nici chin, nici viforul dusman;
De cădem cu toti, izbiti în frunte,
Ni-i dragă moartea pentru Căpitan!
Refren

Sfântă tinerete legionară,
Suim biserici, stăm viteji în închisori...
În prigoana orisicât de-amară
Cântăm si ne gândim la Nicadori,
Purtăm în crivăt si în soare
Lumini pentru biruitori,

Pentru cei viteji zidim altare
Şi-avem doar gloante pentru trădători!
<u>*Refren*</u>

Când legionarii au avut morti în luptă, cum au fost avocatii Ion Mota si Vasile Marin, care au murit în Spania în 1937 în lupta contra comunismului, s-a hotărât ca în deschiderea sedintei să se facă pomenirea mortilor care cu sufletele lor erau prezenti si mergeau în luptă cu cei vii.

De aceea se spunea: „Mota prezent! Marin prezent!”. Mortii totdeauna în rând cu viii. Astfel o sedintă apărea ca o cuminecare cu tot sufletul neamului românesc din totdeauna si de acum. Era aici o notă mistică ce lega pe cei vii de toti cei morti din sânul neamului: o înfrătire cu strămosii nostri.

Pământul patriei primea un nimb de sfintenie, pentru că în el erau îngropati toti înaintasii si în el a rânduit Dumnezeu să se nască neamul nostru. Dacă Dumnezeu ar fi voit altfel, atunci neamul nostru s-ar fi născut în altă parte.

Dar fiindcă el s-a născut aici, înseamnă că asa a binevoit Dumnezeu să fie, si deci a apăra acest

pământ era o necesitate: a împlini o hotărâre a lui Dumnezeu. Deci lupta pentru apărarea patriei, pe lângă celelalte motive, ca bunăoară nevoia unui teritoriu pentru existenta si trăirea neamului, primea si un caracter religios - împlinirea voii lui Dumnezeu.

Trebuie să amintesc că cei cinci membri întemeietori ai Legiunii Arhanghelului Mihail, ce s-ar putea numi părintii fondatori, purtau la piept un săculet cu pământ luat din locurile în care s-au dat luptele mari ale voievozilor nostri pentru apărarea patriei.

Din cuibul meu făceau parte trei învătători din satele vecine cu Bicaz-centru, unul bun cântăret si organizator de coruri, altul un bun viorist, iar al treilea, un consătean, toti plini de visul creării unei Românii legionare, frumoase si pline de lumină.

Mai era un vice-notar la primărie, iar ceilalti erau tărani tineri. Ajutat de ei, pregăteam săptămânal un program cultural religios, cu serbare ce se tinea pe sate pentru luminarea mintii poporului si pentru cunoasterea noastră.

Nu am adoptat în propagandă metoda criticării altor partide si a laudei Miscării

Legionare. Am considerat că e mai bine a expune programul nostru numai pentru a arăta situatia tării coplesită de jidani, care erau sprijiniti de cei din afara României.

Arătam metodele evreilor de corupere a administratiei judetelor: prefecti, legiuni de jandarmi, deputati si senatori, care prin Cahal[7] le cumpărau bunăvointa prin daruri, invitatii la mese bogate, iar dacă erau masoni, prin ordine ce le primeau de la alti masoni evrei superiori în grad. Astfel ei deveneau inofensivi în raport cu tribulatiile lor. Arătam că trebuie să apărăm valorile nationale, culturale si credinta noastră, că unii români s-au jidovit si sunt pierduti pentru neamul românesc, sunt ca niste evrei „sintetici”, că trebuie să creăm un om nou, deosebit de cel de azi de la noi, dar si de cel din Apusul Europei, precum si de cel creat la rusi, un român adevărat, care trebuie să întrupeze toate virtutile mari ale neamului: vitejie, spirit de sacrificiu, credintă, corectitudine, iubire de Dumnezeu, de oameni si de tară.

Au fost săptămâni în care am făcut zilnic

[7] Organizatie evreiască având misiunea de a apăra interesele tuturor evreilor din zonă.

marsuri de propagandă de 20 si 25 kilometri, după ce făceam orele de scoală, fără să fiu obosit, desi rămânea putin timp de dormit.

Ce înseamnă tineretea entuziastă robită de un ideal frumos si dezinteresat! Nici oboseală, nici tristete, ci bucurie si voie bună.

Nu am reusit să formez în multe locuri „cuiburi” noi, întregi, dar am câstigat adeziuni active si nu sentimentale, si întelegere pentru problemele legionare. Până si secuii din Mures si Ciuc priveau cu atentie si admiratie „fenomenul legionar”.

N-am amestecat politica în scoală. Am considerat că un copil e cu totul nevinovat si el nu trebuie să simtă o asuprire pentru că e evreu. El poartă chipul si asemănarea lui Dumnezeu în el si pentru asta trebuie privit cu respect.

Cum să-l prigonesti atunci! Pe de altă parte, socoteam că problema evreiască la noi nu se poate rezolva asuprind niste copilasi.

Părintii lor erau mirati căci vedeau că fac propagandă legionară si totusi vedeau că copiii lor mă iubesc. De aceea se întrebau: „cum e cu putintă aceasta?” De mai multe ori mi-au adus multumiri.

Evreii din satele Bicazului ardelean nu erau niste oameni bogati. Ei aveau niste prăvălioare sau lucrau la joagărul forestier din localitate. Deci nu făceam o propagandă contra acestor oameni simpli.

Lupta se dădea contra marilor industriasi si comercianti evrei, contra spiritului lor distructiv mercantil si abject.

Marile transformări pe care le urmărea Miscarea Legionară nu urmau a se face printr-o revolutie violentă si agresivă, care era metoda comunistilor de peste tot, ci printr-un proces lent al adoptării ideilor legionare de către poporul român, printr-o întărire a constiintei nationale, prin crearea unui om nou ce nu admite compromisuri cu evreii. Dacă acest proces poate fi numit o „revolutie”, atunci aici este o revolutie a spiritului românesc, o întoarcere a românului spre el însusi, cu cresterea virtutilor lui nationale si crestine.

Cum propaganda legionară o făceam si în afara Bicazelor, de la Centru a venit înaintarea mea la gradul de „sef de sector”. Eram seful sectorului Tulghes.

Şeful judetului era profesorul Iosif Duma,

profesor în Gheorghieni, ce preda româna si franceza si care la examenul de capacitate a iesit primul pe tară.

Cu el întretineam relatii camaraderesti si de la el luam ordinele ce veneau de sus, precum si materialul de propagandă legionară. Era un om plăcut si întelept, cumpătat si neexcesiv, si tenace.

La Miercurea Ciuc, capitala judetului Ciuc, ca sef de sector era Horatiu Comănici, de profesie avocat. Alte sectoare legionare nu erau în judet, căci în satele secuiesti noi nu făceam propagandă legionară.

Materialul nostru de propagandă era foarte atractiv: foi volante mari cu feciori îmbrăcati national ce plecau la sapă sau fete tinere care în costumele lor albe cu seceri în mâini. Erau colorate viu si făceau plăcere. Se vedea în ele vigoarea tineretii.

Dar mai erau si câteva gazete si reviste legionare.

Prestigiosul ziar „Cuvântul”, al cărui director era marele Nae Ionescu, profesor de logică si metafizică la Bucuresti, sprijinea acum pe legionari.

Încrederea în legionari crestea treptat.

Spiritul legionar se infiltra lent în masele românesti. Dar în multe sate opozitia de a pătrunde era atât de mare încât trebuia să fii un viteaz ca să risti să pleci în propagandă si să te lupti cu jandarmii, ce primeau ordine ca peste tot să împiedice propaganda legionară. De aceea legionarii plecau în grupuri, în echipe, ca să poată înfrunta jandarmii care le interziceau accesul în sat.

A fost si o echipă a „mortii” în care cei ce au intrat erau hotărâti să meargă până la sacrificiul suprem în propaganda lor. Ei au început să fie temuti fiindcă afirmau că vor pedepsi sever când vor veni la putere pe toti trădătorii poporului român, pe toti „vândutii”. Se zvonea, (căci niciodată conducerea legionară n-a declarat oficial aceasta), că legionarii au format „listele negre” cu numele celor ce urmau a fi ucisi la venirea la putere a Miscării. Acest lucru a început să umple de spaimă pe unii potentati din clasele de sus ale societătii si, ca urmare, să-i înversuneze să lupte cu furie, contra legionarilor.

Legionarii în deveniseră 1937 o fortă. Aveau organizatii în toate judetele, un corp legionar muncitoresc, o presă a lor, o disciplină severă, un

tineret care răspundea unitar si imediat la orice comandă a Căpitanului. Regele Carol al II-lea, privind unele manifestări legionare, ar fi spus: „Nu mi-e teamă de numărul lor, dar mă îngrozeste ordinea lor.”

În Miscarea Legionară era si o organizatie a tineretului: elevi, studenti, etc. Tinerii alcătuiau „Frătiile de cruce”, cu o conducere a lor, subordonată conducerii generale. Educatia lor se făcea în chip deosebit de restul Miscării si un comandant legionar însărcinat special comanda Frătiile de cruce. Tânărul înscris în Frătii trebuia să cugete ca în fiecare zi să facă o faptă bună.

Urma să se facă alegeri. Toate partidele erau în campanie electorală febrilă. Astfel, în 1937, spre sfârsitul anului, era termenul alegerilor. Liberalii lui Tătărăscu conduceau. Am intrat si eu într-o activitate sustinută de zi si noapte spre a avea în Bicaz cât de cât, un succes electoral.

Regele tinea cu Tătărăscu si dorea să iasă în alegeri.

Spre a împiedica agresiunile dintre partide în propaganda lor si în alegeri, ca să fie pace între oameni, Codreanu a propus un cartel tuturor partidelor politice: să nu se combată în

propagandă, să nu se lupte între ele, ci fiecare să afirme programul său si astfel să asigure libertatea alegerilor si să se sprijine împreună cei cartelati. Era ceva nou si binevenit. Partidul National Ţărănesc, Gheorghe Brătianu cu Partidul său Liberal, si încă cineva, nu-mi mai amintesc exact, au încheiat acest cartel.

Cu toate străduintele si unele ingerinte oficiale, liberalii n-au reusit să ia 40% din voturi care le-ar fi asigurat guvernarea, si au căzut în alegeri. Ei au obtinut 39,6%, tărănistii 24% si Miscarea Legionară 16%, iar toate celelalte partide, restul. Deci Miscarea se apropia de guvernare ca al treilea partid din tară. Cei ce reuseau în alegeri să ia 40% luau o „primă”, adică 20% din voturi.

OCTAVIAN GOGA - PRIM MINISTRU

Regele însărcină pe Octavian Goga cu formarea noului guvern ce trebuia să facă alegeri noi. El era unit cu A. C. Cuza, seful Ligii Apărării Nationale Crestine, partid de dreapta. Regele însă i-a impus lui Goga ca Ministru de Interne pe Armand Călinescu, rupt de la tărănisti, si pe încă

două persoane.

Altă propagandă electorală începu în tară, dar cam agitată. Ministrul de interne provoca. Asta era misiunea lui cerută de rege.

Regele dorea ca în alegeri să se nască o luptă între legionari si cuzisti, si el, în numele păstrării ordinii, să declare dictatura, visul lui: să guverneze el. Dar n-a reusit. Codreanu a înteles gândul miselesc al regelui si a îndemnat pe legionari să nu se lupte cu nimeni si, unde nu se poate altfel, să se retragă, căci el avea informatori chiar de la Palatul Regal.

Am început si eu actiunea cu fervoare si cu o nouă pasiune. Am fost impresionat de faptul că chiar unii secui m-au întrebat dacă pot vota cu legionarii si „dacă pot fi primiti si ei în legiune”. În satul Ditrău, jud. Mures, trei familii de secui au trecut la Biserica Ortodoxă ca „să poată fi mai aproape de români”, mi-au spus, si să poată fi primiti în Legiune.

Propaganda electorală mergea în liniste, cu toate provocările lui Călinescu, iar dezordini mari nu se mai produceau. În două întâlniri dintre Goga si Codreanu, Goga a fost informat de intentia si planul perfid al regelui si astfel au fost evitate

dezordinile. Regele turba. Paranoic, a intrat într-o furie de om nebun si la 9 februarie 1938 l-a răsturnat pe Goga de la guvern, când abia împlinise 40 de zile de guvernare, fără a mai face alegeri.

Proclamă dictatura la 10 februarie, suspendă Constitutia, puse pe Patriarhul Miron Cristea prim-ministru, iar pe Armand Călinescu ministru de război, de interne si de instructie publică. Puse Statul să înfrunte Natiunea.

Acest act politic s-a datorat fricii de legionari, interventiei francmasoneriei si dorului de putere al lui Carol al II-lea. Protestele partidelor politice si ale opiniei publice n-au contat. Patriarhul era un paravan al dictatorului.

Fruntasii legionari au fost arestati si băgati în două lagăre: unul la Vaslui, iar al doilea la Miercurea Ciuc. Aceasta s-a produs în aprilie (când au fost arestati si Nae Ionescu si Mircea Eliade care erau încadrati în Miscare, Nae Ionescu de prin 1932-1933, iar Mircea Eliade de prin 1935-1936). S-a declarat starea de asediu si a urmat un regim dur.

Am încetat activitatea politică, dar am sporit activitatea scolară si cultural religioasă. Multi

prefecti militari. Un început de teroare.

Se găsi prilejul ca seful legionarilor, Corneliu Zelea Codreanu, să fie dat în judecată de către Nicolae Iorga pentru ultragiu si să fie condamnat la 6 luni de detentie. Iar ticălosul de Călinescu i-a înscenat un proces de înaltă trădare si l-a condamnat la zece ani de temnită grea. Lumea vuia, dar era tinută strâns; Armand Călinescu fu numit „omul de otel”. Sutele de avocati din tară ce voiseră să vină să apere pe Corneliu Zelea Codreanu au fost împiedicati să se prezinte. L-au judecat militarii. Ţinuta lui la proces, demnitatea atitudinii, tăria apărării nevinovătiei sale, toate au fost zadarnice. Nemernicii îl judecau, dusmanii exaltau, legionarii plângeau.

Cine era cel ce îl aducea la judecată si la moarte? Armand Călinescu, mare elector si demagog în Arges. Avocat chior, pirpiriu, având ca sotie evreica Adela, om gata la orice tranzactie murdară, inteligent, cu o licentă si două doctorate, după câte se spunea.

Motii din Muntii Apuseni au avut un mare proces cu niste evrei ce exploatau pădurile din muntii lor fără să mai facă plantatii, muntii devenind golasi, si au cerut să intre în posesia

muntilor ca să înceteze această exploatare nesocotită. Grupul de evrei se numea Tishler-Mor. Procesul mergea de ani de zile si, desi motii aveau dreptate, nu-l câstigau. Se amâna mereu. Avocatii români considerau o rusine să apere pe acesti evrei împotriva motilor. S-au găsit totusi doi oameni care să o facă: Armand Călinescu si Petru Groza. Petru Groza, avocat foarte bogat din Hunedoara, satul Băcia, la care venea ajutorul rosu pentru comunisti si care în 1945 va fi prim-ministru în primul guvern comunist. Românii i-au numit: „doi netrebnici”.

Desi în cercurile legionare, Codreanu a condamnat atacul Abisiniei de către italieni si ocuparea ei; desi el nu a mers în Germania ca nu cumva să se tragă concluzia că este finantat de Germania, a făcut afirmatia: „Când Miscarea Legionară va birui, în 48 de ore va intra în Axa Roma-Berlin.” Asta o spunea cu privire la lupta contra comunismului

În momentul acela Germania se ridicase foarte mult. În ea se dezvolta un spirit nationalist si revansard. Filosofii national-socialismului german, doctrina Statului German de atunci, au afirmat ideea superioritătii rasei germane fată de

celelalte rase, superioritate ce vine, spuneau ei, din sângele nobil al poporului german. Această idee, sau mai bine zis doctrină, si-a însusit-o integral Hitler si partidul său.

Dar ea constituia o amenintare a stabilitătii mondiale, a păcii, a status-quo-ului lumii. Era de fapt premisa unui nou război mondial. Din moment ce esti superior ti se ridică, *ipso facto*, pretentia să conduci, să te ridici deasupra celorlalti. Presa germană vorbea de nevoia Germaniei de „spatiu vital”, deci de terenuri din afara Germaniei. Ea formulase dictonul: *„Drang nach Osten”*[8]. Deci Polonia si alte state de acum erau vizate. Unde mai pui cântecul care suna pe buzele nemtilor *„Deutchland über alles”*.[9]

Desi Hitler declara: „Sunt profet, nu va fi război”, el pregătea asiduu războiul, iar lumea îsi dădea seama de aceasta, mai ales că în *„Mein Kamf”*[10] Hitler arătase nevoia Germaniei de a se revansa.

În aceste împrejurări, pozitia României era urmărită cu interes din toate părtile.

[8]Împinge spre est.

[9]Germania peste toate.

[10] Lupta mea

Franta si Anglia, state ce ne garantaseră granitele prin întelegeri speciale, se temeau de Miscarea Legionară. Se temeau de un război dar nu erau pregătite pentru el.

Miscarea Legionară era urmărită de Franta si Anglia cu o teamă crescândă când o vedeau apropiindu-se de guvernare.

Ca urmare, la îndemnul francmasoneriei, dictatura si-a îndreptat forta contra Gărzii de Fier, declansând prigoana. Codreanu a fost arestat. Din închisoare a transmis ordinul: „La pământ! Nimeni nu atacă si nu răspunde la atacuri”. De aici împotriviri ale unora si încordare. Vasile Cristescu, comandant legionar, profesor, ce urma să ia comanda Miscării după Codreanu, înconjurat în casă de politie, n-a voit să se lase arestat si a fost împuscat.

Horia Sima, ascuns, a luat comanda. Profesor de filosofie foarte capabil avea din păcate, un spirit înclinat spre terorism.

În acest timp eu am încetat orice activitate politică, ca să nu mă expun si mai ales să nu expun pe altii prigoanei. Pentru a mă supune ordinului Căpitanului de a nu activa, continuam activitatea de organizare a parohiei ortodoxe din Bicaz si

activitatea scolară.

Vacanta de vară o făceam în Răsinari, iar în septembrie mă reîntorceam la Bicaz.

ÎN LAGĂR LA VASLUI

Călinescu ordonă noi arestări în septembrie. Pe neasteptate, am fost arestat de jandarmii din sat, permitându-mi-se să iau câteva haine de schimb, dar nu si ceva de mâncare, si scuzându-se - căci am avut raporturi bune cu ei - am pornit pe jos, cum era ordinul, spre Gheorgheni. Ploua. M-a udat tot. Ne-am oprit la sectia de jandarmi dintre Bicaz si Gheorghieni, unde plutonierul major m-a mustrat si m-a ocărât mult că fac parte dintre niste „derbedei”. Am dormit acolo într-un frig neasteptat la sfârsitul lui septembrie. A doua zi m-am dus la Legiunea de jandarmi din Miercurea Ciuc. Comandantul, locotenent-colonelul Georgescu, om pe care îl cunosteam si cu care am stat împreună la masă si dovedise o atitudine de omenie si bunăvointă, mă anuntă că voi merge în lagăr la Vaslui. Mi-a cerut să renunt la Miscare, că mă eliberează. Eu însă am refuzat a da o asemenea declaratie. Mi se părea josnică, neloială,

era ca o dezertare si n-am putut-o da. În dubă, spre Vaslui, erau prietenul meu Horatiu Comănici, doctorul Bucur din Mures si multi altii, toti tineri. Răcisem si tuseam. Doctorul Bucur constată o congestie pulmonară.

Horatiu avea un rucsac si o traistă de alimente si, printre acestea, medicamente si injectii pentru plămâni. Dar doctorul Bucur a spus că nu e demn de un luptător să-si spargă vinele cu injectii. El se va vindeca cu hrană de la Horatiu, cu voie bună, entuziasm si cântece. Am fost de acord si am refuzat injectiile. Curând m-am refăcut.

Lagărul era într-o scoală cu curte largă si loc de plimbat prin grădină. Aici am dat de primii „confiscati”: vreo sută optzeci. Cu noii veniti numărul, cred că trecea de 400.

Seria venită cu mine era alcătuită din legionari de mâna a doua.

Cei găsiti aici erau de mâna întâi: comandanti legionari plini, comandanti ajutori, luptători decorati de Căpitan, profesori universitari, câtiva colonei, poetul si profesorul universitar Radu Gyr. Între ei si domnul avocat Georgescu, originar din Poiana Sibiului, făcând parte dintre cei cinci întemeietori ai Legiunii Arhanghelului Mihail din

1927. Îi priveam cu un respect deosebit si mi-am dat seama că eu nu făcusem nimic deosebit pentru Miscare. Nu luasem parte la nici un mars de lungă durată pentru vestirea doctrinei legionare, nu luasem parte la nici o tabără de muncă dintre cele initiate si actionate de legionari. Eram fără nici o distinctie si fără nici un merit. Eram un simplu membru al Miscării.

Regimul de lagăr era aspru datorită mâncării de slabă calitate cât si a patului, lipsit de orice confort pentru unii. Eram însă liberi să ne plimbăm toată ziua prin curte si gradină, de la deschiderea clădirii si până la închiderea ei seara. Puteai vorbi cu oricine si lega prietenii. Convorbirile nu erau supravegheate. Dimineata, înainte de ceaiul simplu si cu putină pâine, se făcea o rugăciune comună. Seara, la fel. Uneori se făceau si ziua slujiri de patru preoti, toti comandanti legionari. Exista si o cameră de rugăciune care era permanent cercetată.

Masa de la amiază si seara era simplă si de un singur fel: un polonic, ca la puscăriasi.

Nu era voie să scriem si nici să fim cercetati. La arestare, tocmai mă pregăteam să mă căsătoresc cu domnisoara Silvia Davidescu,

învătătoare din Bacău. Eram îndrăgostit de ea. Despărtirea mi-a produs o mare durere. Sufeream foarte mult pentru lipsa ei, pentru că nu ne mai puteam întâlni ca dragostea noastră să decurgă într-un mod firesc. Ah! Cât e de greu să fii smuls de lângă o fiintă pe care o iubesti, când esti tânăr, iar sângele înfierbântat îti bate tâmplele si te pregătesti pentru viitor cu ea!...

M-am adresat unui locotenent din personalul de pază, când l-am găsit singur: „Domnule locotenent, sunt îndrăgostit de o fiintă plăcută si visătoare; am fost ridicat pe neasteptate tocmai când pregăteam cununia noastră. Nu stie nimic ce e cu mine. Ce gânduri, temeri si nelinisti i se pot aduna în inimă datorită acestui fapt si n-as vrea s-o fac să sufere. Poate că si dumneavoastră ati iubit sau poate iubiti. De aceea vă rog să faceti o exceptie de la regula de aici si să-mi permiteti să-i scriu". S-a arătat foarte întelegător si mi-a dat o carte postală.

În lagăr administratia făcea o vastă propagandă pentru ca legionarii să se lepede de Miscarea Legionară. Dar se găsiră putini care să fie convinsi ca să renunte. E drept că grijile de familie îi nelinisteau pe unii.

De asemenea, prin presă, se ducea o mare campanie contra legionarilor si mai ales a Căpitanului si a familiei sale. Tatăl lui, bătrânul profesor Codreanu, era arătat ca un străin, un polonez, un Zelinschi ce n-are nimic de-a face cu sufletul neamului românesc. Se uita că el se dovedise a fi un mare român, că avusese o prietenie strânsă cu Nicolae Iorga si cu marele profesor nationalist A. C. Cuza, că în războiul de întregire a primit decoratia Mihai Viteazul, cea mai mare decoratie de război ce se dădea ofiterilor.

Se ducea o politică de intimidare. Regele făcea ce voia.

Criticat aspru de fostii lui prieteni: Goga, Maniu, Vaida Voievod si altii, patriarhul Miron Cristea nu cuteza să se retragă din această coalitie murdară si sângeroasă în care intrase.

Erau putine cărti în lagăr. Puteai să studiezi, dar gândurile oamenilor erau nelinistite: Căpitanul arestat si condamnat. Dar acum era toată conducerea legionară arestată. Să nu uităm că mai era un lagăr si la Miercurea Ciuc. Nu era aici timpul prielnic pentru studiu. Oamenii erau îngrijorati: ce va mai putea urma?

Eu însă aveam răbdare. Eram singur, n-aveam încă sarcina unei familii. Petreceam timpul mai mult în discutii, în nesfârsitele preumblări prin curtea lagărului, cu diferiti camarazi, cu care am început să mă împrietenesc. Jucam mult sah.

Timpul trecea greu si apăsător. O miscare ce se ridicase pentru mântuirea neamului si care promitea atât de mult era frântă acum. O puteai compara cu un pom foarte roditor căruia i s-au tăiat crengile când tocmai înflorise. Evreii se bucurau. Ungurii, care duceau în Ungaria o propagandă mincinoasă de denigrare a României, se bucurau enorm. Miscarea era singura formatie politică din România care îi speria.

Toti eram într-o îngrijorată asteptare.

La 1 decembrie a ajuns în lagăr ziarul „România", oficiosul dictaturii, în care era anuntată împuscarea Căpitanului si a încă treisprezece legionari fruntasi, pentru că, transportati spre închisoarea Jilava, se spunea că ar fi încercat să fugă de sub escortă.

Ştirea a căzut ca un trăsnet peste capul celor din lagăr. A fost cu adevărat coplesitoare. Cei mai multi au căzut în genunchi ca să se roage. Mai toti plângeau. Era o durere ce pornea din străfunduri.

Acum se vedea cât de mult a fost iubit acest om.

Am aflat mai târziu că si în tară zguduirea a fost profundă si a cuprins toate straturile societătii românesti.

Conducerea a anuntat pe un ton amenintător că cei care se apropie la o anumită distantă de zidurile lagărului vor fi împuscati fără somatie. Tendinta de intimidare era evidentă. Unii, de durere, nu mai ieseau în curte. Nimeni n-a iesit să facă prohodul căpitanului si al celor ucisi odată cu el. Se vedea bine că povestea cu fuga de sub escortă e o minciună.

Eu, cum nu eram încă preot, am considerat că trebuie să se facă rugăciunile prohodului pentru moartea Căpitanului si le-am citit într-o înduiosare si liniste senină; dar numai jumătate din cei ce veneau altădată la rugăciune au îndrăznit să asiste.

Apoi, mereu, rugăciunile în comun nu s-au mai făcut cu atâta insistentă ca înainte.

Pe multi lovitura i-a frânt, dar totusi nu cedau. Altii, însă, au început să facă declaratii de desolidarizare. Pe acestia legionarii, înainte de a pleca, i-au izolat într-o parte a lagărului numită „lăgărut”, ca pe unii ce puteau infecta si pe altii cu

„virusul” slăbiciunii lor. A-i privi era un spectacol foarte trist si dureros. Fiindcă ei însisi erau îndurerati că au fost pusi în situatia să renunte la un crez pentru care unii luptaseră îndelung. Iar pe lângă aceasta vedeau pe camarazii lor aruncându-le priviri mustrătoare si chiar dispretuitoare. Grija familiei i-a făcut să cedeze.

Zăpada a venit curând si plimbările prin curte nu se mai puteau face din pricina frigului.

Nasterea Domnului, marea sărbătoare a păcii si a marilor nădejdi crestine, a sosit aici cu vânturi si vifor, cu o crestere a apăsării conducerii lagărului si fără nici o nădejde într-o schimbare apropiată.

Camera de rugăciune era mereu plină, zi si noapte, până târziu. Aici îsi găseau mai toti mângâierea. Rezistenta era dârză. Cei ce au rămas erau hotărâti să reziste până la limita extremă: moartea. A te lepăda de Miscare se considera ca o trădare de neiertat.

Începusem un jurnal al evenimentelor din lagăr pe care-l continuam cam pe ascuns si pe care-l tineam aproape la zi. Acest jurnal l-am găsit în septembrie 1940, după fuga lui Carol al doilea, împreună cu încă vreo trei-patru jurnale. El

prezenta o icoană fidelă a lucrărilor si faptelor de atunci si ar fi fost necesar azi pentru reconstituirea atmosferei încordate de atunci. Din păcate s-a pierdut.

Timpul trecea greu fără corespondentă si fără stiri din afară.

Se simtea totusi în aer miros de praf de puscă. Hitler anexase la Germania frumoasa Austrie si apoi a ocupat Cehoslovacia. Anglia si Franta dădeau dovadă de slăbiciune. Ungurii îsi sporeau propaganda lor revizionistă. Comitagii bulgari atacau noaptea cetăteni români din Dobrogea. Carol al doilea însă petrecea si fura tara.

Odată cu primăvara a venit marele post al Păresimilor si odată cu el si sperantele eliberării.

Rugăciunile se făceau acum cu atâta fervoare si cu lacrimi fierbinti în ochi senini încât vedeai că pentru unii singura sperantă rămânea Dumnezeu.

Mi-a fost dat să văd acum un fenomen ce m-a uluit. Era în Vinerea Patimilor. În camera de rugăciune erau într-un vas niste petunii ce se uscaseră. Acestea au început însă să înverzească în văzul tuturor si apoi să înflorească. Treptat, treptat, în vreo patru ore s-au deschis si petalele si

arătau ca si când ar fi fost rupte atunci. Dumnezeu era deci cu noi.

Sfintele Pasti au venit fără pachete si scrisori, decât rarisime, dar cu sperante înnoite.

ELIBERAREA

În tară starea de tensiune durase prea mult. Regele căuta să se apere si să strângă în jurul lui un front de unitate natională. Goga refuzase postul de consilier regal si orice colaborare cu Carol al II-lea. Maniu si altii la fel. Iorga, speriat de mersul lucrurilor pe un făgas sângeros, spre care le împinsese si el, regreta acum si se desolidariza de sângele ce se vărsa. Dar nu iesea din coalitia cu Carol al II-lea.

Patriarhul Miron, prim-ministru, soptea prietenilor că va face declaratii publice de condamnare a actelor ce se făceau de către rege si de Călinescu (care era *fac totum* în guvern), dar, bolnav, a fost trimis în Franta la Cannes, pentru tratament, unde muri repede, otrăvit înainte de a-si deschide gura. Aceasta tocmai acum, după Pasti.

Regele, presat din interior, simti nevoia unei

usoare destinderi. Cu o precautie deosebită, începu să plece câte unul dintre noi, dintre cei socotiti mai blânzi, mai neînsemnati si mai putin fanatici, ce nu puteau pregăti cumva o răzbunare.

Chiar la sfârsitul Săptămânii Luminate mă văzui chemat pentru plecare. Zi frumoasă, caldă, în care mugurii se deschideau lăsând să apară mândrele petale ale merilor si ale altor pomi. M-am îmbrătisat cu o seamă de camarazi, i-am salutat pe toti cu o bucurie deschisă si am plecat.

Dar bucuria eliberării mele era umbrită de regretul că unii rămâneau în aceeasi situatie grea de lagăr. Destinele nu sunt la fel. Fiecare dintre noi are drumul său pe care nu-l cunoaste nici el deplin si în care pe lângă vointa lui sunt atâtea elemente care îl determină si care uneori au un caracter inevitabil.

În grabă am mers la Bicazul ardelean. Tinerii intelectuali dintr-un grup m-au remarcat si au alergat să mă îmbrătiseze. Cel dintâi a fost un doctor evreu, căci orientarea mea politică nu alterase bunele raporturi dintre noi. Apoi am fugit la Răsinari, satul meu iubit. Cred că putini si-au iubit satul lor natal mai mult decât mine si, fiind departe, i-au simtit lipsa cu o durere mai mare.

Despărtit, părea a fi o fractură din adâncuri sfâsietoare. Rudele si prietenii m-au primit cu drag. Fratii erau la Drăgăsani, iar tata murise din 1937, în vârstă de 93 de ani.

La Gheorghieni am vizitat acasă pe domnisoara Davidescu. Era foarte bucuroasă de revederea noastră si am făcut din nou planul căsătorie noastre care trebuia să aibă loc în cel mai scurt timp si nu mai era dependentă decât de primirea unei parohii pentru mine.

Am mers la Drăgăsani la fratii mei Dan si Bucur. Sotiile lor, Opreana si Mimi, s-au bucurat tot atât de mult ca si fratii de întoarcerea mea. Cumnata mea Ana, văduva fratelui mai mare, la fel s-a bucurat si ea. Ei vroiau să mă întremeze căci slăbisem mult cât am stat în lagăr.

Dar după două săptămâni de la eliberare, Călinescu a tinut să fiu concentrat si să fiu trimis pe granita noastră de vest în judetul Sălaj, la Sărmăsag. Am îmbrăcat haina militară si am plecat la regimentul meu din Sibiu, 3 grăniceresc, cu numărul 90. Eram sublocotenent si am fost repartizat la compania a opta de mitralieră

Am avut o bună primire. Toti ofiterii erau atenti si binevoitori cu mine. Comandantul

regimentului a propus sporirea cotei de plată la popota ofiterilor, fiindcă „unul dintre noi e prea slăbit”. Acela eram eu.

Pe granită făceam instructie militară si lucrări de amenajare a terenului pentru apărarea, în eventualitatea unui atac unguresc: amplasamente de arme automate si santuri de apărare. Soldatii concentrati, unii cu 3-4 copii, învătau să tragă cu armamentul nou cehoslovac, mitraliere Sveno-Bruno si cum să se ascundă în teren. Constatam acum că unele sate prin care treceam erau maghiare, însă se vedea bine că ele fuseseră cu români, dar au fost maghiarizate în ultimii ani înainte de unire. Acum nu mai stiau româneste si li s-a dat si religia catolică.

Se putea deduce fără gres că satele de la granita noastră până la Tisa au fost toate românesti, dar au fost maghiarizate fortat în ultimii 50-60 de ani.

Seara era scoala ofiterului. Rezolvam teme de luptă, momente tactice. Citeam o carte maghiară ce stârnea multă curiozitate. Ea era destinată numai ungurilor de încredere si a fost prinsă de Statul Major al armatei noastre. După ce expunea că ungurii nu vor accepta niciodată luarea

Ardealului de către români, afirma că va fi o conjunctură favorabilă când vor veni, dar nu singuri, si vor intra în Ardeal. Cartea recomanda ca, în tumultul luptei, ei să ucidă câti mai multi români, „să nu le fie milă”, să ucidă „în numele strămosilor”, căci Dumnezeu îi va ierta. *Uciderea românilor e o datorie patriotică.* Ea vine ca o poruncă a strămosilor si trebuie împlinită pentru asigurarea viitorului Ungariei. Problema Ardealului, se mai spunea, e o problemă de număr, cine are numărul mai mare acela stăpâneste Ardealul. De aceea ucideti, ucideti câti mai multi români spre a se schimba proportia numărului dintre români si maghiari.

Aceste lucruri se spuneau nu acum 2000 de ani, ci în decada a patra a veacului XX, nu de către niste barbari de cine stie unde, ci de un popor civilizat crestin, ce trăia în centrul Europei.

Ah! Unde era cultura, civilizatia, crestinismul acestui popor? Vechea barbarie se ridica de sub crusta usoară de civilizatie a corpului hunic al acestui popor încă barbar si neîncadrat în spiritul european.

...Şi cartea era scrisă sub îndrumarea conducerii statului maghiar, nu a vreunui

particular extremist. Era unui guvern cu mentalitate barbară.

După o lună si jumătate de concentrare, m-am întors acasă, lăsând regrete unora si mai ales plutonului pe care îl comandasem. În acest scurt timp de instructie militară mi-am întărit convingerea în legătură cu necesitatea unei bune armate ca scut al patriei. Acum o iubeam mai mult, îi întelegeam mai bine rostul si o apreciam mai mult.

Acasă mi-am îmbrătisat neamurile si prietenii.

Dintre toti, în Răsinari, sufletul meu căuta mai mult pe domnisoara Minerva Dancăsiu, fiica preotului Emil Dăncăsiu. E cea cu care pregătisem diferenta de liceu si bacalaureatul: harnica si distinsa Minerva. Era acasă, tocmai venise de la Bucuresti, unde era studentă la doctorat în Ştiinte Naturale. Întâlnirea a fost emotionantă. Ne-am plimbat prin sat, am iesit în câmp singuri si uneori cu altii, am făcut fotografii singuri si în grup, am cules flori. Se maturizase. O priveam cu admiratie si avânt. Ardea de iubire, niciodată nu o văzusem atât de aprinsă, tot sufletul ei era într-o mare vibratie, era foc aprins. Cât de frumoasă o făcea iubirea! Era plină de lumină în priviri, iubea cu

adevărat.

În fata acestei manifestări păstram, înfrângând pornirile interioare, o rezervă: promisesem domnisoarei Silvia Davidescu că o voi lua de sotie, iesisem cu ea pe stradă si lumea stia că ea e logodnica mea.

Dar acum s-a aprins un foc în mine ce mă pârjolea. Ardeam în taină, dar privirile spuneau tot. Minerva astepta demersul meu. A o îmbrătisa însemna a nu mai putea rezista, a-mi pierde orice cumpăt, a fi coplesit. Vorbeam si ne tineam de mână, dar cuvântul care trebuia…

Acum iată-mă iubind nebuneste pe Minerva.

Cuvântul ce-l dădusem Silviei îl considerasem sfânt.

În două zile m-am limpezit si am luat o dureroasă hotărâre: voi lua pe Silvia de sotie. Cine stie ce s-ar putea întâmpla dacă as lăsa-o…

La începutul lui septembrie Mitropolitul Ardealului Nicolae Bălan m-a hirotonit diacon în Catedrala din Sibiu.

STUDENT

Am fost student la Cernăuti pentru a da o

diferentă de studii la Facultatea de Teologie.

Firesc era ca să iau imediat o parohie, dar o neîntelegere s-a ivit între mine si înaltul prelat, din pricina unei atitudini arbitrare a Înalt Prea Sfintiei Sale, cu privire la numirea mea la o parohie.

Mitropolitul Bălan era un mare mitropolit, cu multă prestantă, cu o cultură aleasă si cu o înaltă constiintă a rolului Bisericii în cadrul neamului nostru.

Când m-am dus la sfintire, el mi-a spus că a făcut demersuri speciale pentru eliberarea mea din lagăr, direct la Armand Călinescu, cu care s-a certat în dezbaterea cazului meu si al încă vreo doi legionari lăgăristi, căci el apăra un principiu: considera că el, ca sef al clerului ortodox ardelean, nu poate admite să fie arestat cineva dintre subalternii Sfintiei Sale si să fie tinut în lagăr. Dacă e vinovat, atunci trebuie să fie judecat. Dacă nu e vinovat, atunci trebuie să fie eliberat imediat.

Atunci când m-am dus la sfintire el m-a primit privindu-mă cu ironie si a izbucnit în râs:

- Asa sunt eroii: când în aer miroase a praf de puscă, vin la sfintire ca să scape de front.

- Dacă credeti că de frică vin acum la sfintire, iar nu pentru că a venit momentul să intru mai

adânc în slujirea sfântă pentru care m-am pregătit, mă întorc imediat la regiment, pe zona de vest.

- Te sfintesc, te sfintesc, reluă el, cum să nu te sfintesc? si mă privi cu aceeasi atitudine ironică.

De fapt, el nu întelegea atitudinea mea legionară. Mitropolit distins, ca profesor de teologie nutrise mari sentimente nationale de unire a Ardealului cu patria mamă si, în 1918, înainte de Unire, a dus guvernului de la Bucuresti un mesaj al Partidului National Ardelean, trecând muntii cu riscul vietii, prin Vama Cucului.

Dorea ca o parte a clerului să actioneze si politic, ca principiile crestinismului să fie irizate în gândirea politică, să o fecundeze si înnobileze. Recomanda ca oricine să lucreze după cea mai bună constiintă a sa si nu admitea nici o presiune fizică sau morală asupra cuiva din cauza ideilor sale. Considera că unii reprezentanti ai Bisericii trebuie să fie prezenti în viata politică a tării ca nu cumva să se ivească un guvern cu atitudini anticrestine si antinationale. M-am despărtit de Sibiu putin întristat.

La Cernăuti am intrat într-o pensiune cu masă si casă împreună cu un alt student ardelean ce terminase teologia la Sibiu, Simion Tudor.

Îmi trebuia o diferentă de studii la Facultatea de Teologie din Cernăuti, pentru Academia Teologică din Sibiu, desi avea un învătământ teologic ca si celelalte facultăti de teologie din tară, statul nu recunostea titlul de licentiat absolventilor ei.

Mitropolitul Bălan voia o autonomie a scolilor cu caracter teologic, ca profesorii lor să fie numiti de el sau cu consimtământul lui, iar nu de Senatul universitar. El se temea ca nu cumva Senatul universitar să-i trimită, respectiv impună, ca profesor, oameni necredinciosi, atei sau liber cugetători.

Cernăutiul era un oras mare si frumos, cu 125.000 de locuitori români si ruteni. Pe strada Flondor, care era cea mai frumoasă, mă plimbam adesea.

Luam parte la cursuri pentru toti anii de teologie. Profesorii erau savanti în materie; cu două exceptii, toti erau si preoti.

În zilele de lucru aveam 8-10 ore de cursuri, iar în a doua jumătate a anului slujeam duminica Sfânta Liturghie la o biserică din cartierul Clocusca, ca diacon, împreună cu profesorul de ebraică, Vladimir Prelipceanu.

Acesta m-a impresionat în chipul cel mai plăcut. Era plin de credintă, smerit, aproape sfânt. Vorbea cu toată lumea la nivelul fiecăruia.

Nu vedeai în el pe profesorul universitar, ci pe omul, prietenul si fratele fiecăruia. Cum în Europa începuse războiul la 1 septembrie, cu Germania contra Poloniei, iar în mai 1940 contra Frantei, multi români erau concentrati pe zona de vest sau în Basarabia, iar acasă erau multe necazuri, lipsuri si lacrimi.

Uneori copiii cu tatii lor plecati nu aveau ce mânca. Bunul profesor însă nu stia cum să deschidă punga ca să astâmpere foamea la cât mai multi. Toate aceste acte de caritate le făcea cu o nobilă discretie. Îl admiram. În ultimele două luni am tinut eu predica la acea biserică, el fiind foarte ocupat cu diferite servicii.

Mi-au plăcut cursurile. Învătam cu fervoare si cu gândul să mă înscriu la doctoratul în teologie după ce voi lua licenta. Totusi n-am renuntat nici pasiunea mea: jocul de sah. I-am rezervat două ore pe săptămână, sâmbăta după-masă.

Acestea la cel mai ales local restaurant de pe Flondor, unde venea elita orasului. Am rezervat două ore pe săptămână plimbării pe Flondor ca să

văd doamnele, fetele si în general societatea cernăutiană. Colegul meu, mai serios decât mine, rămăsese numai la studiu, acasă sau în vreun loc retras, considerând că nu trebuie să piardă nici o clipă cu astfel de preocupări inutile. Eu, dimpotrivă, consideram că e o necesitate a vedea lumea bucovineană la ea acasă.

Atunci străluceau în Cernăuti doi mari profesori care tineau niste conferinte foarte audiate: profesorul ardelean Romulus Cândea, din Avrigul Sibiului, profesor de istorie a Evului mediu, si profesorul I. D. Ştefănescu, de istoria artelor si de limba greacă. Acesta tinea cursuri de istoria artei bizantine si la Sorbona.

Eram nelipsit de la conferintele lor.

În Cernăuti era cel mai mare templu evreiesc din tară. Erau sărbătorile de toamnă ce tineau o săptămână. M-am dus să-l văd seara, cu Tudor Simion, si am rămas la slujbă. Templul era impresionant, cu două etaje, unde intrau femei si fete.

Jos erau cei doi cantori cu voci baritonale de artisti. Cam cu un metru mai sus de naos era altarul unde oficia rabinul, si el cu o voce exceptională. În templu intrau evreii si se asezau

în bănci la locul scris pe o carte de vizită: doctorul Itic Şloi, avocatul X etc.

Toti rămâneau cu pălăriile pe cap. Omul de serviciu aducea fiecăruia dintr-un dulap un Pentateuh, cele cinci cărti ale lui Moise. Ne-am asezat si noi într-o bancă, am rămas cu pălăriile pe cap si am cerut câte o Thora.

Ne-am uitat la vecini unde e deschisă si am urmărit slujba cu emotie.

Părea că e o atmosferă sumbră, cerul era întunecat, o furtună de tunete străbătea văzduhul. Aceasta tinu mult. În acest timp, participantii la această dramă se aplecau, se băteau cu pumnii în piept si strigau: „Oai, oai, oai!”, ca un fel de vai al nostru - era ceva impresionant, părea că orice nădejde s-a dus... Dar nu! Dintr-o dată părea că cerul se deschide, o geană de lumină apare si toată slujba si muzica iau alt curs. O notă de încredere si biruintă apare. Cerul s-a deschis peste tot, căci Dumnezeul lui Israel, Iahve, a intervenit si a salvat pe poporul său.

N-as fi crezut că evreii au o slujbă atât de frumoasă. Am îndrăznit să mă duc si a doua si a treia seară. Colegul meu n-a mai îndrăznit să mai vină, căci slujba se făcea până noaptea târziu si-i

era frică să nu fie ucis, căci circula zvonul că evreii ucid crestini ca să le ia sângele si să-l folosească la unele slujbe ale lor, cu deosebire la facerea păstii. A fost tot atât de impresionant ca si în prima seară.

Crăciunul si Sfintele Pasti le-am petrecut la Bacău, la sotie, care era în stare binecuvântată si în septembrie 1940 urma să nască.

Ea născu la 15 septembrie o fetită căreia i-am dat numele de Mariana si care a rămas, din pricina împrejurărilor neasteptate ce s-au ivit, singura noastră fiică.

Sfârsitul lui iunie a adus examenul nostru pe care eu si cu Simion Tudor, colegul meu, l-am luat cu distinctie. Abia am plecat, că a doua zi au si intrat rusii în Cernăuti.

Franta capitulase în fata nemtilor la 22 iunie, iar la 26 iunie 1940 România a primit o notă ultimativă de la Molotov, ministru de externe al Uniunii Sovietice: „În termen de trei zile veti preda Uniunii Sovietice Basarabia, teritoriu al Uniunii Sovietice, si în compensatie, fiindcă l-ati folosit ilegal peste douăzeci de ani, veti preda din Bucovina teritoriul până la această linie” si cu o linie rosie groasă era împărtită aproape în două

Bucovina.

Spaimă, nimeni nu ne apăra. Tratatele nu mai valorau doi bani. Franta si Anglia nu-si puteau onora obligatiile fată de noi. Nemtii ne-au îndemnat să nu ne opunem, ca să nu distrugem tara. Ungurii si bulgarii stăteau la pândă, iar iugoslavii, ce aveau un tratat de aliantă cu noi, „Mica întelegere”, din care făcuse parte si Cehoslovacia, acum distrusă, au trimis pe granita lor de răsărit 15 divizii.

Nu uitaseră că sunt slavi. Singuri, siliti, am capitulat.

Chiar din prima zi a ultimatumului acceptat, rusii au intrat în Cernăuti. Dar, uimire: evreii i-au primit cu flori, cu discursuri de laudă, cu steaguri rosii. Uitaseră că au fost cetăteni români si că au trăit minunat în România. Aceeasi primire a rusilor le-au făcut-o evreii în toată Basarabia. Dar ceea ce a fost cu totul monstruos si de neasteptat a fost sabotarea retragerii armatei române din Basarabia.

Nimeni dintre noi nu se asteptase la atâta miselie. Şi să nu se uite că după primul război mondial ceruseră drepturi egale cu noi, românii. Iar acum, iată care era atitudinea lor fată de tara în care trăiseră si în care unii se născuseră.

În felul acesta si-au dat evreii arama pe fată, cum ar zice poporul. Cam tot asa si-au mâncat si tiganii biserica.

ANUL 1940. TRAGEDIA ROMÂNIEI

Anul 1940 n-a fost numai anul pierderii Basarabiei, a Bucovinei de Nord si a Cadrilaterului, ci anul durerilor neamului românesc, anul tragediei României.

În graba cu care ne-am retras din Basarabia (căci rusii au atins granita în cele mai multe locuri din prima zi, desi erau stabilite trei zile pentru retragere), am avut pierderi imense de materiale de constructie: ciment, fierărie, var etc.

Hitler era acum în culmea gloriei sale. Franta era învinsă si ocupată, Anglia amenintată cu invazia germană. Belgia, Olanda, Danemarca, Cehoslovacia ocupate de Germania.

Cum ungurii si bulgarii în primul război mondial au mers alături de nemti, acum cereau nemtilor un ajutor pentru fidelitatea lor. Ungurii cereau Ardealul, iar bulgarii Dobrogea. Francezii si englezii garantaseră granitele noastre, dar acum ei erau la pământ. Hitler a cerut să ne

întelegem cu vecinii în privinta granitelor. Acest lucru era imposibil. Obrăznicia ungurilor era imensă: ei cereau tot Ardealul. Românii nu puteau ceda de bunăvoie teritoriile lor. În cele din urmă cu bulgarii a mers: ne-am înteles să le cedăm Cadrilaterul, două judete din sudul Dobrogei: Caliacra si Durostorul. Cu ungurii nu. Atunci Hitler si Musolini ne-au obligat să semnăm la 30 august la Viena, un „Dictat", extrem de dureros: cedarea ungurilor a întregului Ardeal de Nord; 11 judete si jumătate ce urmau a fi ocupate între 1 si 15 septembrie 1940.

Mare jale, dureri imense. Unii români din Basarabia si Bucovina de Nord au fugit aproape cu mâinile goale în România. De asemenea si din Ardealul de Nord unii au fugit în România.

Ungurii însă cum au intrat în Ardeal au început uciderea românilor. Au ucis preoti, intelectuali, tărani, în mari chinuri.

Dau aici datele suferintelor românilor după ocuparea Ardealului de Nord, după pretioasa carte *„Administratia hortistă în nord-vestul României: 1 septembrie 1940 până la 1 noiembrie 1944*" de Gheorghe I. Bodea, Vasile Suciu si Ilie Puscas, Cluj Napoca, 1988.

„Numai în primele trei luni au fost ucise circa 5.000 de persoane, peste 70.000 au fost închise în închisori si tabere de internare, în jur de 100.000 de muncitori au luat drumul emigrării în Cehoslovacia, Austria, Rusia.”

Furturile bunurilor românilor ardeleni din teritoriul cedat s-a făcut prin actiuni particulare si prin legi. În primele sase luni de guvernare străină au fost peste 500 de devastări a populatiei române.

Iată lista formelor de atrocităti si crime făcute în timpul ocupatiei maghiare a Ardealului de Nord:

- omoruri	9.919
- schingiuiri	1.126
- bătăi	4.126
- arestări	15.893
- profanări	124
- devastări colective	78
- devastări individuale	447

La toate acestea se adaugă o asuprire

permanentă a românilor tot timpul ocupatiei maghiare, maghiarizarea numelor si alungarea în România a unui număr de aproape 200.000 de români, uneori cu mâinile goale, alteori cu o traistă în mână.

Au dărâmat vreo zece biserici românesti, iar pe altele le-au prefăcut în magazii. Presa aproape total interzisă. Ce să spun? Cifrele vorbesc destul; o nouă barbarie începuse. Noii barbari veneau din Europa Centrală: erau ungurii.

Fată de acest dezastru, românii l-au silit să plece din tară pe nevrednicul rege dictator Carol al II-lea si generalul Ion Antonescu a luat conducerea în conditii extrem de grele.

Pentru linistea tării l-a instalat ca rege pe Mihai I cu prerogative reduse.

PREZENT ÎN GUVERNAREA LEGIONARO-ANTONESCIANĂ

Adio, studentie! Cum mai puteam continua în aceste vremuri de dezintegrare a tării?

Schimbarea granitelor era un dezastru. Ion Antonescu încercă a-l opri cu o hotărâre demnă de admirat. Făcu apel la partidele politice să-l ajute,

dar ele refuzară. Ceru ajutorul legionarilor. Ei primiră, desi abia iesiseră din temnite si lagăre, iar capii lor, în proportie de 90%, erau ucisi.

Cadrele rămase nu erau verificate.

Astfel se formă la 6 septembrie 1940 un nou guvern cu Antonescu prim ministru si cu profesorul Horia Sima, ce s-a impus ca sef al legionarilor, vice prim ministru, cu câtiva ministri legionari.

Doream cu tot dinadinsul să iau o parohie, dar am fost rugat stăruitor: „Amână preotia, ajută-ne acum să guvernăm”.

Am acceptat ca o concesie trecătoare până se vor pune lucrurile pe roate.

Am luat postul de secretar al organizatiei legionare din judetul Bacău.

Era al treilea post ca însemnătate. Întâi era seful judetului, al doilea era prefectul si al treilea secretarul organizatiei. Muncă neîncetată. Drumuri pentru organizarea judetului... Şedinte pentru formarea cuiburilor si unitătilor legionare. Nu mai ajungea timpul si acum, la 15 septembrie, Silvia a născut pe fiica noastră Mariana.

Cei alungati din teritoriile cedate, flămânzi, fără posturi, căutau o angajare, o bucată de pâine.

S-a organizat un ajutor legionar la toate sediile legionare, pentru cei necăjiti: haine, mai ales, dar si alimente. După cuvântul Sfintei Scripturi: cel ce are două haine să dea una celui ce n-are. Multi au înteles si si-au deschis punga.

Dar în programul legionarilor era prevăzută trecerea treptată a averilor si întreprinderilor evreiesti în mâinile românilor. Trebuia făcut ceva în această directie.

Bacăul era cel mai mare oras din Moldova, după Iasi: 43.000 de locuitori, dintre care 15.000 de evrei. Era un oras industrializat. Marile întreprinderi Filderman erau aici, fabrici de stofe, de piele, de ciorapi, pestelci si de tot felul. Toate erau în mâinile evreilor, afară de o fabrică de ghete. Vestita moară Calmanovici era aici.

M-am dus să vizitez întreprinderile să văd cum trăiesc muncitorii. Nu m-am dus ca legionar, ci cu o delegatie de la Ministerul Muncii. M-am prezentat mai întâi la „Fabrica Izvoranu”, de stofe care avea cam 1.100 muncitori.

Exista o lege, din 1937, propusă de D. R. Ioanitescu, ministrul muncii din acea vreme, care se numea „legea pentru protectia muncii si personalului românesc în întreprindere”.

Ea prevedea ca din personalul tehnic si administrativ 50% să fie români de origine iar dintre muncitorii necalificati 75% să fie români.

I-am întrebat pe cei trei frati Izvoranu cum stau cu legea aceasta.

- În regulă, mi-au răspuns si mi-au adus procese verbale semnate de vreo trei inspectori generali din care se vedea că totul e în regulă. Să văd pe teren, am zis, după ce am cerut să mi se dea câte o copie a proceselor verbale.

La verificare am găsit 51 de functionari administrativi dintre care numai trei erau români, iar personalul tehnic cu 49 de insi avea numai 7 români. La întrebarea de ce n-au respectat legea, mi-au spus cu viclenie că n-au găsit români.

- Vreti să vă dăm un ajutor pentru găsirea oamenilor?

- Da! au zis.

- Vă vom da.

M-am dus în atelierele întreprinderii. Era cald si putin miros. Lucrau femei, fete si bărbati. Erau plătiti cu trei lei ora, iar unii cu 3,50 lei ora. Sâmbătă la orele 13:00 se făcea plata.

Piata era în scumpire. De aceea, am convenit să li se ridice salariul cu jumătate, si aceasta de la

data de 1 a lunii precedente.

Am întrebat ce plângeri au lucrătorii si câtiva mi-au spus că au avut dreptul la concediu cu plată, dar nu li s-a plătit de zece ani. Am dispus să li se calculeze drepturile cu dobânda respectivă. Apoi am stabilit ce loc ar putea fi ocupat de un român în întreprindere ca persoană administrativă sau tehnică ca să nu dezorganizăm munca. Am propus două locuri si au fost de acord.

I-am trimis cu următoarea adresă:

„Către Fabrica Izvoranu

Dorind a veni în ajutorul dvs., pentru a intra în prevederile legii nr. ... din 1937 vă trimitem pe N. N., în postul cutare, cu salariul de ....

Vă rog să-i înlesniti ca să-si însusească îndatoririle de servici cât mai repede. Vă rog să confirmati acceptarea.

Cu stimă,

Secretarul organizatiei legionare a judetului Bacău,

N. Grebenea.

Data ...”

După numire, angajatul se întorcea cu confirmarea primiri pe care o puneam la acte. Asa am procedat la absolut toate întreprinderile.

La o lună si jumătate am vizitat din nou întreprinderile, pe toate. Şi am ridicat din nou salariile muncitorilor cu un sfert din salariul ridicat ce-l aveau acum.

N-am întâlnit opunere în demersurile pentru aceste schimbări.

Remarc un caz curios. La o fabrică de pungi, cu numai 20 de muncitori, nu am găsit patronul la sediul fabricii, ci numai pe o domnisoară evreică de o rară frumusete si de o elegantă exceptională. După ce am ridicat salariul muncitorilor am întrebat:

- Dumneata ce salar ai?

- 2.500 lei, a fost răspunsul.

- Poate nu te pricepi la meserie, am zis.

- Nu, patronul e multumit de mine.

- Atunci cum poti sta la o fabrică cu un salar atât de mic?

- Sunt săracă, a spus.

O priveam admirativ pentru eleganta

vesmintelor ei.

- Vreti ca si dumneavoastră să vă ridic salariul?

- Oh, v-as fi recunoscătoare!

- Ei, duduie frumoasă, aveti un salar de 8.000 lei.

- Multumesc din inimă.

După două săptămâni am înlocuit-o cu o fată fără serviciu de la Oradea, care nu avea cu ce trăi. Am zis: eleganta evreică are cu ce trăi, nu moare de foame, pe când cealaltă…

Unor muncitori li s-au putut da locuinte, iar unora să ia masa la cantină. Câtorva li s-au dat ajutoare de Crăciun, până la 25.000 lei, de către Miscarea Legionară.

Şeful judetului, Andrei Costin Tescanu, îsi pregătea acum căsătoria cu o frumoasă fată din Bucuresti. Datorită acestui fapt, mai mult lipsea din Bacău. De aceea, în acel timp am condus eu judetul. Prefectul judetului era Vasile Stoianu, profesor, apreciat de toti pentru corectitudinea lui, întelept si cumpătat, cu mare credintă legionară.

Evreii din judet, cu gândul captării bunăvointei lui, i-au oferit 500.000 lei, dar el le-a zis: „Vă multumesc pentru ajutorul ce mi-l dati,

însă el nu-mi apartine, ci Statului Legionar” - si în fata lor i-a depus la Administratia Financiară. Am colaborat perfect cu el.

Când cineva i-a propus: trebuie să îl împuscăm pe cutare, el a răspuns: „Pentru ordinea în judet răspund eu. Dacă vii cu astfel de gânduri, te împusc pe tine.”

Şeful legionar pe toată Moldova, 13 judete, era comandantul legionar Eugen Dragomir. El era originar din judetul Bacău. Bun avocat, energic, cu un trecut frumos de luptă, făcut în lagăr la Vaslui. Spirit practic, cu înclinări înnăscute pentru organizare pe teren economic. Capabil, în unele momente ale vietii lui a fost viteaz si si-a asumat total răspunderea unor actiuni ale sale.

Fiindcă unii legionari aveau atitudini ofensatoare fată de unii functionari ce au fost corupti sau dusmani ai legionarilor, am trimis câteva circulare pentru reglementarea lucrurilor. Am dispus: atâta vreme cât cineva e în serviciul statului, în orice functie, el trebuie să fie respectat si nimeni nu are dreptul a-l blama. Dacă e vinovat, să fie dat în judecată si justitia să hotărască dacă e vinovat sau nu. Dar până atunci să se bucure de toată cinstea oficiului său.

Şeful corpului muncitoresc din tară, Dumitru Groza, fără să cer, a trimis o echipă de sase muncitori, calificati câtiva, să mă ajute la românizare.

I-am lăsat să discute cu unii patroni de întreprinderi. Dar îndată am primit telefoane peste telefoane de la fabrici. Patronii speriati mă chemau la fata locului. Ei nu erau obisnuiti cu tonul agresiv si chiar foarte violent pe care l-au folosit acestia în dezbatere pentru unele schimbări ce pretindeau să se facă imediat.

Doi dintre ei puseseră pistoalele pe masă, la discutie, pentru amenintare. Evreii tremurau. Eu mă obisnuisem să tratez toate schimbările ce doream a se face prin discutii pasnice, amiabile, si totusi cu hotărâre.

Mi s-a părut că maniera lor nu corespunde stilului legionar si nu e potrivită pentru rezolvarea problemelor de la Bacău.

Am telefonat lui Nicolae Pătrascu, secretarul general al Miscării Legionare, care era un prieten al meu, i-am spus situatia si i-am spus că nu am nevoie de astfel de ajutoare ce compromit actiunea si că pot să rezolv singur problemele de la Bacău. A doua zi nici unul din ei nu mai era la Bacău.

Această manieră dură, excesivă, si cu o tentă teroristă pe care au avut-o acesti muncitori, a fost recomandată peste tot în tară de Dumitru Groza.

Eram uimit de ce auzeam despre felul cum lucrau unii în unele judete. Nu semăna cu nimic din ce stiam eu si din ce învătasem eu despre legionari, eram îngrozit de ce auzisem că se petrece bunăoară în judetul vecin, Neamt, unde conducea un ardelean: Crăciunas. Acestia nu sunt legionari, îmi ziceam. Sunt niste intrusi. Conduce oare Miscarea Legionară sau niste netrebnici ai ei? mă întrebam.

Eram nelinistit si îndurerat: nu mergea bine. Tineretul, prea îndrăznet si nepoliticos, cei în vârstă, prea agresivi. Lipsea la multi eleganta în atitudini pe care o dă cultura, civilizatia, studiul.

Unii erau de o corectitudine dusă la limita extremă, dar tonul lor era dur, intimida. Iar oamenii aveau nevoie de liniste, pace, încredere. Mai multă răbdare si o bunăvointă calmă ar fi dus la o descretire a fruntilor.

În vreme ce unii se zbăteau în toate părtile să ajute, să mângâie, să dreagă lucrurile, să astupe găurile, să unifice, să întoarcă privirile tuturor spre Dumnezeu - altii au dat drumul unor porniri

lacome de îmbogătire, prin lipsa de scrupule si agresivitate. Dar ei erau putini, intrusi, neverificati.

Îmi spuneam: se vor îndrepta lucrurile. Se vor face unele verificări ale cadrelor si se va face o curătire.

Nu întelegeam de ce merg lucrurile prost, când ele trebuiau să meargă, dacă nu foarte bine, măcar multumitor. De-abia prin 1977 am aflat un răspuns: Dumitru Groza ar fi fost un agent al Rusiei, comunist, infiltrat în conducere. Lucra pentru compromiterea Miscării Legionare, pentru distrugerea ei, ca înaltul spirit de sacrificiu să nu se manifeste. Unii sustin însă desăvârsita lui corectitudine.

În 1966 am aflat si de Crăciunas, care făcea monstruozităti în judetul Neamt, că era agentul Angliei si lucra pentru distrugerea Miscării. După „rebeliune” a fugit la Londra cu banii Miscării de la Ajutorul Legionar, si a deschis un birou de import-export. Şi câti nu vor fi fost ca ei! Asta pentru că Antonescu a cerut: deschideti usile să intre si altii în miscare. Au intrat, dar neverificati.

N-am acceptat să intre cineva într-un post numai pentru că era legionar. Acel „scoală-te tu ca

să mă asez eu” nu l-am acceptat. Cel ce urma a înlocui pe cineva trebuia să fie destoinic, pregătit, eficient imediat si pătruns de cele mai curate sentimente si cu dragoste de mai bine.

Pe această chestie am creat unele nemultumiri si chiar adversităti.

Astfel, într-o zi m-am trezit cu un mare grup de preoti ce veniseră să schimbăm pe protopopul Zota. Acesta era un om bătrân, mai avea doi ani până la pensie, nu aveai ce-i imputa. Mă informasem amănuntit despre el. Era un om vrednic. As fi voit ca el să rămână în postul lui până la pensionare.

Mare a fost deceptia tuturor când le-am spus că întrucât Conducerea, seful judetului, prefectul si cu mine, nu a examinat această problemă, nu putem face această schimbare.

Însăsi soacra mea, institutoare, dorind să ajungă directoare la scoala unde functiona, desi mai capabilă decât directoarea ce-i era prietenă, a fost respinsă pe motivul că aceea, din veniturile grădinii scolii întretinea o soră foarte bolnavă, iar soacra mea era bogată, cu două grădini.

De asemenea, l-am respins si pe socrul meu de la un post de director la moara Calmanovici,

post pe care-l ceruse pentru că era plătit cu 60.000 lei lunar, sumă fantastică si, motiva dânsul, pentru că are experientă si e capabil. Dar nu l-ar fi putut primi, pentru că acolo trebuia un om incoruptibil si mă temeam că nu va putea rezista ispitelor evreilor de a-l cumpăra.

*

Mi s-a părut curios că la mai toate întreprinderile evreiesti directorii erau plătiti cu 8.000 de lei si toti ceilalti functionari cu salarii mai mici. Am intrat la bănuială. Cineva mi-a soptit că evreii lucrează cu state de plată duble: unele reale - cu salariul adevărat, iar altele cu salarii mai mici ce trebuie prezentate fiscului pentru impozitul pe salariu. Acest impozit era atunci la noi de 10%.

Un functionar de la fabrica Izvoranu, pus de mine, mi-a adus statele reale de plată ale functionarilor. Le furase pentru scurt timp. Uimire: trei directori cu câte 60.000 lei fiecare, juristconsultul 47.000 lei si toti functionarii coborau de la 60.000 lei la 15.000 lei. Numai doi functionari români în functii administrative erau cu trei mii de lei ca să nu afle furturile ce le făceau ceilalti. Ţinând cont că erau 100 functionari,

putem vedea cu ce sumă enormă păgubeau statul evreii de la fabrica Izvoranu prin această fraudă fiscală. Toate întreprinderile procedau la fel, în tot regatul.

Numai cu sumele de bani cu care păgubeau fiscul toate fabricile din Bacău, cât si la întreprinderile din Moldova si Basarabia s-ar fi putut dubla salariile învătătorilor si functionarilor si ale profesorilor din toată tara. Acum am înteles de ce ardelenii se plângeau că ei plătesc 63% din impozitele pe tară si tot restul tării abia 37%.

Cu astfel de plăti la fabrici am înteles de ce evreii preferă să fie functionari comerciali, administrativi, în fabrici, sau functionari la bănci, dar nu functionari la stat. Ca să poată face aceste matrapazlâcuri, evreii au trebuit să corupă mai întâi pe functionarii fiscului si pe inspectorii de control.

Cât de departe erau de visul legionarilor! „Va trebui să creăm un om drept, cinstit, corect, incoruptibil, plin de avânt în lupta pentru binele patriei. El va trebui să fie înzestrat cu un înalt spirit de jertfă si cu un nemărginit dor de desăvârsire. În acord cu spiritul strămosilor, el va trebui să fie un luptător cu privirile îndreptate

spre cer si cu gândul: «totul pentru tară».

Cu acest om de azi va trebui să lucrăm, făcându-l să înteleagă că binele general e mai presus de cel particular si să luăm treptat din mâinile evreilor comertul, industria si prea multele bunuri la care au ajuns prin coruptie si fraudă. Ei le mentin si le cresc prin aceeasi metodă: coruperea românilor. Deci influenta lor e nefastă. Va trebui treptat scăzută până ce ei singuri se vor adapta unei tinute de alt nivel sau vor pleca.

În nici un caz nu vom putea adopta metoda turcilor care, în plin secol XX, au prins pe armenii ce acumulaseră acolo cele mai mari avutii si, pe cei ce nu au putut scăpa cu fuga, i-au ucis fără milă. Numărul celor ucisi, dacă îmi amintesc bine, era de 1.600.000. Era ceva grozav si monstruos.

Prea crestini, suntem departe de gândul vreunei ucideri. Hristos s-a răstignit pentru toti. Români constienti, nu-i putem lăsa să ne subjuge si să devină stăpânii nostri. Ungurii mai duri îi maghiarizează. Toată clasa de sus a grofilor unguri e corcită cu evrei din care cei bogati s-au pierdut în masa contilor unguri. Noi îi lăsăm să rămână evrei, dar nu va trebui să-i lăsăm să fie stăpâni pe avutiile noastre.

Este bine că n-au acaparat învătământul cum au făcut în Franta si în Anglia precum si în alte câteva tări. Spiritul lor nu se potriveste cu spiritul nostru. Monoteismul lor uscat nu i-a învătat să vadă si pe „tu” si pe „el”, ci numai pe „eu” si pe „noi”. De aici vine exclusivismul lor. Trinitarismul crestin ce s-a făcut cunoscut clar la Epifanìe, Botezul Domnului, a arătat un Dumnezeu Tată, un Fiu si un Duh Sfânt, o unitate a firii în treimea ipostaselor. El a deschis perspectiva întelegerii tuturor oamenilor între ei, înlăturând orice exclusivism ebraic.

Cum ne-ar putea întelege evreii crescuti în Thora, în Vechea Aliantă, în Talmud si rabinism, pe noi, cei crescuti în Noua Aliantă, într-un crestinism care-i îmbrătisează pe toti, în care Dumnezeu e Tatăl tuturor si toti oamenii, ca fii ai lui Dumnezeu, sunt frati între ei?

Niciodată nu ar fi putut apărea în crestinism, în interpretarea Evangheliei de vreun mare dascăl crestin, ceea ce a apărut în Talmud în interpretarea marilor rabini: *„Pe cel dintâi dintre crestini ucide-l!”* Câtă deosebire între măretia sublimă a crestinismului si această conceptie inferioară a evreilor, în care îndemnul de a urî pe

altii devine doctrină a religiei. În crestinism Dumnezeu nu exclude pe nimeni, El e Tatăl tuturor, nu numai al evreilor, si pe toti îi iubeste si pe toti îi cheamă la desăvârsire. Hristos S-a jertfit pentru toti.

De aceea, îmi ziceam, noi nu trebuie să ne lăsăm cuceriti de spiritul evreiesc, care e cu totul contrar felului nostru de a gândi si a fi, credintei noastre, stilului nostru de viată.

„Românizarea” mergea totusi înainte, la Bacău, fără convulsiuni, dar cu pasi lenti, nu cum ar fi dorit unii, mai grăbiti. Tot asa si în orasele Moinesti, Târgu-Ocna, Comănesti, cât si la tară.

*

Colaborarea cu Ion Antonescu schiopăta, dar totusi mergea. Când, deodată, s-a comunicat stirea că legionarii au ucis la închisoarea Jilava 64 de detinuti. Antonescu, revoltat, a denuntat faptul si s-a desolidarizat de el. Atrase atentia că acest lucru nu trebuia să se întâmple si nu va mai trebui să se întâmple în viitor si că el va pedepsi aspru orice altă faptă de acest fel. Aceasta se întâmpla la 28 noiembrie.

Ce se întâmplase?

Legionarii au prins pe cei care fuseseră marii lor dusmani, dintre care unii politisti, care au bătut si au ucis legionari: pe unii i-au spânzurat cu sfoară de mătase în timpul dictaturii lui Carol al II-lea, pe altii i-au aruncat de vii în flăcările crematoriului. Generalul Argesanu era între ei, prins când voia să fugă în Bulgaria. Armand Călinescu, care a fost pus de Carol al II-lea, regele asasin, trei zile prim-ministru ca să reprime pe legionari, a fost ucis. El omorâse peste 250 de legionari, floarea conducerii legionare, oameni de mare valoare. Mai erau si altii, toti asasini si trădători.

Acum se găseau în asteptarea judecătii: la cei mai multi, cercetările vinovătiei erau încheiate si procesele lor începute, iar câtiva erau încă în cercetări. Procesele însă se tergiversau. Între ei era si generalul Gabriel Marinescu, fost sef al Prefecturii Capitalei timp de 10 ani, temut si prea stiut asasin, om al Elenei Lupescu, al lui Carol si al ocultei europene.

Desi fărădelegile lor erau vădite si stabilite, justitia amâna darea hotărârilor de condamnare. Afară de 2-3 exceptii, oameni ce poate urmau a fi eliberati după terminarea cercetărilor, toti erau

niste brute, oameni încărcati de fărădelegi, dar foarte influenti. Acum, prin rude si cunostinte, căutau să scape.

Antonescu a cerut, probabil influentat de neamurile lor, să fie mutati la o închisoare militară. Dar legionarii, temându-se că acolo vor găsi o modalitate să fugă, au luat repede hotărârea ca mai bine să-i predea morti unitătii militare ce urma a-i lua în primire.

Fapt neasteptat, dureros, nedrept, dar fapt.

Discutând mai târziu, în timpul detentiei mele, cu niste fruntasi comunisti, iată ce au spus cu privire la acesti detinuti: „Dacă e să vă felicităm pentru ceva, e că le-ati ucis pe bestiile de la Jilava. Acestia erau niste brute. Dacă nu-i ucideati, ati fi dat dovadă că nu sunteti luptători. Dacă scăpau, v-ar fi ucis în continuare si ne ucideau si pe noi”. Nici chiar asa, nu trebuie să fim felicitati, ci să regretăm momentul fatal.

UCIDEREA LUI NICOLAE IORGA ŞI A LUI VIRGIL MADGEARU

În a doua noapte, 29 noiembrie, a fost ucis marele profesor Nicolae Iorga. Savant în istorie, cunoscut de o lume întreagă. Ştirea a zguduit pe

toti care au aflat-o. Antonescu a intrat în furie: tuna si fulgera contra asasinilor. Se pare că uciderea s-a făcut fără stirea lui Horia Sima si spre marele lui regret. Ea a stricat mult Miscării Legionare.

Iorga avea vina lui; ea nu putea fi tăgăduită. Avea răspunderi pentru îndemnul dat lui Carol al II-lea să instaleze dictatura si pentru uciderea lui Corneliu Zelea Codreanu. Horia Sima l-ar fi îndemnat să meargă în Italia, la adăpost, până mai „asează” lucrurile la noi, dar el a refuzat.

Crima s-a produs asa: trei tineri, s-au prezentat noaptea la locuinta lui de la Vălenii de Munte si l-au smuls familiei ca să dea o declaratie. El a înteles că i-a venit sfârsitul si a acceptat. Împotrivirea ar fi tulburat prea mult familia lui. Toti trei erau absolventi ai Academiei Comerciale. Acestia l-au suit într-o masină si au plecat cu el în satul Strejnic de lângă Ploiesti. Acolo l-au împuscat. Discutiile de pe drum nu sunt cunoscute. Se spune că a primit moartea senin si măret. El le-ar fi spus câteva cuvinte ce le-au pătruns la inimă si că-i iartă pentru urâta faptă ce urmează a o săvârsi. Dar inima lor era împietrită si nu l-au putut ierta.

Profesor de mare calitate, în viată a dat multe

lectii până la vârsta lui de 70 de ani. A dat si prin moarte o mare lectie: nu cum să trăim, ci, dacă moartea este inevitabilă, cum să murim frumos. Vanitatea lui neocolită l-a pierdut.

În aceeasi noapte, aceeasi insi l-au ucis si pe profesorul universitar Virgil Madgearu. Din răzbunare, căci ani de zile a refuzat să-i treacă la examen pe nedrept, întârziindu-i să intre în viata activă într-un post potrivit cu pregătirea lor.

Mari crime, mari fărădelegi, mare miselie! Din ce adâncuri obscure instinctuale au izbucnit aceste porniri bestiale pe care nu le-au putut înfrâna?

Horia Sima i-a dezaprobat si a cerut să plece imediat în străinătate, că altfel îi bagă imediat în temnită.

Mă obisnuisem să tin unele conferinte publice, pentru dezbaterea problemelor legionare si lămurirea telurilor Miscării pentru marele public, la care veneau cei interesati si uneori cei mai de elită oameni ai orasului.

Îndată după terminarea conferintei, primul presedinte al Tribunalului Bacău mi-a pus întrebarea:

- Ce credeti despre uciderea marelui profesor

Nicolae Iorga?

- Sunt uluit, am răspuns. De două ore am aflat si eu aceasta. Nu cunosc părerea oficială, însă pornirile celor care l-au ucis le pot întrevedea: răzbunarea. Consider că uciderea e nu numai o prostie, o greseală, ci o crimă politică urâtă care n-ar fi trebuit să se întâmple, cu urmări dintre cele mai rele pentru Miscare si pentru noi toti.

Ştiam că între Nicolae Iorga si Corneliu Zelea Codreanu nu erau raporturi bune. Iorga îl critica cu asprime pe Codreanu, numindu-l în mod consecvent „putintelul om”. Cum Codreanu era voinic „ca un brad”, cum ar zice poporul, era evident că epitetul nu se referea la fizic ci la mintea lui. Dar acest lucru nu era cu nimic justificat. Se deduce din tot ce stiu si înteleg eu că profesorul Nicolae Iorga era gelos pe marele prestigiu al lui Corneliu Zelea Codreanu ce crestea din zi în zi, pe prestigiul lui moral imens, pe iubirea tineretului care se îndrepta tot mai mult spre Codreanu, tineret care, chemat de Iorga, refuza a-l urma. Toate acestea i se păreau lui Iorga că-l umbresc. Asa că cu orice ocazie, ani de zile, tuna contra „putintelului om”, fără ca acesta să răspundă.

Dar, în pragul proclamării dictaturii de către Carol al II-lea, în februarie 1938, Iorga a scris două articole împotriva legionarilor si a unui început de comert legionar ce mergea foarte frumos. Dar acest comert legionar s-a început si la îndemnul lui Iorga care, întrebat „Ce să facem ca să scăpăm de evrei?”, a răspuns: „Faceti ce fac ei, faceti comert ca ei”. Revoltat, Corneliu Zelea Codreanu i-a trimis o scrisoare în care i-a spus că e „necinstit sufleteste”. Atât i-a trebuit lui Iorga; l-a dat în judecată pentru ultraj. La cele peste 200.000 de scrisori trimise din tară în care era rugat să-si retragă plângerea, Iorga a răspuns cu un refuz. La judecată Codreanu a fost condamnat la sase luni detentie. Ulterior i s-a făcut de către Armand Călinescu un alt proces în care a fost condamnat la 10 ani temnită grea, după care Armand Călinescu, prin uneltele sale, l-a ucis miseleste. Deci, uciderea lui Nicolae Iorga vine ca o răzbunare pentru asasinarea Căpitanului.

Dar ea nu e justificată din punctul de vedere crestin si legal, în nici un caz.

Nu se justifică nici din punct de vedere politic. Iorga era o mare personalitate cu un prestigiu enorm, atât în tară, cât si în străinătate.

De conflictele lui cu legionarii stiau putini. Multi îl iubeau pentru marele lui patriotism, pentru munca lui neobisnuită si prestigiul lui stiintific. Ucigându-l, loveai în iubirea celor care îl admirau. Acestia erau multi si nu meritau această lovitură. Apoi mai era nevoie de el, de condeiul său inspirat, de pasionata lui iubire de tară. Mai ales acum, când ungurii au ocupat Ardealul de Nord si, cu o sălbăticie demnă de barbari, ucid mii de români făcând cele mai neasteptate si grozave crime si fărădelegi.

PRIMAR LA SLĂNIC-MOLDOVA

Simtindu-mă obosit si slăbit, mi-am luat un concediu de odihnă de o lună si câteva zile, pentru a mă putea reface fizic. Mi-am zis totusi să fac ceva si am luat postul de primar la Slănic-Moldova, care tocmai era liber.

Statiunea era o frumusete. Poate era tot ce avea România mai frumos la acea oră, ca statiune climaterică. Deasupra orăselului-sat mai ridicat pe deal, între brazi, se ridicau câteva vile, constructii în stil românesc, foarte variate ca aspect si colorate deosebit. Era o statiune fermecătoare. Cu

ape minerale pentru ochi, stomac, rinichi si alte organe. Erau ape vestite în puterea lor vindecătoare. Aerul era reconfortant. Soarele era blând si binefăcător.

Cunoscusem si alte statiuni: Ocna Sibiului, Olănesti, Govora, Herculane, Păltinis, toate cu specificul si farmecul lor, dar mai putin atractive ca Slănicul. Unele erau prea la ses, fără aerul ozonat al Slănicului. Păltinisul era prea sus: 1200-1400 m altitudine si aerul său prea tare nu-l puteau suporta toti.

Slănicul era bun pentru toti: nici prea sus, nici prea jos.

Noua granită dintre noi si unguri era acum aproape. M-am dus să o văd. Priveam cu gândul dincolo, în Ardealul pe care îl părăsisem .

Ajutorul de primar ce l-am găsit si cu care trebuia să colaborez la conducerea primăriei era un rus, fiu de general. Fugise în timpul revolutiei din tara sa. Antonescu îl cunoscuse pe tatăl lui ce luptase alături de noi în 1916-1917 si, aflând de el, generos, a tinut să-i dea o pâine. A fost foarte politicos si muncitor. Fată de mine avea o atitudine prea supusă, slugarnică, lucru care nu mi-a plăcut.

Spre sfârsitul sederii mele la Slănic am

început să mă îndoiesc de corectitudinea lui. Simteam că nu e curat, că în el se ascunde un comunist camuflat.

Într-adevăr, pe multi fugari din Rusia ce se găseau în emigratie, oameni de omenie dar care trăiau în greutăti, serviciile secrete rusesti i-au captat si i-au angajat în serviciul lor. Acum el trebuia să joace un joc pe care nu-l mai jucase înainte. La multe lucruri neasteptate ne împing împrejurările!

Slujba de primar într-un orăsel e usoară si plăcută. Esti la dispozitia nevoilor unor oameni dar, cu bunăvointă, toate se pot face spre bucuria tuturor. Totul e să fii cinstit. Şi dacă constructiile edilitare care cer pricepere, control si alergătură lipsesc, totul e usor si plăcut.

Simteam că aici mă refăceam din toate punctele de vedere.

REBELIUNEA: 21-23 IANUARIE 1941

Crimele de la Jilava si uciderea lui Nicolae Iorga si a lui Virgil Madgearu au zdruncinat mult încrederea lui Ion Antonescu în legionari.

La o întrunire legionară în Iasi, Antonescu s-a

prezentat nu numai în cămasă verde, ci si în pantaloni verzi. Dorea să placă si să câstige pe legionari, dar acestia nu l-au aclamat cum ar fi dorit. L-au aclamat frenetic pe Horia Sima si prea putin pe dânsul.

A cerut să i se dea comanda Miscării, dar legionarii n-au avut încredere în el, l-au refuzat. Poate că voia numai să frâneze abaterile legionare, să-i stăpânească mai bine, sau poate că avea si alte gânduri, nu stim. Însă legionarii s-au temut să nu abată directia generală de orientare de la telul lor fundamental: românizarea, crearea unui nou spirit românesc si a unei Românii legionare, în care românul să fie stăpân deplin în casa lui.

Legionarii se temeau de influentele din jurul lui Ion Antonescu. Cel mai apropiat sfătuitor al lui era Misu Antonescu, profesor universitar, pe care legionarii l-au prins la o sedintă a francmasoneriei si l-au fotografiat. Asta chiar în timpul guvernării. Masoneria era cea mai mare dusmană a legionarilor.

Un lucru neplăcut s-a ivit pe drum la luarea unor întreprinderi din mâinile evreilor. Populatia de limbă germană, sasii si svabii au cerut să preia

unele întreprinderi. Hitler a trimis capital german si l-a pus la dispozitia acestora pentru a participa la întreprinderi alături de români. Dar ei aveau pozitii economice mult mai tari decât românii, pozitii pe care le mosteniseră în urma situatiei privilegiate avute în Austro-Ungaria. A le da lor aceste avantaje însemna a schimba pe evrei cu nemtii.

Fireste, legionarii au refuzat orice ingerintă germană în aceste treburi. Refuzul a dus la nemultumiri si conflicte între acestia si legionari. Lăcomia germană i-a revoltat pe legionari.

Mai gravă a fost cererea lui Hitler ca la marile întreprinderi industriale ce trebuiau a se româniza nemtii să participe cu o mare cotă de actiuni.

Asta însemna de acum înfeudarea unor bunuri din România nemtilor. Cererea a fost respinsă cu indignare.

Hotărât! Legionarii n-au găsit în germani niste prieteni si sprijinitori, ci mai curând niste dusmani. Asa si comunistii din România au găsit în comunistii rusi niste dusmani deghizati.

Pe de altă parte, fără să o poată spune tare, legionarii erau nemultumiti că trupele germane

din tara noastră cumpărau zilnic mărfuri de la noi cu preturi mult ridicate, mai ales alimente, si le trimiteau acasă la ei, scumpind piata si destabilizând tara. Mai târziu s-a aflat că germanii falsificaseră banii nostri si emiteau în serie câti bani vroiau, bineînteles fără a avea vreo acoperire în aur.

Deci lucrurile nu mergeau bine nici cu Antonescu, nici cu nemtii care aveau mai mare nevoie de armată decât de legionari. În taină Antonescu cugeta si plănuia o eventuală înlăturare a legionarilor de la guvernare, dacă va fi cazul. În acelasi timp si legionarii se gândeau să-l înlăture pe Antonescu.

Dar pe câtă vreme ei nu au întreprins nimic, Antonescu aflând gândurile legionarilor, a pregătit „lovitura": a luat asentimentul lui Hitler si a multor generali din armata română.

La 21 ianuarie 1941, la câteva zile după confiscarea de către legionari a arhivelor si documentelor fracmasoneriei, el a dat ordin să se ia din mâinile legionarilor prefecturile judetelor, radioul, posta, telegraful, sediile legionare, toate institutiile de stat. Fireste, legionarii s-au opus în multe locuri si de aici lupte între soldati si

legionari. Mai ales la prefectura capitalei, la postă, la telefoane. În Bucuresti opozitia a fost extrem de dârză.

Manifestatii pe străzi ale tineretului legionar si în alte locuri pentru apărarea pozitiilor lor si păstrarea puterii. În cele mai multe locuri, atât militarii, cât si legionarii, în întelegere între ei, asteptau ce se va întâmpla la Bucuresti. Aici legionarii se opuneau la predarea celor cerute de Antonescu. Ziua de 22 ianuarie a fost cea mai îndârjită zi. Situatia era neclară. Oamenii asteptau să vadă de partea cui vor trece unitătile germane din Bucuresti.

În acest timp, radioul era în mâna lui Antonescu si el vorbea mereu că legionarii pe care i-a adus la putere au fost abuzivi, nerecunoscători si că e silit să-i doboare de la putere spre a stabili linistea si încrederea. Desi unii sunt de treabă, spunea el, Horia Sima i-a împins spre crime si fărădelegi.

În acest timp se comunică o stire care i-a răsturnat pe toti cei ce nu cunosteau pe legionari. „Legionarii în stradă, în văzul tuturor, au uns cu petrol un soldat si l-au aprins de viu. Iată ce fac ei cu soldatii patriei”, se spunea. N-am crezut o clipă

această informatie, dar ea s-a întins repede în toată tara si cei mai multi au luat-o ca reală.

Şansele legionarilor în această luptă scădeau treptat. În Bucuresti, dar si în alte câteva locuri au năvălit tiganii si au început să prade si să devasteze unele magazine evreiesti, dar si ale altora. Era o tulburare urâtă si primejdioasă.

Legionarii se plimbau în grupuri pe străzi cântând revolutionarele lor cântece si strigând lozincile lor. Însă din diferite locuri s-a tras asupra lor de la ferestre sau balcoane în timp ce manifestau pasnic. S-au urcat si i-au descoperit. Erau evrei. Furia era prea mare căci îndrăzneala întrecuse orice măsură. S-a spus că legionarii i-au luat, i-au târât la abator unde i-au înjunghiat si i-au asezat în cârlige. Ar fi fost vreo 200 de cazuri. Dar aceasta este o versiune sustinută de majoritatea dusmanilor legionarilor. O altă versiune o contestă integral si e sustinută de multi si chiar de dusmani ai legionarilor.

Petre Pandrea, fruntas al miscării comuniste din România, mi-a spus personal că s-a dus anume la abator după stirile ce circulau, să vadă evreii spânzurati, dar nu a găsit nimic. Deci, concludea el, era un zvon pentru compromiterea legionarilor.

Până azi mai circulă acest zvon si unii neinformati, sau cei cărora asa le place, spun că aceste ucideri monstruoase nu s-ar fi făcut în timpul rebeliunii, ci chiar în timpul guvernării legionare. Ca unul ce am fost pe teren în acel timp si cunosc lucrurile, dezmint din tot sufletul si cu cugetul curat că spun adevărul, această monstruozitate nu s-a produs nicidecum. Toate dovezile arată că e inventie pur jidovească.[11]

În acele zile tragice, când auzeam de furturile din Bucuresti comise de intrusi, mă lua groaza. Lacrimi mari curgeau din ochii mei. Nu mă puteam linisti. Ah, această mare nădejde de mântuire a neamului meu se dărâma terfelindu-se astfel! Era ceva greu de suportat fără mari dureri. O miscare frumoasă care se ridicase greu, prin mari lupte, murea acum necinstită în acte josnice si îmi ziceam: „Neamul meu s-a născut într-o zodie fără noroc. Şi e nedrept. El a stat atâta vreme scut Crucii Domnului si tot el a oprit cu pieptul lui uraganul ridicat de semilună, ca să nu ajungă în Vest, după cum spune Eminescu. Şi iată, Doamne,

[11] S-a publicat un proces verbal încheiat după rebeliune, la Abator, semnat de tot personalul acestuia, care arată că nimeni nu a fost ucis la Abator.

tu îl lasi?! Cei mai buni fii ai lui ce începură a-l mântui: Mihai Viteazul, Horia, Tudor pandurul, Corneliu Zelea Codreanu, tu ai îngăduit să fie ucisi înainte de vreme? Şi acum lasi să cadă si ultima rămăsită a celui din urmă? Ah, Doamne, miluieste neamul meu si va fi iarăsi scut Crucii Tale!”

Şi mă rugam: „Nu îngădui, Doamne, să curgă sânge, acum în lupta dintre frati, că a curs destul în trecut, în luptă cu dusmanii. Fii milostiv. Opreste valul înfruntării dintre noi si adă pace.”

Confruntarea a tinut până în a treia zi, 23 ianuarie, când divizia de tancuri germană ce era în Bucuresti, condusă de generalul Hansel, a comunicat că intervine în favoarea lui Antonescu.

Fată de această gravă hotărâre, ca să se evite un război civil, legionarii s-au retras. Ei au înteles că lupta e pierdută, chiar fără această interventie germană, întrucât armata era în cea mai mare parte cu Antonescu.

În noaptea de 23-24 ianuarie legionarii au predat toate institutiile ce erau în mâna lor. În urma ciocnirilor ce au avut loc în tară, au fost ucise 607 persoane, dintre care foarte putini erau soldati, ceilalti erau legionari.

Antonescu s-a lăudat că a lichidat pe legionari

cu numai 607 morti. Dar acest lucru nu se datora lui, ci patriotismului legionar. Ei au înteles că un război civil între noi e nepermis, e tot ce poate fi mai rău si, imediat ce au înteles că nemtii sprijină pe Antonescu, s-au retras.

După aceasta, o prigoană cruntă s-a îndreptat contra legionarilor. Un val nestăvilit de minciuni s-a pornit contra lor, că au furat, au făcut asupriri si fărădelegi.

Hainele de la ajutorul legionar erau fotografiate si se comunica în presă că sunt lucruri furate. În unele locuri, aceleasi haine aranjate altfel se publica acum că „sunt alte lucruri furate". În câteva locuri s-au predat banii de la Ajutorul legionar, dar în presă s-a comunicat că X, Y au furat acesti bani. Nu aveai putinta să dezminti.

Trebuie să amintesc că, după sase săptămâni de la asa-zisa rebeliune, un comisar al politiei orasului Bacău, care avea o soră măritată cu un legionar, mi-a comunicat aceasta: „în 21 ianuarie am primit ordinul: «Devastati două prăvălii evreiesti si dati vina pe legionari». Dar din cauza ordinii pe care ati tinut-o noi n-am putut împlini acest ordin".

Acest ordin trebuie să se fi dat la toate

politiile din tară si, unde s-a putut, a fost executat. Ordinul venea de la Ministerul de Interne.

Cu o furie sălbatică, Antonescu a ordonat arestări. Au fost arestati 42.000 de legionari ce au intrat în cercetări. Multi au fost eliberati, dar la câteva mii li s-au făcut procese grele. Cei cu crimele de la Jilava au fost condamnati la moarte. Toti sefii ce intraseră în rebeliune, care de fapt e lovitura de stat a lui Ion Antonescu pentru schimbarea regimului legionar si preluarea puterii, au fost condamnati la peste 10 ani de temnită grea.

Francmasoneria a avut un rol foarte important în urmărirea legionarilor si arestarea lor. Nimeni nu putea interveni pentru un elev sau vreun student, căci formula care era lansată peste tot de către această mafie neagră era: „aseară s-a descoperit un complot legionar pentru uciderea generalului Antonescu” si când vreo biată mamă auzea asa ceva pleca înfricosată si nu mai îndrăznea să ceară întelegere pentru fiul ei.

Cu această formulă s-a mers tot timpul guvernării lui Antonescu. Acesta a venit cu niste legi draconice pentru pedepsirea activitătii sau organizării legionare.

Ceea ce era cel mai grav era faptul că nu aveai dreptul de apel. Orice nedreptate se putea face fără a putea răspunde. Antonescu era de o duritate extremă: musca din legionari cu dinti de fier. Neprietenii lui nu-l numiseră în zadar „câinele rosu". În actele ce le făcea el acum contra legionarilor era incontestabil un câine rău.

E adevărat că el pregătea războiul si voia să aibă liniste si sigurantă. Dar aceasta totusi nu-i dădea dreptul ca, pentru nimica toată, adică acte ce altădată ar fi fost trecute cu vederea sau condamnate cu câteva luni, să admită pedeapsa de la 10 ani în sus.

Cu atât mai mult cu cât legionarii nu făceau si nu au făcut nici o actiune contra lui.

Antonescu a început războiul alături de nemti pentru reluarea Basarabiei si a Ardealului de Nord. Dar el trăia cu grija că Horia Sima, care fugise în Germania, ar putea eventual urzi un complot contra lui cu sprijin german, făcând unele concesii nemtilor.

Atunci Horia Sima i-a trimis două scrisori în ascuns în care îi arăta că el, Antonescu, trebuie să stea tare în fata nemtilor, să nu se teamă de el, fiindcă patriotismul îl împiedica să treacă la o

actiune contra lui.

Trebuie să arăt aici că din zecile de mii de procese ale legionarilor nu s-a găsit o singură sentintă dată pentru furt vreunui membru al Miscării Legionare si, în privinta valului de minciuni ce circula asupra lor, acest lucru e lămuritor.

DUPĂ REBELIUNE

Antonescu îsi consolida zi de zi pozitia si pot spune că tara era cu el. Adversarii declarati, comunistii de la noi, câteva sute de persoane active si neînduplecate, nu contau. Goana mare era după legionari: procese, insinuări si minciuni sfruntate.

Două săptămâni după căderea legionarilor, la Bacău nu s-a luat mită. Apoi ea s-a introdus din nou. Teama de legionari apusese.

La o săptămână de la căderea legionarilor s-a prezentat acasă la mine, la Bacău, Leon Grad, seful comunitătii israelite a judetului Bacău, cu următorul act pe care l-a citit tare: „în numele comunitătii israelite a judetului Bacău, aducem multumirile noastre domnului profesor Nicolae

Grebenea, secretarul organizatiei legionare a judetului Bacău, pentru corectitudine si omenie fată de noi”.

Ne-a multumit verbal si a plecat.

Am rămas mirat. Ce e cu evreul acesta, de-mi multumeste? Nu cumva am făcut evreilor concesii ce nu se cuveneau? Nu cumva m-am abătut de la linia legionară? Acest fapt m-a pus pe gânduri. Mi-am examinat situatia.

Nu! Nu gresisem. Fusesem corect cu mine, cu Miscarea Legionară si cu ei. M-am linistit.

Dar a opta zi de la rebeliune am fost chemat la prefectura judetului. În fruntea ei venise un colonel de artilerie, colonelul Drajna.

M-am prezentat în fata lui. El avea în dreapta alt colonel, în stânga tot un colonel, iar în stânga un maior, comandantul legiunii de jandarmi a judetului.

Prefectul mi-a spus cam acestea:

- Domnule profesor, vă bucurati de un frumos prestigiu si multă simpatie aici în oras si judet. Sunteti lăudat de toti că ati fost cinstit si drept. Mă bucur că vă cunosc si v-as face o rugăminte: numiti primari în satele din judetul nostru. Cunoasteti oamenii, eu nu-i cunosc, de aceea fac

apel la dumneavoastră pentru aceasta.

- Scuzati-mă, i-am răspuns, acum camarazi de-ai mei sunt arestati si încă se arestează si deci n-as vrea să colaborez cu dumneavoastră.

- Lăsati, mi-a zis, hai să facem noi aici o treabă bună. Vă dau cuvântul meu de onoare că ce veti face dumneavoastră e bun făcut atâta vreme cât sunt eu aici.

- Permiteti-mi, am zis, să mă sfătuiesc cu niste camarazi ai mei.

După vreo oră si jumătate m-am dus cu răspunsul. Consimtisem. În orase erau numiti, rămăsese să-i numesc pe cei de la sate. I-am numit aproape în toate comunele judetului, afară de unele sate în care nu eram sigur că îl cunosc pe cel mai bun om pentru acest post.

Colonelul Drajna, om de onoare si de înaltă tinută, după cum m-am convins mai târziu, mi-a multumit si m-a rugat să tin legătura cu dânsul ca să ne sfătuim împreună cu privire la măsurile ce urma a le lua în noua lui calitate de prefect de judet.

Întrucât la Târgu Ocna nu erau numiti primarul si vice-primarul, l-am rugat să-l numească pe avocatul si profesorul Teodor

Anastasiu, fost primar în Gheorghieni si director la „Gazeta Ciucului”, acum refugiat. Dar el mi-a spus că au acolo un colonel în rezervă, Enescu, si va trebui să-l numească pe el, fiindcă Antonescu a dispus ca acolo unde sunt militari să numească dintre ei. Mi-a spus să-l numesc eu pe Teodor Anastasiu ca vice primar ceea ce am si făcut îndată.

M-am trezit apoi cu o scrisoare de la el în care îmi multumea că l-am făcut „vice-rege” la Târgul Ocna. Însă mai târziu s-au inversat rolurile: Teodor Anastasiu a fost avansat primar, iar Enescu coborât la rangul de vice primar, pentru că nu a dat dovadă de calităti de conducere.

Trebuie să remarc faptul că domnul colonel Drajna s-a tinut de cuvânt si n-a schimbat primarii pusi de mine, care au rămas până după 23 august 1944.

Tot la 4-5 zile eram chemat să-mi arate ce a mai făcut si să mă întrebe ce măsuri ar mai trebui să fie luate. Era un om energic, capabil si bun român.

Antonescu continua prigoana legionarilor cu înversunare. La aceasta era atâtat mai ales de Misu Antonescu, care era cel mai influent dintre

ministrii din guvern, el însusi francmason. De asemenea, masoneria lucra puternic împotrivă. Se crea în tară un curent puternic antilegionar. Antonescu, extrem de inteligent, justifica la radio măsurile ce le lua contra legionarilor, mergând mult prea departe si atacând pe Horia Sima în chip deosebit.

Considerând că pentru linistea tării e nevoie de un rege în tară, după fuga netrebnicului Carol al II-lea, Antonescu căftăni pe Mihai I ca rege cu prerogative reduse, el păstrând de fapt conducerea si primind calificativul dat de Nichifor Crainic: „Conducătorul”.

Discursul lui la întronarea lui Mihai a rămas clasic:

„Dumnezeu să ajute României, Maiestătii tale si mie!”

Antonescu se instalase bine în scaun, instaură o dictatură personală, conducea fără parlament, prin decrete. În jurul lui stăteau multi ofiteri ce mergeau cu simpatia până la un mic cult al lui. Era fără îndoială omul ce s-a impus prin forta caracterului său, dovedită în atitudinile antiregale si prin capacitatea sa deosebită de militar, omul cel mai „tare”.

Ca sef al serviciului secret, Antonescu a asezat pe Eugen Cristescu, semi-evreu: tatăl român, mama evreică, un mare dusman al legionarilor. Acesta stăruia a se face mereu arestări legionare si însela pe Antonescu în chip josnic asupra legionarilor.

Trupele germane erau în tară si se spunea că instruiesc armata română. Ei, evident, făceau si spionaj aici, de tot felul. Iar Kilinger, ministrul Germaniei la noi, vorbi de câteva ori cu o îndrăzneală obraznică ce mă înfurie grozav. Impertinenta lui nu a primit răspunsul necesar decât prin pamfletul lui Tudor Arghezi „Baroane”.

RĂZBOIUL

În noaptea de 21 spre 22 iunie 1941 armata noastră a primit ordinul: „Ostasi, vă ordon, treceti Prutul”. Aveam de revendicat de la rusi Basarabia luată în iunie 1940 si Bucovina de Nord.

În aliantă cu nemtii, Antonescu spera să ia nu numai Basarabia, ci si Ardealul de Nord ocupat de unguri.

Pregătit pentru a începe în mai, atacul contra Sovietelor a fost întârziat printr-un act neasteptat:

Statul Major al armatei iugoslave a răsturnat guvernul, ce încheiase o întelegere cu nemtii, rupând întelegerea. Astfel, în aprilie 1941 nemtii au atacat Iugoslavia si au ocupat-o într-un război de 13 zile în care în a sasea zi au intrat italienii si în a zecea zi au intrat ungurii.

Ungurii, acolo unde e de câstigat ceva, intervin întotdeauna. Prea putin îi interesează „dreptatea”. Asa au intervenit si la ocuparea Cehoslovaciei de germani în 1938.

Din cazemate nestiute de noi din Basarabia, mai ales la Tighina, rusii au răspuns cu foc puternic, producând pierderi destule românilor. Însă la 16 octombrie noi am ocupat Odesa. Mare izbândă. Am înaintat apoi spre inima Rusiei.

Nemtii înaintau cam cu 35 kilometri pe zi. Dar în noiembrie, la 40 kilometri de Moscova, tancurile germane fură oprite printr-un fenomen natural: marele frig ce căzuse a înghetat benzina în tancuri si frontul s-a stabilizat. Planul german de a ocupa si răpune Rusia în 100 de zile a fost răsturnat si premisele eventualei pierderi a războiului de nemti se conturau atunci. Iar soarta noastră era legată de a nemtilor.

Trecând prin Ardeal, am aflat de la niste

săsoaice, indiscretie nesperată, că sasii se pregăteau în ascuns să preia functiile pentru conducerea Ardealului, urmând ca românii de aici să fie mutati în Transnistria. Astfel nemtii înselau si pe români si pe unguri, tinându-i cu speranta că vor lua si restul Ardealului. De fapt, cum s-a aflat mai târziu, ei vroiau să creeze un nou stat german numit Donau-Land, cu teritorii din Ungaria, Iugoslavia si Ardeal.

Doream si mă rugam ca nemtii să piardă războiul, considerând că izbânda rusilor va fi mai putin primejdioasă pentru noi si pentru multi decât a nemtilor. Nu prevedeam că rusii se vor aseza atât de puternic cu picioarele pe pieptul si pe gâtul nostru si ne vor fura petrolul si alte bunuri într-o jecmăneală necunoscută în istorie. Tehnica înaintată a dat putinta acestei jefuiri nemaipomenite a României de către Soviete.

GÂNDURI ALE MELE. TEMERI

Cu cât trecea timpul, cu atât atmosfera antilegionară crestea. francmasoneria era la lucru si alti dusmani ai legionarilor la fel. Nici un cuvânt de apărare nu venea de nicăieri. Toti puteau acuza

oricum, căci stiau că nu li se putea răspunde. Legionarii erau cu gura legată.

Pentru felul cum lucrasem în rezolvarea unor probleme muncitoresti mi s-a propus insistent să iau post de inspector general în Ministerul Muncii. Dar am refuzat din consideratie că, atâta vreme cât camarazii mei fac temnită grea, eu nu trebuie să sprijin o guvernare ce îi asupreste.

Refuzul meu a fost rău considerat si m-a făcut suspect de adversitate fată de Antonescu si dictatura lui. Legionarii, după câte stiu si după un răspuns dat lui Ion Mihalache, fost sef al Partidului Ţărănist, fuzionat cu Partidul National al lui Iuliu Maniu, au făcut afirmatia că după sase luni de guvernare dictatorială, cerută de răsturnările de la noi, vor introduce o guvernare constitutională în care partidele de la noi vor putea activa.

Antonescu îl critica mereu pe Horia Sima spunând că e vinovat si că trebuie judecat, iar eu, la o masă cu vreo 30 de persoane, nestăpânit, am spus:

- Pot să vorbească 100 de generali, legionarii numai dacă se vor convinge ei însisi că Horia Sima e vinovat îl vor considera ca atare.

Faptul a fost o greseală, dacă tinem cont de presiunea ce era atunci asupra legionarilor. Începusem să mă tem. Cugetam: oricând mi se poate găsi un pretext să fiu arestat si să primesc un an-doi de închisoare. Trăiam cu grijă si neliniste.

La Bacău erau câtiva macedoneni cu familiile lor. Aveau un mare suflu legionar. Îmi plăceau: erau energici, îndrăzneti si încrezători. Erau si buni muncitori. Vorbeam deseori cu ei. Am cerut să mi se dea o listă a tuturor macedonenilor din Bacău, să stiu ce prieteni am în acest oras, căci pe toti îi consideram prieteni de idei. De fapt si erau.

Într-o seară, fiind în bodega unui macedonean, s-a făcut o razie, cum se obisnuia, si pe toti ne-au dus la politie pentru perchezitie. Tuturor li s-a dat drumul însă mie nu, fiindcă era la mine acea listă de macedoneni. Deci am fost retinut pentru investigatii într-o cameră a politiei. Dormeam pe o masă.

Nu se găsea nimic contra mea, dar retinerea mea continua.

De fapt nu actionasem si nu organizasem ceva pe directie legionară. Legile erau draconice si se aplicau cu o mare strictete.

Fusesem întrebat în scris de unii legionari ce să facă în noua situatie, după izgonirea de la putere, si le-am dat un răspuns pe larg si documentat. În esentă: să nu actioneze nicidecum; dar să-si păstreze spiritul lor legionar până când, legal, se vor crea conditii favorabile pentru a se manifesta.

Întârziind detinerea mea, mi-am spus: vor, poate, să-mi facă un proces. Nu voiam nicidecum să fiu condamnat. Mă temeam mult de temnită. M-am gândit să evadez si să fug din tară în Italia sau în Germania.

Aici a fost greseala. Am luat hotărârea să evadez. Nu era prea greu, căci nu eram foarte bine păzit. În acest caz evadarea nu era un act eroic, ci mai curând poate unul de lasitate: frica de a nu fi condamnat.

Am pregătit evadarea pentru ziua în care era de serviciu comisarul ce era cel mai mare dusman al legionarilor, ca nu cumva să sufere cineva de acuzatia că mi-a înlesnit evadarea fiind prieten al nostru. Dar si consecintele erau mai grele în acest caz, dacă as fi fost prins.

Deci am evadat seara, când se lăsa întunericul, si era de serviciu comisarul Dănescu.

Totul a mers bine. M-am ascuns câteva zile la Comandantura germană din oras. Apoi m-am ascuns în niste barăci germane la câtiva kilometri distantă, unde am stat câteva săptămâni cu destulă teamă. Purtam un nume nou: Ion Mănescu, profesor. Am reusit să mi se ticluiască toate actele, cu stampilele respective pe acest nume nou. Evident, si actele militare erau pe acelasi nume.

Evadarea mea a constituit o circumstantă agravantă extraordinară. A dat motiv tuturor să creadă că eram vinovat, că aveam ceva pe suflet, de aceea am evadat. Psihologic, toti erau justificati să judece asa. Dar, totusi, nici un act de activitate nu se putea constata. Aceasta infirma prezumtia vinovătiei. Rămânea ceva neclar.

Din actul acesta necugetat pe care l-am comis, si cu urmări atât de dramatice, cum se va vedea, am tras concluzia ca niciodată să nu luăm o hotărâre importantă sub imperiul fricii, căci ea va fi afectată de frică si va fi iratională, rea, gresită, nedreaptă.

Nesigur la Bacău, am fugit la Iasi, în cartierul Păcurari, după ce aranjasem cu niste prieteni să-mi pregătească un pasaport pentru Italia.

La Iasi am găsit prieteni ce mă tineau la curent cu ce se mai întâmplă în tară. Trăiam cu teamă. Cel mai mult timp l-am petrecut acolo la Biblioteca Universitătii. Citeam mereu. Acolo am găsit cele sapte volume de memorii ale lui N. Iorga, textele autentice, nefalsificate de familie, ca cele de mai târziu.

Se apropia timpul plecării mele peste granită unde credeam că voi fi în sigurantă. Dar, cu o săptămână înainte de căderea mea, am visat un vis înspăimântător: părea că, noaptea, un om îmbrăcat în haine negre a intrat în camera mea si mi-a spus cu glas răspicat: „Când totul va fi gata pentru plecare, vei cădea si ca să te încredintezi deplin de aceasta, o scriu cu litere mari!” si cu mâna lui a scris pe perete, aproape de tavan, îngrozitoarea sentintă: „Când totul va fi gata pentru plecare, vei cădea”. Ea era scrisă cu litere negre.

M-am trezit înfiorat. Tot zbuciumul meu pentru plecare era parcă în vânt de acum. N-am mai dormit. M-am apucat să citesc dintr-un Nou Testament în frantuzeste, format mic, texte din Sfântul Pavel. Ah! Cât de odihnitoare sunt textele sfinte când esti nelinistit!

Desi nu credeam că va fi chiar asa, îngrijorat, a doua zi m-am mutat la altă casă. Nu puteam totusi să nu tin cont de acest anunt. Îmi ziceam: poate va fi asa, poate că nu va fi. Să fie cum va rândui Dumnezeu. Suntem liberi, facem de atâtea ori ce vrem. Dar se poate întâmpla câteodată ca la vreunii să intervină mâna nevăzută a lui Dumnezeu si să îndrume viata cuiva pe o directie necugetată de el, cu o fortă de neînvins. El devine atunci ca un agent al unei forte ineluctabile lucrând în conformitate cu vointa acestei forte si, intrând în planul ei de actiune, e prins fără a i se spune si, pe drumul dramatic ce i se deschide, el lucrează lucrul lui Dumnezeu.

Este el un prooroc? Nu! Căci proorocii sunt înstiintati că sunt alesi si li se spune precis si misiunea ce au de îndeplinit. Ei sunt trimisi să spună solia lui Dumnezeu la un loc precis. Icoane ale viitorului se arată mintii lor prezente; ele nu sunt încă, dar vor fi la sorocul hotărât. Însă pentru ei ele sunt prezente de-acum si în misiunea lor intră si anuntarea lor.

Atunci ce e, dacă nu e prooroc? E un ins cu totul ne-însemnat, dar care simte că mâna lui Dumnezeu stă protectoare peste el si că în clipele

cele mai grele îl ajută direct, fiindcă el, fără să cugete la aceasta, face lucrul Domnului în chip firesc între ceilalti oameni. El nu-si atribuie nici un rol deosebit si merge înainte în conditia în care se găseste, fără să cugete că e în drumul lui alături de Dumnezeu. Numai dacă reflectează în urma ajutorului primit în momentele cele mai grele ale existentei lui poate deduce că stă lângă Dumnezeu si face lucrul voit de El, fapt pentru care Dumnezeu îl sustine.

ARESTAREA

Sosise momentul plecării în Germania. Era seara de joi, 12 februarie 1942. Pleca un grup de nemti în Germania. Cu ei urma să plec si eu a doua zi. M-am dus să iau geamantanul de la vechea gazdă. Era un ger cumplit. În camera mea soba de teracotă dădea o căldură foarte plăcută. M-am asezat pe dormeză pentru câteva clipe si am adormit.

Gazda nu m-a desteptat căci ea nu cunostea situatia mea, că sunt un fugar.

La orele 11 seara. Bătăi puternice în usă. Politia.

- Nu încerca să fugi că esti înconjurat: suntem multi!

Am deschis. Erau sapte politisti.

- Pe cine căutati? i-am întrebat.

- Pe profesorul Nicolae Grebenea, mi-au răspuns.

- Cred că ati gresit adresa, domnilor. Eu sunt profesorul Ion Mănescu, si scot buletinul si actele militare doveditoare.

M-au luat cu binisorul m-au privit lung si apoi au scos câteva fotografii de ale mele. Le luaseră de acasă. Nu semănau tocmai bine. În ele apăream mai brunet, nu cu tenul meu alb-roz la fată. Dar tăgăduirea nu putea merge prea departe. Eram în mâinile lor. Era limpede că nu-i puteam însela. Am recunoscut.

M-au perchezitionat. Au bănuit că poate aveam si un pistol, însă nu aveam. Nu purtam pistol nici în 1940, când eram secretarul Organizatiei legionare a judetului Bacău.

Toate au durat până la ora unu când m-au dus la politie.

Acolo, anchete. Am dezvăluit toate cum erau. Le-am arătat că n-am călcat legea activând ca legionar sau organizând oamenii. Îi iubeam prea

mult ca să-i bag într-un asemenea foc.

- Atunci de ce ai fugit? Stăruiau ei.

- Mi-era frică să nu mă arestati, văzând cu câtă stăruintă sunt căutati si ridicati legionarii.

Cercetările au durat toată noaptea până a doua zi la amiază, fără întrerupere, fiind uneori mai multi la anchetă, iar mai des câte unul singur. Totul a mers pe un ton civilizat si fără violentă.

Când i-a venit rândul politistului din Iasi însărcinat problemele legionare, acesta mi-a spus:

- Regret foarte mult, domnule profesor, că ati căzut. Ştiam de dumneavoastră, dar nu voiam să vă arestez. Vă stiam plecat. De aceea i-am adus aici pe acesti cinci politisti din Bucuresti. De stiam că te-ai întors, te anuntam să pleci si apoi veneam cu ei să vadă că nu esti la această locuintă unde te-am găsit. Şi, cu multă bunăvointă, mi-a dat să mănânc o bucată de salam si pâine.

Cum după trei zile ancheta nu a putut descoperi nimic mai mult decât ce spusesem, m-au dus la Bucuresti la Ministerul de Interne.

Deci, când totul era gata am căzut, după cum spunea anuntul fatidic.

În 1947 când, fiind detinut la Aiud, am fost scos la muncă cu un mare număr de detinuti ca să

demontăm linia de cale ferată dublă ce urma să fie dusă în Rusia în contul armistitiului, un tânăr pe care-l cunoscusem la Bacău se strecură cu grijă si-mi aduse un pachet de alimente: brânză de putină, slănină, pâine, o bucată de carne si un frumos cojocel de piele. El era acum student în ultimul an. Dar ce mi-a spus m-a impresionat mult. În noaptea în care am fost arestat, la orele două noaptea, a sosit cu pasaportul ca să plec în Italia. Dar eram ridicat. A fugit repede la camarazii din oras. La ora trei noaptea politia a pus pază la casa în care am fost arestat. Dacă venea la altă oră, ar fi fost arestat si el.

Precizia cu care s-a împlinit anuntul: „când totul va fi gata...” m-a uluit.

Aducătorul pachetului a fost neînfricatul si viteazul Petru C. Baciu din Bacău, un dârz si mare luptător legionar.

LA BUCUREŞTI. ALTE ANCHETE

La Bucuresti m-au băgat într-o celulă umedă. Stăteam pe un scaun lung în forma unei laite asa cum eram îmbrăcat. Noaptea mi se da o pătură ce se lua ziua. Dimineata, camera era plină de apă.

Aerul devenea greu, peretii erau umezi până sus. Celula era încălzită cu apă fierbinte ce trecea printr-o teavă. Respiratia era grea.

Dimineata eram scos în curte, unde mă spălam cu apă rece si mă frecam, dezbrăcat de cămasă, pe tot bustul, desi frigul era cam între -18°C si -29°C . Un soldat venea să scoată apa ca să nu vină cineva să vadă conditia în care sunt tinut. Soldatul scotea 15-20 căldări de apă.

Noi anchete cu alti detectivi. Dar nici o schimbare în declaratiile mele.

În mine însă s-a produs o schimbare. Mi-a crescut curajul neasteptat, enorm. Fusesem fricos, dar acum nu-mi mai era frică deloc. Mă hotărâsem: trebuie să nu trag după mine pe nimeni, chiar dacă ar fi să fiu ucis. Nimeni nu trebuie să sufere în urma mea. Smuls de la familie, eu trebuie să fiu gata de suferintă si de moarte. Şi, după aceasta, un curaj necunoscut crescu în mine si o liniste deplină îmi inundă sufletul si chiar o bucurie si o multumire simteam la gândul că nu voi putea face rău nimănui.

Anchetatorii considerau că mă vor slăbi mult tinându-mă în acea celulă cu apă în timpul noptii.

După 15 zile, văzând că respiratia mea devine

prea grea, am cerut hârtie spre a scrie declaratia pentru greva foamei, dacă nu mă vor muta în altă celulă. Declaratia cu greva trebuia să înceapă chiar din clipa anuntării.

N-a fost nevoie să o mai scriu. Ea ar fi creat complicatii, poate trebuia să vină medicul sau alti responsabili. Şi nu trebuiau să vadă cum se poate ucide lent un om a cărui vină era numai presupusă, dar nicidecum dovedită. După două ore m-au mutat într-o celulă lipsită de umezeală. Diferenta era atât de mare, că nu-mi venea să cred.

Ancheta mergea fără rezultatele asteptate de anchetatori, cu unele amenintări sau promisiuni, dar fără bătaie. Hrana era insuficientă: un ceai dimineata, iar la amiază si seara, o mâncare caldă de fasole sau arpacas, destul de subtire, la care se adăuga un codru de pâine.

După un timp, anchetele au încetat. Detectivii au plecat cu alte treburi si ca să caute, la Bacău si Iasi, dovezile vinovătiei mele.

Celula în care eram acum era prietenoasă si puteam privi afară.

În ea am găsit însemnarea scrisă de poetul legionar Radu Gyr „E ger cumplit si Dumnezeu ne-

a trimis zăpada ca să ne aducă aminte de îngeri”.

Meditam la conditia mea: lăsasem o sotie tânără, ce sperase să fie fericită cu mine, si o fetită de un an si ceva. Acum toate sunt departe si cine stie când le voi putea vedea. Dar nu trebuie să le iubesc prea mult, ca să nu fac greseli în anchete si în viata ce va trebui să o duc de acum înainte. Căci va trebui să stau pe o linie de demnitate si onoare, orice ar trebui să sufăr.

Mă rugam lui Dumnezeu: „Doamne, fă ca ispitele si povara să nu depăsească puterea mea de rezistentă. Întăreste-mă Tu si fii cu mine. Căci odată ce sunt cu Tine mi-e de ajuns”.

Frânturi din psalmi treceau prin memoria mea. Eram linistit si senin. Frigul si foamea le suportam ca pe ceva normal în conditia în care mă găseam. De fapt, se desprimăvăra, aerul se încălzea si numai foamea mai musca din mine.

Cum stăteam în celulă în liniste si în asteptarea terminării stării în care mă găseam, într-o noapte, în vis, mi-a apărut o cruce mare de marmură la fel ca acelea din cimitir. Totodată, pieptenul meu, care era negru, elastic, mi-a căzut în vis din buzunarul hainei si s-a sfărâmat în bucăti.

Dimineata am examinat visul; el era un alt anunt de ce va urma: Crucea era semnul unei mari si lungi suferinte, iar zdrobirea pieptenului spunea că tot norocul meu s-a dus.

În povestile noastre românesti, Sfânta Vineri dădea lui Făt Frumos o perie, un pieptene si încă ceva ca mijloace de salvare în momentele cele mai grele.

Acum, în vis, pieptenul meu se sfărâmase. Eram deci ca un om fără noroc în fata unei mari suferinte.

Acest vis nu mă tulbura nicidecum. Am rămas senin si hotărât să-mi duc în liniste suferinta ce mi se anunta. Nici o imputare nu-mi făceam, nici un regret, nici o răzvrătire sau furie. Nimic. Toate erau primite cu deplină liniste, ca ceva ce asa trebuia să fie.

Cugetam: de-acum toate cele dinainte sunt departe, ele rămân în urmă. Eu intru în alt timp, în altă conditie, în ceva nou, ca într-un nou eon.

De acum, privirile înapoi trebuiau oprite spre a păstra pacea lăuntrică ce se asezase deja în mine.

Timpul trecea fără ca detectivii să mai vadă de mine.

Am intrat în mai. Chiar la început, fără alte demersuri, probabil nu descoperiseră nimic nou, m-au trimis cu duba la Penitenciarul Galati. Aici urma să fie procesul.

Ziua m-a scos în curte cu alti detinuti legionari; erau vreo 38 de studenti si elevi legionari, arestati din trei judete din Moldova, care încă nu erau judecati. Mai erau trei persoane: inginerul Mihai Tanco, constructor de nave, Ion Mondoc si încă o persoană. Acestia erau condamnati la 10 ani temnită fiindcă inginerul Tanco de la Şantierele navale de la Galati, fiind dus la Şantierele navale de la Turnu Severin, primise o carte postală în care i se comunica că e asteptat să se întoarcă, că treburile merg bine în munca la santier si, Mondoc salutându-l împreună cu cel ce semna cartea postală, adăuga: T.L.C. ceea ce însemna: Trăiască Legiunea si Căpitanul. Toti trei au fost condamnati la aceeasi pedeapsă, 10 ani: cel ce trimitea cartea postală, cel ce saluta pe destinatar si cel ce primea cartea postală. Am relatat aceasta spre a se vedea cât de neserioase erau condamnările atunci si pentru ce motive se primeau 10 ani de temnită.

În curte era cald si ne-am dezbrăcat de

cămasă. Era o plăcere, o mare plăcere. După frigul ce l-am îndurat, a primi acum razele calde ale soarelui, această binefacere a lui Dumnezeu dată tuturor era o mare satisfactie. Eram vesel si vioi, mă bucuram sincer de acest dar al lui Dumnezeu neluat în seamă de atâta lume.

Se vede că nu apreciem binele decât după ce ne-a lipsit un timp.

Am intrat în vorbă unii cu altii si repede ne-am împrietenit. Erau tineri elevi si studenti, buni la carte, frumusei, ce intraseră în Frătiile de Cruce legionare si au fost descoperiti. Acum erau îngrijorati de viitorul lor. Le-am imputat lipsa de prudentă cu care au intrat în actiune în acele timpuri grele, cu războiul gata început si cu niste legi atât de dure împotriva lor. Un tânăr trebuie să învete, să-si termine studiile, să aibă un rost social si apoi să intre în actiuni politice pe care legile nu le permit. Numai în cazuri cu totul exceptionale, când tara este în primejdie si contributia lor e necesară, atunci, numai atunci, trebuie să intre si ei în luptă. Altminteri ei întrerup, fără necesitate, drumul ascendent al vietii si cine stie când îl mai pot găsi. Că ei reprezintă cu adevărat ceva numai când au terminat o scoală oarecare, iar nu când au

rămas niste neisprăviti.

M-a mirat faptul că, în conditiile date, cu dictatura atât de severă a lui Ion Antonescu, nu s-a găsit cineva să-i îndemne si să-i oprească a activa politic. Bietii tineri! Gustau acum, prea devreme, pâinea amară a temnitei.

PROCESUL

Foarte grăbit, într-o după-masă, am fost dus la Tribunalul militar din oras să iau cunostintă de procesul meu. Eram dat în judecată pentru „activitate legionară si organizare”, lucru foarte grav. Urma să caut avocat si martori. Trebuia să iau legătura cu familia si să organizez apărarea.

Peste trei zile, iată-mă dus la proces, în boxa detinutilor, fără să fi făcut cel mai mic demers pentru apărare. Era de mirare atâta grabă.

Sala era plină de oameni. Erau adusi în sală si elevii si studentii, cei 38, ce erau atunci la penitenciarul Galati.

Erau adusi si părintii si rudele lor, precum si avocatii ce urmau a-i apăra. Numai eu nu aveam pe nimeni.

După forma procedurală a identificării s-a

citit actul de acuzare: scrisoarea ce o trimisesem din Iasi chestorului prefecturii politiei din Bacău, în care protestam că au fost bătuti pe nedrept, destul de tare, de către comisarul Dănescu, trei elevi, care la judecată au fost găsiti nevinovati si achitati. Arătam că nu e bine că se petrec astfel de lucruri ce pot duce apoi la lupte între noi, românii, si la răzbunări, ce n-ar trebui să se petreacă vreodată; că Antonescu a comunicat tării că „cercetările legionarilor se fac într-un spirit de omenie si civilizatie"; că purtarea inumană a comisarului Dănescu atinge prestigiul si răspunderea întregii chesturi de politie Bacău.

Că acest comisar Dănescu a găsit un pistol la o fabrică evreiască din Bacău, într-un sertar, si nu a actionat nicicum împotriva evreului, desi pentru asta era pedeapsa cu moartea, dar pe niste tineri nevinovati, români, i-a snopit în bătăi sub bănuiala unei activităti interzise. Arătam că vinovătia lui Dănescu o pot dovedi cu martori oculari.

Ceream în încheiere ca Dănescu să fie luat de mână si adus la omenie si bun simt.

Acum, în fata mea, scrisoarea era bătută la masină. Presedintele a constatat că nu am avocat. Atunci a rugat pe avocatul Veja din Galati ca, în 15

minute, să pregătească apărarea după care completul (Curtea) s-a retras.

Avocatul nu mă cunoscuse si m-a îndemnat să tăgăduiesc că am scris acea scrisoare. Tot asa m-au îndemnat si unii avocati băcăuani ce erau angajati să apere pe unii dintre tinerii ce erau acum în sală.

Eu am respins sugestia ce mi s-a dat pentru că, de fapt, eu am scris acea scrisoare si nu mă puteam degaja de răspunderea ce decurgea din ea.

La deschiderea din nou a sedintei, presedintele m-a întrebat dacă îmi apartin cele citate. Am răspuns:

- Am scris o scrisoare si liniile mari ale ei le recunosc în ce s-a citit, dar nu stiu dacă cuprinde *„expresis verbis”* tot ce am scris eu si nu s-a strecurat ceva în plus sau s-a omis ceva, fapt ce ar altera sensul celor exprimate de mine.

Atunci presedintele a scos originalul si mi l-a trimis să-l văd. L-am recunoscut imediat: era scrisoarea scrisă de mine cu mâna.

A fost o surpriză. Multi din sală credeau că nu au originalul scris si că am făcut o greseală că am recunoscut că scrisoarea îmi apartine. Acum am

recunoscut cursa ce mi s-a întins. Au adus o copie a scrisorii ca să mă pună în situatia să nu o recunosc si apoi să aducă originalul si să arate tuturor din sală, si mai ales tineretului: „Iată după cine vă luati. Iată ce oameni lasi si fără răspundere sunt legionarii si chiar sefii vostri, etc.” Deci a fost bine că am recunoscut.

În apărare, avocatul din oficiu Veja a cerut achitarea. El a motivat asa: „Cum poate fi acuzat de activitate legionară si organizare clientul meu din pricină că a apărat trei tineri? Acestia au fost dati în judecată si justitia a constatat că ei n-au dezvoltat activitate legionară si nici nu erau organizati. De aceea ea i-a achitat.

Cum e acuzat profesorul Grebenea că i-a organizat de vreme ce justitia i-a găsit neorganizati? Cum poate fi acuzat pe aceeasi bază de activitate legionară după ce s-a constatat că elevii nu dezvoltaseră o activitate legionară? Cer cu toată stăruinta achitarea căci e nevinovat. Dacă vreti să-l condamnati nu-l puteti condamna decât la maximum trei luni, dacă îi veti face un proces de ultraj la adresa comisarului Dănescu.”

Mi s-a dat si mie cuvântul. Nu-mi mai amintesc ce am spus. De bună seamă m-am

apărat. Trebuie să fi fost ceva frumos, căci în temnită elevii au spus că a fost ceva frumos si onorabil, iar directorul penitenciarului, care asistase si el la proces, mi-a spus: „Ai făcut o apărare inteligentă si convingătoare. Credeam că vei fi achitat. Ţi s-a dat o sentintă la care nu mă asteptam”.

Curtea s-a retras spre deliberare si, când s-a întors presedintele, colonel, grav si senin, a pronuntat sentinta: 25 de ani muncă silnică. M-a uimit, iar lumea a plecat consternată din sală. Atunci mi-am adus aminte de cuvintele Eclesiastului: «Şi am mai văzut sub soare că pe scaunul dreptătii stă fărădelegea si în locul celui cucernic cel nelegiuit. Şi am zis în mintea mea: Dumnezeu va judeca pe cel drept ca si pe cel nelegiuit, căci este timp pentru orice punere la cale si pentru orice faptă». (Eclesiast, cap. III, 16-17).

M-am întrebat: cum a fost posibil ca un complet de judecată alcătuit din ofiteri superiori să dea o astfel de sentintă... ce inimă au putut avea acesti oameni? Ce cap, ce cuget? Ce i-a putut orbi atât de mult? Functia, ordinul ce l-au primit, erau ei niste robi cumpărati ca să execute orice

ordin, oricât ar fi fost el de nedrept? E adevărat, era război, era nevoie de liniste. Te temeai de cineva, voiai să fie pus la poprire.

Bine! Dar cu o condamnare enormă? 25 de ani? Exista lagărul, loc de retinere. Sau o condamnare mică satisfăcea necesitatea.

De ce s-a dat atunci această sentintă? Ea a avut un caracter pedagogic. Să sperie pe cei 38 de tineri fedecisti[12], precum si pe altii ce vor auzi de astfel de sentintă grozavă. Şi pentru aceasta trebuia sacrificiul unui om. Punerea în cumpănă a vietii lui.

Cât de departe suntem de legile lui Dumnezeu, de legile justitiei omenesti, chiar si de legile vietii!

Un judecător nu are el un rol social? Nu trebuie să tină un echilibru social? Dacă puterea executivă aduce niste legi draconice, nu trebuie el să le reducă caracterul excesiv prin niste sentinte mai blânde si mai conforme cu dreptatea, cu binele?

Dacă sunt niste legi prea blânde ce încurajează pe răufăcători prin aplicarea lor, el va trebui să dea dovadă de severitate. Ce

[12] FDC: Frătiile de cruce

interesează: legea în sine, sau triumful binelui, adevărului, dreptătii? Apărarea ordinii desigur, dar în care să fie aplicată dreptatea.

Dar ce au făcut judecătorii mei? Unei legi excesive i-au dat o aplicare excesivă si nedreaptă la punctul cel mai înalt excesivă. Ei au uitat că: „*Justitia est fundamentum regnorum*”[13], si că ordinea într-un stat nu se poate tine prin mari nedreptăti. Lipsa lor de constiintă e evidentă în cazul meu si în alte cazuri de acest gen.

AIUDUL

După câteva zile de la procesul meu a urmat procesul elevilor si studentilor. 11 dintre ei au fost condamnati iar ceilalti eliberati. Şi condamnările lor au fost mari, între 5 si 25 de ani.

Şi ei au primit pedepsele senini, socotind că nimeni nu va executa o pedeapsă mai mult de 2-5 ani. Aceasta era psihologia generală, asa credeam si eu. Conducerea era interesată să acrediteze această idee ca pedepsele să fie cât mai aspre fiindcă ele vor dura putin. Acum pedepsele pentru o activitate cât de mică erau mai mari decât cele

[13] Dreptatea este temelia cârmuirii.

de la „rebeliune”.

Pe la jumătatea lui iunie 1942 detinutii legionari condamnati au fost mutati la marea închisoare Aiud. Drumul l-am făcut cu duba, un vagon special pentru detinuti.

Acolo ne-a luat în primire domnul Vucea, primul gardian.

Penitenciarul Aiud este, cred, cel mai mare penitenciar din România. El ocupă o suprafată de sapte hectare si are ziduri groase si înalte de patru metri. Are o clădire, „Zarca”, cu 60 de celule: 30 la parter si 30 la etaj. Apoi „Sectiile”: o clădire cu vreo 25 de camere mari unde de obicei erau tinuti detinutii de drept comun si „Celularul Nou”, clădire mare cu trei etaje, cu 308 celule si cu câteva camere pentru militieni. El e în formă de T si camerele au o suprafată de 24 metri.

Aici am fost adusi noi, grupul de la Galati. Aici trebuia să ne ducem viata cu un regim celular sever, adică să stai singur în celulă, de la sase luni - pentru pedepsele mici, la trei ani - pentru pedepsele maxime: munca silnică pe viată.

Am fost îmbrăcati în haine vărgate, sure - cei cu pedepse mai mici, rosii - cei cu pedepse de la 20 de ani în sus.

În celulă erau tineta, pentru nevoile naturale, gamela si lingura, precum si cana de apă. Nouă, detinutilor politici, ni s-a admis si o măsută, cărti, caiete, cerneală, toc si creioane. Patul era de fier cu o saltea de paie, pătura si o pernută.

Hrana: dimineata un ceai de chimen, la amiază fasole, zeamă de cartofi sau arpacas, un singur fel. Seara ca la amiază. Erau admise si pachete până la 30 kg.

Ni se dădea drumul pe rând la preumblare, celulă de celulă, câte o jumătate de oră dimineata si o jumătate de oră după amiaza. Trebuia să iesi în ordinea în care ti s-a deschis, să nu schimbi locul si să nu vorbesti. Dar se dădea drumul la ducerea tinetelor si atunci detinutii se întâlneau si, în cinci minute cât era permis să stai, puteai vorbi.

Întâlnirile constituiau o bucurie enormă. Unii se îmbrătisau si-si spuneau intimităti, aveau timp să dea din pachetul lor si altora.

Eram aici, la Aiud, cu vreo 800 de detinuti legionari, aproape toti intelectuali, elevi si studenti. Între toti s-a stabilit o legătura strânsă de dragoste. Cei tineri aveau un mare respect pentru cei mai în vârstă si admiratie pentru unii ce se distinseseră în actiuni legionare.

Prin noiembrie 1942 au sosit la Aiud vreo 28 de tineri elevi de clasa a VIII-a de la liceele din Brasov, „Şaguna”, „Mesotă” si liceul industrial „Astra” în frunte cu Ioan Agapie, instructor legionar.

Venirea lor a însemnat un eveniment în Aiud, căci ei au fost niste tineri de cea mai bună calitate si în toate împrejurările temnitei au avut o tinută deosebit de frumoasă. Erau plini de avânt si entuziasm si au stârnit simpatia tuturor.

Citez nume care mi-au rămas în memorie: Vasile Ciocilă, Răducă Marin, Grigore Pop, Ion Varză, Gheorghe Creangă.

Directorul penitenciarului era căpitanul magistrat Aurel Munteanu, om voinic, cu o fată frumoasă si cu o inimă urâtă si perfidă. Îi ura pe legionari si-i bătea rău cu o bâtă si la fel pe unii comunisti, căci era la Aiud si un grup de vreo 60 de comunisti.

Gardienii se purtau frumos si chiar binevoitor. Erau slujbasi corecti si la locul lor. Nu ne asupreau.

Era o plăcere să-l auzi pe unul dintre ei spunând detinutului de drept comun ce deschidea celulele la întoarcerea de la plimbare: „Bagă-i la

camere să nu-i muste câinii”, sau seara, la culcare, la orele 9: „Domnisorule, bagă-te sub plapumă că sting lumina”, sau: „Domnisorule, bagă-te sub plapumă să nu te apuce ploaia”.

Toti s-au apucat să citească, să scrie, să studieze franceza, engleza sau germana fără profesor, să scrie poezii sau altceva, să traducă ceva.

Elevii trebuiau să facă în fiecare zi o faptă bună, acum, nemaifiind liberi, trebuiau să cugete măcar la un gând bun în fiecare zi.

Familiile noastre s-au purtat admirabil cu noi, detinutii: aduceau pachete de alimente, haine să nu răcim, cărti, caiete si vorbe bune, sperante.

Unele doamne, în atitudinea lor, au atins sublimul. Devotamentul si puterea lor de jertfă au fost peste orice asteptări si posibilităti.

Doamna Goilav de pildă, sotia lui Tudor Goilav, avocat în Bucuresti, era în divort cu sotul ei. Dar el e arestat si condamnat la 5 ani detentie si adus la Aiud. Ea veni îndată cu pachet la dânsul. El, mirat si extrem de fericit, o întreabă:

- Cum de ai venit la mine?

- Esti într-o conditie grea si la necaz. Cum as putea să te las? Şi a venit lună de lună sau a trimis

câte un pachet cu de toate în chip regulat timp de 5 ani.

El a tradus în acest timp din limba germană **Cântecul Nibelungilor** si l-a dedicat sotiei sale – o traducere exceptională. A tradus apoi greaua carte **Der Wille zu Macht – „Vointa de putere”,** de Nietzsche si a dedicat-o tot sotiei sale. Autorul era cu totul încântat de atitudinea sotiei dar, când s-a eliberat, ea i-a spus: „Şi acum, dragul meu, fiindcă nu mai esti în greutăti, acum pot să plec.”

Mie mi-au trimis, alternativ, pachet, sotia si fratele meu, Dan; o lună el, o lună sotia.

Antonescu si acum dorea ca legionarii să intre sub comanda lui. În scopul acesta ne adunam de două ori pe lună în curte ca să ni se vorbească si să ni se arate care e dorinta Maresalului căci, după căderea Odesei, ocupată de trupele române, Antonescu si-a luat gradul de maresal. Dar legionarii au rămas constanti împotriva unei astfel de dorinte.

Ni s-a cerut, dacă vrem, să plecăm pe front. Am cerut si eu imediat să mi se permită să plec si să mor pentru patrie decât să zac la închisoare. Dar când mi s-a spus că nu pot merge decât cu gradul de soldat si nu de ofiter, cum eram, am

refuzat a pleca. Cum, mi-am zis, n-am fost degradat, cum as putea pleca astfel? Ar însemna să recunosc că sunt vinovat si să confirm prin atitudinea mea valoarea sentintei ce mi s-a dat.

Unii au plecat. Dar ei au fost băgati în unitătile de soc, precum am auzit mai târziu, si nu stiu dacă a mai scăpat vreunul.

La 19 noiembrie 1942 rusii au rupt frontul german la Cotul Donului. De-acum începe retragerea germanilor din Rusia. Retragere treptată. Presiunea rusilor e mare. Nemtii sunt împinsi mereu înapoi.

Acest fapt a avut la Aiud urmări grele asupra legionarilor. Acum maiorul Munteanu a început o con-strângere a legionarilor, o oprire a corespondentei si a pachetelor, atacuri verbale adresate tuturor celor adunati în curte la ordinul lui, bătăi, atitudini îndrăznete si vexatoare fată de membrii familiilor legionare ce veneau să viziteze pe bărbatii, fratii sau fiii lor, si alte răutăti.

În schimb, a început să se poarte mai bine cu detinutii comunisti, să fie amabil si să le aprobe chiar un miting în curtea temnitei.

În acest timp socrul meu Victor Davidescu se ocupa insistent de eliberarea mea. A discutat cu

Antonescu la Bacău si, după informatiile ce i le-au dat unii oficiali din oras despre mine, a promis eliberarea mea.

Şi doamna Antonescu, după discutii cu soacra mea, Florica, si, după câte am înteles, la cererea unor doamne din oras a promis si ea că va sprijini, pe lângă sotul ei, eliberarea mea. În acest scop am fost adus în 1943 la Ploiesti, unde se mutase socrul meu. M-a vizitat la Penitenciarul Ploiesti plin de încredere si mi-a vorbit deschis despre demersurile lui si că eliberarea mea e sigură. Naiv si de bună credintă, a discutat despre toate si cu directorul închisorii Ploiesti. Dar acesta era si informatorul Sigurantei Statului.

Repede mi s-a pregătit un nou proces. Scopul era acesta: să împiedice pe Antonescu să mă elibereze. Cum ar fi putut el elibera un detinut ce primise o condamnare de 25 de ani si acum avea un nou proces? Şi apoi o nouă condamnare. Socrul meu nu stia vicleniile omenesti. Auzind de un nou proces, se miră mult si angajă imediat un mare avocat pentru apărarea mea. Auzise de procesul de la Galati si stia de la cei ce fuseseră asistenti la proces că nu aveam vreo vină.

Avocatul ceru o mare sumă de bani pentru

apărarea mea, socrul i-o promise. Dar eu l-am sfătuit să renunte la apărarea mea în proces căci tot voi fi condamnat. El refuză, se înfurie si mai angajă doi avocati.

Procesul trebuia să se tină la Ploiesti. De ce se mutase de la Galati? Fiindcă aici era cel mai nedrept presedinte de curte martială din tară: colonelul Cristea Manea, un armean stricat în străfunduri. De la el se astepta condamnarea în chip sigur. Nici un detinut nu scăpa de la el necondamnat, iar pe legionari îi ura în gradul cel mai mare. Dorea să-si bată joc de noi, profitând de sotiile noastre ce se interesau de procesele noastre. De aceea, prahovenii plăteau câte o prostituată ca să se prezinte ca sotia vreunuia si să primească propunerile lui amoroase. Atunci sentinta era micsorată mult.

Chemat fiind să văd dosarul, am fost mirat că el putea constitui un proces; erau trei piese în el: o chitantă în care un muncitor din Bacău semnase că a primit de la mine 25.000 de lei ca ajutor de Crăciunul anului 1940, altă chitantă în care un tânăr intelectual recunostea că a primit ca împrumut 400 de lei, si o a treia chitantă de acelasi gen, pentru câteva sute de lei. Presedintele

a tinut să vadă inculpatul. M-am dus la el si am auzit cele mai murdare si grele insulte ce mi s-au adresat vreodată. Mi-e rusine să le reproduc.

A grăbit si el procesul. Deci fără martori. Dar nici nu trebuiau martori. Cel mult, eventual, niste magistrati din Bacău care mă cunosteau si puteau arăta probitatea mea.

Procesul a început cu identificarea mea, la care, fiind eu legionar, a început el un atac fulminant contra legionarilor, apoi, fiindcă eram preot ca pregătire, mi s-a adresat asa:

- De ce n-ai stat, mă, la biserică să cânti: Doamne miluieste, popa prinde peste? Te-ai uitat în oglindă? Urâtule! Voiai să fii deputat, prostănacule?

Nu am răspuns nici un cuvânt. Cum ar fi meritat acest om un răspuns?

Procurorul a spus doar pentru ce sunt trimis în judecată, nespunând nici că sunt vinovat, nici că sunt nevinovat. Desi el vedea doar că sunt nevinovat.

După ce primul meu avocat a început apărarea arătând onestitatea mea, a fost întrerupt cu cuvintele:

- Destul! Nu mai e nevoie de nimic. Curtea e

lămurită si sentinta este scrisă, si pe loc a citit sentinta, 20 de ani de muncă silnică, după care curtea s-a retras. Toti au rămas consternati. Magistratul e probabil nebun.

Socrul meu a rămas mofluz. Cheltuise banii degeaba cu avocatii. Prin niste rude din Ploiesti el mai făcuse si niste daruri mitocanului care la una din rudenii luase o masă bogată si darurile pregătite si cărora le-a spus că neapărat voi fi achitat, căci nu sunt dovezi de vinovătie în dosarul pe care l-a scos din servietă si l-a arătat.

Nu mi s-a dat ultimul cuvânt, dar, când am auzit că sentinta e scrisă, as fi voit să mă ridic si să spun cuvinte grele cu privire la acest proces, dar socrul meu mi-a făcut semn să nu vorbesc „ca să nu-l supăr”, a motivat el apoi.

Eram umilit si plin de revoltă. Câtă turpitudine la acest magistrat! Ce compromitere a justitiei! „Ah, unde esti tu Ţepes, doamne!”

Unul dintre avocati mă cheamă:

- Trebuie să mergi la presedinte ca să facă actul de contopire a pedepsei actuale cu cea veche. Te rog să-i multumesti respectuos pentru această bunăvointă”.

M-a înfuriat:

- Cum! Să-i multumesc acestui om fără de lege! Nu, domnule! Niciodată. Facă ce va vrea.

M-a dus la el în birou si Manea mi-a spus:

- Mă! Ţi-au dat 20 de ani că asa am vrut eu. N-o să-i faci toti. O să faci mai putin. Îti fac acum contopirea pedepsei ca să ai o singură pedeapsă. Să stii, asa procedez eu cu legionarii, bagu-i în … Că l-am cunoscut pe ăl mare la Mănăstirea Dealului, bagu-l în … - si acum să stai linistit să nu dai iar de mine, că stii ce vă fac eu, bagu-vă pe toti în …

Nu stiu dacă am semnat ceva. N-am spus nici un cuvânt, dar cugetam să iau sticla de cerneală din care scria să i-o arunc în fată. Însă soldatul era lângă mine. I-a poruncit:

- Ia-l acum si du-l.

Astfel am fost dus la Penitenciarul Ploiesti după acest proces de pomină. Asa s-a terminat orice sperantă de eliberare a mea de către Ion Antonescu. Eugen Cristescu, seful serviciului secret, a stiut să pună la timp în scenă acest proces; însă socrul meu se mai mângâia cu iluzia că va reusi să răstoarne toate si să mă scoată afară.

Peste câteva ore mi-am revenit. Linistea s-a

asezat din nou în inima mea.

Regretam că am fost înfuriat si că am cugetat cele spuse mai sus.

IAR PENITENCIARUL PLOIEŞTI

Uitasem să spun: când am sosit la Ploiesti, unde erau câteva sute de detinuti de drept comun si vreo sase legionari, pe când mi se făcea perchezitia, treceau unii detinuti de drept comun si, dacă nu erau văzuti, mă salutau foarte respectuos. Nu mă cunosteau, dar m-au văzut în haine vărgate rosii. Asta însemna că am o condamnare mare si detinutii se bucurau de o consideratie cu atât mai mare cu cât aveau o condamnare mai mare.

Detinutii erau împărtiti: „cei mari” si „cei mici”. Cei mici erau cei de drept comun, iar cei mari erau cei politici. Cei verzi, legionarii, si cei rosii, comunistii.

În ziua sosirii mele la Ploiesti, după perchezitia ce mi s-a făcut si asezarea mea într-o cameră, s-a prezentat la mine Rică Marghidescu, un tigan criminal, originar din Ploiesti si, cu o farfurie de friptură caldă si cu o sticlă de tuică si

niste păhărele, m-a invitat să servesc spunându-mi:

- Sunt seful detinutilor de aici. Toti mi se supun si, stiti, am făcut rost când am aflat că e unul din cei mari cu vărgate rosii, noi, adică eu si fratele meu Damian, suntem cu cei verzi. Vă rog să serviti. Făceti-ne cinstea aceasta. Şi a umplut păhărelele pentru vreo 4-5 detinuti de care era înconjurat. Iată: închinăm noi mai întâi cum se cuvine. Era greu să primesti, dar era si mai greu să refuzi. Ofensati erau răzbunători. Am luat si tuică si friptură, a stăruit si mi-a mai pus un păhărel. Pe al treilea l-am refuzat.

- Vă aduc în fiecare zi friptură si tuică sau vin. Şi s-a tinut de cuvânt.

- Cum poti face tu asta, Rică?

- Păi nu sunt sef aici, în judetul meu?

Deci el era „sef”. Bineînteles, eu eram departe de a avea astfel de posibilităti, dar peste câteva zile am luat legătura cu ai mei si, sub pretextul că s-ar supăra dacă nu as primi hrană de la ei, am refuzat să mă mai servească.

M-am împrietenit cu el si am discutat multe lucruri împreună. Mi-a spus despre felul cum „lucra”. Avea sapte crime si eu l-am întrebat dacă

nu-i pare rău de aceste ucideri.

- Nu, mi-a spus el, în afară de una.

- De ce? l-am întrebat.

- Să vedeti. Dădusem într-o noapte o lovitură si ne-a mers bine si apoi, pe la amiază, petreceam într-o pădure. Iată că trece o motocicletă cu atas cam la 600 de metri. Eram un trăgător bun.

Tovarăsii mi-au zis: „Tu-l iei sigur si de la distanta asta”. Şi m-a pus dracu si am tras. Îndată a căzut la pământ. Mi-a părut foarte rău si am înjurat pe cei care m-au pus să trag.

- De ce?

- Fiindcă, vedeti, am omorât un om din joacă si nu se cade să omori un om din joacă.

- Dar de ceilalti sase de ce nu-ti pare rău?

- Fiindcă atunci când i-am omorât eram „în exercitiul functiunii”. Trebuia să-i omor dacă mi-au iesit în cale, altfel nu reusea treaba. Dar ăsta, săracul, era nevinovat.

Temnita de la Ploiesti fusese bombardată si o parte nu mai era locuibilă.

Ziua stăteam de vorbă cu camarazii. Unii aveau procese în curs. Am fost îndurerat de rapacitatea avocatilor care fără milă cereau onorarii mari si asigurau pe clienti că vor câstiga

procesele pe care mai totdeauna le pierdeau la Cristea Manea. Unii, ca să plătească, vindeau grădini si livezi si apoi, dacă pierdeau, nu mai aveau cu ce să se întretină.

După bombardarea temnitei din Ploiesti, Antonescu s-a prezentat la fata locului si a văzut dezastrul. Cei ce au lucrat la stingere si la reparatii au fost mai ales cei sase legionari. Dar si altii. Antonescu a dorit să-i vadă si le-a multumit. Când a auzit că ei sunt legionari, Antonescu a izbucnit către însotitorii lui între care si Eugen Cristescu:

- Ce tot spuneti, mă, că legionarii vor să mă omoare. Uite, acum au avut ocazia si n-au făcut-o si au mai fost si alte ocazii. Şi a cerut o listă a celor ce au lucrat. Legionarii erau în frunte, căci ei au sărit întâi.

Dar Misu Antonescu i-a sters de pe listă si maresalul i-a gratiat doar pe cei pe care i-a găsit pe listă.

Între cei sase detinuti ploiesteni era un tânăr ce venise din război rănit, decorat cu Mihai Viteazul. El fusese functionar la un birou militar. Colonelul si ceilalti sefi i-au dat cele mai bune referinte ce se puteau da unui subaltern. Ele erau

acum atasate la dosar. Dar Manea nu-i dădea totusi drumul pentru că s-a găsit în sertarul lui o fituică de patru rânduri cu un cuprins legionar inofensiv; Manea nu-l lăsa din mână. Tânărul a negat că-i apartine fituica. Manea l-a chemat si i-a zis că trebuie expertiză grafologică. Dar detinutul a răspuns că nu are cu ce o plăti.

Însă Manea i-a răspuns:

- O va plăti curtea, nu noi. Şi tânărul a intrat în panică.

Mi-a spus temerea lui:

- Sunt pierdut. Fituica e a mea.

- Încă nu esti pierdut, i-am spus. Încearcă ultima sansă. El era logodit si îsi pregătea căsătoria. Logodnica venea zilnic să-l vadă. Spune-i logodnicei să-l întâmpine pe marele grafolog Henri Stahl, ce urma a face expertiza, si să-i spună că ai fost pe front, că esti rănit, decorat cu Mihai Viteazul, că ai cele mai bune calificative care se pot vedea la dosar, dar acest om rău, stricat, vrea condamnarea ta. Să-i spună: noi plănuisem acum să ne căsătorim, îl iubesc mult si poate-l nenoroceste. Poate-l va îndupleca să-i fie milă.

Mi-a primit sfatul si asa a făcut. Rezultatul expertizei: nu-i apartine foaia încriminată.

Chiar în seara aceea, după expertiză, a fost eliberat. Marele grafolog stia bestialitatea lui Manea. Om de mare finete sufletească, Henri Stahl a salvat o situatie grea. Mai erau deci si oameni de inimă.

IARĂŞI AIUD

Rămânerea la Ploiesti nu mai era necesară. Orice sperantă de eliberare imediată era înlăturată, căci Antonescu ridicase prin lege dreptul la recurs. Astfel, judecătorii abuzivi puteau face orice, căci nu se puteau teme că vor fi dezisi de o instantă superioară.

Lipsa dreptului de recurs este una din cele mai mari nedreptăti ce se pot imagina în aflarea adevărului. Această lege cu caracter criminal, aplicată legionarilor de la noi, trebuie să fi fost adusă de ura si spiritul machiavelic al lui Misu Antonescu, inspirată poate de „fratii” lui francmasoni.

Am fost dus la dubă pentru întoarcerea la Aiud împreună cu un muncitor calificat, legionar ce mi s-a părut de o puritate extremă. Era tânăr, de vreo 23 de ani. Duba era plină de detinuti de

drept comun, unii îmbrăcati în haine civile foarte elegante. Un grup de vreo 10. Ne-am asezat la un colt si ne-am pus geamantanele alăturea, pândindu-le cu atentie.

Îndată unul dintre ei, foarte elegant, a scos niste tuică si niste păhărele de vreo 30 de grame si a început a servi pe tovarăsii lui. Ne-au invitat si pe noi să servim si eu nu i-am putut refuza. Dar camaradul meu nicicum n-a voit să ia, desi a fost mult îmbiat.

Au avut mâncare bună si ne-au oferit si nouă. Eu am primit, dar camaradul meu a refuzat cu dârzenie iarăsi. Nu i-au adresat nici un cuvânt agresiv, dar îl priveau cu nemultumire. Pe la jumătatea drumului au coborât. Noi ne-am uitat la geamantane. Al meu era intact, al camaradului meu era gol-golut, nedescuiat. Fusese tăiat pe dedesubt si scos tot ce se găsea în el. Detinutii de drept comun se răzbunaseră. Refuzul de a bea cu ei fusese considerat un dispret si o sfidare. Şi totusi el nu l-a slăbit din ochi. Cum i l-au tăiat? Trebuie să spun că acesti detinuti, hoti de buzunare sau banditi, au atâta îndemânare încât e cu neputintă, oricât ai fi de atent, să nu fii furat.

Duba nu e păzită de vreun gardian si în ea se

pot petrece tot felul de rele: bătăi, asupriri, omoruri si, trezind apetitul sexual, unii sunt siliti să accepte să fie violati. În toate drumurile pe care le-am făcut nu am auzit ca ei să fi îndrăznit să facă acest act cu detinutii politici, dar cu altii, avocati, profesori, aceste mârsăvii s-au întâmplat de multe ori. Calitatea de detinut politic era o pavăză serioasă. Ei stiau că acestia puteau să dispună într-o zi de soarta lor. De aceea erau prudenti.

La Aiud am fost băgat în aceeasi celulă cu studentul Constantin Bucur din Bacău. Regimul la Aiud se înăsprea zi de zi. Cu cât frontul german în Rusia mergea mai prost, cu atât Munteanu, directorul, strângea chinga la Aiud.

Dacă până la ruperea frontului de la Cotul Donului, 19 noiembrie 1942, bătuse pe comunisti, acum, după o perioadă de expectativă ce dura până după marea bătălie din vara lui 1943 de la Tula-Orel, bătălie hotărâtoare pentru soarta războiului, venise rândul să fie bătuti legionarii.

Munteanu crease o atmosferă de teroare si groază. Auzeam din când în când că unii au fost bătuti. Ne asteptam fiecare rândul. Amenintările lui Munteanu cresteau din zi în zi. Era un ins diabolic. Incontestabil, era sub influenta lui Eugen

Cristescu si a altor dusmani ai legionarilor.

Bătaia se făcea cu „Margareta”, o centură lungă si suplă, si cu „Berta”, două centuri legate la mijloc cu o tinichea subtire.

Bătaia cu Berta era zdrobitoare si se aplica după ce doctorul lua tensiunea. Nu era nevoie să fii vinovat. Sub lovituri puteai chiar muri.

Voind să manevreze mai bine celularul, Munteanu m-a mutat în Zarca, vechea închisoare cu un regim ceva mai dur decât celularul. Acolo eram izolat cu încă câtiva camarazi mai rău văzuti de Munteanu. Aiudul era deja o izolare, acum eram izolat în izolare.

Dar, voind să scape de noi de la Aiud, ne-am trezit că ni se pun lanturi, câte doi la un lant, la picioare. Eram legati si de mână cu celălalt. Era o pozitie grea la miscare si mai ales când mergeam la closet. Asa ne-a dus la dubă cu destinatia Galati.

Când ne-a văzut directorul temnitei Galati, director cu vreo 30 de ani de serviciu, a rămas uimit si a fost revoltat la culme. Nici pe cei mai mari criminali nu i-a văzut vreodată transportati astfel. Ne-a spus câtorva în particular că la întâlnirile directorilor de penitenciar Munteanu îsi dă aere de superioritate si e de o mare

îndrăzneală. Ne-a luat imediat lanturile si ne-a izolat câte unul, în celule, la parter. Eram vreo 31 de insi. Ne bucuram că am scăpat de Munteanu.

Directorul a comunicat procurorului de la Galati conditiile în care am fost adusi si el a venit să ne vadă. Ne-a anchetat si ne-a cerut să dăm declaratii de conditiile inumane în care am fost adusi. Era furios. Miselia lui Munteanu îl revoltase la culme. Vorbea de demersuri mai sus. Mi s-a părut a fi un om exceptional. Ne-a vizitat în două rânduri.

La Galati, directorul s-a purtat frumos cu noi si „legal”, adică corect.

Chiar a doua zi de la sosire aud: „Deschide fereastra, aici Berilă. Ia pachetul, mănâncă si apoi ascunde-l în horn”. Cu o funie se slobozea de la etaj un săculet cu mâncare. L-am luat: era pâine, salam, carne, totul cam vreo 3 kg. I-am multumit. Am auzit apoi: „Fiti atent, o să vă mai dăm”.

M-am mirat. Cine era acest suflet generos care făcea aceasta? Peste câteva zile am avut prilejul să-l văd si să stau de vorbă cu el câteva clipe. Era un bărbat înalt, frumos, foarte bine legat, un Hercule. Am aflat si cine e. Era un ucigas, condamnat la muncă silnică pe viată. De

ce? Iată nesansele vietii.

Era brutar la o fabrică de pâine din Galati când patru tovarăsi au sărit să-l omoare. Voiau să-l bage între malaxoare dar nu au reusit. Lupta a fost grea, dar la urmă i-a omorât el pe ei. Era înnebunit. Venind stăpânul să vadă ce se întâmplase, i-a dat si lui cu toporul o lovitură si l-a omorât. A venit apoi sotia stăpânului si i-a dat si ei o muchie de topor, a mai venit apoi un copilas, care văzându-l furios a strigat: „Nu mă omorî nene că sunt mic”, dar l-a lovit si pe el cu toporul. A venit si o pisică si a omorât-o si pe ea. Şi totusi în structura lui acest om nu era un criminal. „Ceasul cel rău a spus el, a adus toată nenorocirea. Eu eram la om la locul meu si ceasul cel rău m-a scos din linia mea.” Apoi viata lui a fost între criminali si iată ce manifestări are după sapte ani de temnită.

De bună seamă, în orice om ajuns ucigas din întâmplare, rămâne permanent o lumină divină, o pornire spre bine, o bucată de aur pur, care se arată când se iveste acest prilej potrivit să se arate.

Pe Berilă l-am întâlnit si cu alte ocazii peste vreo doi ani, arăta că este un om pe care un prilej

nefericit l-a scos din rândul oamenilor.

De aceea, dacă ne iese în fată un criminal, să nu-l urâm si să ne depărtăm de el cu dispret, ci să vedem mai întâi ce împrejurări l-au dus la crimă, cum se află acum, măsura în care el s-a deteriorat sau a evoluat. Să-l privim cu atentie si bunăvointă, să-i acordăm încă un credit si dacă se poate, putină iubire. El are nevoie de iubirea noastră, dispretul l-ar înrăi, însă dragostea îl înaltă si-l umanizează.

Să ne aducem aminte de cazul lui Zaheu din Sfânta Evanghelie, cinstea pe care i-a făcut-o Iisus intrând în casa lui si cinând cu el l-a transformat în adâncuri si a făcut din el un om nou, drept si mărinimos.

Să nu uităm niciodată observatia Mântuitorului: „Nu cei sănătosi au nevoie de doctor, ci cei bolnavi” (Matei 9, 12). Deci spre acestia să ne îndreptăm si atentia noastră. Recunostinta lor câteodată e imensă, dar pretul cel mare e uneori schimbarea lor profundă.

Temnita era si la Galati cu alimentatie de temnită, cu regimuri de celulă, cu o oră de plimbare pe zi. Dar era fără presiuni si observam destulă omenie în atitudinea directorului. În vreo

trei luni cât am stat la Galati, atât procurorul judetean, cât si procurorul general ne-au vizitat de vreo trei ori arătând o deosebită bunăvointă.

Trebuie să relatez aici un caz interesant:

Într-o după-amiază am fost dusi să ne preumblăm într-un dos al temnitei; gardianul ne-a lăsat singuri si iată o masă întinsă, pe care erau asezate hîrtii, pâine, farfurioare cu jumări si ouă calde. Erau si scaune lungi pe care să stăm.

Pe masa de lemn, la o margine, era scris: „Vă rog nu mă refuzati. Poftă bună!... Rică”.

Era acelasi Rică Marghidescu, tiganul de la Ploiesti. El aranjase „ospătul”, cum era să-l refuzăm? Eram destul de flămânzi. Şi nici măcar nu s-a arătat apoi ca să-i multumim. Administratia se făcea că nu stie nimic.

Dar acest plăcut intermezzo la Galati trebuia să se întrerupă. Demersurile procurorului general contra lui Munteanu s-au făcut la Bucuresti. Deci n-a fost bine că ne-a mutat la Galati.

Ne-a cerut înapoi de la Galati la Aiud, unde eram în sigurantă, fără putinta vreunei plângeri. Aici nici un procuror nu a trecut să ne vadă.

Aurel Munteanu era prieten cu directorul general al penitenciarelor, colonelul Alecu

Petrescu, cu care făcea la Aiud, când acesta trecea în inspectie, niste chefuri monstru cu femei frumoase din oras.

Munteanu obtinuse de la directorul general nu numai reeducarea, ci si pedepsirea noastră, a tuturor, pentru îndrăzneala de a ne fi plâns contra lui.

El ne-a întâmpinat la sosirea în temnită si pe doi dintre noi ne-a si luat în primire imediat. Pe mine si pe locotenentul Gheorghe Bleotu, un om foarte destept, care la scoala specială de la Sibiu se clasase primul între ofiteri. Era oltean, din Vâlcea, cu o sotie profesoară. El, de la Crăciunul lui 1941, explica că nemtii pierd războiul pentru că planul lor de atac a fost gresit. Ideea de atac principal al nemtilor a fost pe centru si pe flancul stâng. Dar, documenta el, ideea principală de atac trebuia să fie pe flancul german drept, pentru cucerirea spatiilor economice si petroliere, si pe centru. Lucru pe care l-au si făcut nemtii în ofensiva din 1942.

Pe Bleotu l-au luat cel dintâi si l-au dus în altă cameră unde auzeam înjurăturile si cum îl bate. El era bine legat, cu un corp robust. Eu eram mai putin solid. M-au luat apoi pe mine. Directorul

general aprobase 15 lovituri. Mi-a arătat aprobarea. Doctorul mi-a luat tensiunea.

- Merge, a spus el. Apoi Munteanu a poruncit:

- Întinde-te!

Loviturile erau aplicate cu Berta.

- Ai grijă să nu-l lovesti pe spinare, porunci el gardianului.

Loviturile veneau una după alta, grele, sfâsietoare. Eu însă nu plângeam. Oftam greu, numai, după fiecare lovitură. Un gardian ce era si el prezent la această demonstratie, erau prezenti vreo cinci, strigă:

- Dă-mi mie, mă, să dau si mai tare.

Şi i-a dat. Într-adevăr, loviturile lui erau mai grele căci era mai voinic. Pielea se rupse si sângele tâsnea din mine. După cele 15 lovituri oficiale, Munteanu ordonă:

- Mai dă-i cinci lovituri de la mine.

Şi mi-a mai dat. Abia m-am ridicat si mi-am tras pantalonii, că Munteanu m-a dus într-o cameră unde eram numai noi singuri.

- Cum ai îndrăznit să te plângi la procuror? m-a întrebat.

- Nu m-am plâns. Ei ne-au întrebat cum am venit, cum am fost legati unul de altul si ne-au

cerut să dăm o declaratie scrisă.

- Şi de ce ai dat?

- Nu puteam să nu dau si am spus numai adevărul.

- Adevărul e să mă pârăsti pe mine la niste banditi, la niste legionari. O să-i bag în temnită si pe ei. Şi mi-a tras o puternică labă care mi-a atins ochiul drept. M-am clătinat. S-a uitat. Lovitura lăsase urme pe obraz.

- Ce-i? a întrebat el.

- Mi-ati atins ochiul si am văzut stele verzi.

S-a uitat la mine si s-a răzgândit. Loviturile pe fată lasă urme.

- Şi ai îndrăznit tu să scrii contra mea? si au început loviturile în piept, în coaste, în solduri, ploua cu lovituri. Nu se putea opri din furie. Poate 50-60 de lovituri. Am căzut jos. A plecat si a închis usa lăsându-mă acolo. Apoi, peste câteva ceasuri, a venit cu doi gardieni.

- Duceti-l în Zarcă pe tâlharul ăsta.

M-au dus lângă Bleotu. M-au luat de brate si m-au dus în Zarcă, pentru că nu mă puteam tine pe picioare. Bătaia fusese zdravănă. Mă sleise. Vreo trei săptămâni nu m-am putut duce cu tineta. Stăteam întins. Pachetele mi-au fost interzise.

Citeam Biblia în traducerea lui Gala Galaction. Citeam Psalmii. Ce revelatie! Ce sensuri noi descopeream acum în ei! Eu îi mai citisem de 3-4 ori pe toti, îi stiam, dar acum descopeream o altă încărcătură în ei, alte frumuseti, alt continut, altă bogătie. Eram mirat si fericit. Cât de bun e Dumnezeu că, iată, în durere ne descoperă ceva din tainele Sale. Gardianul de pe sală, Avram, descuie si strigă:

- Să-mi faci celula lună ca spicul grâului. Ia cârpa.

Şi-mi aruncă în pat o bucată mare de carne si una de pâine. Apoi face semn: să nu stie vecinul.

- Auzitu-m-ai? Lună.

Şi închise cu zgomot usa. Şi ori de câte ori era la rând îmi dădea câte o bucată de carne. Când venea detinutul de drept comun cu ciubărul de mâncare uneori îi spunea:

- Vezi? E slăbit. Poti să-i dai încă un polonic. Eu nu zic să-i dai, dar dacă vrei poti să-i dai.

Şi bucătarul îmi mai punea un polonic de fasole sau de zeamă de cartofi în gamelă.

Am înteles că toti care am fost adusi de la Galati erau acum în Zarcă, ca pedeapsă. Pentru toti s-a obtinut o pedeapsă oficială de mai multe

lovituri, pentru unii cu Margareta, iar pentru altii cu Berta.

Se spunea că un camarad, foarte robust, era luat din Celular si bătut săptămânal pentru că-l reclamase pe Aurel Munteanu că trăieste cu nevasta lui. Se auzise în Aiud că Munteanu făcea niste chefuri cu directorul general, Alecu Petrescu, cu femei frumoase, dintre care una era sotia acestui detinut: tânără, frumoasă si plină de foc.

Căderea acestei femei pe drumul desfrâului s-a făcut usor: îsi iubea mult bărbatul, care si el era foarte frumos si un bărbat ales, avocat, venea regulat lunar cu pachet la el. Dar ea, ca si celelalte femei, trecea întâi pe la Munteanu, unde de fapt treceau toti vizitatorii. Ea va fi cerut lui Munteanu putină bunăvointă pentru sotul ei. El va fi promis si ea apoi i-a oferit, drept multumită, gratiile ei.

TEROAREA

Începând din primăvara lui 1944, la Aiud, pentru legionari s-a instalat o atmosferă de teroare fizică si morală. Îti era groază să privesti pe camarazii tăi la plimbare. Munteanu tuna si fulgera. Dădea pedepse cu nemiluita.

Trecând un general să se intereseze de un nepot ce era în celular, Munteanu n-a vrut să-i descuie ca să-l vadă. El a mintit spunând:

- Aici sunt o seamă de criminali primejdiosi si am ordin strict de la Antonescu ca să nu fie arătati nimănui.

Dacă ar fi deschis, s-ar fi putut afla miseliile si fărădelegile lui. Deci iată cum lunecă omul: mai întâi face o nedreptate, o fărădelege, apoi ca să nu se descopere e silit să recurgă la alte fărădelegi si de acum fărădelegile se tin lant. Cea mai mare grijă trebuie s-o avem să nu facem prima fărădelege, căci, odată intrat pe drumul ei, ca o fatalitate, celelalte urmează de la sine.

Trăiam acum într-o mare lipsă de informatii. Evenimentele zilei nu le mai cunosteam.

Ştiam de complotul din Italia contra lui Musolini în care intrase însusi ginerele său, contele Ciano. Ştiam cum căpitanul de aviatie germană Scorteni l-a furat din mâinile englezilor si că a fost reinstalat cu ajutorul nemtilor. Ştiam că o parte din Italia e ocupată de trupe anglo-americane, că frontul german merge prost si că rusii se apropie de granitele noastre. Dar atât! Mai mult nu stiam.

Fărădelegile lui Munteanu se vede că s-au auzit la Bucuresti, că a venit o anchetă condusă de Alecu Petrescu. Ni s-a cerut să dăm declaratii „cum a fost”. Unii s-au ferit să se mai aventureze să spună adevărul si l-au ocolit. Altii l-au spus pe jumătate. Altii au spus: „Nu fac nici o plângere împotriva faptelor ce s-au petrecut”.

Eu am spus:

- Cele ce s-au întâmplat au dus la o bătaie oficială. Că n-o meritam, poate să o deducă oricine. Aprobarea bătăii a venit în urma unor informatii ce n-au putut fi juste; căci, dacă s-ar fi cunoscut în mod real faptele, nu s-ar fi venit cu o aprobare oficială de bătaie. Cei ce cunosc mai bine situatia sunt directorul Penitenciarului Galati si procurorii, cel judetean si cel general, primul al judetului Galati. Pentru luminarea lucrurilor e bine să luati declaratiile lor. Dar, dacă s-a dat permisiunea unei bătăi oficiale pe considerente necunoscute de mine, atunci trebuie să stiti că una a fost pedeapsa ce s-a aprobat a mi se da si alta a fost cea care s-a aplicat. Atâta spun că, după pedeapsă, trei săptămâni nu m-am putut ridica să-mi duc tineta. Nu cele 15 lovituri oficiale m-au doborât, ci cele care au urmat, mai multe si mai

grave. Nu fac nici o plângere, nu cer nici o reparatie, nu am nici o dusmănie contra nimănui. Dar, dacă e să se repete, atunci cer ca să fiu împuscat acum. E mai bine pentru dumneavoastră să faceti aceasta, decât să ne chinuiti, prelungindu-ne viata asta chinuită; mai bine ucideti-ne! Sau, dacă nu, lăsati-ne să ducem regimul de temnită în conditii normale. Nu cerem favoruri, dar consider că ce s-a întâmplat cu noi a trecut orice măsură si e ceva necunoscut până acum în regimul detinutilor politici din România.

Colonelul Petrescu s-a arătat interesat de cele ce afla, a promis îndreptări si fată de mine, personal, s-a arătat foarte binevoitor. Am aflat mai târziu că era rudă cu o rudenie de-a mea care intervenise pentru mine la dânsul.

Dar rufele s-au spălat în familie; lui Munteanu nu i s-a miscat nici un fir de păr din cap, si lucrurile au rămas cum au fost. Munteanu nu era oare prietenul lui Alecu Petrescu? Cum era posibil acum să-l acuze si să-l destituie?

Abia a plecat colonelul Petrescu si Munteanu a venit la celula mea, a deschis-o si, pe un ton deosebit de agresiv, m-a amenintat că e gata să repete „figura” ce se întâmplase cu mine.

Am primit amenintarea cu oarecare teamă, dar, totusi, cu gândul că nu se va repeta, si nu s-a repetat.

Dar teroarea lui Munteanu continua. S-a auzit si la Bucuresti ce face. Dar stătea bine în sea. Nu putea fi răsturnat încă.

Un camarad a reusit să-mi comunice: „E o sperantă... Trăieste între altele cu sotia lui X din oras. Sotul e pe urmele lui. E un om influent. De-l prinde, scăpăm de el. Păstrează tăcere desăvârsită. Nu i-am mai comunicat aceasta decât lui cutare. De s-aude suntem pierduti...”

Nu s-a auzit. Dar nici Munteanu n-a căzut, căci n-a fost prins. Era încă în zodia lui. Nu făcuse încă tot răul: urma a-l continua.

Cercurile antonesciene cugetau la Bucuresti eliberarea legionarilor. Elevii din multe locuri au fost dusi la Alba Iulia. Directorul de acolo, tot militar, cu unele forme „de sus” îi eliberă în perioada aprilie - iunie 1944.

Munteanu n-a vrut să trimită elevii ce-i avea la Aiud la Alba Iulia, ca să nu-i piardă. Ştia sau simtea că de acolo se vor elibera.

A cerut tuturor legionarilor o desolidarizare de conducerea Miscării Legionare. Spera si dorea

ca nimeni să nu se desolidarizeze, ca în felul acesta să îi mentină în temnită. Calul lui de bătaie era acesta: „Sunt consecventi în hotărârile lor. Nu renuntă la Horia Sima. Cum să-i eliberez?”

Mi-am zis: „O să iau calul pe care călăreste Munteanu să văd pe ce va mai călări. O să dau declaratia cerută si motivul cu care ne acuză o să-i fie luat din mână.” Şi am dat declaratia. A primit-o cu regret.

Dar numai câtiva din Zarcă au dat această declaratie. Cei mai multi au rămas la o intransigentă totală, mai ales cei tineri. Ei n-au înteles că Autoritătii îi trebuia totusi un motiv, o justificare pentru eliberare.

Eu am judecat asa: cei de la Bucuresti, în împrejurările acestea, când frontul merge prost, au nevoie de o astfel de declaratie ca să ne elibereze; nu vor să ne lase în mâinile comunistilor care vor lua foarte probabil puterea. În fata acestora, în împrejurările grele ce vor urma, au nevoie de noi, ei însisi fiind în situatia de a fi trasi la răspundere si, eventual, unii arestati. Şi, cum spuneam, mai voiam să-i fur lui Munteanu calul pe care călărea. Fără noi, el trebuia să-si piardă postul, să plece pe front, sau să fie mutat în alt

post. Căci comunistii aici nu erau decât vreo 60 de persoane, si ei puteau fi trimisi la Caransebes, unde era un alt grup de comunisti arestati. Şi atunci de Munteanu nu mai era nevoie la Aiud. Dar lui nici un post nu-i convenea mai mult ca Aiudul, de aceea tinea la el cu dintii.

ATITUDINI ŞI RELAŢII ÎN TEMNIŢĂ

Când am sosit la Aiud, am găsit legionarii împărtiti în două tabere: unii, cam 4/5, erau loiali lui Horia Sima, iar altii, cam 1/5, voiau o apropiere de dorintele lui Antonescu de a-l părăsi pe Horia Sima si eventual de a lucra sub comanda lui.

Între cei ce doreau părăsirea lui Horia Sima, cel mai activ în disidentă era preotul Vasile Boldeanu, comandant legionar din Focsani. Cu el mai erau si alti legionari cu studii frumoase si cu o bună reputatie în trecut si câtiva tineri studenti.

De cealaltă parte erau oameni de mare calitate morală, fideli Legiunii si lui Horia Sima. Ei considerau drept trădare ca acum, după ce au intrat în temnită, să colaboreze cu Antonescu. Lor li se părea că e o slăbiciune să renunti la Miscare si să intri sub cupola lui Antonescu.

Dimpotrivă, ceilalti spuneau că o intransigentă pe linie legionară nu e recomandabilă acum, e gresită din punct de vedere politic si duce la rămânerea noastră în temnită. Tactica si strategia de luptă cer o apropiere de cel puternic si chiar o colaborare cu el.

Dar intransigentii spuneau: ce stim noi ce e afară? Nu putem trata din pozitia de detinuti. Antonescu să trateze cu cei de afară si chiar cu Horia Sima. Însă Antonescu condamnase în contumacie pe Horia Sima, se temea de el si ducea continuu o luptă propagandistică dintre cele mai furibunde contra lui.

M-am afiliat imediat grupului celor intransigenti când am văzut ce personalităti erau acolo. Trebuie să stăm pe o linie de demnitate si onoare, îmi spuneam. Nu putem fi niste dezertori. Aici se afla printul Alecu Ghica, fost Şef al Sigurantei Statului sub legionari, magistrat cu zece înaintasi care stătuseră pe tronurile Munteniei si Moldovei. Era din Iasi, figură frumoasă, bine pregătit, cu o tinută demnă, senin si blând, deloc distant, avea o condamnare de 12 ani.

Traian Trifan din Brasov, fost prefect al judetului Brasov, avocat bun si distins „român verde”, cum se zice, nu lua procese compromitătoare, foarte credincios, vesnic cu Biblia în mână. Citea mai ales cărti de doctrină religioasă. Îl atrăgea îndeosebi „Paradisul pierdut” al lui Milton pe care-l citea cu lacrimi în ochi. Îl cunoscusem din lagărul de la Vaslui. Nu voia să audă de o împăcare cu Antonescu.

Traian Marian, fost sef al judetului Brasov, cu totul unit sufleteste cu Traian Trifan, erau mereu nedespărtiti. Aceleasi gânduri au dus la ei la aceleasi atitudini, erau niste oameni mai mult înclinati spre teologie decât spre politică si actiunile ei. Fusese si el prietenul meu din lagărul Vaslui.

Doctorul Ilie Niculescu, cu studii de economie politică si finante din Bucuresti. Tânăr activ, vesnic în miscare, ca argintul viu, se bucura de un mare prestigiu si întretinea o atmosferă caldă între cei de pe directia intransigentei.

<?> nu e în mss

Iacobescu, avocat bucurestean, care a pledat în procesul căpitanului; Virgil Maniu - inginer electrician care luptase la Bucuresti la Telefoane, om plăcut, îndatoritor, amabil,

pregătire frumoasă, bun jucător de sah. <?>

A sosit apoi Radu Demetrescu Gyr, poetul. Fusese pe front ca soldat, dar a fost decorat cu Virtutea Militară si Crucea de Fier. Acum era adus lângă ceilalti. Era conferentiar universitar de franceză si română la Bucuresti. Blond, orginar din Craiova, cu tată artist, mamă din Ardeal, firav, cu o afectiune la intestine, foarte cult, tăcut si discret, atent cu toată lumea. În toti anii mei de închisoare n-am cunoscut vreun om mai politicos ca dânsul. Era un punct de atractie. Senin si blând, abordabil de oricine, împrăstia în jur un aer de sănătate morală, de încredere si bărbătie. Venea de la spitalul din Brasov. Întors de pe front, scrisese niste poezii de război foarte apreciate. Era încă în plină vigoare creatoare si apărea mereu cu ceva nou. Creatia lui variată a fost ca o hrană pentru toti, ca o cuminecătură la praznicele mari.

Mai erau profesori, câtiva preoti, învătători, câtiva studenti si elevi.

Nu era o adversitate între cele două nuante; dar o anume rezervă între ele, cum era si firesc, s-

a creat. Eu am păstrat legătura cu toti, mai rezervată cu cei putini, mai intimă cu ceilalti.

Am reusit să iau legătura si cu unii fruntasi comunisti, în călătoriile ce le-am avut până în 1944, precum si în 1944, cu cei de la Aiud. M-am apropiat putin sufleteste de vreo doi medici si doi avocati evrei ce se găseau în Aiud. Am purtat cu ei discutii amabile si deloc controversate. L-am cunoscut pe vestitul Nicolski de mai târziu, atunci seful comunistilor din Aiud, figură dezagreabilă, repulsivă, deloc îmbietoare, lucra la cizmărie si era la parter la celula 57. N-am fost câtusi de putin atras să port o discutie cu el. Poate nici el n-ar fi voit.

Nu stiam atunci ce functie mare va primi în România, seful serviciului secret, si că va face atâta rău României si românilor.

Părerea mea era aceasta: trebuie să ai legături cu toti detinutii politici, indiferent de nuantele lor. De asemenea, trebuie să ai legături si cu detinutii de drept comun, mai ales cu sefii lor. Toti eram detinuti, soarta noastră până la un punct era comună oarecum. Mâncam aceeasi masă si suportam acelasi regim. Trebuia să fim solidari si să ne sustinem unii pe altii în unele revendicări de

regim de temnită.

De aici necesitatea unor legături cu sefii lor ca actiunile noastre să fie însusite si de ei si sincronizate. Sunt dator să spun că în unele hotărâri discrete ce le-am luat cu ei pentru unele îmbunătătiri de regim, până în 1949, am găsit oameni de cuvânt, dintr-o bucată, gata de sacrificiu si niciodată nu m-au dat de sminteală.

Dimpotrivă, au fost mai hotărâti decât multi detinuti politici veniti după 1944.

Şi după 1949, când n-am mai putut păstra o legătură cu ei, când au auzit că respingem ciuberele cu mâncare, din motive pe care ei uneori nu le cunosteau, si că intram în greva foamei, încercau să ne ajute respingând si ei ciuberele.

Dacă nu-l dispretuiesti, detinutul de drept comun poate face lucruri mari pentru tine, de care, fără această pretuire, nu ar fi în stare.

A-i arăta încredere, a-i da chiar si o sarcină alături de tine, aceasta îl înaltă, îl umple de încredere în sine, îl face om si uneori om de mari atitudini. A-l dispretui înseamnă a-l împinge înapoi, a-i spori nedreptatea, răutatea si ura.

Recunostinta ce ti-o păstrează când l-ai apreciat e imensă si uneori îl însoteste toată viata.

Şi dacă ai timp să stai cu el, adică dacă esti pus în situatia să stai cu el si să lucrezi asupra lui, atunci se pot produce în el schimbări în adâncuri, psihologia lui si toată orientarea lui devenind alta si făcând din el un om nou de calitate, pornit cu hotărâre pe drumul binelui. Hristos nu are pe nimeni de pierdut si îi cheamă să se mântuiască pe toti.

REGIMUL LA AIUD ÎN 1944

Acelasi dinainte cu o sporire a asupririi. Pot spune că era teroare.

Auzeam bătăile si mă îngrozeam. Este foarte greu să suporti temnita auzind urletele unora ce sunt bătuti. Astepti cu groază să-ti vină si tie rândul. Stai singur si începi rugăciunile: „Doamne, apără-mă si apără-i pe toti”. Cei bătuti erau legionarii. Comunistii se bucurau atunci de atentie si bunăvointă. Cu adevărat, Aurel Munteanu era un tip diabolic: stia să sporească temerile, nelinistea, apăsarea si groaza. Rar mai aflam câte o stire.

Totusi, stiam că americanii au ocupat Sicilia si o parte din cizma Italiei, partea de sud. Nu prea

stiam ce e cu frontul nostru, războiul din răsărit. Evreii comunisti mai strecurau unele informatii. Trăiam într-o incertitudine ce sporea temerile noastre cu privire la viitor. Puneam în gând si ipoteza că, dacă nu ne vom elibera până la sfârsitul războiului, o să fim luati de Stalin si dusi în Siberia. Orice se putea întâmpla. Totusi, temnita se suporta cu bărbătie si vigoare, într-o mare tăcere. Nici o plângere, nici o cerere, nici o dezertare.

Pe unele polite de la fereastră s-au săpat discret si mai putin discret cuvintele: *„Per aspera ad astra”*[14].

Nimic n-am auzit de „Ziua cea mai lungă”, 6 iunie 1944, debarcarea în Franta a 1.600.000 de americani adusi pe 5.000 de vase si 12.000 de avioane - fapt nemaiîntâlnit în istorie, dar care ne-ar fi dat convingerea că sfârsitul războiului e aproape. Asteptam, evenimentele dar nu stiam dacă vin.

Auzisem de „faust-patron” ce urma să se dea armatei germane, glont care străpunge tancul. Trăiam oarecum un moment tragic si chinuitor: eram nationalisti, si nemtii, nationalisti, ne

[14] Prin suferintă către stele.

loviseră.

Cu comunistii eram în conflict ideologic si nicicum nu ne puteam împăca, si izbânda lor se apropia. Ştiam acum că nemtii n-au fost sinceri nici cu noi, nici cu ungurii. Pe amândoi ne tineau cu iluzii că vom lua Ardealul. Şi ei pregăteau mutarea noastră în Transnistria, din Ardeal; iar sasii si svabii erau pusi să învete să se pregătească să ia functiunile de conducere în Ardeal. Şi ungurii trebuiau probabil să fie sacrificati în întregime si Ungaria să fie înglobată în Donau Land, Ţara Dunării, iar populatia Ungariei, trufasii unguri ce asupriseră popoarele din Ungaria Mare până în 1918, să fie acum spulberati în cele patru vânturi sau să fie ucisi. O parte din Iugoslavia urma a intra si ea în Donau Land împreună cu Transilvania.

Multă perfidie la Hitler si la national-socialistii germani!...

Eram zbuciumat. Doream însă ca nemtii să piardă războiul. Cum să dezrădăcinezi pe românii din Ardeal pe care nici revărsarea popoarelor barbare nu i-au putut clinti din vechiul lor teritoriu? Cum, în veacul al XX-lea, un popor atât de mare, cu o cultură atât de mare si de frumoasă

poate gândi si hotărî astfel de lucruri pentru alte popoare?

Se cădea într-o nouă barbarie. „Dreptul fortei” reînvia la nemti sub eufemismul nevoii de „spatiu vital”. Da! Mă sfâsiam si doream cu regret înfrângerea Germaniei. Regret că au putut gândi si plănui ce au plănuit: mutarea noastră din Ardeal. Învătam cu totii la scoală, la religie, că trebuie să scăpăm cu totii de lăcomie, unul din păcatele capitale. Dar nu e de ajuns. Trebuie să învătăm nu indivizii, ci popoarele să scape de acest mare păcat. Numai atunci unul din motivele ce aduc războaiele va fi înlăturat. Şi acest păcat l-a stăpânit adânc si pe Churchill care, cinic, ne-a vândut în 1944 rusilor.

23 AUGUST 1944

Asuprirea exercitată de Munteanu continua vârtos. Plimbările foarte supravegheate, vizitele rudeniilor întrerupte, pachetele la fel. Supravegherea gardienilor asupra noastră, sporită la celule. Nimic nu bănuiam din ce era afară. Auzeam din timp în timp niste focuri de armă. Eram mirati. Nu stiam ce să credem. Focurile de

armă erau trase aproape, probabil în interiorul temnitei. Ştiam că erau vreo două sute de dezertori de pe front la etajul trei. Ei urmau să fie împuscati si zilnic se împusca câte unul. Dar acum erau trageri mai dese.

Ce se întâmplase? Linguraru, un tigan vlăjgan criminal, potcovar, a pus mâna pe cheile de la celular si i-a descuiat noaptea pe toti detinutii de drept comun. Acestia s-au repezit la ziduri să sară afară, desi erau înalte de 4 metri si multi au reusit să fugă. Un singur militian, foarte bun om altfel, trăgea asupra lor la ziduri. Am înteles mai târziu că a împuscat 8 dintre fugari.

Linguraru a deschis si câteva celule ale legionarilor si i-a anuntat pe cei dinăuntru:

-A căzut călăul Antonescu, acum conduce regele. E un decret de amnistie pentru dumneavoastră si comunisti. Mergeti acasă, noi însă trebuie să fugim. Nu uitati de noi.

Surpriza a fost imensă.

Totusi, Munteanu nu ne-a comunicat nimic. Stăteam în continuare ca si când nimic nu s-ar fi întâmplat. Comunistii se plimbau liberi prin curte. Noi, la celulă si plimbarea obisnuită.

În curte a venit un car cu pâine, salam, suncă, pentru comunisti. Acestia ne priveau cu simpatie,

însă din bunătătile ce au primit nu ne-au dat si nouă. Poate se temeau.

A trecut a doua zi, a treia zi si a patra zi si noi eram tratati la fel. Nici o schimbare. Asteptam eliberarea. Comunistii ne-au comunicat că Aurel Munteanu i-a chemat si le-a spus:

- Legionarii sunt dusmanii vostri, ei sunt aici, în mâinile mele.

Uite aici pistoale, mergeti si-i împuscati în celule...

Comunistii însă au refuzat oferta. Ei au motivat asa:

- Dacă am învins noi, ne faceti nouă aceasta propunere; să-i ucidem noi pe ei; dacă învingeau ei, le făceati lor propunerea să ne ucidă pe noi.

A sasea zi, comunistii au plecat iar noi am rămas. Munteanu amânase si eliberarea lor ca să vadă ce se mai poate întâmpla: nu cumva „lovitura” nu e reusită si nemtii îl reinstalează pe Antonescu?

Am aflat că la Jilava si la alte închisori, chiar în noaptea de 23 august s-a lucrat la acte si detinutii politici au fost eliberati.

Munteanu nu voia să-i piardă pe nici unul.

O stire mai târzie arăta că si la Deva, unde

erau multi detinuti legionari, s-a procedat la fel. Procurorul, nepot al lui Petru Groza, nu a vrut să facă actele de eliberare.

Nemtii erau respinsi si se apropiau de Aiud. Atunci Munteanu, ca nu cumva în retragere nemtii să ne dea drumul, a aranjat mutarea noastră la Alba lulia. A chemat pe doctorul Victor Biris si pe Alecu Ghica si le-a vorbit de necesitatea mutării la Alba Iulia. I-a luat lui V. Biris, fost secretar general în Ministerul de Interne sub legionari si prieten al lui Horia Sima, asigurarea, sub cuvânt de onoare, că-i roagă pe legionari să nu evadeze pe drum si că nu vor evada.

Ceea ce s-a si întâmplat.

Aceasta a fost una dintre greselile lui V. Biris. El nu trebuia să dea această asigurare unui criminal, asigurare care i-a împiedicat pe multi să evadeze. El trebuia să pledeze pentru eliberarea noastră imediată, pe baza decretului, nu să-i dea asigurări că nu vom evada.

Astfel, într-o dimineată, cu bagajele în spate, am pornit spre Alba Iulia. Munteanu era cu noi. Mai erau vreo doi ofiteri ce ne povesteau pe drum cum stă frontul, despre debarcarea trupelor americane în Franta si că războiul e pierdut de noi

si de nemti. Nici o grijă de paza noastră. Mergeam de-a valma. Puteam să evadăm în masă. Dar oamenii nu se gândeau la asta. Din moment ce există un decret de amnistie, de ce să mai evadezi? Şi uite asa ne-am înselat. Dacă nu exista decretul, eu îmi luam zborul. Şi ca mine câti?...

Am ajuns cu greu si foarte obositi la Alba Iulia. Munteanu ne-a luat în primire: nu lipsea nici unul. Atâta corectitudine l-a impresionat si pe el. Şi aici tot el ne conducea. Dar, peste câteva zile, i s-a luat comanda. L-am privit cu dispret la plecare. Nimeni nu i-a reprosat nimic. A înteles că stiam chestia cu pistoalele oferite comunistilor pentru uciderea noastră.

Iată un om care se despărtea de noi în chip rusinos, care fusese ani de zile o canalie si care putea să devină om în ultimele zile, dar care nu s-a putut ridica din decăderea lui si a rămas tot o canalie.

A avut ocazia regăsirii sale, dar a pierdut-o. Ce era mai usor decât să cheme procurorul si să aplice decretul? De ce n-a făcut-o?

Deducem că cei înecati în fărădelegi, când sansa vine ca să se aseze pe linia de plutire, nu pot face efortul ridicării. De aceea, când putem fi

drepti, de ce să ne lăsăm să lunecăm în nedreptate, fărădelege si asuprire din îndemnul cuiva sau din propria noastră pornire, când e atât de usor să stăm linistiti, să aplicăm legea si, dacă se poate, să arătăm si putină iubire?

Astfel, ca să nu ne pierdem, trebuie de la început să stăm pe linia binelui, căci orice abatere e o mână întinsă diavolului care ne duce mai târziu la fund.

La Alba Iulia ne-au vizitat ofiteri rusi superiori. Era director acum un subdirector ce fusese în timpul din urmă la Aiud, cu Munteanu, om cumsecade, dar care nu putea face de la sine nimic. Se arăta binevoitor. Ne-a comunicat că ofiterii rusi au cerut să nu ni se dea drumul, ca nu cumva să le facem greutăti în războiul ce-l duceau.

Acesta era desigur un pretext. Ce puteam face noi cu mâinile goale? Deci rusii s-au bucurat că eram între ziduri si doreau să rămânem acolo. Trebuia să rămânem în „depozit”.

Peste o lună ne-am întors la Aiud. Acum detinerea noastră era ilegală; eram amnistiati. De aceea, ca să se intre în legalitate, a trebuit ca peste o lună de la emiterea decretului să se adauge un codicil: „legionarilor nu li se aplică

acest decret”.

Acum conducerea înapoi la Aiud s-a făcut cu cea mai mare pază; evadarea nu a mai fost cu putintă. Pierdusem ocazia.

Însă, dacă rusii au cerut să nu fim eliberati, noi stăteam încă sub puterea decretului si numai peste vreo două luni am aflat de adaosul cu excluderea noastră. Căci noi am fost dusi la Alba Iulia si la Aiud la culesul viilor, la proprietari bogati si, fiind la lucru, tot am fi putut evada. Dar nu ne venea în gând aceasta si tot mai asteptam aplicarea decretului.

Regimul era acum blând si fără asuprire.

Detinutii de drept comun deveniseră puternici si foarte turbulenti. Nouă nu ne făceau rău, dar tulburau Administratia. Ei erau, ca si noi, liberi prin curte.

Unităti rusesti au mai trecut pe la temnită si erau ospătate cu admirabilul vin de Aiud al temnitei. Dar unii, beti, au împuscat butiile si vinul a curs pe jos, în timp ce soldatii îl sorbeau de pe pământ.

Acest lucru s-a petrecut si la alte pivnite din oras si unii soldati au murit înecati în vin.

Se simtea lipsa alimentelor si ne bucuram de

masa de la culesul viilor.

Rusii luau turmele de oi ce le ieseau în cale, vacile, caii, porcii. De aici instabilitatea alimentării. Nu mai era carne, iar culesul câmpului nu se putea face normal. Apăru lipsa. Treptat, ea se simti tot mai mult în temnită.

Detinutii dezertori erau acum scăpati de pedeapsa ce o aveau, însă nu eram încă eliberati.

Armata noastră colabora cu armata rosie pentru eliberarea Ardealului; erau lupte grele. La 25 octombrie 1944 Ardealul fu curătat de ostasii unguri si nemti, era eliberat. Cele mai grele lupte s-au dat la Cheile Turzii. Şase regimente ruse, fortând trecerea, au fost distruse. Abia un regiment românesc interveni si reusi să le ocupe.

Dar armata noastră trecu mai departe spre a elibera Cehoslovacia si Ungaria. Ei îi trebuia mâncare. Pe de altă parte, chiar acum un mare număr de rusi au rămas în tară ca armată de ocupatie. Ei trebuiau hrăniti. Chiar la ocupatie, rusii au ridicat de la noi toate semintele de soia ce se găseau în depozite ce fuseseră cultivate în 360.000 ha. Asta a sporit lipsa uleiului în tară iar multele prelucrări industriale ale soiei acum nu aveam să le mai facem.

Administratia temnitei începu să nu mai poată asigura deplin hrana detinutilor. Permise să se aducă alimente de acasă, prelucrate sau nu. Astfel, s-au adus cartofi, faină de porumb, fructe, zarzavaturi, fasole si altele.

Detinutii legionari au reusit să inventeze un aparat, foarte simplu, la care să facă o ciorbă, o tocană sau mămăligă. Era alimentat cu gaz, consuma putin, dar trebuia să stai mult ca să faci o mămăligă. Era o mare binefacere. Era si un mijloc de a încălzi putin camera.

M-am împrietenit cu un dezertor din Poiana Sibiului; m-a căutat fiindcă eram conjudeteni. Era rosu, voinic, cu un cojoc ciobănesc pe el, cu pantaloni de aba, cu opinci în care aveau ciorapi, coltuni si obiele frumoase, tot de aba, care mergeau până la 10 cm peste gleznă si cu pieptul gol. Nu-i păsa de frig.

Mă căuta si vorbea cu mult respect. Nevasta i-a adus o felderă de faină de mălai, o burdusică de vreo 12 kg de brânză de burduf, carne de porc, slănină, lapte acru gras de oaie. Venea cu făină să-i fac mămăligă. Pe la orele 11 - 11 si 5 era gata. Îi dădeam mămăligă fierbinte să plece cu ea. Dar el lăsa cam 1/3 din ea si un bulgăr de brânză sau o

felie pentru mine si apoi pleca la celula lui, vis - à - vis pe T.

Mă căuta apoi iar să-i dau ceva să citească, că-i e urât. Voia ori povesti usoare, ori ceva „despre sfinti” spunea el. I-am dat Biblia, Mica Biblie, cărticica de rugăciuni.

Ţăranii si ciobanii nu sunt obisnuiti să stea degeaba si vor să lucreze. În celulă, fără lucru, pentru ei e greu de suportat, înnebunesc. O carte, un prieten ce le vorbeste sunt o salvare. Veni iarna cu ger. În lipsuri si frig unii detinuti mai mureau. Gardianul deschidea celula lui Vasile al meu (ca si pe celelalte) dimineata si striga:

- Tu, care mai trăiesti aici? Iar Vasile, cu un glas puternic, pe care-l auzeam de la mine, striga:

- Io, domnule gardian!

Sosi si Crăciunul, slăvită sărbătoare crestină a Nasterii Domnului, zi mult cinstită de detinutii legionari. Acum liberi, în cor la crucea Celularului s-a putut cânta pentru prima dată un colind legionar si apoi altele, cunoscute. Toti, si gardienii, ascultau în liniste si cu evlavie. Căci colindele trezesc în suflete, mai ales la cei ce suferă, sfinti fiori de pace si nădejde. Nădejdea alături de credintă e forta detinutului. Fără ele, detinutii se

usucă si mor. Rezistenta lor e redusă enorm. Redau aici colindul de Radu Demetrescu Gyr.

„A sosit si aici Crăciunul
Să ne mângâie surghiunul
Cade albă nea
Peste viata mea
Care aici se stinge
Cade albă nea
Peste viata mea
Peste suflet ninge.

Tremură albastre stele
Peste dorurile mele
Dumnezeu de sus
În inimi ne-a pus
Numai lacrimi grele
Dumnezeu de sus
În inimi ne-a pus
Pâlpâiri de stele.

Maica Domnului curată
Ad-o veste minunată
Înflorească-n prag
Zâmbetul tău drag

Ca o zi cu soare
Zâmbetul tău drag
Îl asteaptă-n prag
Cei din închisoare. “

L-am reprodus întreg, pentru că a fost ca un balsam peste rănile osânditilor. S-a răspândit repede si se cânta, pe fată sau în ascuns, după timp si loc, în toate temnitele tării. Am zis „după timp si loc” pentru că uneori s-a putut cânta în voie, iar alteori cu mari riscuri. Sau chiar în acelasi loc în alt timp nu se mai putea cânta. Iarna era grea dar o suportam cu bărbătie, aproape fără să o simt. Eram tânăr si deplin sănătos.

Nu-mi păsa de frig. Discutam cu prietenii si uitam si de foame, si de frig, si de conditia mea de detinut. Eram fericit.

Îmi amintesc de o discutie mai lungă cu doctorul V. Biris în ziua de Anul Nou. A fost atât de plăcută, atât de desfătătoare, că nici la cele mai alese petreceri la care am luat parte când eram în lume nu am simtit atâta fericire. Stăteam cu mantalele pe noi într-un ger cumplit si discutam.

Cine mai putea gândi atunci la casă, la familie, la nevoile zilei?

Eram cu gândurile si cu inima în altă lume si uitam de toate de pe pământ. Eram cu adevărat fericit. Şi astfel de momente au fost putine.

RĂNIŢI ÎN AIUD ŞI TRATAMENTELE

Dintre cei vreo 200 de dezertori de pe front ce se găseau la Aiud jumătate erau cu răni mari la picioare. Le degeraseră picioarele. La unii le-au căzut călcâiele, la altii carnea de pe tălpi. Administratia nu era acum în măsură să se ocupe de vindecarea lor. Inimosul doctor Dumitru Ută, ce „căzuse” tocmai când îsi lua doctoratul la Cluj, primi permisiunea să meargă la Cluj după leacuri. El reusi să aducă două geamantane de medicamente. Clujul fusese generos. El începu tratamentul degeratilor cu o pasiune deosebită. Am privit si eu pe unii. El îi ungea cu niste alifii galbene, îi pansa si îi cerceta mereu.

Dar vindecarea, cu toată grija lui, mergea foarte greu. Şi după sase luni de tratament unora nu le crescuse toată carnea pe tălpi. Se vindecaseră, dar cu o lipsă de carne pe tălpi. Mă miram. Cum e cu putintă asta? Medicina clasică vindecă mai slab decât medicina empirică?

Văzusem la mine în sat câteva cazuri de degerături asemănătoare. Dar ele au fost vindecate deplin de femei din sat după 5-6 săptămâni. Nu stiam exact cu ce. Dar mi-amintesc că piciorul era învăluit în ceva ca un aluat dintr-un amestec de faină de grâu, poate si de in, fasole, grăsime, plante ce toate au stat împreună la foc, si apoi l-au strâns cu cârpe. Nu stiu proportia elementelor din compozitia aceasta. Dar rapiditatea vindecării mă mirase. Şi acum asistam la aceste străduinte admirabile de vindecare, dar cu efecte atât de mici.

Dar admirabilul doctor Ută nu se multumea cu atât. El căuta să nu le lipsească hrana sufletească nu dezertorilor, ci tuturor detinutilor: cartea. El căuta să ducă tuturor o carte, două, după nevoile lui. Cerea de la altii, împrumuta, ducea înapoi, alerga mereu, dar ducea tuturor ceva.

Şi nimeni nu era uitat. Foarte credincios, el căuta mai ales cartea religioasă sau cu subiecte religioase, cea care era cerută mai mult acum.

Cerea celor de acasă să aducă astfel de cărti. În temnită, la câteva mii de detinuti, el era omul care se interesa mai mult de fiecare.

Era neobosit. Eram în temnită câtiva preoti, dar nu eram noi samarineanul milostiv care spală cu untdelemn si vin rănile celui căzut între „tâlhari”, ci el, doctorul Dumitru Ută. Şi el le făcea toate cu un suflet smerit, ca si când era obligat să le facă.

În lungul timp al detentiunii mele nu am întâlnit un alt om atât de devotat cauzei altora. E drept că, mai târziu, în izolările si controlul ce era, nici nu se mai putea face asta. Dumitru Ută, acest legionar sublim, rămăsese ca un model ales de dăruire, de jertfă si dragoste pentru altii.

DIRECTOR NOU ÎN AIUD: GUŢAN

După Munteanu s-au perindat doi directori, oameni corecti si de omenie, până în 1945, când a venit Gutan, om de partid. Era un basarabean tânăr, cam de 35 de ani, ce executase cinci ani de temnită. Venise cu un suflet curat. Se arăta cu bunăvointă si fără asuprire. Cred că avea la acest moment instructiuni în acest sens. I s-a dat ca ajutor subdirector un muncitor calificat: Mares. Acesta era un om aspru si dusmănos cu detinutii politici, mai ales cu cei nelegionari. El era foarte

activ si controla totul. Perchezitiona pe cei ce veneau de la alte închisori, le confisca „cocoseii” (niste monede de aur bătute de Antonescu în 1944), banii, unele cărti sau alimente ce depăseau măsura, măsură ce uneori o stabilise el.

El bătea din când în când pe toti cei ce veneau cu unele „curse” fără să fi făcut vreunul ceva. Probabil că în această ordine primea porunci speciale de la Bucuresti: cei din cursa cutare să fie bătuti. Redau aici o întâmplare ca să se vadă reactia lui Gutan. Acesta a însărcinat în 1946 pe cinci detinuti dintre cei mai talentati ca scriitori să facă un memoriu către guvern ca să ne ierte. Acestia au fost: Radu Gyr, Gheorghe Cuza, Romulus Dianu, Ilie Rădulescu (directorul „Poruncii vremii”) si Alexandru Hodos. Radu Gyr, Cuza si doctorul Ilie Rădulescu Lăptărie au refuzat a-l redacta, dar Dianu si cu Alexandru Hodos l-au redactat.

Cei ce au refuzat a-l redacta si-au motivat atitudinea asa: guvernul stie prea bine situatia noastră, stie că unii suntem cu totul nevinovati. A le cere iertare si milă înseamnă a recunoaste că am fost si suntem vinovati. Pe de altă parte, el nu ne va elibera.

Iar noi, punându-ne sperante în ei, creăm o miscare interioară în noi, o ridicare; iar ei, refuzând, ne vor produce o deceptie, o prăbusire de la nivelul la care ne-am ridicat. Aceste „miscări” din noi slăbesc rezistenta noastră morală si chiar pe cea fizică. De aceea nu trebuie să cerem iertare. Prezentat detinutilor politici, unii, vreo sută douăzeci, l-au semnat, între ei si persoane de calitate. Dar legionarii n-au vrut să-l semneze nici unul. Iar Radu Gyr, ca să aducă la o linie de onoare pe cei ce au semnat, a făcut un fel de manifest în versuri care începea asa:

Subsemnatii, care n-am avut de-a face cu vărsările de sânge

Cum cer, fie, de pildă, un Cuza si-un Ilie Lăptărie;

Care fruntea nepătată ne-am purtat-o prin azur

Şi n-am tras măcar o palmă sau vreun bobârnac mai dur...”

Şi continua într-o frumoasă versificatie: *„Vă cerem iertare, vă sărutăm frumos în spate si, până la urmă, facem si un partid republican.*”

Acest manifest a trecut pe la unii si altii si cei mai multi ce au semnat cererea de iertare si-au retras iscăliturile. Directorul Gutan l-a chemat pe Radu Gyr si l-a întrebat de ce n-a participat la alcătuirea cererii cerute de guvern. El a motivat asa cum am arătat mai sus. Dar ceea ce interesează mai departe e răspunsul lui Gutan. Nu l-a supărat refuzul lui Radu Gyr si i-a spus: „ferice de cei ce rămân curati”.

Când s-a întors de la director, l-am asteptat pe Radu Gyr si l-am întrebat care a fost reactiunea lui Gutan si el mi-a povestit toate acestea. Iată cine era Gutan la ora aceea. Vom vedea mai târziu la el alte actiuni, contrare acesteia. Căci la comunisti nimeni nu poate rămâne curat, fiindcă ordinele ce vin sunt atât de nedrepte încât îl corup si fondul lui bun treptat e alterat, stricat. Drept urmare, sau îsi dă demisia după ce îsi dă seama că nu mai poate corespunde, sau se complace în situatia în care e si face cele mai grozave fărădelegi, care-l duc în adâncul stricăciunii. Iar dacă aceste fărădelegi „răsuflă” prea mult la marele public, atunci îl trag la răspundere (ca si când el singur ar fi vinovatul), îl condamnă la ani de temnită, unde îl tin în mizerie ca informator, sau îl condamnă

direct la moarte, ca să dea satisfactie sentimentului public de nemultumire.

VIE ACTIVITATE ÎN TEMNIŢĂ

După 23 august, celulele erau deschise toată ziua. Puteai sta de vorbă cu cine voiai si puteai să te muti în celulă cu cine îti plăcea, dacă erai legionar. Directorul a recomandat tuturor să lucreze.

Câtiva, cei mai tineri, erau dusi la grădină la munci agricole.

Penitenciarul avea vreo opt hectare de pământ pe care-l lucrau detinutii. Ceilalti lucrau în celule. Era o activitate surprinzătoare în celule. Care mai de care căuta să facă ceva. Repede si-au cumpărat scule sau le-au adus de acasă. Lucrau sahuri, table, casete din lemn de nuc, jucării de tot felul.

Căutau oase si făceau cruciulite cu chipul Mântuitorului sau al Maicii Domnului, iconite si icoane. Sculptau în os, în forme mici, pe Hristos, pe Maica Domnului sau vreun sfânt ca Marii Mucenici Sfântul Gheorghe, Mina, Dumitru sau altii. Cumpărau material si îl prelucrau cu un

talent nebănuit până atunci. Era o activitate febrilă din noapte în noapte. Dar eu nu aveam nici o înclinare si nici un talent la astfel de lucruri.

Produsele le-au vândut, prin câte un reprezentant, în piată, pe bani buni. Dar apoi administratia a dispus să nu le mai vândă nimeni acum, ci mai târziu, când vor fi mai multe. Şi oamenii lucrau de zor. S-a adunat marfa ce s-a vândut cu peste două milioane si jumătate. De acum detinutii ce lucraseră sperau că vor putea da familiilor lor banii ce-i cheltuiseră pentru materiale si scule si vor avea si ei bani pentru îmbunătătiri. Dar a fost o surpriză murdară: s-au confiscat toti banii precum si sculele cele mai importante ce si le cumpăraseră detinutii. N-ai fi crezut că cineva e capabil de atâta miselie.

Lucraseră si detinutii comunisti sub Antonescu si li se permitea să cumpere materiale si să vândă marfa sub paza gardianului, lucru de care nu s-au bucurat legionarii, însă nimeni nu le-a luat banii. Comunistii se dovedeau cei mai aspri, mai nedrepti si mai murdari în raporturile cu detinutii.

La Bucuresti, posturile de conducere cheie le aveau evreii si ungurii. Asa se pare că a fost să fie.

O conjunctură favorabilă i-a săltat sus precum si slăbiciunea anglo-americanilor le-a permis o asuprire dintre cele mai neobisnuite a detinutilor si a întregului popor român. Peste toate, comisarii sovietici dominând guvernul comandau toate si făceau ce voiau.

AŞTEPTĂRI

Desi la 23 august cu decretul regal de amnistie n-am fost pusi în libertate, asteptam. Asteptam sfârsitul războiului care speram să ne aducă libertatea. Am auzit de extraordinara ofensivă germană din Franta ce tindea să-i arunce în mare pe americanii ce debarcaseră acolo cu Eisenhauer, vestitul strateg. Maresalul germanilor Rundschtet ce conducea ofensiva ce se dovedea tot atât de mare ca si Rommel ce apărase Africa. I-a speriat si uimit pe americani. Era gata-gata să-i biruie când tancurile germane s-au oprit din lipsă de benzină.

Doream, am mai spus, înfrângerea nemtilor pentru miselia gândurilor lor. Acum această ofensivă esuând, totul era clar. Sfârsitul războiului era aproape. Ofensiva frontului de răsărit mergea

bine.

Rusii mânau mereu spre vest. Românii participau la lupta spre vest cu o armată de peste 460.000 de oameni. Presiunea era imensă. Hitler mai spera doar într-o armă nouă, o bombă atomică, ca să-i pună la pământ pe adversari. Dar marele lui savant Heisenberg nu se grăbise să i-o pună în mână stiindu-l cât e de criminal si acum nu o mai putea face. Un complot al unor mari generali si maresali germani contra lui Hitler a esuat: bomba nu-l lovise, numai suflul îl izbise usor.

Dar el nu descurajă, ci continuă.

Urmăream cu pasiune războiul. Armatele noastre mergeau biruitoare înainte. Szalasi, seful Ungariei, a fost scos de nemti din temnită si pus să conducă Ungaria. În martie 1943 ungurii care nu stiuseră cum să-i mai laude pe nemti si să-i mai linguseascǎ, acum, când au văzut că pierd războiul, fără vreun scrupul moral au încercat să-i „lase” să iasă din război si nu au reusit. Szalasi, seful unei formatii maghiare nationaliste, conducea războiul ungurilor în continuare. Ca urmare, nemtii au ocupat Ungaria cu o mare armată pe care ungurii erau obligati să o întretină

si să plătească salariile de la general până la sergent. Viteazul general Nicolae Şova intră cu corpul său de armată în Budapesta si a înaintat 6 kilometri, dar a primit ordinul să se oprească ca să nu se spună că armatele române au ocupat Budapesta.

Trebuiau asteptate trupele rusesti. Eram bucurosi auzind din comunicate de vitejia armatelor noastre. Planurile rusesti nu au putut lua Pesta. Câteva divizii rusesti au fost fărâmate în tentativa de a o cuceri.

A trebuit să vină generalul erou Nicolae Dăscălescu ca să o cucerească cu planul său. Această mare izbândă l-a făcut pe Stalin să tragă 42 de lovituri de tun.

În sfârsit veni si ziua cea mare: 9 mai 1945, ziua victoriei. Germania capitulă total, dar frontul american din Extremul Orient cu japonezii continua. Acestia dădeau dovadă de un eroism nebunesc; se aruncau în vasele americane sau în avioane.

Era ceva fantastic, dar „fiara” din Apocalips cu numărul 666 căzu, se sinucise. Era Hitler, asa au tâlcuit-o unii. Dar altii sub „fiara” cu numărul 666 l-au văzut cu aceeasi îndreptătire pe Stalin.

Mare bucurie si serbări. De acum armatele noastre urmau să vină acasă.

Acasă era o mare schimbare. După căderea lui Ion Antonescu, care fusese arestat la 23 august când s-a dus să-l informeze pe rege despre situatia războiului, arestat împreună cu Misu Antonescu de însusi regele, luă conducerea generalul Constantin Sănătescu. Antonescu a fost luat de la rege si predat unei gărzi patriotice condusă de Ceausu, numele subversiv al comunistului Emil Botnăras. Regele Mihai l-a predat rusilor.

Eu, când am auzit că a fost predat rusilor, am socotit acest act o lasitate. El nu trebuia predat dusmanilor lui care puteau face presiuni asupra lui, cum de fapt au si făcut, ci englezilor.

La 5 martie 1946 se formase un guvern nou, impus de rusi, cu Petru Groza prim-ministru, în care comunistii erau dominatori. Groza era mai mult un paravan; comunistii conduceau. El era supravegheat pas cu pas de rusi, ca de altfel întreg guvernul. Principiul lui Stalin „vigilentă si neîncredere”, principiu ce dezintegrează societatea si duce la supravegherea fiecăruia de fiecare, încât nimeni nu mai are încredere în celălalt si societatea devine un iad, acest principiu

se aplică pretutindeni la noi. Guvernul cel nou nu a adus însă nici o schimbare a conditiei detinutilor de la noi.

Nici ziua victoriei si nici zilele următoare n-au deschis portile temnitei la noi. Evreii ce conduceau nu voiau să elibereze pe legionari. Nici această zi a biruintei asupra celui mai mare dusman al lor de pe planetă nu i-a înduplecat să fie mai largi si mai umani cu legionarii din România. Hotărât! Evreii sunt neiertători cu dusmanii lor. Această lege a iertării, pe care a adus-o pe pământ Domnul nostru Iisus Hristos, la ei e neacceptată. Şi totusi este o lege ce poate împăca pe adversari si poate aduce un imens bine tuturor, o lege de neînlocuit. Şi Dumnezeu ne spune că numai dacă o aplicăm fratilor nostri oameni, El ca Tată al tuturor ne-o va aplica si nouă. Altfel vom fi de neiertat. Evreii nu s-au putut ridica încă la Hristos, la dumnezeiasca Lui învătătură. Ei au rămas la legea talionului, la neiertare, la urmărire si răzbunare, si chiar la ură.

Au rămas la legea lui Moise, care s-a dat cu 1.400 de ani înainte de Hristos. Ei nu vor să înteleagă că această admirabilă lege a corespuns unor epoci mai întunecate, unui alt veac.

Dar acum ne găsim în alt timp, într-un alt veac al cărui început l-a pus Însusi Domnul nostru Iisus Hristos prin Nasterea Sa. Stăm acum cu mii de metri deasupra legii lui Moise. Dumnezeu a lucrat ca un mare pedagog: a voit să lucreze treptat ca să ridice lumea la lumina desăvârsită. Prin revelatia sa făcută lui Moise, Dumnezeu a tins să ridice lumea la un nivel potrivit cu posibilitătile de primire a lumii de atunci.

Legea lui Moise era mai presus de nivelul general de pricepere al lumii; dar era o lumină în bezna veacurilor întunecate, idolatre, spre care toti trebuiau să se ridice si la care să ajungă într-o zi. Profetii ce au venit după aceea au reprezentat incontestabil un nivel mai înalt: «inimă curată si duh drept înnoieste întru cele din lăuntru ale mele» ne spune Proorocul David. Deci nu jertfe de animale, de oameni sau de plante ci «jertfa lui Dumnezeu, duhul umilit; inima înfrântă si smerită Dumnezeu nu o va urgisi» (Psalmul 50).

Iar Hristos este la un alt nivel, nivelul suprem. Dumnezeu ne-a dezvăluit prin Fiul Său Iisus Hristos tot ce ne trebuie pentru mântuire. Respingând pe Hristos ca Mesia, evreii au respins pe Însusi Dumnezeu, pentru că Hristos este Fiul

lui Dumnezeu, El Însusi Dumnezeu după fire. «Eu si Tatăl una suntem», a spus Iisus.

Neprimindu-l pe Hristos ca Mesia, cum timpul sosise tocmai prin venirea lui pe pământ, zadarnic declară evreii acum că întreg poporul este Mesia. Nimeni din cei neevrei nu le vor recunoaste această calitate. Ei nu vor putea fi un Mântuitor si nu vor mântui pe nimeni; ba mai mult, ei nu se pot mântui nici pe ei fără Hristos. Zadarnic s-au adunat în anii nostri înteleptii Sionului si au rejudecat procesul lui Hristos în Ierusalim în 25 iunie 1925 si l-au achitat ca nevinovat si l-au socotit mai mult decât un om obisnuit, ca pe un profet, un profet al lor. Nu! El nu e un profet al evreilor; El e un Dumnezeu al tuturor oamenilor. Prin recunoasterea că Hristos n-a fost rău si n-a meritat moartea pe cruce, încărcată de ocară, si că a fost un profet, au făcut un pas mare înainte. Dar numai un pas. Le mai trebuia încă câtiva pasi ca să se poată mântui: recunoasterea lui Hristos ca Dumnezeu.

Superbia lor, de a se declara întreg poporul ca Mesia îi va pierde, căci va duce la asuprire, la nedreptate, la pretentia de a stăpâni lumea si de a o supune sub picioarele lor. Dar Dumnezeu, prin

Iisus Hristos, a voit nu robirea tuturor sub evrei, ci libertatea tuturor prin Dumnezeu si sub el, prin adevărul lui. «De veti asculta cuvintele mele si veti păzi poruncile mele - zice - veti cunoaste adevărul si adevărul vă va face pe voi liberi».

Dar, dacă superbia lor îi va pierde, smerenia lor îi va mântui. Ei vor trebui să facă câtiva pasi în sus, smerindu-se si, recunoscându-l pe Iisus Hristos ca Mesia, si atunci ei se vor mântui. E singura cale, alta nu pot găsi. Şi e singura cale de a trăi linistiti măcar între popoarele crestine, dacă verii lor, arabii, încă nu-i acceptă.

AŞTEPTĂRI ÎN CONTINUARE

Cum condamnările legionare s-au făcut în chipul cel mai abuziv si fără drept de recurs, legionarii asteptau să se găsească un mod legal de rejudecare si de eliberare. Asteptam si eu. Dar guvernantii refuzară să ne dea dreptul la recurs.

Asteptam totusi...

Urmăream cu atentie, pe cât se putea, evenimentele din tară, precum si pe cele din străinătate. Informatii vagi. Ştiam că Hitler declarase că, la Yalta, Apusenii au vândut Europa

rusilor. Nu întelegeam ce înseamnă asta. Dar, când rusii s-au instalat la 40 kilometri vest de Berlin, am înteles.

Stalin i-a înselat pe Apuseni, iar acestia ne-au sacrificat pe noi. Un lucru atât de grav nu se putea întâmpla fără să fie la mijloc interese foarte mari. Şi ele au fost. Şi anume interesul evreilor de a-i întări pe sovietici. De ce? Poate pentru că socoteau că prin comunismul sovietic ei vor ajunge la stăpânirea lumii, deoarece la momentul acela ei conduceau în Rusia. Tocmai atunci mi-a ajuns în mănă cartea *„Asa a văzut-o el*" scrisă de fiul lui Roosvelt. M-a uimit.

Din ea se vede cât de mult societatea americană era atunci dominată de evrei. Roosvelt era evreu pe jumătate, iar administratia tării era plină de evrei. O mentalitate comunizantă se desprindea din paginile cărtii. Însusi autorul se arăta ca un bărbat inflamat de spiritul comunist. Era colonel în Africa, dar în 1943, în calitate de fiu, a putut lua parte la întâlnirea celor trei: Roosvelt, Stalin, Churchill, la Teheran si la hotărârile lor.

Când Stalin a spus la masă, închinând paharul lui de vodcă: „Doresc să treacă prin fata

plutoanelor de executie cel putin 50.000 de nemti”, Churchill a spus că nimic nu e mai nepotrivit cu conceptia engleză: nimeni nu trebuie ucis fără să fi fost judecat. Întrebat si Roosvelt junior, a răspuns: „Doresc să fie ucisi 200.000 de national-socialisti germani”. Deci el făcea pe comunistul mai mult chiar decât Stalin. Aceasta era atitudinea americanilor, pro-rusă, admirativă fată de Stalin, comunizantă.

Această carte a fost ca un dus rece peste capul meu. Am dedus că americanii nu vor face presiuni puternice pentru îmbunătătiri, respectul legilor, democratie, în sectorul estic european.

Deci, dacă ai nostri nu ne vor elibera ei însisi, încă nu e timpul să asteptăm ceva de la americani. Deci pune-te pe puscărie, băiete, si lasă gândul eliberării... Ceea ce am si făcut. Şi aceasta mi-a adus deplina liniste. Dar eram nedumerit: cum e posibil ca un popor atât de inteligent cum e poporul evreu să se însele atât de mult si să creadă că întărind pe rusii comunisti vor domina lumea prin ei. Dorul puterii îi orbea. E adevărat, ei stăpâneau în Rusia. Dar rusii făcuseră un război. Stalin a mobilizat în Rusia toti bărbatii până la 60 de ani. Apoi a mobilizat si femei. Nimeni dintre cei

mobilizati n-a mai plecat în concediu până la sfârsitul războiului. Iar în război ofiterii politici erau evrei.

Pe de altă parte, rusii erau în 1940 în număr de 180.000.000. Dintre ei, 15.000.000 erau detinuti în lagăre de muncă. Iar lagărele erau conduse mai ales de ofiteri evrei. Şi în război ofiterii politici au împins soldatii rusi în atacuri cu pistolul de la spate. Pentru că soldatii rusi erau mânati în război de la spate, nu condusi. Ofiterul stă la urmă mai la adăpost.

Asa era de altfel toată societatea rusă, mânată, si nu condusă. Însă, în această situatie, cum n-au bănuit evreii că în poporul rus se produce o prefacere, o ură împotriva lor? Poti să asupresti pe cineva si el să te iubească?

Şi când, după război, ostasii au mers acasă, au spus si celor de acasă ce au făcut evreii cu ei. Şi atunci s-a produs un sentiment antisemit general în Rusia. Şi conducătorii de origine rusă nu mai puteau de acum să nu tină seama de acest lucru.

Nu peste mult timp, ci chiar în timpul lui Stalin, evreii au putut să înteleagă greseala lor când au văzut recrudescenta sentimentului

national rus si ura contra evreilor. Însusi Stalin a tinut un discurs fulminant contra lor.

Azi cei mai mari dusmani ai evreilor sunt rusii si arabii. Cum n-au dedus ei acest lucru? Cum n-au înteles ei că aici se va ajunge? Dar, cum se vede, Dumnezeu răstoarnă planurile criminale ale oamenilor si acest plan al evreilor era criminal.

Yalta, actul conspiratiei evreiesti de dominare a lumii, a fost răsturnat de Dumnezeu Însusi prin dezvoltarea unui nou spirit în Rusia si în lume. Unii dintre fostii detinuti comunisti s-au mai întors pe la penitenciar si am putut sta de vorbă cu câtiva. Erau foarte eleganti si plini de sperante. Unii au ocupat functiuni în stat, altii urmau a le ocupa de acum încolo.

Erau prietenosi. Unul dintre ei, bătut prin 1942 de directorul penitenciarului Munteanu, mi-a spus că nu-l va ierta nicicum si asa a făcut el, si poate si altii. După destituirea din postul de director, el a fost pentru scurt timp magistrat, apoi avocat în Alba Iulia si apoi arestat si condamnat la temnită în Sibiu, unde foarte curând, în 1946, a murit.

Cred că moartea i-a fost pregătită. Am înteles că detinutii comunisti, ajungând acasă si luând

posturi importante, mai toti si-au părăsit nevestele ce-i ajutaseră, veniseră la ei, si le trimiseseră pachete. Acum, „ajunsi” fără rusine, si-au părăsit sotiile ca „necorespunzătoare”.

Era o modă să le asigure viata printr-o sumă de bani si să le părăsească si apoi să alerge după femei tinere si cu studii. Ah! Nimic sfânt nu era în acesti oameni! Temnita nu i-a transfigurat, ci doar le-a mărit poftele de înăltare. Plini de sperante, nu-si dădeau seama cât de putin independenti vor fi din cauza rusilor, care controlau tot si comandau toate.

Nu pricepeau că vor fi niste aserviti, niste unelte supuse, trăind sub o permanentă, strictă supraveghere. Într-o zi, Gheorghe Apostol, figură comunistă de prim rang, căutând pe Vucea, primul gardian de la Aiud, mă întâlni pe mine la parterul închisorii. Mă întrebă cine sunt. I-am răspuns. Şi atunci el începu o discutie de vreo douăzeci de minute. Mi-a spus cam acestea: „Noi am luptat pentru idealul comunist si am învins. Lumea se îndreaptă spre comunism.Viziunea noastră a fost justă. Ştiinta confirmă tezele comuniste, socialismul stiintific. Suntem în pas cu vremea. Conducem acum. Avem greutăti, dar le vom

învinge. Anul viitor, în martie, vom face alegeri (eram în vara lui 1945) si le vom câstiga. Suntem convinsi. Şi nu vă vom uita nici pe voi, pe legionari...

Ati fost luptători pe alte baricade decât noi, dar luptători. Există un cavalerism al luptei, al luptătorului. Acesta ne obligă. Nu vă vom uita. Aveti răbdare.”

Poate era cinstit si asa gândea. Dar lucrurile nu depindeau numai de el.

E adevărat, au făcut alegerile si le-au câstigat prin fraudă. Dar nu în martie, ci în 19 noiembrie 1946, ziua când rusii au străpuns frontul german la cotul Donului în 1942. Se mai perindau sefi comunisti pe la închisoare. Eleganti cum erau, puternici si respectati de functionarii penitenciarului, stârneau mirare gardienilor simpli.

Redau o scenă care ilustrează acest fapt.

Într-o după-masă, după ce niste fosti detinuti comunisti erau condusi de director în penitenciar si li se deschideau celulele, să vadă detinutii, după ce-au plecat, gardianul Pavel, un gardian de treabă si corect, iesi pe la orele două după amiază din cameră, pe crucea celularului, la etajul întâi si,

cuprinzându-si fruntea cu ambele mâini, după câteva minute de meditatie, strigă:

- Politica e mare!

Îsi cuprinse iar fruntea rezemat de balustradă si apoi strigă:

- Politica e mare!

Îsi luă iar fruntea în mâini si, după o meditatie supremă, strigă iar:

- Politica e mare...

Şi îsi desfăcu mâinile cu bratele deschise, voind să arate si prin gest că politica e mare. Asa îsi explica el saltul comunistilor de la calitatea de detinut la demnitatea de ministru.

În tară erau acum condamnări, arestări, procese. S-a adus si la noi legea criminalilor de război, lege pe care au impus-o apusenii pentru judecarea „criminalilor de război” nemti, cu două articole:

1. cei care au condus războiul;
2. cei care au fost doctrinarii războiului.

O lege ce crea un precedent în istorie. După ea, cei ce au făcut războiul si l-au pierdut erau trasi la răspundere ca „criminali de război”. Era ceva nou. În trecut cel ce a pierdut războiul trăgea consecintele înfrângerii, dar nu i se făcea un

proces. Împăratul german Wilhelm al II-lea, cel care a provocat cu Francisc Iosif primul război mondial, după război a fost înlăturat si nimic altceva. Nu i s-a făcut nici un proces. Acum toti cei ce au făcut războiul si l-au pierdut urmează să fie trasi la răspundere ca criminali de război.

Au început să vină criminalii de război. Astfel a sosit Alexandru Hodos, care nu avea nimic cu cele două articole ale legii criminalilor de război, dar care, fiind poet si scriitor de nuantă nationalistă, a fost băgat în această lege si condamnat. Asa au venit multi. Rusii, profitând de această lege, au tinut să intre în temnită cât mai multi români care au făcut războiul sau care au scris pe linie nationalistă. Şi de unde legea, în spiritul ei, trebuia aplicată marilor comandanti de armată si teoreticienilor de război, a fost aplicată până si sergentilor, astfel că soferul generalului Pantazi, ministru de război, fiindcă l-a dus cu masina pe seful său, a fost condamnat ca criminal de război desi era cu „marele” grad de sergent. Cu Hodos am luat legătura imediat, stiind că a fost prieten intim al lui Octavian Goga.

Era un om amabil, foarte cult, distins, si cu o calitate specială: era cel mai înalt om ce l-am

întâlnit în temnită, 1,96 metri.

Mi-a spus că Goga a murit în bratele lui de un atac apoplectic. Dar eu stiam că acesta era provenit de la o otravă dată de sotia lui, Veturia, la cererea francmasoneriei, exprimată stăruitor prin Carol al II-lea, regele de mai multe ori criminal.

Acest lucru mi l-a spus nepotul lui Goga, Pilu Bucsan, si aceasta era părerea întregii familii a lui Goga, afirma Pilu. Dar Hodos a contestat acest lucru. Cu Hodos, amator de sah, jucam sah si povesteam multe lucruri din trecut. Soseau la Aiud noi musterii, pe rând. S-a găsit repede coada de topor care îi împingea în temnită. Era Zaharia Stancu, scriitor comunist, schiop si rău, cel care a scris romanul „Descult” si a ajuns, ca răsplată a trădării, presedinte al scriitorilor. El denunta pe unul si pe altul, ce era arestat, si el se prezenta ca martor al acuzării.

Ceva josnic si chiar oribil. Asa a ajuns la puscărie Romulus Seisanu, om în vârstă, care făcea în timpul războiului „Cronica de Război”. Tot el l-a denuntat pe Romulus Dianu, unul din secretarii lui Titulescu, pe Ilie Popescu-Prundeni, redactor la „Porunca vremii”, foaia nationalistă, pe Radu Gyr, si pe altii.

Veneau unii care au făcut niste acte în urma unor ordine scrise. Dar justitia comunistă i-a condamnat foarte sever, i-a condamnat pentru că prin fapta lor au încălcat dreptul natural. Altii au venit chiar pentru „omisiune de denunt”, adică au stiut că unii s-au ridicat împotriva regimului si nu i-au denuntat, chiar dacă le erau prieteni, rude, sau camarazi. Erau adusi, unii fără condamnare, în lagăr, dar cu regim de puscărie, cu termen de detentie nefixat. Comunistii erau activi, vroiau să-i scoată din arenă pe toti adversarii lor.

ÎNTRE BANDIŢI

Ca să-si bată joc de mine, probabil, conducerea temnitei m-a dat la muncă cu niste banditi, la împletit învelitori pentru sticle, la făcut cosuri si pregătit nuielele. Nu eram singur, ci cu studentul Mihai Tomus, mot din satul Călătele, de lângă Cluj. Erau vreo 36 de banditi, voinici si fiorosi, priviri aspre, fete parcă tăiate cu barda. Crimele lor se ridicau de la una la 18. Dar nu cel cu 18 crime era seful lor, ci Tudose, bandit care săvârsise doar 6 crime. El însă era cel mai voinic. Am intrat între ei cu teamă. Îmi ziceam că orice

pas gresit al meu poate fi împreunat cu mari primejdii si chiar cu moartea.

Cu toată teama, voiam să-i studiez, voiam să cunosc viata lor, faptele lor, psihologia lor. Nu îndrăzneam să-i întreb. Mă păstram în rezervă să nu-i supăr cumva. Era ceva nou, ceva inedit, un grup asa mare de banditi lucrând lângă tine. Erau tăcuti. Mâinile lor vânjoase mergeau cu spor. Înveleau o damigeană cu mult mai repede decât mine. Unii discutau între ei încât aveam impresia că între unii e o strânsă prietenie, poate pentru „loviturile” care le-au dat împreună. Cum eu simteam întepăturile reumatismului, am îndrăznit să-i întreb dacă si ei sunt reumatici. Dar ei au răspuns:

- Nu.

- Cum se poate asta după atâtia ani de temnită?

- Iată cum, mi-au explicat ei, când ne muscă reumatismul, scriem acasă, si ne trimite un preparat făcut din fiere de vită sau de porc, jumătate fiere, jumătate alcool de 90 de grade. Se pune sticla la dospit la soare 7 zile, apoi ne dezbrăcăm si ne ungem pe tot corpul si ne întindem la soare, unde stăm vreo 2-3 ore. Asa

procedăm până terminăm sticla. Asta ne ajunge pentru vreo patru ani. Cu o singură sticlă vindecăm orice reumatism proaspăt. Cu două sticle avem pace un an de zile cu un reumatism vechi.

Iată un tratament original si necunoscut de marele public. Seara, la culcare, i-am spus lui Tomus:

- Mi se pare că cu ăstia mi se înfundă. Dar a doua zi, Tudose strigă:

- Mă! pe părintele l-am luat sub protectia mea. De se atinge cineva de dânsul, de-l supără, de nu se poartă frumos cu el, nu scapă de cutitul meu, auzitu-m-ati? Toti stăteau smirnă.

- Da... au răspuns cu totii.

- Şi asa trebuie să vă purtati si cu tovarăsul dumnealui, domnul student.

Iată cum, pe neasteptate, fără să fi încercat în vreun fel să câstig bunăvointa lui Tudose, el a făcut această declaratie binevoitoare. Trebuie să spun că timp de două luni, cât am lucrat împreună, nimeni nu m-a supărat cu un singur cuvânt.

Voiam să-i studiez, dar nimic deosebit de alti oameni nu observam în purtarea lor. Erau tăcuti si

putin tristi, nu se certau, nu se băteau, lucrau în liniste, schimbând putine cuvinte. M-am ferit să-i întreb despre faptele lor, era un subiect delicat si inoportun.

N-am fost destul de îndrăznet să le vorbesc despre Dumnezeu, acum, când comunistii au început să prigonească religia. Mi-am imputat mai târziu această lipsă de curaj. Departe de a înjura, am observat că mai toti îsi făceau cruce la masă. Cât de impresionant trebuie să fie ca în închisoare să porti povara mai multor crime în spatele tău. Dar pentru aceasta trebuie o trezire a constiintei morale, o zguduire, ca să producă o răsturnare a eului, o înnoire în adâncuri. Dar cine să o facă, mai ales acum, în regimul de temnită comunist?

VLAICU

Într-o pauză de lucru la nuiele a apărut un tigan tânăr de vreo 22 de ani, Vlaicu. Era suplu si usor slăbit. Fusese deportat în Transnistria, cu alti tigani de-ai lui, de către Antonescu. În fata noastră începu un dans furibund, cu proferări de blesteme împotriva lui Antonescu. Părea că e răpit ca într-o vrajă, ca într-un delir, se arunca cu picioarele,

închipuind o zdrobire a capului, a trupului lui Antonescu. Îti făcea impresia că e într-un extaz. Palid, transpirat, a încetat după vreo 20 de minute, frânt de oboseală. A fost cu adevărat impresionant si uimitor.

Cele mai mari momente din cele mai mari tragedii nu mi-au produs atâta zguduire. Toată creatia era opera lui Vlaicu, textul si dansul erau opera lui. Hotărât! Vlaicu era genial. A terminat năstrusnicul său dans cu un strigăt puternic, stând cu un picior îndoit atârnând în aer, iar cu celălalt apăsând tare în pământ, ceea ce voia să însemne că Antonescu fusese înfrânt definitiv, ucis pe totdeauna, distrus total. Sensul dansului se lămurea prin înfiorătoarele blesteme ce le spunea mereu în timpul dansului. O ură teribilă si o răzbunare imaginară au fost resorturile din care a izbucnit. Oricât simteam o durere că un om ca Ion Antonescu e terfelit astfel de un tigan nenorocit, nu puteam înfrânge impresia puternică ce mi-a produs-o dansul lui si toată starea lui de spirit. Toti care l-au privit în manifestările urii lui erau coplesiti.

LUCRĂTOR LA TRAVERSE

Timp de sase luni am lucrat la traverse, la Fabrica de Traverse din Aiud, ca seful unei echipe de zece persoane, detinuti politici. Tot acolo lucra si o echipă de detinuti de drept comun. Muncă grea.

Traversele de lemn trebuiau încărcate în vagoane si împinse înăuntru, unde făceau o baie de mai multe ore spre a fi impregnate cu smoală, ca să le crească rezistenta. După impregnare, vagoanele trebuiau scoase, descărcate si traversele asezate în stive. De acolo plecau, în trenuri, unde era nevoie.

Traversele erau grele, mai ales cele umede, scoase de la baie. Erau unele de altă lungime decât cea normală, ca niste stâlpi de telegraf.

Trebuia putere ca să faci fată. Nu-mi era greu. Lucram cu plăcere si voie bună. Era si putinta de a mai sta de vorbă cu alti oameni si aceasta constituie în temnită o mare plăcere. Dădea sentimentul unei oarecare libertăti, desi tendinta administratiei era să ne izoloze cât mai mult.

Gardianul care ne păzea era mai stilat si mai

dornic de a cunoaste. De multe ori ne întreba pe noi detinutii ce se întâmpla în lumea de afară, în societatea ce se comuniza treptat.

Uneori, rugati, am făcut si câte o muncă în plus, descărcare de vagoane ce stationau în statie si pentru întârzierea cărora se plătea locatie. Cu toate acestea, hrana noastră era destul de slabă, ca a celor din interiorul temnitei. Rar am primit îmbunătătiri de la cei liberi cu care lucram. Se temeau să ne ajute si cu câte un blid de mâncare.

Noroc că puteam primi pachete. Fratele meu îmi trimitea pachet regulat, alternativ: o lună el, o lună sotia mea, Silvia. Plata pentru muncă o primea temnita, si pentru noi se plăteau asigurări sociale. Munceam cu drag si munca nu m-a slăbit, ci m-a întărit. Când timpul permitea lucram cu bustul dezbrăcat, făcând o plăcută baie de soare. Pentru informatii puteam citi „Scânteia”, foaie oficială a Partidului Comunist, dar si „Dreptatea”, foaie a Partidului National Ţărănesc. Desi lângă noi lucrau detinuti de drept comun, eram prea ocupati ca să avem o legătură cu ei.

BIBLIA

Veneau în temnită la Aiud, rând pe rând, tot mai multi, unii condamnati, unii numai în lagăr, dar toti cu acelasi regim de temnită. Veneau fosti senatori, fosti deputati din diferite guvernări, burghezi cu oarecare stare mai bună, militari, etc. Orientarea Partidului Comunist era ca toti senatorii si deputatii ce s-au perindat între anii 1918 si 1944, dacă nu s-au înscris până la finele lui noiembrie 1945 în partid, să fie arestati. Veneau cu unele haine, dar si cu cărti de rugăciune, cărti religioase, si mai ales Biblia.

Această carte sfântă, Cartea Cărtilor, carte inspirată, Dumnezeiască, a fost cea mai bună hrană sufletească a detinutilor crestini din toate timpurile si de oriunde. Ajutorul ei a fost pentru ei imens. Unii s-au refăcut prin ea, s-au regăsit, s-au recules.

Multora le-a dat linistea. Pe unii i-a salvat de la nebunie. Pe altii i-a cumintit si i-a făcut întelepti, tuturor le-a fost de mare ajutor.

Dostoievski, cinci ani cât a stat în închisoare, n-a avut voie să aibă altă carte, dar i s-a lăsat Biblia, Sfânta Scriptură. Cum a lucrat Sfânta Scriptură asupra lui se vede din măreata lui operă de după aceea. Este, cred, cel mai mare romancier

al lumii alături de Tolstoi si Balzac. Dar, de la sfârsitul lui 1945, Biblia a început să fie vizată de administratia temnitei. I se permitea intrarea în temnită dar nu era bucuroasă de citirea ei. Biblia sosea la Aiud în diferite limbi. Pe lângă română, venea în limba franceză, engleză, italiană, germană, maghiară si tot Vechiul Testament în ebraică.

Din 1946, după ce Mares, subdirectorul, s-a instalat bine la Aiud, a început vânătoarea cărtilor religioase si mai ales a Bibliei. Noi, detinutii vechi, i-am îndemnat pe toti să le citească cu grijă si, pe cât se poate, să le ascundă după citire. Ascunderea se făcea mai ales în salteaua de paie. Ea ti se confisca dacă te găseau citind, dar mai apoi căutau si prin celulă. Cărtile confiscate se trimiteau la ars odată cu lemnele care încălzeau celularul. Cu încălzirea a fost pus atunci un sergent, soferul lui Pantazi, fostul ministru de război.

M-am dus la el la subsol si i-am spus:

- Ce cărti ai tu aici, la ars?

Mi le-a arătat. Erau de tot felul. Am dat de câteva Biblii, Noul Testament si unele cărti de rugăciuni. Le-am pus deoparte, ascunse, si i-am

spus:

- O să vin să le iau. Toate cărtile de felul acesta le alegi si le pui deoparte. Şi, pe măsură ce vin, mă anunti si eu vin să le iau. Să nu le arzi cumva ca să nu te ardă Dumnezeu că ai ars cartea Lui trimisă oamenilor pentru învătătură.

El a fost cu totul de acord si cu bucurie a primit îndemnul meu. Eu le luam pe rând si le dădeam discret oamenilor, cui se nimerea, căci pe unii în a căror stăpânire fuseseră nici nu-i cunosteam. Asa am lucrat mereu. Le ascundeam în dulapurile bisericii ortodoxe din Aiud, de unde le puneam în strană, de unde fiecare doritor era îndemnat să-si aleagă ce pofteste si să le ascundă în celule si apoi să le pună înapoi. Procedam ca primii crestini care ascundeau cărtile sfinte si nu le predau asupritorilor păgâni.

DECRET DE REDUCERE A PEDEPSEI

Sfintele Sărbători ale Pastelui din 1946, pe lângă marea bucurie crestină mult asteptată, au adus si o bucurie specială: un decret de reducere cu un sfert din pedeapsă.

Decretul era general pentru toti detinutii.

Pătrăscanu, ministrul justitiei, a fost întrebat de penitenciar cum să aplice decretul.

- Tuturor, a fost răspunsul, nici legionarii nu sunt exclusi.

Şi îndată avocatii nostri detinuti au început să lucreze cu procurorul judetean la trecerea reducerilor în dosare si la eliberarea celor ce prin aplicarea decretului îsi terminaseră pedeapsa.

Rămâneam si eu numai cu 18 ani si nouă luni de puscărie. A fost o mare bucurie să-i vedem pe unii cum pleacă. Mă bucuram mai ales pentru elevi si studenti. Trebuiau să-si termine studiile. Unii se apucaseră în temnită să-si pregătească examenele pe care urmau acum numai a le sustine.

Altii au început să învete singuri germana, franceza si engleza, iar unii limba spaniolă sau bulgara sau jargonul tigănesc.

Nimeni nu a fost atras de limba maghiară pe care unii ardeleni o cunosteau. Stăruiam si eu la învătarea gramaticii limbii franceze si a celei germane si la învătarea conversatiei în aceste limbi pe care le cunosteam în parte. M-am apucat, dar fără elan, si de limba italiană. Continuam, însă, cu pasiune să studiez grafologia, de care mă

apucasem înainte de arestare spre a deveni expert grafolog. Cugetasem atunci: fac grafologia ca să sporesc salariul de profesor cu unul de grafolog la un tribunal. Dar, studiind grafologia, m-a atras în chip deosebit nu expertiza, ci portretul grafologic, care e mult mai interesant.

Am dat la Aiud de cel mai bun curs de grafologie. Era al lui Henri Stahl. Excelent! Mă pasiona grozav si am început să fac în temnită portrete grafologice. Am început cam cu neîncredere dar, pe măsură ce înaintam, câstigam tot mai multă încredere în ea.

Înregistram succese, iar succesele erau o confirmare a valorii ei. Până în 1948 am făcut cel putin 120 de portrete grafologice. Ele au fost foarte apreciate. Două treimi le-am lucrat singur. O treime cu un elev din Burdujeni, Alupoaiei, si cu Octavian Popa din Făgăras. Portretele erau foarte căutate, fiecare voia să stie ce e cu logodnica lui, cu părintii, fratii, etc.

Şi în grafologie, ca si în alte acte de temnită, am căutat să nu tulbur linistea cuiva, ci să-i sporesc rezistenta. De aceea, la cererea celor doi cu care am lucrat, că va trebui să spunem tuturor ceea ce rezultă din scris, adică adevărul pur, eu

am replicat că nu ne interesează adevărul, ci binele.

Ca la spital, dacă adevărul spus pacientului l-ar ucide sau l-ar slăbi, nu i-l voi spune. Eu urmăresc binele clientului; dacă găsesc ceva ce l-ar tulbura, nu-l voi spune, ci voi trece peste el, ca si când nu l-am observat. Portretul grafologic mi se părea ceva foarte pretios si consideram că-l voi folosi din plin în viitor, adică în libertate, căci mă încăpătânam să sper că voi mai ajunge libertatea, desi observam că chinga începe să se strângă mereu, pe măsură ce comunistii se asezau mai bine în sea la noi.

SOSIRI IMPORTANTE LA AIUD

Deja de pe la finele anului 1945 au început să vină la Aiud figuri importante în viata publică românească ; iar în 1946 loturile au început să sporească mereu. Au sosit mai întâi un grup de ofiteri superiori în frunte cu generalul de corp Macici. Apoi ministrii antonescieni si alti ministri. Auzind că suntem noi în celular erau îngroziti. Ei ne băgaseră în temnită. Se asteptau la răzbunări. Nu îndrăzneau să iasă din celule. Stăteau cu usile

închise ca să nu intrăm peste ei. Nu aveau saltele. Printul Alecu Ghica a trimis lui Macici salteaua sa de paie, urmând ca el să doarmă pe jos. A fost o surpriză. Nu-mi mai amintesc acum cine dintre noi a trimis si el salteaua sa unuia mai bătrân dintre cei sositi. Altă surpriză. Apoi câte unul a început să deschidă celulele si să stăm de vorbă. Era destulă libertate în comunicări. Puteam să-i vizităm; ei încă nu îndrăzneau să vină la noi. Treceau zilele si între noi si ei nu se întâmpla nimic rău. Dimpotrivă, au început să se facă apropieri „între noi". Atunci Mares a spus câte unuia dintre noi:

- I-aveti aici, sunt dusmanii vostri. Nu vă oprim să le cereti socoteală... Dar nimeni n-a făcut un pas contra lor.

Cum să-i ataci, mi-am zis, când ei sunt într-o situatie atât de dramatică? Sunt atât de nenorociti. Cum să-i lovesti acum, când sunt dezarmati? Ei, mai putini, noi mai multi; ei tinuti mai strâns, noi mai liberi, fiindcă noi am trecut prin regimul în care intră ei acum. Nu suntem în conditii egale. Unde ar fi cavalerismul dacă i-am ataca acum? Şi apoi vorba poporului: „Răzbunarea e arma prostului". Nimeni nu s-a gândit să recurgă

la ea.

Mai întâi că noi eram crestini si multi merseseră departe pe drumul asimilării crestinismului. Mai era si altceva: s-ar fi creat o atmosferă de iad între detinutii politici în temnită.

Acum toti suferеam, aveam aceeasi conditie de detinuti si aceeasi oameni ne tineau pe toti în temnită. Trebuia să fim solidari. Ucigându-i noi în celule, câte dusmănii si uri s-ar fi născut între familiile lor si ale noastre de afară?... Şi apoi ne-ar fi acuzat că suntem criminali.

De aceea, am început nu a-i ucide sau prigoni, ci a-i ajuta. Directorul, văzând că noi nu facem nimic, nici o miscare contra celorlalti detinuti, si nestiind cum judecăm noi în această problemă, într-o după-amiază a deschis usile celulelor si a tinut un discurs tare celorlalti si le-a spus:

- V-ati ridicat contra noastră. Acum sunteti în măna noastră. Să stiti că aici nu aveti nici o apărare. Pe legionari i-ati prigonit. Acum ei sunt în fata voastră.

Era o incitare directă să-i atacăm. Fireste, noi nu l-am ascultat. Dacă l-am fi ascultat, ne-ar fi făcut apoi procese pentru fărădelegile pe care le-am făcut în temnită. Iată-l, deci, pe directorul

Gutan în altă postură decât cea dinainte. Dar ea i-a fost comandată de sefii lui. Am spus că nimeni dintre slujbasii comunisti nu se poate păstra curat, căci ordinele ce le primeste sunt atât de nedrepte încât dacă le îndeplineste el face răul si nedreptatea, iar dacă nu le îndeplineste e destituit.

ANTONESCU ŞI PROCESUL SĂU

Din închisoare din Rusia a fost adus la sfârsitul lui mai 1946 la Bucuresti, spre a fi judecat, Ion Antonescu, cu câtiva colaboratori. Interesul tuturor era mare. Foaia comunistă „Scânteia” intra în temnită si aflam de proces.

Maresalul este socotit criminal de război si procesul are titlul „Procesul marii trădări nationale”. Misu Antonescu, Pichi Vasiliu, Eugen Cristescu si Alexianu, guvernatorul Basarabiei, sunt lângă el.

Şeful completului de judecată este un judecător de origine poloneză, Woitinovici. Procesul e regizat într-o formă inedită, josnică, lugubră, necunoscută la noi. La intrarea în sală a inculpatilor un cor de copilasi cântă într-un colt

„Moarte trădătorilor...”, iar la ferestre au fost asezate niste spânzurători.

Maresalul intră în sală plin de demnitate si trecu în boxă senin. Gazetari si scriitori străini sunt prezenti în sală.

Doresc din inimă ca maresalul să iasă plin de prestigiu din acest proces. A fost conducătorul tării, toate privirile se îndreaptă spre el si cei mai buni îl doresc „mare” cum a fost si înainte. Intră martorii: Iuliu trece si dă mâna cu el, întinsă din boxă. Rumoare în sală, proteste, ca si când Maniu ar fi făcut o greseală prin gestul lui.

În proces Antonescu îsi ia răspunderea pentru toate faptele lui, nu tăgăduieste nimic, dă explicatii largi pentru ce a făcut. Este viu, energic, clar si stăpân pe sine. Ştie să se apere bine. În tot decursul procesului a rămas neobosit si a dat răspunsuri prompte si inteligente, ca un om de mare tinută. Misu apare slab ca atitudine; el încearcă ocolisuri si cu inteligenta lui vie manevrează spre a găsi o iesire, dar de prisos.

Cristescu apare ca o lichelută perfidă, care probabil a fost captat de comunisti cu promisiuni ca să încerce să angajeze în răspunderile guvernării lui Antonescu si pe partidele tărănesc si

liberal de la noi, deoarece câtiva oameni din aceste partide au fost ministri si au lucrat cu Ion Antonescu. Maniu a lămurit că ei nu au fost dati ca reprezentanti ai partidului, la guvernare, ci ca „tehnicieni”.

Procesul s-a mentinut la acelasi nivel înalt si a fost urmărit cu înfrigurare de toti românii.

Sentinta a constat în patru condamnări la moarte. Ion si Misu Antonescu, Pichi Vasiliu si guvernatorul Basarabiei. Ea nu a surprins pe nimeni. Din moment ce s-a putut găsi un complet ca să judece un astfel de proces, de loc justificat, concluzia se cunostea.

În Finlanda zadarnic s-a căutat un complet să-l judece pe Manerheim care a condus războiul cu rusii. El nu s-a putut constitui căci finlandezii au spus „Noi nu avem criminali de război, ci numai eroi”.

La executie Antonescu s-a arătat măret. A strigat: „Trageti! Ochiti bine!” si si-a întins pieptul. Misu însă a lesinat. Ţin să spun că ostasii români nu au vrut să tragă în Antonescu, au trebuit să pună niste străini de neam ca să tragă în el.

Împuscarea lui s-a făcut la 1 iunie 1946. Câtă

răsturnare! Cel ce lucrase cu întelepciune, devotament si eroism pentru salvarea tării, era condamnat pentru înaltă trădare de niste slugi josnice ale rusilor, cu adevărat trădători.

CONTELE BETLEN

Iată un criminal de cea mai josnică spetă, contele Betlen. E ungur. A sosit cu duba la Aiud. Un conte cu reputatie mare. Aici a sosit ca criminal dintre cei mai ordinari; fiind prefect al Clujului în perioada septembrie 1940 - octombrie 1944 a pus români în jug la arat. Nobletea lui înaltă l-a împins la acest act. N-am stiut motivul condamnării lui când m-am dus să-l văd. Era un bărbat butucănos, nu slăbise încă, si părea a fi inconstient de situatia lui. Am făcut cunostintă personal. Priveam cu regret că soarta i-a rezervat temnita. Dar când am auzit pentru ce e condamnat, m-am ferit ca de un sarpe.

Ce l-a împins la acest act atât de josnic? A fost provocat de români?

A trăit foarte bine din 1918 până în 1940, sub români. Nimeni nu l-a supărat; poate la împroprietărirea ce s-a făcut în toată tara s-o fi

luat si ceva din mosia lui si s-o fi dat tăranilor. Dar atât si nimic altceva. De unde i-a venit atunci această nebunie? Din ura lui rasială. Din sovinismul lui unguresc. Căci Ungaria a făcut o propagandă atât de sustinută împotriva românilor după primul război mondial, le-a exaltat ungurilor atât de mult nationalismul, originea lor „nobilă”, încât i-a intoxicat pe toti, cu rare exceptii, cu acest ferment distructiv. Fermentul a dus la ură si ura la faptele ce au urmat. Cu Betlen a venit si Kraus, primarul Clujului, si el pentru fapte josnice, si Maiay, primarul Târgului Mures, o figură dintre cele mai încăpătânate, închise si obtuze, din câte am cunoscut în temnită.

Dar faptul că ei au putut fi condamnati în Ardeal, unde conducea ungurul Emeric Sipos de la Oradea, care proteja pe toti ungurii, mă face să cred că faptele lor au fost foarte grave. Eu nu le cunosc.

NOI SOSIŢI LA AIUD

Zilnic soseau la Aiud „oameni noi”. Erau variati. Evrei învinuiti că i-au „vândut” pe fratii lor, câtiva ofiteri nemti, unguri criminali de drept

comun, precum contele Betlen, cutare general de 84 de ani, strălucitor în hainele lui de general, înalt si foarte slăbit, poreclit cu durere „moartea în vacantă”, închis pentru că a dat în 1927 o palmă unui evreu, si altii.

Aflu că a sosit filosoful Mircea Vulcănescu, omul pe care-l admirasem din scrisul său. M-am dus să-l văd în celulă. Îl admiram. Îmi sosise un borcan de vreo 5 kg cu pui. I-am înfierbântat un pui si i l-am dus, fierbinte, împreună cu pâine, în celulă. L-am rugat să-l primească. I-am spus că eram entuziasmat de dumnealui si că îl admir. A zâmbit si a primit prinosul dragostei mele si m-am retras ca să vin mai târziu. M-am dus după aceea. M-a primit bucuros. Pe dinăuntru, usa era scrisă cu date despre filosofi antici.

A fost foarte deschis, ca si când mă cunostea de mult. Mi-a spus că după procesul lui Antonescu rusii cereau noi arestări de ministri.

- S-a format un lot nou de 18 insi din care, a zis el, nu făceam parte, dar, învârtindu-se unul din lot, am intrat eu, pentru completare, ca subsecretar de stat la Finante. La sosirea aici, toti au fost bătuti de subdirector cu o coadă de mătură, afară de generalul Şova si de mine. Noi

eram în lant legati de picior câte doi. Mares a vrut să dea în Şova, dar acesta i-a spus:

- N-am făcut nimic si să nu îndrăznesti să dai în mine că răspund, si nici în tovarăsul meu să nu dai.

Şi ne-a lăsat în pace. Vulcănescu era bine făcut, voinic si cu o greutate de 106 kg. Poate l-a intimidat pe Mares.

În lot era si Cristea Manea, nefericitul magistrat militar de la Ploiesti. El a fost bătut foarte tare pentru că la întrebarea: „Ai cocosei, mă?” a răspuns: „Nu”, dar la perchezitie s-a descoperit că tot spatele hainei era căptusit cu cocosei.

M-am dus apoi la generalul Şova. Îl cunoscusem de când era colonel, căci era atunci însurat cu o consăteancă de-a mea si venise la socrii lui în Răsinari. Am vorbit mult cu el. Mi-a spus că după o inspectie pe front în sectorul lui, Antonescu l-a adus în tară si l-a pus ministru al marinei, că românii au luptat si pe frontul de Vest, ca si pe cel din Răsărit, cu eroism, ca să se umple de glorie, si cu speranta că vor juca un rol important în viata publică de după război.

El, corpul său de armată, a pătruns în

Budapesta si înaintase 6 kilometri când a primit de la rusi ordinul de oprire. A luptat până la sfârsitul războiului. A fost încărcat de decoratii. Dar ce deceptii... Temnita. Iată răsplata. Rusii au fost prea haini. Am tinut legătura cu Şova, totdeauna arătându-se ca un om plăcut si de onoare. Aveam stimă pentru dânsul. Era un om de temei.

Am păstrat mereu legătura cu Vulcănescu. Era o perlă, o întâlnire cu el era o bogătie. I-au venit bani, ca si altora, pe ascuns. Nu stia să-i ascundă... Erau căutati si confiscati. I-am arătat la el în celulă locul unde trebuie ascunsi banii si de unde nu i se vor mai confisca. Nu vor fi pierduti decât dacă va fi mutat din celulă fără să aibă timp să-i scoată.

În temnită era o cantină nou înfiintată unde se vindea salam, brânză, slănină, heringi, ceapă, măsline. Detinutii vechi aveau dreptul la 600 de lei lunar. Cu acest „drept" îi cumpăram lui Mircea Vulcănescu si altora din toate câte se vindeau. Era o mare binefacere, dar împreunată cu unele riscuri: să fii prins, să ti se ia dreptul de cumpărături si să fi pedepsit. Pentru acesti oameni era nevoie si de hrană sufletească. Doctorul Ută veni cu o carte franceză „Les ammes genereuses"

si mă ruga să o traduc în grabă pentru marele public de aici. Erau vieti de sfinti si sfinte catolice. Cartea era de 428 de pagini, era frumoasă si instructivă. Am tradus-o foarte grăbit. Ută a luat manuscrisul în primire si l-a dat unde a crezut de cuviintă, la citit. În mâna mea nu a mai ajuns. Nu stiu dacă a ajuns cumva afară si, în acest caz, unde e.

Vietile lor apar ca niste trăiri în care naturalul se întâlneste des cu supranaturalul. Cazuri în care harul divin a transformat cu totul omul, l-a ridicat la noi dimensiuni si i-a dat noi calităti. Boli grave si vindecări surprinzătoare, în care medicina declară că vindecarea a venit pe calea „de sus”. Deosebit de interesantă este prezentată moartea sfintei Tereza de Avilla. Contesă spaniolă cu o vocatie religioasă extraordinară încă de mică, mult considerată ca sub inspiratiile diavolului de duhovnicii ei neîntelegători, recunoscută mai târziu, după lupte grele, întemeietoarea Ordinului Carmelitelor, la 62 de ani era obosită, îmbătrânită, plină de riduri. Ceasul mortii i-a sosit.

Era între călugărite. Pe măsură ce moartea era mai aproape, fata ei se înfrumuseta, ridurile dispăreau. O roseată tinerească se ivi pe fata ei.

Nu mai era bătrână, obosită, frântă de marile poveri ce le purtase, ci era o fată tânără cu o înfătisare prosperă, plină de sănătate si frumusete. Transformată astfel trecu pragul existentei si închizând ochii trecu în lumea de dincolo. O arvună a frumusetii de dincolo a primit-o pe pământ în văzul tuturor, în clipa mortii.

Comunismul de la noi n-a crutat nici francmasoneria, institutie care după unii l-a creat, si după părerea generală, l-a sustinut, si care sub titlul de „societate de binefacere” a fost lăsată de Lenin singura liberă în Rusia. Mai multi francmasoni au apărut la Aiud. Savel Rădulescu, prietenul lui Nicolae Titulescu si subsecretar la ministerul de externe, e printre ei, precum si câtiva evrei. Erau deocamdată lăgăristi.

Consumau si ei polonicul de arpacas sau fasole ca si noi ceilalti. Se făceau reparatii la zidărie, se spoia la Aiud. Ei lucrau aici; nu degeaba erau „zidari”. N-aveau costumul, dar aveau în mâini mistria. Au apărut fostii ministri tărănisti, precum si ofiteri, membrii organizatiei „Sumanele negre” si altii. Nepotii lui Maniu, profesorii Boilă sunt aici, Ghită Pop, care a semnat armistitiul la 12 septembrie la Moscova ca reprezentant al Partidului Ţărănesc, e si el aici ca si altii. Pe domnul Ghită Pop, scriitor, l-am întrebat

cum a fost armistitiul. Mi-a spus:

- Am plecat imediat după 23 august, dar am fost opriti într-o gară în Rusia până ce rusii au ocupat toată tara. Apoi la Moscova ne-a primit Molotov, ministrul de externe. Ne-a pus conditii grele.

Am întrebat:

- De ce?

A început să cânte cântecul soldatilor nostri ce-l cântau în Rusia: „Două mere într-o basma, si am plecat la Moscova...” si bătea cu piciorul în pământ.

- Ce-ati căutat aici? Acum semnati.

- Cum? Noi, care am mers cu rusii în război contra nemtilor, primim conditii de armistitiu mai rele decât Antonescu?

- Fiindcă el era tara, iar voi sunteti o aventură, a fost răspunsul.

PASCAL

Cugetările lui Blaise Pascal circulau în temnită în originalul francez. Dar putini aveau acces la original. Doctorul Ută interveni. Trebuie traduse, sunt de mare trebuintă aici, si mă rugă să

le traduc. M-am asociat cu N. Manolescu, profesor de română si franceză si avocat din Buzău, să le traducem împreună. Lucram însă numai trei pagini pe zi, căci după acestea el se declara obosit. Lucram frumos. Întorceam fraza mult, uneori începutul intra la sfârsit si sfârsitul la început. Dar, după ce am tradus prima parte a cărtii, el se eliberă. A trebuit să lucrez cel putin două ore pe zi, câteva săptămâni, pentru terminarea traducerii. Acum, când în tară tindea să se aseze gândirea comunistă, „gândurile” lui Pascal erau cu totul trebuincioase pentru om si întărirea credintei lui.

Când cei de la noi voiau să arate primatul ratiunii, Pascal le arăta calitătile ratiunii, dar si insuficienta ei si postula necesitatea recunoasterii unei ratiuni superioare, care e Dumnezeu. Şi apoi, spune el, si „inima are ratiunile ei pe care ratiunea nu le cunoaste”. Traducerea era foarte căutată si se citea pe fascicole. Doctorul Ută o administra. Nu stiu dacă în noiembrie 1948, când s-au interzis cărtile definitiv, doctorul Ută a putut să o scoată afară.

*

În tară se făcea acum o vie propagandă pentru alegeri. Era o luptă grea. Lumea îsi punea nădejdea în Partidul National Ţărănesc. Maniu deveni un simbol al salvării. Legionarii liberi au fugit la el si organizau cu el lupta electorală. Comunistii erau agresivi si-i atacau la întruniri, dar masele erau cu el. La uzinele Malaxa din Bucuresti unii muncitori s-au ridicat împotriva vederilor comuniste, dar Gheorghiu Dej a tras cu mitraliera în ei. Comunistii cucereau mereu, cu ajutorul rusilor, pozitii noi. Eu eram nelinistit si îngrijorat de cele ce se petreceau la noi, de exploatarea tării de către rusi cu ajutorul comunistilor. Societăti ca Sovrom - lemn, Sovrom - fier exploatau tara în chipul cel mai barbar.

În acest an 1946 s-a încheiat între noi si rusi primul contract comercial cu totul oneros pentru noi. El a fost impus de Stalin cu niste metode îngrozitoare si de neconceput, pe care le-am aflat mai târziu: 30 de bani kilogramul de făină de grâu, 5 lei metrul cub de lemn si celelalte de asemenea. Se afirmă că rusii au impus tuturor tărilor de sub influenta lor – Polonia, Germania „democrată”, Austria, Ungaria, România, Bulgaria, Cehoslovacia – ca la orice vânzare la toate mărfurile 2% din

valoare revin lor, de asemenea si 2% la cumpărare. Era ceva grozav. Acum petrolul nostru exportat de noi pleca în cisterne cu nemiluita în Rusia. Era o jecmăneală nemaipomenită. Multi sperau să scăpăm după alegeri. Poporul se alinia treptat în rândurile Partidului Ţărănesc, care alături de rege, a cărui situatie se clătina, rămânea singura sperantă. Andrei Vîsinschi interveni la noi în lupta electorală împotriva partidelor istorice, liberali si tărănisti, pe care le numi partide arhaice.

Eu personal simteam în acel timp o durere profundă că nu sunt liber să intru într-o luptă cu comunistii pentru apărarea pozitiilor crestine si anticomuniste. Să stai închis, când trebuie să lupti si eventual să mori pentru apărarea unor idei si convingeri profunde, era foarte greu de suportat.

Niciodată nu am simtit povara temnitei, a lipsei de libertate ca atunci. Iată si alegerile ce se credeau că vor aduce izbânda poporului român si oamenii care să-l apere. 19 noiembrie, ziua alegerilor. La Aiud, comunistii, neavând oameni, l-au trimis pe Vucea ca reprezentant la o sectie de vot. La altă sectie un student detinut. Mă plimbam prin curte când s-a comunicat la radio rezultatul

alegerilor. M-am oprit să ascult: judetul Alba 75% national-tărănistii, liberalii 9%, comunistii cu cei cartelati cu ei 12%, etc. Au urmat asa patru judete cam cu acelasi procentaj mare pentru celelalte partide si mic pentru comunisti. Apoi emisiunea s-a întrerupt. A doua zi s-a comunicat rezultatul alegerilor în toată tara. Le-am ascultat din nou. Cifrele erau răsturnate. Voturile tărănistilor erau acum trecute la comunisti si invers. Era o mare deceptie. Eram pierduti. Poporul nostru nu mai putea face nimic. Se luptase greu si biruise într-o unitate deplină, dar acum totul îi era furat. Iar anglo-americanii dădeau dovadă de o slăbiciune totală în fata rusilor, desi aveau bomba atomică în mână.

Singurul reazem rămânea Dumnezeu. Oamenii nu mai contau. Locotenentul Bleotu ne-a spus dinainte că, fiind slabi, comunistii vor declara voturile altora ca ale lor si vor iesi. Şi au iesit.

Protestele Apusului n-au contat. Stalin făcea ce voia. În Anglia laburistii erau la putere de la începutul lui 1945 si erau prieteni cu rusii, iar Truman în America se lupta cu debarasarea administratiei sale de evreii ce o invadaseră si cu măsuri pentru oprirea expansiunii comuniste în

vest, mai ales prin asa-numitul „Plan Marshall”. Franta era acum dominată de spiritul comunist si neredresată încă. Ea profita de ocazie si făcea procese nationalistilor francezi si celor de nuantă spirituală, acuzându-i de colaborare cu nemtii si îi ucidea în numele patriotismului francez. Iar filozoful de atunci de mare reputatie, Jean Paul Sartre, a plecat la ONU si a spus: „Dumnezeu a murit... trebuie să ne conducem noi însine. Recomand singura cale comunismul.”

Cine se mai uita la noi? Eram sacrificati. După ce ne-au dat în mâna rusilor, cu o usurintă nejustificată, acum ne lăsau din mână. Ah! cu câtă usurintă au putut popoarele mari să dispună de soarta popoarelor mici...

N-aveau acest drept. Şi nici astăzi ele nu fac destule demersuri ca să le scoată din adâncul în care le-au scufundat. Niciodată comunismul nu a avut un drum mai deschis. Popoarele din Apus aveau destul putregai. După doi ani de guvernare, partidul laburist englez a fost prins de Intelligence Service cu spionaj pentru rusi: 7 ministri trădători si 30 de deputati spioni. Atâta coruptie nu s-a mai întâlnit în Anglia si noi asteptam ajutorul lor. Apusul era putred.

FOAMEA

Lipsurile se întindeau în tară si se resimteau puternic la Aiud. Foamea musca din nou puternic la începutul lui 1947 si după. Hrana noastră era tot mai slabă. Ni s-a admis să vină în temnită vreo 60 de litri de lapte; era o concesie făcută legionarilor, fiindcă făceau temnită de mai de mult. Erau dirijate cu grijă spre cei bolnavi si spre cei mai bătrâni, fără să se tină cont de culoarea politică. Era o jertfă pe care o făceau legionarii. Mi-amintesc că seful biroului presei Partidului Ţărănesc, un preot distins, primind câte un litru, mi-a spus:

- Lângă celula mea e Cristea Manea, bolnav.

I-am spus:

- Du-i si lui câte un litru zilnic si unii dintre noi ne vom lipsi de el din timp în timp.

I-am zis să nu-i spună lui Manea cine i-l trimite, dar după câteva zile a vrut să stie cine i-l trimite. M-am dus la el, m-a recunoscut si a început a plânge cu lacrimi mari. Nu se putea linisti. I-am spus că, fiind bolnav, i se rezervă câte un litru de lapte zilnic. A spus:

- Am bani, să vă dau niste bani.

- Nu! Dumneata nu plătesti decât kilogramul de lapte ce-l consumi dumneata, care ti se va da atâta timp cât administratia va admite să intre el în temnită.

Într-o zi mă chemă:

- O să plec cu duba, zise. Am bani, dar n-am mâncare. Am trimis un tânăr elev, Marin Răducă, să-i cumpere niste brânză, salam si pâine. Mi-a multumit si nu l-am mai văzut.

TIFOSUL EXANTEMATIC

Mares tinu să ne izoleze pe unii dintre noi: ne luă după tabel si ne dezbrăcă la piele tocmai la locul unde soseau cursele celor ce veneau la Aiud. Ne perchezitionară amănuntit si ne duse unul lângă altul în celular. Dar în câteva zile izbucni tifosul exantematic la Aiud. Iată-mă si eu bolnav în mai 1947. De la cursa de detinuti de drept comun ce erau dezbrăcati la acel loc, si noi îndată după ei fiind dezbrăcati, se vede că s-au luat păduchii si unii dintre noi s-au îmbolnăvit.

Pe cei bolnavi ne-au dus într-o cameră mare. Eram vreo opt. Eram bine supravegheati mereu de

doctorul Ilie Niculescu, care nu era medic, dar ne îngrijea cu o dragoste deosebită; doctorul Ută a fugit la Cluj după medicamente. A adus ceva. După perioada de incubatie de 13 zile urmează perioada de manifestare a ei, tot de 13 zile. Cine a trecut de 13 zile e salvat. Mergeam rău, temperatură mare, delir.

Am simtit că lângă mine murise avocatul Măntălută din Ploiesti, iar peste două zile murise si un muncitor calificat ce era de cealaltă parte a mea. Mi-am zis în gând: moartea mă ocoleste.

Veneau mereu să mă vadă unii prieteni nelegionari, între care aproape zilnic Mircea Vulcănescu, precum si unii camarazi. În delir, la temperatura de 40-41 grade, auzeam cum urlă niste câini. Mereu îmi suna în urechi urletul lor. Preotul Ioan Florea veni cu o icoană a Domnului Iisus Hristos si o aseză pe perete într-o margine. Mi-aruncam privirile spre ea să mă întăresc, dar era obositor pentru mine. I-am făcut semn să o aseze în fata mea ca să mă reazem de ea. Eram slăbit la extrem.

Cam într-a 11-a zi sau a 12-a zi mă priveau mai multi si la un semn al lor: „cum e?” doctorul Niculescu făcu un semn că sunt gata. Eu am prins

gestul lui si am răspuns miscând un deget ce semnifica: nu. A 13-a zi, extraordinară: toti credeau că voi muri - lucru ce l-am aflat după aceea. Temperatura era mare si pulsul abia mai bătea. Dar n-a încetat. În a 14-a zi eram salvat. Dar atât de slăbit încât si cu ochii abia mai vedeam, ca prin ceată. Nu puteam umbla. Cumnata mea, Opreana, sotia lui Dan, fratele meu, a venit să mă vadă la vreo 3 zile după a 14-a zi grea. M-au dus doi la întâlnire, pe un scaun, căci nu puteam merge. Tifosul acesta îti suge toate puterile. A venit cu unele medicamente pentru mine si cu alimente. Medicamentele au rămas pentru altii. Le-a luat în primire doctorul Ută. Cumnata s-a mirat cât de mult am putut slăbi. Dar, treptat, treptat, mă întremam. Acum somnul e leac minunat. Dormeam bine, dar convalescenta n-a durat mai putin de două luni. Preotul Florea mi-a spus ce spuneam când deliram:

- Auzi cum urlă câinii noii democratii! Trebuie să avem niste suflete de sfinti ca să-i putem birui.

Peste câteva luni am iesit la lucru cu alti detinuti. Se demonta linia ferată dublă. Lucram la demontare. Nu prea eram supravegheati. Căci între Miscarea Legionară si Partidul Comunist

intervenise o conventie de întelegere: ea să nu atace pe comunisti, iar ei să o lase în pace. Iată că se strecură un tânăr ce era elev la arestarea mea, Petru Baciu, si mă îmbrătisă. Tip de erou, era de o fortă morală imensă si de o putere de jertfă rar întâlnită. Mi-a adus un cojocel frumos, carne, brânză, pâine si putină slănină. El mi-a spus:

- Noaptea când ai fost arestat am venit cu pasaportul pentru Italia. Am sosit la ora două noaptea, dar erai ridicat. Am fugit repede. La ora trei au pus pază la poartă. De soseam la altă oră, eram arestat si eu.

Comunicarea lui m-a uluit. Se împlinise, deci, cu precizie uimitoare anuntul fatidic: „Când totul va fi gata vei cădea”... Fantastic! Stăm cu adevărat sub influenta si puterea unor forte nevăzute care stiu destinul nostru si poate îl dirijează în vreme ce noi credem că suntem deplin liberi.

Ah, cât de mult atârnăm de niste puteri de dincolo de noi!...

GENERALUL ION PETROVICESCU

Doream să-l cunosc pe generalul Petrovicescu. Era si el condamnat de Antonescu

după asa-zisa rebeliune din 1941. Dar n-a fost adus la Aiud. Admiram în el omul viteaz si drept, energic si exceptional ca tinută morală. Plin de scrupule, mare român, care în 1934 a fost procuror în procesul intentat de Partidul Liberal Miscării Legionare pentru uciderea lui Gheorghe Duca. Fost prim ministru, si a dovedit împreună cu tot completul de generali o fortă morală care i-a ridicat în admiratia tuturor.

Auzisem că deja pe la Crăciunul lui 1941 ar fi făcut următoarea afirmatie: „Nemtii au făcut războiul gresit. Ei au conceput si făcut efortul principal pe centru si pe aripa stângă, adică cea de la nord, lucru care le-a creat dificultăti enorme mai ales din cauza frigului. Ei trebuiau să aibă ideea de efort principal pe centru, spre Moscova si pe aripa dreaptă spre a cuceri obiectivele economice: Batum, Baku si alte centre petroliere".

Că generalul Petrovicescu a văzut bine se dovedeste prin faptul că nemtii s-au corectat în primăvara lui 1942 si au făcut efortul principal pe centru si pe dreapta. Dar era prea târziu. Nu-mi amintesc momentul când l-am cunoscut, 1945 sau 1946. Scund, frumos, ochi vii, scăpărători, plin de nerv, studios, amabil si atent. Cu un accentuat

simt al onoarei, suporta temnita cu bărbătie si demnitate. Spre cinstea si onoarea României am văzut pe mai multi generali fosti ministri suportând cu acelasi eroism rigorile temnitei: C. Pantazi, N.Şova, Dobre, Mardare etc.

Prin 1946, când s-a permis intrarea în temnită a gazetelor „Scânteia” si „Dreptatea” îi duceam aceste gazete să le citească. Era scrupulos, le citea cu creionul în mănă si sublinia ce i se părea important si, dacă era ceva cu deosebire important, atunci o trecea într-un caietel. Vedeai în el omul de studiu care stie cum să citească o gazetă. Se interesa de toate.

Comunistii i-au făcut si lui un proces ca unuia ce a făcut parte din guvernul lui Antonescu până în ianuarie 1941. Critica pe Antonescu nu numai pentru lovitura de stat din 21-23 ianuarie 1941, ci si pentru severitatea extremă cu care i-a condamnat pe legionari după niste legi draconice si fără drept de recurs, lucru ce a permis unor judecători răi să facă ce vor.

„Nu era permis ca Antonescu să ceară gratierea, spunea Petrovicescu, de la niste ticălosi ce-l condamnaseră. Demnitatea lui trebuia să rămână mai presus de această înjosire”. Admira pe mama lui Antonescu, care ca o leoaică a sărit si l-a mustrat pentru acest fapt pe fiul ei. Felicitându-l,

prin 1948 la o zi festivă, mi-a răspuns: „Nu, nu multi ani! Putini si să fiu sănătos!” Nu stiu nici când, nici cum a murit generalul Petrovicescu. Probabil în 1949, în înfometarea de atunci.

TRAIAN BRĂILEANU

A nu vorbi de distinsul profesor Traian Brăileanu, profesor universitar de la Cernăuti, înseamnă a uita de una dintre cele mai frumoase figuri de filosof care a trecut prin temnita Aiudului. Era profesor de filosofie si a făcut parte din guvernul legionar din 1940, ca ministru al Instructiunii Publice. De aceea a fost condamnat. Înalt, bine legat, uita de foamea Aiudului, preocupat mereu de probleme filosofice. Avea o cultură vastă si o minte pătrunzătoare. Despica problemele cu acuratete surprinzătoare. Îndată îti dovedea că doctrina comunistă e o utopie si nu se poate realiza. Era senin si suporta cu bărbătie temnita. Nu se plângea. E interesant cum toti profesorii de filosofie s-au purtat frumos în temnită. Ion Petrovici, Mircea Vulcănescu, Grigore Popa, N. Mărgineanu, toti au avut o tinută din cele mai frumoase în temnită, ca si Traian Brăileanu.

Mutat în Zarcă din celularul nou orice legătură cu această exceptională personalitate a culturii românesti, Traian Brăileanu, a fost întreruptă.

PROFESORUL ALEXANDRU MARCU

Între cei 18 ministri ai guvernului Antonescu, condamnati în lotul doi la cererea expresă a Rusiei, ca generalul Stoenescu, generalul Dobre, generalul Şova, era si Alexandru Marcu, profesor la Academia Comercială si la Şcoala Românească din Roma. Toti erau distinsi. Dacă îl prezint deosebit pe Alexandru, Marcu e pentru că avea si o înclinare religioasă deosebită. Era si literat si tradusese din limba italiană un studiu despre Iisus Hristos.

După ce a cunoscut lumea din temnită de la Aiud si a fost frumos impresionat de purtarea detinutilor legionari, ne-a întrebat:

- Cum de au putut rămâne în temnită acesti oameni atât de cumsecade? Cum de nu ne-ati anuntat si nu ati cerut să vă eliberăm?

- Dumneavoastră nu stiati de noi? am întrebat.

- Aici mi-e crucea, a spus el închinându-se. Noi nu stiam ce e aici. Noi nu stiam decât că sunt numai câtiva oameni răi ce au făcut fapte

condamnabile, dar nu stiam că sunt atâtia oameni admirabili cu pedepse grele si nemeritate. I-am răspuns:

- Cererile noastre nu ajungeau la dumneavoastră. Misu Antonescu si Eugen Cristescu se îngrijeau să le oprească, să le ascundă si să prezinte cu totul altă imagine a legionarilor din temnită decât cea reală.

- Păcat, reluă el. Câte greseli se întâmplă din neinformare!

LUCRĂRI ÎN INTERIORUL TEMNIŢEI

Numărul detinutilor crestea la Aiud. Vechiul canal de scurgere nu mai era bun. Era îngust, cu o placă de ciment deasupra. Trebuia un canal nou. Mares interveni în acest scop. Ceru unor detinuti politici să lucreze la distrugerea vechiului canal. Era o muncă josnică: trebuia că scoti placa de deasupra, să spargi plăcile laterale unite cu placa de dedesubt si să le scoti afară.

Aceasta însemna a te murdări cu ceea ce era în canal. Dar toti au refuzat. Pe câtiva, Mares a rupt o coadă de mătură în bătăi, dar nu i-a putut convinge să lucreze. Ei nu erau legionari. Erau

detinuti politici toti licentiati. Era la amiază. Mares a plecat la masă anuntând că va veni să ceară altora să lucreze. S-a auzit în celular de isprava lui Mares. Ştiam că nu va renunta. El putea pune detinuti de drept comun să facă această lucrare dar, după obiceiul ce-l adoptaseră, tinuse să o facă detinutii politici, ca să-i înjosească.

Ştiam că bătaia va continua. Până când unii, nemaiputând răbda, vor accepta să lucreze. Ca să scap de bătăi pe ceilalti m-am hotărât să intervin în această problemă. Am iesit în curte înaintea lui Mares si i-am spus. S-a mirat. Nu se astepta. A acceptat bucuros.

- Cu cine vrei să lucrezi?

- Organizez eu echipa de lucru.

- Bine! si către militian:

- Să nu te amesteci în treaba lor. Lucrează când vor si stau cât vor. Numai îi supraveghezi. Eram în curte. M-am adresat celor ce mă auzeau.

- Vreau să fac lucrarea cutare. Cine vrea să lucreze cu mine? Imediat s-au oferit câtiva tineri studenti. Nu era nevoie de toti. Aveam nevoie de cineva puternic, cu brate tari, ca să ridice plăcile. Berilă era mai încolo. L-am chemat.

- Vrei să lucrezi cu mine? Iată ce avem de făcut.

- Da! Cum nu!

- Am nevoie de bratele tale la ridicarea plăcilor.

- Bine, ne-am înteles! si imediat am si început lucrul după ce am luat sculele de distrugere. Când s-a auzit în celular, unii comentau:

- S-a compromis părintele Grebenea, si le părea rău.

La vreo zece zile opinia s-a modificat. Toti au înteles motivele mele fără să le fi dat eu vreo explicatie. Lucrarea a mers bine si în două săptămâni s-a terminat.

Se făceau acum burlanele largi si lucram acum cu altii la aducerea lor, pe un anume spatiu si în afara temnitei. Pentru acest lucru l-am luat tovarăs pe preotul Ion Sămărghitan, distins si cu un suflet curat, nou venit în temnită cu Nichifor Crainic, pe care l-a ascuns în casa lui.

*

Admirabilul doctor Ghingold, fost sef al Centralei Comunitătilor Israelite din România, a venit la Aiud, dat în judecată de evrei si

condamnat la muncă silnică pe viată ca criminal de război. Omul care îi salvase pe evreii de la noi de la moarte printr-o strădanie deosebită de zi de zi primi de la evrei ca răsplată închisoarea pe viată. Atâta orbire era de neconceput. Acuza? A colaborat cu Antonescu la ducerea războiului, si într-adevăr a colaborat. Dar cum? Obligat, neputând salva altfel pe israelitii săi. Ne-a explicat:

- M-a chemat Antonescu si a zis să fac războiul.

- Nu vă duc în război, nici nu vă dau nemtilor care vă cer să vă ucidă. Vă las acasă să faceti comert. Românii mor în război, voi trăiti si câstigati... Dati-mi bani din câstigurile voastre, să duc războiul; altfel îi supăr pe români.

- Şi ne-am înteles. Am impus comunitătilor noastre o sumă lunară pe care să o dăm lui Antonescu să ducă războiul. Ne mergea bine. Câstigam. Am deschis în acest timp si arene sportive. Nemtii însă presau pentru predarea noastră, dar Antonescu ne apăra. Uneori am avut două întâlniri pe săptămână pentru interesele noastre.

După sosirea lui si după ce l-am cunoscut, mi-a plăcut si ne făceam vizite în celulă. Ne dădeam din pachetele ce le primeam. Era un om demn de

stimă. Era oarecum singur. Cu evreii ce erau acolo nu putea fi prieten. Ei fuseseră trădătorii coreligionarilor lor. Căuta si el o prietenie. Într-o zi mi-a zis:

- Hai să lucrăm si noi în fabrică, la pictură, noi amândoi. Am acceptat. Şase luni am lucrat cu el pictând jucării pentru copii. Ne-am împrietenit. Era un om cult si distins. Mi-a cerut să-i fac un portret grafologic. I-am spus:

- Vrei să ne certăm? Dacă portretul nu corespunde felului cum te vezi dumneata?

- Îl vreau oricum, mi-a zis, si i l-am făcut. A iesit un portret frumos: cult, inteligent, cu suplete de spirit, echilibru, cumpătare, combativ, dar, notă negativă, nu cu atacul direct, cavalereste, fată în fată, ci pe la spate. I-a plăcut. Mi-a cerut să-i fac un portret si al sotiei. Ea era fiica unui rabin iugoslav. I l-am făcut după o scrisoare si ea a iesit ca o femeie bine înzestrată.

Într-o zi, pe când lucram, o doamnă foarte frumoasă, cu o blană de astrahan foarte frumoasă, îl căută. Au stat de vorbă vreo douăzeci de minute.

- Cine era, l-am întrebat.

- O jidoavcă de-a noastră, sotia lui Gheorghe Apostol. Sub Antonescu a fost prinsă într-o sedintă

comunistă. Era elevă în clasa a opta de liceu si, speriati, părintii m-au rugat să o apăr să nu fie condamnată greu. A primit datorită mie numai vreo trei ani. A fost trimisă la Caransebes unde l-a cunoscut pe Apostol cu care s-a căsătorit apoi. Şedeau în Bucuresti în acelasi bloc. Dar, la o vizită ce mi-a făcut-o, ea mi-a zis:

- Ghingold, ai colaborat cu Antonescu. Nu te iertăm, te condamnăm. Zadarnic i-am spus că numai asa am putut salva pe evrei. Stăruia:

- Te condamn.

- De ce ? i-a zis bărbatul, ce putea face?

- Au murit evrei în lagăre în Rusia, e vinovat!...

- Păi dacă nu i-a putut salva pe toti! Bucură-te că din două milioane si vreo două sute de mii a salvat două milioane.

- Pentru cei pierduti îl condamnăm.

- Şi, cum vezi, părinte, m-au condamnat.

- Ah, câtă ticălosie! Ce ingratitudine: cum pot fi unii oameni atât de josnici... Dar cea subtirică si înaltă ce era cu ea cine era?

- Tot evreică, secretara Anei Pauker. Un politist cu grad înalt ce lucra alături interveni:

- O cunosc pe sfrijita asta. Am prins-o în

activitate comunistă de două ori si n-am băgat-o în temnită. I-am dat numai câteva lovituri la spate. Dar când eram în cercetări la interne a venit să mă vadă. Eram întins jos, legat, si, insultându-mă, un picior l-a pus pe pieptul meu si unul pe gât. Dar când m-am învârtit am azvârlit-o de pe mine. Eram încă tare. Putoarea asa îmi răsplătea bunăvointa. Era prea slabă, cum s-o bag în temnită? îmi ziceam. Şi am iertat-o. Dar ea, acum?

Mai redau un caz ca să arăt spiritul neiertător evreiesc: generalul Calotescu, guvernatorul Bucovinei. El îmi povesti:

- Pe când eram la băi undeva, tânăr locotenent, am cunoscut o evreică tânără, frumoasă, cu care m-am împrietenit. Nu eram căsătorit. A devenit amanta mea. Ani de zile ne-am întâlnit la Borsec si ne-am iubit. Apoi s-a măritat. Eu, fiind guvernator al Bucovinei, a venit la mine si a intervenit pentru niste evrei ce urmau a fi ridicati. Am salvat multe grupuri de evrei pentru ea. Nu puteam face tot ce voiam. Nemtii erau peste noi. Arestat după război, am trimis pe sora mea la ea să-mi dea o mână de ajutor. Erau puternici, si ea, cum am înteles, si bărbatul ei. Dar ea a spus:

- Spune-i lui Calotică asa: dacă un singur evreu a suferit si el n-a intervenit, merită să fie condamnat.

- Cum puteam eu să salvez pe toti evreii de la noi, adăugă el?

Legăturile cu doctorul Ghingold le-am păstrat si după ce n-am mai lucrat împreună si ele au fost dintre cele mai bune. Mai târziu am aflat că pedepsele criminalilor de război s-au redus la jumătate si astfel Ghingold s-a eliberat după ce făcuse vreo 14 ani de puscărie. M-am bucurat foarte mult. Port o amintire dintre cele mai plăcute.

SLUJIRILE RELIGIOASE ÎN AIUD

În interiorul temnitei sunt trei biserici: una catolică, una ortodoxă si una protestantă (calvină). În ele s-a slujit tot timpul Sfânta Liturghie, singura slujire până în noiembrie 1948. Mares, spre sfârsitul lui 1947, m-a însărcinat cu conducerea cultului religios ortodox în temnită. Slujea un preot oficial, iar eu făceam pe cântăretul si organizam aducerea la biserică a tuturor detinutilor ortodocsi, pe rând.

În biserică, pe lângă strană, mai erau si două dulapuri cu sfintele odăjdii si unele cărti religioase si cărti de cult. Toti detinutii politici erau foarte dornici să ia parte la slujba religioasă. Mai ales senatorii si deputatii, precum si fostii ministri si ofiteri. În constrângerea si asuprirea de la Aiud, slujirea religioasă era ca un balsam. Multi o ascultau cu ochii în lacrimi, multi îmi multumeau că i-am dus la biserică fiindcă eu stabileam cine să meargă, si uneori îi amânam pe cei de drept comun si duceam pe altii, deoarece ei nu erau prea interesati de biserică.

Nichifor Crainic m-a rugat să nu-l evit, ci să-l chem totdeauna cu titlul că e cântăret. De aceea, oricine era la rând, eu ceream gardianului: deschide-l pe Crainic că am nevoie de el la strană. Avea un glas baritonal foarte frumos, dar de putine ori a cântat, căci era prea fricos si nu voia să fie rău văzut de administratie că el cântă la strană. Mă miram de această stare a lui, care, pe mine, ca si pe altii, nu mă preocupa nicidecum. Din moment ce se admitea slujirea sfintei liturghii, cum m-as fi putut teme să iau parte activă la ea?

Biserica era deschisă mereu si unii intrau din timp în timp să se roage. Pe lângă unele cărti de

cult, eu puneam în strană si unele cărti profane, dar cu continut religios. Unele erau salvate si aduse de la subsolul celularului ca să fie citite. Îi îndemnam pe toti cei dornici de lectură să-si aleagă fiecare ce-i place din ele si să le ducă în celule să le ascundă si să le citească pe ascuns. Un detinut din Sectii (o parte a temnitei cu detinuti de drept comun) mi-a trimis vorbă:

- Avem aici vreo 5-6 mii de cărti pentru ars. Veniti de alegeti din ele ce vreti. Era un fost ofiter. M-am dus. Am ales câteva sute, vreo cinci sute. Dar cum să le aduci să nu te prindă?

L-am rugat pe doctorul Ută să le cărăm împreună în celular si de aici în dulapurile din biserică. Am organizat putină pază, mai ales pentru supravegherea lui Mares. Le-am cărat cu succes. Detinutul de drept comun ce ni le-a dat era foarte bucuros de această ispravă pe care o făceam în comun. Cărtile le puneam, apoi, treptat, la dispozitia celor ce doreau lecturi religioase. Între ele erau si unele cărti filosofice, precum si unele romane cu un continut potrivit pentru nevoile celor întemnitati.

*

Episcopul greco-catolic Ioan Suciu, mitropolitul nou ales al Blajului, dar neconfirmat de guvernul nostru, si-a anuntat vizita cu o slujire

a sfintei liturghii în temnită. Era un act de mare bucurie si sperantă. Noi, ortodocsii, ajunseserăm la înjghebarea unui cor religios ce cânta la biserică cântările liturghiei. Era compus din tineri, din care doi erau greco-catolici. Ne-am hotărât să-l primim sărbătoreste. Era prima dată când un episcop român urma să viziteze Aiudul cu centrul lui, temnita, ce adăpostea acum peste patru mii de oameni: cu generali comandanti de armată, ministri din toate guvernele de după 1918, senatori si deputati în guvernele trecute, ingineri, medici si arhitecti, profesori universitari, înalti functionari ai Băncii Nationale, profesori, învătători, elevi, studenti si câteva sute de detinuti de drept comun. Venea cu autorizatia Ministerului de Interne. La poarta intrării în temnită îl astepta corul cu cântecul: „Pe stăpânul si arhiereul nostru Ioan, Doamne păzeste-l întru multi ani!”

Cu corul l-am condus până în biserică. Am adus la biserică oameni „din cei mai grei”, să zic asa, ca să profite de această vizită. Până niste preoti slujiră Sfânta Proscomidie în timpul Utreniei, trei persoane: Grigorie Baciu, fost prefect de Alba, preotul Ioan Florea si eu, am putut vorbi cu episcopul în calota unde erau tinute

vesmintele sacre. Era om scund, pirpiriu, plin de duh. Niste emanatii de sfintenie ca niste unde porneau de la el si parcă te atingeau fizic. Aproape o oră discutia a fost o desfătare.

Era un om foarte cult, predicator de calibru mare, român integru, propagandist greco-catolic foarte activ. Scrisese câteva cărti valoroase în care se arăta foarte bun român si crestin în acelasi timp. Acum, la cei 42 de ani ai lui, la Crăciunul lui 1947, a treia zi când oficia la Aiud, el era un nume impus în societatea românească si apreciat de toti, dincolo de deosebirile confesionale.

Când s-a retras să slujească Sfânta Liturghie, până la câtiva metri depărtare se simtea atmosfera de sfintenie ca un magnetism ce iesea dintr-însul. Slujirea frumoasă, predica ziditoare, au umplut inimile marilor detinuti ce le ascultau. Şi când a spus că a tinut să slujească la Aiud acestor oameni „alesi” ce suportă o dureroasă lipsă de libertate în conditii grele, unii s-au înduiosat până la lacrimi.

Când a dat anafura, a împărtit si iconite cu Domnul Iisus Hristos. N-avea voie să poarte discutii cu detinutii, de aceea anafura o dădea tăcând. Trecerea episcopului Ioan Suciu, care a

murit mai târziu la Sighet, a lăsat o profundă impresie la detinutii în Aiud.

Evreii erau cercetati regulat la Aiud de rabinii lor. În fiecare an la sărbătorile lor mari si de pasti li se aducea pasca lor. Dar pe românii ortodocsi nu-i vizita nimeni.

Biserica ezita, episcopii ei nu se sesizau. Unii erau intimidati, altii erau nedumeriti de atitudinea ce urmau a o lua în noua situatie politică de la noi, uitaseră temnitele care erau pline peste tot, uitaseră că acum trebuiau să fie mai activi pentru necesităti noi ce se iveau în toate părtile: la familiile îndurerate pentru „ridicarea” unora dintre membrii lor si pentru cei ridicati, acolo unde se găseau în număr mai mare.

Unii detinuti ortodocsi mă întrebau:

- Ce face Biserica noastră? Ne-a uitat? Dacă statul ne asupreste Biserica nu trebuie să fie lângă noi? Ne-a condamnat statul si în restristea noastră ea e indiferentă?

Mă simteam jenat, căci toate confesiunile vedeau într-un fel de credinciosii lor, iar la noi nu se făcea nimic. Am reusit să trimit o scrisoare protopopului Emilian Cioran din Sibiu, pe care să o dea mitropolitului Ardealului, Nicolae Bălan.

În ea arătam proportia detinutilor în Aiud, ortodocsi fiind peste 73%; cum ceilalti sunt cercetati si ortodocsii uitati, cum e o necesitate ca detinutii ortodocsi uitati să fie cercetati. Ne-a condamnat statul, dar ne consideră oare si Biserica osânditi? Nu trebuie să vină ea cu mângâierea si cu toate mijloacele ei sfinte de usurare a durerilor?

Protopopul Cioran a transmis scrisoarea lui Nicolae Colan, Episcopul Clujului, căci Aiudul era pe teritoriul eparhiei sale. S-a sesizat si imediat a făcut demersuri la Ministerul de Interne si a obtinut permisiunea vizitării detinutilor din Aiud. A venit cu câtiva consilieri la Aiud, într-o duminică, să slujească Sfânta Liturghie si să dea ceva daruri detinutilor. Mare i-a fost mirarea când Mares i-a refuzat intrarea în temnită. Arătarea autorizatiei si protestul lui au fost zadarnice. S-a dus atunci si a slujit la biserica din Aiud, si în predica ce a tinut-o a spus:

- Am venit pentru detinutii de aici, nu pentru dumneavoastră. Am fost împiedicat. Nu protestez numai, ci urlu de răpirea unui drept al meu. Urlu de nedreptatea ce mi se face.

Dar nimeni nu a luat în seamă „urletul” si de

atunci nici un episcop n-a mai intrat în temnita Aiudului decât ca detinut. De sosirea Episcopului Colan la Aiud am aflat mai târziu de la un preot al Aiudului care a venit ca detinut.

FERICITUL AUGUSTIN

Doi „fericiti” catolici m-au impresionat mai mult în lecturile de temnită: fericitul Ieronim si fericitul Augustin, ambii considerati sfinti în biserica catolică. Fericitul Ieronim, tânăr, frumos, literat plin de talent, în glorie la Roma, adulat de femei, pe neasteptate fuge în Orient, se ascunde de lume, citeste într-o grotă cărti orientale si după 20 de ani de izolare iese la lumină cu toată Biblia tradusă în limba latină în anul 405. E *Vulgata***,** a doua traducere în latină a Sfintei Scripturi. Luase parte la disputele dintre nuantele eretice si Ortodoxie, fiind un ortodox tare si necrutător care în atacul ereticilor s-a caracterizat: „Eu sunt ca boul care unde calcă sfarmă.”

Fericitul Augustin a fost cel mai mare bărbat al bisericii latine din prima mie de ani. African, cu o viată plină de aventuri, cu un condei inspirat, cu o sensibilitate fermecătoare în toate manifestările

sale, cu o vădită sfintenie în trăire în a doua parte a vietii, a cucerit pe toti cei ce l-au citit, mai ales prin cartea sa *Confesiones - Mărturisiri*.

Găsindu-se în temnită în frantuzeste, mi s-a cerut să o traduc. Cu gândul la traducere am aflat că ea a fost tradusă de un profesor de latină, comandant legionar. Acesta a tradus-o din originalul latin si a primit o prefată scrisă de Corneliu Zelea Codreanu, dar nu a apucat să o publice. Era numai manuscris. Am acceptat să o traduc, desi nu puteam compara o traducere din limba franceză cu una din originalul latin. Dar, fiindcă se cerea aici, m-am apucat să o traduc. Cartea mă pasiona. Lucram mult si cu spor. Ea îmi lua acum toate preocupările.

Voiam să fie o traducere bună, care să poată fi publicată într-o zi. Mi-am amintit că Sandu Mazilu, profesor de filosofie în Brăila, îndrăznise si el să traducă *Fratii Karamazov*, nu din ruseste, ci din limba italiană.

Portretul grafologic pe care îl continuam fără întrerupere era o altă destindere; de asemenea si convorbirile la plimbare cu camarazii si cu alti detinuti.

SILE CONSTANTINESCU

Între criminalii din Aiud era si Sile Constantinescu, condamnat în 1934. El a făcut o crimă oribilă. Fiind student si iubind o evreică, ca să pună mai repede mâna pe averea părintilor, i-a omorât pe amândoi si într-o căldare i-a tăiat bucăti si i-a dizolvat cu chimicale.

Acum liber prin curte, căci s-a împrietenit cu comunistii, m-a căutat si mi-a cerut asistentă duhovnicească. Avea mari nelinisti, tulburări, mustrări ale cugetului. Nu-l puteam refuza. Stăteam cu el de vorbă, plimbându-ne zilnic mai bine de o oră. Asta înainte cu câteva luni de a mă apuca de traducerea fericitului Augustin. Se linistea. Ca o compensatie a faptei sale grozave a început să picteze sfinti, icoane. Pe Maica Domnului, milostivă si ajutătoare tuturor celor din nevoi, pe Mântuitorul, pe Sfântul Nicolae si alti sfinti. Am privit icoanele lui, erau oribile. Cum puteau ele să fie frumoase când el nu avusese timp prielnic să se schimbe?

Se împrietenise cu comunistii care îl cultivau, dar ei nu i-au putut crea atmosfera prielnică unei pocăinte profunde în urma căreia să se arate

iertarea, izbăvirea. Era receptiv la îndemnurile mele, mă căuta regulat, dar nu stiu în ce măsură vor fi avut vreun efect asupra lui, fie si mai târziu. A fost luat de la Aiud si trimis la muncă la câmp, unde am aflat că era aproape liber si astepta eliberarea totală datorită unei interventii a comunistilor din temnită, care erau acum în posturi mari.

Dacă cu astfel de criminali te tii la distantă în discutii, efectul nu poate fi decât scăzut sau nul. Trebuie să te apropii de ei, să înlături distanta, să le arăti încredere; atunci ei pot renaste. Căldura inimii tale o aprinde pe a lor, smerenia ta îi înaltă pe ei. Recunostinta celor ce s-au renăscut pentru mâna întinsă e mare.

Fericitul Apostol al Domnului, Iuda, fratele Sfântului Apostol Iacob, în astfel de cazuri ne îndeamnă să procedăm cu prudentă: „Pe unii să-i văditi de se vor despărti, iar pe altii cu frică să-i mântuiti, răpindu-i din foc, si să-i certati cu temere urând si haina de pe trup cea spurcată” (Iuda 1, 22-23).

GENERALUL ION STAVRESCU

Printul Alecu Ghica m-a îndemnat să observ cursele care vin spre a sti noii sositi în Aiud. Fireste, ne interesau mai ales cele cu detinuti politici, căci puteau sosi si unii prieteni, cunoscuti sau rudenii si, până să se lămurească cei din temnită, puteau avea nevoie de ajutorul nostru. Astfel mai stiam ce se mai întâmplă cu noii veniti, cine sunt, ce stiri aduc, etc. Într-o zi a sosit generalul Ion Stavrescu, fost comandant al corpului 7 de armată Sibiu si cel ce a comandat armata a doua a noastră în vest. N-am putut sta de vorbă cu el imediat, ci mult mai târziu. Era unchiul lui Mircea Nicolau, prieten al meu. Sotia generalului era soră cu mama lui Mircea.

Vara, în closet, unde eram feriti, am putut avea prima convorbire cu generalul. Era un om solid, înalt, chipes.

Se întorsese plin de glorie de pe front. Rusii i-au dat cea mai mare decoratie, aceea pe care o dăduseră si regelui Mihai. Dar la Iasi l-au arestat evreii. Vina: fiind comandant de divizie în Iasi, n-a intervenit în Iasi după cedarea Basarabiei în 28 iunie 1940 să oprească un convoi de evrei ce au fost arestati, închisi în vagoane de vite cu usile bătute în cuie si plimbati asa prin tară. Din

acestia, vreo 40 au murit din pricina căldurii înainte de a li se fi dat drumul. Cei închisi în vagoane, vreo opt sute, se afirmă, au fost închisi astfel pentru furia ce a stârnit-o stirea că la retragerea din Basarabia evreii au manifestat acte de o cruntă dusmănie si în unele locuri au tras cu mitraliere si pusti în armata română. Dar Stavrescu mi-a spus:

- Eu habar nu aveam de acest fapt. Nu intra în atributiunile mele de a interveni, însă mai întâi nu stiam. În proces m-a apărat, dacă apărarea lui se poate numi apărare, marele penalist Ionel Teodoreanu. El era atât de intimidat de evrei, încât si-a început pledoaria asa: „Pe acest inculpat nu-l acuzăm noi, cei vii, prezenti aici. Pe el îl acuză aceste victime nevinovate. Acesti oameni cinstiti, morti din neglijenta noastră; ei într-un glas îl acuză pe clientul nostru, generalul Stavrescu". Eram uluit. Unde mă găseam? Pe cine pusesem apărător? Am înteles tot ce va urma. Nu mai speram nimic. Şi bineînteles am fost condamnat greu.

Sărmanul general, erou în timp de război, moare în timp de pace în temnită, osândit pentru acte din timp de pace ce nu-l priveau. Ca atare era

complet nevinovat. El muri repede. La statura lui, mâncarea era mult prea putină pentru a rezista.

AVOCATUL PETRE PANDREA

Într-o după-masă, printul Alecu Ghica mă invită să gustăm împreună ceva dintr-un pachet ce-l primise de la Iasi. La urmă am mâncat si niste struguri minunati. El mi-a spus că un coleg al lui de la Mănăstirea Dealului a sosit în Aiud. Ştiu că i-am citit cartea „Portrete si controverse”, care m-a înfuriat prin nedreptatea ei, dar să nu fiu supărat si să nu am un dinte ascutit împotriva lui. I-am promis. Dar, tocmai când să plec, intră Petre Pandrea în celula printului Ghica. Primire foarte caldă. Mă prezentă. Ins voinic, puternic, negricios, cu ochii scăpărători, doar după câteva propozitii domnul Pandrea mi-a devenit simpatic. Uitasem toată nemultumirea dinainte. Era incontestabil un om agreabil, foarte inteligent. Peste câteva zile l-am întâlnit în curte, undeva, cu o lopată în mănă, rânind niste gunoaie lângă o băltoacă. Era cu mâinile murdare.

El mi-a zis:

- Iată un scriitor ce a scris nouă cărti cum se

prezintă. Astea-s mâini de scriitor?

- Domnule Pandrea, i-am răspuns, după ce veti iesi din temnită, veti scrie cea mai bună carte a dumneavoastră. Experienta de aici va rodi în productiile de viitor.

- Viata aici e grea. Te-as ruga ceva, vreau să cred în Dumnezeu. Dă-mi un ajutor spiritual. Eu acum sunt ateu, dar vreau să cred. Credinta e un mare ajutor în temnită. Iată, eram la interne cu încă patru prieteni si un rabin. Prietenii toti erau cu doctorate si erau atei ca si mine. Rabinul se ruga zilnic si era linistit. Noi nu ne rugam, dar eram nelinistiti. Ne gândeam ce va fi cu noi.

L-am întrebat:

- De unde-ti vine dumitale linistea?

- Din rugăciune, ne-a zis el, si din credinta mea. Vreti să mă rog si pentru voi?

- Nu. Că noi tot nu credem. Şi el continua să fie linistit, si noi nelinistiti. El încerca să ne convingă în discutii că există Dumnezeu, dar noi îl respingeam. Dar într-o zi unul din ei zise:

- Dar dacă el are dreptate? că prea e linistit. Vreau să cred si eu ca să ajung la liniste. Am nevoie de credintă acum. E adevărat că nu e cavalereste să ceri ajutorul lui Dumnezeu după ce

ai tăgăduit. Să recurgi la El când esti la necaz. Şi altădată să nu stii de El.

După ce m-am minunat cum îi aduce pe comunisti la credintă, i-am zis:

- De asta te-a asezat Dumnezeu în pozitia aceasta si te-a adus aici, ca să-ti dea putinta să-L cunosti si să crezi în El. Nu trebuie să ne rusinăm să cerem ajutorul lui Dumnezeu când suntem la nevoie, chiar dacă înainte L-am tăgăduit. Dumnezeu cunoaste slăbiciunile noastre si pe cel ce vrea să-l salveze îi dă putinta întoarcerii si a cunoasterii Sale. Dumnezeu e singura fiintă de la care toti putem cere fără ca vreunul să se rusineze si care poate da fiecăruia după trebuintele sale. Îti stau cu drag la dispozitie cu slabele mele puteri.

Cum el făcuse studii universitare la Berlin si Paris, după ce-si luase licenta în drept la Bucuresti, i-am dat Biblia, traducere în franceză, să o citească si să înceapă cu Noul Testament si apoi cu marii Sfinti Prooroci Isaia, Ieremia, Iezechiel, Daniil.

Întrucât el stătea cu fostii lui tovarăsi de la Interne, l-am mutat cu altii în celulă, considerând că nu este potrivit să rămână cu ei. I-am găsit tovarăsi credinciosi, cu preocupări spirituale si

tari în suportarea suferintei temnitei, dar el, iesind afară si citind fără grijă Biblia, l-a văzut un militian evreu, singurul militian evreu dealtfel, si a vrut să i-o ia. El s-a împotrivit, a făcut scandal. Pandrea a spus:

- Eu v-am apărat pe voi si acum îmi luati Biblia?

Până la urmă, directorul Gutan l-a chemat, l-a mustrat si i-a luat Biblia. I-am dat imediat alta, în nemteste, rugându-l să o apere mai bine. Însă se ivi alt incident: la pachetul ce i-a venit, gardianul de la pachete, cotrobăindu-i toate 5 kg, a lăsat să cadă pe alimente niste fire de tutun. El a făcut observatii si s-a certat cu gardianul, care l-a înjurat de mamă. El a arătat că nu merită atitudinea aceasta, ci recunostintă, pentru că pe toti comunistii mari i-a apărat în proces. Dar gardianul l-a înjurat din nou.

- Ce cauti aici, mă, dacă ai făcut astea ? Bagu-te în..., si l-a pârât directorului care l-a izolat în Zarcă, la parter, în celulele cu zarzavaturi pentru iarnă; numai în celulele de deasupra erau detinuti. Nu i s-a lăsat nici o carte. Am aflat de la altii de situatia lui. Era scos o oră pe zi, singur, la plimbare.

L-am rugat pe cel ce era seful echipei de scos zarzavaturi pentru bucătărie, un legionar, să-i pună zilnic un morcov crud la locul de plimbare sau un colt de varză sau o ceapă.

Totodată, cumpăram de la cei ce frământau pâine câte o pâine în fiecare zi, căci pe fiecare cuptor primeam o pâine care era de 250 de grame, si am reusit să fac să o primească zilnic. După o lună, a fost scos din izolare, dar acum, la finele lui 1948, se înrăutăti situatia de la Aiud. Nu ne mai puteam vedea usor. Întâmplător l-am întâlnit tocmai când se pregătea să fie mutat în lagărul de la Târgu Ocna si când, fericit, mi-a spus:

- Încă n-am intrat în biserică, dar sunt la usă. Îti multumesc mult si rămâi pe toată viata duhovnicul meu.

*

Pentru a completa datele despre Petre Pandrea trebuie să spun că până la izolarea lui am avut multe discutii cu el. Îl întrebasem:

- De ce ai fost băgat în lagăr?

- Fiincă am apărat unele procese pe care rusii le-au numit procese antiruse, desi ele nu aveau nimic contra rusilor. Bieti soldati de-ai nostri ce

erau de pază înaintea unitătilor lor, au dat în rusii ce-au dat peste ei când nu s-au supus somatiei să se oprească. Li se făcea proces si avocatii nu îndrăzneau să-i apere.

Atunci lua procesele Pandrea, în ideea că toti trebuie să fie apărati si toti au dreptul la asistentă juridică.

Alt motiv fundamental e acesta. Când Gheorghe Dimitrov făcu o vizită în România ca sef al Bulgariei, după primirea oficială ce i s-a făcut si după convorbirile cu guvernul nostru, a spus:

- Vreau să vorbesc în particular cu un singur om: cu Petre Pandrea, pe care el îl convertise la comunism, într-o bodegă din Berlin.

Şi vorbi cu el într-o casă particulară. Dimitrov i-a spus:

- Rusii vor să ne răpească orice libertate de miscare. Vor să ne subjuge total. Propun o confederatie balcanică din România, Bulgaria si Iugoslavia. Uniti, vom fi mai puternici si vom rezista mai bine.

Însă după plecarea lui Dimitrov, care era rezistent la demersurile rusilor, veni un colonel rus si-l întrebă bănuitor si ce au discutat, căci rusii aflaseră planurile lui Dimitrov.

Mai apărase si procesele unor fruntasi tărănisti. Mai era si cumnatul lui Pătrăscanu, care era suspect rusilor, si care recomanda prietenilor săi necomunisti să fugă din România. În martie 1948, a fost arestat, iar în 1954, împuscat. El, după convorbirea cu Dimitrov, deveni indezirabil si arestat înaintea cumnatului său. Despre cumnatul său Pandrea mi-a spus:

- Într-un cerc intim a zis: „Am fost până acum mai ales megafonul rusilor. Vreau de acum încolo să devin mai ales megafonul neamului românesc”. Dar rusii au aflat această declaratie a lui. Ea e cauza arestării lui, nu cea de la Cluj, când a declarat: „Mai înainte de a fi comunist sunt român”.

POEZIA ÎN AIUD

Doi poeti mari ai tării se găseau acum arestati si condamnati la Aiud: poetul legionar Radu Demetrescu Gyr si Nichifor Crainic, profesor de teologie, mare gazetar si directorul celei mai bune reviste din România, „Gândirea”. Ambii scriau si în temnită. Crainic a scris un poem frumos, în vreo sută de strofe, cu titlul „Baldovin si Mădălina”,

precum si alte poezii. După o discutie cu niste unguri asupra Ardealului - căci ungurii oriunde se găsesc pun problema Ardealului, obsesia lor - a făcut noaptea, ca răspuns, poezia „Eu”. E o perlă.

Mi-a spus-o a doua zi. E ceva superb. O pledoarie minunată pentru Transilvania. Radu Gyr, mai tânăr, era mai productiv. A scris cântece extinse în versuri populare de zeci si chiar peste o sută de strofe ca de pildă „Cântecul olarului”, precum si poezii mai scurte. Ele erau foarte căutate si detinutii le învătau pe dinafară. Poeziile erau o hrană sufletească cu totul necesară celor osânditi. Erau un mare reazem pentru ei, un pivot de sustinere si un îndemn la apărare si luptă. Redau aici două poezii ale lui Radu Gyr.

Ciresul

Mi-e sufletul ca un cires în floare
Şi-nfloarea lui tot soarele îl am,
Sunt mii de rami
Şi o privighetoare vrăjită cântă-n fiecare ram.

Furtuni ce-au smuls goruni din rădăcină
Trecut-au si prin floarea de zăpadă

Şi scuturându-i ramii ce se-nclină
Lui nici o floare n-a putut să-i cadă.

O, Doamne, azi, când nimeni nu mai poate
Să-nfrunte al ispitelor sudum,
Când înspre iad duc drumurile toate
Iar înspre rai un singur drum,

Trimite-mi îngeri astfel să mă poarte
Să nu mă întinez la nici un pas
Şi sufletul să Ţi-l aduc la moarte
Îmbătător ca floarea de alcas.

Portret

Şi-atunci când nu voi mai veni nicicum
Cu pasi pe care nimeni nu-i asteaptă,
Ci doar cu pasi ce nu ating vreo treaptă
Şi-abia plutesc de-un dureros parfum,

Vechi jilturi ce prin colturi se desteaptă
Îmi vor întinde brate moi de fum.
Şi ca o floare-n fiece album
S-o scutura o frază sau o soaptă.

Vor plânge-n aer pasii selenari,
Bătrânul scrib prin noapte o să geamă
Şi-ntr-un portret uitat din ani scolari
Un licean ce-n vreme se destramă
Şi-o ridica o clipă ochii mari
Şi ochii mei mă vor privi din ramă.

Mai erau si alti poeti neconsacrati si unii care acum se întâlneau cu muza, precum Constantin Dragodan din judetul Teleorman, Ştefan Vlădoianu din judetul Constanta, Nicolae Borza din Sălistea Sibiului. Redau aici o poezie a lui Constantin Dragodan care circula la Aiud cu o frumoasă melodie:

Sitarii vin si-au înflorit castanii
În maiul trecătoarei tinereti,
Curând ca mâine-o să ne-ngroape anii
Sub viscol de regrete si tristeti.

Refren:
Îsi cerne-ncet zăpada,
În faldurile noptii, luna plină
Ascultă serenada
Ce-o inimă rănită ti-o închină.

O, *vină la fereastră*
Sub claruri vesperale
S-arunci o floare-albastră
Ca-n vremi medievale.

Refren:
Îsi cerne-ncet zăpada…

Şi o romantă cu o frumoasă melodie, de studentul Nicolae Borza:

Romantă

Ne despărtim si totusi te iubesc
Îmi ard în gând frumoase amintiri
Trecutul vreau din nou să-l retrăiesc
Mă-ntorc în parcul primei întâlniri.

E parcul trist si frunze cad pe drum
În mine vise dragi se prăbusesc
Să strâng o clipă umbra ta de fum
Pe-alei uitate singur rătăcesc.

Ne despărtim si totusi te iubesc

Trăiesc acuma cel din urmă dor
Din drumul tău as vrea să te opresc
Esti primul vis si ultimul fior.

Te văd cum treci prin palidul apus
Se-asterne înserarea peste noi
Mă uit, nu te mai văd, de-acum te-ai dus
Şi totusi te astept să vii-napoi.

Vlădoianu avea multe poezii si traducea foarte frumos din Baudelaire.

Mai erau si altii care făceau încercări poetice. Crainic obisnuia să-mi recite, când nu se putea altfel, noile sale creatii sub dusul de la baie, unde stăteam vreo 40 de oameni 20-25 de minute. De la Radu Gyr le aflam în celulă. Ca destindere la Aiud jucam sah, vechea mea pasiune. La un concurs pe temnită de la care n-am putut lipsi, am luat premiul întâi împreună cu un admirabil inginer basarabean, tânărul Sergiu Marcoci, despre care am auzit mai apoi că a murit de foame la Aiud.

Era un om excelent si promitea mult. Continuam cu traducerea *Mărturisirilor*. Pe când tradusesem două cincimi, Crainic le-a văzut si le-a lăudat mult, dar apoi, arătându-le lui Radu Gyr,

acesta îmi arătă un loc unde îmi spuse că am sărăcit sensul si mă îndemnă să fiu mai atent si să nu mă grăbesc. Deci nu era multumit de felul cum lucrasem. Am revenit asupra câtorva locuri si am tinut cont de îndrumările date. Lucram cu spor, nu oboseam usor. Rezistam la muncă lungă.

Câte un portret grafologic ce-l făceam între timp, ca divertisment, îmi aducea uneori ca răsplată ceva hrană bună dintr-un pachet nou sosit. Într-o zi după-masă, între cei cu pachete a fost si Mircea Vulcănescu. Detinutii trebuiau descuiati să meargă să-si ia pachetele. Gardianul de pe crucea celularului întrebă pe un altul:

- Care Vulcănescu? Răspunsul:

- Criminalul!

După ce si-a luat pachetul, domnul Mircea Vulcănescu mă chemă să gust ceva din pachet si-mi spuse:

- Ai auzit cum m-a strigat? Criminalul.

Omul de o blândete deosebită si de o omenie îngerească era numit criminal, desigur, după cum era calificat prin sentintă: criminal de război. În ce situatie ingrată ne găseam amândoi si mai toti detinutii politici de la Aiud si din alte locuri din tară…

În acest an 1948, alungat fiind regele din tară, comunistii nostri au dat cele mai severe legi pentru întărirea lor deplină la putere: la 11 iunie au nationalizat în chipul cel mai radical întreprinderile, luând până si morile mici si pivele din mâna oamenilor. Aici se vede spiritul iudaic excesiv si nemăsurat. Legea învătământului prevedea excluderea religiei din scoală, toate întăreau pozitiile comuniste si restrângeau tot mai mult libertătile si drepturile poporului român.

În octombrie 1948 s-a dat o lovitură puternică si Bisericii unite sau greco-catolice. Desfiintarea ei, interzicerea functionării ei ca o confesiune independentă si trecerea ei la Biserica Ortodoxă.

Lucrul s-a făcut cu mari convulsii si asupriri ce au rănit adânc poporul român. Legăturile cu Apusul erau de acum rupte total. Pe lângă o multime de preoti ortodocsi arestati ca opozanti sau indezirabili, sau pentru niste păreri ce exprimau duhul credintei ortodoxe, a venit acum rândul preotilor greco-catolici ca să înfunde puscăriile, pentru că nu voiau să devină ortodocsi cu sila. Teroarea se întindea în tară si efectele ei se vedeau si la Aiud. Hrana slabă dobora pe rând pe unii detinuti politici mai bătrâni. Cădeau jos din

picioare la plimbare, erau dusi în celule, li se da jumătate de litru de lapte, dar în 2-3 zile erau gata. Se stia: a ajuns la lapte, moartea e lângă el. Căci, în acest timp, în a doua jumătate a lui 1948, nu li se mai dădea lapte bolnavilor, ci numai muribunzilor. Între cei dintâi căzuti la plimbare în toamna lui 1948 a fost Constantin Busilă, ministru antonescian din Piatra-Neamt.

Cei morti erau băgati într-o ladă de brad si cărati la cimitir. Pe câtiva i-am condus si eu si le-am cântat prohodul ca dascăl. Mai târziu s-a interzis orice slujire funerară. Mortii, câte doi-trei deodată în car, erau dusi grăbit la cimitir, îngropati fără cruce si fără vreun semn după care să se poată afla identitatea lor. Fenomenul era impresionant: rând pe rând la plimbare cădeau jos cei bătrâni, slăbiti si lihniti de foame.

Era o durere tăcută fără imprecatii împotriva celor ce provocau aceste dureroase ucideri. Fiecare îsi astepta rândul. Urările la zile festive sau la zile onomastice nu mai puteau fi „La multi ani!”- ar fi fost de prost gust - ci „Vă urăm dacă e posibil iesirea de aici si încă vreo câtiva ani buni.” Pe un ungur, bărbat tânăr, tată cu sotie si doi copilasi, de alături, mergând să-l văd ca să-i dau

câteva cuvinte de mângâiere, l-am găsit mestecând bucata de săpun ce o avea în cameră. Zadarnic încercam să îl opresc. Foamea îl rodea prea mult. Mâncă toată bucata si peste noapte muri. Dar cei din cameră nu-l anuntară dimineata ca mort, ca să-i poată lua turtoiul si terciul ce se dădea dimineata la dejun.

Terciul, făcut din faină de porumb fiartă în apă si îndulcită cu 8 g de zahăr pentru un detinut, din portia de 250 de grame pe lună, cum era si uleiul, se părea că e atât de bun încât unii ofiteri ce comandaseră osti se mirau cât e de bun si spuneau că ar trebui să se introducă în dejunul trupei; într-atât dădea foamea gust terciului pe care numai oamenii cei mai săraci si numai câteodată îl iau dimineata la dejun.

TINERI LEGIONARI ARESTAŢI ÎN 1948

Stăpâni acum pe putere prin înlăturarea adversarilor în frunte cu regele, comunistii au emis o serie de legi ca să le asigure succesul: legea cultelor, a instructiunii publice, nationalizarea întreprinderilor, reforma monetară, proclamarea tării ca republică populară si altele.

Scurta convietuire asa-zis pasnică dintre ei si legionari, stabilită printr-o conventie din 1946, încetă. Comunistii erau tari, toate partidele politice ale tării erau interzise. Era un partid unic: cel comunist, singurul admis. Deci, fiind tari, puteau acum să atace si să distrugă pe legionari. Conventia, se vede, a fost necesară numai până s-au organizat, perioadă efemeră de liniste. Fără vreo provocare legionară, ei au rupt conventia si au început arestările de tot felul: intelectuali, tărani si muncitori, studenti si elevi, băieti si fete. Toti cu o furie deosebită au fost arestati si bătuti. Bătăile erau la Interne, în capitalele de judet. Ele erau crunte, mai înainte de a începe ancheta. Metoda era să te ia într-o serie de lovituri, de nu mai stiai de tine - „Ca să-i încălzim”, spuneau ei - si apoi strigau: „Spune!”

Anchetele tineau zi si noapte. Unele au tinut câteva zile, altele câteva săptămâni, iar altele câteva luni, chiar si 8 luni. Era înspăimântător si cu totul neomenesc. Arestările au început deja în mai 1948, ca studentii si elevii să n-aibă cum să-si ia examenele, si-au continuat apoi mereu. Cel ce organiza anchetele era ministrul de interne, Teohari Georgescu, evreu, ajutat de o seamă de

evrei de alti la Ministerul de Interne, între care Dulgheru era colaboratorul lui principal.

Excesele lor au rămas de pomină. Bineînteles că au găsit si români excesivi si inconstienti, cozi de topor, care au uitat că au de-a face cu oameni, si au trecut la atitudini bestiale.

Arestările ce se făceau acum nu erau pentru activitate contrară Partidului Comunist, ci simpla calitate de legionar era suficientă pentru a fi arestat. Unii actionaseră, e drept, dar altii n-au activat după 1946, erau ridicati toti de-a valma, pentru că Partidul Comunist voia să dispară orice opozitie, nu numai în manifestare, ci si în felul de a gândi si de a concepe lumea.

Toti trebuiau adusi la unison, si unii considerau că a fost o mare greseală si chiar o crimă faptul de a fi gândit altfel decât gândesc comunistii. Ei erau atât de înfumurati, atât de încrezători în ei însisi, încât lumea parcă începea de la ei. Pretindeau că dezvoltarea stiintei confirmă justetea doctrinei si vederilor lor si deci toti ceilalti se găsesc în eroare si dacă activează contra comunistilor sunt în contratimp.

Proclamau noul si urma de la sine că ceea ce era vechi era îndoielnic sau chiar rău. Uitau că în

Rusia se făcea o experientă tragică în aplicarea unei doctrine politice neverificate si care încă nu reusise, desi se aplica fără vreo opozitie a unor partide si a constat până acum numai din sperante si promisiuni.

Totusi ei o luau ca pe cel mai sigur lucru si militau pentru el cu o înversunare nemaipomenită. Uitaseră sau nu voiau să vadă că fizica atomică ce se dezvoltase atât de mult în secolul nostru nu numai că nu-i confirmă, dar venea cu dovezi irefutabile si peremptoriu că în lume nu există numai materia, ci si spiritul, că spiritul e superior materiei. Ea aducea dovezi precise despre existenta lui Dumnezeu; totusi comunistii o tăgăduiau si combăteau religia ca nefondată si chiar păgubitoare.

Dictonul lui Marx: „Religia e opiul popoarelor” era pe buzele tuturor. Afirmau că materia e singura realitate, iar în ce priveste viata erau evolutionisti. Şi desi puteau sti că un tăran rus i-a pus în încurcătură pe 92 de savanti rusi ce erau la un congres stiintific cu următoarea întrebare: „Dacă nu există Dumnezeu cum există oaia? Voi spuneti că viata s-a dezvoltat treptat, trecând de la simplu la compus, de la nevertebrat

la vertebrat, că în lupta pentru existentă, pentru spatiu, animalele cele mai bine înzestrate au rezistat iar cele slab înzestrate au dispărut. Iată oaia e slab înzestrată. Ea fată un singur miel, rar doi, si are dusmani puternici: lupul care fată cinci cătei si chiar mai multi: ursul, leul, leopardul, vulpea, vulturul. Cum există deci oaia dacă nu există Dumnezeu? Căci numai târziu a fost îmblânzită si protejată de om”. Ei mergeau înainte ca si când cele ce afirmau erau deja dovezi dovedite. Nimeni n-a mers înainte cu ochii închisi ca acesti oameni. Tăgăduiau evidenta.

Mii de oameni intrau acum în temnită. Culegerea lor se făcea cu violentă. Numai rareori s-a folosit subterfugiul: „Mergi până la noi, e nevoie de o declaratie numai. Se va întoarce acasă”.

Dar nu luau numai legionari, ci si alti oameni. Orice denunt, oricât de neîntemeiat, devenea motivul unei arestări. O spaimă a intrat în toti.

Cunoscându-i pe multi dintre cei nou veniti, cunoastere ce s-a făcut în decurs de mai multi ani, eram impresionat de calitatea lor deosebită. Erau unii tineri născuti în anii 1922-1924, toti exceptionali, buni, seriosi, blânzi, îndatoritori,

amabili, bine pregătiti, cu studii universitare, unii cu două licente, plini de bun simt si de omenie. Erau superiori celor veniti în 1941-l943. Mă bucuram enorm privindu-i. Mă rugam lui Dumnezeu si-i multumeam uneori cu lacrimi, spunând: „Ah, Doamne, îti multumesc din adâncul sufletului pentru acesti tineri exceptionali... E oare cu putintă să răsară în mijlocul neamului nostru niste tineri atât de minunati? Ei sunt rodul darurilor Tale. Fii proslăvit în veci”.

În cursul verii au venit si câtiva tineri studenti din Partidul Liberal si unii din Partidul National Ţărănesc. Erau încă vioi, plini de sănătate si de sperantă. Nimeni dintre ei nu bănuia că stăpânirea comunistă se va întinde peste tara pe o perioadă atât de lungă.

Stalin comunicase lumii următoarele: „Am luat toate măsurile pentru 20 de ani. Nici o schimbare importantă nu se produce în lume în acest interval”. Unii stiau de această înspăimântătoare declaratie pentru cei ce se aflau sub cizma sovietică, dar foarte putini o puteau crede.

Mai toti speram într-o interventie americană. Speram că ne vor salva americanii. Îi asteptam să

vină. Discutând cu unii generali, asupra perspectivelor de viitor, câtiva, plini de tristete, au spus:

- Un război mare se pregăteste greu. Nu se cunosc în istorie două războaie mari unul după altul. Trebuie să vină alte generatii si să cugete a-l pregăti si a-l face. E probabil că noi vom muri aici.

Era prea grozav să spună adevărul întreg. De aceea, au spus „probabil”.

Preumblându-mă prin curte eram înfiorat văzând atâtea mari personalităti ale tării plecând la plimbare, în calitate de detinuti, obligati să spună gardianului: „Să trăiti!”. Erau noii veniti, de la generali de armată la căpitani, profesori universitari, medici, arhitecti, ingineri, avocati: directorul uzinelor Resita, presedintele consiliului de administratie al Societătii Petrosani, Ion Bujoi, si directorul general al Societătii Petrosani, Gheorghe Bals, functionari superiori, învătători, câtiva tărani etc., „crema” societătii românesti. Cât de nestatornice sunt măririle omenesti... Cât de trecătoare... mai schimbătoare decât visurile... cum spune o cântare bisericească.

ISTRATE MICESCU

Dacă pentru unii termenul trecerii în cealaltă lume nu era fixat, pentru altii, mai putini, acest termen trebuia grăbit. Nu era permis să moară oricine în liniste, topit de foame, frig, mizerie si asuprire. Unii trebuia să dispară mai curând. Cei „alesi” erau indicati de sus. Şi metoda se găsea: unii erau luati, dusi cu trenul, dar nu se stia unde au ajuns, se afla dar că nu au ajuns la destinatie, că nu au ajuns nicăieri, si că nimeni nu mai stie nimic de ei. Ei erau ucisi. Cum si unde? Taină. Destui au dispărut astfel, căci numărul lor exact nu-l stie nimeni, dar li s-a pregătit si la Aiud, deja în 1948, o moarte grăbită, iar în 1949 se va pregăti aceasta tuturor. Astfel, generalul Topor, fostul sef al jandarmeriei, a fost băgat iarna într-o cameră numai în cămasă si chiloti si tinut în frig, cu ferestrele deschise două ore. Fireste că o congestie pulmonară l-a dus repede la moarte. Acesta nu a fost singurul caz. Nu era voie să spui ce s-a întâmplat.

*

Mă plimbam prin curte cu colonelul Nicolae Evolceanu de mai bine de o oră si discutam cu dânsul; îmi făcea mare plăcere, când avocatul Chisălicercu, comandant legionar din Prahova, veni la mine si-mi spuse:

- Vino sus, la etajul I, a venit Istrate Micescu, vino să-l vezi.

Istrate Micescu era cel mai mare avocat al tării si seful tuturor barourilor din tară, era celebru.

- Mergem, domnule colonel? l-am întrebat pe colonelul Evolceanu.

- Da. Merg si eu.

Am intrat în cameră. În mijlocul câtorva avocati ofiteri, printre care si generalul Aldea, fost ministru în noile formatii de după Antonescu, se afla un bărbat înalt cu părul cărunt ce stătea astfel pe capul lui, încât aveai impresia că sunt două cornite. Cu fata usor pătrată, cu ochii vii: era Micescu. I-am fost prezentati; colonelul Evolceanu si cu mine, si ne-am întins afectuos mâna. L-am întrebat:

- Cum si când ati venit aici, maestre? si el ne-a răspuns:

- Eu la toate examenele ce le-am dat pentru studii am fost întotdeauna primul. M-am luat după prostul de Robu si am dat si un examen de prostologie: am iesit tot primul si la acest examen. Cum se zvonea că vin americanii, am fost îndemnat să formăm un guvern ca să ne găsească gata când vor veni, si l-am format eu, ca presedinte. Între noi era un informator, ne-a

denuntat, si iată-mă, acum sunt aici.

Şi cum fusese întrerupt de la un discurs, cei ce-l ascultaseră i-au spus să continue.

- E discursul ce-l voi tine în curând la procesul ce se va face comunistilor, a spus domnul Istrate Micescu. Şi a început pledoaria.

Era ceva deosebit, inegalabil. Ceva de mare, foarte mare maestru. Dar peste vreo cinci minute am plecat. M-a urmat si colonelul Evolceanu. Eram uimit. Pe ce lume trăieste acest om? N-as fi putut crede că la un astfel de om se poate găsi atâta inconstientă. Era la un pas de moarte si el vorbea de procesul ce o să-l facă comunistilor. Dar am plecat de lângă el, nu pentru că prăpastia dintre realitate si visul acestui om era uriasă, ci pentru că aveam impresia că niste emanatii necurate pleacă de la acest om si mă murdăresc atingându-mă. Am continuat plimbarea cu colonelul Evolceanu.

Nu stiu ce discutasem înainte si ce discutam acum, după despărtirea atât de grăbită de Micescu. Dar ceea ce discutam acum cu colonelul îmi făcea o mare plăcere si îmi producea si o mare liniste. După despărtirea de colonelul Evolceanu m-am grăbit să-i comunic domnului Mircea

Vulcănescu impresia mea si i-am spus:

- Am făcut cunostintă cu un om ce mi-a produs una dintre cele mai frumoase impresii din viata mea. Mă bucur enorm că l-am cunoscut, discutia cu el a fost o încântare. Este colonelul Evolceanu.

- E cumnatul meu, mi-a zis domnul Vulcănescu. E erou national.

Nu m-a mirat. Frumusetea caracterului lui se arăta si în discutiile ce le purta. Şi apoi cum putea rămâne afară acest erou luminos si atât de distins si curat, când goana după cei curati era atât de mare, iar cei evidentiati ca oameni alesi cum ar fi putut scăpa? Se plătea un mare tribut de suferintă rusilor. Călăul Stalin cerea noi si noi jertfe românesti iar cei ce conduceau le dădeau fără ezitare si uneori cu supra-măsură.

Nu era crutat nimeni, nici cei ce aveau merite deosebite - nationale sau stiintifice. Toti trebuiau să intre la apă.

În Transilvania îi culegeau cu furie ungurii, în Vechiul Regat, evreii si românii inconstienti. Distinsul si marele profesor Zenovie Pâclisanu, specialist în istorie, si mai ales în istoria Transilvaniei, cel ce în 1946 a introdus lui

Tătărescu documentatia la Congresul de pace de la Paris, a trebuit să plătească si el acest tribut. A venit la Aiud din răzbunarea mârsavă a ungurilor. Şi altii, si altii ca el.

Dacă vreunul arăta că vreodată, într-o ocazie, a ajutat pe comunisti, i-a iertat de o greseală, etc., comunistii spuneau cu cinism:

- Pentru ce ne-ai făcut bine, îti multumim, iar pentru ce te acuzăm acum te băgăm în puscărie, căci ai împiedicat progresul gândirii socialiste si ideologiei noastre prin activitatea si gândirea dumitale.

La observatia:

- Dumneavoastră ati avut conditii mai bune în temnită decât ne dati nouă, detinutilor politici, ei răspundeau:

- Nu v-am adus ca să vă crestem. Noi nu suntem atât de prosti ca să vă dăm conditii să vă cultivati si apoi să luptati contra noastră. Nu! Suntem mai destepti ca cei dinaintea noastră. Vă tinem strâns. Sunteti vinovati si dacă muriti asta-i plata greselilor voastre. Asta e! adăugau ei cu un cinism necamuflat.

Istrate Micescu s-a îmbolnăvit curând de prostată. I s-a propus operatie la Aiud în temnită.

A refuzat. A cerut operatie la Bucuresti. I s-a refuzat. Într-o jumătate de an de la venirea lui a pregătit o operă juridică pe paragrafe: „Ontologia Juris”. Cei ce au auzit-o, căci n-a scris-o, au spus că era o capodoperă. Crainic, cu care am vorbit mai târziu, era cu totul încântat de această lucrare si era îndurerat că această capodoperă nu poate rămâne viitorului.

VALERIU GAFENCU

Este numele foarte cunoscut al unui tânăr basarabean din Soroca, absolvent al unui liceu militar. În 1942 l-am găsit la Aiud. Frumos, înalt, cu ochi albastri plini de viată mi-a atras atentia când l-am cunoscut. Smerit, cu preocupări spirituale deosebite. Lecturi alese, prietenii cei mai buni, voia să rămână pe o linie de onoare si a rămas tot timpul. Oriunde era ceva deosebit si frumos de făcut era prezent. Era tânărul care pe zi ce trecea stârnea admiratia tuturor. Erau în temnită si atitudini rele, criticabile. Le stia. Era cu ochiul deschis, dar nu osândea pe nimeni. Citea numai Biblia si cărti religioase. Era foarte inteligent si prindea repede sensul just al textelor

sfinte. Convorbirile cu el erau o plăcere. L-am îndemnat să nu rupă legătura cu literatura noastră si cu unele cărti stiintifice de valoare, adică să citească si altceva decât literatură religioasă. Dar el a refuzat. „Dacă am cele mai bune bucate, de ce să recurg la surogate?” a spus el. „Dacă ceea ce citesc mă satisface deplin, nu mai doresc nimic altceva. Dumnezeu se găseste oriunde, dar mai ales în revelatia Sa scrisă, în Biblie. Aici avem privilegiul să-l căutăm pe El. Afară, de vom ajunge, vom mai vedea”. Şi mergea înainte pe drumul lui. La distrugerea canalului din interiorul temnitei a lucrat în echipă cu mine. În pauze, când ne odihneam, eram încântat privind pe acest tânăr atât de frumos, bine făcut, ca un brad, cu fruntea lată, ochii senini si preocupări atât de frumoase.

După 1948 a fost luat de la Aiud. Nu stiu unde l-au dus. A trecut prin Jilava. A încântat pe toti care l-au cunoscut. Străinii care l-au cunoscut, adică nelegionarii, evreii sau altii, vorbeau de el ca de un sfânt. A murit, dar nu stiu unde. Poate la Pitesti, în flăcările si marile patimi ale reeducării pe care criminalul Nicolski o aplica studentilor nostri. Rămâne un nume pe care cei ce l-au cunoscut îl vor pomeni cu veneratie. Şi acum

parfumul minunat al întâlnirilor cu acest tânăr mai stăruie în inima mea. Mai retin doi din prietenii lui Gafencu la Aiud: Marin Naidin si Nicolae Mazăre, ambii eminenti, admirabili, cuceritori, exceptionali. Nu stiu dacă au mai scăpat după marele „foc” în care au ars în anul 1949 si începutul lui 1950, an în care au murit mii de detinuti la Aiud si în alte lagăre si temnite ale tării.

Nicolae Mazăre, originar din Vălenii de Munte, era elev cu opt clase terminate, dar cu o tendintă de studiu deosebită. Avea un mare talent la limbi. Învătase franceza, germana, dar si bulgara si chiar jargonul tigănesc. Era tipul cercetătorului stiintific, dar si cu preocupări religioase accentuate. Străinii care l-au cunoscut l-au numit „cel mai politicos dintre tineri”, căci din cei mai în vârstă cel mai politicos era considerat poetul Radu Gyr. Gafencu a mai avut si alti doi prieteni de care era nedespărtit, dar ale căror nume, oricât le caut în memorie, acum îmi scapă. Da! Iată unul: Virgil Maxim, elev de clasa a VIII-a. Frumos, bine dezvoltat, mai înalt ca Mazăre si Naidim, fata prosperă, meditativ, prin inteligentă, bun simt si prin tinuta lui stârnea admiratia

tuturor. Naidim era credincios, smerit, tăcut, pe linie înaltă: un sfânt între oameni.

PREOCUPĂRI PERSONALE

Am continuat cu înfrigurare traducerea *Mărturisirilor* Fericitului Augustin, si prin septembrie 1948 era gata. Cartea plăcea. Augustin unea talentul literar cu preocuparea si meditatia filosofică. Şi apoi aventurile vietii lui sunt prezentate cu o sinceritate cuceritoare si plină de duiosie. E o carte foarte plăcută, chiar fermecătoare, si bună pentru oricine, dar mai ales pentru cei din temnită

M-am dus cu manuscrisul la Radu Gyr, care fusese conferentiar universitar la Bucuresti, la franceză si română. Aveam oarecare teamă că voi fi aspru cenzurat. Dar nu: el a găsit că am reusit mai bine cu restul traducerii si s-a declarat multumit. Nu stiu, din politete si ca să nu mă supere sau pentru că într-adevăr a considerat că am lucrat multumitor. După ce manuscrisul a fost câteva zile la Radu Gyr si a făcut consideratiile de mai sus, l-am luat si l-am dat doctorului Ută spre a-l da cui va crede de cuviintă despre lectură.

Dar în finele lui noiembrie regimul s-a înrăutătit brusc. Toate cărtile si caietele s-au luat. Nimeni nu mai avea voie să aibă hârtie, cerneală, creion si nici o unealtă de scris. Pe mine m-au mutat din celular în Zarcă. Pe Ută nu l-am mai întâlnit niciodată. Nu stiu dacă a putut salva manuscrisul. Ştiam că avea unele legături cu cineva de afară, dar nu stiu dacă la îngreunarea situatiei a mai putut face ceva. Târziu, în anii de eliberare, am auzit că s-a eliberat si Ută, că s-a însurat si e la Bucuresti, dar nu i-am aflat adresa si n-am putut lua nici o legătură cu el. Am mai aflat doar că a murit. Soarta manuscrisului e încă necunoscută. Probabil că el a fost ars de administratia temnitei. Căci noii barbari, comunistii, au dat ordin să se distrugă peste tot în tară toate cărtile cu continut religios, regalist, nationalist, afară de cărtile de cult.

S-au distrus astfel milioane de cărti în tară. Am aflat acum, după ce m-am asezat în Piatra Neamt, că numai de la un bibliofil s-au ars 12.000 de volume, toate legate în piele unele rare si de cea mai mare valoare. Cei ce făceau curătirea, în loc să trieze cărtile, în unele locuri le-au ars pe toate, căci erau niste semidocti si chiar analfabeti.

La Piatra Neamt s-a distrus si celebrul laborator *Vorel*, poate unic în Europa, ce avea o vechime de 120 de ani si o corespondentă pentru plante cu câteva sute de localităti din lume.

Pe lângă traducere mă pasiona portretul grafologic si lucram în această directie. Este interesant cum caracterul omului se poate observa atât de bine în scris. Am făcut în total peste 120 de portrete grafologice. La început aveam unele îndoieli în ceea ce priveste valoarea grafologiei, dar pe măsură ce înaintam, mi-am câstigat tot mai mult încrederea în ea.

PE GOLGOTA

Cu sfârsitul lui noiembrie 1948 regimul la Aiud s-a înrăutătit brusc. Comunistii străini evrei si unguri ceruseră, lucru ce l-am aflat mai târziu, uciderea a 30.000 de români, spre a instala în tară teroarea si ca să poată aplica programul lor de reforme revolutionare. Dar s-au izbit la început de împotrivirea lui Lucretiu Pătrăscanu si apoi a „gloatei”- cum spuneau ei- lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Atunci au spus: „Avem putinta sa-i reeducăm,

în temnite, ca să împărtăşească ideile noastre” si au recurs la arestări cu nemiluita. Toate temnitele erau arhipline. Dar în martie au arestat pe Pătrăscanu si pe prietenii lui, evrei mai ales, toti cu doctorate în străinătate. Deci nu mai exista opozitia acestora. Atunci au hotărât: „Ce să mai asteptăm reeducarea? Bătrânii nu se pot reeduca. Hai să-i ucidem cu foamea!” si au instalat un regim de cruntă înfometare si asuprire. La ferestre au pus paravane din lemn ca să nu pătrundă lumina soarelui, plimbările s-au redus simtitor iar masa a devenit catastrofală: 600 de calorii pe zi la un detinut. Foamea a început să muste din noi. Era ceva îngrozitor.

O simteam cu toate fibrele corpului. O simteam nu numai cu stomacul, ci cu creierul si cu toată fiinta. Sunt dureri si dureri. Dureri ce vin din boală sau din chinuri sufletesti, din dorul după ceva ce nu poate fi împlinit, cum a fost la cei din străinătate dorul de tară, nostalgia patriei si a locurilor natale. Dar acestea cu rare exceptii pot fi depăsite. Dar există si durerea foamei. E cruntă. Simti cum zi de zi te topesti. Puterile scad mereu, te stingi lent ca o lumânare ce s-a consumat. Stai jos, nu mai poti iesi regulat la plimbare si mai

târziu nu mai poti iesi deloc. Şi apoi nu mai poti mânca putina mâncare ce ti se dă si, nemairidicându-te, într-o zi închizi ochii. Căutam economia fortelor. Evitam tot ce ar putea slăbi cât de putin organismul. Nici o povestire despre mese bogate si petreceri. Nimic ce ar zdruncina echilibrul psihic. N-am admis să ne plângem că vom muri. Nu! Trebuie să privim moartea eroic, frumos, în picioare, ca pe ceva inevitabil, ca pe un destin implacabil impus de altii. Trebuie să fim veseli, senini si blânzi, fără ură, fără blesteme la adresa asupritorilor, să depăsim ideea de răzbunare în ipoteza unei salvări, să ne ridicăm deasupra mizeriei în care putrezim, să fim oameni după chipul lui Dumnezeu. Am cerut partenerilor de celulă să nu povestim decât lucruri frumoase, vesele, senine, curate. Să spunem si glume numai din acelea care nu murdăresc nici imaginatia, nici mintea, nici sensibilitatea noastră. Controversele în discutii erau oprite. Să nu slăbească capitalul de rezistentă. Totul era bine măsurat. Pentru liniste si ajutor de sus, rugăciunea în taină, fiecare singur.

E interzisă public, să o facem deci discret, ca să nu trezim furia celor ce ne pândesc la vizetă.

De ni se cere să renuntăm la ea, să respingem cu hotărâre cererea. De suntem bătuti, cum s-a întâmplat uneori fiindcă ne rugam, să primim bătaia cu răbdare, resemnare, liniste.

De ni se cere să renuntăm la orice dezbateri si preocupări politice, să primim imediat cererea. Dar de ni se cere să nu dăm nici un ajutor spiritual vreunui detinut ce are nevoie de el, să respingem interventia aceasta cu hotărâre. După ce ni s-a luat totul, măcar putinta de a face putintel bine să o păstrăm. Acesta e dreptul nostru la care nu trebuie să renunte nici un detinut. Acum, când unii mor sub ochii nostri, acum nevoile de ajutor spiritual sunt mai simtite. Acum acest drept al nostru are prilejul să se manifeste. Nu numai un cuvânt de mângâiere, ci uneori în cumplita asuprire si un zâmbet adresat cuiva ce are nevoie de el are importanta lui. Important e să nu ne pierdem veselia, bucuria, încrederea, zâmbetul senin. Cei ce ne văd astfel se vor îmbărbăta. Şi asta e mult, Căci în împrejurări grele acestea sunt ca o fortă ce se transmit celui care te priveste. Şi fiecare are trebuintă de ajutorul celuilalt. Aceste stări trebuie să fie firesti, nu impuse de noi ca o poză, ci să rezulte din starea noastră interioară ca

o manifestare firească a ei. Am avut prilejul să trec pe la jumătatea lui 1949 pe la toate cele 30 de celule de la etajul de sus din Zarcă. Mi-a venit rândul să duc hârdăul cu ciorbă de la amiază împreună cu colonelul de stat major, Constantin Ciobanu, originar din Roman. Un ofiter distins si cult, cu un înalt simt al demnitătii. Erau câte 4-5 în celule. Scenele au fost cutremurătoare. M-au zguduit profund. Locatarii erau generali, colonei, fosti ministri, profesori universitari, preoti, etc.

Ciubărul îl opream în fata celulei. Detinuti livizi ieseau cu gamelele să-si ia portia. Dar în fata ciubărului parcă toti erau hipnotizati. Ciubărul exercita asupra lor o puternică vrajă, toti alergau să întindă gamela îndată ce detinutul de drept comun scotea polonicul din ciubăr, ca nu cumva câteva picături să se prelingă si să cadă înapoi în ciubăr. Foamea îi înnebunea. Era ceva fantastic si umilitor.

Cât de mult te schimbă foamea! Să ne amintim de triburile sălbatice ce năvăleau împinse de foame si de alte triburi peste populatiile statornice ce lucrau pământul, cum răpeau totul si ucideau…

Cele ce văzusem mi-au adus aminte de niste

versuri ale lui Arghezi, care si el fusese detinut un an si jumătate. Detinutii „Livizi ca strigoii si sui/ Strâmbati de la umăr din sold si picior/ În blidul fierbinte cu aburi gălbui/ Îsi duc parcă sângele lor”.

Într-adevăr, aici o lingură de zeamă pierdută era o pierdere a vietii, o pierdere a unei părticele a vietii tale. Zguduit si trist m-am întors în celulă. Tabloul ce-l văzusem parcă nu era de pe pământ, ci din iad. Oameni chinuiti în încordarea ultimă de a se salva cu câteva picături de ciorbă. Am descris jalnicul si umilitorul tablou colegilor de cameră. Era acolo Mircea Nicolau, un tânăr din Bucuresti, profesor de filosofie. Mai era un tânăr student bănătean de curând arestat, colonelul Ciobanu si eu. Am propus si, imediat, chiar cu însufletire, toti am fost de acord: noi nu trebuie să ne arătăm dominati de foame. Noi trebuie să învingem interior foamea. Flămânzi ca toti ceilalti, să o reprimăm, să stăm deasupra ei ca si când nu am avea-o. De aceea nu trebuie să ne grăbim la iesire pe coridor si să întindem gamela. Chiar dacă pierdem câteva linguri de zeamă. Şi asa am făcut.

Militianul, un ungur, striga:

- Da' haideti mai iute! Ce, vreti să vă trimitem

trăsura?...

După o jumătate de an de astfel de regim, detinutii au început să moară pe capete. Unul câte unul. Mai întâi cei mai bătrâni. Vârsta lor nu permitea o astfel de încordare. Fenomenul mortii se manifesta astfel: începea o umflare a picioarelor care crestea treptat, începea să se umfle si burta, si fata, de parcă erai pompat cu aer. Era distrofia, edemul. Inima, slăbită, neputincioasă, nu mai putea pompa apa din tesuturi si asa se producea moartea. Nu stiu numărul mortilor din Aiud din acest timp. Probabil din 5.000 au dat ortul popii jumătate din ei. În anul 1950 au început să dea un regim special celor umflati si unii au mai putut fi salvati. Doctorul oficial făcea dese vizite să vadă starea sanitară a detinutilor. Cred că în aprilie-mai toti erau umflati sau cu semne de umflare. În iunie au început să mi se umfle si mie picioarele. Dar nu m-au băgat în regimul celor umflati, pentru care se făcea încercarea de a fi salvati ci, considerându-se oficial de la Bucuresti că au murit destui, a început la Aiud o îmbunătătire a regimului alimentar pentru toti detinutii. Îmbunătătirea era usoară, dar totusi suficientă pentru a opri procesul de

umflare a detinutilor si a produce lent revenirea. Cei cu regim erau mentinuti la regim, căci cu această masă generală nu si-ar fi putut reveni. Scăzu si asuprirea. Iesirile la plimbare pentru aer si destindere deveniră normale, adică zilnice. Ne vedeam unii pe altii. Puteam afla cine s-a stins. Erau mai ales bătrâni, dar erau si tineri. Moartea i-a luat de-a valma după criteriile ei necunoscute.

Concluzia înfometării la Aiud: prăpăd. Jumătate morti, cealaltă jumătate foarte slăbită si cu puterile reduse. Am aflat că si în alte locuri regimul fusese aspru în acest timp, dar nu de proportiile celui de la Aiud.

La Pitesti, unde erau studenti, am aflat că s-a aplicat din decembrie 1949 metoda lui Macarenco pentru spălarea creierului. Ceva atât de josnic, de oribil, de îngrozitor si de criminal, că depăseste chiar Inchizitia. Dar despre aceasta voi vorbi altădată.

În decembrie 1948 am scris acasă ultima carte postală. Şi pe urmă n-am mai scris si n-am mai primit nici o scrisoare pe tot parcursul anilor, până la eliberarea mea din 1964.

Nimeni nu trebuia să mai stie de noi; eram ca niste morti pentru toti. Ca să lovească în familia

mea, prin noiembrie 1948 mi-au trimis hainele civile acasă fără vreo comunicare specială. Sotia a crezut că am murit si a cerut primăriei orasului Aiud să-i spună unde e mormântul meu. I s-a răspuns să se adreseze Penitenciarului Aiud. Şi ea a trimis o cerere la penitenciar.

Ca răspuns la cerere mi s-a dat o carte postală ca să scriu că sunt viu, dar nimic altceva. Dar eu am adăugat si câteva cuvinte de afectiune pentru familia mea. Căci mi se părea grozav să trimit o scrisoare pe un ton atât de rece. Ofiterul ce mi-a dat cartea postală mi-a spus:

- Ai călcat cuvântul nostru, nu stiu dacă vom putea trimite scrisoarea. Şi n-au trimis-o, lucru ce l-am aflat mai târziu.

Familia n-a primit-o, mă credea mort si n-avea nici consolarea să stie unde e mormântul ca să depună o lacrimă pe el. Lipsa de corespondentă cu familia a constituit o mare durere atât pentru detinuti cât si pentru familiile lor. Unii erau îndrăgostiti si nici nu si-au putut lua rămas bun de la logodnicile lor, desi ar fi vrut să le spună un cuvânt că sunt statornici în dragostea lor sau să-si ia adio, căci viata lor nu mai e sigură. Altii si-aduceau aminte de clipele frumoase petrecute în

bratele sotiilor lor si ar fi vrut să le spună un cuvânt de îndemn, de multumire, de sperantă, de adio, dacă nu mai întrezăreau eliberarea. Unii voiau să spună cuvântul lor ultim: testamentul lor. Dar nimeni nu-si mai putea împlini aceste dorinte. Noi nu mai eram niste oameni, ci un număr în registrele penitenciarelor. Dorul de familie era pentru multi o suferintă neîntreruptă. În ce mă priveste, am încercat să refuz orice dorintă după cei de acasă. Trebuia să rămân în mintea lor că sunt mort. Iar eu nu trebuia să împrospătez prin amintire parfumul clipelor frumoase petrecute împreună. Regretul ar fi fost prea mare, căci sunt un sentimental si inima bate puternic la amintirea oricăror cuvinte sau clipe frumoase ce le-am trăit. Starea de dorintă după scrisori de acasă a descris-o frumos poetul Radu Gyr în poezia:

Scrisori nescrise

Viata noastră ascunde adese
Într-un biet colt de paradis
Scrisori ce nu ne-au fost trimise
De-o mână care nu le-a scris.

Nu stim ce-am vrea pe foi să fie
Ce cânt de dragoste nescris;
Dar mâna care nu ne scrie
O legănăm mereu în vis.

Iar frazele ce n-or să vină
Prin asteptări mai scumpe ni-s
Şi mâna ce ne-a scris lumină
În piept ni-e floare de cais.

Şi-asa tot stând în usi deschise
Pândim cu-n dor nicicând ucis
Scrisori ce nu ne-au fost trimise
De-o mână care nu le-a scris.

DE CE ATÂTEA ARESTĂRI ÎN ROMÂNIA?

Incontestabil că în România în timpul guvernării comuniste a avut loc un număr enorm de arestări. Proportional cu numărul de locuitori, comparativ cu celelalte tări comuniste din spatiu est-european, consider, desi nu am date sigure despre celelalte state, că am avut cel mai mare număr de arestări si de morti în temnite, la interne, la canal, în minele de plumb: Baia Sprie,

Nistru, Cavnic, în toate locurile de chin, în care intră si Delta Dunării si asa-numitul D.O., domiciliul obligatoriu.

Nu avem o evidentă a lor încă si nu stiu dacă o vom avea vreodată, ca să arate exact ce a fost. Autoritătilor de acum din decembrie 1990 nu le convine încă să arate tot dezastrul care a fost si usurinta cu care a fost privită această problemă de guvernantii nostri comunisti. De bună seamă ei nu erau liberi, ci mai ales la început cei de sus erau într-o strictă supraveghere din partea sovieticilor.

Libertatea în aprecieri era minimă, căci un grup mare, enorm probabil, de peste 5.000 de consilieri sovietici, dirijau toate.

E greu să lucrezi cu niste străini ce se erijează în situatia de suprapusi, stăpâni, peste tine, numiti frumos „consilieri”, când ei sunt dictatori. Dar dacă Tito, seful unui stat comunist, cu populatie de origine slavă, când a rupt legătura cu Stalin, voind el să conducă Iugoslavia în 1948, a expediat peste granită 5.000 de consilieri sovietici si 5.000 de soldati, atunci trebuie să presupunem că România, insulă latină între slavi, a fost mult mai puternic supravegheată si numărul agentilor sovietici mult mai mare decât în

Iugoslavia.

Stalin a lansat principiul „Vigilentă si neîncredere”, principiu ce răstoarnă orice logică si preface societatea într-un iad: fiecare îl supraveghează pe celălalt, fiecare se teme de celălalt, toti se tem de toti. E ceva diavolesc. A scăpat cineva un cuvânt împotriva doctrinei sau vreunui potentat comunist, poate fi în curând arestat, si chiar dacă nu va fi arestat trăieste cu teamă că-l asteaptă arestarea.

Cât de mult au fost supravegheati ministrii comunisti la început, putem deduce din cele ce urmează. A venit în temnită inginerul Stelian Ionescu. Sotia lui era verisoară primară cu doamna Bagdazar, ministrul sănătătii după moartea bărbatului ei. Eu l-am întrebat:

- În ce raporturi era sotia dumitale cu verisoara ei, doamna Bagdazar?

- Excelente, dar nu putea să se întâlnească cu ea si să vorbească decât la baie. Tot timpul era cu o rusoaică care nu o pierdea din ochi, la servici, la plecare, la masă, acasă. Orice discutie se făcea în fata ei.

Situatia doamnei Bagdazar era ca a tuturor ministrilor. Atmosfera de spaimă se vede si din

aceste lucruri istorisite de Petre Pandrea, petrecute înainte de arestarea lui de la finele lui 1947.

Era o petrecere dansantă la Bucuresti unde erau prezenti ministrii cu sotiile, era si corpul diplomatic străin. Era prezentă si Ana Pauker, ministru, de externe, care se tinea în rezervă si nu dansa. Un englez i-a spus lui Pandrea: „As dori să dansez cu doamna Pauker, te rog fă-mi cunostintă cu ea.” Pandrea i-a comunicat, dar ea a zis: Nu! Nicidecum, ce vreti să dau loc la bănuieli? Mi-e frică... vezi că ministrul de interne e aici!”. Şi ministrul de interne era tot evreu ca ea.

Spre a întelege starea de teroare ce au creat-o rusii la noi, redau un caz:

În 1946 s-a încheiat primul contract comercial dintre noi si rusi. O delegatie mare de specialisti, în frunte cu Gheorghiu Dej, a plecat la Moscova. Pe drum le-a spus: „Eu nu mă pricep în aceste probleme, dumneavoastră sunteti specialisti, apărati cum stiti mai bine interesele patriei noastre.”

Convorbirile cu rusii au mers binisor si în fiecare seară se publica rezultatul dezbaterilor, si într-o lună toate datele contractului erau gata. Ai

nostri l-au semnat si urma să semneze si Stalin. Dar când s-au dus, Stalin le-a spus:

- Nu acela e contractul. Acela a fost pentru străinătate. Acesta e contractul, a zis, arătând contractul făcut de el. Pe acesta trebuie să-l semnati!

Când delegatia noastră s-a uitat peste el, s-a îngrozit. Era atât de oneros, că nimeni nu a fost de acord să-l semneze. Toate mărfurile care le luau de la noi erau cumpărate la un pret derizoriu. Atunci ei au fost luati, li s-au pus niste ochelari la ochi, au fost urcati câte unul într-o masină, i-au dus într-o directie necunoscută, au fost închisi în masină si lăsati singuri. După vreo nouă ore, cineva a deschis masina si se adresează celui dinăuntru: „Mai esti tâmpit sau te-ai desteptat? Semnează!” Dacă acesta refuza, era închis din nou. Erau ca în mâna unor banditi, toti se temeau că nu vor mai ajunge acasă, că nu vor mai vedea soarele. Până la urmă au semnat. Asa ceva nu s-a mai cunoscut în relatiile dintre state. Şi atunci România străbătea o perioadă de devalorizare a leului, de inflatie. Vedem de aici ce catastrofal era pentru noi acest contract.

Chemati la Moscova, ministrii, când auzeau,

intrau în panică - nimeni nu stia dacă se mai întoarce. Aceasta era atmosfera, România apărea ca o tară ocupată iar ministrii ca niste subjugati. Ei au fost pusi de rusi si executau ordinele lor. O armată sovietică puternică a fost permanent în tară până în 1954 când s-a retras. La început un milion, apoi cel putin 400.000. În acest timp rusii extrăgeau bogătiile tării si le duceau la ei acasă: petrol, lemn, cereale, stofe, carne, minereuri etc.

Comunistii nu au găsit în rusi niste prieteni, cum au sperat, ci niste dusmani ai lor si ai României, lacomi si agresivi.

Se putea guverna si altfel, sau din această situatie nu se putea iesi?... Se putea, negresit, dar pentru aceasta trebuiau alti oameni la guvernare. În aceste conditii trebuiau să refuze guvernarea. Patriotismul îi obliga. Desigur, unii ar fi fost ucisi, dar câti? Şi uciderile lor nu trebuiau să fie prea multe, căci aceasta nu convenea rusilor. Se auzea în lume de crimele lor, lucru ce ar fi oprit probabil răspândirea comunismului ca doctrină salvatoare. Aceasta ar fi dus la trezirea popoarelor din visul fericirii comuniste. Pusi de rusi, nealesi de poporul român, ei au răspuns cu supunere la toate cererile rusilor. Pe măsură ce erau mai docili, si cererile

rusilor sporeau mereu. Şi când rusii au văzut cât sunt de ascultători, au îndrăznit să ceară totul, adică distrugerea României prin asa-numitul complex interstatal ce urma să cuprindă 100.000 kilometri^2 din teritoriul românesc, 30.000 kilometri^2 din Bulgaria si 12.000 kilometri^2 din Basarabia, complex în care trebuia să lucreze muncitori de-a valma din cele trei state. Atunci, în 1962, guvernantii nostri s-au trezit si au spus un hotărât „Halt!” si Gheorghiu Dej a oprit o teavă de aproape un metru diametru care ducea de 16 ani în Rusia petrolul nostru. Trebuie să considerăm acest act istoric ca unul de cea mai mare importantă politică si mai ales economică pentru noi.

Dar această trezire a fost mult prea târzie si repara acum mult prea putin. Marele rău se făcuse deja si aceasta cu concursul slugarnic al guvernantilor nostri. Este adevărat că si ei au avut o situatie ingrată. A sluji interesele poporului român însemna a-i supăra pe rusi si a aruncati de la putere. Şi ei nu voiau să o piardă. Aici trebuia mai multă fortă morală, mai multă întelepciune si inteligentă, mai mult patriotism, mai multă îndrăzneală si riscul mortii, acestea le-au lipsit. Şi

rusii s-au îngrijit ca cei care aveau aceste calităti să nu ajungă la putere, să fie marginalizati pe linii moarte, sau să fie scosi din cadrul social si băgati în temnite. De aceea tot ce era eroic si destept si cu tendinte independente intra în temnită.

De la început rusii au cerut arestări în România. Şi văzând că sunt ascultati au făcut noi si noi cereri pentru arestări. Mereu veneau cu cereri, pe motivul că asa se asigură „construirea societătii comuniste în România”. În fond, cu aceasta voiau slăbirea si chiar distrugerea poporului român. S-au făcut atâtea arestări si pentru că posturile cheie din Partidul Comunist de la noi, până în 1956, după Revolutia din Ungaria, nu erau în mâinile românilor ci în mâinile evreilor sau ale ungurilor, cărora nu le păsa de suferintele poporului român. Fiindcă dintre ei nu se făceau decât foarte putine arestări.

La evrei, dacă erau prinsi cu greseli, se striga: clementă, fiindcă au suferit destul înainte. Dacă trebuia arestat un ungur se striga: e ură de clasă. Numai dacă erau arestati românii nu era ură de clasă. Pe de altă parte s-au făcut atâtea arestări si din cauza inconstientei unor fruntasi comunisti români si incapacitatea lor de a pricepe

că prin atâtea arestări ei nu slujesc comunismul, ci îl compromit, dar distrug neamul românesc. S-au ivit prea multi delatori si informatori din multimile de jos.

S-a întărit cea mai puternică securitate din spatiul de sub controlul rusilor, însă cauza principală si generatoare altor cauze a fost intentia ascunsă si nemărturisită a rusilor de a slăbi neamul românesc.

Apăsarea lor cea mai mare a fost asupra României. Pot spune că ei erau cu un picior pe piept si cu unul pe gâtul României. A mai fost si un fanatism comunist la unii care au luptat în ilegalitate, care socoteau că construirea comunismului cere neapărat aceste jertfe si că e un act minunat si folositor nouă si chiar lumii întregi. Astfel, Gheorghiu Dej a spus: „Canalul a fost mormântul burgheziei române”, dar această declaratie arată pe lângă un fanatism comunist si marele lui grad de prostie si inconstientă, precum si lipsa lui de cultură.

Şi mai este o cauză. Pentru că au avut un trecut de luptă, au ajuns în posturi mari multi semidocti, iar la promovarea în locuri înalte nu se avea în vedere capacitatea, tăria si frumusetea

caracterului, nici eficienta actiunii, ci dacă esti membru de partid sau dacă ai „origine sănătoasă”.

Ca să se înteleagă cu câtă usurintă se făceau arestările si cât de putin conta omul si drepturile lui la niste oameni care repetau mereu, ca niste papagali, cuvintele: „Omul e cel mai mare capital”, redau următoarele:

Într-o zi la Aiud m-am trezit în celulă cu un profesor de la Academia de Muzică, compozitor, nume cunoscut ce se bucura de o anume celebritate. L-am întrebat:

- Cum ati căzut ? Mi-a răspuns:

- Eram într-o seară într-un restaurant din Bucuresti. Securitatea căuta două persoane. Cum probabil nu erau cunoscute decât cu numele, ne-au arestat pe toti bărbatii care eram acolo, ca nu cumva să scape cele două persoane. Şi eram acolo 72 de bărbati. Ei bine, toti am rămas arestati.

- Şi când s-au întâmplat acestea?

- Acum sase luni.

- Şi cu ce regim sunteti?

- Cum vedeti, cu regimul de închisoare.

- M-am mirat si i-am spus:

- Aveti răbdare! Cred că în curând vă veti elibera, nu vă pierdeti curajul.

Dar, spre surprinderea mea, am auzit mai târziu că unii, în cazuri asemănătoare au rămas în temnită câte doi ani de zile. Erau ca niste uitati, căci nici dreptul la scrisoare nu-l aveau. Erau la rând cu toti cei condamnati.

1950

Dacă anul 1949 si începutul anului 1950 au fost anii de groază ai Aiudului, anul înfometării si al uciderilor programate, din iunie 1950 au început îmbunătătiri ale hranei si ale întregului regim. Lumea, încă înspăimântată de durerile foamei prin care trecuse, se trezea acum la o nouă sperantă. Buimăcită, slăbită la extrem, ca un bolnav ce zăcuse lung de o boala grea, se înviora acum zi de zi. Dar înviorarea era lentă, abia simtită. Hrana era încă cu totul neîndestulătoare.

Dar iată că suntem pe rând chemati si anuntati că vom merge la muncă în mine. Câtiva colonei, între care si Teler, evreu de la Oradea, formau o comisie în fata căreia era adus fiecare detinut ce trebuia dus la muncă în mine. El era întrebat dacă vrea să lucreze. Toti se angajau. A pleca din Aiud era ca o înviere din morti. O astfel

de propunere, după cele prin care trecuse fiecare, cum ar fi putut să fie respinsă?

M-am prezentat si, la propunerea de a lucra, am îndrăznit a întreba:

- În ce conditii vom lucra?

Mi s-a răspuns:

- Veti avea regimul muncitorilor din mine.

Eu am adăugat:

- Se va tine seama de gradul de slăbire al fiecăruia, de uzarea în care se găseste?

Mi s-a răspuns:

- Da. Se va tine seama de starea de sănătate si de puterea fiecăruia.

Atunci am acceptat. Era în septembrie. Am fost luati si dusi la mina de plumb Baia Sprie, mină cunoscută ca fiind foarte vătămătoare. Erau acolo niste barăci, în care intrau detinutii. Erau vreo mie si mai bine. După o săptămână de regim de refacere, cu alimentatie bunisoară, cu pâine destulă, cu fasole cu carne, arpacas cu carne, dar fără lapte, am fost băgati în mine. Eram îmbrăcati în salopete vechi, cu opinci cu obiele si cu lampa de carbid în mână, ne-am urcat în lift sub supravegherea unor ostasi si am coborât în mină la orizonturile 11 si 12.

Orizontul 12 era la o adâncime de 560 de metri. Eram împărtiti pe două schimburi. Un schimb de noapte si unul de zi. Mai erau în lucru la această mină si mineri liberi, cu care nu ne-am întâlnit niciodată. Teoretic trebuia să lucrăm opt ore la un sut (schimb), dar de obicei întârziam la nouă ore si chiar la zece ore. La iesire făceam o baie caldă, luam apoi masa, care însă nu era destulă, si apoi mergeam la culcare. La miezul sutului trebuia să luăm o gustare, pe care maistrul Pop, un miner cinstit, membru de partid, când a văzut-o cât de slabă si de putină este, a început să înjure de toti sfintii. Apoi, linistindu-se, a zis:

- Las' că mă duc eu să vorbesc.

Dar nu i-a putut convinge să schimbe ceva. El însă aduna niste resturi de la cantina minerilor si le aducea. Dar ele nu ajungeau decât la câtiva dintre noi. Mina era în judetul Baia Mare si noi am început munca la 27 septembrie 1950. În mină erau emanatii de plumb si în aer plutea praful de plumb, căci nu se perfora cu apă, lucru care s-a făcut numai pe la jumătatea celui de-al doilea an de intrare în mină. Pentru a evita intoxicările cu gazele din mină, obiceiul era de a se da minerilor câte un păhărel de rachiu la intrarea în mină si o

jumătate de litru de lapte pe zi. Dar eu, precum si ceilalti tovarăsi mineri, în trei ani de zile, cât am lucrat, nu am băut nici un păhărel de rachiu si nici un pahar de lapte.

*

Maistrul Pop, om nevinovat, cum nu se poate mai credul si convins că regimul comunist va aduce fericirea în tară, ne vorbea cu pasiune de necesitatea de a lucra cu tragere de inimă „pentru binele patriei” si pentru ridicarea tărisoarei noastre slăbite după războiul ce a fost. „Toti trebuie să punem umărul”, adăuga el cu convingere, „toti trebuie să slujim tara cu dragoste”. El ne-a învătat cum să ne ferim să ne cadă ceva în cap din „cerul” galeriei sau al abatajului.

El ne-a spus ca la orice mică rănire să folosim urina care e un antiseptic puternic. Dar acest miner maistru devenea adorabil când, cu cea mai mare convingere, ne spunea: „S-ar putea să moară câte unul dintre voi, dar să nu vă pară rău, minerii nu vă vor uita si vă vor cânta la groapă marsul”.

Ah! Câtă nevinovătie era în glasul acestui miner autentic! El tinu să învătam îndată marsul

minerilor. L-a adus scris. Erau vreo trei strofe cu un cuprins adecvat muncii minerului. Muzică sumbră, cu accente aproape funebre.

Ah! Câtă bucurie simtea Pop când ne auzea pe toti cântând marsul cu energie, ca pe un bun al nostru pe care îl iubim. Era încântat. El ne spunea: „Scoateti cât mai mult minereu, că asa vă arătati iubirea de tară si de partid. Trebuie să refacem repede tara.”

Mai întreba ce mâncăm, mai aducea pâine si resturi de carne de la cantina minerilor liberi. Mai controla portia noastră de la mijlocul sutului si, când vedea ce era, înjura, se înfuria si striga: „Nu vă las. Sunteti mineri si trebuie să mâncati ca minerii.” Ne iubea real si voia să ne ocrotească. Dar ne-a lăsat. Peste câteva zile n-a mai venit. Cum era să mai vină, când avea o astfel de mentalitate? Ne-am trezit cu un alt maistru, retinut, tăcut. Dădea numai ordinele, supraveghea si controla.

Ah! Ce s-a întâmplat cu tine, Pop, cinstitule miner? Chipul tău de bărbat voinic, parcă îl văd si acum în fată. Iar sufletul tău îl îmbrătisez cu respect. Amintirea ta rămâne suavă în inima mea. Ai de-a pururi simpatia mea. Conducerea lagărului

ne-a cerut si ea să lucrăm cu spor, că fiecare an de muncă va fi considerat ca un an si jumătate din executia pedepsei. Iar guvernul a anuntat, spunea directorul, că în trei-patru ani toti vom fi eliberati pentru acest act de patriotism: munca noastră. Dar câtiva dintre noi au prins frânturile unei discutii dintre unii ofiteri care erau cu paza: „în doi - trei ani toti trebuie să-si scuipe plămânii aici. Nici unul dintre ei nu va putea ajunge afară.” Acesta era gândul ascuns al conducerii comuniste. Noi lucram cu spor fără să ne gândim la planurile altora cu noi. Eu am intrat în echipa de vagonetari.

Ei aveau rolul să încarce minereul ce cobora din abataje si să-l transporte la locul unde trebuia aruncat pentru ca niste masini să-l sfărâme si altele să-l selectioneze, despărtind minereul de plumb de steril, precum si de alte minereuri cu care era îmbibat: cupru, fier, argint aur si, rar, platină. Aveam atunci 45 de ani, mă tineam bine pe vagonet, dădeam drumul la rostogol să curgă minereul fără ca să se verse pe jos, ceea ce ar fi dat de lucru altora să-l adune, si mânam bine vagonetul până la locul de descărcare. Pe traseul vagonetului curgea apă acidulată, dar eram ager

si călcam mai ales pe linia ferată, pe care treceau rotile vagonetului, ca să mă feresc de umezeală. Atunci am întâlnit pe Iustin Pârvu, vestitul călugăr de mai târziu de la mănăstirea Bistrita din judetul Neamt, tot vagonetar. Era un bărbat tânăr, voinic, bine făcut si foarte frumos. Suflet curat.

Şase luni am lucrat ca vagonetar si am realizat norma între 125 si 160% lunar. Deci depăseam norma stabilită. Dar după sase luni mă simteam slăbit si tuseam. Plămânul nu mergea bine. Am fost mutat atunci să lucrez pe galerie în echipă cu Ilie Popescu Prundeni, fost redactor la gazeta „Porunca vremii”. Era un om excelent, cult, caracter frumos, harnic si îndatoritor si care avusese multe relatii, între care si cu fratii Octavian si Eugen Goga si cu doamna Veturia, sotia poetului. Îmi povestea fel de fel de lucruri. Am lucrat tot pe galerie, dar si în abataj, cu Romulus Dianu, unul din secretarii lui Nicolae Titulescu, gazetar foarte bun si critic muzical. Era un om care străbătuse Europa, dar fusese si în Africa si dincolo de continent. Ştia multe.

Era foarte cult si vorbea frumos. Trăise în grupuri evreiesti si era mult influentat de spiritul iudaic. Admira Talmudul si considera că este mai

pretios chiar decât Noul Testament. Nu vedeam în el bărbatul viguros, ci mai mult niste atitudini feminine. De aceea, cu toată cultura lui, nu impunea. Era un rationalist si un umanist dar fără a fi dominat de o idee fortă; de aceea un tăran dobrogean cu o cultură minimă, dar care adera cu tot sufletul la Miscarea Legionară avea mai multă fortă decât el, era mai combativ si mai energic, lucru ce-1 uimea pe Dianu. Din cunoasterea unor astfel de oameni simpli, dar plini de ardoare si avânt, Dianu a tras concluzia că astfel de oameni fac mai mult decât zeci de oameni culti, dar fără să fi aderat puternic la o idee, la o actiune. Acestia cad pe drum, dar ceilalti rămân, căci flacăra lor dinlăuntru îi mentine.

Mă expusesem prea mult înainte, depăsind norma cerută. Am examinat situatia mea. Gresisem lucrând prea mult. Trebuia să mă corectez. Să te lupti cu muntii acestia de minereu si să mori pentru comunisti depăsind norma? De ce? Nu voi mai lucra decât pentru îndeplinirea normei la care sunt obligat. Şi asa, tot timpul cât am mai lucrat, nu am realizat decât procentajul de 98-105%.

Am lucrat si cu un admirabil tânăr avocat

iesean Tudor Popescu, bărbat de înalte convingeri, întelept si optimist, calm, prevăzător, blând, caracter ferm, orizont cultural deosebit, memorie exceptională, un profund crestin ortodox, un spirit ales, modest, prea modest, fost sef al Centrului studentesc legionar din Iasi, stimat de toti cei care l-au cunoscut, un mare prieten si un talent poetic. Tot pe galerie lucram cu el. Duceam materialele sus pentru lucru: sfredele, motorină. Cu Tudorică stătusem în celulă în anul 1949. Era talentat, fire meditativă; făcuse câteva cântece frumoase ce se cântau peste tot în temnită. El conducea sania la întoarcerea de sus cu o viteză ce mă înspăimânta. Era plăcut si munca ne-a apropiat sufleteste. Despărtindu-ne, am rămas prieteni de suflet si de suferintă.

ION HEGHEDUŞ

Un om cu care am lucrat câteva luni a fost ungurul Ion Heghedus. Multimea îl socotea nebun. Era un om încăpătânat si dur. Nu avea prieteni. Căzuse pentru niste portrete ce le făcuse conducătorilor din Rusia, dar si celor din România. Se ocupase cu stiintele oculte si spunea că l-a văzut pe Lenin, Stalin si alti conducători comunisti în niste culori atât de întunecate, încât nici o

lumină nu putea fi în ei. O atmosferă întunecată era si peste Moscova si mai ales Kremlinul era atât de întunecat, cel mai întunecat loc din lume, încât nici o lumină si nici o binecuvântare nu se poate coborî acolo de sus.

Totul e întuneric din cauza crimelor, iar conducătorii de la noi, erau la fel învăluiti în umbre mari de întuneric. Când i-au găsit desenele l-au întrebat:

- Cum le-ai făcut, mă? Asa vezi tu pe luminătorul tuturor popoarelor, Stalin? Şi dă-i bătaie.

- Asa mi s-au arătat mie. Duhurile cu care stau de vorbă mi le-au arătat.

- Ce duhuri mă, smintitule?

- Cele mai mari duhuri care au coborât din cer pe pământ, ele sunt: duhul lui Asmodeos al treilea, faraon egiptean, duhul chinezului Sin-Sin si cel mai mare duh din toate duhurile, duhul lui Iisus Hristos. Ele mi s-au arătat si mi-au spus: „Ioane, tu esti fratele nostru, du-te si arată-le oamenilor si vesteste despre noi. Noi suntem cu tine. De acum înainte tu ai o misiune sfântă de împlinit. Du-te, iubite frate, si vesteste!”

- Şi cum mă, despre ai nostri ce ti-au spus, despre Gheorghiu Dej si ceilalti?

- Mi-au arătat cum sunt: întunecati si nici o lumină în ei. Vedeti că pe fiecare cum mi l-au arătat asa i-am făcut portretul. Dar nici unul dintre ei nu este în lumină, toti sunt într-un mare întuneric.

Şi dă-i bătaie… si bate mereu la el.

- Ia vezi mă, acum cum ti se mai arată? Nu-i

vezi cumva altfel?

- Nu domnule, tot asa îi văd, întunecati si răi…

Şi dă-i iar bătaie.

- Mă, înseli lumea, tâlharule. Ia vezi mâine, poimâine, cum ti se arată?…

Şi a doua zi Ion zice:

- Dati-mi ceva de mâncare că sunt sleit si nu mă pot concentra. Şi i-au dat.

- Ia vezi acum cum sunt ai nostri, mă pezevenchiule!…

- Nu vă supărati, să vă spun adevărul sau să vă spun ce vă place?

- Spune-ne adevărul că apoi mai vedem noi!…

- Sunt mai întunecati, că de când nu i-am văzut se vede că au mai făcut si alte crime si chipul lor este mai întunecat.

L-au mai bătut, l-au declarat nebun si l-au băgat la temnită. Lucram cu el.

Primeam cinci tigări pe zi si pentru că el fuma îi dădeam trei dintre ele. Era încântat. Prietenii mei mă căinau că lucrez cu un astfel de om, se temeau să nu mă influenteze în rău. Eu le-am spus:

- Stati linistiti, îl studiez. Deja am ajuns la concluzia că suferă de o hipertrofie a eului. Ion a început a mă iubi si a-mi face mărturisi:

- Esti ucenicul meu, mă bucur. După ce vom iesi de aici vom face la Budapesta un institut de noologie. Numele meu va străluci ca soarele de la o margine a lumii la alta. Şi din lumina mea va trece si asupra dumitale câteva raze, asa cum din lumina lui Hristos au trecut niste raze luminoase

si peste Sfântul Apostol Ioan. Că esti primul meu ucenic si cel mai iubit... Ştiu multe, dar nu vreau să arăt ca să nu mă mai bată. Las să se creadă că sunt nebun. Atunci ei zic: „Dă-l încolo, e un nebun”, si mă lasă în pace.

- I-ai ghicit în palmă lui V. Te pricepi?

- Da! Însă numai la unii le spun adevărul, la altii nu, ca să creadă că nu mă pricep. Ca să le spun exact trebuie să mă concentrez. Fiindcă te iubesc îti spun si dumitale ce va fi.

- Nu Ioane! Nu-mi spune ce va fi, ci ce a fost, pe urmă vom mai vedea.

Şi mi-a luat mâna. M-a uimit precizia cu care descoperea ce a fost, aproape an de an. Toate etapele importante le-a subliniat. M-a convins.

- Acum vezi si ce ar mai putea fi.

- Vor mai fi ani grei, multi, parcă ai fi ca mort într-o vegetare tristă. Apare apoi o mare cumpănă, un prag între viată si moarte. Nu e clar. Se pare că-l vei trece. Apoi se deschide o perioadă limpede de lumină. Vei avea familie, vei trăi bine, totusi cu greutăti si mai la urmă vei fi fericit.

După ce am „copturit” pe galerie ne-am asezat unul lângă altul să ne odihnim pe niste pietre. Şi dintr-o dată mi s-a părut că o bucată din tavan nu stă bine si poate să cadă peste noi. I-am spus:

- Nu stăm bine si iată o bucată din tavan stă gata să cadă peste noi. Trebuie să o copturim si să plecăm.

- Nu! Nu mă scol de aici. Sunt predestinat! Cum mi-as mai îndeplini misiunea dată de „fratii mei”: Asmodeus al III-lea, Sin-Sin si Domnul

Hristos?

Şi nu voi să se ridice.

Eram în Vinerea Pastilor, zi de mare doliu, de meditatie si reculegere. Asa într-o doară l-am întrebat:

- Oare de ce va fi fost răstignit Hristos? Cum ti se pare?

- Hristos a vrut să dea un halou universal, un semnal de alarmă lumii: „Alo, alo, aici Hristos, spiritul suprem. Vă anunt, luati seama, e în fată un popor criminal, poporul evreu. El vrea să mă omoare. Păziti-vă de acest popor!... E un popor criminal!...

Ştiam că este un sovinist ungur, dar nu stiam că este si un antisemit atât de mare si că ar putea da jertfei Mântuitorului o interpretare atât de falsă. Declaratia lui mă făcea să înteleg cât de mult întunecă mintea sovinismul si o scoate de pe linia realitătii.

L-am întrebat dacă e salasist[15], si a afirmat: „Da, am făcut războiul cu gradul de căpitan”.

Ne-am despărtit mai târziu în conditii frumoase de prietenie si apoi nu am mai aflat nimic despre el. Le-am spus prietenilor concluzia:

- E un bolnav psihic, cu o răsturnare a eului, care l-a dus la hipertrofia eului, dar nu e periculos decât prin sovinismul lui unguresc extrem. În aceste ocazii ar putea fi rău.

PREOTUL ŞERBAN

[15] Partizan al lui Salaszi

Într-o zi, preotul dobrogean Şerban, îmi spuse:

- Temperatura ridicată si efortul de mină, după foamea prin care am trecut, mi-a îmbolnăvit grav inima. De mai lucrez în mină, mă distrug complet. M-am hotărât să nu mai lucrez si să cer o muncă la suprafată.

- Hotărârea e riscantă, i-am spus. Suntem condamnati la *travaux forcees*. Refuzul poate aduce împuscarea. Esti hotărât să mori?

- Da! Neapărat. E singura mea sansă. Altfel si asa mor mai târziu, distrus complet de boală, dar dacă nu mă împuscă pot să mai trăiesc.

- Roagă-te si pregăteste-te.

Mi-a spus:

- Am lăsat o nevastă cu copil mic, te rog îngrijeste-te, de scapi, si, dacă voi muri eu, să afle cum am murit eu. Nu din lasitate am luat hotărârea mortii, ci în extremis: singura sansă de a mai fi bun de ceva.

I-am promis. Mi-a spus:

- Închină lui Dumnezeu un gând bun pentru mine.

În noaptea ce veni, Nelu Rusu, un avocat legionar din Bucuresti, visă că erau trei lumânări

aprinse într-un loc în lagăr si una s-a stins pe neasteptate. El spuse visul si, Heghedus, ce era în baracă cu el, spuse: „Astăzi o moarte fulgerătoare se va petrece printre noi.” Şi au intrat în mină. Şerban n-a vrut să intre în mină. A fost pus să adune pietre în lagăr. Pe când le aduna, un soldat din cei cu paza a tras un glont în el si a căzut mort. Administratia a justificat moartea că detinutul a încercat să fugă peste gard. Prezicerea lui Heghedus s-a împlinit întocmai. După eliberare, eu n-am putut lua legătura cu sotia preotului Şerban să-i arăt situatia dramatică în care s-a găsit sotul ei când a fost împuscat. Dar erau unii dobrogeni în lagăr care stiau de împuscare si de boala lui. Am aflat că soldatul ce a tras a fost răsplătit cu un concediu de sapte zile.

GABRIEL CONSTANTINESCU

La mina Nistru am cunoscut o figură cu preocupări deosebite: Gabriel Constantinescu. E fiul scriitorului sibian Paul Constant, cunoscutul romancier. Fost ofiter de cavalerie, locotenent, după epurare a studiat filosofia. Cu toată oboseala muncii din mină, cu toate că nu aveam acolo nici

creion, nici hârtie, el a reusit să găsească putină hârtie si să însăileze câteva mici eseuri filozofice.

Le-am văzut si eu, erau încercări reusite. Dar nu aceasta e interesant, ci preocuparea. Medita în liniste si-si exprima gândurile în scris. După eliberare am cunoscut pe părintii lui si pe sotia cu cele două fiice. Sotia lui a fost si ea condamnată la ani de temnită.

IOAN ARGHIROPOL

Pedepsit într-o zi de sărbătoare cu câteva zile de carceră, mă bucuram că voi avea câteva ore de liniste ca să meditez asupra sărbătorii. Dar alături era cineva care era închis mai dinainte: Ioan Arghiropol. Tot timpul am conversat în soaptă amândoi. Era învătător dobrogean din satul Ciocârlia, judetul Constanta, care în timpul comunistilor ajunsese profesor. Arestat legionar, fusese seful pivnitelor Murfatlar, pe la care a trecut si Gheorghiu Dej. Scund, îndesat, era un om foarte plăcut prin inteligenta lui deosebită, tinută frumoasă, caracter ferm, hotărârea nedezmintită de a rămâne pe o linie de onoare. A primit multe pedepse pentru dârzenia lui. De origine greacă, el si-a însusit pe deplin idealurile neamului nostru si

spiritul românesc. A câstigat stima tuturor si ura personalului administrativ. El mi-a spus că într-o discutie cu Levente, constăntean, ajuns ministru comunist, acesta i-a spus: „Vă felicităm pe voi legionarii fiindcă v-ati împotrivit cu hotărâre cererilor germane de a ocupa noi pozitii economice în România. Ati interzis pătrunderea capitalului german în marile întreprinderi industriale românesti. Ati dovedit fortă si eroism. Lucru care v-a costat si a dus la lovirea si doborârea voastră de nemti. Noi nu am putut rezista presiunilor si lăcomiei sovietice. Astfel ei au pus mâna pe toate bunurile poporului român si le exploatează în chipul cel mai nerusinat, ca si când ar fi stăpâni. Iar noi nu ne putem împotrivi."

GICĂ (GOGU) LĂPUŞNEANU

Ne-am trezit în lagăr cu un nou venit, numit Gogu Lăpusneanu. Bucurestean, doctor în stiinte economice, fost director al gazetei „Seara", om frumos si foarte bine făcut, de vreo 40-45 de ani.

- Ce hram purtati ? Cum ati căzut? l-am întrebat.

- Se aduceau în tară niste elogii

nemaipomenite lui Stalin, si atât de multi îi făceau ode, încât m-am înfuriat. Era o decădere totală. Călăul era preamărit. N-am mai putut suporta si am început să scriu în versuri la adresa lui niste atacuri fulminante. Am umplut un caiet si începusem altul. Trebuia să se ridice cineva împotriva acestei preamăriri. Şi m-am ridicat eu. Dar s-a auzit si mi-au găsit caietul.

M-au întrebat:

- Despre el vorbesti? Despre luminătorul popoarelor?

- Da, despre el.

- Cum ai îndrăznit? Şi dă-i si dă-i...

Bătaia a fost strasnică. Şi m-au condamnat la sapte ani. Nu difuzasem poeziile mele contra lui, asa că mi-au dat o pedeapsă mică. Nu-mi pare rău; dacă nu le scriam înnebuneam. Asa sunt linistit.

Ne-am împrietenit. Avea o tinută demnă si suporta cu tărie lagărul. Mi-a spus că el câstiga afară, înainte de comunisti, bani „cu lopata”. Din ce mi-a povestit l-am înteles: avea un creier înclinat spre afaceri lucrative. L-am întrebat:

- Şi dacă vei iesi afară vei mai câstiga?

- Da! Tot asa voi câstiga banii, cu lopata.

Prin scrisul lui anonim, acest om reabilita pe

atâtia scriitori ce au căzut în cultul lui Stalin. Pentru scrisul si pentru tinuta lui aveam pentru el stimă si simpatie.

TONI VOICULESCU

E posibil să-l trec cu vederea? Ne-am veselit tot timpul cu glumele lui. Era fost comisar de politie în Bucuresti. Era un mare muzician si avea o formatie de jazz cu care mergea pe la nuntile mari din Bucuresti.

Era încă tânăr, sub 40 de ani. Noi, minerii detinuti eram plătiti cu 100 de lei pe zi, din care peniteniciarul lua 80 de lei, 10 lei erau pentru îmbunătătiri de hrană cu care se putea cumpăra biscuiti, bomboane, rahat si tigări, iar 10 lei se puneau la CEC pentru fiecare.

Două duminici pe lună nu intram în mină. Seara în baracă ne suiam pe paturi si Toni ne cânta tangouri si tot felul de cântece. Elisabeta trecea de la un cântec la altul cu atâta usurintă încât ne uimea. Era o destindere pentru toti. La urmă cineva umbla cu boneta în care puneam pentru Elisabeta bomboane, tigări, rahat, biscuiti. Militianul ne spunea câteodată: „Toni, să mergem

în cameră să tii un cuvânt.” Intram în cameră si Toni începea: „Ne-am adunat aici ca să ne întâlnim...” si apoi continua într-o astfel de formă încât toti ne prăpădeam de râs.

Dacă directorul îi spunea:

- Toni, simt aici o durere sub sold, ce poate fi?

Toni dădea imediat diagnosticul:

- Congestie pulmonară la piciorul stâng.

Toti cum îl vedeau, înainte de a spune prostia începeau să râdă. Era plăcut, vesel si pe nimeni nu ar fi putut jigni cu vreun cuvânt.

La iesirea din mină în care uneori întârzia peste jumătate de oră, Toni văzâdu-mă putin meditativ, venea lângă mine si spunea: „Părinte, eu am iubit gusterii” si începea să danseze ca să mă înveselească. Începea să cânte un catren, imitând pe un evreu:

„Soacră-mi azi noapte
Când dormea în pat
Ciasul din purete
I-a căzut în cap;
Ciasul din purete
I-a zdrobit ei nasul
Nu aduce anul
Ce aduce ciasul.”

Toni era un om admirabil pe care atât detinutii cât si administratia îl iubeau.

FELICITĂRILE ŞI MULŢUMIRILE GUVERNULUI

Detinutii politici si-au însusit repede munca. Lucrau cu atâta spor că i-au speriat pe minerii liberi. Ei lăsau în mină sub bolovani câte o scrisoare: „Ce faceti, ne omorâti! Cum ridicati asa norma?”

Noi nu voiam să le facem rău, dar mi se spunea: „Dacă nu dati astăzi atâta minereu, nu puteti iesi din mină. Şi trebuia să stăm să dăm vagonetele cerute. Oricum, de multe ori eram mai priceputi decât minerii liberi. Între noi erau ingineri, tehnicieni, si stiam mai bine unde să dăm găurile cu perforatorul ca la explozie să se facă rupturi cât mai mari. Lucram din greu si foarte constiinciosi. Unii lucrau în locuri foarte calde, lepădau cămasa si cizmele dacă aveau cizme (căci în unele locuri umede se dădeau cizme în locul opincilor), acestea se umpleau de sudoare în timpul sutului. Am depăsit repede pe minerii liberi în ce priveste productia si tindeam spre dublarea ei. Într-adevăr, unii lucrau fără socoteală, uitând

pentru ce lucrau si că trebuia să îsi crute viata. Nici sabotaj, nici obstructie, dar nici exces. Unii erau dusi de sloganele care circulau: „Fiecare lopată de minereu în plus este un pas spre libertate!” sau „Cel ce munceste bine ajută la refacerea tării!” si altele.

Auzind de rezultatele muncii noastre, guvernul ne-a trimis multumiri si felicitări. Am fost adunati să ni se citească aceste multumiri. Era un îndemn să continuăm în acelasi ritm că va fi spre binele nostru.

Unii erau încântati de cuvintele primite si sperau că dacă vor munci mai mult vor putea să-si vadă sotiile si copiii. În cunoscutii în care aveam încredere si îi pretuiam le spuneam discret:

- Cum poti lucra asa nebuneste? Te distrugi!

Dacă el îmi spunea plângând:„ Of! Mi-e dor de casă si de copilasi. Văzând cum lucrez poate se vor îndura si mă vor elibera”, atunci îl strângeam la piept, îl sărutam si îi spuneam:

- Nu! Ei nu se tin de cuvânt. Dacă lucrezi asa atunci într-adevăr nu-i vei mai putea vedea. Lucrează cumpătat si cinstit economisindu-ti fortele, fă-ti norma si nimic mai mult si astfel poate vom mai ajunge să-i vedem pe cei dragi,

altfel nu!

E de mirare cum unii, oameni în toată firea, se puteau înșela atât de mult în sperantele lor si în felul cum întelegeau lucrurile.

GHEORGHE JUNCU

Un tânăr care m-a impresionat foarte frumos a fost moldoveanul Gheorghe Juncu. Cu un corp robust si plin de putere, lucra la perforator cu o fortă surprinzătoare. Arăta mare pricepere. Nu se cruta. A ajuns repede să facă două norme într-un sut. Dezbrăcat, corpul lui era atât de frumos încât îl admirai ca pe al unui cerb din pădure. Administratia l-a remarcat si l-a ridicat repede la rangul de maistru. Se misca acum peste tot, controla, dădea sfaturi, ajuta. Spărgea bolovanii cu barosul, acolo unde unii întârziau. Era un foarte bun camarad si un foarte bun miner.

Şi ceilalti a trebuit să învătăm si să dăm un examen ca să devenim mineri. Am dat si eu acest examen la inginerul Ion Bujoi si am reusit să ajung miner calificat. Dar priceperea mea era atât de mică... Dimpotrivă, Juncu era ca un inginer de mine. La iesirea din sut făcea situatia ca un

inginer adevărat. Era iubit de mineri pentru spiritul lui de dăruire. Ajuta pe toti. Condor, ungurul, maistru oficial, îl iubea mult.

Singurul lucru pe care eu i-l imputam era lipsa de grijă de sine.

Robit de răspunderile de maistru uita de sine, de nevoia de a se odihni si de a-si cruta putin viata. Avem si obligatia de a răspunde de noi însine, de sănătatea noastră si de păstrarea ei, căci ceea ce ne-a dat Dumnezeu bun nu trebuie să-l distrugem prin nesocotintă,

Plecat de la Baia Sprie după jumătatea anului 1951, nu stiu cum se va fi manifestat la ora aceea, deja unii îl socoteau vândut, dar eu nu stiu să fi făcut vreun rău.

AUREL PASTRAMAGIU

Dintre tinerii ce au stârnit admiratia mea, si pentru care am dat slavă lui Dumnezeu că în neamul nostru au putut creste niste vlăstare atât de minunate, este si Aurel Pastramagiu, bucurestean, născut în 1922.

Fusese locotenent de marină si, epurat, făcuse apoi filosofia. Plin de credintă, stia texte întregi din acatiste, pe care le reproducea cu

usurintă, având preocupări literare deosebite. Făcu câteva poezii frumoase între care „Aiudul”. În ea descria realist si cu talent atmosfera apăsătoare a Aiudului. Nu o pot reproduce, ar fi fost ceva interesant. Discutam multe lucruri cu el, despre conditia noastră de detinuti, despre patria noastră, despre sovietici, despre tirania lui Stalin si despre viitorul lumii si al nostru. El mi-a descris cum s-a predat flota noastră în mâna rusilor.

A treia zi de la 23 august 1944 toată flota noastră de război si cea de transport era adunată în rada portului Constanta. Amiralul Măcelaru, seful flotei române, a spus tuturor:

- Suntem în asteptarea rusilor cu care acum suntem tovarăsi de luptă contra nemtilor. Iată, se apropie flota rusească. Când apare, ai nostri salută si rusii răspund. Apoi rusii trec pe vasele noastre si comandă: „Ofiteri, treceti în cabine!”Am intrat, iar ei au intrat peste noi, ne-au dezbrăcat si ne-au luat cizmele. Apoi ne-au trimis acasă. Am plecat în ciorapi. Apoi au luat toată flota noastră. N-au lăsat decât trei vase de transport. Asa de frumos s-au purtat. În astfel de conditii începeam colaborarea. Ce puteam astepta, atunci, în viitor, dacă acestia erau oamenii?...

Cum se explică acestea, mă întrebam? Poporul rus e un popor blând si omenos, iar aceste fapte sunt faptele unor golani, unor hoti si derbedei. Sunt ele caracteristice poporului rus? Nu, nicidecum. Ele sunt rezultatul comenzii criminalului Stalin. Iată cum un criminal strică un popor si îl împinge la acte contra firii sale, dar perfect potrivite cu răutatea celui ce le comandă.

ION DUMITRU

Iarăsi m-a impresionat în chip deosebit căpitanul comandor Ion Dumitru, ofiter de aviatie. Era foarte credincios si manifesta o dorintă mare de informare si de cunoastere a problemelor religioase. Dat repede afară din armată, a urmat dreptul si filosofia. Când l-au arestat terminase dreptul, dar mai era încă student la filosofie, teologie si biologie.

Cum ar fi posibilă lumea fără un Creator? Cum ar fi posibil un ceas fără ceasornicar? Există numai materia? De ce nu vedem în lume spiritul? E el un derivat al materiei? De ce atunci e de altă natură? Cum materia lasă să plece din ea un produs de altă esentă decât ea si de o calitate

superioară ei? „Dacă materia e cauza spiritului, atunci spiritul e efectul ei”. Cum de efectul e superior cauzei si de altă esentă? Oare nu vedem în toate că efectele sunt proportionale cu cauzele lor si de aceeasi natură, de aceeasi calitate si asemănătoare cu cauzele ce le-au produs? O vacă fată un vitel, leoaica un leu, gâsca o gâsculită, o femeie naste un om, nu un zeu. Cum materia s-a abătut acum de la legile ei si în loc să producă un făt material a născut unul spiritual? De unde acest bastard iesit din materie? Poate explica materialismul acest lucru? Nu!

Atunci de bună seamă că spiritul nu poate fi fiul materiei, ci el trebuie să aibă un alt tată, asemănător cu el si pe care noi îl numim Dumnezeu. S-a organizat materia singură? Dar cum ar fi putut-o face?

Calitătile ei sunt: greutatea, volumul si întinderea, e netedă sau zgrumturoasă, nemiscarea (căci numai în materia organică vedem miscarea), lipsa de ratiune. Materia e oarbă. Cum s-a putut organiza neavând ratiune? Căci organizarea presupune o judecată, un plan, o imaginare a asezării ei în spatiu si o putere de a întruchipa planul într-o realitate palpabilă. Deci

materia nu s-a putut organiza singură, ci a avut un organizator întelept si puternic.

Discutiile noastre erau linistite si plăcute. Acest oltean din Dolj era nesăturat de discutii. El mi-a descris marile lupte de la Orel-Tula din vara lui 1943.

A luat parte la ele. Aici s-au întâlnit două idei ofensive în luptă: ideea comandamentului german de a sparge frontul rusesc si a comandamentului rus de a-l sparge pe cel german. Restul frontului era în stationare. Aici nemtii au adus 8.000 de tancuri si toată aviatia. Rusii au adus 7.000 de tancuri, toată aviatia, sute si sute de tunuri, mitraliere, etc.

Lupta a tinut peste două săptămâni si a fost înspăimântătoare. Nemtii au reusit să pătrundă cu tancurile în dispozitivul sovietic, făcând o bresă, dar nu au putut înainta. Au trebuit să se retragă. Valuri după valuri stucasurile germane si aviatia română, zi si noapte, treceau la atac.

Era o atmosferă de apocalips. Rusii n-au putut fi înfrânti. S-ar putea spune mai justificat că tancurile cu tunurile rusesti au învins tancurile germane. Aceste lupte au arătat că nemtii nu pot pregăti un efort mai mare ca acesta, dar rusii pot

aduna o armată si să facă un efort la fel sau si mai mare, deci, logic, nemtii au pierdut războiul.

În aceste lupte - mi-a spus Ion Dumitru - unii aviatori români necăsătoriti, voind să crute viata unor camarazi ai lor căsătoriti, i-au rugat ca în locul lor, al celor căsătoriti, să se ducă ei la atac, ceea ce de multe ori s-a si întâmplat.

PREOTUL NICOLAE PÂSLARU

Una din figurile cu frumoasă reputatie de temnită pe care voiam s-o cunosc a fost părintele Nicolae Pâslaru din judetul Roman, fost sef al judetului Roman în scurta guvernare legionară din 1940-1941. Şi iată, ne-am întâlnit în aceeasi echipă de lucru, într-un abataj unde trebuia să cărăm cu câte o trocută minereu mărunt si să-l aruncăm în rostogol.

Cele două luni cât am lucrat împreună au constituit pentru mine o mare plăcere. Am descoperit în el un preot de mare calitate, teolog excelent, constiincios la limita extremă. Am învătat multe de la dânsul.

„Trebuie să facem lucrul cum trebuie si nu de mântuială, să se vadă că suntem popi”, preciză el

când am început munca împreună. Era linistit si senin, desi lăsase acasă o sotie si două fetite fără bogătie, iar sotia fără un serviciu. „Dumnezeu va avea grijă si de ele”, spunea, si le lăsa si pe ele si se lăsa si pe el în voia Domnului.

Într-adevăr, nu puteam face nimic pentru familiile noastre, de aceea orice grijă trebuia lăsată deoparte.

Într-o zi m-am întâlnit singur, pe galerie, cu un maistru civil care m-a recunoscut.

- Nu sunteti dumneavoastră profesorul Grebenea? m-a întrebat.

- Da, eu sunt.

- Ati fost profesorul fiului meu în Petrosani.

- Da?!

- Păi nouă ni s-a spus că toti sunteti niste criminali dintre cei mai răi.

- Toti sunt ca mine, i-am răspuns. Nimeni nu e criminal, suntem toti detinuti politici.

- Înteleg acum. O, domnule profesor. Vreau să vă ajut.

- Nu! Nicidecum. Acesta e un lucru foarte riscant pentru dumneata. Binele ce l-ai putea face e mic în comparatie cu primejdia la care te-ai expune. În astfel de cazuri ei sunt de o duritate

extremă. Nu numai că te-ar da afară din serviciu, dar ar urma si bătaie multă, si cine mai stie ce. E de ajuns să stii că suntem detinuti politici si să ai putină consideratie fată de acesti mineri. Îti multumesc, si i-am strâns mâna. Cum puteam băga în foc un astfel de om? Poate nu-si dădea seama de primejdia în care intra.

Demni de remarcat pentru tinuta lor frumoasă la Baia Sprie sunt multi si ei ar trebui elogiati, dar memoria mea zadarnic le caută acum numele. De aceea, cer iertare pentru această insuficientă a mea. Altii vor suplini această lipsă.

Prezint câtiva pe care nu i-am uitat.

NICOLAE GOGA

Arhitect din Craiova, era din formatiunea arhitectilor legionari care în 1940 plănuiseră să facă un tip de clădiri care să reprezinte stilul autentic românesc de case cu toate notele lui caracteristice. Era un ins robust si plin de sănătate fizică si spirituală. Vesel si senin, purta cu bărbătie greutatea clipei si, uneori, cu o notă de umor care descretea fruntile.

Cum Octavian Goga, marele poet, avea origini

macedonene, nu stim dacă Nicolae Goga, arhitect distins, nu va fi fost si el de origine macedoneană.

NELU RUSU

Avocat ardelean căzut în temnită cu unii arestati în Bucuresti. Era cu vreo zece ani mai tânăr decât mine, dar purta notele unei nevinovătii, unei candori ale unui tânăr de 20 de ani. Un cuvânt mai liber, cu două întelesuri, îl făcea să rosească ca o fată mare. Anii nu-i alteraseră nevinovătia funciară, nu-l contrafăcuseră. Era omul condus de principiile moralei crestine si legionare. Căuta ce e drept si cinstit. Retinut, n-ar fi fost în stare să supere pe cineva cu un singur cuvânt. Avea o mare credintă legionară ascunsă în inima lui, un om pasnic si ales.

LUCA DUMITRESCU

Originar din Dâmbovita, profesor de filosofie, foarte instruit; făcuse si istoria artelor. Îl admira pe Arghezi pe care, liber, îl vizitase de mai multe ori. Făcea dese expuneri literare pentru cei tineri.

Tot el a prezentat frumos pe pictorii Renasterii italiene si pe alti pictori. Legionar, era prieten cu legionarii bucuresteni. Purta bine temnita. Sufletul îi era tare, dar trupul mai slab. O tuse cu flegmă nu prevestea nimic bun pentru el. Nu stiu ce s-a petrecut mai târziu cu el. Îl asteptau o sotie profesoară si două fetite. O curiozitate: era născut în aceeasi zi, în aceeasi lună si în acelasi an, cu sotia sa, cu o diferentă de 6 ore.

DUMITRU SOLCAN

Un ins cu totul distins si care făcea o impresie deosebit de frumoasă, chiar în salopeta de miner, a fost Dumitru Solcan.

Legionar inginer din Solca Bucovinei, el purta cu sine un aer de tinerete si prospetime si de vigoare. Nu-mi amintesc de vreo discutie cu dânsul, dar silueta lui distinsă îmi stăruie în amintire. Ştiu că se bucura de pretuire între cei ce l-au cunoscut.

SEBASTIAN MOCANU

N-ar fi fost de mirare să nu-l găsesti printre

cei arestati? El e nepotul lui Horia–Nicola Ursu, eroul revolutiei din 1784. Profesor de filosofie. Ungurii, stăpânii Ardealului, în prima parte a guvernării comuniste la noi, până în 1956, l-au cules, dându-i temnita.

Bine făcut, robust fizic si sufleteste, prezenta o notă de încredere si vigoare. Cult si meditativ, avea fortă în expuneri literare sau filosofice. Era si el legionar. Aici trebuia să fie de bună seamă locul lui. Din păcate timpul nu mi-a permis să-l cunosc prea bine ca să-i fac o prezentare mai deplină, căci am fost mutat la mina Nistru.

PREOTUL ORTODOX VALERIU ANTAL

L-am cunoscut încă de la Aiud. Căzuse cu „Sumanele negre”. Când treceam să vărs tineta suflam discret un salut, când se putea, la usa lui.

Era nepotul patriarhului Miron Cristea, care era din Toplita. Bărbat robust, bine legat, preot de înaltă constiintă, tată a patru copii. Iată-ne laolaltă la Baia Sprie. Pe multi i-a întărit cu vorba lui înteleaptă, pe multi i-a luminat prin explicatiile teologice ce le-a dat, căci era un preot bine pregătit. Se bucura de mult prestigiu. Cu un glas

frumos desfăta în clipele libere, si mai ales duminica seara, în vreo baracă, pe multi cu doinele ardelene. Era plin de vigoare. Echilibrat si atent, toate le desfăsura cu întelepciune si cu un gând viteaz.

Împreună cu el si cu diaconul Teodor Bej am făcut slujba Învierii în mină în 1951.

DIACONUL TEODOR BEJ

Bănătean din judetul Arad, tânăr plăcut si cuminte, extrem de evlavios, cu o memorie minunată. Ştia pe de rost nu numai Sfânta Liturghie, ci si toate rugăciunile ce le citeste preotul în timpul ei. Sentimental. I-a murit logodnica, Voichita, tocmai când urmau a se căsători. O iubise mult si n-o putea uita.

Când două tinere surori svăboaice mergeau, în urma ordinului primit, să se predea rusilor ca să le ducă la lucru, fără să stie cine sunt ele, întâlnindu-le pe drum, a luat imediat pe una si s-a cununat civil cu ea ca s-o salveze. Apoi făcu si cununia religioasă si ea îi deveni sotie.

Arestat ca legionar, am aflat că sotia l-a asteptat cu toate presiunile oficiale de a se

despărti. Muri încă tânăr, nu stim în ce împrejurări. E una din jertfele ce le-a dat preotimea română pe altarul durerii patriei. Dumnezeu să-i ierte păcatele si să primească jertfa lui.

ION SCURTU

Ofiter, maior de vânători de munte, român din Brasov, din românii „trocari”. A făcut parte dintr-o unitate de apărare a regelui Mihai.

Fidelitatea lui fată de acest rege infidel i-a adus temnita. Bărbat viguros si om de nădejde, nationalist, trocar adevărat. Mi-a vorbit cu mândrie de „junii” brasoveni cu costumele lor nationale care continuau o veche traditie românească în Brasov, cu unele serbări la anume zile ale anului.

Era îndrăgostit de muzică. Dar specialitatea lui în muzică era fluieratul. Ne retrăgeam în mină la un loc discret si fluiera fragmente din operele marilor muzicieni, balade, doine etc. Dar fluiera atât de frumos că n-as fi crezut că e posibil acest lucru. Era un artist, era cuceritor. Mare talent.

A căzut însă pradă unor minciuni; si anume:

administratia a primit de la Bucuresti gazete ca Scânteia si altele, scrise numai pentru detinuti, si le-au introdus în mină prin muncitorii liberi. Le-am citit si eu. Unele gazete erau în ungureste. Toate arătau că armata americană vine si ne eliberează. Condor, un maistru ungur care intra în mină cu noi, protestă la telefon violent că întârziem cu iesirea din mină chiar si acum când armatele americane au intrat în Timisoara. Toate erau mincinoase si pregătite să te inducă în eroare. Unii credeau că acest lucru e adevărat, altii nu, între care si eu. Dar am spus:

- Ei vor să vadă reactia noastră. Însă, dacă e adevărat, acum trebuie cea mai mare retinere si prudentă. Acum nu trebuie să supărăm deloc pe asupritorii nostri care, în furie, când ar intra armata americană în lagăr ne-ar putea ucide cu mitraliera ca să ne predea morti.

Maiorul Scurtu a căzut victimă acestei viclenii. Nu era în schimb cu mine, că-l preveneam si nu făcea această greseală. Intrând în lagăr, de la întoarcerea de la lucru, ar fi spus unui căpitan: „Şi-acum să văd ce veti face voi care ne-ati asuprit!” si ar fi avut cu el o confruntare în cuvinte, violentă.

După aceea el a fost bătut atât de tare încât nu s-a mai putut reface ca să reziste în viitor greutătilor de temnită si să se elibereze. Căci nu cred că avea o condamnare mai mare de 10 ani.

DIACONUL ILINESCU

În lagărul de la Baia Sprie era si diaconul Ilinescu. Un om de multă sensibilitate si puritate morală. Avea o voce fermecătoare si o credintă mare. Originar din Iasi, lăsase acasă cinci copii mititei. Dar ducea temnita cu vigoare, cugetând că Domnul va avea grijă de ei. Ştia să se insinueze în discutii cu cei nelinistiti si să strecoare în inimi sperante si încredere. Cald si plăcut, a fost de folos multora, mai ales celor tineri.

NICOLAE SIMIONESCU

A fost seful studentilor legionari din lasi până la arestare, în noiembrie 1948.

Suferintele lui în anchetă au fost multe si mari. Şi ele s-au repetat si după terminarea anchetei si condamnare. Între anchete, prin perete, am vorbit cu el si am înteles marile

încercări prin care a trecut. A rezistat eroic si a rămas curat. A pătimit muceniceste.

Mai e viu printre noi datorită milei lui Dumnezeu, a unei constitutii fizice puternice si a unei ereditāti viguroase. Mi-a produs o profundă impresie. El a rezistat printr-un puternic simt al răspunderii, prin rugăciune si printr-o constiintă morală sensibilă.

MARIN TUCĂ

Îmi căuta prietenia un tânăr locotenent oltean: Marin Tucă. Tot „verde” si el. Discutam mult cu el. Era cuminte de tot, ca o fată mare, cum se zice. Cred că era un ofiter de elită; am dedus că era foarte capabil. Suporta greu asuprirea. Era tip de vultur, nu se simtea deloc bine în „cusca” temnitei. Vedeam în el eroul, luptătorul neînduplecat.

- Va trebui să plec de aici, mi-a spus el într-o zi. Nu pot suporta situatia aceasta. Vreau să evadez.

I-am spus:

- Asta-i conditia noastră acum si nu va fi schimbată multă vreme. Comunistii sunt tari si

acum au crescut si mai mult în putere: au comunizat China. Nu văd o schimbare curând. Venirea americanilor, pe care o asteaptă atât de mult unii, e o himeră. Au puterea, dar nu au forta morală să se miste pentru noi. Nu ne putem rezema azi câtusi de putin pe ei. Nu uita că si rusii au acum bomba atomică. Evreii le-au pus-o în mână. Mai târziu îsi vor da seama ce greseală au făcut. Noi nu ne putem rezema decât numai pe Dumnezeu. El e singurul reazem. Dar e un reazem nebiruit. Hai să ne lăsăm în voia lui, va găsi El calea mântuirii noastre. Să mai avem răbdare.

Dar nu se linistea. Vorbeam în fiecare zi împreună si din zi în zi îl pretuiam mai mult. Era un suflet mare. Nu se putea potoli, nu renunta la gândul evadării. Atunci i-am expus ce mari riscuri cuprinde în sine o astfel evadare. Dacă ai reusit să iesi de aici si să ajungi undeva, afară, oamenii sunt atât de speriati că nu te primesc, sau te primesc cu greu, sau te primesc pentru putin timp.

- Încerc riscul acesta, mi-a spus.

- Nu te sfătuiesc, dragul meu, din inimă te rog, renuntă.

- Nu! Nu pot!

- Dumnezeu să-ti fie într-ajutor. Şi l-am

sărutat. Apoi vreo două săptămâni m-a evitat. Am înteles de ce. Voia să nu mă expună, să nu creeze bănuiala că l-am îndemnat eu.

Am auzit apoi că a evadat printr-un plan fantastic, greu de imaginat. Iesirile din mină erau păzite si nu se putea evada, iar din lagăr era imposibil. Şi totusi el din mină a evadat. A iesit pe poarta ce se deschide când un transport de vagonete cu minereu trebuia să fie scos afară din carieră. Planul a fost extrem de ingenios si ne-a mirat pe toti. Nu-l pot descrie, dar a fost ceva ce numai o inteligentă rară putea concepe.

Am auzit mai târziu că a ajuns într-un sat, că l-au primit unii, dar că l-au silit, de frică, să plece repede si că l-au prins si l-au împuscat.

Mi-am zis în inima mea: cu mintea lui atât de ascutită a fi ajuns un general de mare calibru dacă ar fi avut alte conditii. Şi cât de pur era acest om!

Se vede că cei curati trebuie să dea primele jertfe.

SFINTELE PAŞTI ÎN MINA BAIA SPRIE

Se apropiau Sfintele Pasti, Învierea Domnului nostru Iisus Hristos. Cugetam la acest mare si

sfânt praznic. În iconomia mântuirii, Domnul a rânduit să-i premeargă Patima, chinurile, jertfa cea izbăvitoare Învierii. Trebuia si noi să trecem prin focul suferintei ca să ne curătim si apoi să asteptăm Învierea.

Detinutii nostri lăgăristi erau văzuti tot mai des în atitudini de meditatie si rugăciune. Cu fumul lămpilor de carbid, în abataje sau pe stâncile de pe galerie, făceau pe pereti cruci, unele mai mari până la o jumătate de metru, altele mai mici.

- E semnul izbăvirii, părinte, si noi vrem să-l vedem peste tot, spuneau. Noi suntem crestini si credem că si de la Crucea Domnului putem primi un ajutor.

În săptămâna Patimilor, unii detinuti au zis:

- Ce-ar fi, părinte, ca la Sfintele Pasti să facem o slujbă în mină? Să serbăm si noi Învierea!

- Nu e permis, dar, dacă doriti, să încercăm să o facem. Păstrati discretia, ca să nu audă agentii turnători.

De la om la om au fost anuntati cei ce trebuiau să participe la slujbă, căci de unii ne temeam să-i anuntăm.

Cu o bucurie ascunsă se astepta Ziua Învierii.

Veni Vinerea - ziua marii si Sfintei Patimi - si administratia ne-a dat după ciorbă cea mai bună mâncare. Dar detinutii au preferat să postească. Unii n-au vrut să primească friptura. Eu am primit-o si am păstrat-o pentru ziua Învierii.

Niciodată nu s-a mai dat friptură. Dar de acum se va da si în viitor în Vinerea Patimilor la detinuti să se „spurce” cu mâncări de dulce.

La orizontul 12 unde lucram eu, la 560 de metri adâncime, mai lucra si preotul Valeriu Antal si diaconul Teodor Bej. Ne-am înteles împreună cu bucurie si entuziasm.

Am intrat seara în mină, în noaptea Pastilor. Cei anuntati stiau ce va fi. Mai înainte de ora 12:00 noaptea s-au tras „clopotele”. Cum? Niste sfredele legate unul de altul în pozitie verticală erau ciocănite cu un alt sfredel si sunetul trecea de la unul la altul încât aveai impresia că sunt chiar niste clopote adevărate. Tragerea „clopotelor” era anuntul ca oamenii să coboare pe galerie la locul stabilit pentru sfânta slujire. Din toate părtile coborau oamenii cu lămpile de carbid aprinse si luau loc.

Noi preotii nu aveam nici sfintele odăjdii, nici sfintele vase, ci eram în salopete si opinci. Asa am

început slujirea.

Am cerut tuturor să se stingă lămpile. Apoi s-a aprins lampa părintelui Antal care a strigat: „Veniti de luati lumină!” toti si-au aprins lămpile. Slujba a continuat cu un avânt sublim. Din toate piepturile răsuna cântecul de slavă: „Hristos a înviat!” Slujba era ascultată în genunchi. Memoria exceptională a diaconului Bej ne-a înlesnit să cântăm mai toate cântările atât de frumoase ale utreniei Învierii.

Pe la mijlocul slujbei, veni spre noi seful informatorilor, căpitanul de jandarmi Petrescu, detinut ca si noi. El fusese prins de camarazii lui de cameră că făcea marea „crimă” că se roagă cu pătura trasă peste cap.

A fost putină tresărire când a fost văzut că vine. Colegii de slujire m-au întrebat:

- Ce facem?

- Continuăm, am răspuns.

Şi Petrescu văzând linistea noastră nu a îndrăznit să zică nimic si s-a asezat în liniste printre ceilalti ascultând până la capăt sfânta slujbă. Apoi toti s-au retras la locurile lor de muncă.

A fost ceva fantastic. Atmosfera de taină a

minei la 560 metri sub pământ cu lămpile de carbid în mână a dat sfintei slujbe o notă atât de intimă, atât de profundă si de măreată încât toti am fost foarte miscati. Misterul credintei le-a trezit tuturor o înfiorare sfântă si o multumire negrăită care le-au zguduit sufletele până în străfunduri. Au trăit câteva clipe uitând de conditia lor de detinuti. Efectul slujbei a fost cuceritor.

Condor, maistru ungur care era cu noi în mină, fost sef comunist peste întreg Ardealul în timpul când comunistii erau în prigoană si luptau subversiv, am aflat mai târziu că s-a retras la mică distantă să nu fie văzut si a ascultat slujba în genunchi.

La iesirea din mină, în lift toti cântau „Hristos a Înviat", desi ofiterii lagărului si paznicii ne asteptau afară si erau văzuti.

Bucuria era pe fetele lor si nimic nu i-a putut opri. Nu au avut neplăceri după aceea pentru slujba aceasta.

Un om de mare calitate si de mare omenie, Cojocaru, fost inspector al Sigurantei din Bucovina, care datorită greutătii temnitei a devenit schizofrenic cu manifestări când de

bucurie când de tristete si tăcere, mi-a imputat cu durere că nu l-am anuntat de această slujbă. Mi-a părut foarte rău. Aveam multă stimă pentru dânsul dar m-am temut să-l anunt. Ascultarea slujbei îi aducea multă mângâiere si poate chiar însănătosirea. Păcătuim uneori fată de fratii nostri din lipsă de îndrăzneală si asta din prea putină credintă, uitând că mai poate veni si Dumnezeu cu ajutorul său.

PREOTUL GRECO-CATOLIC LELUŢIU

Veneau când si când oameni noi în lagăr. Astfel veni într-o zi preotul călugăr greco-catolic Lelutiu, doctor de Roma si cu un doctorat în filosofie. Căzuse cu Ajutorul Catolic. Era din părtile Făgărasului.

M-am grăbit să-l întâmpin cu inima deschisă si cu o mână de ajutor material: săpun, biscuiti si rahat Să tot fi avut vreo 50 de ani. S-a bucurat. O atentie de la început, în conditiile de detentie, e ceva încurajator si plăcut.

L-am întrebat ce mai e în Biserică. Îndată mi-a răspuns: „Cel mai bun călugăr ortodox nu este Arsenie Boca, de la Sâmbăta, ci Ilie Cleopa de la

Sihăstria. Cea mai bună călugăriță ortodoxă e maica Veronica de la Vladimirestii Tecuciului. Şi cea mai bună mănăstire de maici din România e cea de la Vladimiresti, unde merg mii de oameni zilnic.

Avem si noi, greco-catolicii, la Blaj, o maică pe drumul sfinteniei care e pentru noi o mare sperantă".

A mai adăugat câte ceva si mi-a spus că a căzut cu „ajutorul catolic". Acesta era un ajutor de la Roma ce se da preotilor greco-catolici care nu au acceptat trecerea la Biserica Ortodoxă, care, după desfiintarea Bisericii greco-catolice de la noi, au rămas fără salarii.

Desi nu eram de acord cu cei ce n-au trecut la Biserica Ortodoxă după desfiintarea lor, căci părăseau astfel câmpul de luptă activă pentru Hristos si ieseau din rânduri, tocmai când era mai mare nevoie de ei, fiindcă comunismul se întărea, totusi mă bucuram că primeau un ajutor pentru întretinerea lor.

A intrat si el în mină ca toti ceilalti.

Dar în timpul liber era cam mult asaltat de multi, cu multe întrebări. Începuse să se cam laude si nu avea atitudinea cea mai recomandabilă

pentru un preot: îi lipsea smerenia si spiritul de pace. Discuta de pe niste pozitii ce stârneau controverse si neliniste. Discutând cu pasiune prea mare si făcând prea mult pe catolicul, într-un avânt nesocotit, a afirmat:

- Ardealul trebuie să fie al ungurilor fiindcă sunt catolici. Unii intelectuali ce-l ascultară l-au părăsit deceptionati, văzând cu ce fel de român aveau de-a face. Dar a doua zi, câtiva tărani macedoneni au venit furiosi la mine si, după ce au spus discutia ce fusese, au mai adăugat: „Ăsta-i vândut, părinte, ăsta-i Iuda. Nu trebuie să mai stea printre noi. E sarpe veninos. Ne-am hotărât să-l ucidem. Îl aruncăm pe rostogol odată cu minereul, căci nu e vrednic să mai trăiască."

A trebuit să duc discutii lungi si discrete, să-i conving să nu facă o astfel de faptă neplăcută lui Dumnezeu si care ar putea să fie si aflată de oamenii din lagăr. I-am rugat să renunte, să nu mai vorbească de acest lucru ca să nu afle conducerea lagărului. Greu au voit să renunte, atât erau de îndârjiti. Niciodată nu a aflat el prin ce primejdie a trecut.

Am dedus că dacă în trecut cei ce au trecut pe la Roma si au învătat la Propaganda Fide si-au dat mai bine seama că românismul lor si

sentimentul lor national s-a ascutit, unii dintre cei ce se întorc azi de acolo vin cu sentimentul national slăbit sau chiar pierdut. Cei din trecut erau buni români si buni catolici; cei de azi se întorc foarte buni catolici, chiar fanatici - ceea ce e o orbire - dar foarte slabi români.

Deci, atentie unde faci studiile. Şi unii dintre cei ce au învătat la Paris s-au întors de multe ori internationalisti, comunizanti, liber-cugetători sau chiar atei.

Cei ce au venit de la studii din Germania s-au întors mai bine formati.

Dostoievski exagera prea mult când spunea că Apusul este putred?

100 STUDENŢI SOSIŢI ÎN LAGĂR

Se auzea în lagăr că la Pitesti, unde erau dusi studentii, se petrec lucruri groaznice, înfiorătoare. „Mâna neagră” lucrează acolo - spuneau unii. Dar ce era această mână neagră si ce făcea ea real nimeni nu stia.

Şi-acuma au venit la noi de acolo 100 de studenti.

I-am primit cu căldură, dar ei s-au arătat de o rezervă insultătoare si chiar cu dusmănie.

Întrebati ce a fost la Pitesti nu voiau să vorbească.

Între ei era si studentul Bucur Constantin din Bacău, cu care fusesem prieten bun si aveam încredere unul în altul. Cu încetul si cu multă teamă si foarte discret, deoparte la plimbare, a început să vorbească. Ce spunea era ceva de necrezut. În esentă, ce a fost acolo: pentru reeducarea studentilor s-a aplicat metoda lui Macarenco, un pedagog rus ce ar fi aplicat-o cu succes unor vagabonzi tineri rusi, pentru reeducare, după revolutia din 1917.

În metodă, ca un element principal, intră bătaia. Care însă nu ti-o dau slujbasii temnitei, ci chiar camarazii tăi. Mai întâi trebuie să-ti pierzi demnitatea si sentimentul onoarei si să urăsti si să socotesti ca pe niste banditi pe toti cu care ai lucrat. Ei, dacă nu sunt în temnită trebuie denuntati si adusi în temnită pentru reeducare. Torturarea se face continuu, sub supraveghere. Îti sunt luate toate lucrurile cu care te-ai putea sinucide. Situatia devine atât de încordată si de grea, încât moartea e nimica toată si toti ar îmbrătisa-o cu bucurie, ca pe o salvare, însă nu o pot primi. Trebuie să trăiască dar să nu mai fie „banditi”.

Cea mai bună dovadă de întoarcere e să denunti pe cei mai iubiti ai tăi: pe părinti, pe frati, pe logodnice, pe prietenii cei mai buni, care, dacă nu sunt comunisti, sunt banditi. Trebuie să dai lovituri grele prietenului tău cu care ai lucrat, care a rămas bandit, iar tu, acum, care-l bati crunt timp mai multe zile, nu mai esti „bandit”, esti reeducat. Deci demn de a trăi liber în societatea comunistă. Trebuie să batjocoresti pe fostii tăi sefi si toată ideologia lor banditească. Trebuie să ungi icoanele cu fecale si să le săruti asa, unse.

Până mai esti „bandit” nu ai voie să mănânci la masă, ci să stai pe brânci si să te târăsti la ea în genunchi si s-o mănânci fără lingură, sorbind-o. Trebuie să sorbi din tinetă urină si mai trebuie să te arăti ca porcul ce se tăvăleste în noroi.

Reeducarea aceasta a fost făcută de Nicolski, evreu basarabean, seful Securitătii, cu scopul descoperirii prin studenti a dusmanilor ce ar fi afară, adică în tară, dar si pentru a afla ce gândesc studentii, pentru a-i avea în mână si a-i face cu totul inofensivi sau unelte docile ale lor.

Nicolski a fost ajutat de colonelul evreu Ţeler din Oradea, de un ofiter politic, Marin, si de Ion Dumitrescu, directorul penitenciarului Pitesti.

Ei au pregătit mai întâi o echipă de studenti în frunte cu Ţurcanu, Pătrăscanu, nepotul lui Lucretiu Pătrăscanu, student în anul V la medicină, si încă vreo cinci. Acestia erau captati de Securitate pentru planurile lor. Actiunea a început asa:

În noaptea de Sfântul Nicolae din anul 1950 au tăbărât cu bâtele peste cei dintr-o cameră si au început o luptă cu acestia, i-au învins si i-au subjugat. Militienii se făceau că nu aud răcnetele. Echipa de soc a trecut apoi din cameră în cameră cu acelasi procedeu. Ţurcanu controla totul, era voinic si bătaia lui era grea: pumnii lui erau ca maiul.

Operatia a durat până în anul 1952. Toti cei ce erau în penitenciarul Pitesti au trecut prin acest iad. Ea s-a extins si la penitenciarul Gherla. Au fost chinuiti si au murit în aceste frământări si unii ce nu erau studenti, dacă s-au găsit în cele două temnite.

Rezultatul reeducării de la Pitesti a fost 64 de morti si 250 de studenti tuberculizati.

Bucur Constantin mi-a spus că Ţurcanu le-a poruncit ca pe oriunde ar merge să se arate ca niste reeducati, să fie sinceri si nu banditi ca

ceilalti, să fie activi pe drumul cel nou. El îi va controla mereu.

Din cele ce relata Bucur Constantin rezulta că o spaimă de moarte i-a cuprins pe toti cei sositi în lagăr. Toti asteptau să vină Ţurcanu si tremurau de teamă că va intra în noi „probe” de bătaie.

Am înteles: ei stăteau într-o spaimă de moarte. De această spaimă trebuiau scăpati.

Deci i-am spus, tactic, asa:

- Acesti oameni au făcut niste crime nemaipomenite. Ei au fost pusi. Sunt ca niste martori vii ai crimelor săvârsite, însisi autorii lor. Dar regimului comunist nu-i convine să trăiască acesti martori, căci ei arătau cruzimea si criminalitatea regimului comunist. Deci ei trebuie să moară. Şi-i vor omorî. Pretexte se vor găsi: „au fugit de sub escortă”, „s-a surpat un zid peste ei”, „s-au înecat undeva” sau alte pretexte. Dar vii nu vor rămâne.

Iar dacă vin aici să ne reeduce pe noi n-o vor putea face. Dacă încep să cugete la aceasta noi îi vom omorî înainte de a-si începe actiunea, căci nu vor putea suporta ca să se facă cu noi ce s-a făcut cu voi. Aici e lagăr nu e temnită.

De intră în mină, dacă păstrează gânduri

necurate pentru noi, îi vom arunca în rostogoale si, la 40 de metri, unde vor cădea, vor fi piftie.

Fii linistit; aici nu le merge de vor veni. Ei nu vor putea teroriza o mie si câteva sute de oameni câti suntem aici. Îi vom ucide usor dacă vor încerca „figuri” cu noi. Dar poate nu vor veni.

Noii veniti ne priveau cu dusmănie si mare rezervă. Câte unu îsi mai deschidea gura si spunea câte unuia din noi ce a fost. Era ceva de necrezut.

Le arătam bunăvointă, dar ne suspectau. Dar după câteva săptămâni s-au mai îmblânzit.

Se culegeau informatii pe barăci si unul dintre ei le strângea pe toate si le dădea conducerii lagărului. Dar într-o zi, în loc să dea informatiile administratiei, ni le-a dat nouă, la vreo 3-4 ce eram împreună si discutam.

Nu ne-am mirat când unii au propus întocmirea unei liste a celor vreo 14 insi dintre noi care suntem cei mai periculosi si care trebuie să fim dusi la Aiud să fim reeducati. Între cei 14 eram si eu.

Ca să-i ajut, cota de îmbunătătire a hranei ce o aveam lunar am dat-o la doi studenti. Dar ei m-au denuntat si mi s-a retras dreptul de a o mai primi.

Încetul cu încetul acesti tineri îsi reveneau.

Eu, în acelasi gând de a-i scăpa de teamă, urmăream pe orice detinut nou ce venea în lagăr si-l întrebam dacă stie ceva despre Ţurcanu. Unul ce venise de la Aiud îmi spuse că l-a văzut pe Ţurcanu când îi puneau lanturile la picioare.

Am comunicat aceasta lui Bucur Constantin că să spună studentilor stirea si să vorbească si ei cu detinutul nou venit.

Peste vreo lună veni un pantofar si spuse si el acelasi lucru: si el l-a văzut pe Ţurcanu pe când îi punea lanturile. Deci steaua lui Ţurcanu începea să apună.

Bucur comunică si celorlalti stirea. Într-o zi, un tânăr din baraca noastră mă opri si îmi spuse:

- Părinte, m-ati salvat de la moarte.

Dar eu i-am spus:

- Ţi se pare, nici nu te cunosc încă bine.

Şi el adăugă:

- Sunt student, am terminat dreptul si continuam istoria când m-au condamnat. După reeducare am rămas informator. Dar venit aici, după un timp, cugetând la logodnica mea si la mizeria în care am ajuns, m-am hotărât să nu mai dau informatii. Constiinta nu-mi mai permitea.

Dar, cum stau cu patul suprapus patului celui care strânge informatiile din baracă, acesta mă privea ca si când mi-ar imputa această nouă atitudine. Şi m-a cuprins groaza. Mi s-a urcat temperatura si am intrat în infirmerie, aveam 41°C. Doctorii mi-au dat fel de fel de leacuri crezând că am ceva la rinichi. Dar temperatura nu ceda: 41°C timp de trei zile. Atunci seara a venit Bucur Constantin cu stirea că Ţurcanu a fost văzut când i s-au pus lanturile. Fără altceva, dimineata aveam 37°C. Nu trebuia să mănânc decât un regim prescris, dar am mâncat de toate si nu mi-a făcut nimic rău.

M-am mirat si i-am spus:

- Vei auzi mai încolo lucruri si mai rele despre Ţurcanu: el nu va putea trăi, fiindcă e autorul si martorul unor prea mari crime si fărădelegi!

Am auzit mai târziu că tânărul a făcut un cântec: „Rapsodie maramureseană”. L-am auzit. Textul era cu continut legionar, iar melodia era adaptată textului. Iar despre tânăr am auzit trista veste că ar fi murit. Ar fi o mare pierdere, avea mare talent. Şi apoi mai era si voinic si frumos.

Cazul tânărului acesta, cu urcarea temperaturii la un nivel insuportabil, e ilustrativ. Spaima ucide organismul; alungarea ei aduce

organismul în stare normală.

De aici se poate considera măretia domnului nostru Iisus Hristos si a învătăturii sale pentru lume. Dorul Lui de a aseza pe pământ o *împărătie a păcii*: „Pacea mea dau vouă, nu cum dă lumea” si apoi: „Fericiti făcătorii de pace” si însusi salutul Mântuitorului după Înviere: „Pace vouă!”

Toată învătătura Domnului vizează pacea cu Dumnezeu, pacea cu lumea si pacea noastră lăuntrică.

„Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu si pe pământ pace si între oameni bună învoire” anuntă si îngerul la sosirea lui Iisus pe pământ.

Prin contrast, puneti alături principiul lui Stalin: „Vigilentă si neîncredere” si trageti concluzia urmărilor dintr-o propozitie si din cealaltă. O pozitie divină si una diabolică.

Cele ce prevăzusem cu privire la Ţurcanu si echipa lui de soc s-au întâmplat, dar nu în forma în care prevăzusem eu.

Iată forma pe care au adoptat-o guvernantii.

Au multumit tuturor din echipă pentru loialitatea lor si pentru ajutorul pe care l-au dat în reprimarea banditilor. „V-ati câstigat merite deosebite - li s-a spus. Veti primi răsplata meritată”. I-au lăsat să se îmbrace în hainele lor civile, le-au dat o masă bogată si li s-a spus: „Veti

primi functiuni în stat după meritele pe care le aveti: descrieti fiecare ce ati făcut ca să putem aprecia exact meritele fiecăruia” si după aceea li s-au dictat alte declaratii centrate, chipurile, pe actiunea legionară de compromitere a P.C.R. ca ordin de la Horia Sima.

Şi ei au făcut o largă descriere a faptelor lor. Atunci li s-a făcut un proces după propriile lor mărturisiri si toti au fost condamnati la moarte.

În ce-l priveste pe directorul Dumitrescu, n-a scăpat nici el. A fost văzut în dubă plângându-se de brutalitatea celor ce i-a servit si de nerecunostinta lor. Apoi nu s-a mai auzit de el. Desigur, a dispărut. Nici Ţeler <?> n-a scăpat. S-a auzit că s-a sinucis. Dar el era un om fără constiintă, deci nu se putea sinucide. Atunci ce s-a întâmplat cu el? Simplu: a fost ucis.

În disparitia lor în aceste forme trebuie să vedem însăsi răzbunarea divină pentru atâtea fărădelegi pe care le-au făcut acesti oameni fără de inimă.

Numai Nicolski a scăpat, seful suprem, căci n-avea unul mai sus ca să-l ucidă.

LUCRĂTOR ÎN MINĂ

Am fost dat să lucrez în mină într-un abataj foarte primejdios: stâncile pe „cerul” abatajului nu stăteau bine. Amenintau să cadă pe noi. Eram cinci insi în echipă. Nu-mi mai amintesc decât de Sandu Mazilu si gazetarul Gabriel Bălănescu. Lucram cu teamă si gustarea n-o luam în abataj ci afară. Tot afară ne odihneam. Într-o zi s-a rupt o placă ca de vreo două mii de kilograme si a căzut cu mare zgomot. Dar noi eram toti afară. Bunul Dumnezeu ne-a păzit.

Dar după aceea am fost dat la lucru în fundul galeriei, la locul unde se trăgeau gazele de o instalatie ce trebuia să le scoată afară din mină. Locul era extrem de poluat: toate gazele treceau pe acolo. Era imposibil să rezisti. Am avut ca ajutor în echipă un cojocar bănătean de vreo 40 de ani.

- De aci nu mai scăpăm, părinte, aci murim, mi-a spus el.

- Nu! N-o să murim, i-am spus; dacă esti cu mine n-o să mori.

Un inginer a venit si ne-a fixat norma: adâncirea galeriei cu o jumătate de metru pe zi si

înaintarea cu 12 metri. Era ceva mult prea mult. Eu i-am spus inginerului:

- Asta-i normă posibil de împlinit? Domnule, dacă scap cu viată din temnită, te dau în judecată pentru tentativă de asasinare fizică.

Dar el mi-a spus:

- Asta mi s-a dat ca normă si asta v-o dau. Şi a plecat. Terenul era moale ca si caolinul din care se face portelanul. I-am spus colegului de echipă: căutăm câte o scândură, ne asezăm pe ea, iar gazele vor trece pe deasupra noastră. Şi asa am făcut.

Va trebui să luăm un vagonet si să-l umplem cu caolin, dar nu-l vom vărsa, ci-l vom lăsa pe linie ca, dacă vine cineva, să vadă că lucrăm.

Totusi, si asa, păziti de gaze, nu e destul. Vom fugi de la locul de muncă de vreo două ori în timpul unui sut si vom merge departe, sub o scară, unde e aer mult si curat. Vom sta acolo mult. Iar dacă vedem pe galerie venind cineva, vom fugi la locul de muncă. Dar nu cred că vor veni, căci si ei se feresc să nu se intoxice cu gazele din aer, căci nu vor putea veni pe brânci.

Într-adevăr, în timp de două săptămâni nimeni n-a venit să ne vadă. Apoi a venit un maistru si ne-

a zis:

- Ce faceti?

- Uite, lucrăm.

Iar el a zis:

- Şi eu sunt român, înteleg. Faceti ce puteti.

Şi nimeni n-a mai venit să ne controleze cât am lucrat acolo. N-am încărcat pe zi decât un vagonet, dar au fost si zile când am lăsat vagonetul încărcat ca să-l avem pe a doua zi. Şi asa, la viclenia lor, am răspuns si noi cu viclenia noastră.

*

Greutătile muncii cresteau mereu. Ni se ridica întruna norma. Eram nemultumit, dar nu îndrăzneam încă să protestez.

Lucrând cu Romulus Dianu ca să curătăm o scară, am atras atentia unor unguri, care lucrau alături, să întrerupă munca si să nu arunce minereu până facem curat. Căci rostogolul în care aruncau minereul era tocmai lângă scară. Ei ne-au promis. Dar, fie cu voie, fie fără voie, au aruncat minereu când noi eram pe scară, sus, cam la un metru mai jos de nivelul abatajului. Un bolovan m-a lovit în cap, în frunte. Va fi avut un kilogram si

jumătate. Am avut norocul că el s-a lovit mai întâi de fierul rostogolului si i s-a micsorat viteza. Altfel muream. Asa mi-a spart capul. Sângele curgea. M-au scos afară palid. Se vede că se scursese mult sânge. M-a pansat doctorul legionar Dumitru Moisiu care lucra la infirmeria lagărului. El a fost un om plin de bunăvointă si a ajutat pe multi. M-a ajutat si pe mine. Mi-a făcut o cusătură a pielii care se vede si azi. E în formă de V tipărit, asa cum are vipera un V. Port lui Dumitru Moisiu recunostintă pentru bunătatea lui.

Mai erau si alti doctori în lagăr, dar unii lucrau în mină. Între ei era doctorul Corneliu Petrasevici, originar din Banat. Desi tânăr, el a fost doctorul Comitetului Central. Om distins si de o profundă omenie.

L-am întrebat:

- Ce părere ai despre ei si în genere despre comunisti?

El a răspuns:

- Ei vor ajunge într-o zi să spună: *Doamne, cine ne va scăpa pe noi de noi însine?*

Aceasta e o constatare formidabilă, ca o sentintă de condamnare. Într-adevăr, comunistii sunt atât de legati unii de altii - prin activitatea pe

care o duc împreună, prin supravegherea pe care fiecare e pus să o facă asupra fiecăruia si a tuturor împotriva tuturor, prin neîncrederea unuia în celălalt ce duce la o neîncredere generală, prin dezgustul si deprimarea la care ajung oamenii într-o astfel de societate, încât toate acestea fac foarte grea, sau imposibilă, fără mari convulsiuni si lupte, desprinderea din hora în care împreună au jucat. Ei sunt angrenati ca într-un lant puternic, la care verigile sunt bine strânse si greu se pot desface din lant.

ION BUJOR

Inginerul Ion Bujor, considerat de mine unul din primii sapte ingineri ai tării, făcea planul de muncă la mină împreună cu inginerul Bals. Îl cunoscusem de când eram profesor la Lupeni, iar dânsul era director general la societatea Petrosani de exploatare a cărbunelui din Valea Jiului.

Într-o zi i-am pus această întrebare:

- Domnule inginer, în activitatea dumneavoastră ati simtit vreodată prezenta lui Dumnezeu si ajutorul Lui?

El mi-a răspuns:

- Da, eu am fost un rationalist feroce si m-am condus după mintea mea. Dar uneori simteam că am intrat într-o fundătură din care nu mai puteam iesi. Atunci plecam genunchii si mă rugam. Şi dintr-o dată totul se limpezea înaintea mea. O lumină venea de sus si-mi lumina inima si mintea. De aceea eu am crezut în rostul Bisericii si în functiunea ei sfântă si am ajutat-o. Eu stiu ce rol important joacă preotul la poporul nostru, mai ales în clasele de jos. Numai semidoctii si prostii dispretuiesc biserica.

INTERVENŢIE PENTRU ÎMBUNĂTĂŢIRI

Întrucât conditiile muncii din mină se înrăutăteau mereu, am început a mă nelinisti. Când m-au trimis la munca de mină mi-au spus că se vor respecta unele conditii si se va lucra după posibilitătile fiecăruia. Şi acum lucram de-a valma, fără nici o grijă de posibilitătile mele reduse de lucru.

Asta mai ales din pricina foametei prin care am trecut si intrării în munca de mină înainte de a mă fi refăcut.

La controlul ce ni s-a făcut, doctorul Dumitru

Moisiu m-a găsit cu plămânii mult slăbiti.

- Atentie, mi-a spus, în conditiile în care lucrăm, plămânii dumneavoastră pot ceda.

Acesta era un aviz binevoitor. M-am sesizat.

Am spus unor prieteni:

- Trebuie să cerem unele îmbunătătiri ale regimului de muncă, asa nu mai merge.

- Nu ni-l vor îmbunătăti si numai ne punem rău cu ei.

- Nu putem merge spre moarte ca niste imbecili, fără să încercăm o schimbare a situatiei. Avem dreptul să ne apărăm.

- Nu îndrăznim să facem un demers în acest sens, mi-au zis, si numai dacă am cere cu totii am avea un eventual succes. Dar aceasta e imposibil. Unii nu îndrăznesc să ridice capul, stiind prin ce foamete au trecut.

- Voi încerca eu.

- Încearcă, dar nu credem că se va câstiga ceva. Pipăie totusi terenul.

Şi l-am „pipăit”. Venise un director nou din Ocna-Sibiului, avea gradul de maior, si un subdirector nou, un fost cioban luat de la oi, era acum sublocotenent al Republicii.

La o adunare a detinutilor am ridicat glasul.

Am spus că atunci când am plecat din Aiud si m-am angajat că voi lucra în mină mi s-au dat unele asigurări care văd că nu se respectă: că mi se va da un loc de muncă după puterile mele, că vom lucra în conditii suportabile. Dar conditiile văd că se înrăutătesc si întrec peste puterile mele de suportare. Cer unele îmbunătătiri pe care vă rog să binevoiti a le căuta si a mi le da. N-am vrut să vorbesc în numele tuturor si să-i angajez pe toti. De altfel nici nu aveam consimtământul lor pentru aceasta.

Directorul a spus:

- Nu noi, Bucurestii hotărăsc regimul dumneavoastră.

Eu am spus:

- Aveti, vă rog, bunăvointa si arătati-le greaua situatie în care ne găsim.

La câteva ore am fost luat si dus într-un fel de pivnită si închis acolo. În ea era un pat de lemn, fără saltea, iar jumătate din scândurile lui lipseau. Era în ea o gaură prin care venea aerul, dar care nu era atât de mare ca să poti trece prin ea. Am fost pedepsit să stau 10 zile în ea cu regim - mâncare de penitenciar. Şi am stat. Dar nu cum au socotit ei. Detinutii mi-au adus o pătură pe care

am tras-o pe gaură si, când luau masa, furau pâine si vreo bucată de carne si mi le băgau pe gaură. Dar cam din a treia zi mi-au adus zilnic cam vreo 100 de grame de zahăr pe lângă pâine, desi noi nu primeam zahăr separat de alimentatia noastră, ci numai în ceaiul care mi se dădea.

După 10 zile, timp în care nu m-a vizitat nimeni, m-a scos afară. Subdirectorul a descuiat usa. El mi-a spus cu un ton binevoitor:

- Asa-i, domnule, nu e bine, ce să-ti fac asa-i la noi acuma. Fii si dumneata mai cuminte. Aud că esti popă. Roagă-te. Poate că Dumnezeu te ajută, că mi se pare că n-ai fi un om rău.

Şi după vreo trei zile m-au mutat la mina de plumb Nistru, nu departe de Baia Sprie. Neavând o mină mai rea, m-au mutat la o mină mai bună. Căci îndată am constatat că era o mină mai bună decât cea de la care am fost mutat.

LA MINA NISTRU

Lagărul de la mină Nistru era condus de doi ofiteri secui, locotenenti, ajutati de alti doi ofiteri ce vorbeau limba maghiară, care puteau fi tot secui sau unguri.

Numărul detinutilor lucrători era cam 1100. Barăcile erau întinse pe o pantă usor ridicată. Detinutii erau români si mai erau câtiva unguri, vreo 10.

Regimul alimentar acelasi ca la Baia Sprie. Laptele ce se dă minerilor civili, precum si păhărelul de rachiu pentru protectia contra intoxicărilor cu gaze, lipsea cu desăvârsire.

Mina nu e adâncă precum cea de la Baia Sprie, ci aproape la suprafată. Aici am întâlnit mult mai putine persoane cumsecade decât dincolo.

Am început munca cu entuziasm, ca să nu par că sunt recalcitrant după ce fusesem trimis aici ca pedeapsă, si cu o realizare aproape constantă de putin peste suta de procente cerute.

Am fost dat tot ca vagonetar, cum începusem si la Baia Sprie. Şef de echipă, cu răspundere de mersul echipei.

Un timp am mers binisor si în liniste si multumire. Dar într-o zi câteva vagonete încărcate săriseră de pe linie. Trebuia fortă să le ridici. Un maistru ungur foarte voinic si lat în spate se înfurie că întârziam si nu puteam face norma. Se uită cum ne zbăteam să le ridicăm. Eram încă

slăbiti. Ne ajută el si, cu forta lui, îndată le-am pus pe linie.

Dar el se răsti la noi: „Nu asa se lucrează; trebuie să puneti toate sfortările căci asa cum lucrati puteti rezista si 10 ani.”

Deci trebuia să lucrăm ca să murim mai repede. Planul autoritătii era dezvăluit.

Nu m-am lăsat influentat de maistrul ungur în felul de a lucra si nici de apelurile perfide ale directorului de a spori efortul cum că „fiecare lopată în plus de minereu e un pas spre libertate”. Sloganurile comuniste erau de acum compromise si stiam ce intentii se ascund sub ele.

Un militian ungur, scund dar foarte rău, dimineata, la numerotare, dădea fără motiv două-trei palme la doi-trei, suduind că nu intră mai repede în rând. Pe mine nu m-a lovit încă, dar îmi făcea alte necazuri. După masă mă punea să alerg de două-trei ori de la baza pantei până la baraca cea mai de sus. Lucrul acesta îl mai făcea si cu alti câtiva.

De câteva ori am ascultat de el dar, văzând că se repetă i-am spus:

- Pentru ce, domnule? N-aveti dreptul să-mi cereti aceasta, iar dacă stăruiti anunt conducerea.

M-a înjurat si m-a lăsat în pace. Am observat că se căutau pretexte pentru pedepse în timp ce nu eram în mină. Un ofiter român obisnuia să ne pedepsească des ca să stăm cu fata la perete un sfert de oră într-:ior- El ne amenința:

- Să stiti: vă omor când vreau si nu mă costă decât un proces verbal. Atât, mă! Un proces verbal! Dar nu bătea pe nimeni, amenința numai.

La această mină am dat si de sapte preoti. Printre ei era si Dumitru Iliescu-Palanca, protopop onorific, traducător al predicilor lui Ilie Minat.

La câteva luni după sosire, care s-a făcut în august 1951, am fost dat să lucrez cu dânsul. Era preot în Bucuresti la bisericuta, ca o bijuterie, Stavropoleos. Îl văzusem în lagăr, în reverendă, o frumusete. Nu-mi impunea deloc si nu simteam nici o atractie spre el. Acum lucram împreună numai noi doi. Avea multă încredere în sine. Mi-a mărturisit planurile sale:

- Vom iesi în curând din temnită. Comunismul va cădea, iar americanii vor domina lumea după căderea comunismului. România va fi atunci o tară liberă si Biserica noastră va iesi de sub jugul actual. Eu voi ajunge ministru al cultelor. Mă voi ocupa atunci să scoatem si un ziar, el va trebui să treacă si peste hotare. As vrea să am si câte un om de ispravă în fiecare judet, om al meu. Unde te vei

duce, sfintia ta, vei fi omul meu de încredere. L-am captat si pe Nicolae Pâslaru. E om foarte bun, iar sfintia ta pari a fi mai slab, dar totusi bun. Te rog intonează câteva ectenii să văd ce voce ai.

Am spus câteva ectenii, al căror ecou se pierdea pe galerie.

- Convenabil, aprobă el.

Trăia cu acest complex al grandorii. Mă întrebam: pe ce lume trăieste?

Conditia noastră era grea. Eram slăbiti, condamnati. Armata rusă era în tară; guvern comunist subordonat rusilor. Apusul era în imposibilitatea de a se misca din cauza slăbiciunii morale. Singură Germania la acea oră era cu un conducător de mare calitate. Mult putregai în Europa. Cum să cugeti astfel? Singura noastră nădejde rămânea Dumnezeu, marele si bunul Dumnezeu, Creatorul si Atottiitorul.

Şi în locul unor meditatii si rugăciuni privind mizeria noastră, inima noastră era încă îngâmfată. Ah! Doamne, când ne vei da mai multă lumină, Tu, lumina lumii, ca să pricepem întunecimea noastră, patimile si nedreptătile noastre si să ne întoarcem la Tine cu gând smerit si cu inima înfrântă?

Nu l-am contrazis. Auzisem că e certăret si

era prea înfumurat. Nu am voit să risc o ceartă între noi, ci am fost foarte rezervat si i-am spus doar atât:

- Părinte, viata noastră e în mâinile lui Dumnezeu. Cine stie ce drumuri ne va deschide El nouă si neamului nostru? Să credem în mila Lui pentru noi.

Şi a trecut luna cu o colaborare între noi linistită.

Luna viitoare am fost dat să lucrez cu colonelul Ion Popescu Pera. Fusese seful Institutului Cartografic din România, era un om foarte frumos si foarte voinic.

Trebuia să lucrăm pe galerie si să cărăm materiale în mină: sfredele, motorină si altele, precum si să ducem înapoi sfredele, spre ascutire, si butoaiele de motorină spre reumplere. Când prieteni de-ai mei legionari au auzit cu cine lucrez au început să mă căineze si-mi spuneau:

- E francmason, nimeni nu s-a înteles cu el, o să ai o lună foarte grea.

Dar n-a fost asa. Dimpotrivă. Chiar de la început, colonelul Popescu Pera a fost atent si îndatoritor, amabil si plin de bunăvointă.

Văzându-mă slăbit, la locurile mai grele de

urcare a materialelor el a încercat să fugă cu sania ca să o împingă singur. Dar eu am protestat:

- Multumesc frumos pentru bunăvointă, dar nu trebuie să procedăm asa. Dumneata nu trebuie să faci si munca mea. Dacă Dumnezeu mi-a dat această sarcină, trebuie să o fac eu. Dumneata nu trebuie să-ti slăbesti puterea pentru mine. Dacă e să mor, atunci trebuie să mor eu pentru mine si nu dumneata. Altfel n-ar fi drept.

Colaborarea cu dânsul era frumoasă si din zi în zi mai plăcută. Am discutat lucruri multe laolaltă. Tatăl lui cel de-al doilea era profesorul Peret, procurorul Masoneriei Românesti. Patriarhul Miron Cristea uneori lua masa cu ei. Influenta masoneriei era mare lucru, pe care îl stiam si eu. Pera a avut o tinerete înflăcărată si plină de aventuri galante. Dar nu s-a dovedit fără scrupule si lipsit de caracter. Dimpotrivă.

Redau o situatie ca să-i vedeti reactiunea. Era locotenent în Chisinău. Acolo multi locotenenti români erau căsătoriti cu evreice. Au primit ordin să se evite căsătoriile cu evreice. Dar el tocmai atunci s-a îndrăgostit de o evreică ce era în clasa a VIII-a de liceu, fiica unui rabin. Tânăra evreică era foarte frumoasă. De sfintele Pasti a dus-o la

biserica noastră, unde au luat parte si ofiteri superiori, împreună cu generalul de corp de armată din Chisinău.

Domnisoarei i-a plăcut foarte mult slujba Sfintelor Pasti si a plâns. După slujbă locotenentul a fost văzut cu iubita lui, încât ofiterii i-au admirat. Atunci generalul de corp, felicitându-i, a zis:

- O pereche atât de frumoasă n-o putem împiedica să-si realizeze iubirea; facem o exceptie: dau libertate pentru această căsătorie. Mare bucurie. Tinerii si-au jurat iubire până la moarte si au hotărât căsătoria. Se întâlneau zilnic. Dar, la o săptămână după Pasti, tatăl iubitei i-a făcut o vizită lui Pera si i-a spus: „Dumneata iubesti pe fiica mea. Dar ea este evreică si nu se va mărita cu dumneata, ea trebuie să se mărite cu un evreu.”

Zadarnic l-a implorat să nu întrerupă o dragoste atât de fierbinte si atât de curată. Rabinul a fost neînduplecat. El a scos 200.000 de lei din buzunar si i-a propus:

- Ia această sumă si renuntă la fiica mea.

Dar propunerea l-a umplut de revoltă si a ripostat că iubirea lui nu se poate vinde sau cumpăra. Şi rabinul a plecat nemultumit. Peste o săptămână, rabinul a venit din nou si i-a propus:

- Dublez suma pentru a renunta la fiica mea, si a pus 400.000 de lei pe masă.

Dar el a răspuns:

- Niciodată.

Dar a doua zi si în zilele următoare fata n-a mai venit la întâlnire. La câteva zile a primit o scrisoare disperată de la ea :„Sunt arestată; plecăm în America. Vreau măcar să te mai văd. Vino să te mai văd la trenul cutare; voi fi la fereastră. La revedere sau mai degrabă adio, dragostea mea”, după care urma semnătura.

A doua zi pleca cu trenul. Tatăl ei i-a permis să deschidă fereastra la locul unde stabilise să-l vadă. Doar câteva clipe au reusit să se vadă si să se îmbrătiseze cu gândul.

Noi, după ce duceam materialele sus, trebuia să lucrăm pe galerie. Dar unii camarazi tineri mă rugau să nu facem munca aceasta, ci să le spun câte ceva si apoi vor ajuta cu totii să facem treaba ce o aveam de făcut. Eu am acceptat, dar ei au spus: „Masonul acesta periculos nu poate să fie prezent la discutiile noastre”. Şi eu l-am rugat pe Popescu Pera să nu se supere si să se retragă. M-a privit cu tristete si s-a retras.

Dar, peste câteva zile, mi-a spus cu lacrimi în ochi:

- De ce procedezi asa? Cine sunt eu? Sunt un criminal, m-ati văzut făcând vreo fărădelege? si a început a plânge.

Eu i-am răspuns:

- Ce pot să fac, domnule colonel? Esti mason, esti dusmanul crestinilor si al legionarilor, iar acestia sunt camarazii mei. Poti să dai dovadă că si dumneata crezi în Dumnezeu si te rogi?

- Cred, a spus el, si dau dovadă.

- Bine. Luăm niste hârtie de la cei ce fac situatia, îti dictez două-trei rugăciuni si ai trei-patru zile să le înveti.

- Bine, a zis el. Şi i le-am dictat. Dar a treia zi mi-a spus:

- Iată: hai să recit rugăciunile. Ele mergeau atât de bine ca memorizare si erau atât de frumos exprimate, încât m-am mirat.

I-am spus:

- Nu e de ajuns. Trebuie să te si rogi nu numai să le stii.

- Cum să nu mă rog, că am nevoie de rugăciune?

Atunci l-am îmbrătisat si l-am sărutat cu bucurie si i-am spus:

- Ah, domnule colonel, câtă bucurie îmi faci. Esti un om, un om adevărat! Am toată încrederea în dumneata.

- Să mergem să spun camarazilor mei bucuria mea din ziua de azi. Rămâi deoparte si apoi te introduc între noi.

Camarazilor le-am spus cam acestea: e mason, dar e un om cinstit si sincer, capabil, caracter frumos, demn de stimă. Îl iau pe garantia mea.

Şi l-am adus între legionari si am spus:

- Cerem scuze domnului colonel dacă, până l-am putut cunoaste, am avut unele rezerve fată de dumnealui. Şi i-am făcut cunostintă cu toti.

Dânsul s-a bucurat enorm. El însă nu trebuia să afle niciodată puternica împotrivire ce a stârnit-o propunerea de a-l primi între noi. A fost o dezbatere mai lungă si, văzând că ei nu cedează, le-am spus:

- Dacă-l excludeti pe el, excludeti-mă si pe mine. Eu nu mai pot veni pe la voi decât cu el. Singur nu.

Şi atunci ei au zis:

- Bine. Veniti cu el.

Dar eu le-am zis:

- Fiti atenti; trebuie primit cu toată inima. Vă rog să nu schiteze cineva vreun gest de retinere care să-l facă să se simtă prost.

Asa a intrat între noi.

Trebuie să întelegem cât de dureros este ca cineva, rupt de familie, fără să aibă un cuvânt de la ea, osândit la muncă silnică, trimis cu altii la muncă, să fie izolat ca un lepros, sub asuprirea temnicerilor brutali si fără milă, câtă bucurie oferă primirea lui în grupul colectiv! Un astfel de act e pentru el un adevărat eveniment important în viata lui si poate fi o renastere.

De aceea, trebuie să întindem, cu dragoste, o mână oricui vrea să se ridice spre lumină. Iar nu să-l privim cu dispret pentru trecutul lui vinovat.

Trebuie să spun că Popescu Pera a fost apoi la nivelul tuturor asteptărilor, spre cinstea lui. Ba le-a si depăsit.

Un om care mi-a stârnit un interes deosebit prin specificul si originalitatea lui a fost plutonierul de sectie de jandarmi, din Bucuresti, Bold. Acum era disperat si putin înfricosat. Corp bine făcut, puternic. Oltean căsătorit cu o olteancă.

- Părinte, striga el, Vine potopul! Vine

potopul, părinteee! Potopul, urgia lui Dumnezeu! Ce ne facem părinte? Murim părinteee!

- Linisteste-te, domnule Bold. Dac-o vrea Dumnezeu, nu murim. Dar te rogi dumneata lui Dumnezeu ca să te ajute, să nu mori aici, ci să te eliberezi si să mergi să-ti vezi sotia si copiii.

- Am uitat rugăciunile părinteee! Nu le mai stiu.

- Ai uitat si Tatăl nostru?

- Da, părinte. Fiindcă vine potopul.

- Nu mai stii nici o rugăciune?

- Ba mai stiu una pe care o ziceam când eram în servici.

- Ia spune-mi-o si mie.

Şi el începu, dar reproduc cu multă aproximatie :

- Doamne Dumnezeule, ajută-mi mie, plutonierul Bold, când sunt călare, când sunt în patrulă, când sunt în escortă. Apără-mă si mă păzeste pe mine robul tău totdeauna. Amin!

- Foarte frumoasă, plutonierule Bold, foarte frumoasă si adaptată la nevoile dumitale de serviciu. Adapteaz-o acum la nevoile de aici: „Doamne apără-mă si mă păzeste pe mine, plutonierul Bold, când sunt în mină, când sunt pe

galerie, când sunt în abataj, când mă culc si când mă scol. Fii cu mine totdeauna si păzeste cu dreapta Ta si pe sotie si pe cei patru copilasi ai mei. Amin!”

Dar mai frumoasă-i rugăciunea „Tatăl nostru” si ea ne-a fost spusă de însusi Domnul nostru Iisus Hristos. Hai s-o reînvătăm. Am intrat într-un fost abataj de pe galerie si acolo i-o spuneam cu glas tare, iar el o repeta după mine plângând. Dar trei zile n-au fost de ajuns ca să o poată învăta. A trebuit să văd de dânsul încă patru zile ca să o reînvete, într-atât sufletul lui era de zbuciumat.

Întâlnindu-l mereu pe galerie, l-am întrebat:

- Ei, Bold (căci mi-a cerut să-i zic pe nume), dar ai fost dumneata cumsecade în timpul serviciului?

-Ei, cumsecade! Nu, părinte, câte am făcut, mai ales în Basarabia, dar oamenii nu i-am bătut. Am fost un ticălos, părinte, ticălos, taică, de aia vine potopul.

Şi mi-a povestit o seamă de mici găinării pline de haz pe care le făcea în Basarabia, mai ales când avea inspectie sau când era ziua lui onomastică.

PE GALERIE LA VAGONETE

Viata rezervă surprize neasteptate detinutului. Din trei sau patru evrei care erau la mină, unul mi-a fost dat să lucrez cu el.

Era un cantor bisericesc evreu care avusese o slujbă importantă în Partidul Comunist, dar acum, din motive neîmpărtăsite, se găsea aici.

Poate anume a fost dat cu mine, ca să ne certăm. Dar două luni, cât am lucrat împreună, ne-am înteles bine.

L-am rugat să-mi cânte cântece religioase evreiesti. Cânta frumos. Cu o voce baritonală si cu o plăcere deosebită intona versetele sfinte. Semănau foarte mult cu versetele de la Utrenia noastră. Aveau o notă de gravitate si profunzime.

Mi-a spus: „Numele Tatălui nostru nu e Israel, ci Eret Israil - pământul sfânt al lui Israil. Mi-a vorbit de marile bogătii ce le au în America evreii. Un singur bancher evreu din USA a dat statului Israel ajutor în bani - l-a citat cu numele - mai mare decât plata ce o datoram noi rusilor pentru despăgubiri de război.

Avuseseră mari bogătii si în China, dar acum nu le mai aveau.

L-am întrebat:

- Ce credeti voi, evreii, de ce nu s-a dus împărăteasa Vasti în sala unde era bărbatul ei, împăratul Ahasveros, când a chemat-o ca s-o arate comesenilor împăratului (căci, după obiceiul oriental, femeile la ospete petreceau separat, iar bărbatii la fel).

- Fiindcă s-a rusinat căci i-a cerut să vină goală, dezbrăcată - asta e în traditia noastră, a zis el.

- Dimpotrivă, în Biblie, la cartea Estera se spune că a fost chemată să vie împodobită, cu coroană pe cap... De unde această nepotrivire între traditia evreiască si Biblie?

Sau evreul meu nu stia ce spune... Pe de altă parte nu întelegeam cum de împărăteasa Vasti a îndrăznit să refuze pe sotul ei, împăratul, dacă a chemat-o să vie împodobită cu vesmintele ei împărătesti. Dar putem întelege refuzul ei dacă a chemat-o să se înfătiseze dezbrăcată.

Dar ceea ce este mai important, si de asta l-am introdus pe acest cantor evreu aici în jurnal, e că el ne-a spus:

- Talmudul nostru, care e o interpretare a Torei, adică a legii evreiesti, are textele cunoscute

si asa s-au publicat. Acest lucru îl poate afla toată lumea din moment ce el e scris. Dar sunt lucruri ce nu sunt scrise si pe care era bine si noi cantorii le învătăm pe de rost. Ele sunt transmise oral din generatie în generatie. Textele acestea nescrise nu le stie lumea neebraică, le stim numai noi. E un secret al nostru, al fiilor lui Israil.

Deci în Talmud sunt texte nescrise ce se transmit oral si la care ajung numai evreii. De ce nu le scot la lumină? Probabil că ele cuprind lucruri grave la adresa celorlalte popoare din lume, lucruri pe care nu le pot publica să nu stârnească furia celorlalti împotriva iudeilor.

Ceea ce mă miră atunci este textul ce se află în Talmud: „Pe cel dintâi dintre crestini ucide-l.” De ce si-au asumat acest risc?

ORTINSKI

O figură deosebită care lucra la biroul lagărului ca detinut era colonelul Ortinski.

Cine era el? Fost sublocotenent într-un regiment românesc de pe frontul rus; pe o viroagă, singur cu plutonul său a căzut prizonier. S-a întors în tară cu divizia Tudor Vladimirescu după ce

luptase la Debretin cu gradul de maior.

Avansat locotenent colonel, a câstigat încrederea rusilor - era de origine poloneză - si a fost pus să facă o epurare a ofiterilor din armata română. A lucrat cu o duritate extremă, fără milă, ca cel mai temut executant. După vreo două-trei luni de la sosirea mea la Nistru, m-a căutat si mi-a spus:

- Părinte, mă găsesc într-o situatie grea. Am nevoie de ajutorul dumneavoastră.

- Cu plăcere fac ce se va putea, dar uite, aici sunt preoti care te cunosc mai bine fiindcă stati demult laolaltă.

- Nu, de dumneavoastră am nevoie.

- Bine, te rog, dezvăluieste-te si spune-mi care e necazul dumitale. Şi si-a început mărturisirea.

- Pus în situatia să fac epurarea ofiterilor, am lucrat strict după ordinele ce le primisem. Nici o abatere nu am făcut. Nici o derogare nu am admis. Eram sever si dur. Am exclus mila. Multi au suferit enorm în urma epurărilor. Mă bucuram de un credit deplin.

Atunci l-am întrebat:

- Cum atunci ai ajuns totusi să fii arestat?

- Iată, nu lucram singur, lucram cu unii

subalterni. Dar văzând ei cât de aspru, cât de dur lucrez în executarea ordinelor, au început să se teamă de mine. Dacă facem o greseală, si-au zis ei, ăsta ne bagă în puscărie; el nu stie de camaraderie, colegialitate, el stie numai să execute fără milă ordinele. Şi de teamă s-au coalizat contra mea si m-au băgat în puscărie căci mi-au găsit o chichită cu care m-au înfundat. Şi acum mă găsesc aici. Am mari regrete. Constiinta mi-e nelinistită. După cele ce am făcut cu devotament, iată recunostinta: temnita. Caut linistea. Ajutati-mă dacă puteti.

- Ai făcut greseli mari, i-am zis. Numai ordinele drepte, cinstite si neîmpovărătoare trebuie să le aplicăm întru totul. Celelalte, prin aplicare, le îndulcim, le aducem în acord cu dreptatea, bunătatea, adevărul si mila. Altfel promovăm răul si prin corectitudinea noastră instaurăm pe pământ nedreptatea, asuprirea, teroarea si orice fărădelege. Dacă ordinele vin de la niste autorităti nedrepte si criminale, noi devenim instrumentele prin care ei îsi împlinesc planurile lor nedrepte si asupritoare. Nu suntem niste automate. Dumnezeu ne-a lăsat ratiunea. Cu ea noi putem aprecia si ordinele care ni se dau,

dacă sunt conforme cu Binele, cu Dreptatea, cu Adevărul, cu ideea de progres. Şi dacă nu sunt conforme, nu le împlinim, ne retragem. Şi dacă rămânem, atunci, considerând că sunt interpretative, vom introduce în aplicarea lor spiritul ce rezultă din ideile de mai sus.

Dar ordinele ce le primeai dumneata stiai că vin de la rusi, desi nu direct, ci prin medierea românilor ce ti le dădeau. Dar rusii nu voiau binele nostru. Asta s-a văzut din primele zile ale ocupatiei României de către ei. Deci ele trebuiau aplicate cu rezervă si cu îmbunătătire substantială.

Dumneata le-ai executat cu asprime. Şi acum ai mari regrete. Că ai ajuns la regrete e minunat. Esti pe drumul bun. Ele sunt ca o baie a sufletului. Cu ele spălăm păcatele noastre. Ne usurăm si mergem înainte, spre bine acum, spre îmbunătătire si renastere.

Domnule Ortinski, ai nădejde. Mila lui Dumnezeu e mare. El nu are pe nimeni de pierdut, ci vrea ca toti să ne mântuim prin pocăintă si iubire. Şi să stii *că nici un păcat al nostru, oricât de mare, nu poate birui mila si iubirea lui Dumnezeu de noi*. Numai să ne întoarcem spre El

cu regretul păcatelor noastre. Cu lacrimi si cu gândul de îndreptare. Cu aceeasi sinceritate cu care ai lucrat în trecut pe calea pe care ai mers, cu aceeasi sinceritate lucrează acum pe calea întoarsă spre mântuire, spre curătie si sfintenie. Dumnezeu ti-a arătat mila lui prin regretele si nelinistea ce te-au cuprins. Departe de a fi pierdut, esti pe drumul mântuirii. Mergi în liniste pe el. Ne vom întâlni de-acum mereu împreună ca să ne sfătuim si să ne mângâiem împreună.

Sunt bucuros că m-ai solicitat, dragul meu, si cu bucurie îti stau la îndemână.

Mi-a multumit. Apoi ne întâlneam zilnic si discutam într-o discretă retragere, cele ce mi se păreau potrivite pentru mersul lui înainte spre câstigarea linistii si păcii lăuntrice.

Fireste, a trebuit să învete si câteva rugăciuni pe care să le spună zilnic de două ori. Mergea bine si, treptat, îsi câstiga linistea.

Mai târziu au intrat în lagăr trei insi civili, care probabil aveau rosturi importante în partid. Când au dat cu ochii de Ortinski, unul din ei a început să-l înjure. Apoi a făcut rost de o nuia si a început să-l lovească peste mâini si chiar peste fată. Ortinski a început să fugă, dar acela îl

urmărea de la spate, lovindu-l peste mâini si înjurându-l.

Scenă tristă. Un străin cade peste tine, condamnat, si te bate pe tine care esti lipsit de apărare. Acesta e un abuz nepermis.

Dar aceasta arată si furia si revolta si dusmănia pe care faptele ce le-a făcut Ortinski le-a stârnit în cei ce le-au suportat sau au auzit de ele.

De aceea, oriunde am fi, în orice post, să ne purtăm astfel ca atunci când plecăm să nu stârnim păreri de rău si, când ne întâlnim cu cei cu care am lucrat înainte, reîntâlnirea să fie ca o sărbătoare în care parfumul trecutului să se ridice si să ne împingă la calde si prea plăcute îmbrătisări.

INSPECŢIE ÎN LAGĂR

Într-o zi, când toti lăgăristii eram acasă, adică nu în mină, ne-am trezit cu o inspectie. Am fost asezati toti în rând, în curte, ca inspectorul să ne vadă, să ne identifice pe toti si să dea dispozitiile lui.

Inspectorul era un locotenent major. El controla toate lagărele de detinuti de la

combinatul Baia Mare: Baia Sprie, Cavnic si Nistru.

Citea după tabel pe fiecare, care trebuia să spună: „prezent”.

Când a auzit numele meu s-a oprit si a strigat: „iesi din rând, asa o grămadă de reclamatii am împotriva ta” si arătă cu mâinile închipuind teancul: era mare cât două-trei cărti mari.

Când a terminat, a dat unele dispozitii ca să lucrăm cu spor, spre binele nostru si al patriei. „Toti trebuie să iubim Patria si să ne arătăm iubirea muncind cinstit pentru ea.”, a spus el. Din tonul lui linistit si deloc amenintător se putea deduce că nu e un om rău.

Apoi m-a luat pe mine si m-a dus într-un birou si a început a vorbi asa:

- Noi vrem să reeducăm detinuti politici ca să înteleagă conceptia noastră socială si de viată. Bătrânii nu ne mai interesează ca să-i cucerim. Ei au cunoscut multe, au altă conceptie si ar fi de prisos să încercăm. Ne interesează, însă, tineretul. Pe el trebuie să-l câstigăm neapărat.

Îti fac două cereri pe care te rog să le împlinesti. Promite-mi că nu faci aici o propagandă politică contra noastră, că nu vei dezvolta nici o

activitate politică împotriva noastră si promite-mi că nu vei dezvolta nici o activitate religioasă si că nu vei da nimănui îndemnuri, sfaturi, lămuriri pe linie religioasă, adică te vei retine si nu vei da nimănui asistentă spirituală.

- La prima cerere vă spun că o accept imediat si că o voi respecta cu strictete. De altfel, nici până acum nu am făcut ceva contra dumneavoastră. Cu atât mai mult de acum înainte nu voi dezvolta nicidecum o activitate politică contra dumneavoastră. Mă voi retine total. Vă promit solemn.

În ce priveste cererea a doua, vă rog să mă iertati, nicicum n-o pot primi. Noi suntem arestati, lucrăm în conditii grele. Suntem uitati de familii, cărti si gazete nu avem, moartea la tot pasul e lângă noi, iar regimul e sever. Rupti de toate, ne-a rămas numai Dumnezeu.

El e nădejdea si singurul nostru reazem. Cum am putea, părăsiti de toti, să ne despărtim de El? El e azi totul pentru noi. Toti îl caută si au nevoie de lămuriri, de ajutor spiritual. Ca preot crestin pot eu să resping pe cineva dacă vine si îmi cere un ajutor spiritual? Pot eu să spun: n-am voie să vorbesc si să mă retrag? Acest lucru nu l-as face orice s-ar întâmpla.

Cugetati dacă un preot cinstit ar putea primi cererea dumneavoastră, si dacă nu este în drept să o respingă.

Ne cereti să lucrăm cinstit si cu spor. Noi lucrăm, slavă Domnului, cu spor. Acesti detinuti ar mai putea lucra ei cu spor pentru binele Patriei, dacă li s-ar lua această nădejde în Dumnezeu?

Nu resping cererea dumneavoastră. din îndrăzneală. Nu! Ci din necesitate: mi-e imposibil a o primi si nu vreau să vă însel. Vă spun deschis: Nu!

Dânsul a răspuns:

- Bine, Grebenea, sunt multumit si dacă împlinesti cu strictete si numai cererea mea cea dintâi.

La aceasta am răspuns:

- Fiti sigur, o voi împlini întocmai.

Atunci dânsul mi-a întins mână si mi-a spus:

- Bine, Grebenea, sper ca la o nouă întâlnire să-ti spun si lucruri mai bune decât acestea.

Am plecat si mi-am zis: „Iată un om cinstit, neabuziv, care întelege si pe altii si nevoile lor, nu numai pe ale sale si ale celor pe care îi serveste". Eram bucuros în inima mea că am descoperit un astfel de om între ofiterii români ai tării în acel an.

Trebuie să adaug că am găsit mai târziu si alti ofiteri de militie si securitate cu inimi nefalsificate, obiective si de omenie, cu dor de bine si cu atitudini alese, mai curând de ajutor decât de asuprire, si cu tendinta de a se ridica mai presus de obligatiile lor oficiale.

ABUZURI OFICIALE

Nu stăteam pe roze în lagăr: muncă multă, alergări, bătăi pe fată si mai ales pe ascuns, când bătăile trebuiau să fie mai grele, insulte. Acestea veneau mai ales de la personalul de pază unguresc. Acestia dovedeau o ură pe care si-o manifestau prin loviturile obrajilor si trupurile bietilor detinuti români. Unii spuneau: „Să te păzească Dumnezeu să stai într-un lagăr cu conducere maghiară!”

Dacă în alte locuri nu era justificat, poate, însă acest strigăt aici era justificat pe deplin. Aici asa era: ungurii îsi făceau de cap. Nu treceau 10-15 zile să nu se audă: „iar a fost luat cineva si bătut bine în dos, sus”. Cei bătuti erau amenintati să nu spună că au fost bătuti si, de frică, unii nu spuneau decât celor mai intimi ai lor. Dar uneori

erau văzuti când erau dusi sau când veneau de la locul de bătaie, rosii la fată si cu urme evidente ale loviturilor pe care le-au primit. Zadarnic tăgăduiau cei în cauză, semnele de pe ei erau mai convingătoare decât cuvântul lor.

Dar ce mi s-a întâmplat mie într-o zi? Eram de serviciu pe lagăr în ziua aceea. Câte un detinut era în fiecare zi de serviciu pe lagăr si el intra ultimul în mină după ce controla toate barăcile si le închidea când curătenia în ele era gata. De asemenea, trecea pe la bucătărie să vadă dacă toate sunt puse la punct pentru masă. El mătura si ducea gunoiul.

În acea zi, după ce toate erau gata si mă îndreptam spre iesire ca să intru în mină, un soldat, din locurile de pază de sus, începu cu câteva ocări si insulte la adresa mea, cu privire la cine eram eu si cine erau toti lăgăristii. Mi-am dat seama că el era indus în eroare. Eu i-am zis:

- Lasă-mă, camarade, suntem noi destul de necăjiti, nu ne mai necăji si tu.

După iesirea din mină si după baia obisnuită, pe când mă pregăteam să merg la masă si lumea se aduna în curte pentru asta, ungurul mic si nenorocit, care zilnic bătea la numărătoare câtiva oameni si de care am aflat că-si bătea si sotia de

două-trei ori pe lună, mă chemă si-mi spuse că am insultat soldatul si trebuie să-mi iau pedeapsa. Eu i-am spus ce s-a întâmplat, că n-am nici o vină si dacă as avea una, nu el trebuie să o stabilească, ci directorul.

- Vino sus, mi-a zis, si mă lămuresti acolo.

- Nu e nevoie de altă lămurire, lămurirea am dat-o deja.

Atunci el m-a prins de mână să mă ducă cu sila. Dar eu m-am desprins si am scăpat. Lumea în rând pentru masă privea scena. Atunci el începu să mă izbească cu palmele si cu pumnii peste cap, peste fată si cu picioarele mă izbea în fluierele picioarelor. M-a umplut de sânge pe fată. Atunci mă izbea mai ales în piept si pe picioare. Nemaiputând suporta, am tâsnit furtunos spre sala de mese si am intrat înăuntru răvăsit cum eram.

- Uitati, domnilor, cât de frumos petrecem noi aici la mină si cât de bine se poartă militienii unguri cu noi. Mă arătam tuturor plin de sânge. Astea-s semnele văzute; numai dacă m-as dezbrăca s-ar putea constata cele nevăzute.

Cum un ofiter ungur supraveghea masa, i-am zis:

- Ce ziceti, domnule sublocotenent, nu-i asa

că ne merge bine aici?

Era foarte stingherit si în cele din urmă replică:

- Cine a făcut asta?

- E omul care bate fără motiv în fiecare zi câtiva oameni si nimeni nu-l opreste.

- Lasă, o să cercetez, a zis, iar eu, flămând, m-am asezat la masă.

Dar ce mi-au spus camarazii după masă? Locul unde m-a oprit militianul si au avut loc cele expuse era tocmai la liziera dintre locul pe care puteam să ne plimbăm si locul pe care dacă-l depăseai soldatii aveau ordin să tragă. El era despărtit de zid numai de vreo doi metri. Nu sesizasem primejdia: ferindu-mă de loviturile militianului puteam depăsi liziera si soldatul să tragă. Numai întâmplător n-am depăsit linia sau bunul Dumnezeu m-a păzit, căci soldatul pândea cu pusca pregătită ca să tragă. Deci planul era pregătit ca să fiu ucis dacă...

Mai târziu, sublocotenentul ungur, arătând o atitudine foarte binevoitoare fată de mine, mi-a spus:

- Am cercetat si am aflat că militianul e vinovat. Am cerut pedepsirea lui.

Dar cine să-l pedepsească, căci probabil directorul, îl îndemna să facă ceea ce făcea, precum si pe ceilalti ce băteau detinutii.

Militianul acesta ungur, cel mai abuziv, n-a fost mutat, nici n-am putut deduce din ceva că el ar fi fost pedepsit pentru abuzurile lui.

În acest timp, directorul ne aduna destul de des ca să dea dispozitii si, poate spre a ne sustrage atentia de la greutătile prin care treceam, spunea niste bancuri nesărate la care multi, spre a-l satisface, începeau să râdă. Era viclean si perfid, altfel un om mult prea simplu pentru a întelege detinutii ce-i avea sub comandă. Cu totul simpli fuseseră si ofiterii de la Baia Sprie, dar erau mai naturali si mai putin falsi ca acestia. Ei erau români.

În ce-i priveste pe detinutii de la această mină erau din toate straturile sociale, însă numai un număr mic de tot erau tărani.

Între detinuti s-au creat frumoase prietenii după înclinatii, profesiuni, culoarea politică.

Erau si câtiva ofiteri superiori din marina română ce se păstrau destul de izolati de ceilalti. Unii spuneau că sunt masoni. Nu am întretinut relatii cu dânsii.

Aviatia îl avea ca reprezentant al ei pe căpitanul Vasile Ciobanu, socotit ca cel mai bun aviator al tării. El făcea zborurile cu membrii guvernului în străinătate, el zbura cu vreun reprezentant mai important al partidului care trebuia dus peste hotare. Cum a căzut, nu stiu. Dar era foarte usor să cazi complet nevinovat, fiindcă comunistii erau foarte bănuitori.

Am strâns raporturi frumoase cu acest ofiter ales pentru seriozitatea lui. Se bucura de un frumos prestigiu ca om pentru judecata lui cumpătată. În micile conflicte ce s-au ivit uneori între unii intelectuali din mină el a intervenit totdeauna cu un spirit de împăciuire deosebit. Nu-mi amintesc dacă mai era în lagăr în 1953, când s-a făcut o grevă. Căci nu-mi amintesc de el dacă a fost grevist si numai în ea credeam eu că îi era locul.

Un om cu preocupări filosofice deosebite a fost Gabriel Constantinescu. Fost ofiter de cavalerie, epurat, era la arestare profesor de filosofie. Originar din Sibiu, fiul scriitorului Paul Constant, cultiva meditatia metafizică. A reusit să capete ceva hârtie si să scrie ceva, de-mi aduc aminte bine, a scris câteva eseuri filosofice. Dar

nu le-a putut scoate afară. Era bine înzestrat si promitea.

Când cineva, din conditiile grele de miner, evadează pe terenul filosofiei sau al poeziei, stârneste atentie si, dacă are si talent, admiratie.

GREVA

Lucrurile mergeau tot mai rău în lagăr. Munca era grea, dar o suportam si o făceam chiar cu tragere de inimă.

Ce nu se mai putea suporta? Bătăile „discrete” sus, înmultirea pedepselor, carcera, bătaia de joc. Inspectii nu veneau ca să putem cere îndreptări si ungurii, directorul si subalternii, îsi făceau de cap.

Nu mai eram mineri, eram niste unelte de exploatat de care-si băteau joc niste imbecili iresponsabili. La sesizările si cererile făcute de unii pentru a ne restabili în drepturile umane, urechile celor ce le primeau erau închise, iar inimile nesimtitoare.

Am stat cu picioarele în apă rece atâtea ceasuri câte mi s-au cerut, am stat într-un picior cu fata la perete în dese rânduri, am primit

carcera de mai multe ori si apoi intrarea în mină. Am suferit si ocări si insulte.

M-am nimerit în zi de sărbătoare în carceră si m-am bucurat că am prilejul să meditez în liniste si să mă rog.

Apăsarea în lagăr crestea. Viata noastră era în mâna unor neciopliti plini de ură, fără scrupule si fără teamă când făceau răul.

Militienii erau înrăiti; poate înainte fuseseră mai buni, dar acum erau la această mină răi, foarte răi. Poate i-a înrăit regimul, poate erau mai dinainte si regimul le-a sporit răutatea. Mereu li se spunea când li se făcea educatia: „Nimeni nu este demn să fie gardian dacă nu urăste din toată inima pe contrarevolutionari, pe legionari si pe toti detinutii politici.” Iar mai târziu li se spunea că trebuie să urască mai întâi pe legionari si apoi pe toti ceilalti.

Poate fiind secui si unguri erau infectati de fermentul sovinismului maghiar care li s-a inoculat de o propagandă maghiară timp de 20 de ani si le-a intrat în *sucum et in sancvinem* ca o otravă ce i-a îmbolnăvit.

Nu stiu! Dar se purtau ca niste neoameni.

Am cugetat că trebuie făcut ceva spre a iesi din această situatie grea. Era posibil să ne lăsăm ucisi ca niste lasi fără a schita o împotrivire? Eram

oare niste viermi peste care să calce cu piciorul oricine vrea din cei ce erau deasupra noastră prin posturile lor? Am discutat cu unul si cu altul; murim pe încetul în fiecare zi ca niste nevolnici, ca niste imbecili inconstienti. Trebuie să ne ridicăm în picioare si, dacă e să murim, atunci să murim frumos, în picioare, în luptă, în împotrivire, ca niste luptători ce am fost.

Trebuie să organizăm o grevă. E singurul clopot de alarmă ce stă la îndemâna muncitorului când patronul nu vrea să stea de vorbă cu el ca să-i îndulcească situatia. Probabil în această ridicare vom muri; comunistii sunt duri; nu vor putea ierta această ridicare. Dar vom muri demni, frumos, senini ca unii ce singuri am intrat în această eventualitate, acceptând din necesitate moartea.

Era în lagăr un admirabil inginer ce făcuse războiul si la 23 August, când noi am întors armele contra nemtilor si urma să luptăm alături de rusi contra lor, colonelul comandantul regimentului a spus: „Mergem la sovietici ca să luăm dispozitii de la ei cum să ne încadrăm în dispozitivul de luptă.”

Atunci acest inginer, cu un miros mai fin, care era comandant de companie, a zis:

- Eu nu merg la rusi.

Colonelul i-a zis:

- Cum vrei.

- Cei ce nu vreti să mergeti la rusi veniti la mine, a strigat inginerul si câtiva ostasi s-au atasat de compania lui.

Colonelul s-a dus si rusii l-au luat prizonier cu tot regimentul. Asa au procedat ei si cu altii: i-au înconjurat cu tancurile si i-au dezarmat si i-au făcut prizonieri. Altora care nu mergeau la ei le-au tăiat drumurile cu tancurile si i-au luat prizonieri. Asa au luat în câteva zile - ca niste banditi - 130.000 de prizonieri români si „pohod na Sibir”.

Dimpotrivă, inginerul, cu admirabilul lui fler, a intuit situatia, a venit cu compania prin porumburi si păduri, evitând drumurile mari, si a ajuns cu ea acasă.

Eu mi-am zis: cu acest om inteligent trebuie să organizez greva. Ea trebuie organizată discret ca să nu prindă de veste informatorii. El a acceptat cu entuziasm.

Am discutat si eu si el cu unii pe care i-am crezut că vor intra în grevă. Dar situatia nu era coaptă pentru grevă. Unii încă mai râdeau la glumele directorului. Deci nu ajunsese cutitul la os. Până când mai râd unii, nu putem da drumul

grevei. Dar nici n-o putem amâna mereu pentru că câtiva sărăntoci se vor găsi oricând să râdă.

Dar cum s-o facem? Eram condamnati la muncă silnică. A refuza munca însemna a te expune împuscării, justificată legal.

Atunci ne-am zis: refuzăm masa. Asta putem să o facem. Ne pot împusca si pentru asta, dar fără o justificare legală. Şi, dacă nu mâncăm, nu putem să lucrăm.

Asa am hotărât. Dar am prevenit oamenii: „Fiti pregătiti de moarte. Să o primim hotărâti si senini, ca strămosii nostri daci."

Asteptam momentul întelesi. Inginerul era în alt schimb decât mine. El sau eu trebuia să dezlăntuim greva la iesirea din mină si la venirea la masă.

A dezlăntuit-o el. Flămânzi, oamenii mergeau la dormitor si refuzau masa. M-am bucurat enorm. Abia asteptam să intru si eu în grevă. Unii oameni erau încă în expectativă. Dar când am intrat si eu cu oamenii din schimbul meu ce se hotărâseră a intra, atunci unii au iesit din expectativă si au intrat si ei în grevă. Asa că, din vreo mie o sută si ceva, mai bine de 600 au intrat în grevă.

Câtiva oameni de mare calitate n-au intrat în

grevă, nu fiindcă erau nevolnici, ci fiindcă au considerat că nu e încă momentul.

Inspectorul minelor, locotenentul major cunoscut, a venit imediat la mină, adică în lagăr, si îndată m-a chemat.

- De ce ati început greva? m-a întrebat. I-am descris situatia insuportabilă din lagăr cu asuprirea de către unguri. Acestei situatii îi preferam moartea. Am fost uitati în mâinile murdare ale unor oameni fiară de inimă.

Greva nu am făcut-o cu scopul unei opozitii fată de partid. Ea n-are acest caracter. În gândul nostru ea a vrut să fie un mijloc prin care să tragem organele superioare competente la discutii cu noi, să le arătăm greaua situatie în care ne găsim si să cerem o nouă situatie si îndreptări. Nu greutatea muncii ne-a împins la acest act disperat, ci greutatea suportării asupririi si a obrăzniciei ungurilor.

- Cine a organizat-o? Ai lucrat singur? A mai întrebat.

- Nu! Ci cu inginerul cutare (îi caut în memorie numele si nicicum nu-l găsesc acum).

Nu m-a certat, nu m-a înjurat, nu m-a amenintat, ci mi-a spus:

- Situatia e grea.

N-am găsit un ofiter de sub comunisti mai întelept, mai bun si mai de omenie .

Cele spuse cu gura mi-a cerut să le scriu într-o declaratie. Lucru pe care l-am făcut imediat. După mine l-a chemat si pe inginer. A dat si el declaratia sa confirmând cele spuse de mine. Aceeasi atitudine admirabilă a avut-o si fată de dânsul.

Nu stiu cum îl cheamă si dacă mai trăieste ca să-i pot multumi astăzi cu recunostintă acestui ofiter admirabil pentru minunata lui tinută si pentru omenia deosebită.

După vreo 30 de ore ne-am trezit în lagăr cu un colonel care a intrat ca o furtună înjurând si tinând în mână un pistol. Ne-a scos în fată pe sefii grevei, precum si pe alti câtiva pe care administratia îi considera că sunt periculosi si ar putea organiza o altă grevă. Între ei era si colonelul Ion Popescu Pera care intrase în grevă cu hotărâre.

- Aduceti pe cineva care să le pună lanturile.

Şi au adus un legionar ce lucra la fierărie.

- Pune-le lanturile la banditii ăstia, a ordonat colonelul.

Dar el a răspuns:

- Pot să le port, dar să le pun la camarazii mei, nu!

- Bagă-l si pe tâlharul ăsta în lanturi, a strigat colonelul directorului.

Peste două zile am plecat la Aiud 82 de persoane. Ele nu erau numai de aici, ci si de la celelalte lagăre cu insi care nu făcuseră nimic, dar au fost luati pe bănuiala că sunt suspecti si deci ar putea si ei pregăti o grevă.

Colonelul, înainte de a ne expedia la Aiud, n-a făcut nici o anchetă, oricât de sumară. Pe el nu l-a interesat, se vede, decât ridicarea noastră de aici si curătarea terenului. Deci greva noastră nu a avut efect pentru noi care am initiat-o.

Pentru cei ce au rămas la mină nu stiu, dar, întrucât n-au adus la Aiud pe sutele de grevisti ce au intrat în grevă e de presupus că au stat de vorbă cu ei si le-au îmbunătătit conditiile de lucru si de tratament după aceea, adică în lagăr.

Până la eliberarea mea, eu, izolat la Aiud, nu m-am mai întâlnit cu grevistii de la Nistru ca să aflu ce s-a mai întâmplat după ridicarea noastră si aducerea la Aiud.

Am auzit mai târziu că s-a auzit la ONU de

faptul că în România detinutii politici lucrează în mine si de tratamentul lor. Peste un an munca în mine a detinutilor politici s-a întrerupt. Într-adevăr, România se pregătea să intre în ONU - ceea ce se întâmplă în 1955 - si între conditiile prealabile una va fi fost si aceasta: scoaterea detinutilor politici din mine si poate cererea eliberării lor, căci, asa cum am spus, anul 1954 a fost ultimul an în care detinuti politici au lucrat în mină.

La Aiud am fost dus imediat în fata a trei tovarăsi civili care m-au întrebat:

- Ce-ai făcut, mă? De ce te-au adus aici?

Eu le-am explicat pe larg conditiile în care lucram, climatul general, împreună cu bătăile, că am făcut grevă nu cu gândul unei înfruntări a autoritătii, ci cu gândul ca să o aducem să ne vadă si să stabilim noi conditii de muncă si de existentă la mină.

Situatia era insuportabilă si ne-am ridicat să o schimbăm. Consideram că moartea e preferabilă continuării vietii în acele conditii de asuprire si bătaie dejoc.

- Bine, a spus unul dintre ei. Bine. Aici nu vă va mai tulbura nimeni. Veti avea liniste, multă

liniste..., a spus ironic.

Era 27 septembrie 1953. Erau trei ani de când am fost dusi la mină. Mă asteptam la o bătaie. Dar nu. Nu m-au bătut deloc. Mi-au pus frumusel lanturile cu verigi groase. De la zala rotundă dintre picioare era legat un lant care mergea în sus spre mijlocul corpului, care si el a fost încins cu un lant. De lantul de la mijloc, prin câte o verigă, s-a anexat câte un lant cu care mi-au cuprins mâinile. Mâinile mi-au fost prinse cu lantul nu peste piele, ci peste zeghe. Lanturile erau, după câte am înteles, de 8 kg în greutate. Totusi erau destul de lejere că puteam duce tineta.

Eram izolat, singur, am purtat lanturile în această formă 24 de zile.

Apoi mi s-au scos lanturile de la mâini. Am rămas însă cu celelalte. Eram singur si nu mă plângeam că sunt singur. Pentru că nu aveam cui. Examinând cele ce au fost, eram bucuros că am făcut greva. Departe de a mă întrista de pedeapsa ce mi s-a dat, mă bucuram. Mă asteptam si la bătaie si eventual la mai mult.

Eram foarte supravegheat si nu puteam vorbi cu vecinii. Încă nu învătasem alfabetul morse cu care mai târziu vorbeam cu cei din celulele vecine

si puteam transmite prin vecini un gând, un salut, până în celulele mai îndepărtate. Departe de a mă plictisi din cauza singurătătii, fără nici o carte, fără nici o legătură cu familia, mă simteam bine. Sufletul meu era linistit. Nu-mi imputam nimic pentru prezent. Regretam că unii ani mai tineri i-am petrecut fără o orientare mai înaltă, desi făcusem teologie. Jucam table, sah, cărti, timp în mare parte pierdut. Acum eu repetam în gând texte biblice, lectii de istorie, teme de teologie, meditam si mă rugam. Timpul trecea usor si eram multumit.

La 50 de zile m-au dus la baie după ce un detinut tigan mi-a scos lanturile si am făcut o baie fierbinte de 20 de minute. A fost o mare plăcere. Un deliciu. Apoi mi s-au pus iar lanturile. După aceea, tot la 30 de zile absolut regulat făceam câte o baie de 20 de minute iar la 27 martie mi s-au scos definitiv lanturile. Deci, am înteles, pedeapsa mea a constat într-un regim de izolare si de lant timp de 6 luni de zile. De acum ieseam din pedeapsă.

Cineva din conducere mi-a zis:

- Ai terminat cu pedeapsa. De acum te mut cu alti detinuti. Dar la muncă nu te scot. Nu meriti. Ai fost un răzvrătit. Stai la celulă de acum. Munca e o

onoare. Ea e un drept al detinutilor. Dar tu ai pierdut acest drept. Poartă-te de acum corect că noi avem si alte pedepse decât cele pe care le-ai primit.

- Dar...

- Taci! N-ai dreptul să vorbesti. Şi ofiterul a închis usa celulei.

Peste câteva minute gardianul mă anuntă:

- Fă-ti bagajele.

Şi m-am mutat într-o celulă cu alti trei camarazi. Erau adusi si acestia de la Baia Sprie. Dar nu meritam paturi, nici saltele, ci trebuia să dormim pe o rogojină fiecare, cu câte o pătură de om cu două pernute ca cele de la armată pentru toti patru.

Cu niste haine de puscărie dintre cele mai rele. Ni s-a admis ca fiecare să-si ia de la bagajele sale câte un pulovăr si câte o pereche de ciorapi grosi, dar eu nu aveam nici pulovăr, nici ciorapi grosi. Întâlnirea cu ceilalti camarazi s-a făcut cu o mare bucurie, cu îmbrătisări si cuvinte calde. Dar efuziunile sentimentale le-am întrerupt repede. Căci eram priviti prin vizetă în chip insistent si i-am fi supărat pe observatori. Nu e voie să te bucuri prea mult în temnită.

O iesire din izolare după sase luni e un eveniment. E o schimbare de decor, desi tot în

celulă. Cu toate că nu e nici o podoabă vezi oameni. Nevoia de peisaj e o necesitate a sufletului. Omul are si necesităti estetice.

Dar aici mai era ceva: intrai între camarazi care te primeau cu căldură si inimi vesele.

Eram în Zarcă. Regimul era sever, hrană putină, plimbarea era acum regulată, căldura minimă: trei kg pe zi de lemne pentru o celulă. Uneori au băgat sobe rotunde ca să încălzească cu rumegus. Atunci ne încălzeam mai bine. Militienii erau cu fata încruntată.

Totusi nu ne simteam rău. Găseam bucuriile în noi însine. Făceam glume. Discutam literatură, filozofie, teologie, de toate. Ungeam gamela pe ascuns cu putin săpun si scriam pe ea câteva propozitii din limba franceză, germană, engleză sau alte limbi si le învătam: era lectia pe o zi. Toti făceau lectii. Era o emulatie în a învăta, surprinzătoare, căci toti erau cu nădejdea eliberării si nimeni nu era disperat. Pe de altă parte, această preocupare era si linistitoare: îti dă sentimentul că te ridici, că, stiind, reprezinti ceva, că nu pierzi timpul fără folos acum si că nu vei fi inutil mâine. Un sentiment stenic se aseza în tine. Acesta îti întărea sănătatea.

Se apropia iarna, frigul crestea, dar nu ne plângeam. Noaptea ne înveleam cât mai bine, ca să nu pătrundă frigul pe lângă pătură iar căldura dintre ea si corp să nu se risipească.

Ne înfigeam câte doi unul în celălalt, ca dintr-o parte să fie căldura asigurată de către partener si numai din cealaltă parte să vină frigul. De aceea nu îndrăzneam să ne culcăm pe spinare, puteam amorti de frig, ci numai într-o parte. Fiindcă la dormitul într-o parte te trezesti mai repede, ca să te controlezi dacă te-ai dezvelit, dacă ai înghetat putin, ca să te freci si să te acoperi.

A venit o iarnă grea, dar regimul nostru era tot acelasi: fără pat si saltele, ci pe rogojina asternută pe podea.

În zilele când frigul era cel mai mare, gardianul spunea: „Nu avem lemne” si trei-patru zile nu aveam lemne de foc. Apoi iar erau lemne. Dar dacă se întetea frigul iar nu erau lemne, căci era o corespondentă perfectă între cresterea frigului si lipsa lemnelor pentru noi.

În zilele de frig mare noi ne puneam, ziua, spate în spate câte doi ca să adunăm putină căldură sau, mai bine zis, să o păstrăm pe cea pe care o aveam. Discutam zâmbind si făcând haz de lipsa lemnelor si de conditia noastră.

Gardienii erau putin mirati că mizeria în care trăiam nu afecta buna noastră stare de spirit... Atunci ne-am adus aminte de o poezie a marelui poet al temnitei si durerilor, Radu Gyr. Poezia se numeste *Ca bozia*, pentru că oarecum se potriveste cu starea în care eram noi atunci:

Ca bozia de pe maidan, semeată,
Lupt îndărătnic fără cer si ploaie,
Cu brâncituri între hârburi si gunoaie
Fac loc pentru netrebnica mea viata.

Şi ca urzica sunt, mă-ndes cu fierea,
Cu ticăloasa mea amărăciune;
Ce dulci mi-s tepii când nu le stiu puterea
Ce tare-s în superba-mi spurcăciune...

Strivit sub tălpi mai iute dau seminte,
Mai viu duhnesc când mi se smulge-o foaie,
Cresc vrăjmăsit mai dârz din umilinte,
Ca bozia mă-nalt peste gunoaie.

Şi ca urzica ies prin garduri sparte
Întărâtat de-o dusmănie sfântă.
Târziu, când voi muri în marea frântă,
Îmi voi înfige tepii chiar prin moarte.

CU TRAIAN COLHAN ÎN CELULĂ

În primăvara lui 1955 m-am mutat în celulă cu Traian Colhan. Probabil conducerea a considerat că a făcut o prea mare concesie că mă mutase cu patru insi în celulă. Şi m-a mutat în doi, dar de astă dată cu câte o saltea de paie pe podea pentru fiecare si cu pernuta respectivă. Mare îmbunătătire era salteaua. M-am bucurat mult. Traian Colhan era un muncitor calificat cu liceul industrial. Lucrase la fabrica de avioane I.A.R. Brasov. Era din satul Laz, judetul Alba. Era un român întreg si plăcut. Frumos fecior, necăsătorit încă, energic si destept. Era legionar. Scrisese o poveste în care el a ucis doi rusi. S-a găsit la perchezitie manuscrisul cu povestea si fictiunea sa a fost luată drept realitate. A fost arestat. Nu stia prin ce împrejurare au aflat rusii că el a ucis doi rusi. L-au luat din mâinile noastre si urmau să-l ducă în Rusia să-l judece. L-au băgat într-o formatie de tancuri ce mergea spre Rusia, dar el a evadat când erau aproape să treacă granita si rusii nu l-au mai prins.

Dar peste câtiva ani l-au prins ai nostri si l-au condamnat la o pedeapsă mare. Fiindcă avea si el o evadare si eu una, de aceea cred că ne-au băgat împreună. Celula în care ne-au pus era la etaj, în Zarcă, lângă camera militianului ce era la mijlocul celor 60 de celule suprapuse ale Zărcii, iar alături nu era nimeni.

Deci eram complet izolati.

Ne părea rău de această izolare dar nu aveam ce face. Cu Traian Colhan am stat mult timp în doi, vreun an si jumătate. Dar am găsit totusi cu ce să umplem timpul. Era un bun povestitor. Mi-a spus multe, între altele trebuie să spun că el a făcut o frumoasă ispravă si iată cum: după război, sasii si svabii din Transilvania, de la vârsta de 18 până la 40 de ani, afară de femeile cu copii la sân, au fost luati să fie dusi la muncă în Rusia. A fost o mare nedreptate.

Colhan avea multi prieteni între sasi si săsoaice. El a îndemnat pe multi sasi să fugă si să nu se supună acestui ordin. Dar ei erau mai curând dispusi să se supună acestui ordin decât să fugă. Într-atât spiritul lor de conservare nu mai functiona deplin după marea înfrângere a Germaniei iar spiritul lor de respect al legilor îi împiedica să vadă că aici e un abuz ce trebuia eludat.

Ca oile veneau bietii oameni să fie ridicati si dusi la moarte.

Colhan a îndemnat pe unii părinti să-si ascundă fetele dar ei au refuzat pe motivul că atunci vor fi dusi ei. Nu voiau să riste; înfrângerea ce-au suferit-o le-a frânt aripile. Şi asa, fete frumoase ca niste flori s-au predat singure spre a pleca pe drumul exilului. După cinci ani, unele, de o proaspătă frăgezime la plecare, s-au întors bătrâne.

Colhan a convins pe părintii a patru fete să le lase să le ascundă el. Le-a îmbrăcat în costume nationale românesti si a plecat cu ele în satul lui. N-a avut dificultăti decât la Sibiu, la trecerea râului Cibin, unde rusii au cerut documente. Dar au scăpat.

În Laz le-a dus la o mătusă a lui ce avea casa tocmai în marginea satului si au rămas acolo un an de zile. Nimeni nu le-a făcut vreo neplăcere. De mâncare trimiteau părintii lor. Şi asa au scăpat toate. L-am felicitat pe Colhan pentru aceasta frumoasă initiativă.

De la un timp am avut impresia că Traian se nelinistea, se plictisea.

Atunci am făcut un program de muncă ca la

scoală. Predam pentru el istoria României cu referire specială la istoria Transilvaniei, geografia, româna, unde interesa literatura, religia, cu povestiri ale pildelor si parabolelor Mântuitorului, etc. Totul s-a îndreptat imediat.

Într-o zi la closet am descoperit o coajă de săpun pe care erau scrise niste semne. Traian a ascuns-o în sân. Controlând-o, nu stiam ce e. Dar îndată o inspiratie: e alfabetul morse.

- Minunat! am strigat si în cea mai mare grabă ne-am apucat să-l învătăm. Am învătat repede si cum să-l aplicăm. La perete sau pe teavă.

Am lăsat la closet o altă coajă de săpun prin care am anuntat că am primit alfabetul si multumeam. Anuntul era prin morse. Am aflat mai târziu că cel care ne-a trimis alfabetul era printul Alecu Ghica.

La locul unde eram nu puteam folosi alfabetul, dar am fost mutati tocmai spre capătul unde era closetul.

Mergeam bine. Am reusit să luăm legătura prin morse si cu altii. De la un timp se auzeau niste strigăte grozave în latura cealaltă a etajului. Am aflat că inginerul Sasu a înnebunit.

Îl cunoscusem la mină pe Ion Sasu, inginer originar din Dobrogea. Se spunea că e un ins exceptional, sef de promotie, cu mult peste nivelul comun. Acum era nebun. Am aflat mai târziu si cum înnebunise acest tânăr.

A fost dus la Interne la cercetări noi. Dar în celulă i-au adus si pe foarte bunul lui prieten Pătrăscanu, student la medicină. Acesta era reeducat si lucra cu Ţurcanu pentru reeducarea altora. Dar Sasu nu stia nimic de aceasta. Şi-a deschis inima si a vorbit de toate contra comunismului. Dar Pătrăscanu l-a divulgat. Şi apoi au urmat bătăi crunte de tot în urma cărora a înnebunit. Dar nu l-a înnebunit bătaia, ci trădarea celui mai bun prieten care l-a turnat. Aceasta l-a zguduit, echilibrul lui interior s-a frânt si în câteva săptămâni era nebun. Strigătul lui de om nebun în Zarcă producea un efect sinistru. Poate de aceea l-au si adus aici, fiindcă la comunisti s-a observat o preocupare constantă să facă acele acte care ar produce măcar un mic rău detinutilor

Pe noi ne bărbiereau la două săptămâni. Un detinut de drept comun era adus să ne bărbierească. Uneori militianul îi făcea semn să cresteze cu briciul pe vreunul ca să curgă putin

sânge. Într-o după amiază, spre seară, scaunul de bărbierit a fost adus si asezat drept în fata celulei noastre. Mare mirare când aud: „Ce-i cu serpii ăstia aici? Ah, cât sunt de frumosi! Sunt rosii! Să-i prindem! Ia uite si puisorul acela...”

Era Sasu. A fost adus să fie bărbierit în fata celulei noastre si până s-a terminat bărbieritul mintea lui bolnavă l-a făcut să vadă si să spună si alte lucruri nefiresti. L-au luat si ne-au scos apoi pe noi. Ne-au dat apoi cina. Desi eram flămând, abia am putut înghiti de câteva ori. Eram profund miscat, eram zguduit. Impresia ce mi-a făcut-o a fost atât de mare încât ne-a cuprins o tristete de moarte.

De când am fost arestat până acum niciodată nu am coborât la o astfel de stare. O milă imensă ne-a cuprins pentru bietul Sasu. Ce om fusese... Şi acum? Ah viată, câte surprize ne dai! Ăsta-i drumul pe care lunecăm noi, detinutii!... Mă perpeleam. Colhan era si el într-o stare asemănătoare. Administratia a tintit bine. A lovit unde trebuia. Ah, Doamne! Cât suntem de slabi dacă nu stăm mai bine rezemati în tine! Nădejdea noastră si puterea noastră... Şi parcă perspectiva înnebunirii si căderii la fund se înfătisa hidoasă

înaintea ochilor mei.

În deznădejde am căzut în genunchi si am alergat la Dumnezeu ca la un liman de salvare.

„În ziua necazului tău cheamă-mă si voi veni si te voi mântui”, a spus Domnul Dumnezeu în Cartea Lui Sfântă.

M-am rugat lui Dumnezeu cu lacrimi vreo 20 de minute. Nu stiu ce voi fi spus, dar mi-aduc aminte că am îndrăznit. Ah! Câtă nebunie! să fac o imputare lui Dumnezeu. „Doamne noi facem lucrul Tău. Noi ne credem slugile Tale si voia Ta vrem s-o vestim si să o facem cunoscută oamenilor. Şi Tu ne lasi? Asta-i soarta ce ne-o rezervi: nebunia? O, Doamne, ai mai multă milă de noi, cei ce suntem sau măcar vrem să fim ai Tăi.” Şi m-am culcat.

Dar în cursul noptii, în vis. Cineva de forma unui om cam la 50 de ani, îmbrăcat în reverendă, mi-a apărut si mi-a zis cu un glas blând: „Linisteste-te, nu vei înnebuni, auzi? Repet: *nu vei înnebuni*.”

Cuvinte ce le-a spus pe un ton mai accentuat decât cele dinainte si a dispărut. Dimineata m-am trezit într-o perfectă liniste si plin de bucurie. *Era 16 iunie 1955.<?>*

I-am spus si lui Colhan visul meu si

comunicarea. S-a înviorat. Eram altii, mai veseli si mai cu nădejde decât înainte de întâmplarea cu Sasu. Am făcut îndată rugăciunea si i-am multumit lui Dumnezeu. Şi i-am zis apoi: „Iartă-mi, Dumnezeule prea bun, îndrăzneala. Am lunecat. Dar mâna Ta ne-a ridicat îndată. Fii preamărit, Tată! În necazul meu mi-ai dat încredintarea nu numai că existi ci si că esti lângă mine. Că esti bun si ajuti pe cei ce vor să stea sub aripa Ta. Fii binecuvântat.” Şi o veselie senină si curată s-a asezat în sufletul meu.

Peste câteva zile ne-am mutat din nou într-o celulă fără vecini. Din nou într-o deplină izolare. Nu ne simteam rău. În acest timp Traian a avut o încurajare de la Maica Domnului, dar ea i-a apărut într-un cadru măret, într-un tablou deosebit. Nu mi-l mai amintesc, dar era ceva frumos, chiar sublim.

Timpul trecea si eram tot în izolare si într-o seară m-am rugat si am cerut Domnului să ne spună ce mai este. Am zis: „Doamne, suntem atât de izolati, atât de despărtiti de realitătile de la noi si din lume. Nu mai stim nimic. Am vrea să mai stim ce se mai petrece, ce mai este.” Peste noapte, un vis: parcă se făcea că eram pe un munte. Pe

panta muntelui. Dedesubt curgea izvorul. Deodată s-a stârnit un vânt puternic ca o vijelie. Duduia. Departe înapoi se auzea vâjâitul unei ape care cădea ca o cascadă în spume jos de la o mare înăltime. Tot peisajul se vedea clar. Cineva s-a apropiat de mine si mi-a zis: *„Ai încredere. Vântul bate în pânzele noastre. Atât trebuie să stii.”* Şi s-a retras. Răspuns reconfortant.

Mare bucurie când l-a aflat si Traian.

Preocupările noastre au rămas aceleasi: lectii. Traian era un elev bun, recepta usor. Odată cu expunerea lor eu însumi reînvătam. Le căutam în memorie si le aduceam la lumină si, aducându-le eu însumi, mi le limpezeam.

Cu foamea o duceam destul de prost. Musca greu din noi. La plimbare, am observat iarbă grasă pe traseul plimbării. Era bună de mâncare asa crudă. Când era la pază la plimbare un militian mai bun rupeam din ea câtiva pumni si o băgam în sân. Militianul ne vedea când o rupeam dar se făcea că nu vede.

Într-o zi am avut un mare noroc si o mare bucurie: Traian a găsit două nuci, scăpate de ciori. Le-a luat si, în cameră, le-a spart si le-am împărtit. Cum nucile nu erau egale, ci una mai mică, Traian

a împărtit egal: mi-a dat jumătate din miezul celei mai mari si jumătate din miezul celei mai mici, desi eu o cerusem pe cea mai mică. Au fost un desert exceptional.

Eu continuam cu furtul firelor de iarbă grasă pe care o mâncam cu plăcere împreună cu Traian, dar militianul m-a întrebat ce fac eu cu ea. I-am răspuns: „O mănânc”. Atunci el spus că directorul i-a dat ordin să nu mă mai lase să o culeg ca nu cumva să scriu ceva cu ea.

Deci administratia stia că am ajuns să mănânc iarbă grasă si întelegea marea noastră foame, si totusi nu lua nici o măsură de îndreptare. Se temea ea de scris? Dar nimeni dintre noi nu avea hârtie, creion sau condei. Şi apoi pe unde să trimiti scrisoarea? Aceasta arată cu câtă grijă luau toate măsurile ca să nu răsufle afară ceva din cele ce se petreceau la Aiud. Ştiau deci situatia, nedreptatea, si în loc să o repare luau măsuri ca să o ascundă. Dar „toate câte sunt făcute la întuneric vor iesi la lumină” ne spune Mântuitorul.

Nu au făcut comunistii crimele de la Pitesti contra studentilor în ideea că se va păstra un secret desăvârsit pentru care au luat toate măsurile? Au ucis studentii bătăusi, au ucis pe

directorul Dumitrescu, colonelul Zeller s-a sinucis sau a „fost sinucis”. Toti acestia au fost martori ai faptelor si toti au dispărut. Şi totusi s-a aflat, fiindcă Dumnezeu nu admite continuarea fărădelegii la infinit. Şi nici ascunderea ei...

Într-o zi, un maior evreu ce lucra cu Zeller ar fi fugit cu un avion în Apus, ducând cu el un sac de acte cu faptele de la Pitesti. Apoi reeducarea pe acea cale, metoda Macarenco, s-a întrerupt.

SPERANŢE

Timpul trecea la noi în acelasi fel: foame, frig, mizerie, cu un tratament ceva mai bun al militienilor.

Directorul a vorbit detinutilor cam asa: „S-au schimbat lucrurile. S-ar putea ca în curând să avem o altă atitudine mai binevoitoare fată de voi. Ceea ce a făcut Teohari Georgescu nu se va mai întâmpla. A fost abuziv si extremist. Partidul l-a doborât. Acum avem altă întelegere fată de voi. Umanismul comunist ne impune această întelegere nouă. Desi ati fost dusmanii nostri, vom fi cu mai multă întelegere fată de voi. Celor nevinovati justitia le va stabili nevinovătia si se vor

elibera.”, etc.

Dar afară de vorbele acestea bune, de o plimbare mai regulată, de o mai blândă atitudine a militienilor, nimic nu se schimbase. La geamuri aveam aceleasi paravane ca să nu vedem în curte si să nu intre soarele în celule - si celelalte. Mai ales masa, lucru esential pentru existenta noastră, au rămas neschimbate.

A venit anul 1956 cu mari sperante. Am aflat că România a intrat la ONU si că aceasta ar putea fi pentru noi cu adevărat o mare sperantă. Apusul “ne-a băgat în foc”, împingând pe Rusi până la vest de Berlin. Ei au obligatii fată de noi. Ei ne-au băgat în focul acesta nimicitor, ei ar trebui să se simtă obligati să ne scoată din el. Şi au făcut aceasta sub influenta spiritului iudaic din America, dominator atunci acolo. Dar evreii si-au dat seama de marea greseală ce au făcut-o si acum vor pedala în altă directie si cu ei si altii. Se „treziseră” si vedeau amenintarea sovietică înspăimântătoare si iminentă.

Eisenhower era presedintele Americii, un militar de cea mai bună calitate, un erou al războiului. Făcea să crească multe sperante în inimi. Dar aveam încă multe rezerve, nu fată de el,

ci fată de Apusul în care trăia. Ştiam că Rusia e înconjurată de baze militare americane din toată părtile. Presupuneam că apusenii au fortă militară să încerce să constrângă Sovietele la concesii. Rămâneam încă la ideea că America si aliatilor ei nu le lipseste forta materială pentru un război cu sovieticii, ci forta morală. Nu stiam atunci că în America savantul Silard a putut face bomba cu hidrogen, de o mie de ori mai puternică decât cea atomică, si că Andrei Saharov, marele savant rus, a făcut-o si el cam în acelasi timp.

Deci, nu speram într-un război imediat, dar îl consideram inevitabil mai târziu.

Nu stiam nici de evolutia gândirii în ce priveste doctrina capitalismului si comunismului, ce se găseau în conflict. Şi anume că ele pot rămâne fiecare la locul ei fără să atace.

Ştiam că Apusenii nu admiteau nicidecum existenta comunismului si că ei cereau insistent războiul pentru distrugerea lui. Ştiusem si faptul că în Apus circula dictonul: „Inter duo malum minimum alegandum”[16]. Iar în conceptia lor comunismul era un mai mare rău decât războiul. Concluzia: trebuie să facem războiul spre a

[16]Între două rele alegem pe cel mai mic.

distruge cel mai mare rău din lume - comunismul.

Şi iată deodată altă orientare: coexistenta pasnică a acestor două conceptii. Fiecare să rămână în spatiul său si să nu se mai bată.

Iată deci războiul evitat. Dar eu nu stiam de aceasta. Totusi credeam că nu se va face încă din pricina, cum am mai spus, slăbiciunii morale a americanilor si a aliatilor lor.

Rămânea numai nădejdea în Dumnezeu; în oameni, deloc, deocamdată.

Consideram că sovieticii au un dinamism si o vointă mai puternică decât cei din Apus. Şi se pare că experienta a arătat că nu rationalistii au biruit în istorie, ci cei ce au fost înzestrati cu o mare vointă si cu puterea unei hotărâri imediate, dacă situatia o cerea.

Trăiam în celulă cu Traian ca si mai înainte. El se ruga mai mult ca mine si era linistit. Şi eu mă rugam, dar mai putin decât el. Şi eu eram linistit si senin si nici o teamă nu se insinua în mine. Aveam o sfântă pace.

Traian a fost învrednicit din nou de o aparitie în vis a Sfintei si Preacuratei Fecioare Maria. Se pare că ea era cea care îl ocrotea. Povestindu-mi aparitia ei Traian era fericit. M-am bucurat de

aparitia Maicii Preacurate si de fericirea lui. Deci Dumnezeu era cu noi. Nu eram singuri. „Unde doi sau trei sunt adunati în numele Meu si Eu sunt în mijlocul lor.” zice cuvântul sfânt al Domnului nostru Iisus Hristos.

Eram acum în vara lui 1956 când, în urma unui vis, si eu am avut o încredintare a existentei lui Dumnezeu si a grijii Lui pentru noi. Se părea că mă aflam în Dumbrava Sibiului, dincolo de lac, spre Râsinari. Deodată remarc pe Domnul nostru Iisus Hristos într-un stejar bătrân. Era asezat cam pe la jumătatea stejarului. Îl priveam din flanc. Dar îndată disting si o cruce de lemn lipită de stejar în fata lui Iisus. Apoi Domnul Hristos a pus mâna pe talpa crucii ca s-o ridice. Şi iată dincolo de Domnul, în dreapta lui, un om. A pus si el mâna la talpa crucii, odată cu Iisus, si crucea a început să se ridice pe stejar în sus. În vârful crucii era o gaură pe care era o funie groasă, iar crucea se ridica împinsă de Iisus si de omul de dincolo de el si funia o trăgea până ce a trecut de stejar - si a dispărut din fata ochilor mei.

Dimineata am încercat să interpretez acest vis si am socotit asa: copacul e copacul suferintei neamului nostru si poate numai simbolul suferintei

noastre a detinutilor. Pe el e Crucea Domnului si Domnul e lângă ea. Înseamnă că el a îngăduit aceste suferinte.

Acum Crucea cu Iisus e cam la jumătatea stejarului. Deci numai jumătate din suferinte au trecut. Mai avem de străbătut încă jumătate din suferintele ce au fost. Suferintele se vor isprăvi din pricina lui Iisus care a ridicat Crucea. Dar Crucea era lângă un om care o ridica împreună cu El. Omul acela reprezintă pe toti oamenii care sunt cu Iisus, alături de Iisus, ajutându-L ca să mântuiască pe cei ce sunt în suferinte. Deci vom scăpa de necazuri si de suferinte prin Iisus Dumnezeu si prin toti oamenii care sunt lângă Dumnezeu si lucrează cu El.

Dificultatea era acum să constat de când au început suferintele la noi care acum erau cam la jumătate. Mi-am zis: să le pun din 1944, de când comunistii s-au instalat la noi, sau să le pun din 1945 când s-a format guvernul cu doctor Petru Groza?

Am zis: Nu! Trebuie să le pun că încep din 1948 după ce a fost alungat regele, după ce comunistii au pus mâna pe toată puterea, după ce au adus marile legi pentru reforme revolutionare,

după ce au făcut marile arestări si ucideri a oamenilor prin foame si munci în temnite, în mine si la Canal. În acest an trebuie să pun începutul marilor dureri: 1948.

Dacă din 1948 până în 1956 sunt opt ani si suferintele sunt numai la jumătate, căci ca la jumătatea stejarului era Crucea Domnului, urmează că trebuie să mai asteptăm încă opt ani ca să treacă toate suferintele. Deci ele se vor termina prin 1964. Asadar, dacă voi trăi atunci mă voi elibera în 1964, lucru ce s-a întâmplat întocmai: m-am eliberat în iulie 1964, în ziua de 28.

I-am spus si lui Traian visul si tălmăcirea lui pe care am făcut-o noaptea. I-am spus că vom scăpa, dar numai după vreo opt ani. S-a bucurat si nu prea. Era lungă asteptarea.

Eu mi-am zis: „Ei băiete! Nu te grăbi, mai ai de asteptat încă opt ani de suferinte. Dumnezeu ti-a descoperit sorocul sfârsitului ca să nu-ti faci vise mai devreme de scăpare, care neîmplinindu-se să cazi cumva în disperare. Ajută-i si pe altii ca să înteleagă timpul si să nu gresească.

Curând am fost despărtit de acest bun si admirabil camarad si dus în altă celulă.

PREOTUL IOAN BERGHIANU

L-am cunoscut prin 1933, era profesor în Petrosani. Caracter frumos, om de nădejde ca profesor. Apreciat si stimat, cult, senin si integru.

După ultima grevă a foamei la Aiud, ca pedeapsă, peste 100 de insi au fost dusi la Gherla la penitenciar. După vreun an, la întoarcere, profesorul Gheorghe Manu mi-a telefonat prin morse: „Am dus-o greu; regim sever. Am cunoscut acolo un preot mare: Ioan Berghianu, profesor la Arad.” Deci acum am aflat că făcea si el temnită.

Mai târziu l-am întâlnit în aceeasi celulă. Era bolnav de nervi si slăbit. Dar câtă cuviintă, cât bun simt se observa încă la acest om ales!

Boala nu-l împiedica să rămână ce a fost: un om distins.

O DESTĂINUIRE FRUMOASĂ

În noua celulă în care am fost mutat eram patru persoane. Nu-mi mai amintesc cine erau. Scriu prea târziu aceste fapte si nu le pot reconstitui mai deplin. Memoria nu mă mai ajută.

Iar mai înainte nu le puteam scrie din motive cunoscute: Ceausescu, Securitatea, etc.

Persoanele cu care m-am întâlnit în celulă erau criminali de război, ofiteri, etc. Nu-mi mai amintesc cine erau ei.

Mi-amintesc însă bine frumoasa destăinuire a unuia dintre ei. Era un colonel fost comandant al unui regiment vâlcean. În regimentul lui se afla Ortinski când a căzut prizonier la rusi cu tot plutonul său.

Iată destăinuirea colonelului: „Era după 23 august. Mă aflam cu regimentul la Sibiu. Noi împreună cu rusii luptam să împingem pe unguri si nemti înapoi ca să eliberăm Transilvania.

Dar iată 40 de ofiteri germani. Erau cam speriati. Ei au spus: „Suntem urmăriti de rusi să cădem prizonieri. Am reusit să fugim la dumneavoastră. Am fost frati de arme. Vrem să fim prizonierii dumneavoastră si nu ai rusilor. Poftiti săbiile si pistoalele”.

Eu însă le-am spus: „Nu, domnilor ofiteri, căci noi n-avem siguranta că vă putem păstra ca prizonieri si că rusii nu vin să vă ia de la noi. Să căutăm o solutie prin care să fiti salvati. Să luăm mai întâi o masă comună.” Am pregătit o masă

bună la care am închinat paharele cu vin pentru sănătatea lor si pentru ca să ajungă cu bine în tara lor. Am făcut apoi niste fotografii împreună. Pe o coală de hârtie mi-au lăsat si numele lor.

Aveam la mine în subordine un sas care era sofer. I-am făcut un ordin de drum până la Deva. Am încărcat pe acesti ofiteri germani într-un camion ce pleca cu ei la Deva. Şoferul sas urma să-i ducă.

Ne-am îmbrătisat si le-am urat să ajungă cu bine acasă; i-am rugat să nu se oprească cumva si să lupte pe teritoriul românilor contra noastră. Drumul spre Deva era liber.

Şoferul sas s-a întors si a raportat că au ajuns cu bine la Deva. Trebuia să fac acest act umanitar cu acesti ofiteri germani, fiindcă altfel rusii nu ni i-ar lăsat nouă, ci iar fi luat ei."

L-am felicitat pentru acest gest mărinimos si i-am spus: „El nu se va uita usor si dacă timpurile vor permite s-ar putea să vă si întâlniti în viitor cu unii dintre ei. Acest act restabileste încrederea în oameni si înaltă pe cel ce l-a făcut. Rămâne ca o dovadă de mărinimie a românilor în război."

LA IAŞI

În octombrie 1956 am fost dus la Iasi. Era vorba de procesul meu, de rejudecarea lui. S-au sesizat, se vede, din oficiu. Închiderea mea nu era deloc motivată legal. Am fost dus în Copou la închisoare. De la gară am fost cu duba la Copou asa că nu am văzut orasul. Poate că nici nu l-as mai fi cunoscut căci nu mai era cel din anul 1941-1942.

Un ofiter m-a luat de brat si m-a dus într-o cameră a unei mari clădiri unde m-a înfătisat la trei bărbati civili. Toti mi s-au părut a fi tineri: între 35-40 de ani. Eram îmbrăcat prost, în zeghe vărgată rosie si în pantaloni vărgati rosii. Toate erau cam ponosite. Unul din ei mă luă în primire.

- Ce frumos esti îmbrăcat, popo!... Şi ce bine-ti sade!...

- Te-ai putut despărti usor de banditii cu care-ai stat?

Eu am răspuns:

- N-am stat cu banditi ci cu niste oameni foarte cumsecade.

- Dar nu esti legionar?

- Pentru activitate legionară am fost

condamnat.

- Şi nu ti-e rusine pentru ce-ai făcut?

- Nu! Nu mi-e rusine, căci faptele pe care le-am făcut nu sunt fapte ca să mă rusinez de ele.

- Dar atunci ar trebui să te rusinezi de faptele altor legionari si să te desolidarizezi de legionari. Esti om destept. Întelegi, ei au făcut fapte grave de care trebuie să rosesti.

- Da, am zis, multe fapte rele, multe fărădelegi, dar ele nu s-au făcut de legionari ci mai ales de cei care nu erau legionari dar au fost băgati între legionari si dati ca atare. Faptele lor rele sunt reprobabile. Dar si mai reprobabile sunt faptele dumneavoastră de la Pitesti. Cu adevărat acestea sunt foarte, foarte grave.

- De unde le cunosti, m-au întrebat.

- Am vorbit cu studentii care au fost la Pitesti si pe pare s-a aplicat această metodă. A fost ceva uimitor si de neimaginat.

- Lasă astea, mi-au zis, acum ai fost adus aici pentru proces... Vrei să mergi acasă? Noi conducem... Ţi-o fi dor de casă, după atâtia ani de temnită! Câti sunt?

- Din 1942, am răspuns.

- Te-ajutăm să-ti vezi familia, să fii liber. Dar

întelegi... vrem si noi putină bunăvointă din partea dumitale.

- În ce fel, adică?

- Adică ne-ajuti în munca noastră.

- Domnilor, credeam că rejudecarea procesului meu n-are a face cu cereri si angajamente. Vă pot spune că vă pot ajuta în tot ce e bun, în ce e cinstit si drept, dar nimic altceva.

- Bine, du-te... te mai gândesti. Te mai chemăm noi.

Şi acelasi ofiter m-a luat si m-a condus la dubita cu care am fost dus la închisoare la Copou. Am stat vreo două săptămâni fără să mă întrebe cineva de proces sau de invitatia la vals, alături de dânsii, ce mi se făcuse.

Era revolutia din Ungaria. Am înteles că ungurii au făcut niste atrocităti enorme contra comunistilor pe care i-au prins. Regretam că chemarea mea pentru proces a coincis cu acest moment. Mi-am zis: stau în expectativă să vadă ce e în Ungaria.

Dar, fără nici o explicatie, m-au luat si m-au trimis înapoi, si în tranzit m-au oprit la Jilava.

La Jilava m-au băgat într-o cameră mare cu vreo 30 de detinuti. Pe câtiva dintre îi cunosteam

dinainte. Mare bucurie, îmbrătisări. Printre cei cunoscuti si colonelul Ion Popescu Pera. M-a îmbrătisat cu o căldură deosebită. Le-a spus tuturor că am petrecut împreună clipe suave de neuitat. În fine m-a lăudat peste măsură, lucru care venea din aprinderea simpatiei ce se născuse între noi.

Mai erau si alti cunoscuti cu care am avut întretineri frumoase.

Între altele am aflat ce s-a întâmplat cu Mircea Vulcănescu, acest om exceptional si întru totul superior, filosof, literat, chimist, matematician, sociolog. Dar calitătile lui de inimă întreceau marile lui calităti intelectuale.

Am uitat să spun că, după marea foame din 1949-1950, nu mai pot preciza când, l-am mai întâlnit pe acest nobil om, el mi-a spus asa: „Iată ce-a mai fost cu mine, după ce ne-am despărtit. Am fost băgat într-o anchetă. Mi-au cerut să spun niste lucruri grave împotriva unor cunoscuti ce avuseseră posturi importante. Eu le-am spus: Nu pot da ce cereti dumneavoastră. Eu am fost profesor; pe studentii mei i-am învătat să fie cinstiti si să spună totdeauna adevărul. Şi eu în viată am fost cinstit. Cum as putea acum să mă

port altfel? Atunci m-au supus la niste constrângeri atât de grele, cu foamea si cu lipsa căldurii, încât m-am îmbolnăvit de tuberculoză.

Am scăpat curat din aceste încercări, dar bolnav. Apoi mi-am revenit. M-au ajutat legionarii cu ce au putut din hrana lor. Sunt bucuros că ne revedem si-ti pot spune aceste lucruri.”

După aceasta ne-am despărtit. La despărtire eram emotionat si cu lacrimi.

Iată deci ce am aflat că s-a întâmplat cu Mircea Vulcănescu după aceea. El si cu profesorul universitar N. Mărgineanu tineau la Jilava unele expuneri, un fel de conferinte stiintifice, literare, istorice, dar fără vreun caracter politic, căci acestea erau interzise. Directorul temnitei era un turc, Maromet, om foarte crud. Acesta l-a prins pe Mircea Vulcănescu tinând astfel de conferinte.

Maromet i-a luat pe toti din cameră, i-a dezbrăcat si i-a dus în niste camere foarte reci. Acolo au început să înghete. Un student n-a mai putut sta în picioare si s-a lăsat jos, pe ciment, pe spinare. Atunci Mircea Vulcănescu a spus:

- Nu! Nu trebuie să mori, esti tânăr. Şi s-a întins el pe ciment si l-a luat pe student pe pieptul său până când Maromet i-a deschis si i-a dus să se îmbrace.

Dar în urma acestei întâmplări Mircea Vulcănescu s-a îmbolnăvit de tuberculoză si a murit.

După câte stiu, Mircea Vulcănescu pe când murea îsi termina pedeapsa sau mai avea doar un an.

Deci, când zorii libertătii se iveau, atunci Mircea Vulcănescu a acceptat marele sacrificiu al primirii studentului pe pieptul său - lucru ce a dus apoi la boala si moartea sa. Mă întreb câti din oameni ar putea face o astfel de jertfă pentru fratele lor? Şi Mircea Vulcănescu era născut în anul 1903, deci nu era un om care să spună: Mi-am trăit traiul, pot să mor.

Ştirea mortii lui m-a impresionat. A fost mare în viată; a fost si mai mare în moartea lui. Iată o moarte de adevărat filosof.

Experienta de temnită l-a îmbogătit pe Mircea Vulcănescu. Dar eu nu stiu nimic din gândurile lui din timpul din urmă. Era un filosof crestin. El mi-a atras atentia asupra Acatistului Maicii Domnului la locul unde zice: „Bucură-te baie care speli constiinta" (icosul al XI-lea) si în alt loc: „Bucură-te baie care speli mintea mea cea întinată". Deci trebuie spălată si mintea noastră cea întinată.

Spălarea se face prin rugăciune si prin Sfintele Taine. Prin golirea mintii de cuvintele, gândurile si imaginile necurate si umplerea ei cu ideile, cuvintele, imaginile sfinte ale lui Hristos, cu tot duhul lui Hristos si al Maicii Domnului. Vor trebui căutati cei mai tineri ce erau cu Mircea Vulcănescu în cei doi-trei ani din urmă ai vietuii lui spre a afla dacă nu au păstrat ceva din gândurile lui ultime. Acestea vor trebui adunate si adăugate la cele ce se cunosc ca să se poată alcătui chipul adevărat al omului ales si filosofului Mircea Vulcănescu.

*

În putinele zile cât am stat la Jilava am fost plăcut impresionat de buna stare de spirit a detinutilor pe care i-am găsit acolo.

Desi conditia trăirii lor acolo nu era deloc usoară, ei erau veseli, cu bună dispozitie, cu bune nădejdi de viitor, nu se căinau, nu blestemau, nu purtau gânduri de răzbunare. Se obisnuiseră cu puscăria si o suportau ca pe ceva firesc sub comunisti. Numărul enorm de mare de arestări si condamnări făcute de comunisti în tară a făcut lumea să creadă că arestarea nu mai e o stare de

exceptie, ci o stare naturală si că tine de însăsi esenta comunismului.

De fapt, caracterul lui îngrăditor l-am putut deduce si din următorul fapt de la Aiud. În 1942, când am fost dus la Aiud, era o singură poartă mare prin care intrai între zidurile temnitei care înconjurau sapte hectare. Dar mai târziu comunistii au mai făcut o poartă si apoi încă una. Astfel, ca să iesi afară *extra muros*, trebuia să treci prin trei porti si la fiecare erai oprit si fiecare avea acum un păzitor de serviciu. Se făcuse o îngrădire cu o a doua poartă si apoi o altă îngrădire cu o a treia poartă.

Asa e si în orase: îngrădiri între blocuri, tot mai multe îngrădiri. Şi îngrădirile cresc în fiecare an. Iar îngrădiri înseamnă lipsă de libertate. Iar duhul din care răsare teama. Teama de libertatea celorlalti.

Şi totusi Mântuitorul a spus: „Eu am venit ca lumea să aibă viată si încă din belsug.” (Ioan 10, 10). Dar viată si încă din belsug nu se poate fără libertate.

De acum lumea va trebui să tragă o concluzie pentru tot timpul existentei ei pentru că de când Lenin, acest om blestemat si cu o „turnură

diabolică" a sufletului cum l-a caracterizat Herman Caiseling, Rusia si apoi toată Europa de Est a făcut o experientă dramatică de asuprire, de lipsă a libertătilor, de spaimă si de groază în numele unei „presupuse" fericiri viitoare, dar n-a ajuns la fericire si deci s-a făcut dovada că *nu se poate ajunge la fericire prin răpirea libertătilor, prin asuprire, arestări, îngrădiri si groază.*

Fie ca această experientă să nu se mai repete niciodată.

Deci, detinutii erau încă veseli, cu toată situatia nenorocită în care erau si aceasta îi tinea la o stare de o sănătate aproximativă.

Deci încrederea si veselia erau un tonic pentru ei, altfel ar fi trebuit să moară demult mai toti.

Ca să se înteleagă bine acest lucru redau acestea: „În 1952, Gheorghiu Dej hotărî arestarea lui Teohari Georgescu, evreu extrem de abuziv, ministru de Interne. Ca să nu fie vreo revoltă, i-a întins o cursă. S-a dus la el si i-ar fi spus cam acestea:„Avem nevoie de un act important pe care îl vom face si cu organe ale Ministerului de Interne. Ne trebuie vreo 250 de oameni tot unul si unul. Dă o listă cu cei mai buni pe care te reazemi. Să fie oameni de nădejde, în care ai toată

încrederea”.

Şi Teohari i-ar fi dat vreo 250 de oameni. Apoi toti acestia au fost arestati într-o noapte si băgati în temnită. Teohari a fost si el arestat si retinut, apoi, iar liber, dar sub mare supraveghere, trimis tipograf la Casa Scânteii.

Arestatilor nu li s-a spus pentru ce sunt arestati. Şi ei au intrat într-o mare panică. Serviseră regimul, si încă cu exces. Erau comunisti si erau arestati de comunisti. Nu întelegeau despre ce se întâmplă. În Dumnezeu nu credeau. Ceilalti detinuti credeau în Dumnezeu si mai sperau să-i elibereze americanii.

Dar pe ei cine să-i elibereze?

Activaseră contra americanilor. Era ceva sfâsietor pentru ei. Toti s-au dezumflat. Toti se perpeleau ca la un foc ce-i usca. Le uscau puterile si răbdarea. Unii s-au îmbolnăvit repede de nervi. Până li s-a dat drumul erau toti niste deprimati, slăbiti si, multi, bolnavi. Şi asta în câteva luni.

Iată ce înseamnă a nu avea un reazem în temnită. În câteva luni te macini si poti deveni o epavă.

Informatiile acestea nu sunt din surse imediate, ci din surse mai îndepărtate. Dar ele par plauzibile.

REÎNTORS LA AIUD

La întoarcerea mea la Aiud am fost băgat izolat, câteva zile, în celular, la parter. Îndată am dat un „telefon” cu alfabetul morse. Am prins o celulă cu evrei. Ei m-au întrebat ce stiu despre Pătrăscanu. Le-am spus:

- E sigur mort din anul 1952.

I-am întrebat cine sunt si mi-au spus:

- Suntem din grupul lui Lucretiu Pătrăscanu, zece insi, care am fost arestati pentru prietenia cu el. Eu sunt Silber.

- De ce v-au arestat?

- Fiindcă eram cei mai destepti din partid si cu studii în Apus. Toti avem licente si doctorate din Occident.

- Ce sperante aveti?

- Nu prea avem sperante imediate.

- V-ati putea scurta termenul de detentie numai prin rabinii dumneavoastră. Ce raporturi aveti cu ei?

- Proaste, au răspuns, căci noi suntem atei.

- Luati legătura cu ei, ei au mare influentă în lume si prin actiunea lor pot aduce aici schimbări în favoarea dumneavoastră. Altfel se va amâna

eliberarea până când o conjunctură specială ne va elibera pe toti.

În altă zi am prins pe unii ce stăteau în cameră cu distinsul preot si predicator Zosim Oancea din Sibiu. I-am trimis salutări si i-am mai spus: „As fi si eu bucuros să stau în cameră cu dânsul si să primesc ceva lumină din întelepciunea lui.”

Tot acolo l-am întâlnit alături, după câteva zile de la sosire, pe Nichifor Crainic. Cu el am îndrăznit să vorbesc prin zid, căci am aflat că la zidul cu cărămizi, la îmbucătura cărămizilor, se poate vorbi la perete.

Mi-a spus că a făcut greva foamei, ca să-l scoată la muncă.

După 9 zile de greva foamei l-au convins să renunte fiindcă nu-i vor primi cererea, va fi distrus si nu va mai avea cum să se refacă. Asa că a renuntat.

După nouă zile de grevă a foamei a făcut poezia „Foamea” pe care mi-a transmis-o pe rând, la telefon, în câteva zile. O redau aici:

Foamea

De voi fi fost cândva ciorchine
Sunt azi prăstină stoarsă-n teasc
În flămânzenia din mine
Zvârliti o zeamă si renasc.

Priviti-mi trupul cum se stinge
Un bors de stir l-ar încălzi,
Un fir de iarbă de-ar atinge
Fulgeritor ar înverzi.

Lăsati-mi bratul de fantomă
Din pom să rupă doar un măr,
Muscând m-as umple de aromă
Şi-as mai trăi într-adevăr.

În flămânzenia-mi adâncă
Deserturi oarbe se deschid,
Când ultimul lingău mânâncă
Eu zac pe lingură si blid.

O, Milostivule, Tu, care
Din doi ciortani si cinci colaci
Făcusi un munte de mâncare
Să saturi gloate de săraci,

Repetă, Bunule, minunea
Şi ospătează mii de guri,
Iar mie ascultă-mi rugăciunea:
Dă-mi cosul cu firimituri.

- Ca să renunt la grevă, mi-a spus Crainic, după câteva zile de grevă, îmi puneau deasupra mâncării o bucată bună de carne ca să mă ispitească. Cum gamela cu carnea rămânea în celulă, carnea „îmi făcea cu ochiul” dar, oricât o îmbrătisam cu privirea, o respingeam până la urmă.

După nouă zile de foame, Crainic mai avea încă umor.

După această scurtă sedere în celular m-au mutat singur vreo 45 de zile în Zarcă. Din nou izolare. Dar Dumnezeu era cu mine, eram sănătos. Mâncam toată mâncarea si nu mă plângeam de nimic. A nu mânca toată mâncarea, putina mâncare ce ni se dădea, era un semn că organismul cedează si că moartea se apropie. De aceea, dacă mă interesam de cineva, între altele întrebam si dacă poate mânca toată mâncarea.

Găseam cu ce să îmi umplu timpul: rugăciune, meditatie, repetări de texte sfinte si de unele

poezii ce le învătasem în temnită timp de 20 de ani. Apoi usoare incursiuni cu gândul în istoria Bisericii Universale sau în Istoria României si altele.

Alături era un sublocotenent prahovean, cu sotia Ileana, rămasă cu copil mic, probabil cu numele Păunescu. Discutam câte ceva cu el la morse, telefonul temnitei.

Mă hotărâsem să-l chem la telefon prin telepatie.<?> M-am dus lângă peretele lui si l-am invitat: „Vino la vorbitor!”, si a venit si am vorbit. Dar, considerând că a putut fi o întâmplare, am continuat să-l chem si cu alte ocazii, si a venit de mai multe ori. Am dedus deci că se poate reusi prin transmiterea gândurilor. Dar am renuntat la „sportul” acesta fiindcă cerea o concentrare prea mare, de care n-as mai fi fost capabil în foamea pe care o înduram.

Transmiterea gândurilor a fost o preocupare a mea încă din timpul primului an de studentie. Am folosit-o cu succes la toti profesorii mei de teologie si la Mitropolitul Ardealului Nicolae Bălan.

La toti, fără efort si imediat, cu o reusită deplină. Am folosit-o si la Cluj la examenul de diferentă de liceu unde i-am transmis profesorului

de germană subiectul pe care voiam a mi-l da: „Sărmanul Klopsentoc” si pe care mi l-a dat imediat.

Obraznic, trecând pe stradă cu niste studenti, colegi, dacă aveam la 50-100 de metri înainte niste fete îi întrebam:

- Vreti să vedem dacă sunt frumoase?

Şi ei răspundeau:

- Da.

Atunci le priveam drept în ceafă, pe locul creierului mic, si imediat îsi întorceau privirile înapoi. Acest lucru se producea negresit si fără efort.

Dar atunci eram puternic, plin de vigoare; atunci eram un om, acum o umbră de om, palid, pământiu, stors ca o lămâie. Orice efort nesocotit putea fi fatal.

Cum de nu am folosit acest act, acest avantaj personal, transmiterea gândurilor, fată de conducătorii asupritori din temnită si din lagăr?

Nici un gând nu mi-a venit să fac asa ceva. Desi am încercat să fac cu Păunescu acest lucru, nicicum nu mi-a venit în gând să încerc să transmit si conducătorilor comunisti ce mă asupreau ceva în favoarea mea sau a celor ce

sufereau alături de mine.

Această uitare pentru mine e un mister. Poate acesta era destinul nostru: suferinta, suferinta asa cum ni s-a impus.

„Prin răbdarea voastră veti mântui sufletele voastre” ne spune Sfânta Evanghelie. Iar în alt loc ne anuntă: „Cine va răbda până la sfârsit, acela se va mântui.”

Mai vine si dumnezeiescul Apostol Ioan si, în Apocalipsă, capitolul 2, versul 10 ne spune: „Fii credincios până la moarte si-ti voi da tie cununa vietii.”

Deci trebuia să rămân credincios, si am rămas. Dar nu dintr-un merit personal, ci dintr-o necesitate: Dumnezeu m-a pus în situatia să nu pot alege altceva. Aici se vede mila lui Dumnezeu pentru mine. N-a vrut să mă pierd si mâna Lui protectoare am simtit-o tot timpul.

Fusesem profesor de religie, nu cel mai credincios profesor, dar totusi credincios. Crescusem într-o familie ce m-a educat în frica lui Dumnezeu. Tatăl meu se ruga dimineata o jumătate de oră.

La teologie am învătat dovezile rationale ale existentei lui Dumnezeu. Am aflat din mistica

crestină că Dumnezeu se poate cunoaste cel mai bine si mai convingător prin dragoste în extaz. Prin contemplarea lui Dumnezeu si aducerea lui Dumnezeu în noi.

Cuvântul lui Iisus e clar: „Acela este cel ce Mă iubeste, cel care are poruncile Mele si le păzeste, iar cel ce Mă iubeste pe Mine va fi iubit de Tatăl meu si-l voi iubi si Eu si Mă voi arăta lui.” (Ioan, 14,21).

Şi încă: „Dacă Mă iubeste cineva, va păzi cuvântul meu si Tatăl meu îl va iubi si vom veni la el si vom locui cu el”. (Ioan, 14,23). Deci pe Dumnezeu îl putem cunoaste direct prin dragoste.

Dar eu nu-l cunosteam. Ştiam de toate despre el, dar nu aveam nici o dovadă despre existenta Lui. Eu puteam spune si spuneam *cred* că există Dumnezeu, cred profund în existenta Lui, dar nu puteam spune nicidecum: *stiu* că există. Nu avusesem nici o dovadă convingătoare a realitătii existentei lui Dumnezeu în lume si în existenta mea.

Credeam deci în existenta lui Dumnezeu, dar nu puteam spune: *stiu* că există Dumnezeu. Eram de bună seamă un mare păcătos si de bună seamă asa sunt si acum, si Dumnezeu nu mă învrednicise

încă de o dovadă convingătoare despre slăvita Sa existentă. Şi desi până în 1955 avusesem destule dovezi despre existenta lui Dumnezeu în viata mea, din felul cum am fost păzit si am străbătut anii de temnită, nu am tras nici o concluzie în această privintă căci nu meditasem asupra anilor mei de temnită si cum i-am străbătut. Fusesem deci orb, orb de-a binelea.

A trebuit să treacă 13 ani de temnită până când Dumnezeu a binevoit să mă miluiască cu *dovada* puternică si de netăgăduit a existentei Sale prea slăvite si că e lângă mine cu ajutorul Său.

Nu eram atunci mai bun ca înainte, dar eram în neliniste, în criză, în mari temeri, la marginea disperării.

Atunci ai venit la mine, Doamne, când Ţi-am imputat lipsa de grijă pentru noi, detinutii, si neloialitatea Ta, când Ţi-am arătat temerea de înnebunire, ca inginerul Ion Sasu, atunci mi-ai apărut si mi-ai zis, tare si răspicat: „Nu vei înnebuni”. Şi ca să mă convingi ai repetat: „Nu vei înnebuni”. Şi Te-ai retras. Dar a fost destul. Şi apoi, fiindcă situatia era încă prea grea pentru spatele si sufletul meu, ai venit si cu alte dovezi ca

să mă convingi deplin, ca nu cumva arătarea Ta să pară că a fost o arătare înselătoare.

Dar după aceasta m-am întărit. De aici încolo stiam că Tu, Doamne, existi: am experimentat realitatea Ta, prezenta Ta, ajutorul Tău.

De atunci puteau să vină nu câtiva oameni, ci miliarde de oameni, să spună că nu există Dumnezeu, eu le-as fi putut răspunde: vă înselati cu totul numai pentru că trăiti în afara iubirii si credintei în Dumnezeu puteti vorbi astfel. Nu ati avut experiente spirituale. Eu azi stiu că există Dumnezeu si nimeni nu-mi mai poate răsturna această convingere rezultată din dovezi date, în împrejurări grele, de însusi Dumnezeu. Încercati să vă întoarceti către Dumnezeu cu preocupările voastre si poate vă va milui să întelegeti că nu trebuie să-L tăgăduiti si să simtiti că El este.

CU CONSTANTIN GANE

Am fost mutat iarăsi numai în doi, cu scriitorul Constantin Gane. Domnul Gane se trăgea dintr-o familie de boieri moldoveni mai scăpătati acum. Firul genealogiei familiei sale îl cunostea până la 1453, când a căzut

Constantinopolul.

Era mai în vârstă, din 1887, mi se pare. Jucase la Palatul regal cu fetele lui Ferdinand si ale Reginei Maria. Avea relatii în lumea de sus.

L-am găsit extrem de reumatic si nu putea merge să ducă tineta.

„Băietii, - mi-a zis - mi-au pregătit plecarea în străinătate. Se fixase ziua, în 1948. Dar eu am amânat ca să văd ce fac cu biblioteca mea. Ei au plecat iar eu am rămas si rămas am fost. N-am mai putut pleca si am fost arestat."

Regreta acum.

Ajuns viguros la Aiud, a deschis noaptea fereastra si a dormit cu ea deschisă - lucru ce l-a dus la acest reumatism accentuat. Încolo, era vesel si plăcut. Nu se plângea. Suporta temnita cu bărbătie.

A scris 13 cărti dintre care două premiate de Academia Română: **„Prin hârtoape si coclauri" si „Trecute vieti de Doamne si Domnite".** Ştia multe. Călătorise mult si în Apus si în Constantinopol. Era un istoric literar, strângea documente. Ţara a străbătut-o în lung si-n lat. Audiente la regina Maria si la regele Carol al II-lea. Masă cu regina Elena si cu regele Mihai sub

Antonescu. Atâtea noutăti pentru mine. Mai multe mese cu printesa Marta Bibescu.

Dar ceea ce trebuie să remarc în chip deosebit e această comunicare a domnului Gane: „Am găsit pe un ceaslov vechi al unui boier următoarea însemnare:

«Am fost la mănăstirea Neamtului si am văzut cerul pe pământ. Staretul Paisie (Velicicovski) era învăluit în lumină, cum a fost domnul nostru Iisus Hristos la Schimbarea la Fată, strălucea ca soarele...»”

Mi-a vorbit si de aportul considerabil al contesei de Noailles de la Paris (o româncă din familie princiară), al printesei Marta Bibescu si al domnisoarei Elena Văcărescu, la Congresul de pace din 1918 si 1919 în legătură cu Banatul nostru.

Cu domnul Gane am stat mai multe luni.

Întâlnirea cu el a fost utilă pentru multele informatii pe care mi le-a dat din lumea literară si din lumea politică. Ortodox si bun român, patriot, din călătoriile lui în străinătate s-a întors cu o evlavie si o simpatie deosebită pentru sfântul Anton de Padova. Convietuirea cu dânsul a fost plăcută si rodnică.

Desi bătrân, rezista bine si dacă reumatismul lui, netratat bineînteles, nu s-ar fi accentuat prea mult, buna lui stare de spirit si robustetea corpului lui l-ar fi dus să vadă eliberarea din 1964. Dar am aflat că a murit cu vreo doi-trei ani înaintea eliberărilor.

RICI (RICHARD) HILARD

Mi-a fost dat să mă întâlnesc în temnită si cu Rici Hilard. El a fost unul dintre cei trei secretari ai lui Titulescu. De origine engleză, era românizat. Foarte simpatic si cult, în timpul din urmă fusese profesor de drept international la Universitatea din Bucuresti. Fusese destul de legat de Titulescu. El mi-a spus de propaganda mincinoasă, foarte sustinută, a ungurilor, de denigrare în Occident a poporului român. Mereu era pus în situatia să ia atitudine contra minciunilor unguresti si să restabilească adevărul.

Specialist în drept international, l-am rugat să-mi descrie cum s-a creat O.N.U. si cum functionează.

A făcut o descriere pe larg a sectiilor, a secretariatului ONU si a functionării acestora.

L-am întrebat dacă ONU se va putea impune si dacă hotărârile lui vor putea fi aplicate, căci si Liga Natiunilor era bine organizată dar era neputincioasă fiindcă nu avea instrumentul care să aplice hotărârile ei.

El a spus: „Acest defect s-a remediat astăzi. ONU va avea o armată a sa luată din natiunile ce o compun care să aplice hotărârile ce se iau."

SINGUR

O nouă izolare de 70 de zile. Nu o mai asteptam, dar ea a venit nedorită. Administratia considera probabil că n-am fost pedepsit destul. Căci izolarea e o pedeapsă.

Regimul de celulă singur se da după pedepse: începe de la sase luni si merge la trei ani pentru cele mai mari pedepse. El nu trebuie să treacă de trei ani căci duce la înnebunirea detinutilor. Detinutul trebuie controlat: dacă nu poate suporta să facă în continuare toti anii de regim de celulă, atunci el trebuie întrerupt cu un regim de iesire din izolare si face mai târziu pedeapsa ce i-a rămas.

Eu făceam acum din nou o pedeapsă de 70 de zile de izolare fără să se spună că e o pedeapsă.

O suportam în liniste, fără să întreb

autoritatea de ce sunt izolat, fără să mă plâng si fără să sufăr, să zic asa. Singur faci rugăciunea mai cu ardoare si meditatia e mai sustinută. Omul singur găseste în Dumnezeu pe Tu-ul cu care se întretine.

Pentru monahii evoluati singurătatea e lucrul cel mai căutat căci numai în ea e singurul mod de întâlniri intime cu Dumnezeu. Marile extaze si trăiri monahale le au monahii nu când sunt în grup, ci când sunt singuri.

Iar pentru omul comun această singurătate e greu de suportat si, prelungită, e ucigătoare.

Eu o suportam ca pe un lucru impus, dat, fără să fie usoară si fără să fie grea.

Niciodată nu m-am ridicat la nivelul marilor mistici care în contemplare aveau desfătări coplesitoare ce depăsesc orice delicii ale pământului. Căci nu practicam isihia, contemplatia, desi stiam metoda.

Rugăciunea inimii: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieste-mă pe mine păcătosul” o spuneam si eu, dar nu în continuare, ci numai de câteva ori în 24 de ore. Eram totusi multumit si nu ambitionam la mai mult.

În acest timp un locotenent major mi-a zis:

- Esti slăbit.

- Da, am zis, hrana e prea slabă. N-o puteti îmbunătăti?

- Pentru toti, nu, pentru unii mai întelegători, da. Vrei să ti-o îmbunătătesti si tie?

- Eu vreau să rămân în cadrul general, nu vreau să ies din comun. Dacă îmbunătătiti masa tuturor, atunci vă multumesc, mă voi bucura si eu de ea; dacă nu, vă multumesc iar, însă fără a mă bucura de vreun avantaj particular.

Era o preocupare permanentă a ofiterilor si a personalului de pază ca să facă informatori pe bietii detinuti, profitând de boala, slăbiciunea sau alte lipsuri ale lor. Şi una din cele mai scumpe dorinte ale lor era ca nimeni dintre detinuti să nu rămână necompromis, ca nu cumva mâine să se ridice si să le impute regimul asupritor pe care l-au suportat cu autoritatea omului ce nu a făcut compromisuri.

DIONISIE FOTINO

Sosit la Aiud cu primii criminali de război, colonelul de jandarmi Dionisie Fotino a devenit repede simpatic tuturor pentru un motiv simplu: si-a luat răspunderea pentru toate faptele sale si

nu a dat vina pe nimeni din subalternii săi, cum au făcut multi ofiteri superiori.

El a fost în Transnistria si a făcut pază cu o unitate de jandarmi. Vina lui a fost că a împuscat rusi. Şi într-adevăr a împuscat, dar numai pe cei judecati de Curtea Martială si condamnati la moarte. El era organul de executie. Era soldat. Dacă nu i-ar fi împuscat, ar fi fost împuscat el.

Cei împuscati au fost partizani civili prinsi ucigând ostasi si condamnati la moarte de Curtea Martială sau alti delincventi.

Pentru tinuta lui plină de demnitate la proces îl simpatizasem si, când am putut, i-am dat tutun.

Tatăl său a fost maresal al palatului si mosul lui la fel. Era bogat, avea 30 de hectare de pământ, dintre care 10 ha cu caisi.

Era căsătorit cu o distinsă fată ce făcuse liceul la Notre Dame la Galati, fiica directorului Comisiei Dunărene.

Spre a se vedea puterea francmasoneriei la noi, descriu acest caz povestit de el:

„Era prin 1923. Eram comandant de legiune de jandarmi la Făgăras. Dar m-am însurat si voiam să mă mut în părtile Galatului. Am făcut cerere si mi s-a respins. Am pus toată influenta socrului

meu în joc, care era mare, dar fără folos. Într-o zi, în concediu, vara, în Bucuresti, priveam într-o vitrină. Cineva mi-a pus mâna pe ochi, de la spate.

- Ce faci, dragă Fotino! si m-a îmbrătisat. Era un evreu cu care am făcut scoala primară.

- Unde esti, m-a întrebat.

- În Ardeal, la Făgăras, sunt seful legiunii de jandarmi de acolo.

- Şi-ti convine?

- Nu prea. Am încercat să mă mut si n-am reusit.

- Te mut eu. Unde vrei să fii mutat?

I-am spus.

- Bine. Dă-mi cererea si vino mâine să-ti dau mutarea. Vino la mine la masă la amiază.

M-am dus cu o vază de flori.

- De ce-ai mai umblat? Eu sunt bogat, sunt director de bancă. Şi acum, hai să-ti dau mutarea. A scos actele. Nu mă puteam mira destul.

- Multumesc foarte mult. Dar cum ai putut reusi?

- Foarte simplu. Eu sunt francmason gradul 26 si el e francmason gradul 16. El e seful jandarmeriei. Şi i-am dat ordinul să-ti facă mutarea. Asta-i tot."

Fotino era multumit de felul cum lucrase în Rusia si de felul cum se comportase la procesul său.

Singurul lucru care-l acuza era faptul că n-a fost anuntat imediat la 23 august 1944 de evenimentele din tară, ca el să fi luat măsurile de apărare.

Mi-a spus: „N-am fost un abuziv. Ştiu ce înseamnă a omorî un om. Am executat numai ordinele si numai cele motivate legal. Astfel, în 1939 când regele Carol al II-lea a dat ordinul să fie împuscati câte trei legionari din fiecare judet, ca răzbunare pentru că legionarii uciseseră pe Armand Călinescu - eu n-am executat ordinul si nu am ucis trei legionari, fiindcă ordinul era ilegal. Unde au fost împuscati, au fost împuscati fără judecată. Eu n-am făcut asta.

Am stat câteva luni cu el. Povestea. Întelegea că am nevoie de retragere de la povestile lui foarte profane. Fusese un epicureu, scosese toate plăcerile din viată când i s-a ivit ocazia. Fără să fie înclinat spre rugăciune, chiar si acum, nu tăgăduia valoarea religiei. Rationalist în gândire, întelegea prea putin si viata si rostul monahilor si monahiilor pentru care avusese un retinut dispret.

Admira mult pe călugării din Franta. Pentru cultura lor, spunea el, o soră a lui era călugărită franceză si în fiecare vară mergea cu masina s-o vadă.

Şi asa cum a fost si cum mai era încă, căci restristea în care se găsea nu-i provocase încă o întoarcere, suporta temnita cu o bărbătie deosebită, cu o fortă de invidiat.

Nu stiu dacă mai târziu nu s-a produs cumva în el o renastere, o întoarcere cu privirile spre cer, căci nu l-am mai întâlnit.

JUSTIŢIE ŞI PROCESE LA NOI

Încă si după moartea lui Stalin din martie 1953, când oricum s-a produs un reviriment în Rusia, toată viata noastră publică era controlată si îndrumată de consilierii rusi. Nu se mai cântau ode, nu se mai aduceau elogii nemaipomenite lui Stalin, dar spiritul lui rezista. De dincolo de moarte supraveghea viata de la noi. Omul murise, dar teroarea ce o stabilise si spiritul ei continuau si după revolutia din Ungaria din 1956 si după plecarea armatelor ruse de la noi. În 1958 duhul spaimei plutea peste tară. În justitie, în scoală, în armată, peste tot.

Întâlnirea cu avocatul băcăuan Eugen

Dragomir mi-a întărit această părere.

Spre a întelege, redau următoarele spuse de Dragomir:

„Eram pe front la nord de Crimeea, comandantul unei unităti de artilerie. Eram în asteptare. Dar eram mereu sicanati si loviti de niste partizani. S-a observat că ei vin totdeauna dinspre un muncel.

S-a trimis pentru control o patrulă si nu s-a mai întors; s-a trimis a doua si nu s-a mai întors nici ea. S-a trimis apoi un pluton si nici el nu s-a mai întors. Atunci Divizia noastră a hotărât cucerirea muncelului. L-am înconjurat si am ajuns la vârf. Era un platou. Vreo 80 de bărbati civili si femei erau acolo. Se auzise o bubuitură. Unii se aruncaseră la vale pe o pantă impracticabilă.

Pe platou era o capră de lemne, lungă, lângă care sublocotenentul ce fusese trimis cu plutonul spre cercetare era pe iarbă, tăiat cu fierăstrăul în două.

Partizanii au fost dati în judecată si osânditi la moarte.

Rusii au căutat să afle cine au fost ofiterii care au participat la prinderea partizanilor. Şi au aflat. Am tăgăduit, dar n-a fost posibil să lungesc

tăgada. Mi s-a făcut proces...

- Ce-ai căutat, m-a întrebat presedintele să ataci populatia pasnică a Uniunii Sovietice?

- Dar eu nu m-am luptat cu populatia pasnică, ci cu armata sovietică.

- De ce ai intrat în Uniunea Sovietică?

- Am fost mobilizat, făceam parte din armata română si am primit ordinul lui Antonescu să luptăm împotriva Uniunii Sovietice.

- Şi de ce ai tras în armata sovietică si n-ai tras în pământ, ca să nu omori oamenii?

- Noi nu ne-am dus acolo să ne jucăm... era un război, eram luptători, trebuia să ne batem si nu să ne jucăm, etc.

Şi l-a condamnat la 15 ani.

Presedintele completului de judecată era atât de intimidat de rusi, încât a putut pune inculpatilor niste întrebări atât de idioate cum s-au văzut.

Procese de soiul acesta au fost nenumărate. Din moment ce procesul s-a deschis, condamnarea era sigură. Nimeni nu risca o achitare. Fiindcă presiunea rusă era îngrozitoare.

NAE COJOCARU

Nu am stat numai cu el, mai era profesorul Mircea Nicolau, ce făcuse filosofia si avea preocupări literare deosebite, si, mi se pare, camaradul Nelu Rusu avocat.

Faima lui Nae Cojocaru sosise la Aiud înainte de a veni el în persoană: luptător de mare calitate, cult, viteaz, suflet mare. Pe unde a trecut a lăsat impresii puternice pentru atitudinea lui demnă si impresionantă. Originar era din Constanta, comuna Vultur. Era avocat.

Mobilizat, căzut prizonier, nu s-a întors din Rusia cu ceilalti ofiteri prizonieri, în 1948. Pârât pentru atitudini prea românesti, a fost condamnat la lagăr în regiunea Vorcuta, lângă Cercul Polar. S-a întors în tară abia în 1951.

Dar în loc de libertate, pentru că luptase pentru tară, i s-a dat temnita pentru că era legionar si luptase contra Uniunii Sovietice. Asa ne-am putut întâlni.

Şederea împreună a durat câteva luni. Cu toată foamea, ea poate fi considerată că a fost foarte plăcută pentru că si ceilalti doi camarazi erau admirabili.

A povestit multe; s-a întâlnit cu multi rusi si cu altii prin lagărele de muncă prin care a trecut.

Fantastica auroră boreală cu frumusetea ei superbă prin variatia de culori, cu sase luni de noapte si sase luni de zi, a văzut-o câtiva ani.

Dar din povestirile lui retin, fiindcă sunt de un interes mai general, două momente.

Într-un lagăr era un doctor foarte distins. Era si el detinut, dar lucra ca doctor în lagăr. Pe Nae Cojocaru l-a impresionat acest doctor prin capacitatea si cunostintele lui. De aceea l-a întrebat cum a ajuns să fie condamnat. Şi doctorul a povestit:

„Maxim Gorki, acest scriitor celebru, luptase mult pentru asigurarea succesului revolutiei în Rusia. De la un timp el nu se întelegea prea bine cu Stalin. Atunci, spuse doctorul, au fost trimise la el două masini de doctori universitari. Când le-a văzut, Gorki a zis:

- Ce căutati la mine?

- Vrem să vă facem o vizită medicală.

- A! Nu-i nevoie, mă simt încă destul de bine.

- După zbuciumul ce l-ati avut si viata de luptă pe care ati dus-o si pentru care Republica noastră vă e recunoscătoare, e cu neputintă să nu aveti câteva neajunsuri trupesti pe care din modestie le suportati fără să vă plângeti. Dorim să vă vizităm

si să vă ajutăm.

- Bine, a zis, dacă stăruiti, poftiti si vă multumesc.

- L-am vizitat cu totii si i s-au prescris câteva medicamente. Dar după câteva zile a murit.

Atunci Stalin a făcut un proces tuturor medicilor care l-am vizitat si ne-a condamnat la muncă silnică cu deportare în Siberia, afară de cel care i-a inoculat otrava. Ca să nu se bănuiască ceva, Stalin i-a făcut funerarii nationale si orasul Nijni-Novgorod a fost numit Gorki.

Al doilea caz: Cojocaru l-a întâlnit în lagăr pe ministrul adjunct de la telefoane Kaganovici, fratele sotiei lui Stalin si deci cumnatul lui Stalin.

Şi l-am întrebat care erau raporturile dintre Stalin si cumnatul său? Acesta a spus: dacă Kaganovici auzea la telefon vocea lui Stalin, se îngălbenea si se ridica în picioare si tot timpul convorbirii îl petrecea în picioare.

Nu rezist ispitei si mai povestesc un caz redat de Cojocaru. Aceasta pentru a arăta care era atmosfera ce se crea în Uniunea Sovietică împotriva evreilor si a se vedea greseala acestui popor, atât de inteligent, când a făcut Yalta si i-a dus pe rusi la 40 kilometri vest de Berlin, vânzând

Europa estică în nădejdea că prin comunismul rus vor stăpâni lumea. Greseală fundamentală de care evreii si-au dat seama mai târziu si care a fost sursa atâtor enorme greutăti pe care le-a suportat lumea si de care nici azi n-am scăpat deplin.

În Berlin, după război, erau patru sectoare, câte unul pentru fiecare natiune biruitoare ce a dus războiul cu nemtii : sectorul rus, american, englez si cel francez.

În cel american era Eisenhower, marele general american, cu o armată americană. În sectorul rus era, cu o armată rusă, maresalul Jucov, cel ce a condus frontul de nord si s-a dovedit ca cel mai mare general rus. Sectoarele englez si francez au avut comandantii lor.

Într-o zi Jucov a zis: „Hai să facem o petrecere la care să nu luăm parte decât noi, rusii. Nimeni din ceilalti sovietici. Şi s-a făcut petrecerea.

La petrecere, Jucov, putin cam bine dispus, umbla cu paharul în mână si închina cu unul si cu altul din camere. Dar într-o cameră dă cu ochii de doamna Stalin care sosise atunci cu avionul.

- Ce cauti aici, i-a zis, nu stii c-am dat ordin să nu fie aici decât numai rusi?

Doamna Stalin a scos din posetă un pistol si a tras în maresalul Jucov pe care l-a rănit la umăr si apoi în grabă a fugit la avion si s-a întors acasă.

A doua zi maresalul Jucov era destituit.”

Cojocaru mi-a spus: „Într-un lagăr am stat cu un colonel rus căruia sotia i-a adus de Crăciun multe bunătăti din care mi-a dat si mie. L-am întrebat cum de e în lagăr si el mi-a spus povestea de mai sus, apoi a continuat:

„Eu sunt erou national si sunt prieten al lui Jucov. După întâmplarea din noaptea respectivă, ca să nu fie o revoltă, toti prietenii lui Jucov am fost arestati.”

Dar aceasta arată că imediat după război s-a produs o trezire a sentimentului national rus si o ură crescândă împotriva evreilor si constiinta că ei, rusii, trebuie să se conducă si să nu se lase condusi de altii.

Iată cum Dumnezeu răstoarnă planurile nedrepte ale oamenilor.

*

Din nou o izolare de 30 de zile. Nu-mi prindea rău si, prin morse, când voiam si puteam, luam legătura cu camarazii.

Foamea era mare. Mă obisnuisem cu ea si ca s-o însel mestecam mai bine alimentele considerând că asa ele capătă altă valoare.

Mi-am zis: trebuie să încerc să obtin o îmbunătătire a regimului. Comandantul temnitei era un evreu, Coler, pe care nu-l văzusem la fată încă si care n-a fost mai rău decât colonelul Crăciun, român, care i-a urmat. Fixasem cererile în patru puncte dintre care cel mai important a fost hrana. Consideram că dacă nu cer îmbunătătiri nu-mi fac datoria fată de mine si fată de altii.

Am spus militianului că vreau să vorbesc cu domnul director. M-a întrebat:

- În ce cauză?

- Personală, am zis.

Şi m-am dus la dânsul. L-am salutat cu salutul obligatoriu:

- Să trăiti, domnule director.

M-a dus mai în fundul camerei probabil ca să nu se audă convorbirea de către militianul ce astepta la usă ca să mă conducă înapoi. A plecat urechea ca si când ar fi asteptat să-i comunic o taină si mi-a făcut semn să vorbesc încet. Mi-am dat imediat seama că a bănuit că merg să divulg

ceva sau să pârăsc pe cineva.

Dar după ce am început să vorbesc tare si răspicat încercând să descriu regimul si cât de nedrept, în comparatie cu vinele detinutilor, reale sau inventate, si cât de departe e umanismul comunist de ceea ce ni se aplică nouă, a făcut o mutră de contrarietate si deceptie si m-a întrebat:

- Şi acum ce vrei?

- Am venit să vă rog să ne îmbunătătiti regimul. Să interveniti mai sus pentru aceasta. Vedeti cum se sting oamenii de foame. Sunteti martor la această tragedie. Spuneti lucrurile sus.

- Te-a delegat cineva pentru aceasta?

- Nu. Stau singur, dar spun lucrurile cum sunt, cum le trăiesc eu si cum ele sunt ale tuturor lasă impresia că eu îi reprezint dacă vorbesc despre ele. Dar oricine ar vorbi, dacă spune adevărul, se găseste în acord cu toti care suportă acelasi regim. Eu, înainte de a muri, am considerat că sunt obligat să vă spun acest lucru ca să stiti că n-am acceptat să mor de foame fără a mă plânge si a vă ruga să schimbati regimul de înfometare pe care îl duceti. Şi apoi am vrut să se stie si să se înregistreze de dumneavoastră că regimul ce l-ati impus nu s-a suportat fără plângeri de către

detinuti si fără tendinta de a vă sesiza de gravitatea lui.

- Bine! am înteles. Du-te! Esti cam îndrăznet.

- Deloc, domnule colonel. Demersul meu nu e un act de îndrăzneală ci unul de disperare, ca cel ce, căzut în apă, mai bate din mâini înainte de a se duce la fund.

- Da, da, înteleg, si a deschis usa.

Militianul m-a dus la celulă.

Dar lucrurile au rămas aceleasi. Nici o schimbare, nici în bine si nici în rău. Vor fi fost si alte plângeri căci la aceleasi cauze sunt firesti aceleasi reactiuni; dar nu stiu dacă ele au fost comunicate mai sus. Eram multumit de încercarea ce am făcut-o. Peste câteva zile un locotenent major cunoscut mi-a deschis celula si m-a întrebat:

- Ce faci Grebenea?

- Precum vedeti, mă lupt cu foamea.

- Într-adevăr, esti destul de slăbit. Tu faci puscărie dinainte de noi, noi te-am găsit în „depozit”. Nu esti contra-revolutionar. Ai merita să nu te lăsăm să te scufunzi, dar trebuie să fii mai întelegător.

- Adică cum? În ce fel?

- Ai orbul găinii? strigă el putin nemultumit.

Uită-te înainte si vezi si întelege, doar nu esti turc.

- Vă multumesc, i-am răspuns. Cred că sunteti un om foarte cumsecade si în alte împrejurări ati da dovadă de bunătate. Ştiu, înteleg. Aveti un mandat impus de altii si nu puteti face binele decât în conditiile impuse de ei. Eu vă multumesc pentru dorinta de a mă ajuta care, în ce vă priveste pe dumneavoastră, cred că e sinceră. Pretul cerut de altii e prea mare iar dumneavoastră nu-l puteti reduce. Nu-l pot plăti. Dumneavoastră mi-ati luat multe si ne-ati redus la situatia limită în care viata noastră se mai reazemă acum abia în câteva fire. Dar nu ne-ati putut lua încă putinta de a respinge unele oferte ale dumneavoastră care de ochii nostri sunt privite ca neonorabile si neumane. Prefer să mor în conditia pe care mi-ati creat-o decât să ies din ea pe calea pe care mi-o oferiti.

- Treaba ta, a zis. Noi nu-ti putem face binele cu sila. Şi a închis usa.

CU ALŢI DEŢINUŢI

- Fă-ti bagajul, mi-a spus gardianul, si peste câteva clipe un ofiter m-a condus într-o celulă cu

patru tineri.

Cum am intrat, tinerii si-au manifestat fată de mine o bucurie mare, iar ofiterul privea pe vizetă. Peste vreo douăzeci de minute, ofiterul a venit si m-a luat de acolo. De aceea la mutările următoare , opream manifestatiile de simpatie ale celor care mă primeau până după plecarea gardianului.

Am intrat într-o cameră tristă. Atmosferă de mormânt. Membri: Octavian Stetin din Bucuresti, fost sef al administratiei financiare din Bucuresti, bolnav grav de stomac. Un avocat oltean de la Horezu, fost 15 ani bibliotecar la Universitatea din Cernăuti, cu două doctorate, si un tăran bănătean tânăr.

Bietul Stetin, când m-a văzut intrând senin si vesel s-a înviorat. S-a mirat de buna mea stare de spirit si mi-a spus:

- Dacă nu veneati aici muream.

Şi dintr-o dată aud:

- Cucuriguuu!

- Dumnealui avocatul cântă tare de mai multe ori de zi „cucuriguuu!” iar eu sunt bolnav.

Am înteles. Acest avocat oltean de 60 de ani, arestat de curând si încă gras, cânta cucurigu ca

să-l audă administratia si să-l crute că e anormal. Bănăteanul era om cumsecade. Am intervenit asa:

- Trebuie să introducem în cameră o atmosferă de bucurie. Cântând cucurigu nu ne scăpăm viata ci ne-o pierdem prin atmosfera de tristete pe care ne-o provoacă. Dumneata nu va trebui să mai cânti niciodată cucurigu căci provoci o atmosferă sinistră. Te rog să întelegi asta. Văd că mănânci aproape întreg turtoiul domnului Stetin după ce acesta a luat ceva din el.

- El nu-l poate mânca, replică avocatul.

- Nu-i nimic. Lasă-l până a doua zi. Nu i-l lua de la gură. Poate mai târziu ar mai lua din el, dar nu-l mai are. Dumneata, în loc să cânti cucurigu, trebuie să te rogi si în curând o să te simti mai bine.

- Dar nu mai stiu rugăciunile.

- Nici Tatăl nostru?

- Nici.

- Îl reînvătăm.

Şi am început să i-l spun. Îl învăta greu.

- Acum hai să începem să spunem fiecare întâmplări fericite si vesele din viata noastră. Să nu spunem întâmplări triste, căci nu sunt prielnice sănătătii noastre, în starea în care ne găsim acum.

Şi chiar din prima zi atmosfera camerei a început să se schimbe si să ia un aspect plăcut. S-a mai auzit uneori cucurigu strigat tare.

Stetin nu putea iesi afară din cauza bolii; era prea slăbit, nu primea tratament si se socotea pierdut. Eu i-am spus:

- Cu ce primesti poti să te mentii, dacă te rogi ai încredere si esti vesel. Şi apoi de unde stii că nu vei primi si tratament medical mai târziu? Ţine-te bine acum!

Stetin era un om cult. Făcuse doi ani de medicină, apoi a renuntat si a făcut dreptul si în loc să pledeze ca avocat a început cariera ca agent fiscal. A avansat repede si avea o experientă frumoasă pe linie profesională. Spunea cu oarecare laudă că si Cervantes a fost om al fiscului.

Într-o dimineată, plin de încredere, Stetin a spus:

- Mi-a apărut în vis Domnul Hristos si mi-a spus: „Octav, mestecă bine pâine si-ti va fi bine”.

Pâinea era de 92 de grame. A început să o mestece încet de tot. Se simtea ceva mai bine, dar era încă foarte bolnav. Însă peste vreo lună a fost o vizită medicală. L-am sprijinit pe Stetin la dusul la vizită. Doctorul i-a prescris medicamente si le-a

primit. Un sanitar, gardian îi făcea injectiile iar pilulele le lua în cameră si asa ajutorul i-a venit.

Mi s-a prescris si mie Triferment si un mic tonic, dar când am coborât jos, la camera gardianului, să le iau, Biro, plutonierul ungur, mi-a comunicat:

- Nu stii că tu nu ai dreptul de ajutor medical de la noi? si m-a trimis înapoi.

Doctorul nu stia probabil de această opreliste. Şi la celelalte vizite mai scria câteodată câte ceva pentru mine dar eu nu le-am primit niciodată fiindcă eram trimis înapoi dacă coboram să le iau.

Până ne-am despărtit Stetin se refăcu pe încetul, avocatul se linistise si cucurigul nu s-a mai auzit în celulă.

De la tăranul bănătean, om de bun simt si de omenie, păstrez următoarea istorisire spre a trage din ea unele concluzii: „Într-o zi am pierdut oile mele: 72. Le-am căutat dar nu le-am găsit decât după sapte zile. Nu lipsea nici una. Câinele era cu ele, lihnit de foame. De bucurie am tăiat o oaie si i-am dat câinelui o bucată de carne. Cum a mâncat-o a murit.”

Concluzia: Câinele e ca si omul. Nu trebuie să-i dai carne sau mâncăruri grele după o foame

mare, căci îl omori. Ci se întoarce treptat la regim normal, începând cu zeamă de cartofi, iaurt, lapte diluat cu apă, zeamă de plante strecurate. La om, nici vinul, nici tuica, nici grăsimile nu trebuie să intervină încă în alimentatie.

Iar de la Stetin păstrez:

- Un prieten veni la mine si-mi spuse: ai impus prea mult impozit acestui prieten al meu doctor, căci e bătrân.

- Cum e bătrân? Căci arată ca la 50 de ani. Scoate-ti buletinul, domnule doctor!

Uimitor! El arăta ca la 50 de ani si era de 75 de ani.

- Bine, am înteles. Reduc impozitul. Dar cum ati făcut, domnule doctor.

- Simplu de tot. În fiecare iarnă, încă din tinerete, am mâncat câtiva saci de mere si de nuci si nimic altceva.

Concluzia: ca să rămâneti tineri mâncati iarna câtiva saci de mere si de nuci.

*

Un răcnet de nebun răsună în Zarcă. Nu mai pot spune anul, dar inserez acest fapt. Era al lui Vasile Luca, fostul ministru de finante la noi. Secui

de o obrăznicie extremă, corcitură de româncă cu secui.

Răcnetul lui în Zarcă era sinistru. Gheorghiu Dej l-a debarcat de la putere în 1952, odată cu Ana Pauker si Teohari Georgescu. Fusese ministru al Finantelor. Pe lângă Teohari Georgescu, până la debarcare, a fost cel mai „tare” om din biroul politic.

S-a afirmat, si nimeni n-a putut dezminti aceasta, că el a plătit functionarilor unguri, pe tot timpul până la căderea sa de la Ministerul Finantelor, două salarii: salariul corespunzător serviciului său de medic, profesor, etc. si altul, echivalent postului său, primit în plic de la partid.

Dar pentru ce Gheorghiu Dej, îndepărtându-i de la conducere pe Ana Pauker, pe Teohari si pe Luca, pe cei doi dintâi i-a lăsat liberi, iar pe acesta l-a băgat în temnită? Aceasta are explicatia sa pe care mi-a comunicat-o Petre Pandrea: Luca, ajutat de prietenii săi, l-a arestat pe Gheorghiu Dej cu gândul să-l omoare si l-a bătut cu biciul pe spinare si l-a tinut arestat apoi, neîndrăznind să-l ucidă încă. Astepta să vadă reactiunea de la partid. Atunci s-au sesizat ceferistii si întrebau cu furie: „Unde-i Gheorghiu Dej?”

Atunci Vasile Luca si acolitii săi unguri l-au scos în balcoane si l-au pus să vorbească si să arate că e viu. Temându-se de o revoltă a maselor, l-au eliberat.

Tot Pandrea mi-a relatat o convorbire cu Petru Groza avută după ce a iesit din lagărul de la Ocnele Mari, în 1953.

„Într-o sedintă a guvernului de seară, a spus Groza, am fost majorat. Mă si vedeam arestat si întemnitat. Mi se ceruse să urmăm linia, să ucidem 30.000 de români, ca să înspăimântăm lumea si să putem aplica programul nostru. Dar eu am refuzat. Cel mai puternic era Luca. El presa si era neînduplecat. Atunci am cerut să amânăm hotărârea si să ies să vorbesc întâi în particular cu Vasile Luca.

Am iesit. Era noapte. I-am spus:

- De ce să ne umplem mâinile de sânge? De ce să nu guvernăm într-un chip mai civilizat? Priveste, natura e în pace. Stelele sunt linistite. Stihiile stau într-o ordine, ele nu fac crime. Să învătăm de la ele si să fim în pace.

Şi cam după o oră ne-am întors. Urmasul lui Decebal a învins pe urmasul lui Atilla si sedinta guvernului n-a mai adoptat o astfel de hotărâre.

Eram salvat.”, a adăugat dr. Petru Groza.

Asta probabil în anul 1949 sau 1950. Arestat în Bucuresti si băgat în temnită la Jilava, Luca s-a înfuriat si striga:

- Eu sunt V. Luca, cum m-ati băgat pe mine în temnită?

- Dacă esti V. Luca, ce cauti aici, bagu-te-n p.m.? striga la el militianul.

Şi în furia lui, în câteva zile Luca era nebun. Deci Gheorghiu Dej s-a răzbunat cum se cuvine pe acest dusman al său ce călcase toate regulile unei guvernări oneste prin sovinismul lui unguresc, ce l-a făcut să protejeze în mod deosebit pe unguri spre paguba românilor. Cazul lui Vasile Luca arată tentativa nereusită a ungurilor de a pune mâna la noi pe postul de secretar general al partidului.

NOI ARESTAŢI SOSIŢI LA AIUD

În tară era liniste, nimeni nu mai misca. Guvernantii, cu rusii peste ei, erau stăpâni absoluti pe tară. Luptătorii din munti au fost lichidati cu totii si organizatiile contra-revolutionare au fost prinse si distruse. Nimeni deocamdată nu mai îndrăznea să ridice capul.

Şi totusi m-am pomenit cu insi cunoscuti, eliberati după decretul de reducere a pedepselor din 1946, sositi din nou în temnită. Unii, ce fuseseră tineri, erau acum cu neveste si copii, cu rosturi sociale, ingineri avocati, profesori, etc.

Unii au fost prieteni ai mei si i-am întrebat:

- Ce ati făcut, măi? Nu stiati ce e aici?

- Absolut nimic, a fost răspunsul. Ne-am pomenit arestati si ni s-a spus: „Trebuie să dati declaratia aceasta; dacă n-o dati, vă omorâm."

Rezistenta, imposibilă de dus până la capăt. Cei ce s-au împotrivit au murit. Numai în Oltenia au fost cinci morti. Declaratia cuprindea lucruri grave de tot. În esentă e că s-au ridicat la luptă contra regimului si au fost prinsi în luptă.

Iată cum au descris unii cum s-a întâmplat:

- Am fost luat de acasă si dus în munti (unii în pădure), culcat jos în dosul unei mitraliere ce avea în fată, la o anumită distantă, ostasi. Eu, în pozitie de tragere. Scena a fost fotografiată. Mi s-a poruncit: „Dă declaratie că ai iesit să lupti. Ai scos capul, îti dăm o pedeapsă mare, dar nu stai mult: câtiva ani si apoi te eliberăm, fiindcă n-ai făcut nimic. Acum avem nevoie de declaratia ta si dacă n-o dai te ucidem ca pe-o musculită."

Astfel a venit un nou val, nu stiu numărul, poate 30-50 de mii. Altii au avut alte „vini”. Toti au primit pedepse mari.

Sosirea lor era ceva de neînteles. Pe urmă am înteles totul, chiar curând după valul de arestări.

Iată explicatia: România intrase la ONU în 1955 si i se cerea eliberarea detinutilor politici. Dar în 1956 a fost revolutia din Ungaria. Într-o unitate admirabilă tărani, muncitori si armata s-au ridicat pentru sfărâmarea jugului comunist. Dar atrocitătile ce le-au făcut au fost înspăimântătoare: au aruncat femeile de la etaje, jos, cu copii cu tot, dacă erau sotii de comunisti. Au tăiat nasul, gâtul, organele genitale, sânii la femei, au scos ochii comunistilor pe care i-au prins. O barbarie grozavă care i-a speriat pe rusi si pe ai nostri. Deci poporul se răzbună crunt.

Rusii, văzând loialitatea românilor, si-au retras armata din România în 1958.

Dar ca să aibă liniste desăvârsită aici, să nu se repete cazul din Ungaria, sau poate din dorinta ascunsă de a mai chinui pe cei condamnati din România si a mai lovi putin poporul român, au ordonat arestări noi, nejustificate.

Au făcut mii de procese în felul cunoscut; s-au

dus si la ONU cu fotografiile celor răsculati, cu marile sentinte ce le-au obtinut în urma declaratiilor, si au spus: „În România e o stare prerevolutionară. Nu se pot face eliberări din temnită pentru că s-ar face o destabilizare si Europa are nevoie de liniste.” Asa au înselat rusii si ai nostri lumea.

În toamna lui 1958 au început arestările. Ele au continuat si în 1959, spre a da o notă de autenticitate faptelor. A început în Aiud un regim de asuprire sporită, si chiar de teroare, cu lovituri de bâtă la iesirea la plimbare. Dar numai în celular, nu si în Zarcă.

Iată primul dintre fostii cunoscuti, sositi acum la Aiud. Călugărul Arsenie Papacioc, eliberat în 1946, se întorcea acum din nou.

Sculptor de profesie, făcuse înainte de eliberare niste porti foarte frumoase ce l-au dovedit ca pe un sculptor de talent. Foarte credincios si blând, cu o vocatie religioasă evidentă dinainte de eliberare, nu credeam că-l va mai paste puscăria.

Se prezenta acum ca un monah superior, cu o frumoasă trăire, cu un duh profund crestin. Prezenta notele unui călugăr ales. Era călugăr la

Sihăstria, o frumoasă mănăstire din judetul Neamt. Arhimandritul Ilie Cleopa si cu el spovedeau pe patriarhul Justinian Marina.

Nu făcuse nimic rău. Dar într-o zi organele Ministerului de Interne au apărut... Ilie Cleopa a reusit să fugă pe fereastră, iar pe el l-au prins, pe când voia să sară.

Odată cu el au arestat vreo 18 personalităti dintre cele superioare ale Bisericii Ortodoxe de la noi, profesori si monahi distinsi. Printre acestia erau profesorul Tudor Popescu, Dumitru Stăniloae, Arhimandritul Benedict Ghius, monahul si poetul Bartolomeu Valeriu Anania, Antonie Plămadeală, Sandu Tudor acum staret la Rarău cu numele schimonahul Daniil, Nicolae Porsena, Ieromonahul Sofian Boghiu<?>, toti figuri exceptionale.

Schimonahul Daniil făcuse un acatist închinat Maicii Domnului cu titlul: „Acatistul Rugului Aprins”. Pe toti acesti 18 i-au băgat în această grupare: „Rugul Aprins”. Erau „vârfuri” ale Bisericii si ale gândirii teologice. Aceasta a fost si singura lor vină pentru că regimul mai stăruia în erezia că religia si slujitorii ei dezvoltă o activitate antisocială în stat. Dictonul lui Marx: „Religia e opiul popoarelor” era vehiculat peste tot de toti

activistii de partid, semidocti, ca un adevăr de la sine înteles.

Aceste arestări s-au făcut la cererea rusilor, căci ei dirijau încă toate la noi, ca procesul de ateizare sustinut de stat să nu fie împiedicat.

Dar dacă lumea de afară a fost lipsită de cuvântul lor întelept prin întemnitarea lor, cei dintre zidurile temnitei s-au bucurat de prezenta lor si au primit învătăturile acestora ca pe o hrană de mult dorită.

Dumnezeu i-a învrednicit si pe ei să sufere pentru El, precum El a suferit pentru ei si pentru noi toti.

Cu fiecare detinut nou veneau stiri noi de afară si astfel aflam ce se întâmplă în tară si în lume. Lumea era interesată îndeosebi de raportul de fortă dintre rusi si americani si dacă perspectivele unei destinderi se pot ivi.

Desi Hrusciov părea a permite o destindere în Uniunea Sovietică ca o destalinizare, la noi lucrurile erau încă tinute foarte strâns, fapt ce se observa atât afară, cât si în închisoare.

Monahul Arsenie Papacioc a descris cu multe amănunte întâmplările ce au dus la procesul ce a fost făcut în 1954 Mănăstirii de maici de la

Vladimirestii Tecuciului.

Desigur, acolo unde se adunau zilnic de la o mie la 30.000 de oameni si unde se făceau rugăciuni stăruitoare cu vindecări minunate si <?>profetizări de viitor ce s-au verificat întocmai, partidul avea tot interesul să dispară acest centru spiritual din tară.

S-a cerut mutarea călugăritelor în alte părti, risipirea lor. Adică desfiintarea mănăstirii. Călugăritele au refuzat să se autodistrugă. Cum cererea de mutare era făcută prin glasul Patriarhului Marina, refuzul era neascultare, călcarea votului ce l-au depus de a se supune.

Călugăritele au considerat că patriarhul a fost constrâns să le ceară mutarea, risipirea, deci că el n-a fost liber, si au crezut că pot să refuze împlinirea lui. În refuzul lor, totusi, ele au gresit. Iar distinsul monah Arsenie critica cu o severitate extremă acest act al lor. Eu am considerat că el trebuie privit cu mult mai multă bunăvointă.

DOCTORUL AUREL MARIN

Cel mai mare doctor orelist din tară, si probabil unul dintre cei mai mari din lume, a fost

smuls de la spitalul din Bucuresti unde lucra si de la catedra universitară si dus la Aiud. El e doctorul Aurel Marin originar din judetul Tecuci.

Aducerea lui în temnită arată cu câtă usurintă si lipsă de judecată de apreciere a omului deosebit, a savantului, smulgea partidul pe oricine din viata publică si-l destina temnitei. N-am stat numai cu el, eram patru în cameră când a fost adus între noi.

În 1959 când a intrat în cameră era înalt, frumos, bine făcut, usor slăbit si putin palid.

Motivul arestării l-a povestit tuturor. În 1956 a plecat la Paris la o conferintă medicală internatională. În timp ce era acolo a izbucnit revolutia în Ungaria în octombrie. Din cauza revolutiei nu s-a putut reîntoarce imediat în tară. A rămas la Paris în gazdă la o româncă foarte apreciată acolo, care avea o librărie de note muzicale. Acolo au venit la el unii români din emigratie care, având părinti sau frati bolnavi în România, l-au rugat să le ducă medicamente, ceea ce a si făcut. El plecase supravegheat de un doctor evreu.

Când s-a întors în tară a predat medicamentele si n-a avut nici o neplăcere. Dar în

1958 toamna a fost arestat si cercetat pentru activitatea de la Paris. A fost învinuit că a luat legătura cu „trădătorii” din străinătate si a adus medicamente pentru ai lor.

Cercetările au fost extrem de dure, ca la hotii de cai, ca la niste banditi. Ele au durat câteva săptămâni. Doctorul Marin a fost dus la exasperare. Stătea pe un pat suprapus. Hotărâse să se arunce jos, să-si spargă teasta când va veni militianul să-l cheme din nou la cercetări. Dar era jos când militianul a spus:

- Esti gata, ai terminat cu cercetările, fă-ti bagajul.

Cercetările l-au adus la un început de ulcer si i-au afectat inima. L-am întrebat:

- Cum ai dus-o sub comunisti?

- Până în 1952, într-o tensiune continuă. Noi, medicii, tineam sedinte. Medicii evrei erau de o îndrăzneală si de o obrăznicie nemaipomenită. Atunci „mă dădeam” la ei. Ei erau puternici în partid. Dar când mă duceam acasă mă cuprindea frica că voi fi arestat. Şi asteptam cu înfrigurare o altă sedintă ca să mă dezic. Dar după aceea mă mustra constiinta: te-ai compromis, îmi ziceam. Ca să mă reabilitez în fata constiintei mele dădeam

atunci jumătate din consultatii gratuit. Şi abia asteptam altă sedintă să ies cu asul să mă reabilitez. Şi apoi iar mă cuprindea frica, si iar mă deziceam, si tot asa mereu. Până într-o zi când colegii evrei au apărut ca niste mielusei.

Ce se întâmplase? În Rusia se pregătea ceva contra lor. Asteptau un pogrom întins si la noi. De atunci ei au fost la locul lor.

Văzând cum este regimul la Aiud, doctorul Aurel Marin a spus:

- Cu acest regim nu rezistă nimeni mai mult de un an. Acest lucru e cunoscut de toată lumea stiintifică.

- Află, Aurel, că eu, Grebenea, stau în acest regim din 1953, deci de 6 ani.

- A fost oare posibil?

- Precum vezi!

- Toată stiinta lumii s-a dus dracului, toate canoanele ei s-au desfiintat. Aiudul a răsturnat toată stiinta lumii. Spiritul a învins materia si a sustinut-o chiar când era într-un proces de totală distrugere. Existenta spiritului se dovedeste si prin aceea că nu lasă să moară un trup ale cărui forte sunt epuizate, adaugă el.

Doctorul Aurel Marin era născut în 1919.

Făcuse războiul. Operase o multime de oameni pe front. La arestare avea peste 5000 de operatii făcute. Avea procedee proprii. Celor ce se părea că si-au pierdut graiul pentru totdeauna, le reda glasul printr-o operatie la corzile vocale, necunoscută altora.

Vizitat de un doctor rus ce era doctorul biroului politic al rusilor, orelist, acesta i-a spus: „Noi nu avem asa ceva încă, ceea ce faci dumneata ca orelist noi nu putem face." După ce a plecat, i-a făcut doctorului Marin o propagandă, în scris, admirabilă, despre care a aflat mai târziu de la alti doctori rusi ce l-au vizitat.

Doctorul Marin mi-a povestit în particular toată viata lui. Avea un remarcabil talent literar.

Ministrii si membrii Comitetului Central aveau spitalul lor anume pentru ei, dar multi veneau la tratamente la doctorul Aurel Marin. Ţinea conferinte de O.R.L. pentru toate capitalele de judet ale tării.

Prin 1960 a fost luat să lucreze la spitalul penitenciarului, iar în 1962 s-a eliberat. Cum? Doctorul rus orelist de la Biroul politic al rusilor a venit în România să-l mai vadă si, negăsindu-l, s-a înfuriat si a făcut scandal. Ai nostri s-au sesizat si

îndată l-au scos din temnită. Dar nenorocul îl păstea. N-a avut linistea de care avea cea mai mare nevoie spre a se reface.

A fost pus să conducă în Bucuresti un spital. Mergea minunat. Faima lui crestea. Tot mai multi veneau la acest spital. Atunci doctorul Voinea Marinescu era ministrul sănătătii. L-a chemat si i-a spus să se mute la un alt spital mai mare, asa cum merită, dar doctorul Marin l-a rugat să-l lase aici, căci e multumit si n-ar vrea să se mute. Ministrul a fost de acord.

A doua zi au venit niste doctori si i-au cerut să se mute. El le-a spus întelegerea cu ministrul. Ei l-ar fi insultat că face pe încăpătânatul si altele, în urma cărora a avut un infarct, nu mortal. Ajuns acasă, o scenă de gelozie a sotiei, care nu stiuse ce se întâmplase la spital, a dus la al doilea infarct care i-a adus moartea.

Pierderea lui nu era o pierdere a medicinei românesti, ci si a medicinei universale.

Legasem o frumoasă prietenie cu el si în celulă îmi spusese: „De voi trăi voi fi doctorul sfintiei tale si la toată familia dumitale, toată viata mea.”

În 1964 a murit din pricina, probabil, a

geloziei si a unor colegi ai lui invidiosi si haini.

Prin „telefon” am primit salutări cordiale de la Petre Pandrea care a fost arestat si trimis la Aiud. Comunica că a îndeplinit toate recomandările ce i le făcusem si astepta cu bucurie clipa reîntâlnirii noastre.

Deci el a venit cu noul val de detinuti din 1958-1959, val cerut de rusi, cu care au motivat la ONU starea prerevolutionară din România si deci neputinta eliberării detinutilor politici de la noi.

*

Din timp în timp, la 5-6 luni, veneau unii procurori tineri să ne vadă. Dar ei puneau niste întrebări stereotipe: „Câte saltele aveti în cameră? Câte paturi? Câte perne?” Dar nici un cuvânt despre cum trăim, despre sănătatea noastră, etc., si treceau grăbiti.

În 1946 mi se redusese pedeapsa cu un sfert, deci din 25 de ani de condamnare rămăsesem la 18 ani si 9 luni. De la ei am aflat că acum în 1959, când urma să mă elibereze, la dosar aveam tot 25 de ani.

Am cerut să aducă dosarul să-l văd. Au adus un alt dosar decât cel pe care-l cunosteam si în care nu era trecută reducerea pedepsei,

semnătura procurorului si stampila. Le-am spus:

- Nu e acesta dosarul.

- Acesta e dosarul, au răspuns ei, si reducerea de care vorbesti dumneata n-a fost valabilă fiindcă nu fusese pusă stampila.

- Au fost cam 1.000 de dosare ce ne priveau pe noi la care au lucrat împreună cu procurorul zeci de avocati detinuti. Acestia erau oameni destepti, stiau dreptul si toate le-au făcut cum se cuvine. Apoi le-am mai spus:

- Eu am văzut dosarul meu, l-am avut în mână si totul era în regulă, cu stampilă cu tot.

Mă uimea cum au putut face această miselie. N-am auzit în analele justitiei de vreun fapt asemănător. Mi-am zis: „Poate numai mie mi-au repus pedeapsa, pentru că eram mai rău văzut.” Dar nu era asa. La toti care nu s-au eliberat până în toamna anului 1956 li s-au pus la loc anii ce fuseseră redusi prin decretul din 1946.

Era ceva fantastic si totusi real. Şi nouă, care lucrasem în mină, ne-au comunicat oficial că fiecare an de muncă la mină va fi considerat un an si jumătate si că după patru ani de muncă vom fi eliberati toti.

Câte făgăduieli, atâtea minciuni! Ah!

Comunistii! Se hrănesc cu minciuni, cum mănânci pâine si bei apă. Şi desi îi stiam, n-as fi crezut totusi să găsesc stearsă din dosar reducerea pedepsei. „O tempora! O mores!”[17]

Ce puteau spune bietii procurori! Erau pusi într-o situatie ingrată: să mintă cu nerusinare. De altfel ei însisi erau destul de fricosi.

Un militian, când procurorul era în celulă, voind să glumească, a închis usa când procurorul era înăuntru. S-a speriat grozav si s-a îngălbenit. Noroc că militianul a deschis repede usa. Sărmanii procurori! Erau si ei ca frunza pe apă. Într-un regim abuziv ce sigurantă puteau să aibă? Toate se puteau întâmpla.

*

Am primit o pedeapsă de 8 zile izolare cu mâncare caldă numai a doua zi. Am întrebat pentru ce si mi s-a răspuns de către gardian: „Ai fost văzut cu degetul arătător ridicat în sus.”

Pedeapsa se executa într-o celulă cu ciment pe jos, în care era o tinetă de lemn, fără capac, ca să nu te poti odihni pe ea. Celula era de 4 metri lungime si 1,70 metri lătime.

În această pedeapsă nu aveai cum să te

[17] Asa timpuri! Asa moravuri!

odihnesti deoarece nu era pat. Seara la orele 10:00 se dă o pătură de dormit; dimineata la orele 5:00 trebuia să o predai. Jos nu te puteai lăsa, căci era frig. Ca să nu îngheti te plimbai obosit; te puteai rezema usor de usa de lemn, asezat cu umerii pe pragul îngust, cu picioarele ridicate pe usă <?>. Era greu să te odihnesti astfel pentru că picioarele îti cădeau jos.

Masa:

1. Dejunul: ceai sau terci îndulcit cu 8 grame de zahăr pe zi, adică 250 pe lună (aceasta era regimul tuturor). Un turtoi cald de făină de porumb frământată si copt la cuptor, de 400 grame, si o bucată de pâine de 92 de grame. Pâinea si turtoiul, pentru toată ziua.

2. Prânzul: ciorbă de fasole, de cartofi sau de arpacas, câteodată vara cu bostănei. În aceste mâncări se dădea si carne, care uneori a fost de 250 grame pe lună pentru un om. Alteori ea s-a ridicat până la 500 grame pe lună. Când mâncarea era mai grasă, si asta cel putin o dată pe săptămână, se primeau murături: gogonele, morcovi murati (bucăti de morcovi), frunze de telină si chiar câte o bucată de telină. Niciodată nu se dădeau zarzavaturi proaspete, ci numai murate.

Se dădea uneori si un bot mic de varză murată.

Era o desfătare când mâncarea era si cu adaosul de murături. Murăturile erau de obicei din anul trecut.

3. Cina: una din mâncările de la amiază. Uneori un arpacas sau zeamă de cartofi în care erau si niste ardeiasi necopti cu rosii, culesi ca să nu dea bruma peste ei. A doua zi în pedeapsă nu se dădea decât pâine si turtoiul.

Abia asteptai a treia zi ca să mănânci ceva cald.

Când mergeam în izolare mă uitam imediat pe peretii celulei. Camera era văruită cu calcio vechio, ca să nu se scrie pe pereti si să se transmită mesaje. Eu mă uitam pe pereti si, dacă descopeream o cruce din felul cum s-a asezat varul, îmi spuneam: „Şi acum scap cu bine din această izolare". Şi scăpam, căci am avut mai multe izolări cu pedeapsă.

Izolarea era un prilej de linistită meditatie si rugăciune.

Când m-am întors din izolare, fiecare camarad de cameră mi-a oferit pâinea pe o zi. Încercând să o resping, ei au spus că mi-e destinată, că ei n-o mai mănâncă, si dacă n-o primesc, o aruncă în

tinetă. Şi asa eram obligat să o iau.

Când se făceau izolări, cei din camera de unde a fost ridicat cineva, dădeau imediat ce puteau „telefon” celorlalti ca să-i anunte de cele întâmplate. De asemenea, si la sosire. De altfel si altă schimbare, de orice fel, era comunicată. Astfel se stia cine a plecat si cine a venit.

Cei nou veniti, fie de afară, fie din alte temnite, repede erau întrebati ca să se afle ce mai este. Ştirile importante erau comunicate tuturor. Şi cum unii ascultaseră posturi străine, veneau ca niste albine, plini de stiri.

PROFESORUL GHEORGHE MANU

Omul admirabil care a sprijinit si sustinut cunoasterea în Zarcă a fost profesorul universitar de fizică atomică Gheorghe Manu, nepotul generalului nationalist Gheorghe Manu din 1848.

El a fost ca o comoară din care au primit toti. Cunoscător bun al limbilor engleză, franceză si germană, el a dat lectii de aceste limbi oricui era în apropierea sa. Cunostea istoria universală si a României ca un specialist, desi doctoratul era luat în fizică atomică. A lucrat si studiat la Paris la

Institutul Curie si a fost martorul descoperirii de către Werner Heisenberg în 1927 a teoriei indeterminării care i-a adus acestuia premiul Nobel si l-a asezat între cei sapte cei mai mari savanti ai lumii în fizică atomică.

El mi-a spus: „Descoperirea colegului meu Heisenberg face posibilă pentru prima dată în lume dovedirea stiintifică a existentei lui Dumnezeu. Biserica, însă, nu s-a aplecat destul asupra cercetării acestei teorii ca să tragă în folosul său toate consecintele ce decurg din ea.”

Gheorghe Manu, ca si înaintasul lui, a fost un mare patriot, un luptător neobosit. După 23 august 1944 el a putut intra la marile întreprinderi industriale pentru a lua date despre exploatarea lor neomenoasă de către rusi, desi noi eram proprietarii lor.

A prezentat la Congresul nostru de pace din 1946 o documentatie puternică, cu date economice, financiare, în limbile engleză si franceză, în 14 capitole. Manuscrisul, cu titlul „În dosul cortinei de fier”, a fost depus pe masa Congresului pentru apărarea României. Într-un capitol, el arată că România este „placa turnantă a Europei” si cine stăpâneste România si Carpatii

are un avantaj strategic enorm fată de cealaltă parte. El arăta eforturile enorme ale statelor române Moldova si Ţara Românească în apărarea Europei de invazia turcească si împingerea ei spre Occident. Ce jertfe enorme au trebuit să facă românii! Timp de 500 de ani, cam la opt ani ei au avut o invazie. Cine ar fi putut avansa în aceste conditii?

El s-a întâlnit de două ori cu seful spionajului englez pentru Europa sud-estică spre a discuta ce se va putea face pentru îmbunătătirea situatiei de la noi si din tările ocupate de sovietici.

Concluzia: în Anglia si în America opinia publică abia s-a obisnuit cu ideea colaborării cu rusii. Stalin este numit Onkel Stalin. Cu greu va putea să fie întoarsă de la felul cum judecă acum. El recomanda acte de împotrivire comunismului impus de rusi din partea tuturor, ca aceasta să-i convingă pe occidentali să-si schimbe orientarea si să facă ceva pentru spatiul din „dosul Cortinei de fier”. În fond dacă occidentalii erau neputinciosi, Stalin i-a înselat si i-a legat bine de gard.

Gheorghe Manu făcea în scris lectii de istoria Americii. El scria cu litere de tipar pe o plăcută de săpun textul pe care tot etajul Zărcii îl astepta cu

înfrigurare. Era ascuns la closet, unde era căutat si luat. Dar era atât de bine scris, încât aveai impresia că e o foaie tipărită. Toti învătau istoria Americii si admirau democratia ce s-a născut acolo.

Incontestabil, Gheorghe Manu fost unul dintre cei mai savanti oameni ce au căzut în puscărie. O suporta în liniste, cu răbdare, cu o mare demnitate si fără exces, ca pe o conditie dată, inexorabilă.

Legionar, caracter ferm, cu tinută rectilinie în viată, cu respectul valorilor mari ale spiritului, n-a putut accepta reeducarea din 1964 când urma să se elibereze. Cererea de a-si renega trecutul, de a ataca fostele partide politice si pe legionari si de a lăuda pe comunisti, a respins-o cu indignare. Pus la presiune, în izolare, singur, pentru a-l frânge, când l-au cercetat avea besici de apă la subsuori si în alte locuri: tuberculoza izbucnise cu putere si fără oprire. Zadarnică a fost apoi interventia salvării, căci corpul ceda mereu.

Marele om muri, ca si Mircea Vulcănescu, răpus de aceeasi boală, tocmai când trebuia să se elibereze. Moartea lui e datorată exceselor directorului temnitei de la Aiud, care n-a înteles că

un corp cu totul slăbit nu poate fi pus la grele încercări, la „probe” de rezistentă, fără să se distrugă cu desăvârsire.

Colonelul Crăciun i-a frânt trupul, dar n-a obtinut nici o concesie.

Vestea mortii lui Gheorghe Manu în conditiile expuse a îndurerat profund toată Zarca. Dacă-mi amintesc exact, el era născut în 1902. Se tinuse bine. S-ar fi eliberat la 62 de ani si ar fi putut apoi să fie foarte folositor atât prin stiinta lui, cât si prin relatiile lui mari, dacă fanatismul, dogmatismul si intoleranta lui Crăciun nu l-ar fi ucis.

PEDEPSIT DIN NOU CU ZECE ZILE

Pedepsele se dădeau de obicei după unele greseli: ai fost prins vorbind cu vecinii, n-ai salutat cuviincios organele de serviciu cu formula „Să trăiti”, ai cântat tare în celulă „Hristos a înviat” la Pasti sau alt cântec religios la vreo sărbătoare, ai fost văzut prinzând muste, adică închinându-te în cameră, n-ai acceptat vreo propunere de a deveni informator, toate acestea erau „greseli” si motive de pedeapsă.

Dar erau si cazuri când nu ai fost prins cu „greseala” respectivă si totusi erai pedepsit. Asta ca să se mai scadă puterea de rezistentă a detinutului, întrucât masa caldă la cei pedepsiti se dădea numai din două în două zile.

Iată-mă iar pedepsit fără motiv.

Cum am intrat în celulă, cel dintâi lucru a fost să caut pe perete dacă o sfântă cruce s-a ivit din felul cum a curs varul în văruirea cu calcio vechio. Îndată am găsit nu una, ci mai multe. Eram încredintat acum că mă voi întoarce sănătos între ceilalti, cum s-a si întâmplat.

Izolarea aceasta a fost pentru mine foarte rodnică.

Meditând asupra învătăturii crestine mi s-au limpezit în inima mea câteva probleme, cu o claritate necunoscută mie în trecut. Şi se închegau în inima mea atât de bine, încât mă miram.

Mi-am zis: dacă as avea acum condei si hârtie as scrie imediat o carte frumoasă în 14 capitole bine închegate. Ele priveau vreo patru capitole pe Mântuitorul, un capitol Maica Domnului, un capitol Sfintii Profeti, un capitol Sfintii, un capitol moastele Sfintilor, un capitol cu nemurirea sufletului, un capitol despre viata viitoare, un

capitol despre triumful crestinismului, un capitol – Minunea <?>, un capitol despre Sfântul Apostol Pavel, un capitol cu perspective crestine. Toate erau limpezi si le rumegam mereu în gând. Capitolele veneau unele după altele, fără să le caut, curgeau.

Interesant. Trebuie să fii oare izolat ca să-ti vină în minte toate acestea ca si când ar curge dintr-un izvor de dincolo de tine, pe care tu l-ai stârnit să curgă prin meditatie?

Oricum, suntem mai complicati decât ni s-a părut până nu am avut astfel de stări si decât crede în genere omul comun si fără experiente spirituale.

Ateismul se explică prin lipsa trăirilor spirituale. Cum să afirmi că nu există Dumnezeu dacă în viata ta n-ai avut nici o legătură cu El, dacă nu L-ai căutat niciodată, dacă nu te-ai rugat Lui? Dar poti avea acest curaj dacă esti om serios? Pe ce te bazezi? Pe necunoasterea ta? Poate fi necunoasterea ta un izvor de cunoastere pentru tine? Căci a afirma „nu există” înseamnă că neexistenta lui Dumnezeu ai afirmat-o ca un act de cunoastere, adică în felul că tu stii că nu există Dumnezeu. Dar o poti dovedi, omule necredincios?

Dacă ai afirma, „nu stiu”, ai exprima o îndoială, o necunoastere. Dar dacă spui „nu există”, nu mai exprimi o îndoială, o necunoastere, ci o cunoastere: nu există. Dar cu ce te justifici? Multi s-au străduit, dar nimeni n-a putut dovedi neexistenta lui Dumnezeu pentru că El e însăsi existenta. De aceea, El s-a definit pe sine: „Eu sunt Cel ce sunt” si El este „Cel ce este” (Iesirea, 3:14).

REMUS BELU

Reîntors, iată un camarad nou: Remus Belu. Îl cunoscusem la mină la Baia Sprie si acum iată-ne laolaltă în aceeasi celulă cu încă doi camarazi. Fiindcă mi s-a părut a fi o inteligentă cu totul superioară încerc câteva consideratii asupra lui. Fiu de magistrat din Buzău, cu o mosioară în judet. Tatăl mort, iar mama cu studii de franceză la Paris, a fost directoare la un liceu de fete din Turnu Severin si apoi din Râmnicu Vâlcea. Acum trăiau la Bucuresti.

Remus a făcut dreptul si a iesit avocat, cu un mare suflu legionar. N-a apucat să se manifeste bine când a fost arestat. Putin palid la fată, rezista bine, psihicul îi era puternic. Prietenos, sincer, cu

totul politicos si atent, dornic de adevăr, pare că nici o muscă n-ar fi fost în stare să o ucidă. Dominanta notelor sale psihice era inteligenta suplă si superioară, aplecată spre cercetare si cunoastere. Iubea cu mare pasiune Miscarea Legionară, cu o admiratie la culme a căpitanului si a lui Radu Demetrescu Gyr. Cu poetul avusese multe întâlniri personale si o prietenie admirativă, căci era cu vreo 14 ani mai tânăr. Poetul era născut în 1905.

El mi-a spus că Radu Gyr a făcut războiul si a fost decorat cu Virtutea Militară si cu decoratia germană Crucea de Fier. Eliberat de pe front în timpul lui Antonescu, după ce-si făcuse datoria, oamenii lui Antonescu i-au făcut multe neplăceri, nicidecum meritate. Iar el a făcut o plângere direct lui Antonescu si, în loc să o termine cu o „deosebită consideratie” sau altfel, a spus: „fără nici o consideratie”. În urma acestui fapt a fost lovit pe stradă în Râmnicu Vâlcea de un ofiter.

L-am rugat pe Remus să-mi descrie pe larg organizatia ONU. O mai făcuse Rici Hilard, profesor de drept international. Dar câtă deosebire! Cu mult superioară era descrierea lui Remus.

Povestitor excelent, a descris unele filme deosebit de bine. El a înteles intriga, motivul actiunii, montarea, valoarea filmului. De aici am dedus marile lui posibilităti si cât promitea acest tânăr.

Era îngrijorat de mama lui rămasă într-o stare de mari lipsuri. Am aflat la baie de la un nou venit din Bucuresti că distinsa profesoară spăla vase în unele familii bogate din Bucuresti. Nicicum n-am vrut să-i împărtăsesc această tristă veste, ci i-am spus că am aflat că încă este în viată. Nu primea pensie.

Îl interesau probleme de teologie. Pe unele le-am dezbătut numai cu el, pe altele si cu ceilalti. M-a întrebat:

- De ce facem slujbă pentru morti si pomană?

Strâng în câteva cuvinte răspunsul ce s-a dat pe larg: „Faptele hotărâtoare sunt cele pe care le facem noi însine în viată. Cele ce se fac după aceea, de altii pentru noi, au un caracter cu totul secundar. Faptele bune sunt cu atât mai pretioase cu cât intentiile cu care le-am făcut, flacăra interioară care le-a sustinut, au fost mai curate, mai dezinteresate si mai sfinte. Faptele noastre bune răsar din mila lui Dumnezeu, care se

manifestă ca un ajutor de la Dumnezeu, ca un har, o putere ce vine de sus, si din vointa noastră de a face binele în numele lui Dumnezeu.

Cum nimeni nu stie exact dacă un mort e bun înaintea lui Dumnezeu, Sfânta Biserică face rugăciuni pentru toti: «căci gândurile Mele nu sunt ca gândurile voastre si căile Mele ca ale voastre, zice Domnul. Şi cât de departe sunt cerurile de la Pământ, asa de departe sunt căile Mele de căile voastre si cugetele mele de cugetele voastre» (Isaia 55, 8-9).

Se poate întâmpla ca unii să fie curati si să nu fie nevoie de rugăciunile si pomenile ce le facem pentru ei. Ei să fie curati înaintea Domnului. Nici atunci cele făcute de noi nu sunt în vânt, nu sunt pierdute. Ele au un caracter reversibil: se întorc asupra celor ce le-au făcut. Ele îi curătă, îi îndreptează, îi înaltă si îi sfintesc pe cei ce le-au făcut, ca pe niste acte de milă si pietate pentru cei ce nu mai sunt aici, dar există dincolo.

Şi mai e ceva: se mentine comuniunea cu lumea celor morti, cu sufletele lor. Iar cu lumea de „dincolo” suntem legati prin mii de fire nevăzute si insesizabile. Şi această „legătură” cu cei morti are o mare valoare morală si spirituală pentru noi si se

reflectă si ca un ajutor pentru cei săraci. E ca un aviz: „si tu vei muri, deci atentie”.

Iar pentru cei ce n-au avut destule fapte mântuitoare rugăciunile si pomenile devin un ajutor sigur. Căci starea sufletelor după moarte nu e cu totul stationară, ci într-o usoară ridicare spre mântuire până la judecata din urmă. Şi pentru cel ce n-are pe nimeni să facă aceste rugăciuni si jertfe pentru el, rămân rugăciunile Bisericii ce se fac pentru toti mortii.”

*

În această prigoană comunistă au fost unele sotii sau mame de legionari care s-au ridicat la cea mai mare înăltime, peste asteptări. Buna lor reputatie s-a răspândit si la detinutii politici. Cinci dintre ele le-am socotit eu că au atins culmea. Între ele si mama lui Remus, de aceea i-am spus:

- Dă-mi adresa voastră de la Bucuresti. Dacă nu voi muri, voi merge la Bucuresti s-o văd, s-o felicit si să-i prezint omagiile mele.

Mi-a dat-o si am învătat-o pe dinafară, căci nu putea fi vorba de hârtie, creion etc.

Eliberat în iulie 1964, în primăvara lui 1965 m-am dus la Bucuresti si într-o dimineată m-am

dus la adresa lui Remus. N-o uitasem. Mi-a deschis mama lui. M-a uluit: era cu o rochie cum nu mai văzusem niciodată. Avea pe ea o sută si mai bine de petece. Remus era la serviciu, chiar în luna aceea fusese angajat. Nu putuse schimba rochia mamei sale. El urma să vină la orele 3 după masă.

Eu, după câteva cuvinte ce le-am spus, am cerut scuze si m-am retras spunând că vin mai târziu. M-am dus la o florărie si am cumpărat un brat de lalele si am mers cu ele si i le-am pus doamnei Belu în poală. Am felicitat-o pentru tinuta si eroismul ei si i-am sărutat mâna (era o exceptie căci eu nu obisnuiesc să sărut mâna doamnelor). A început să plângă cu hohote. I-am spus câteva cuvinte de mângâiere si m-am retras.

La trei l-am asteptat acasă la el pe Remus; mamă-sa în aceeasi rochie. Poate că nu avea încă alta si avea vreuna asemănătoare. L-am invitat la masă la restaurant. Nu putea fi vorba de masă la el.

După masă am avut două ore de convorbiri cu Remus, la cumnatul meu Victoras, fost colonel, ajuns apoi inginer. M-a surprins cât de repede si just a fost informat despre toate. Eram cu totul departe de putinta unei astfel de întelegeri si-mi

dădeam seama cât de mult mă depăsea.

L-am vizitat si peste un an. Era căsătorit cu Oltea, sefa studentelor de la medicină din 1948, care urma atunci să-si ia doctoratul în medicină. Doamna Belu era într-o tinută elegantă acum. Convorbirile erau foarte lucide.

Conducea Ceausescu, nu de mult, din toamna lui 1965. Remus a dat drumul la radio si în vreo 40 de minute mi-a descris cât de primejdios va fi acest om nefast pentru neamul românesc. A arătat că va fi foarte sângeros, dur la extrem, autoritar si va răpi toate drepturile cetătenilor. Cu el - spunea Remus -, neamul românesc va trece prin cele mai mari primejdii ale existentei sale. L-a intuit atât de precis, în atât de putin timp de la luarea puterii ca secretar general, încât a fost surprinzător pentru mine. Într-adevăr faptele, asa cum s-au desfăsurat la noi, arată cât de mult au confirmat prevederile sumbre ale lui Remus.

Prea inteligent si supravegheat de Securitate, ca toti fostii detinuti politici, a murit repede. Persoana lui nu trebuia lăsată să trăiască mult timp. Deci a trebuit să moară. Însusi faptul căsătoriei lui cu Oltea l-au socotit supraveghetorii o îndrăzneală si chiar mai mult: o sfidare. Dar el,

pe lângă altele, a considerat o obligatie morală să se căsătorească cu Oltea, ce îndurase si ea multi ani de temnită.

…Şi ca Remus au dispărut si altii, tineri fosti legionari, fiindcă erau prea buni, prea inteligenti, prea iubitori de tară. Cum ar fi putut rămâne vii sub niste oameni ce încă ascultau ordinele rusilor si care au uitat sau n-au înteles ca slujeau un regim antinational, nelegitim, real nelegal, care conducea prin decrete; care n-au înteles că Nicolae Ceausescu care confiscase toată puterea în mâinile lui si era „fac totum" în stat, era căzut din postul lui de presedinte al Republicii Socialiste România din clipa în care si-a călcat jurământul că va apăra tara, va respecta Constitutia, poporul român, etc., jurământ care l-a confirmat ca presedinte.

Învătati să execute, multi n-au înteles pe cine servesc si în interesul cui se făceau toate fărădelegile la care luau parte. A fost incontestabil o orbire din care unii nici astăzi nu si-au putut reveni.

CU PRINŢUL ALECU GHICA

După o lungă despărtire m-am reîntâlnit cu printul Alecu Ghica.

Peregrinase prin multe locuri, mai ales la Jilava si la Interne la Bucuresti. Fusese condamnat la 12 ani de muncă silnică. Când i s-a terminat pedeapsa dată de Antonescu, cu o reducere de un sfert din ea, comunistii nevoind să-l elibereze l-au dus la Bucuresti să-i facă un nou proces, fără să mai fi făcut ceva.

Dar în sala de sedinte, în fata completului de judecată, el a refuzat să răspundă la interogatoriul pentru identificarea persoanei sale. Şi astfel, procedura de judecată nu se putea îndeplini. Ei l-au întrebat:

- De ce nu răspunzi?

- Fiindcă nu vă recunosc ca justitie legitimă a poporului român. V-ati asezat peste poporul român prin fortă, pusi de o putere străină. Poporul român nu v-a ales, nu v-a dorit si nu vă doreste. Stati si astăzi peste poporul român sustinuti de rusi. Dacă poporul român ar fi liber să se pronunte v-ar respinge imediat. Deci sunteti o justitie străină, reprezentati interesele unei puteri străine si nu sunteti legitimati a judeca pe fiii poporului român.

Declarându-l nebun, l-au trimis la un spital de

psihiatrie. Dar doctorii l-au declarat sănătos.

- Şi asa, îmi spuse, nu mi-au putut face al doilea proces. M-au retinut, dar retinerea mea nu mai are un suport legal. Să văd ce vor face de acum încolo. La Jilava m-am întâlnit cu unii dintre cei de la serviciul secret (Siguranta) de sub Antonescu, continuă el, care erau acum condamnati si ei la ani multi si nu stiau cum să-si ceară iertare pentru greselile ce le-au făcut cu noi. Unul dintre ei a plâns fiindcă refuzam să iau din bunătătile ce i le-a adus sotia, considerând că asa nu-l iert. Am stat si cu Ion Stănescu care m-a rugat stăruitor să cer iertare unui popă din Bacău, fost profesor, „pe care l-am condamnat fiind cu totul nevinovat si pentru care am regrete mari.” Nu-si mai amintea numele, dar după ce i-am spus eu câteva nume, Stănescu exclamă:

- Da, da! Acesta e, Grebenea.

L-am iertat de mult, precum i-am iertat pe toti care au contribuit cumva la necazurile mele. Au intrat acum si ei la puscărie ca să se arate că roata vietii se învârte mereu si cei de sus oricând pot să fie coborâti jos. De aceea trebuie să ne purtăm astfel ca atunci când suntem sus să nu facem acte care să ne îngrijoreze când valurile vietii ne vor azvârli jos.

Dictonul rusilor: „După fiecare judecător si militian fuge o zeghe de detinut” pare a fi îndreptătit.

Printul mi-a povestit multe cu privire la cum vede el dezvoltarea lucrurilor la noi si în lume. Era într-o bună stare de spirit. Nu regreta faptul că a fost legionar si că i-au fost rezervati atâtia ani de temnită, atât de grei. Nu acuza pe nimeni de greselile guvernării legionare din 1940, căci stia că în Miscare se strecuraseră agenti străini care au lucrat la compromiterea Miscării si care au făcut tot ce e posibil pentru a crea dusmănie între ea si popor.

Rebeliunea din ianuarie 1941, printul o numea lovitură de stat a lui Ion Antonescu pentru răsturnarea legionarilor de la putere. Iar legile draconice ce le-a adus Antonescu după „rebeliune", cu lipsa dreptului la recurs, au evidentiat asprimea caracterului acestui om numit „câinele rosu" de unii ofiteri care l-au cunoscut. Lipsa dreptului de recurs i-a împins pe unii judecători la cele mai mari fărădelegi si Antonescu nu trebuia să le dea acest prilej.

Regretul lui Antonescu după ce a fost adus din Rusia pentru procesul său din mai 1946: „Îmi pare rău de băietii acestia că au rămas în temnită, pentru că unii erau băieti buni si i-am băgat de-a valma în temnită", arată că era constient de

greseala ce o făcuse cu noi. Dar marele criminal a fost Eugen Cristescu, seful serviciului secret, care i-a prezentat o imagine răsturnată a situatiei si si-a înselat stăpânul.

Desi un mare dusman al nostru, totusi nu ne-am bucurat că Antonescu a fost dat rusilor si nu englezilor. Cei ce l-au arestat în frunte cu regele trebuiau să aibă în vedere unde-l trimit după arestare si nu să-i surprindă evenimentele. Toti sunt vinovati de această lipsă de patriotism. Antonescu a fost conducătorul tării si pentru obrazul tării nu trebuia predat celor mai mari dusmani ai lui. Ghica avea stiri despre familia lui si mi-a spus că cei trei fii ai lui se dezvoltau frumos si era multumit de ei.

Nu retin momentul de despărtire de Alecu Ghica, căruia i-am păstrat în inimă o amintire dintre cele mai frumoase.

Am auzit mai târziu că nu l-au eliberat, ci l-au trimis ca servitor la o crescătorie de porci, într-o pozitie de semi-liber, unde a fost vizitat de copiii lui ce l-au găsit ca „porcar”, dar care câstigase simpatia tuturor „porcarilor” de acolo.

Doamne! Cât de mult si-au bătut joc comunistii de oamenii nostri din clasele de sus!

Vintilă Brătianu a fost pus la canal să facă cizmele militienilor, să le lustruiască.

GHEORGHE CALCIU DUMITREASA

Dintre studentii care au fost la Pitesti în vestita reeducare, singurul cu care am stat a fost Gheorghe Calciu Dumitreasa; am stat vreo două-trei săptămâni numai noi doi.

Scund, brunet, ochi vii, tinută frumoasă, mi-a plăcut destul, mai ales prin noutătile ce mi le-a împărtăsit. Era inteligent si cu o memorie dintre cele mai bune pe care le-am descoperit la detinuti. Avea o vedere de ansamblu a problemelor fără a neglija amănuntul.

Nu-mi amintesc să fi discutat cu el mai pe larg cele întâmplate la Pitesti, prin „focul” căruia a trecut si el, ci numai în treacăt. Dar am discutat cu el efectele Pitestiului, ravagiile: 64 morti si 250 studenti tuberculizati.

Am înteles că la Târgu Ocna, unde au fost dusi cei tuberculizati si unde s-a mai continuat un timp reeducarea, unor studenti redresati nu le-au dat medicamente pentru vindecare. Li s-a cerut să dea informatii ca să nu moară, dar ei au refuzat.

Au fost adusi mama sau tata să-i convingă să dea informatii, dar ei au respins rugămintile părintilor si au preferat moartea.

Astfel, unii au murit sub privirile îndurerate ale mamei, tatălui sau ale ambilor părinti.

Să fii tânăr student, legionar sau nelegionar, să ai în fată viata si moartea, viata printr-un compromis murdar si moartea prin respingerea compromisului, si să alegi moartea împotriva dorintei si rugămintii părintilor, trebuie să ai o fortă morală extraordinară.

Ei bine! Nu sunt putini care au dovedit această fortă morală. Ei au murit ca niste martiri, sfinti si senini, cu gândul si cu inima îndreptate spre cer, suferintele si durerile mari prin care au trecut i-au curătit si i-au sfintit.

S-ar putea ca noi sfinti să apară în calendarul crestin, recoltati din câmpul românesc al martirajului Pitesti - Târgu Ocna - Gherla - Aiud.

Dar cu atât mai vinovati rămân Nicolski, cel ce a pregătit Pitestiul, si toti care l-au sustinut si cei ce, după ce au îmbolnăvit studentii, le-au refuzat medicamentul salvator dacă acestia n-au plătit dinarul trădării.

Calciu mi-a povestit că în bratele lui a murit

Costache Oprisan, seful studentilor legionari fedecisti. Cunosteam pe Costache Oprisan din 1940 si mă interesa evolutia lui.

În 1941 Oprisan a fugit în Germania, fiind absolvent de liceu. Dovedea înclinări deosebite spre filosofie si literatură. De aceea s-au aplecat asupra lui spre a-l cultiva unele dintre cele mai pregătite figuri în aceste discipline. Până în 1946 el s-a pregătit mereu si a ajuns la o remarcabilă cunoastere a filosofiei.

În 1946 Oprisan a venit în România si a activat putin pe linie legionară. Apoi s-a întrerupt activitatea lui în urma conventiei legionarilor cu comunistii, ca legionarii să nu activeze, iar comunistii să-i lase în pace. Dar, după ruperea conventiei de către comunisti, Oprisan a fost arestat si condamnat. Dus la Pitesti, furia lui Ţurcanu s-a îndreptat asupra lui în gradul cel mai înalt. Voinic si bine făcut, rezistenta lui fizică s-a frânt în urma repetatelor bătăi.

Tuberculoza l-a sleit si l-a ucis lent sub îngrijirea plină de atentie a lui Calciu. Fireste, i s-au refuzat medicamentele.

Oprisan intentiona să scrie o epopee a spiritului în 12.000 de versuri, cu titlul chiar

acesta: *Epopeea spiritului în trei cânturi.* Ea ar fi necesitat aproximativ 10 ani de lucru. În imaginatia poetului tot planul era conceput. Spiritul apare în lume ca un copilas nevinovat, senin si însetat de cunoastere, dornic de lumină, dar el are nevoie de o călăuză. Şi-l ia pe Don Quijote să străbată spatiul si epocile istoriei în evolutia spiritului.

Don Quijote reprezintă personajul dezinteresat si pur, neatras de interese materiale.

Autorul trebuia să înceapă epopeea cu mitul androgin în care omul era bărbat si femeie deplin realizat, sexele nefiind încă detasate. Dar asta însemna a intra într-o adâncă antichitate.

Se trecea apoi pe la Democrit, Pitagora, Socrate, Platon, Aristotel si marii filosofi antici greci si romani. Se străbătea pas cu pas toată evolutia spiritului, în toate epocile istoriei, până acum. Evident intra aici si spiritualismul crestin.

Rationalismul filosofic, rece si uscat, trebuia să poarte numele: *Muntele de piatră.*

Marile productii literare trebuiau să intre în capitolul sau capitolele: *Taverna literară.*

Spiritul, ajuns matur, trebuia să se despartă de buna sa călăuză ce îl condusese când era minor.

De acum trebuia să străbată singur lumea. Totusi nu l-a lăsat să plece singur fără a-i da niste talismane pe care să le scoată când va ajunge la mari greutăti.

Şi în viziunea autorului marea greutate s-a ivit într-o zi: spiritul a ajuns la un munte înalt pe care nu-l putea trece. Atunci el a scos cele două talismane: Sfânta Cruce si rugăciunea. S-a asezat în genunchi, a pus în fată Sfânta Cruce si a început să se roage fierbinte. Lacrimi curgeau din ochii lui, dar nu ale disperării, ci ale sperantei si bucuriei. Un înger s-a coborât din cer, l-a sărutat si l-a luat pe aripile sale si a zburat cu el deasupra muntelui.

Autorul făcuse deja din epopee vreo 200 de strofe, ce erau ca niste jaloane din cele trei cânturi, pe care Calciu le stia pe dinafară si mi le-a recitat.

Pentru a se încerca în poezie, Oprisan a încercat vreo 10 poezii pe care le-a dedicat logodnicei sale. Calciu le-a recitat pe toate. Erau foarte frumoase. Unele erau de dragoste.

Am dedus că Oprisan avea mare talent. Era un poet ce si-a găsit drumul său. Nu era tributar nici lui Eminescu, nici lui Goga, Arghezi, Cosbuc sau altor poeti. Apărea ca un poet original. Dar numai întruchiparea operei sale integrale ne-ar fi putut arăta măsura valorii operei si a poetului.

Calciu poate că a păstrat si a scris cele 200 de strofe ale Epopeii si cele 10 poezii ale lui Oprisan. În acest caz nu e totul pierdut. Eu atât pot spune: Calciu vorbea cu mare admiratie de Oprisan si de calitătile lui filosofice si literare. Nu stim, dar cu moartea lui Costache Oprisan poate că românii si lumea au pierdut un geniu care cine stie când va putea să apară din nou.

Descrierea martirajului lui Costache Oprisan m-a miscat profund. Se topea zi de zi după marile bătăi prin care trecuse, fără speranta unui ajutor si fără să-l ceară, fiind rău văzut de „oficiali”, stiind că nu-l va primi.

Mâinile îndurerate ale lui Calciu i-au închis ochii.

Scurta convietuire cu Calciu a fost plăcută si, pentru mine, foarte folositoare. Am găsit într-însul un suflet cald si bun, cu o mare vibratie de durere la suferintele altora si mai ales ale celui ce murea în bratele lui.

Îi port o amintire plăcută si îl socotesc un suflet mare.

Evolutia lui Gheorghe Calciu Dumitreasa după eliberarea lui din temnită, marea lui credintă, eroismul lui si forta lui morală deosebită ce l-au ridicat la un nivel cu totul înalt si mai presus de altii, confirmă cu tărie părerile mele

despre el din timpul temnitei.

DIN NOU O PEDEAPSĂ DE 18 ZILE

Fără vreo abatere din partea mea a venit această pedeapsă. Ea totusi trebuia să aibă o cauză: presupun că nu mă puteau ierta că am organizat greva la mina Nistru. Aici erau acum două pedepse adunate, una de 8 zile si una de 10 zile. Când două pedepse vin una după alta si la o distantă oarecare, ele sunt mai usoare. Când vin legate e foarte greu, căci nu ai cum să te odihnesti, 18 zile de sedere în picioare este enorm. Numai seara de la orele 10 până la orele 5 dimineata te puteai odihni acoperit cu o pătură. Nici lipsa mâncării calde în 9 zile din cele 18 nu e asa greu de suportat ca lipsa odihnei. De aceea, spre a mă distruge, au dat două pedepse unite.

Acelasi semn izbăvitor, Sfânta Cruce, l-am găsit si în această celulă ca si în altele. M-am lăsat deci în nădejdea Domnului. Era în a doua jumătate a lui martie când încă era frig. Vreo zece zile am dus-o cum am dus-o. Apoi, dărâmat, sleit, a trebuit să mă asez jos pe ciment. Era greu de tot.

O mângâiere: pe o sobă rotundă ce era bună

ca să se aprindă cu rumegus, era o însemnare zgâriată cu un ac sau un cui: „Anunt, ca să se stie, preotul Grebenea m-a salvat de la moarte. Locotenent Sasu.” Era de bună seamă o exagerare.

Făcusem ceva pentru el, pentru Şteantă si pentru încă cineva. Erau laolaltă si pentru toti trei am făcut acelasi lucru: un mic ajutor. Dar de aici până la salvarea de la moarte mai era un pas enorm. Şi nici n-as fi putut bănui vreodată că ceea ce făcusem ia proportiile exagerate ale unei salvări de la moarte. În împrejurări grele un fapt mic capătă altă importantă decât dacă ar fi fost făcut în împrejurări normale. Asa se explică nota locotenentului de aviatie Victor Sasu.

Din cauza oboselii, cu cea mai mare grijă si frică, a trebuit să mă mai las câte putin jos, să mă odihnesc. Dar în zilele din urmă abia duceam tineta. Nu mă mai tineau picioarele, reumatismul se instalase în ele. După 18 zile, seara, am fost dus într-o celulă, singur, fără pat. Doar cu o saltea de paie întinsă pe jos. M-am trântit pe ea frânt de oboseală. Am aprins focul din cele 3 kg de lemne si a fost ceva îngeresc. Să ai foc si să dormi pe saltea după frigul ce-l îndurasem, era ceva divin.

Am dormit dus.

M-am întrebat: „De ce m-au dus singur în celulă? Fie ca să nu mă ajute cineva cu pâine, fie ca să mai fiu izolat, izolarea fiind o pedeapsă. Numai că acum masa era întreagă.”

Dimineata abia am dus tineta.

Am făcut focul cu jumătate din lemnele zilei. Nu puteam să mă tin pe picioare. Cum celula era de o lătime de 1,70 metri iar eu aveam o înăltime de 1,70 metri si bratele întinse, cu corpul, ating tot 1,70 metri, adică cât înăltimea mea, când lunecam mă rezemam imediat de perete. Muschii regiunii lombare si muschii sciatici erau foarte atinsi.

Mi-a venit o inspiratie. Am tras jarul la usa sobei si m-am asezat cu salele la sobă. Am luat cârpa de spălat podelele si când m-am înfierbântat am muiat cârpa în apa rece ce am pus-o în tinetă si am dat cu ea peste sale. Nici n-am simtit că e rece. Am stat în continuare si când mă înfierbântam dădeam cu cârpa cu apă rece. Când am văzut că jarul nu mai dă destulă căldură l-am stins cu apă, ca să nu se prefacă în cenusă, si l-am tras la gura sobei ca să-l am pe mâine. Asa am făcut de două ori pe zi si după sapte zile am simtit

că-mi revin si că nu mă mai doare spatele si că mă pot rezema pe picioare, deoarece si muschii sciatici îsi reveniseră.

Acum mă puteam tine pe picioare si-mi era bine. Am mai practicat această metodă încă câteva zile si micile vase de sânge din muschii spatelui si picioarelor s-au deschis, înlăturând reumatismul.

Liber, mai târziu, am aflat că asta e o metoda stiintifică în tratarea reumatismului: căldura dilată si apa rece strânge si asa deschide vasele de sânge închise.

Nu stiu câte săptămâni am rămas singur.

În acest timp am avut de înfruntat furia unui plutonier român, gardian, care, pândind, m-a văzut închinându-mă. A bătut zăbrelele cu ciocanul de lemn si apoi m-a amenintat că mă va bate cu acel ciocan dacă mă mai vede „prinzând muste” si s-a dus.

Dar a doua zi a venit în celulă, m-a înjurat în tot felul, mi-a spus că sunt cel mai rău din zarcă, că nu sunt cumsecade, ca bunăoară preotul Nicolae Pâslaru, care era mai încolo putin cu celula si care a fost un om ireprosabil.

- Tu esti o lepră, mi-a spus, si am să-ti rup salele cu ciocanul dacă te mai găsesc prinzând

muste. Şi mi-a cerut să-i promit că-l ascult.

- Nu, domnule militian, nu pot promite ca să nu te însel pe dumneata: una să zic si alta să fac. Şi apoi dumneata să ai prilejul să te superi fiindcă mi-am călcat cuvântul dat. Rugăciunea e permisă în Ţara Românească, Biserica functionează si legile tării asigură tuturor drepturile religioase. Nici o lege nu interzice rugăciunea. Asta face parte din drepturile omului, a căror împlinire o supraveghează ONU. Dacă dumneata vrei să calci legile tării si cele internationale, bate-mă. Dar să stii că atunci dumneata devii delincvent la legea cultelor si oricând vei putea fi urmărit si pedepsit. Şi nu e în interesul dumitale să-ti complici existenta cu astfel de răspunderi viitoare.

- Mă! Io atâta îti spun: să nu te mai rogi; si dacă te mai rogi dai de dracu si cu ciocanul ăsta te bat.

- Faceti ce vreti. Nici o lege, nici de la noi, nici din lume, nu opreste rugăciunea. Eu mă voi ruga înainte, că nu pot altfel.

- Bine, bine, joacă-te cu focul, c-o să vezi tu, si a închis usa.

M-a mai amenintat de câteva ori, dar nu m-a bătut niciodată.

Liber, fiind în protopopiatul Aiud si mergând la o sedintă în Aiud, l-am întâlnit pe stradă. Era tot în hainele de militian, m-a privit putin mirat căci mă refăcusem din starea cadaverică în care mă stia, si m-a salutat cu oarecare respect. I-am răspuns si eu politicos si i-am spus să fie linistit, fiindcă eu nu am nici o dusmănie asupra lui. Eu nu urăsc pe nimeni si nu am nici un gând de răzbunare.

Un episod mi-a dat de gândit. Un păianjen si-a făcut o plasă în unul dintre ochiurile zăbrelelor. Priveam cum lucrează. O muscă căzu în plasa lui. Repede alerga să o înfăsoare si s-o lege. Dar o albină de afară ce voia să intre în cameră observă scena cu musca ce se chinuia să scape si, desi celelalte ochiuri erau libere, se aruncă în ochiul cu pânza de păianjen tocmai lângă muscă, rupse pânza si eliberă prizonierul.

M-a mirat. Trebuie să fie o prietenie si între animale. Nici ele nu pot suferi vampirii, hotii si pe cei ce vor să trăiască pe spinarea altora si nu câstigându-si prin muncă cinstită existenta. E o solidaritate si la animale în a apăra pe cei asupriti.

Singur, priveam în fată niste porumbei ce aveau cuiburile într-o clădire ce avea vreo 12

cuiburi de porumbei.

Departe de a fi atât de blânzi cum credeam, duceam o luptă foarte îndârjită spre a-si apăra cuiburile pe care musafirii nepoftiti si fără casă, încercau să le ocupe.

Porumbeii făceau o curte plină de gratie porumbitele-neveste ale lor.

Dar unii porumbei frumosi, fără rusine si chiar în fata nevestelor se duceau la niste fetiscane tinere, adolescente ce acum se ridicau si berbantii le îmbrătisau în felul lor după ce le sărutau dulce cioc în cioc. Dar după această infidelitate, departe de a-si părăsi sotiile cum fac atâtia bărbati, se întorceau la ele si la cuibul lor. Am observat că la clocit stau pe rând atât bărbatul cât si femela, ridicându-se doar când le este foame si după ce a venit celălalt să-l înlocuiască. Nu am văzut nici un caz în care să se fi despărtit vreunul din soti.

Dacă i-a murit sotul, porumbita suferă mult, se vede cât este de tristă si mai târziu dacă vede vreun bărbătus stingher căruia i-a murit perechea, atunci dacă-i face curte si o cheamă si o ocroteste, ea consimte să-l ia de bărbat.

Puisorii după ce le-au crescut penele ies în

fata cuibului si fac exercitii de zbor. Bat din aripi, se ridică putin, dar se lasă în jos tot pe locul de unde s-au ridicat. Mai târziu se lansează în aer părăsind cuibul.

EMERIK ŞIPOŞ ÎN TEMNIŢĂ

Omul care a dispus cum a vrut de treburile Ardealului a fost Emerik Şipos. El a fost atotputernic până după revolutia din Ungaria din 1956. Originar din Oradea, chemat să fie ministru de interne în Ungaria, a preferat să rămână sef al Ardealului.

După ce a făcut toate abuzurile posibile si a arestat pe toti fruntasii gândirii ardelene, mai cu deosebire pe istorici si pe cei nationalisti ca Zenovie Pâclisanu, Onisifor Ghibu, Ion Lupas, Silviu Dragomir, Ştefan Manciulea si multi altii, pe care i-a cules treptat ca fiind arestabili, dar fără să se fi atins de ungurii din Ardeal cu pozitii asemănătoare, care si ei erau „arestabili”, cine ar mai fi crezut că va gusta putin din „pâinea” de temnită”?

Nu l-am întâlnit în cele 42 de zile cât a fost „oaspetele” temnitei Aiud. Dar am stat cu un

admirabil student de lângă Beius, nepotul doctorului Goia din Cluj, marele reumatolog, care a stat cu el si apoi mi-a spus câte ceva despre el.

- M-a adus aici „berbecul” ăsta, Gheorghe Gheorghiu Dej, ar fi spus în cameră, dar nu voi sta prea mult. „Berbecul” nu mă poate tine aici cât ar vrea el. Noi, a mai declarat el, n-am putut împlini planul nostru de ucidere a 30.000 de români spre a înspăimânta populatia ca să putem lucra si să facem reformele noastre revolutionare, tot din pricina „berbecului” si a lui Pătrăscanu, care s-a opus. Şi cu o indiscretie neasteptată a povestit multe lucruri.

Dar presupunerea lui s-a realizat: berbecul nu l-a putut tine decât 42 de zile la Aiud. Ce forte străine lucrau atunci la noi, care s-au interpus pentru eliberarea grăbită a acestui criminal? Dacă ungurii ardeleni si-au micsorat influenta în conducerea Partidului Comunist si a statului român nici unul dintre conducătorii lor nu a fost băgat în temnită după 1956. Ei au fost numai „marginalizati” după revolutie, dar nicidecum anihilati.

Acest student de lângă Beius, fiul unor învătători, mi-a spus că a fost martorul alungării

românilor din Ardealul de Nord, după 1 septembrie 1940, care treceau spre sudul Ardealului, si că fugarii sau alungatii n-au primit adăpost nici măcar o noapte în institutele catolice de la Beius. Acestia, de asemenea, n-au primit în internatele lor nici măcar un singur copil moldovean în 1946, când foametea îi alunga pe acestia din Moldova. Ţăranii simpli ardeleni au primit de bună voie un copil-doi, dar mănăstirile si scolile catolice nici unul. Unde era dragostea lor care rămâne totusi ca esentă a crestinismului? Şovinismul maghiar i-a împiedicat să fie si crestini.

Împrejurările m-au făcut să stau în celulă câteva săptămâni cu un inspector general de sigurantă.

Dacă acum, în timpul comunistilor, cei ce ocupau posturi importante în aparatul de stat erau oameni de partid si, de obicei, fără valoare si fără a-si cunoaste profesia, în trecut un inspector de politie se ridica prin calitătile sale. El de obicei era un specialist în problemele de politie si nu-i lipsea nici cultura generală. A fost suficient să stau cu acest inspector ca să mă conving de aceasta. Bine pregătiti, tinută frumoasă, cultură, elegantă si o notă de patriotism se observa la ei.

Într-o zi a fost luat la cancelarie si a stat câteva ceasuri. Când a venit, l-am întrebat:

- Ei, ce-a fost? De ce te-au chemat?

- Ei căutau pe aceia dintre membrii lor care au fost agentii nostri, adică pe cei ce lucrau si cu ei, dar si cu noi. Le-am dat câtiva, dar le-am spus: vă dau pe cineva mare. Duceti-mă la Bucuresti si vi-l spun. Şi peste câteva ore era luat.

N-au trecut decât câteva zile când m-am trezit cu el înapoi în celulă.

- Ce-a fost, domnule inspector?

- L-am dat pe Nicolski, seful Securitătii. Ştiu că face mult rău, de aceea l-am divulgat. Iată ce-i cu el. În vara lui 1936, Stalin, voind să comunizeze Basarabia, a lansat în ea 33 de tineri cu avionul. Ei erau înzestrati cu aparate de emisie si receptie. Între ei era si Nicolski. Acesta, cum a aterizat, a si fugit la seful de post si i-a denuntat. S-au luat măsuri urgente si toti au fost prinsi si împuscati. Dar el, denuntătorul, a fost crutat, desi l-au băgat în temnită. Se va fi uitat ce a fost cu el, si foarte probabil el va fi fost considerat un erou. Rus, evreu sau basarabean, el a câstigat toată încrederea rusilor si a fost pus în marele post de sef al Securitătii. Dar acest om de nimic a făcut tot

felul de rele. De aceea l-am demascat. L-am pus în fata guvernului, că altfel m-ar fi ucis mai înainte ca denuntul meu să fi ajuns mai sus.

Nemaistiind despre el, cei ce l-au cocotat la vârf îl vor fi considerat că e un erou, când în realitate era o secătură lasă si criminală. Căci, după cum se stie, el a pregătit crimele neiertate de la Pitesti asupra studentilor.

El acolo sus si eu în temnită? L-am denuntat ca să fie doborât. Să vedem ce va urma. Dar nu cred că-l vor aresta.

- De ce, am întrebat.

- Fiindcă nu e singurul ce s-a ridicat atât de sus si a fost informator. Mai sunt si altii ca el si s-ar putea crea situatii incomode.

CU ALŢI CAMARAZI

Au fost patru, dar nu mi-amintesc decât de admirabilul elev Nicolae Mazăre de la Vălenii de Munte si de Sandu Mazilu.

Sandu, de la Brăila, era profesor de filosofie. Era un ins studios. în prima detentie, ce a tinut până după Sfintele Pasti ale lui 1946, el a tradus **Fratii Karamazov** de Dostoievski si a putut

scoate manuscrisul pe care-l revizuisem eu, iar cei de la Brăila i-au cerut manuscrisul să-l publice ei. S-au înteles cu 160.000 de lei, dar la urmă i-au dat numai 60.000 lei, că manuscrisul a trebuit să fie revăzut si de altii, i s-a spus. Au fost buni si absolut necesari si aceia, în 1947, după reforma monetară, când leul avea valoare mare.

Mi-a descris ce era la noi când s-a eliberat: Comunistii slugi, rusii stăpâni atotputernici. El a dat lectii de limba română unui diplomat rus care l-a plătit bine, cu bani si cu alimente, căci rusii aveau de toate la noi, iar noi răbdam de foame. Alimente, stofe, pânzeturi se găseau cu greu. L-am întrebat:

- Sandule, ce aveti voi mai bun la Brăila?

Şi el a răspuns:

- Pământul, balta si pe Nae Ionescu.

Întrebându-l pe Mircea Eliade ce părere are despre Emil Cioran, a răspuns: „Este genial”, mi-a mai spus Sandu Mazilu.

Marele profesor de filozofie Vasile Băncilă, i-a cerut să-l ducă să facă cunostintă cu Corneliu Zelea Codreanu. Şi l-a dus. Convorbirea a durat cam vreo trei ore.

După întâlnire l-a întrebat:

- Cum ti se pare Căpitanul?

Iar Băncilă a răspuns:

- E cu 500 de ani înaintea noastră.

O apreciere atât de elogioasă eu, Grebenea, n-am mai auzit de la nimeni. Mi-ar fi plăcut să stiu si părerile lui Mircea Eliade si ale lui Cioran, care nu stiu dacă făceau parte din miscarea legionară, dar se miscau în jurul ei si cunosteau „fenomenul legionar”. Dar dacă ei le-au exprimat cumva undeva, eu nu le cunosc. Ei erau considerati legionari.

<?>Ştim însă că Cioran tinea mult la Căpitan, asta rezultă din furia si protestul lui după uciderea Căpitanului, exprimate într-o scrisoare, trimisă familiei sale, pe care părintele Cioran a citit-o în iunie 1939.<?> <NU APARE IN MSS>

Miscarea Legionară n-a fost o imitatie, ea a iesit din nevoile strict românesti si nu se aseamănă nici cu nationalism-socialismul german si nici cu fascismul italian. Ea e un fapt autentic românesc si premisele ei au fost puse încă înainte de 1922, când a apărut în Italia fascismul, îndată după primul război mondial. Iar „Generatia de la 1922”, care a dat semnalul de luptă împotriva evreilor cotropitori, a fost o manifestare anterioară unor manifestări vădit antievreiesti ale

fascismului italian.

Pe câtă vreme national-socialismul german si fascismul italian erau, ca si comunismul, pentru un partid unic, totalitar, dimpotrivă Corneliu Codreanu voia ca Miscarea Legionară să ajungă la conducere printr-un proces treptat al constiintei nationale românesti si să se mentină prin faptele de dreptate, de creatie si de bine ce le va face, în concurentă cu celelalte partide, fără a li se interzice acestora functionarea.

Profesorul Gheorghe Manu mi-a făcut următoarea mărturisire: „Am discutat cu mai multi politicieni importanti pe timpul lui Antonescu si mai ales după el. Astfel cu Argetoianu, care a arătat cum puteam păstra Ardealul si toate granitele cel putin până după război, când Basarabia era greu de păstrat. Cu Ion Mihalache, fostul sef al Partidului Ţărănesc, care mi-a spus astfel: în timpul guvernării legionare din 1940 m-am dus la Horia Sima si l-am întrebat:

- Vreti să guvernati tot timpul dictatorial cu eliminarea partidelor din jocul politic? Şi el mi-a răspuns:

- Nu! Dar din cauza situatiei destul de grea de după plecarea lui Carol al II-lea care a instalat la

noi dictatura, o vom mentine si noi până în martie 1941 când vom propune alegeri.”

Deci Horia Sima, acest om cu înclinări personale prea extremiste, nu a uitat de gândirea lui Corneliu Codreanu care voia să conducă numai dacă poporul îl aduce la conducere printr-o exprimare liberă. Şi să se mentină la fel numai dacă este ales.

Aceste lucruri trebuie cunoscute exact, ca Miscarea Legionară să nu fie confundată cu fascismul si cu national-socialismul. *Acestea au fost materialiste si ateiste, pe câtă vreme Miscarea Legionară era profund crestină*. De asemenea, sefii lor, Musolini si Hitler erau atei, iar Zelea Codreanu era profund crestin.

*

În acel timp, ca si înainte de altfel, foamea musca din noi cu dinti de fier. Nu ne plângeam, dar o simteam si în creier.

La o amiază ni s-a dat o portie de fasole în plus, asta pentru toti patru. Mazilu era foarte voinic. De aceea, la împărtire, unul a refuzat să-si primească portia sa, N. Mazăre a renuntat si el, privindu-l pe Mazilu, am renuntat si eu. Iar el mi-a

spus râzând: „Mi-a fost frică că tu primesti. Uite ce caroserie am.” Într-adevăr, era gros si înalt si avea nevoie de mai multă hrană ca noi ceilalti la un loc. Şi-a luat el singur portia în plus.

Încolo atmosfera era plăcută, veselă, senină. Toti studiau, desi nu era nici o carte, nici hârtie, creion, etc. Cum? Fie ajungând la textul din istoria Statelor Unite Americane scris de inginerul profesor Gheorghe Manu, fie la cel de fizică, fie repetând texte din diferite materii învătate dinainte sau repetând poezii învătate.

Nimeni nu stătea degeaba. Nu existau certuri între noi. În această perioadă de după 1948 niciodată n-am găsit certuri între legionari.

Deosebirile de vederi, dintre preotul Vasile Boldeanu si o mică fractiune legionară ce era cu el si ceilalti legionari închisi imediat după rebeliunea din 1941, au dus la usoare animozităti între cele două grupuri. Acum, nimic de felul acesta nu se observa. Toti se gândeau sau vorbeau de tirania oficială, de cât de departe au ajuns cu asuprirea. Dar si aceasta se discuta rar.

Nicolae Mazăre, foarte modest, însă extrem de dotat, cunostea mecanica, de care eu habar n-aveam, a deschis în cameră si subiecte în legătură

cu mecanica.

NELU POPESCU

E un tânăr oltean din Dolj. A căzut după 1948 ca luptător contrarevolutionar. Să fi avut atunci vreo 22 de ani. Bun luptător legionar, anticomunist. Plin de curaj, credincios, de un mare suflu legionar. Cunostea muntii, luptase prin ei, mai ales muntii dinspre Sibiu.

Avea pregătite două romane. Subiectele: luptele dintre boierii români si boierii si ciocoii greci din secolele XVII-XVIII. Lupte grele în care se furau unele boieroaice de către partida cealaltă, prin servitori înarmati când treceau cu trăsura; acestea erau tinute arestate si silite uneori să devină sotii ale celor ce le-au furat, care erau mai ales grecii.

Ele nu erau căutate atât pentru ele, cât pentru mosiile lor. Descria viata românilor din Oltenia si Muntenia din acele secole. Nu lipseau nici haiducii din actiune. Autorul ne-a povestit pe rând toate episoadele romanelor sale. Povestea frumos si săptămâni întregi l-am ascultat depănând firul epic al romanelor sale. Mi-a plăcut

mult acest tânăr plin de credintă si de iubire de tară. L-am mai întâlnit si după despărtirea de la prima întâlnire si cunoastere.

Se reîncepuse reeducarea la Aiud. Singura cale de eliberare era lepădarea de trecut. Toti trebuiau să treacă prin furcile caudine. Dar el mi-a spus că nu acceptă sub nici un motiv reeducarea. A te lepăda de ce ai fost, a abjura credinta ta politică i se părea o lasitate atât de mare, o fărădelege atât de josnică, încât sufletul lui de viteaz nu o putea accepta. El a spus că preferă moartea unei lepădări.

I-am spus că e nevoie de el si „afară”, că trebuie să trăiască, că viata lui e înainte nu înapoi si că e mai întelept să intre în reeducare, ca apoi să aibă liniste. Căci cu pozitia asta total intransigentă s-ar putea să nu i se dea drumul. Iar dacă, totusi, îi vor da drumul, îl vor chinui după aceea cu tot felul de sicane.

Dar el a rămas pe pozitia sa eroică.

Cu noi, la prima întâlnire, mai era un tânăr elev de 18-19 ani, mai era si preotul Comănici de la Casin. Bun preot, credincios si viteaz.

Ni se rupea inima de durere când vedeam cum se topesc de foame acesti tineri. Am fi vrut

să-i ajutăm, eu si preotul Comănici care venise de curând, cu ceva din turtoiul nostru, dar nu primeau. Am cugetat că noi am putea să murim si-ar trebui să murim salvându-i pe ei. Dar ei nu primeau. Rar au acceptat o coajă de turtoi. Orice egoism dispăruse aici. Nimeni nu voia să moară altul pentru el.

Interesant: precum în unele lupte egoismele cresc peste măsură, asa se topesc si dispar la cei ce suferă cu credintă în Dumnezeu si sunt robiti de un ideal frumos, altruist.

De la preotul Comănici am aflat vesti despre sotia si fiica mea, primele vesti din 1943 încoace.

Sotia mă crezuse mort si se măritase cu un director de scoală primară. Fiica era sănătoasă si urmase o scoală tehnică după liceu. Sotia era si ea sănătoasă si se măritase în 1951, după ce în 1949 primise, fără vreun anunt, hainele mele civile acasă. Eram foarte multumit de stirile ce le primisem.

*

Regimul de înfometare se mentinea. Nici o lumină nu părea a se ivi de undeva. Eu, celor ce considerau că vom pleca mai curând de 1963-1964

acasă, le micsoram avântul, amânând data izbăvirii tuturor la acesti ani, căci credeam în visul ce-l avusesem în 1956. Dar nu avusesem încredintarea că voi trăi până atunci. Ştiam când va fi eliberarea detinutilor din temnitele noastre, dar nu stiam că voi ajunge si eu la acel soroc. Aici era mila lui Dumnezeu: cum va voi El, asa va fi bine. Eu încă speram. Dar corpul meu slăbea din zi în zi. Plimbările erau reduse la circa două ore pe lună si chiar mai putin.

Cei ce lucrau în fabrica temnitei, în ateliere, în diferitele ei sectii, aveau alte conditii. Totusi hrana era proastă pentru toti. Nu stiam aceasta, dar am dedus. Privind pe furis pe gaura făcută în paravanul de la fereastră, am observat că o grămadă de ciubere cu mâncare s-au întors la bucătărie pline. Fuseseră refuzate. Ca să mă conving, am întrebat la telefonul nostru si acelasi lucru l-au observat si altii. Deci detinutii ceilalti au intrat în grevă pentru schimbarea hranei. Câti? Habar n-aveam. După ciuberele ce se întorseseră pline am dedus că erau minimum 800 de insi în grevă.

Trebuiau sprijiniti. Şi la acelasi telefon am comunicat că intru si eu în grevă spre a-i sprijini.

Deja aceeasi hotărâre o luaseră si altii. Astfel am intrat în grevă. Nevoia îmbunătătirii hranei era generală. Acum era momentul actiunii. Deci am respins masa. Pâine, mâncare, tot. Numai apa a rămas.

Am avut grijă să evacuez stomacul, căci e primejdios să începi o grevă a foamei cu stomacul încărcat. Nemaiprimind alimente, stomacul poate rămâne nemiscat si matele să rămână cu balastul resturilor, ce le leapădă în chip normal, care se întăresc acolo si ne fac greutăti.

Am respins masa zi de zi. Dar după 6 zile m-am trezit cu sase militari care m-au imobilizat, mi-au deschis gura cu sila, un cric mic mi l-au băgat în gură ca să îndepărteze fălcile, cu un cleste mi-au prins limba si mi-au băgat în gât furtunul ce era în legătură cu aparatul în care era hrana: o zeamă de plante condensată, gustoasă; a bătut putin furtunul pe esofag ca să-mi producă o durere si au dat drumul acestei zame în stomac.

Deci m-au alimentat cu sila. Asa s-a procedat cu toti.

Am aflat la telefon că unuia furtunul i-a intrat pe trahee si hrana s-a vărsat în plămâni. Lucru foarte grav. Acest lucru s-a făcut poate cu voie,

poate din neglijentă. Mai ales ca să nu se producă si cu mine un astfel de caz, am renuntat la grevă. Din moment ce eram hrănit cu sila, greva nu mai era grevă.

Deci nu le convenea să murim în greva foamei, dar le convenea să murim de foame lent, chinuiti.

Toti, pe rând, din zarcă au renuntat la grevă după interventia asta brutală cu cricul în gură si cu limba prinsă cu clestele. Aceasta nu era ceva deloc plăcut, iar baterea furtunului în gât era ceva si mai neplăcut.

După grevă, o usoară îmbunătătire a hranei, abia simtită, s-a produs. La comunisti asa era: nu voiau să apară că cineva a câstigat prin luptă ceva de la ei. „Dăm când vrem noi” spuneau ei. Dar ca să-i trezesti să dea, trebuie să faci unele actiuni revendicative.

PETRE PANDREA

Dacă în 1947 Petre Pandrea venise la Aiud ca lăgărist, acum, arestat în 1959, venea condamnat la muncă silnică. Reîntâlnirea a fost duioasă. Nu eram singuri, ci cu alti doi detinuti.

- Ce vânturi au bătut, nea Petrică, de te-au adus înapoi? l-am întrebat.

- Vânturi aspre, părinte. Afară la noi acum bat astfel de vânturi, de aceea unii ca mine trebuie să fie la adăpost.

Mi-a povestit ce s-a întâmplat cu el de la despărtirea din 1949. A fost adus în lagăr la Ocnele Mari, unde a murit duiosul poet si fabulist V. Militaru, mare român, om integru, suflet de aur.

S-a eliberat în 1953. Dus la Bucuresti, dr. Petru Groza l-a luat de brat ca să se plimbe împreună, „ca să vadă lumea că esti reabilitat să luăm masa împreună la Continental".

L-au primit repede în Uniunea Scriitorilor. A scris la **Contemporanul** si s-a impus. Repede i s-a triplat tirajul, a spus el.

Atras de faima deosebită a mănăstirii de maici de la Vladimirestii Tecuciului, s-a dus să o vadă. L-au impresionat mult toate de acolo, mai ales maica staretă Veronica si duhovnicul Ioan Iovan.

Întors acasă, impresionat de convorbirea cu monahul Ioan Iovan, s-a cununat imediat religios. S-a dus din nou la mănăstire. Era amenintată cu desfiintarea. Veneau prea multi oameni la ea. L-a rugat pe patriarhul Marina să o crute.

I-a spus:

- E o mănăstire ce rivalizează cu cele mai bune mănăstiri de maici din Apus. E o oază de spiritualitate într-un desert. Te rog, apăr-o.

Patriarhul i-a spus:

- Sunt foarte presat, fac tot ce pot să o apăr.

A văzut caietul maicii Veronica. E acolo ceva neobisnuit. **Rugăciunea la măr** e ceva cu totul minunat - a adăugat Pandrea.

Am scris nouă cărti, a mai zis, stiu ce e scrisul si literatura. Cu acest caiet am putea lua noi premiul Nobel.

În 1954 i s-a făcut un proces mănăstirii Vladimiresti. Un proces politic în care acuza era că a adăpostit doi legionari. El a apărat în proces. A fost încriminată conducerea mănăstirii: stareta, duhovnicul, secretara si alte câteva maici. Toate s-au apărat frumos. Pledoaria lui n-a avut valoare, sentinta era pregătită dinaintea condamnării.

L-am întrebat:

- Dar dumneata de ce ai fost condamnat?

- Din mai multe cauze, a răspuns. Am apărat călugări si călugărite care, fiind scosi din mănăstiri, cereau amânarea rămânerii în mănăstiri până îsi vor găsi un rost, o asezare, n-

aveau „spatiu locativ”. Dar unii episcopi, de frică îi goneau, mai ales Mitropolitul Moldovei Iustin Moisescu si episcopul Buzăului. Avocatii se fereau să primească si să apere aceste procese. Atunci le-a luat el. Motivul: toti trebuie să se bucure de asistentă juridică într-un stat. A sustinut 15 procese si a câstigat 13 din ele.

În urma acestui lucru, Mitropolitul Iustin Moisescu l-a reclamat.

Dar cauza principală a fost faptul că el a vorbit. Era nemultumit de felul cum se dezvolta viata politică la noi si a criticat regimul. Ca unul ce luptase pentru partid a considerat că are dreptul să intervină, însă partidul l-a arestat. Nu permitea critica.

Dar nu era vorba numai de critică, ci de dezbaterile problemelor Partidului într-o formă nouă, românească, cum le vedea un intelectual român care luptase pentru ele. Însă această independentă n-au permis-o comisarii rusi de la noi. Linia era trasată de rusi. A te abate însemna temnită. Şi partidul, slugarnic, n-a ezitat să i-o dea celui ce luptase cel mai mult în trecut pentru el si cu care nu se putea asemăna nimeni dintre cei ce-l conduceau în momentul arestării lui Pandrea.

Desi armata rusă nu mai era în tară, toti rusii conduceau la noi prin consilierii lor si prin presiunile ce le făceau din Uniunea Sovietică asupra noastră.

Lumea apuseană nu-si poate da bine seama de situatia de la noi si de deosebirile dintre ea si situatiile celorlalte popoare din Europa de sub rusi. Deosebirea e fundamentală.

La instalarea comunismului în ele prin tancurile si asuprirea rusă, toate popoarele au avut conducătorii lor, conducători nationali. Dar în România n-a fost asa, fiindcă românii nu intraseră în Partidul Comunist, iar cei ce erau la 23 august 1944 în partid, în marea lor majoritate erau străini: evrei, unguri, bulgari. Acestia s-au suprapus si au dictat toate lucrările la noi la comanda rusilor. Rusii, marii dusmani ai României, le-a convenit mai mult să comande străinii în România decât românii însisi, căci pe acestia nu-i durea de suferintele tării. Ei erau străini. Puteau s-o lovească fără milă. Şi au lovit-o crunt, barbar, nebuneste.

Peste nimeni n-au apăsat rusii ca peste România. Şi pe nimeni n-au exploatat mai sălbatic ca pe România. Au stat cu picioarele pe pieptul si

pe gâtul României. Bulgarii, cehii, polonii erau slavi, înruditi cu sovieticii. Nu trebuiau apăsati prea mult: erau rude. Ungurii erau mai departe, îi interesau mai putin. Românii de lângă ei, însă, sunt de neam latino-dac. Le râvneau prea mult tara: trebuiau slăbiti. De aceea au organizat în ea cea mai mare asuprire si cel mai mare control. Nicăieri n-au creat o securitate ca în România, cea mai puternică din tot spatiul dominat de rusi.

Celelalte state comuniste au mai fost ajutate de sovietici, bunăoară Bulgaria mai mult, dar si Ungaria si celelalte. România însă nu. Ea a fost altfel tratată, nu întâmplător ci premeditat. Nici un ajutor, doar exploatare si lovituri continue. Căci ce a însemnat acest nou val de arestări din 1958-1959, decât o nouă strivire a sufletului si vietii neamului românesc? Şi cine dădea lovitura? Sovieticii prin slugile lor foarte plecate de la noi.

Mărimea „valului”: 40-50 de mii de arestati. Unii cu condamnări foarte mari, altii necondamnati, arestati „administrativ”, trimisi în D.O. - domiciliu obligatoriu, dar cu regim apropiat ca cel de condamnat si, dacă detinutul dădea peste niste militieni foarte răi si acestia erau multi, căci comunistii au reusit să dezumanizeze

pe slujbasii lor, regimul ajungea chiar mai rău decât cel de temniță.

S-a putut crede în lume că poporul român e într-o stare „vegetală”, că suportă fără reactiune asuprirea aparatului comunist represiv. E o mare greseală. Mereu au fost „ridicări”, reactiuni, împotriviri, de aceea erau mereu arestări si mereu veneau noi si noi arestati. Dar aceste arestări erau destul de secrete si condamnările făcute grabnic si fără publicitate. Asa că ce puteau afla străinii despre noi?

Ştiau că suntem sub o mare constrângere, o asuprire de zi de zi, o strivire a tuturor, o izbire în moalele capului si că răbdăm, că suportăm jugul fără răspuns. Dar nu stiau câte răzvrătiri, câte „iesiri” din liniste, câte „ridicări” împotrivă se făceau, pentru că nu erau comunicate. Abia schitate împotrivirile si, uneori, insul dispăreau fără urmă. Nu stiau câte răspunsuri s-au dat si ce răspunsuri... Al lui Gogu Lăpusneanu e unul. Dar numai întâmplarea a făcut să-l stim, fiindcă a fost adus la mină, unde lucram eu. Dar câti altii au fost care n-au mai ajuns la mină, ci au fost trimisi în câteva zile direct în lumea de dincolo. E un sir nesfârsit de martiri ai cauzei românesti pe care

nimeni nu-i va putea cunoaste deplin vreodată, români din toate straturile sociale căzuti în aceste împotriviri. Numai ungurii si evreii s-au bucurat până la sfârsit de o cvasi impunitate.

Iată de ce Pandrea a căzut a doua oară. Nu fiindcă si-a ridicat glasul protestatar? Şi dacă el, cel ce era justificat prin trecutul său să vorbească si să fie ascultat, a fost arestat când a vorbit, atunci ce să spunem de ceilalti?

Să se fi ridicat tot poporul, ca în Ungaria în 1956? Mai întâi trebuie spus că era mult mai bine supravegheat decât poporul maghiar.

Apoi, conducătorii lui erau mai mult străini. Şi, în sfârsit, poporul român nu s-a aventurat într-o răzvrătire generală, fiindcă stia că va fi sfărâmat de tancurile sovietice. Astfel, el a dovedit mai mult simt politic decât poporul maghiar si nu a cugetat la această aventură <?> <nu e in mss> care în România a avut ca urmare amânarea eliberării detinutilor politici până în 1964 si înăsprirea regimului de temnită.

*

Şederea cu Petre Pandrea a fost plăcută si instructivă. Ea a durat vreo 70 de zile.

A avut haz următorul episod:

Când a iesit din lagăr s-a dus si pe la Peris unde avea o casă cu o grădină minunată, cu trei hectare de trandafiri, pomi, loc de zarzavaturi. Total, 8 hectare. Dar în casă se instalase o scoală de meserii, iar directorul neavând lemne, a tăiat o parte din pomi. Pandrea i-a imputat:

- Cum, domnule, ai intrat într-o casă străină, în proprietate străină, cum ai îndrăznit să tai pomii din grădină?

- Domnule, i-a răspuns directorul, trebuie să te reeduci, să-ti însusesti principiile comuniste. Să-ti iasă din cap ideea de proprietate si alte mofturi boieresti, trăim în epoca comunistă.

- Mă! i-a strigat Pandrea, nu gândul la proprietate mă înfurie, ci gândul că ai stricat frumusetea grădinii. Am motive estetice să mă ridic contra ta. Şi în comunism, boule, o proprietate trebuie să fie frumoasă si dacă e frumoasă de ce s-o stricăm? Şi, înfuriat, înjurându-l, s-a luat după el să-l bată, dar a fugit.

Pandrea a povestit unele procese mai importante pe care le-a apărat. Între altele, procesul Mitropolitului Gurie al Basarabiei. Acesta era un <?>fost călugăr plin de credintă si evlavie, fusese si în Sfatul Basarabiei ce hotărâse în 1917

unirea cu România.

Prin 1936, regele Carol al II-lea, venind la niste manevre în Basarabia, s-a manifestat ca un mare desfrânat. Venind la Chisinău, mitropolitul l-a primit cu Sfânta Evanghelie, cu pâine si sare, dar i-a atras atentia că altădată trebuie să vină cu o femeie legitimă.

Carol al II-lea ar fi soptit atunci unui general din suita sa:

- O să-i rup gâtul la boaita asta!

Şi i-a făcut un proces de furt. Înfuriati, basarabenii, care iubeau pe bunul lor mitropolit, au angajat doi avocati în vârstă în apărarea lui. Dar, gândindu-se, s-au hotărât să angajeze si un avocat tânăr si au angajat pe cineva la care l-au trimis pe mitropolit să vorbească ca să se cunoască. Dar avocatul, un francmason obraznic, l-a tinut în anticameră pret de un ceas, prefăcându-se că dă si primeste telefoane. Apoi a venit si, cu tupeu, i-a spus:

- Pe multi ati spovedit, Înalt Prea Sfinte, acum vă spovedesc eu. Dar mitropolitul i-a răspuns:

- Ba nu mi-i spovedi dumneata pe mine niciodată, domnule.

Şi si-a luat pălăria si a plecat. Atunci avocatii

bătrâni l-au recomandat pe Pandrea după ce acestia i-au explicat ce se întâmplase cu avocatul tânăr la care a renuntat mitropolitul.

Pandrea, desi ateu, l-a asteptat în poartă pe mitropolit, i-a sărutat cu respect mâna si l-a poftit în casă. L-a angajat ca apărător cu 400.000 de lei, iar avocatii bătrâni erau angajati cu 800.000 lei fiecare.

Pandrea a plecat la Berlin si a găsit o jurisprudentă din care rezulta că episcopul sau mitropolitul nu e tinut să facă dovada cheltuielilor ce le face. Se presupune că e un om cinstit. El poate face danii, ajutorări în ascuns, *fără o* evidentă contabilă. Cu această jurisprudentă a venit si a câstigat procesul spre furia lui Carol al II-lea. Procesul a tinut trei zile. Aportul principal pentru câstigarea lui l-a avut Pandrea. Mitropolitul i-a răsplătit cu vârf si îndesat.

Dar totusi, desi nevinovat, mitropolitul a trebuit să demisioneze din pricină că a avut acest proces.

Iată cum un rege stricat si nedrept răstoarnă pe un mitropolit cinstit si onest.

Pandrea făcuse si filosofie la Berlin si Paris, nu numai dreptul. De la cursul de drept ne-a

povestit niste întâmplări pline de haz.

Suporta temnita cu bărbătie, fără să se plângă. Era cald, vioi si plăcut. Un om admirabil.

ÎNTR-O NOUĂ IZOLARE

Desi detinutii din Zarcă erau destinati mortii printr-o stingere lentă din pricina foamei, a lipsei de plimbare normală si a lipsei soarelui oprit să intre în celulă cu un paravan de lemn în fereastră, precum si pentru toată greutatea regimului asupritor. Totusi conducerea atât prin colonelul evreu Coler, cât si prin colonelul român Crăciun, tineau să grăbească procesul distrugerii detinutilor din Zarcă prin unele pedepse aplicate unora, când voiau ei.

E adevărat, uneori pedeapsa se dădea pentru că detinutul a fost prins cu o abatere de la regulament. Dar de cele mai multe ori nu era nevoie de asta. Se dădea pedeapsa „nemotivat”, fără o abatere, după gustul autoritătii. Nici nu aveai cui să ceri socoteală. Militianul de pe coridor spunea: „Asa a venit ordinul” si gata.

Zarca era o amenintare pentru toti. Dacă a făcut cineva ceva rău putea fi adus în Zarcă, ca

pedeapsă, pentru un timp. De aici nimeni nu era dus la muncă pentru o îmbunătătire a hranei. Toti tânjeau si mureau în liniste, slăbind zi de zi.

Considerând probabil că mor prea încet, m-au pedepsit din nou cu o izolare de 10 zile.

Conditiile izolării le-am descris: celulă cu ciment, fără pat, o singură tinetă de lemn fără capac, largă, ca să nu te poti odihni pe ea, o pătură dată seara la orele 10 si luată dimineata la orele 5, mâncare caldă tot la două zile.

Greutatea izolării consta mai ales nu în separarea de alti detinuti, nici chiar a mâncării redusă, cea caldă tot la a doua zi, ci în lipsa de odihnă. Jos nu te puteai aseza căci cimentul era rece chiar si vara si puteai îngheta. Iar celulele de izolare erau la loc umbros. Trebuia să stai în picioare si să te plimbi mereu prin cameră. Odihna, noaptea, era pe furate, fără saltea. Din timp în timp trebuia să te întorci pe altă parte, ca să nu îngheti, sau să te freci, sau să te scoli si să te plimbi câteva minute ca să te dezmortesti.

După 10 zile de pedeapsă erai sleit cu desăvârsire si abia asteptai să dormi pe o saltea.

Cei ce dorm pe paturi moi, cu cearceafuri si pături alese, e bine să afle ce binecuvântare era

pentru un detinut să doarmă jos pe o saltea de paie, fără cearceaf, sau pe o saltea asezată pe un pat de fier.

Am primit pedeapsa fără murmur. De altfel orice protest ar fi fost inutil si ar fi încordat numai raporturile dintre detinut si conducere.

M-am întrebat: de ce aceste pedepse? Am înteles: erau urmare a grevei de la Nistru de la mină. Starea mea de liniste, de seninătate si de veselie îi nemultumea foarte mult. Ea era contagioasă, putea trece si la altii si aceasta le dădea puteri de rezistentă, lucru ce contrazicea planul lor de a muri cât mai repede detinutii fără a-i ucide direct. Doctorii ce veneau în Aiud spuneau că preocuparea conducerii statului cu privire la detinutii politici era aceasta: cum să-i ducă mai repede la mormânt, fără a-i ucide fizic direct? Mereu căutau o metodă nouă de distrugere.

Cum vedeti, cei ce se ridicaseră cu ideea fericirii lumii, nu în învălmăsagul luptei după ajungerea la putere, ci după ani îndelungati, când toată puterea era în mâna lor, se mai ocupau cu ideea distrugerii unor categorii de oameni.

Te întrebi atunci: care e justificarea acestei doctrine politice numite comunism? Afară asuprire, în temnite asuprire, totul în profundă apăsare. În Rusia, în 1940, erau 15 milioane de detinuti la o populatie de 180 milioane de locuitori. Deci 8,3 % din populatie era arestată.

La noi, la 20 milioane de locuitori cred că niciodată numărul detinutilor n-a fost sub 150.000. Deci tot al o sută treisprezecelea locuitor era detinut. Ţinând cont că evreii si ungurii s-au bucurat de cvasiimunitate, si chiar si bulgarii, dar mai putin în această perioadă comunistă si mai ales la începutul ei, atunci se vede că apăsarea cea mare a fost pe români în tot timpul. Şi chiar acum apăsarea cea mare e tot pe bietul român săracul.

Se pare că ne-am născut într-o zodie rea si numai bunul Dumnezeu mai e prietenul românilor, lucru ce se poate deduce din mai multe întâmplări.

Churchill cu o lipsă de scrupule, cu o usurintă uimitoare, dintr-un nationalism englez exagerat, călcând orice idee de drept si spirit umanitar, cu ideea „numai Anglia să scape”, ne-a sacrificat pe noi si pe altii rusilor încă din 1943. Iar în 1945 cu „vânzarea” de la Yalta au perfectat sacrificarea noastră si a altora, asociind si pe americani la acest act de funest pentru noi si pentru toată

Europa de Est.

Trăiam în temnită urmările acestei mari fărădelegi: punerea rusilor prin comunism cu talpa lor lată peste pieptul si gâtul bietei noastre tări. Eram constient de aceasta si mai toti detinutii întelegeau aceasta. De aceea ei considerau că anglo-americanii trebuie să se simtă obligati să preseze si să intervină ca să-i scoată din „gaura” în care i-au aruncat din nesocotintă si calcule meschine.

Din izolarea mea m-am întors în celulă, nu pe targă cum se temeau unii camarazi, ci pe picioarele mele, încă sănătos.

VASILE STOIAN

Profesor din Bacău. A fost prefectul judetului Bacău în guvernarea legionară din septembrie-ianuarie 1940-1941.

Prestigiu frumos, curat ca un crin. Legalist. Nici un abuz, nici un dor de putere, muncitor, modest, fără afectare.

Când conducerea evreilor din judetul Bacău i-a oferit 400 mii de lei cu titlul: „un ajutor, ca să sprijinim si noi Miscarea Legionară si oamenii ei”,

V. Stoian a primit banii dar i-a depus în fata lor la Administratia Financiară, si le-a dat chitanta.

Ferm si corect, a întretinut ordinea în judet, deplin si până la capăt. Ordinul ce l-a primit pe linia politicii de stat în timpul rebeliunii, după doborârea generalului Petrovicescu de la Ministerul de Interne: „Devastati două prăvălii evreiesti si puneti vina pe legionari”, nu s-a putut executa din pricina ordinii tinute de el si de ceilalti legionari.

A plecat în Germania în timpul războiului. S-a reîntors apoi cu misiuni înalte din partea Conducerii legionare.

A urmat apoi temnita, în timpul căreia nu l-am întâlnit si în care a rămas acelasi om de onoare si de omenie cum îl cunoscusem.

PREOTUL IOAN BERGHIANU

L-am cunoscut prin 1930, era profesor în Petrosani. Caracter frumos, om de nădejde, ca profesor apreciat si stimat. Cult, senin si integru.

După ultima grevă a foamei la Aiud, ca pedeapsă, peste 100 de insi au fost dusi la Gherla la penitenciar. După vreun an, la întoarcere,

profesorul Gh. Manu mi-a telefonat la morse: „Am dus-o greu; regim sever. Am cunoscut acolo un preot mare: Ion Berghianu, profesor la Arad”. Deci acum aflam că făcea si el temnită.

Mai târziu l-am întâlnit în aceeasi celulă. Era bolnav de nervi. Slăbit. Dar câtă cuviintă, cât bun simt se observa încă la acest om ales!

Boala nu-l împiedica să rămână ce a fost: un om distins.

CU NICHIFOR CRAINIC

Doream mult să stau cu Nichifor Crainic. Prestigiul lui cultural era imens. Citisem regulat „Gândirea”, cea mai bună revistă de la noi, dintre cele două războaie, condusă de el. Şi mai fusese si profesor de mistică la Bucuresti, la Teologie.

Iată-mă acum cu el, dar nu singuri. Mai era si distinsul doctor Aurel Marin cu care mă revedeam acum, un profesor doctor în filosofie, si încă cineva, ale căror nume le-am uitat. Crainic mă socotea un apropiat de el. La baie, unde timp de 20-25 minute eram mai multi laolaltă, venea sub dusul meu să-mi mai spună ce a mai compus. Era foarte comunicativ.

Pe când ne plimbam liberi prin curtea temnitei el mi-a spus că a stat de vorbă cu contele <?>Betlen[18] asupra Ardealului într-o seară si, peste noapte, ca răspuns, a făcut minunata poezie „Eu”, care mi-a spus-o si mie. Era ceva splendid.

Crainic era la mâncare de regim, la care seara primea si putin lapte. Îmi propunea să-i dau ceva din mâncarea mea, ca să aibă ceva „balast”, la schimb cu ceva din mâncarea lui. Am primit, bineînteles.

Era comunicativ si povestea frumos.

El a spus că George Călinescu, marele critic literar, la el si-a început publicatiile, la **Gândirea.** Dar **Gândirea** neputându-l plăti cum ar fi dorit el, s-a mutat la gazetele evreiesti: **Dimineata, Adevărul, Lupta,** gazete cu nuante de stânga, sustinute de finanta evreiască, fapt ce a influentat gândirea lui.

În calitatea lui de secretar general la Ministerul Cultelor si Artelor în 1927, Crainic a avut nobila preocupare de a face o casă a scriitorilor, dar dintr-o anume defectiune pe

[18]Conte ce, ca prefect al Clujului în perioada 1940-1944, pusese români în jug, si căruia îi purtam un dispret total, fără a-i întinde vreodată mâna, ci considerând că locul lui e între criminali si nu între detinuti politici.

drumul lucrării, fiind Rebreanu presedintele scriitorilor, casa nu s-a mai făcut.

După asa-zisa „rebeliune” din ianuarie 1941, spunea el, cu Antonescu erau numai cinci ministri si, plecând Carol al II-lea, regele hot si tâlhar, Antonescu luând conducerea, a întrebat:

- Eu cum să mă numesc?

- Conducătorul, a răspuns Crainic. Şi apoi, din nevoia de liniste pentru tară, au mers si l-au „uns” pe Mihai rege.

Un demers frumos a făcut Crainic după primul război mondial pentru cei condamnati pentru vederile lor pro-germane si care au scris pentru nemti în timpul războiului, în foaia „Lumina”, ce se arunca în transeele soldatilor nostri. Ei au fost condamnati câte cinci ani. Între ei erau Ion Slavici, Stere, Arghezi, si altii sapte, toti detinuti politici. După ce acestia făcuseră un an si jumătate de temnită, Crainic a apelat la Nicolea Iorga să ceară regelui Ferdinand să-i gratieze, ceea ce s-a si întâmplat.

Crainic se bucura de camaraderia din celula noastră si spunea că socoteste că e cea mai bună celulă din Zarcă. Ar fi dorit să fie cu noi si Dumitru Groza, fostul sef al Corpului muncitoresc legionar.

Ca să treacă timpul frumos, l-am rugat să ne tină câteva lectii de mistică. A făcut niste expuneri superbe. L-a prezentat pe Dostoievski, Meister Eckart, si pe altii din Orient, începând cu Sfântul Simeon Noul Teolog etc.

În fenomenul de plutire (levitatie) a sfintilor în marile lor extaze, am rămas uimit când am aflat că unii s-au ridicat nu numai până la înăltimea copacilor, ci chiar până la 150 de metri. Ei, iesind din extaz, călcau pe aer în drumul lor, tot mai jos, tot mai jos, si trecea o oră până ajungeau să calce pe pământ.

Surpriza cea mare a fost Sfânta Tereza de Avila care în minunata ei carte „Castelul Interior” a descris opt faze ale extazului, nu numai - cum stiam noi - trei faze. „Nunta Spirituală” era faza ultimă, cu starea de fericire cea mai înaltă ce se poate atinge aici pe pământ.

Şederea cu Nichifor Crainic a fost plăcută si a durat mai bine de două luni. Dar după aceea am avut mult de pătimit. Am înteles: tot datorită lui au venit ispitele, desi, stiind că „vorbeste”, am fost atent, discret si retinut. N-am putut bănui pe altcineva din camera în care fusesesm cu el. Şi pătimirea a constat tot din izolările cu pedeapsă

din 10 zile sau din opt zile, nu din izolările „simple”.

*

Nu mai descriu aceste izolări. Ele au avut caracterul cunoscut: oboseală mare, foame si frig. Ceea ce a constituit un rău a fost faptul că ele au venit prea repede una după alta.

*

Tot mai dese vizite ale procurorilor. De cele mai multe ori ei nu veneau singuri, ci însotiti de două - trei persoane necunoscute ce poate erau din Ministerul de Interne. Dar ei întrebau fleacuri: câti sunteti în celulă (parcă nu-i vedeau), câte saltele, câte pături? Dar nimic despre: cum stati, aveti vreo plângere, vreo reclamatie?

Nimic! Ei nu erau procurori, ci aveau numai numele acesta, erau niste bieti intimidati la culme. Ţi-era milă de ei: cum să ceri de la niste nevolnici un ajutor? Toti functionarii de sub comunisti erau de aceeasi spetă. Altfel nu erau primiti sau erau imediat înlăturati. Era primejdie pentru un om de caracter să fie slujbas sub comunisti. Fără a se degrada era cu neputintă a se mentine în post.

Drăghici, noul ministru de interne de după teribilul Teohari Georgescu, evreu ce manifestase

o ură nebună, veni să ne vadă. O namilă întunecată cu un palton de piele ne privi în treacăt fără cuvinte.

Cum ar fi putut spune un cuvânt de întelegere, de omenie, de compasiune unui detinut politic? El, bruta, crescut si închegat în creuzetul comunist... Privirile lui reci, întunecate, au fost un discurs.

A repetat metodele înaintasului său si le-a ajuns. Sotia lui, unguroaică, n-a putut avea o influentă favorabilă asupra lui ori poate l-a împins spre rău.

Uciderea lui Pătrăscanu s-a făcut sub el, nu sub Teohari.

Mărturisesc că, privindu-l, am înteles că nimic bun nu poate veni de la el. Şi totusi câte nu poate face un ministru de interne!... Dar acum si el, si toti cei ce ne conduceau cu o mână atât de murdară, erau niste slugi ale rusilor.

Nu fiindcă ar fi voit ei ca asa să fie, ci fiindcă real fusesem „vânduti” acestora de la Yalta si încă înainte în octombrie 1943. Doi oameni mari, Roosevelt si Churcill, oameni de care au depins în mare măsură destinele lumii în acel moment istoric 5-11 februarie 1945, au făcut acest act

odios si criminal. Unul Churchill, marele Churchill, din motive neîntelese si abia presupuse: ca Anglia să joace un rol important în Mediterana si mai ales în Grecia, celălalt mai mult inconstient, bolnav, necunoscând istoria si geografia, pe noi, pe rusi si pe popoarele din Europa de Est, împins de evrei a dispus de noi toti si ne-a „îngropat”.

Dumnezeu nu va putea ierta niciodată faptele netrebnice ale acestor oameni, titani în trecut, atât de mici si fără simtul răspunderii acum, care erau într-o admiratie neînteleasă fată de cel mai mare tiran al timpului, Stalin.

A subjuga pe nedrept un om unui tiran e un mare păcat; a subjuga un grup de popoare, cum ar putea fi calificat? Şi subjugarea nu pentru o generatie, ci pentru mai multe generatii!

Şi de unde venea această fărădelege? De la admirabila America, de la poporul care si-a dat cea mai liberală constitutie din lume - si încă din 1786! - care a luptat si luptă ca nimeni să nu mai fie subjugat sau asuprit în nici o formă, care a proclamat drepturile fundamentale ale omului, care e în admiratia tuturor pentru generozitatea si mărinimia lui. Dar eu deduc că America nu este vinovată, că fărădelegea acesta s-a făcut fără

stirea cetătenilor ei si peste capul lor, de Roosevelt si cei din jurul lui, fiindcă ei niciodată nu ar fi putut aproba asa ceva.

Roosevelt a dus la sferele de influentă, asa a înteles el. Dar în spatiul nostru, nu a fost „sferă de influentă”, ci subjugare totală si jefuire. Şi jefuirea cea mai mare a fost a României. Nimeni nu va putea evalua exact cât de mare, de monstruoasă a fost jefuirea României în acesti ani. Atât solul cât si subsolul si tot ce avea România, a fost jefuit cu nemiluita.

Încă o dată afirm: evreii au împins la această situatie. Toată administratia americană, după 12 ani de guvernare a lui Roosevelt, era îmbibată de evrei.

Cine a citit cartea scrisă de fiul lui Roosevelt „Asa a văzut-o el”, întelege deplin acest lucru. Visul evreilor de a conduce lumea, au crezut evreii atunci că se va putea realiza prin întărirea Uniunii Sovieticii si împingerea ei în Europa până la vest de Berlin. Ei au considerat că vor domina lumea prin comunismul rusesc. Mare greseală, imensă. Cât de mult s-au înselat s-a văzut nu peste mult timp.

E de mirare si aproape de neînteles cum acest popor atât de inteligent s-a putut însela atât de mult. El nu a prevăzut că poporul rus „se va trezi”.

El nu a prevăzut că după război, o recrudescentă a sentimentului national rus se va ivi îndată si ura contra evreilor comisari ce i-au dus la război cu pistolul va izbucni cu furie. Să nu se uite că rusii au mobilizat până la 60 de ani si că între cei chemati la arme au fost si femei si că nimenea nu a mai plecat acasă până după terminarea războiului. Toti acestia au cunoscut asuprirea comisarilor politici evrei si sentimentele de ură ce mocneau în ei le-au dus acasă. Şi dintr-o dată, toată Uniunea Sovietică a devenit cu furie antisemită. Şi sovieticii au spus: de ce să conducă evreii lumea prin comunism si să nu o conducem noi însine. Şi dintr-o dată planurile evreiesti au căzut. Dar încă evreii nu se puteau dumiri.

Un Paul Sartre, evreu francez, mare literat si filosof, merse la ONU si îndrăzni să spună: „Domnilor, Dumnezeu a murit; de acum trebuie să ne conducem noi însine. Recomand tuturor să îmbrătiseze comunismul”.

Însusi marele Albert Einstein îndemna pe americani după război, să nu se înarmeze, că sovieticii nu vor ataca, încât cu astfel de propagandă în America el deveni suspect si indezirabil. Dar americanii nu-i ascultară si se

înarmară.

Ce s-ar fi întâmplat cu evreii din statul Israel în 1967 când arabii hotărâseră izgonirea lor din Israel, dacă nu ar fi fost înarmati cu cel mai modern armament american? Ce s-ar fi întâmplat cu ei în 1973 când arabii i-au atacat prin surprindere si redresându-se, mergeau cu viteze spre Cairo si atinseseră 70 de kilometri până la el si 30 de kilometri până la Damasc, că rusii au spus: „Distrugem Israelul”. Iar Nixon, presedintele Americii a spus: „Apăr Israelul”. Cu ce l-ar fi apărat, dacă americanii nu s-ar fi înarmat.

Iată cum Dumnezeu răstoarnă planurile de grandoare si suprematie ale oamenilor.

Detinutii din România erau constienti că îndură mari suferinte din pricina evreilor ce au împins la faptul că Stalin a ajuns stăpânul sud-estului Europei si comandă aici nestânjenit tot ce doreste, lucru ce a fost perpetuat în continuare si după moartea lui, de conducătorii Uniunii Sovietice.

În temnite, la noi, detinutii discutau diferite probleme si îsi făceau o educatie pe diferite planuri. Treptat ei au ajuns să înteleagă multe lucruri cu caracter cvasi secret. Ei au înteles cui i

se datorau marile răsturnări de la noi si care e sursa initială a suferintelor lor.

Păcat! Să constati că cele mai avansate state din lume au împins tările din Răsăritul Europei cu sute de ani înapoi prin hotărârile lor nesăbuite, interesate sau inconstiente. Lumea a ajuns la cuceriri de sute de ani a unor drepturi fundamentale ale omului, si dintr-o dată, toate răpite: partid unic, temnită si asupriri. Şi aceasta nu pentru ce faci de acum încolo, ci pentru ce esti, pentru ceea ce ai făcut si pentru ceea ce ai activat în trecut. Pentru că esti bogat sau pentru că ai slujit statul în trecut.

Astfel la noi, toti ministrii care au fost în trecut de la 1918 încoace, toti senatorii, toti deputatii, toti primarii capitalelor de judete, toti au fost arestati dacă nu cumva s-au „aranjat” până în 1946, înscriindu-se în Partidul Comunist. Dar lucrul si mai grozav, în Basarabia toti functionarii ce au slujit Statul Român între 1918 si 1940 au fost arestati si condamnati ca „trădători”, după 26 iunie 1940, când rusii au ocupat Basarabia. Stalin comanda aceste fărădelegi. Şi desi stiau toti cruzimea si nelegiuirile lui, cei doi titani i-au dat puterea legală să facă ce vrea.

Ştiam că marele Truman a luat măsuri să micsoreze influenta Sovietelor în spatiul lor de influentă. Dar am aflat cu inima plină de durere si că sotii Rosenberg au vândut secretul bombei atomice sovieticilor. Acesti evrei trădători ai nobilului popor american, desi trăiau minunat în America, urmărind planurile de dominatie a lumii ale evreilor, nu s-au sfiit să abuzeze de marile lor posturi si să predea rusilor secretele bombei atomice. Aflasem de prin 1952 si că sovieticii au reusit si ei să facă bomba atomică în 1949 si încă mai puternică decât cea americană. De acum orice sperantă de a se rezolva în curând situatia noastră, a detinutilor politici, se amâna *sine die.* Toti se temeau de acum de război.

Iată unde ne-au adus evreii cu urmărirea planurilor de dominatie.

Care a fost răspunsul rusilor după toate marile servicii ce li s-au făcut de către acestia? Au devenit cei mai mari dusmani ai evreilor. Totul depindea acum de arma ce o va avea fiecare în mână, rusii sau americanii. Cine va dispune mai întâi de cea mai puternică armă atomică sau oricare alta, acela va îngenunchia pe celălalt si îl va face să cedeze. Şi dacă rusii vor fi aceia, ei fără

scrupule vor distruge America. Dar din anul 1956, după visul ce-l avusesem, stiam că rusii nu vor învinge.

Pe de altă parte, credincios fiind, chiar înainte de visul meu, consideram că e cu neputintă ca Dumnezeu Cel Atotputernic si Drept să dea câstig de cauză dusmanilor Lui ateilor si nedreptilor comunisti. Căci acestia ar fi distrus Biserica Crestină si toată opera Mântuitorului ce a făcut-o pentru mântuirea lumii, lucru pe care Dumnezeu nicicum nu l-ar fi îngăduit.

Trăiam deci în liniste asteptând anul 1964, ca pe un an al eliberării.

CU ALŢI CAMARAZI

Între ei, Nicu Păun, Nelu Popescu, tânărul oltean cunoscut ce luptase în munti, si încă un tinerel admirabil al cărui nume l-am uitat. El era numai de vreo 18 ani si era cel mai tânăr „cetătean” din Zarcă. Nicu Păun era din Buzău, avocat cu o pregătire frumoasă, cu el am avut convorbiri de tot felul. În toată tinuta lui avea un fel de distinctie. Era credincios. De aceea am

discutat cu el teme religioase, fiindcă pe acestea le căuta.

Am examinat cu el sloganul comunist: „religia e opiumul popoarelor”. Deci religia ar fi avut un rol antisocial si ar fi adormit spiritul popoarelor împiedicându-le să se ridice la marile cuceriri revolutionare de care avea lumea nevoie. Asa a fost oare religia? De ce, dacă ea a fost un rău, acum când scade influenta ei în lumea comunistă, de ce societatea nu se ridică, ci decade? Căci unde scade răul, nu trebuie ca societatea să se ridice? Cum de se întâmplă altfel?

Fiindcă religia a fost frâna, pârghia de sustinere a moravurilor. Când frâna s-a luat, automat moravurile au început să decadă. Iată, după război se vorbeste mult de „drepturile fundamentale ale omului”. Dar putini înteleg că aceste drepturi au fost de mult cuprinse în învătătura Domnului nostru Iisus Hristos si că ele au fost scoase la iveală când lumea le-a înteles si era coaptă pentru ele.

Dreptul de autodeterminare al popoarelor, care a dus la crearea statelor nationale de după primul război mondial, de aici a pornit, din Sfânta Evanghelie a Domnului Iisus Hristos. Presedintele

Wilson al Americii de aici le-a scos si le-a afisat ca pe un steag al libertătii.

Carta O.N.U. si Declaratia drepturilor omului tot de aici au plecat.

Dimpotrivă, religia si mai ales cea crestină a dat popoarelor o normă morală de urmat, le-a unificat prin ea si prin cultul crestin acelasi pentru toti le-a micsorat barbaria, le-a educat instinctele si pornirile de distrugere, le-a inspirat teamă de păcat si de nedreptate, iubirea de adevăr si de bine, le-a cultivat răbdarea si îngăduinta, le-a pus în fată un ideal de ajuns: desăvârsirea si sfintenia. I-a mângâiat în dureri si le-a dat marile sperante de mai bine; le-a păstrat viata prin oprirea uciderii si a sinuciderii si prin condamnarea a tot ce ar opri progresul vietii, ar distruge pacea dintre oameni si ar promova lupta armată.

Întârziate prea mult, robia si serbia ar fi putut să fie desfiintate în lume de mult dacă popoarele L-ar fi primit mai adânc în inima lor pe Hristos. Sfântul Apostol Pavel si toti Sfintii Apostoli au cerut insistent desfiintarea robiei, iar sfintii crestini au mers pe acelasi drum.

Ne miram că matadorii comunisti de la noi nu văd acest lucru. Dogmatici, mergeau orbeste si nu

se uitau la realităti. Când influenta religiei a scăzut în vechime, moravurile s-au corupt si statele s-au distrus. Asa au căzut strălucitele state vechi ca imperiul babilionian si cel asirian. Asa s-a distrus puternicul imperiu roman. Aceasta era ca o lege a istoriei, care nu putea apare altfel acum.

Cum de nu vedeau aceasta? Distrug tara cu furia lor anticrestină! Eram îndurerati de drumul pe care mergem. Ne durea inima de suferintele întregului popor român, căci toti sufereau, nu numai noi, detinutii. România era si ea o închisoare, o tară ocupată de consilierii rusi si de toate uneltele lor, o armată de securisti tinea tara ocupată si nimeni nu misca.

Ne gândeam cât de mult se corup sufletele, cât de mult decad oamenii acasă, cât de mult se strică copilasii din lipsa cunoasterii lui Dumnezeu si cum, de mici, ca soimi ai patriei, află de la toti că nu există Dumnezeu, că părintii lor nu-s la curent cu stiinta, că au rămas înapoi dacă mai cred în Dumnezeu si deci nu trebuie să mai asculte de ei. Ridicau pe copii împotriva părintilor.

O ruptură dramatică se petrecea între părintii români si copiii lor. Ei credinciosi, copiii necredinciosi. Părintii judecau lucrurile si după

datele pe care le aveau în sufletul lor, în care credinta avea un loc însemnat, iar copiii judecau după datele ce le aveau ei în sufletul lor, din care credinta lipsea. De aici o ruptură: copiii nu mai puteau întelege pe părintii lor, iar părintii pe copiii lor. Era zdrobirea unitătii familiei.

Ca fost profesor de religie mă interesa problema învătământului la noi si mai ales a celui religios. În 1948 acesta a fost scos din scoală, pentru toti fiii patriei. Dar pentru români în chipul cel mai radical ei erau îndepărtati de la orice învătământ religios. Dar pentru celelalte natii sau grupuri etnice s-a făcut o exceptie si li s-a admis copiilor un învătământ religios în biserici si în casele de cult, de la 6 la 14 ani. O favoare enormă fată de români. Minoritarii si-au asigurat fraudulos drepturi speciale în România, ei care erau atunci majoritari în conducerea statului nostru. Şi pe ce motiv? Unul perfid: românii sunt ortodocsi si slujba lor, Sfânta Liturghie e lungă. Din ea pot învăta copii români principiile credintei crestine precum si tot cultul ortodox. Pe câtă vreme cultul celorlalte religii, al sasilor, ungurilor si secuilor este scurt; deci e drept ca lor să se admită această exceptie, un învătământ religios de la 6 la 14 ani.

Dar ei stiau ce fac. O messă – liturghie catolică – de o oră sau o oră si zece minute au mărit-o făcând-o în orase de patru până la sase ori duminica si în sărbători si de trei ori în zilele de lucru, atingând până la 25 liturghii pe săptămână. Dar cu copiii ortodocsi ce-au făcut? Ca să nu învete deloc religia, duminica erau ocupati cu programe de scoală si pe lângă asta învătătorii si profesorii le-au interzis participarea la biserică.

De aici drama românilor: ruptura dintre părinti si copii. Dramă ce nu există la minoritari, fiindcă copiii lor făceau un învătământ, desigur redus, dar totusi foarte bun.

Păun era un om meditativ, Nelu Popescu era un bun povestitor. El ne-a descris muntii Olteniei, Sibiului si Sebesului. Luptase în munti.

Atât el, cât si alti luptători în munti pe care i-am întâlnit la mină sau în alte locuri, mi-au descris luptele în munti.

Departe de a fi fost niste criminali, cum i-au descris comunistii, luptătorii din munti au fost niste eroi plini de credintă, de omenie, de scrupule morale si nationale. Ei nu puteau ceda terenul României din munti comunistilor si rusilor fără a-l apăra. A nu-l apăra li s-a părut a fi o trădare. De

aceea si-au riscat viata riscând apărarea. Şi pentru asta la câte greutăti n-au fost supusi. Au riscat totul si unii au murit. Dar ce suflete nobile! Venea o unitate militară după ei să-i caute si considerând că sunt mai departe, trecea pe lângă ei <? >nedespresurată. Ascunsi, cu armele lângă ei, ar fi putut trage să-i curete pe toti. Dar n-o făceau, îi lăsau să treacă. Căci nu voiau să ucidă, le era milă de bietii ostasi nevinovati. Erau si ei români si nu voiau să rămână părintii fără copii, nevestele fără soti, fratii si surorile fără frati: de câte ori i-au avut în mână pe cei ce-i căutau si i-au lăsat în pace! Numai când erau surprinsi au încercat atacul si lupta, siliti de nevoia apărării. Atunci au fost viteji, au fost bravi, au fost eroici.

Dacă rusii ar fi venit să-i caute, ar fi fost altceva. Ar fi renuntat la scrupulele lor si atunci ar fi fost mare prăpăd si rusii ar fi murit cu nemiluita. Dar cei ce căutau erau români si atunci au preferat să moară ei decât să ucidă pe altii sau au preferat să se predea căci au înteles că ucigând unele grupuri de ostasi vor veni alte si alte grupuri să le înlocuiască.

Nelu Popescu era tipul reprezentativ al luptătorului din munti. Departe de a fi fioros cum

l-ar putea închipui cineva, era blând, luminos, cu maniere de fată mare. Un cuvânt prea profan îl jena. Poate ucisese, căci i se imputa un mort, dar totusi sufletul lui era curat si nevinovat. Îl îndrăgisem, căci era atât de pudic, încât mă mira. Orice cuvânt în doi peri îl făcea să rosească.

Iar tinerelul celălalt nu stiu ce căuta în Zarcă unde erau banditii cei mari. Asculta convorbirile noastre tăcut, cu priviri de copil nevinovat si supus. Rar punea câte o întrebare, dar se oferea să ducă el tineta lui Nelu Popescu, altfel ar fi trebuit să o ducem cu rândul.

IAR SINGUR

Dar nu izolat, cu o pedeapsă spusă, ci singur, ca o pedeapsă pentru ce făcusem. Nu-mi puteau ierta organizarea grevei de la Nistru. Ea se plătea treptat, se vede, prin izolări fără pedeapsă si prin izolări cu pedeapsă. Dar cele fără pedeapsă nu erau pentru mine un rău insuportabil. Dimpotrivă, mă simteam bine în ele: mă adunam în mine, îmi cercetam gândurile, mă rugam si răul pe care considerau că mi-l fac prin izolare se transforma în bine pentru mine. După cuvântul Sfântului Pavel: „Toate se întorc spre bine celor ce-l iubesc pe

Dumnezeu”.

Ba consideram că uneori e si binevenită o izolare dacă nu e prea lungă, peste 70-100 de zile. Suntem fiinte sociale si, oricum, simtim nevoia să fim unii lângă altii. Animalele, gâzele si multe făpturi vii nu pot trăi singure. Se sting când o împrejurare le-a rupt de grup. Pestii trec în grupuri prin undele mării, păsările vin si pleacă în grupuri. Alte animale stau în turme, cirezi, etc.

Omul se mentine si singur multă vreme, dar de la un timp tânjeste.

Numai marii schivnici anahoreti caută cu ardoare izolarea, singurătatea. Prea legati de Dumnezeu, ei nu mai au nevoie de oameni. Duc pe Dumnezeu la ei sau sunt atrasi de Dumnezeu în sus, spre El. Ei sunt o exceptie. Legătura cu oamenii o mai au numai când oamenii o caută. Atunci, din iubire, se îndreaptă spre oameni spre a-i ajuta si a răspunde unor nevoi ale lor. Dar îndată ce pot se întorc grăbiti spre singurătate. Acesta e aerul care le prieste.

Eu aveam acum marele avantaj că puteam lua legătura, dacă voiam, prin „telefon”, cu ceilalti. Şi am făcut-o.

Marea stire pe care am aflat-o a fost aceasta:

„A început reeducarea tuturor prin metode dure. Ea constă în lepădarea de trecut, în a denigra pe fostii tăi sefi si pe camarazii tăi, doctrina pe care ai îmbrătisat-o si pentru care ai luptat. Să împrăstii cu noroi pe toti oamenii politici de la noi ce au condus în trecut si toate partidele, cu doctrinele lor gresite si banditesti. Să recunosti marile calitāti ale genialilor Lenin, Stalin si ale tuturor marilor conducători comunisti, între care, acum, si Mao al Chinei. Să nu mai fii bandit, să fii om nou ca să te poti încadra în „înalta" societate comunistă.

Suntem în 1963, deci ce înseamnă reeducarea? O pregătire de eliberare, mă întrebam, sau e cumva altceva, o pipăire a rezistentei unora.

- Cum merge? am întrebat.

- Greu. Sunt cruzi si neînduplecati. Dacă ar fi să iesim, atunci trebuie să iesim compromisi, fără demnitate. Lepădati de ceea ce am fost, niste învinsi blazati, ca să nu mai putem ridica capul mai târziu.

După un timp am întrebat iar:

- Cum mai merge?

- Sunt stabi în reeducare, mi s-a spus.

Schivnicul de la Rarău e si el în reeducare. Fostul Sandu Tudor, acum călugărul Daniil. Ştiam de el: boier, bătuse mările în lung si-n lat cu un vas. Apoi, întors acasă, a scris foaia *Credinta,* un săptămânal scris de el cu talent, abordând teme religioase, dar si literare, si politice, arestat si condamnat în gruparea *„Rugul aprins al Maicii Domnului”,* împreună cu câtiva dintre cei mai de frunte teologi ai nostri, între care Dumitru Stăniloae, arhimandritul Ghius, Antonie Plămădeală, călugărul Anania, călugărul Arsenie Papacioc, staretul de la mănăstirea Plumbuita, Nicolae Porsenna<?>, specialist în stiintele oculte etc. Sandu Tudor trecu prin puscării ca un meteor. Aprindea inimile si le lăsa lumină. În dezbateri cu sectele sau cu catolicii era ca un dulău în luptă cu niste cătei. Repede îi rupea, îi trântea repede la pământ. Era o spaimă pentru neortodocsi, îi sfărâma repede.

Am întrebat cum se comportă, care e pozitia lui, a acestui om pe care-l admiram. Mi s-a răspuns:

- Scrie. A scris peste 70 de pagini până acum.

- Scriind atât cred că e o greseală, am răspuns.

La comunisti trebuie să fii scurt. Căci cuvintele tale le interpretează cum vor ei si te leagă cu ele. Pozitia lui e aceasta: concesii totale pe toată linia în cele profane si intransigentă totală în problemele religioase, căci pe el nu-l mai interesează lumea. M-a mirat. De aceea, am răspuns:

- Cred că e o pozitie gresită căci adevărul nu e divizibil. Mă lepăd de el într-o parte si-l apăr total în altă parte. Nu merge. Trăim în veac, între oameni, chiar dacă suntem călugări. Nu putem sacrifica adevărul în ce priveste unele persoane reprezentative ce au trăit la noi. Adevărul trebuie apărat si în ce-i priveste pe ei. Desigur, cu mici concesii făcute în ce-i priveste, căci si ei au putut gresi. Dar a-i denigra total e nedrept, e neadevărat si nepermis.

Am auzit apoi că acest mare călugăr a murit ca un martir. După ce a scris mult i s-ar fi cerut: „Acum declară că nu există Dumnezeu, că voi călugării sunteti niste ipocriti care înselati lumea”, etc. S-a opus cu vehementă. Atunci l-ar fi băgat în niste grele constrângeri în care ar fi avut un atac apoplectic si a murit. L-am regretat enorm.

Era nevoie de acest „dulău” afară.

Mi-am zis în minte: pozitia lui initială a fost gresită. Concesii totale pe o directie si nici o concesie pe alta. Nu. Ci usoare concesii pe directiile din afara credintei, spre a le da o umbră de satisfactie comunistilor în reeducarea ce ne-o fac, si nici o concesie pe linia religiei. Dându-le comunistilor atâtea foi cu denigrări ale unor personalităti politice, i-a pus pe comunisti să creadă că e un om slab, desi el era un titan, că-i pot cere mai mult, chiar totul. Că e un cal în care dacă dai cu biciul, trage. El nu trebuia să le dea prilejul să tragă această concluzie. Ei au mers psihologic si i-au speculat greseala. Altfel ei nu erau pusi să-i facă acum mari constrângeri, mergând până la ucidere, căci făceau acum reeducarea pentru eliberare. Desi ministrul de interne era un imbecil si o brută, totusi nu cred că el a dat ordinul ca cei ce nu fac mari concesii să fie constrânsi până la ucidere.

Pe de altă parte, rămânea un rol important si lui Crăciun, directorul temnitei la ora aceea, în interpretarea ordinelor ce veneau de sus. El, dacă era bun, putea găsi prilejul, măcar acum la urmă, să-si arate bunătatea, să dovedească că e om si nu o fiară. Însă, după cât se poate deduce, el a

dovedit până la urmă un pronuntat spirit de constrângere. De aceea în reeducare au murit oameni si încă de cea mai mare valoare. Sandu Tudor, marele profesor si minunatul patriot Gheorghe Manu si poate si altii nestiuti de mine.

Spre a desface pe legionari de iubirea si admiratia ce o aveau pentru „Căpitanul”, Corneliu Zelea Codreanu, conducerea temnitei s-a folosit de oricine putea influenta defavorabil spre reducerea prestigiului si degradarea acestui om minunat si erou exceptional. Astfel, marele profesor de teologie, distinsul si inegalabilul dogmatist Dumitru Stăniloae a fost purtat să spună la grupările unde se făceau dezbaterile pentru reeducare că Corneliu Zelea Codreanu n-a exercitat o influentă atât de puternică asupra legionarilor si asupra societătii românesti prin tăria si caracterul său, prin vitejia lui si prin dăruirea apărării patriei si neamului nostru, ci printr-o vrajă. El ar fi „vrăjit” oamenii.

Oricât l-ar fi criticat pe Codreanu dusmanii lui în trecut, încă nimeni nu-i descoperise calitatea de vrăjitor. Legionarilor nu le venea să creadă că tocmai distinsul profesor Stăniloae poate să spună asa ceva.

E de presupus că asupra profesorului Dumitru Stăniloae se vor fi exercitat presiuni ca să obtină de la el acest ajutor, căci profesorul, în decursul detentiei, a avut tot timpul o tinută onorabilă, corectă si la nivelul pozitiei sale de preot si profesor universitar.

*

Spre a întelege just spiritul temnitei de la Aiud, trebuie să spun că nimeni nu trebuia să se culce pe o ureche, că după ce a trecut prin aceste grele cercetări si asupra lui s-a rostit o sentintă judecătorească, de-acum îsi va face linistit pedeapsa. Nu. El putea intra oricând în anchete noi, grele sau chiar mai grele decât cele dintâi.

Ştiu că un fruntas legionar de la Aiud era bătut săptămânal ca să devină informator. Aceasta s-a făcut luni de zile fără rezultatele scontate.

Mi-amintesc de un tânăr sergent în armată care făcuse o greseală: o atitudine violentă fată de un superior abuziv. A fost adus la Aiud. Era pe timpul când până în 1949 ne plimbam mai liber prin curte. Ce mi-a spus el: după ce l-a băgat în celular, l-a chemat Mares si i-a propus să devină informator. A refuzat cu furie. Atunci Mares l-a

bătut crunt. În învălmăseala luptei, căci Mares l-a prins de piept învârtindu-se, l-a izbit neintentionat pe Mares de perete. De aceea bătaia a fost cruntă. Tânărul n-a cedat. Dar i s-a spus: „Te chem si după-masă si ai să vezi tu ce o să-ti fac dacă nu-ti bagi mintile în cap.”

Tânărul, înfricosat, m-a întrebat ce să facă. După masă avea o altă întâlnire si intra într-o nouă „probă”. I-am spus: „Trebuie să rezisti neapărat. Te vor bate încă o dată. Şi apoi te vor lăsa în pace si vor spune: cu ăsta nu merge. Pe această chestie nu vei mai avea grijă. Altfel îti vor cere să faci un angajament în scris că vei deveni agentul lor si va trebui să dai informatii contra oricui, pârându-i pe toti fără deosebire si te vor lega la gard. Te vor bate oricând nu te tii de angajament. Va fi vai de capul tău. Şi compromis si bătut. Ceilalti, întelegând că esti informator, se vor feri de tine ca de un câine turbat. Când te vei elibera vei fi fără nici o onoare. Nu vei fi nici atunci liber: îti vor cere să continui si atunci cu turnătoria. Deci stai drept. Nu te pleca mârsavelor lor propuneri. Suportă frumos temnita, cu bărbătie, cu demnitate, cu cinste. E oribil să stai cu cineva în celulă, să sufere cu tine si pe urmă să-l pârăsti si

să-i faci rău. Asa viata în temnită devine un iad, altfel ea poate fi si frumoasă. Şi apoi e si un mare păcat. Viata de celulă poate fi un prilej de curătire si ispăsire, de meditatie, de oprire de la niste fărădelegi pe care le-ai fi putut face afară, de învătare a înfrânării, de educatie a răbdării. Din ea poti să iesi mai bun decât ai intrat dacă o începi cu gânduri curate si cu dor de bine si fără să te învoiesti pentru lucruri necinstite.

Orice învoială de felul ăsta să o socotesti ca si cum ai fi dat mâna cu diavolul. Esti crestin. Pentru tine s-a răstignit Hristos. EI te-a răscumpărat în dar, nu te face rob unor oameni netrebnici. Trebuie să fii mântuit."

Şi asa a fost: l-a chemat, a refuzat, i-a dat două palme si l-a scos afară, spunându-i:

- Du-te-n mumă-ta. Esti un prost. Nu stii să trăiesti!

Astfel de cazuri n-au fost izolate. Intrau în metoda lor abuzivă si câti nu vor fi căzut pe drum, pierzându-si onoarea si sufletul...

REEDUCAREA

Momentul reeducării a sosit în Aiud. Era si

timpul. Parcă nu fuseserăm reeducati destul în atâtia ani de temnită câti au binevoit să ne dea cu prisosintă binevoitorii nostri!

Am înteles: eram ultimii ce mai eram în temnită dintre cei din tările din sud-estul Europei si din toate tările de sub cârma Rusiei. Intrasem la ONU în 1955, dar cu două conditii mai importante:

l. Despăgubirea societătilor străine ce exploatau la noi petrol sau minereuri.

2. Eliberarea detinutilor politici. Despăgubirile s-au făcut imediat, ca o conditie prealabilă. Dar noi am întârziat. Asta din pricina perfidiei sovieticilor.

Am înteles mai târziu că sovieticii au pretextat că în România e o stare *prerevolutionară*. Dar nimeni în România nu se mai putea ridica. Se terminase si războiul în munti. Comunistii erau stăpâni *absoluti*. Dar se temură grozav de revolutia din Ungaria din 1956. Atrocitătile ce le făcuseră ungurii cu comunistii lor întrecuseră orice măsură. Au fost de o sălbăticie barbară: au aruncat femeile lehuze jos de la etaje, în spitale, cu copii cu tot. Le-au tăiat sânii altora, le-au scos ochii, au tăiat organele genitale ale bărbatilor si le-au băgat asa în femei. Au tăiat

nasurile, în sfârsit, a fost ceva oribil. Pe cei ascunsi în metrou i-au înecat cu apă, ca pe sobolani.

Când Austria s-a eliberat de rusi si a devenit stat neutru si acolo au avut loc răzbunări si atrocităti, dar incontestabil mult mai mici.

Acum erau speriati grozav. Şi ca să nu se petreacă ceva asemănător la noi au amânat mereu eliberarea detinutilor politici. Motivul stării „prerevolutionare” de la noi era o minciună gogonată. Nimeni nu misca. Atunci ca să motiveze minciuna, au început în 1958-1959 noi arestări si au adus în temnită ultimul „val” de detinuti, după cum am mai spus, vreo 50.000. Apusenii au fost din nou înselati: s-ar face destabilizare în Europa prin eliberări în România si lumea are nevoie de pace. Deci amânări. Dar cât? *Ad infinitum?* Nu! Erau presati: eliberati detinutii sau plecati de la ONU.

Dar nu trebuiau să iasă afară detinutii necompromisi si neverificati.

Reeducarea era mijlocul, pentru aceasta toti trebuiau să se dezică. Toti să se lepede de ce-au fost, de ce-au iubit, de ce-au adoptat, de ce au ales si aderat în lupta lor.

Şi au început actiunile pentru reeducare. Toti, grupuri de câte 100-200 de detinuti, trebuiau să treacă prin fata unui cvasi-tribunal de judecată ce judeca pe fiecare. Toti puneau întrebări grele si în fata tuturor trebuia să te aperi si să te lepezi. Trebuia să se vadă cât de criminali au fost cei ce te-au condus si cei cu care ai lucrat. Trebuia să apară că toti au lucrat împotriva binelui poporului ca niste dusmani ai lui. Numai comunistii sunt adevăratii prieteni si binefăcători ai poporului, căci numai ei au descoperit calea mântuirii si fac toate pentru mântuirea lui. Trebuia să fii sincer, să nu minti, să nu-i înseli pe „binefăcători”.

Numai reeducat puteai intra în noua si nobila societate comunistă. Altfel nu meritai să iesi din temnită. De aceea trebuia să fii cercetat în străfunduri, să nu rămână ceva nedescoperit din relele ce ai gândit sau ai făcut. Ca la botezul crestin: te lepezi de omul vechi ca să devii o „făptură nouă”, comunistă. Trecutul era turpitudine, reeducarea renastere. Reeducat, erai demn să intri în noua lume ce se construia la noi acum de comunisti.

Nu era fără riscuri cele ce spuneai. În aer plutea amenintarea că ai putea fi nu bătut, ci

zdrobit dacă nu esti „cinstit”, dacă esti perfid sau cum spuneau turcii, „hiclean”.

Şi apoi, după dezbateri mai lungi sau mai scurte, după ce ti-ai golit sufletul si te-ai lepădat de turpitudinea trecutului zvârlind afară un lighean de lături, trebuia să dai o declaratie scrisă în care să consemnezi aceste greseli ale tale si ale altora si să iei si angajamente de activitate viitoare că vei fi credincios partidului si că te vei încadra cinstit în viata nouă, contribuind si tu, prin munca ta, la înflorirea patriei si progresul societătii comuniste care trebuia să ajungă „multilateral dezvoltată”. Pentru că nu stiam ce este afară, au început să aducă filme la care ne-au dus din timp în timp ca să vedem orasele noi ce s-au construit, blocurile, muncitorii „fericiti”, câmpul, animalele, păsările.

Vedeai vaci, o frumusete, oi de rasă, variate spete de porci, iepuri de casă, păsări, toate o frumusete.

Vedeai productia agricolă, culesul porumbului, vedeai cartofi mari de o jumătate de kilogram, sfeclă furajeră si comestibilă, sfeclă de zahăr, morcovi etc., toate zarzavaturile. Dacă te-ai fi luat după ele ai fi zis că în România era o stare

înfloritoare cum n-a mai fost.

Ni s-a arătat si litoralul Mării Negre de la noi. Într-adevăr, o frumusete. Ni s-au arătat si livezi întinse de pomi, meri mai ales, dar si de gutui, prune, fragi, toate de cea mai mare frumusete.

Ne-au arătat si constructii de drumuri chiar în munte. Barajele, termocentralele, mari întreprinderi industriale erau într-adevăr niste lucruri care arătau un progres material serios.

Era deci cu neputintă să tăgăduiesti că în sectorul material au avut unele frumoase realizări. Dar cu ce sacrificii, cu ce imense pierderi în alte sectoare! Cu ce exploatări nemiloase ale tării, ca într-o tară fără câini, din partea rusilor! Dar viata oamenilor! Vai!

Ştiam de imensa greseală a comunistilor de la noi prin secarea celor cinci lacuri mari din Bărăgan. Ce destabilizare a pământului patriei era rezultatul! Ce dezastru ecologic! Cu câtă inconstientă vor fi ascultat comunistii de la noi îndemnurile răuvoitoare ale consilierilor rusi în această problemă! Căci eu, din cele ce am aflat, am dedus că toate îndemnurile rusilor erau spre a face rău României.

Ştiam însă ce dezastru moral era în tară în

urma materialismului ateizant pe care l-au introdus în cultura si viata românească.

Într-o zi la un film eram asezat tocmai în banca din urmă. Se stinseseră luminile spre a vedea filmul. Cineva l-a condus pe întuneric la mine pe marele monah Ioan Iovan, fostul duhovnic al Mănăstirii Vladimirestii Tecuciului. Ştiam că e în temnită, că e bolnav de tuberculoză, că e la regim îmbunătătit si că mai toată mâncarea de regim o da altora, încât te miri cu ce trăieste. Îi admirasem activitatea de la Vladimiresti, desi fusese atât de contestat si chiar caterisit. Totusi îl admiram încă. Şi iată-l acum lângă mine. Ne-am îmbrătisat fără să ne vedem. Apoi tot timpul am discutat împreună.

Mi-a descris pe larg toate marile si minunatele întâmplări de la Vladimiresti. Acolo a fost cel mai mare, cel mai puternic focar spiritual la noi, în perioada comunistă, până la desfiintarea mănăstirii în 1954.

Cu altă ocazie i-am putut vedea la reeducare, în bănci si la plecare, pe Nistor Chioreanu, Nae Cojocaru, Mitu Banea si pe multi altii. Căci uneori erau adunati câteva sute de insi într-o sală unde directorul Crăciun ne făcea reeducarea si nu

pierdea ocazia să ne insulte si să ne umilească. Atunci ne puteam vedea unii cu altii. Crăciun punea unele întrebări la care ne provoca să răspundem.

Reeducarea continua cu altii, dar eu nu intram încă în ea. Eram slăbit cu totul. Mergeam greu din pricina reumatismului meu accentuat. În ziua de 16 aprilie 1964 mi s-a deschis celula si Crăciun a intrat în ea si m-a întrebat:

- Ce faci, Grebenea?

- Precum vedeti.

- Esti foarte slăbit.

- Da, datorită regimului dumneavoastră.

- Vrei să iesi de aici?

- Da, însă nu depinde de mine.

- Însă vrei să te scot de aici.

- Da, cum nu?

- Atunci fă-ti bagajul.

Mi-am luat în grabă gamela si ce mai aveam, am făcut un semn discret de salut celor trei camarazi ce au rămas în celulă si am plecat.

Cu un mic grup, ne-au dus la grădina penitenciarului unde se lucra agricultură pe un teren de vreo 17 ha. Cunosteam grădina. Fusese mai mică, dar acum i s-au adăugat alte hectare.

Drumul, desi scurt, a fost greu. Căci eram slăbit la ultima limită. Eram transparent. Dacă te uitai într-o ureche vedeai în cealaltă.

La grădină mai era un grup de vreo sută cincizeci de detinuti. între ei, câtiva preoti olteni. Cei sănătosi lucrau pentru semănăturile de acolo, iar noi, cei foarte slăbiti, trebuia să stăm jos, să luăm <?>soare si să smulgem buruiana, mutându-ne din loc în loc.

M-am întrebat: cum de Crăciun s-a milostivit de mine si m-a trimis la grădină tocmai când ajunsesem la limita rezistentei fizice?

Mi-am zis că poate asa: Crăciun e căsătorit cu o fată din Apoldul de Jos, judetul Sibiu, numită Găvozdea. Cu fratele ei, Moise, am fost coleg. si cu fratele ei Andrei, gazetar, eram prieten. Ei vor fi întrebat: ce sibieni sunt pe la Aiud? Şi aflând de mine vor fi spus câte ceva. Oricum, mâna lui Dumnezeu era cu mine.

Întâlnirea de la grădină m-a pus în situatia să cunosc lucruri noi si nebănuite de mine.

Iată ce mi s-a spus: ca si sectarii, preotii catolici făceau o mare propagandă între oameni despre superioritatea lor. Astfel, ei spuneau că singura biserică e biserica catolică si numai ea e

biserică mântuitoare si se lăudau în tot felul: ba că numai în biserica romano-catolică lucrează harul divin, ba că rugăciunile lor sunt mai frumoase, ba spuneau că după dezbinarea de biserica catolică, în biserica orientală ortodoxă n-au mai apărut sfinti, fiindcă harul lui Dumnezeu nu mai curgea în ea.

Sau stiau ce s-a întâmplat si atunci minteau, sau nu stiau si atunci dădeau dovadă de incultură si lipsă de informatie, căci Sfânta Filofteea de la Curtea de Arges, Sfânta Parascheva de la Iasi au apărut după despărtirea Bisericilor, după schisma din 1054. Iar sfintii rusi au apărut după aceea. O frumoasă rugăciune a Sfântului Efrem Sirianul, plină de precepte morale, era prezentată ca fiind a sfântului Toma D'Acquino. Oamenii erau derutati si li se părea că au dreptate catolicii.

- De ce nu răspundeti, spuneau. Vă e frică de ei? Ori poate noi nu avem dreptate.

Era, deci, nevoie de unele lămuriri si, deci, de unele răspunsuri. Dar dezbaterile religioase erau interzise în Aiud.

Ortodocsii, cu toate riscurile, s-au hotărât să răspundă acestei neloiale propagande catolice.

Protopopul Nicolae Tudorache de la Târgul

Ocna a spus:

- Răspund eu singur. Cred că voi putea face fată: sunt bătrân si dacă ne prinde, să sufăr eu, si nu voi.

În fata unei asistente de aproape 200 persoane - cu măsuri de pază-, în două rânduri, s-a făcut dezbaterea. Trei doctori de Roma discutau cu protopopul Tudorache. Acesta cunostea ebraica, greaca, precum si limba franceză, si germană si latină. Repede pe linie dogmatică catolicii au fost învinsi total: a fost o mare surpriză. Nu le venea oamenilor să creadă. Preotul Tudorache îi ducea asa: iată textul grecesc, iată cel ebraic, iată cel latin, să-i înfunde. Apoi i-a luat pe linie liturgică:

- Cum împărtăsiti dumneavoastră poporul?

- Cu o singură spetă, au răspuns. Dar dumneavoastră cum vă împărtăsiti?

- Cu ambele spete. Adică atât cu pâinea prefăcută în trupul Domnului, cât si cu vinul prefăcut în sângele Lui. Şi de ce dumneavoastră luati ambele spete, iar poporul numai una? De ce faceti această deosebire?

- Fiindcă noi avem altă demnitate decât poporul.

- Dar de ce mai spuneti: „beti dintr-aceasta toti”, dacă nu le dati să bea la toti? Cum de călcati cuvântul Domnului?

Atunci unii catolici ce ascultau si nu stiau cum e împărtăsania la ortodocsi le-au reprosat ei însisi preotilor lor spunând:

- Cum de ne dispretuiti pe noi?

A fost o înfrângere deplină a catolicilor si aici... Şi toti s-au lămurit. Şi ortodocsii spuneau:

- Bine că ne-ati lămurit, că papistasii făceau o propagandă cu atâta convingere, încât ne gândeam că ei au dreptate.

Am inserat aici această dezbatere pentru că fanatismul catolic si spiritul lor prozelitist s-a desfăsurat si în temnită cu violentă si fără scrupule, uitând că aici toti trebuia să fim uniti, să uităm deosebirile dintre noi si să căutăm ce ne poate apropia.

LA GRĂDINĂ ÎN CONTINUARE

Hrana la grădină era ceva mai bunisoară, completată cu morcoviei ce-i scoteam de la plivit straturile. Erau minunati. Soarele-mi pria, nu era prea fierbinte si-mi era necesar. Dar mă dureau

cumplit picioarele; eram reumatic tot. Un kilometru îl puteam străbate de-abia într-o oră. Eu, care făcusem ca militar 21 de kilometri în 3 ore, cu echipament de război în spate. A început a mi se da niste injectii pentru reumatism.

S-au tăiat doi porci aici pentru hrana noastră. Am cerut unui inginer prieten cu doctorul să-mi dea putin spirt medicinal, să-l amestec cu fierea porcilor pe care o luasem eu. Doctorul a refuzat, de teamă că voi bea acest amestec. Atunci i-am explicat că numai mă ung cu această fiere. Şi mi-a dat. L-am amestecat si după câteva zile mă ungeam cu el. Mi-a ajutat mult. Doctorul mi-a spus că niciodată n-a văzut o vindecare de reumatism mai rapidă în cei 10 ani ai lui de practică medicală. I-am spus că expunerea la soare după ungere a ajutat tratamentul.

Slăbirea mea era atât de mare, încât mica îmbunătătire a noilor conditii în care eram abia se observa.

Se făceau si aici sedinte pentru reeducare. Am luat si eu parte la ele si mă miram cât de mult trebuie să te înjosesti. Întrebările ce se puneau erau grele, fără milă si necrutătoare. Mă gândeam si eu la clipa când voi intra în reeducare. Eram

cam îngrijorat. Dar examinând lucrurile, mi-a dispărut orice teamă. Va trebui să trec si acest mare prag si va trebui să-l trec frumos. Iar dacă situatia va cere, să fiu pregătit să mor frumos.

Desigur, îmi ziceam, vor trebui mici concesii, dar nu fundamentale. Voi afirma sinceritatea cu care am pornit pe drumul politic, lipsa unor atitudini egoiste si dragostea de tară ce m-a însufletit tot timpul în actiunile mele politice, si voi spune: doctrina legionară n-a fost confirmată istoric, deci drumul pe care am mers a fost gresit. Îl voi părăsi si voi căuta să mă încadrez în noua societate cu aceeasi cinste, seriozitate si corectitudine cu care am lucrat pe directia legionară. Rog juriul să nu-mi conteste buna credintă cu care am pornit la drum în câmpul politic. Astfel de gânduri frământam în inima mea.

De la grădină se vedeau trenurile trecând. Priveam la trenurile de persoane. Oamenii ne făceau semne cu mâna că vom pleca. Aceste semne erau tot mai dese si stăruitoare. Unii chiar strigau: Veti pleca acasă! Era un curaj acesta. Deci unii riscau strigând. Dar poate aveau pe cineva la Aiud si voiau să-l încurajeze.

Ne încredintam astfel că reeducarea nu era o

farsă: încercarea de a ne compromite prin declaratii umilitoare si apoi ele să fie degeaba, fără nici un rezultat bun pentru noi. Nu, era ceva real acum. Înselarea de altă dată nu mai mergea la acest moment.

Un preot oltean mi-a dat o stire foarte importantă. Presedintele Americii, John Kenedy, a fost ucis. Şi el era pentru mine, în lipsa de informatii, mare sperantă. Dar ceea ce m-a surprins mai mult încă a fost comunicarea că în presa americană s-ar fi spus: „Prindeti trădătorul oriunde îl veti găsi, el e domnul Kenedy, presedintele.” Nu mai întelegeam nimic. Era oare posibil? Un presedinte american trădător?

Ştiam de organizatia americană Ku-Klux-Klan, organizatie ce functiona acolo perfect, membrii ei necunoscându-se unii cu altii, lucrând în secret. În era putea să fie si seful Securitătii si orice persoană suspusă. Ea supraveghea desfăsurarea vietii americane si intervenea dur si necrutător când cineva primejduia tara sau poporul american. Mi-am zis: probabil că uciderea se datorează acestei organizatii secrete si de temut.

Dar pentru noi, detinutii din România, toate acestea, trădare si ucidere, nu dovedeau nimic

bun.

Luam parte în continuare la sedintele pentru reeducare. Ele se tineau seara, după munca din grădină si cină. Nu puteai lipsi, erau obligatorii. Aici însă nu venea Crăciun sau vreun înlocuitor al lui. Ele erau pe seama noastră, a detinutilor. Le urmăream cu tristete. Unii, ca să scape, declarau, grăbiti, multe, recunosteau toate relele care li se puneau în cârcă si erau absolviti. Mi-am zis: „Eu nu voi putea face asta.”

Încolo, luam aer curat, soare, câteva mici verdeturi. Mă întremam lent.

Nici o lectură încă. Nici o scrisoare. Din ianuarie 1949 nici o comunicare în scris cu nimeni. Am auzit că unii, *rara avis,* au primit permisiunea să scrie câte o carte postală. O mare favoare. Eu însă nu mă asteptam, la asa ceva.

Mi s-a dat să citesc o carte: „O excursie în viitorul comunist”. Cartea era de propagandă, toate erau privite sub cele mai frumoase culori si perspective. Ea mi-a adus aminte de un cântec ce-l cânta un militian singur la mină la intrarea în galerie. El se vede că fusese prizonier în Rusia si învătase cântecul rusesc: „Mare si frumoasă esti scumpa mea tară, întinderile tale sunt

nemărginite; esti bogată, câmpiile tale sunt mănoase, râurile tale sunt pline de peste. Bătrânii sunt cinstiti la noi, suntem liberi si trăim fericiti." Ce ironie! Trăiau „fericiti"! Ah! Miselie omenească! Şi bietul om credea poate că e tocmai asa. Iată cum se înseală oamenii simpli!

Mi-amintesc de spusele unui ofiter care fusese prizonier în Rusia si scos fortat la muncă. El a atras atentia nacialnicului (supraveghetorul la muncă) rus, că e prea zdrentăros si de ce umblă asa. Iar acesta a răspuns:

- Noi trebuie să mai răbdăm, căci noi trebuie să-i tinem pe francezi si pe englezi, si pe americani si pe altii. Uite aici cutiile astea de conserve, pe acestea noi le trimitem în America, că n-au ce mânca.

Erau cutii de conserve trimise de americani rusilor împreună cu alte alimente, munti de cutii de conserve, si material de război prin asa-numitul „Contract de împrumut si închiriere" de 11 miliarde de dolari. Şi acum conducătorii rusi le spuneau oamenilor că ei ajută si dau de mâncare americanilor.

Asistam la dezbaterile de la reeducare, dar am refuzat să pun vreo întrebare cuiva.

Consideram că aceasta ar fi fost o împovărare si nu voiam s-o fac.

Unii, trecuti prin reeducare, îmi dădeau sfaturi cum să mă comport la reeducare. Foarte binevoitori, se temeau că nu voi scăpa usor. Ştiam si eu că nu voi scăpa usor, dar nu mă temeam deloc. Din clipa în care examinasem problema si mă hotărâsem cum să fiu, o liniste deplină s-a asezat în sufletul meu. Asteptam fără emotie.

Între cei pe care i-am văzut în perioada reeducării i-am văzut pe unii sibieni, între care Mitu Barca, cumnatul lui mai tânăr Bânda si altii. Ei trecuseră prin reeducare si acum erau simpli spectatori sau se arătau prezenti prin întrebări.

Pentru unii ce intrau în sedinta de reeducare era de ajuns. Se lepădau repede de ce au făcut si atât. Pentru altii era mai greu, trebuiau mai multe sedinte si acestia trebuiau cercetati bine ca să dezvăluie tot si să nu rămână ceva ascuns din gândurile lor. Apoi ei trebuiau să-si ia angajamente scrise de viitor.

Acum urma să intru si eu.

Mă întrebam: trebuia să ajung eu si altii aici? Trebuia să ne găsim în temnită atâtia legionari când au venit la putere comunistii ?

Acest om, Antonescu, atât de mare si de admirabil în multe privinte, cât de nedrept a fost cu legionarii! După rebeliune el a dat cele mai draconice legi împotriva lor si oamenii lui i-au urmărit cu o furie cu totul nejustificată.

În furia lui nesocotită si oarbă, după rebeliune, el, omul ce dorea a fi drept, a dat cel mai nedrept decret-lege: condamnarea legionarilor *fără drept de apel*, lucru ce a dus la cele mai mari nedreptăti. După decapitarea mârsavă a legionarilor de către Armand Câlinescu - chiorul, acum *Antonescu făcu a doua decapitare a lor*. Ce tragedie!

În alte conditii, multi legionari ar fi fugit în Apus si ar fi sporit emigratia, lucrând acolo pentru România. Probabil acolo m-as fi găsit si eu.

Nenorocul lui Antonescu si al multora, al nostru, al celor ce fuseserăm legionari si acum trebuia să ne lepădăm, a fost Eugen Cristescu, seful serviciului secret. Acesta nu i-a fost un subaltern loial. Despre legionari i-a prezentat voit un tablou fals si răsturnat, spunându-i că legionarii pregătesc uciderea lui Antonescu, tocmai când nimeni nu se gândea la asta. Şi e greu de presupus că pe când în tară se pregătea

doborârea lui Antonescu, el, Cristescu, să nu fi simtit nimic. Cred că a simtit dar nu i-a fost loial lui Antonescu si nu l-a anuntat. Sau a fost un incapabil? Înselarea sefului său a dus la înselarea tării si a produs un rău general: a permis un 23 august 1944 cu urmările lui dezastruoase pentru noi toti. Orice altă iesire din război decât cea de la 23 august 1944 ar fi fost cu mult mai bună pentru tară, ca si pentru legionari.

Să ne reamintim răspunsul dat de Molotov (răspuns comunicat mie de Ghită <?>Popp ce a fost reprezentantul tărănistilor la semnarea armistitiului la Moscova) celor patru delegati ai partidelor din România când acestia au întrebat:

- De ce lui Antonescu i-ati pus conditii mai favorabile decât nouă, care suntem cu dumneavoastră?

- Fiindcă el era tara, iar voi sunteti aventura.

În urma acestei aventuri, iată, eu a trebuit să fac mai bine de 22 de ani de temnită în conditii din cele mai grele, si acum, supravietuitor al miilor de morti dintre camarazii mei si ai altora, o să stau în fata cererii unei lepădări de tot trecutul meu politic ca să mă eliberez. Nu e aceasta o dramă? După mari suferinte ani întregi să te frângi acum

în două...

*

Momentul intrării mele în reeducare a fost cu trei săptămâni înainte de eliberarea mea, ce s-a făcut de la Aiud în ziua de 28 iulie 1964.

A fost un moment greu si dureros.

Şedintă, seara. Mi s-au pus o seamă de întrebări la care am răspuns cum s-a putut mai bine, adică sincer. Am spus:

- Am intrat în Miscarea Legionară pentru că avea cel mai mare nivel moral si spiritual din România. Un eroism al membrilor ei mă atrăgea. Am intrat în 1936 atras de prestigiul si de vitejia pe care o observam ia unii din membrii ei.

Tineretul în acei ani se îndrepta spre Miscarea Legionară si atunci m-am îndreptat si eu spre locul în care intrau cei din generatia mea. Asa era timpul, asa judecam. N-am avut nici un fel de gânduri de îmbogătire sau vreun dor de înăltare prin politică. N-am avut fapte eroice, am fost un legionar modest. N-am cunoscut personal pe Corneliu Zelea Codreanu, căci nu făcusem nimic deosebit ca să mă cheme. Iar eu nu m-am dus să-l văd tocmai pentru că nu făcusem nici o faptă mai importantă ca să pot să mă duc să o

raportez. Modest fiind, n-am jucat nici un rol important în Miscare si în ea am lucrat cinstit si cu tragere de inimă fără vreun interes meschin si fără egoism. Am lucrat cu gândul să ajut pe muncitori si pe tot omul din patria noastră. Constiinta mea e linistită pentru tot ce am făcut si nu găsesc ceva să-mi imput în chip deosebit.

Greseala mea, dacă e s-o numesc asa, e că nu am sesizat faptul că timpul nu va confirma directia pe care m-am asezat în actiunea mea politică. Deci n-am fost destul de destept. Dar n-as vrea să mi se conteste buna credintă.

O avalansă de întrebări mi s-au aruncat, cu multe ascutisuri dureroase, mai ales de către cei ce nu erau legionari. Căci conducerea lansase ideea că se întârzie eliberările din temnită fiindcă unii nu sunt reeducati si nu privesc cum trebuie reeducarea.

Iar cel ce conducea dezbaterile, un avocat din Bucuresti, mă întâmpină cu aceste cuvinte:

- Tocmai aici e răul, că domnul Alexandru Drăghici contestă că legionarii au fost de bună credintă când au activat ca legionari.

- Acesta e un lucru foarte grav, am zis. Dar când si-a exprimat domnul ministru de interne

această opinie? Cui a spus-o? Cine a auzit-o?

- Asa stim noi că e părerea dânsului.

- Nu cred că dânsul, cu inteligenta dumisale, judecând lucrurile, a putut ajunge la această convingere. Cred că e un zvon neîntemeiat si iată pentru ce: În convorbirea ce am avut-o în Aiud în 1945 cu domnul Gheorghe Apostol, domnia sa a spus: „Cu privire la dumneavoastră, legionarii, ati fost luptători ca si noi, dar pe altă linie, luptători cinstiti pentru o idee. Ati fost idealisti, de aceea vom face alegeri în martie viitor, le vom câstiga si vă vom elibera". Şi domnul Apostol era o persoană mai influentă în partid decât este acum domnul ministru de interne. Ar trebui să vină să ne spună care e opinia domniei sale despre noi. Dar, indiferent de orice opinie a altora, eu spun că am fost de bună credintă în tot ce am făcut si ca mine au fost si ceilalti.

Am răspuns linistit la fiecare întrebare ce mi s-a pus. Şi seara s-a închis sedinta urmând să continue a doua zi.

A doua zi dimineată m-am dus la camaradul care conducea sedinta si i-am spus:

- Suntem siliti să facem aceste sedinte de reeducare. Trebuie să le facem. Dar n-ar trebui să

le facem într-o manieră ca si când am fi dusmani între noi. Ne desolidarizăm, dar să nu ne înjosim la limita extremă. Recunoastem că ne-am înselat, dar nu am fost de rea credintă, si dânsul să fie întelegător, ca sedintele de reeducare să nu devină un iad, ci o golire de un continut ce nu mai merge astăzi. Şi am plecat.

Seara la sedintă mi-a imputat că nu sunt sincer, că am încercat să-l corup, că sunt perfid si necinstit.

- Noi trebuie să dăm dovadă că nu mai suntem ce am fost, că ne-am schimbat total, că împărtăsim ideile comuniste. Dar părintele Grebenea nu e sincer si a încercat să-mi întindă o cursă, să mă corupă... Cred că trebuie să-i dăm o lectie dintre cele mai usturătoare: o bătaie bună, ca să tină minte.

Asta m-a înfuriat la culme si m-a aprins, căci eu nu încercasem să-l corup, ci numai să-l fac să înteleagă „să o lase mai moale” si să nu forteze lucrurile la extrem, să nu producă răni prea mari sufletesti prin pretentiile lui prea mari, si întărâtat, am început să strig:

- Ţin să precizez că n-am încercat să-l corup pe domnul X (căci i-am uitat numele). Dânsul m-a

înteles gresit. Am vrut să-l fac să înteleagă că trebuie să fim mai umani si mai întelegători si să nu apărem ca niste fiare ce vor să se sfâsie una pe alta. Şi dânsul, neîntelegând, vă recomandă să-mi dati o bătaie soră cu moartea. Ţin să spun că nu mi-e frică de nici unul din cei care sunt aici si nici de toti laolaltă. La starea de slăbiciune în care mă găsesc o bătaie bună m-ar trece repede dincolo de pragul acestei vieti, scăpându-mă de necazurile temnitei. Însă recomandarea domnului X n-ar corespunde intentiei celor ce au programat reeducarea. Ei vor să apară că e un act liber si nu cu constrângeri si cu victime făcute nu de Administratia temnitei, ci chiar de detinuti.

Pe de altă parte, noi am fost prezentati ca niste oameni bătăusi, sângerosi si criminali si prin ceea ce a recomandat dânsul numai bine am da dovadă că suntem asa, cum pe nedrept am fost descrisi. De aceea, noi nu trebuie să dăm dovadă de violentă care ar compromite atât Administratia, cât si pe noi însine. De ce să nu fim întelepti, moderati si cuminti?

Toti s-au linistit si nimeni n-a sărit asupra mea. Dar unii au intervenit:

- Dar crimele de la Jilava nu arată că

legionarii erau niste criminali?

- Nu! Am zis. Trebuie să tinem cont de toate împrejurările în care s-au produs si de cei ce le-au făcut. Dar iată ce mi-au spus niste fruntasi comunisti: „Dacă e să vă felicităm pentru ceva, sunt crimele de la Jilava. Cei ucisi au fost niste brute: v-au ucis pe dumneavoastră si ne-au ucis si pe noi. I-ati avut în mâini si dacă nu-i ucideati, dădeati dovadă că nu sunteti luptători. Şi acum, vă ucideau mai departe si pe dumneavoastră si pe noi.”

Dar dacă asasinatele de la Jilava nu sunt o dovadă că legionarii sunt niste criminali, nu înseamnă că eu le aprob. Ele s-au făcut în împrejurări speciale. Antonescu voia să-i ia pe cei închisi, legionarii se temeau că vrea să-i facă scăpati si de aceea i-au ucis. Ei erau în cercetările justitiei si cercetările se tergiversau după anume interese. De aceea s-a iesit din normal. Normal ar fi fost ca ei să fie judecati. Dar, afară de doi-trei, toti ar fi fost condamnati la ani grei de închisoare, iar unii la moarte.

Au urmat multe întrebări cu discutii foarte aprinse.

Unii prieteni îmi spuneau:

- Vezi ce ai făcut, părinte? Dacă n-ai recunoscut imediat greselile noastre, dacă nu te-ai dezis imediat, să vezi ce ai să pătesti. O să fie greu.

Şi a fost greu. Dezbaterile au durat două săptămâni, seara, foarte aprinse. Atât de aprinse, încât unii cunoscuti si chiar unii prieteni mai tineri se fereau să mă mai salute. Mi-au spus mai târziu că le era frică să mă salute ca să nu-i ia la ochi.

După ce au fost dezbătute toate greselile noastre cu Iorga, Madgearu, Duca, rebeliunea si toate celelalte care erau considerate crime sau fărădelegi, mi s-a cerut să denigrez celelalte partide din România si mai ales pe sefii lor. Dar eu am refuzat să fac atacuri mari, ci am spus cam asa:

- Bineînteles că nici ele n-au fost desăvârsite, precum nici sefii lor. Şi ele, si noi toti am avut defecte mai mult sau mai putin mari. Dar numai specialistii în problemele lor le pot cunoaste... în linii mari toti am fost cu lipsuri si necorespunzători. Toti avem în trecutul nostru greseli de tot felul.

- Ştim că Corneliu Z. Codreanu a ucis si a îndemnat la ucideri. El este un criminal. Recunosti

aceasta?

- Că a ucis pe Manciu, stiu, am răspuns, că a dat îndemnuri pentru ucidere, nu cunosc. Dar pentru ucidere a fost dat în judecată si a fost achitat, deci justitia care l-a judecat nu l-a considerat criminal. Ea care a judecat toate împrejurările în care el a făcut crima. Deci, dacă justitia nu l-a considerat criminal, de ce să-l considerăm noi criminal? Dacă e să stabilim unele lucruri, atunci trebuie să le stabilim cum au fost si cum le-au cunoscut si apreciat cei ce au fost martorii lor.

- Iată! Unii fruntasi legionari au plecat în Spania si au luptat contra comunistilor si Mota si Marin au murit acolo în luptă. Nu e vinovată Miscarea Legionară pentru acest lucru?

- Ei au plecat dintr-o initiativă ce le-a apartinut lor personal si răspunderea pentru plecarea în Spania le apartine lor personal.

- Şi Miscarea n-a fost de acord?

- Ba da, a fost de acord, căci altfel îi putea opri să plece.

- Deci Miscarea a gresit admitând această initiativă particulară a celor ce au plecat în Spania.

- Dacă ea a fost o greseală, ea e deci o greseală si a Miscării si a celor ce au plecat. Dar oare e real o greseală? Cine o stabileste?

- Dar dumneata cum consideri actul acesta?

- Părerea mea e irelevantă în această problemă. Important e ce au crezut ei când s-au dus să lupte. Iar ei au spus de ce pleacă la luptă: „se trăgea cu mitraliera în obrazul lui Hristos”, a spus Ion Mota. „Cum puteam rămâne indiferenti?” Deci credinta în Iisus Hristos i-a determinat să plece.

- Bine! Dar dumneata esti de acord cu actul lor?

- Fără îndoială, nu-l pot reproba, căci si eu sunt crestin, si încă preot. Dar ca să-l pot aprecia just si deplin ar trebui să cunosc mult mai mult. Dar, încă o dată: părerea mea nu schimbă cu nimic situatia care a fost.

- Te mai consideri legionar?

- Nu! Nicidecum.

- Mai tii la ideile legionare?

- Nu!

- Recunosti că ati fost niste banditi?

- Nu! N-am fost condamnat pentru aceasta si nu mi-am însusit niciodată o psihologie de bandit.

- Toti ati fost niste banditi! strigă un ins nelegionar, necunoscut de mine, si acum, în loc să recunoasteti, vă încăpătânati să vă apărati; vă stiu eu, sunteti niste criminali. Recunoaste, părinte, că si dumneata ai fost si esti un criminal.

- Nu te supăra, domnule, nu te cunosc. Dar întelege că eu si alti legionari ce se găsesc aici n-am fost condamnati pentru crime, ci pentru idei, pentru deosebirile de vederi. Noi nu avem condamnări de drept comun. Suntem detinuti politici. Cum as putea recunoaste atunci că sunt un criminal?

- Sunteti detinuti politici criminali si dacă nu recunoasteti ne împiedicati pe noi să mergem acasă să ne vedem familiile.

- Dar, omule, întelege că aici nu e vorba de ce „stii” dumneata sau de ce „crezi” dumneata, ci de ce „suntem” de fapt. Noi n-am avut procese penale. Dacă eram criminali am fi avut procese de drept comun si am fi fost condamnati ca si criminali. Dar nu a fost asa. Am fost condamnati ca detinuti politici, cum probabil ai fost si dumneata, din moment ce te găsesti aici. Ce valoare ar avea afirmatia mea că sunt criminal, din moment ce din sentintă rezultă altceva?

Dar întrebările veneau cu duiumul. Două săptămâni de întrebări si răspunsuri, întrebări grele la care am răspuns cum s-a putut. Bineînteles, cu unele concesii. Nu puteai trece prin această „baie” fără să te murdăresti. Totul era să nu te murdăresti atât ca să nu te mai poti spăla cu toate apele. Şi acest lucru, într-adevăr, nu s-a întâmplat. Dar încolo, „mânjit” am fost.

O întrebare perfidă, de o răutate extremă, mi-a pus-o un preot „catolic”, Biro, trecut la ortodocsi, întrebare la care era foarte rău si dacă răspundeam pozitiv si dacă răspundeam negativ. M-am mirat că s-a putut găsi o astfel de întrebare Am evitat răspunsul astfel:

- Domnilor, am zis, aici trebuie să învătăm să fim onesti si loiali, dar dânsul, neloial, a aruncat în mine un cutit pe la spate. De aceea nu-i voi răspunde”. Şi nimeni n-a stăruit să-i dau un răspuns.

Mai târziu, în 1982, l-am descoperit în Ruseni-Neamt. Avea sotie, căci pentru ea trecuse la Biserica Ortodoxă, dar n-avea nici un copil, căci se căsătorise târziu cu femeia sa, când nu mai putea avea copii. Dar el mintise că-mi cerea un răspuns greu ca el să poată merge să-si vadă pe cei opt

copii ai săi. Şi când colo, am constatat că n-avea nici unul.

Iată de ce calitate erau unii detinuti politici! Ei n-au putut fi altfel când au intrat în temnită . Şi, dacă temnita nu i-a înăltat si înnobilat, ei au iesit afară „stricati”, asa cum au intrat.

- Declară că nu există Dumnezeu. Toată dezvoltarea stiintei arată acest lucru. Că dumneavoastră popii ati trăit în ignorantă si incultură si ati spus poporului că există Dumnezeu ca să-l exploatati si să-l tineti în prostie si întuneric. Astăzi religia joacă un rol antisocial. Şi ca să intrati în pas cu vremea dumneavoastră, voi popii trebuie să vă deziceti. Religia a apartinut epocilor de întuneric. Acum e epoca stiintei, etc. Tot felul de cuvinte mari. Dar cu cât erau mai mari, cu atât erau mai mincinoase si nedrepte.

- Domnilor! Să nu ne înselăm! Să ne lămurim: admirăm stiinta si admirăm credinta. Ele merg mână în mână. Cu stiinta cucerim lumea si tainele naturii. Cu credinta ne înnobilăm sufletul si ne facem virtuosi. Religia ne învată să iubim, să fim răbdători, blânzi, drepti, harnici, binevoitori, curati cu inima. Domnul Iisus Hristos a spus: „Eu sunt lumi-na lumii”. El a îndemnat la cunoastere si

la iesirea din întuneric. Preotii au făcut ce i-a învătat El. Ei au luminat poporul si i-au deschis perspectivele mântuirii. Hristos le-a dat oamenilor un motiv de mare încredere arătându-le că au în cer un Tată atotputernic si bun. Că toti oamenii sunt fiii Lui. Şi, dacă sunt fiii Lui, sunt frati între ei. Şi dacă sunt frati, ei trebuie să se iubească. Hristos a luminat lumea si a scos-o din sălbăticie.

Religia e de neînlocuit, iar preotii sunt slujitorii ei. Doborârea ei e doborârea omului, doborârea ei e doborârea moravurilor, doborârea moravurilor e distrugerea statului si iad pe pământ. Atunci si crima e justificată si orice fărădelege. Şi nu numai justificată, ci chiar cerută în numele binelui colectiv, căci dacă nu există Dumnezeu totul e permis. Şi dacă eu nu cred în viata vesnică si nu mă străduiesc să o câstig, atunci toate patimile au drumul deschis si justificat si eu nu am nici un avânt spre bine, adevărul si dreptatea nu mai au nici un suport si nu mai sunt justificate.

De aici necesitatea religiei. Mai ales că nimeni n-a putut dovedi neexistenta lui Dumnezeu, iar de existenta Lui ne-au încredintat Mântuitorul si toti sfintii si înteleptii lumii.

Deci, ca să nu vă însel, declar că există Dumnezeu si că eu am crezut în El.

Vă rog să credeti că un preot, dacă e cinstit, nu vă poate însela declarând că nu există Dumnezeu.

Dumneavoastră vreti să ne reeducăm, să nu mai fim „banditi”. Ei bine, ar însemna că sunt bandit dacă, ca să vă fac pe plac, v-as spune că nu există Dumnezeu. Iar declaratia aceasta nu v-ar fi de nici un folos.

Multora li se pare că nu există Dumnezeu pentru că n-au avut experiente spirituale si pentru că au trăit prea lumeste.

Dacă am trăi cu gânduri mai înalte si mai putin lumesti tot mai multi am vedea că Dumnezeu există si că e singura mare Realitate. A spune că nu există Dumnezeu fiindcă nu-l vedem sau nu-l simtim cumva cu simturile noastre trupesti e o greseală. Câte lucruri nu se văd? Şi totusi există si recunoastem că există. Existenta lor o deducem cu precizie. Tot asa si Dumnezeu există si existenta Lui o deducem, dar avem si argumente peremtorii despre existenta Lui, că Dumnezeu însusi s-a descoperit oamenilor si a vorbit despre existenta Sa si s-a numit pe sine: „Eu sunt Cel ce sunt”;

adică El este Cel ce „este”, iar noi suntem cei ce „nu suntem” decât prin El si cât vrea El.

Dumnezeu se cunoaste mai mult prin credintă si prin dragoste. Dar azi stiinta a deschis un drum larg pentru cunoasterea lui Dumnezeu. Fizica atomică vine cu argumentări irefutabile, la care, până la dezvoltarea ei de acum, lumea n-a putut ajunge.

- Ce angajamente îti iei pentru viitor dacă te eliberezi?

- Dar e nevoie de angajamente?

- Este!

- De ce? Căci eu cred că un angajament are valoare dacă eu sunt un om tare; dacă eu sunt slab n-are nici o valoare. Valoarea i-o dau eu.

- Trebuie un angajament - mi s-a spus - ca să fii legat prin cuvânt de ce vei face în viitor, ca să-ti aduci aminte că trebuie să faci ce ai spus si nu altceva. Cu alte cuvinte, trebuie să mergi pe un drum stabilit pe care tu îl alegi. Şi aici, acum, când te-ai regăsit, îti fixezi drumul.

- Mă angajez - am zis - să fiu cinstit, să lucrez pentru binele Patriei mele, să ajut orice lucru bun ce se face la noi. Să nu pun bete în roate, să ajut omul si tara cu cel mai bun gând al meu si dor de

bine. As dori să unesc două lucruri în actiunea mea: lucrul pentru Dumnezeu prin slujirea sfintei noastre Biserici si slujirea Patriei prin acte ce tin direct de întărirea ei. Vreau să fiu în viitor un crestin adevărat si un român adevărat. Nu vreau să fac rău nimănui, nici un râu, chiar dacă mi-a făcut mie cineva mult rău, nu-i voi răspunde cu rău, căci am depăsit ura. Mă simt liber în inima mea. Şi acum, când voi fi liber si fizic, bucuria mea va fi deplină.

Mi s-a cerut apoi să dau o declaratie scrisă care să fie ca o sinteză a celor ce le-am exprimat până acum.

Am scris-o. Este de patru pagini. Niste prieteni licentiati mi-au zis că nu cred că o vor primi, adică nu m-am dezis destul. Le-am spus că atât le pot da.

Dar autoritatea a primit-o, a examinat-o, m-a privit lung si, fără nici un cuvânt, a luat-o si a plecat.

Nu mi s-a cerut mai mult.

Eram deci „reeducat”. Educatia ce o primisem se vede că nu era suficientă, nici cei 22 de ani si jumătate de temnită pe care o făcusem zi de zi. Dar trebuia să trecem prin această umilintă ca nu

cumva mai târziu să ridicăm capul si să apărem ca niste viteji. Iar declaratia scrisă trebuia să fie o dovadă că te-ai lepădat de trecut si un angajament că nu vei mai face greutăti.

ÎNTÂLNIRE CU PREOTUL BĂCĂUAN CONSTANTIN CRIŞAN

O surpriză deosebită a fost întâlnirea cu preotul scriitor Constantin Crisan, ajutor de comandant legionar, scriitor de mare talent, prieten al meu din trecut, om de o rară inteligentă.

- Ce cauti aici, între oamenii cumsecade, perfidule? i-am zis. Multe rele am auzit de tine. Explică-te. Cum de esti aici? Ai devenit lichea? Spune. Ce rele ai făcut, căci auzisem multe despre el.

- Măi, Nicolae, nu fi tâmpit! Mă stii, nu te lua după gura oricui. Eram eu atât de prost?

Mi-am zis: ca să nu mă irosesc în temnită am să trec la comunisti. Îndemnul mi l-a dat prietenul meu evreu Ilie Grimberg, avocat din Bacău. Dar am să fac, cât va merge, tot binele ce se va putea face în noua situatie în care mă asez.

M-au făcut lector comunist la Bacău. Eram

mai tare ca prefectul comunist. Am învătat bine doctrina comunistă. Făceam prelegeri. Rău însă, direct, n-am făcut nimănui.

Se discuta în judet de organele judetene: trebuie să-l arestăm pe preotul cutare sau pe altcineva care a făcut multe greseli fată de noi. Eu spuneam: ia să-l aducem aici să vedem ce e cu el.

Când venea, în fata tuturor, îl luam în focuri, fără crutare. Apoi, mai târziu, îl cercetam singur, discret.

- Ce-ai făcut? Acolo unde esti nu mai merge. Esti compromis complet. Trebuie să te muti, altfel nu te pot salva. Alege-ti un loc unde îti convine. El, mirat de noua mea manieră în care vorbeam, spunea:

- Mă mut acolo, e aproape de fratele meu.

- Bine, deci acolo te muti. S-a făcut. Fii atent, păstrează-ti încrederea si tăcere.

Şi discutam apoi cu comunistii din conducere: e un păcătos, a gresit, dar e o greseală mică. Nu putem lua o măsură prea aspră contra lui. Dar nici să-l lăsăm asa nu e bine. Să-l mutăm. Şi-l mutam acolo unde am stabilit cu el.

Când după mutare l-am întâlnit, mi-a spus:

- Eram speriat, mă socoteam pierdut, mai ales

când am auzit asprele cuvinte de mustrare ce mi le-ai spus în fata prefectului si a celorlalti când m-au adus arestat. Ah! Ce e si cu politica asta!

Cazuri ca acesta sunt mai multe. Ele sunt verificabile, le poti vedea si tu după eliberare. Trebuiau scăpati bietii oameni.

Pe tolomacii ăstia comunisti trebuia să-i învăt că temnita este ultima solutie pentru un vinovat si ea trebuie să se dea doar în cazuri extreme.

Omul e educabil, el trebuie pe încetul introdus în comunism. Mai gresim, ne corectăm. Suntem oameni. Am pierdut prea multi oameni în război, nu trebuie să-i mai pierdem acum cu usurintă sau să le ruinăm sănătatea arestându-i prea usor sau punându-i pe drumuri. „Omul e cel mai pretios capital”. Cu cine să aplicăm sublimele principii ale lui Marx si Lenin si să construim comunismul dacă luăm omul de acasă si-l condamnăm sau îl omorâm? Cât mai putine victime! Ca în război, acela e general mare, care câstigă luptele prin iscusinta sa cu cât mai putini morti.

Trebuia să-i potolesc, căci era o tendintă de-a aresta pe cineva pentru orice fleac. Mai există un umanism comunist care cere o întelegere a omului

si oarecare bunăvointă si bunătate. Trebuie să fim si severi, dar si buni si generosi. Astfel de cuvinte le spuneam.

- Şi atunci cum ai căzut si ai ajuns în temnită.

- Să vezi, spuse. Am scris un roman „Zbateri” si l-am semnat cu pseudonimul Toma Spătaru. Romanul cuprinde viata tăranului român între cele două războaie si conflictele ce le-au avut cu boierii. Romanul s-a bucurat de un succes deosebit. Era publicat numai primul volum, dar erau două.

Partidul s-a sesizat: cum poate apărea un roman atât de bun semnat de un popă care e si legionar? Şi mi-au cerut să publice ei ambele volume sub un alt nume, si să-mi dea o răscumpărare în bani. Eu am refuzat oferta si m-au condamnat.

- Şi de câti ani faci temnită? am întrebat.

- De sapte ani.

- Bine! Mâncând din pita asta amară, te-ai mai reabilitat si tu si ti-ai mai răscumpărat multe păcate. Şi l-am îmbrătisat. Cum s-au purtat la anchetă? Cu bătăi?

- Nu! S-au purtat binisor. Mă ancheta un maior care într-o zi mi-a spus:

- Hai să vorbim, părinte, de la om la om. Păcat că n-ai primit propunerile ce ti le-au făcut. Erau hotărâti să te bage la Academie. Şi acum înfunzi puscăria. N-ai fost destept. Eu am răspuns:

- Da! Se poate. Eu însă stiu părerea dumneavoastră despre noi, preotii.

- Care e?

- Ne-ati băgat în două categorii: unii tâmpiti si altii escroci. Tâmpiti ar fi cei ce mai cred azi în Dumnezeu si în valorile religiei după ce, spun comunistii, sunt explicatii stiintifice despre Univers si viată si nu mai e nevoie de explicatiile mistice ale religiei. Iar escrocii sunt preotii destepti ce nu cred, dar se fac că cred, ca să-si mentină posturile si să se mentină.

- Şi dumneata unde te încadrezi?

- Eu la tâmpiti.

- Imposibil, părinte, dumneata esti prea destept. Dumneata te încadrezi la escroci.

- Nu, nicidecum, că eu cred. Eu sunt la tâmpiti. Dar si noi vă împărtim pe dumneavoastră tot asa: în tâmpiti si escroci.

- Adică cum?

- Tâmpiti, cei ce dusi de propaganda comunistă îsi închipuie si cred că nu există

Dumnezeu si că lumea asta frumoasă s-a făcut prin hazard, printr-un joc si combinatie întâmplătoare a atomilor, desi, judecând, si cei mai simpli pot vedea că există Dumnezeu. Escrocii sunt cei ce înteleg că există Dumnezeu, stiu că există si unii au si icoane într-o cameră mai dosită, unde se si roagă, dar, dacă vine cineva si întreabă: cum de le aveti? Ei spun: e artă veche pentru soacră-mea. Dar ca să-si păstreze posturile sau ca să placă partidului spun că nu există Dumnezeu.

- Şi pe mine unde mă plasezi?

- La escroci: căci din discutiile noastre deduc că dumneata esti inteligent si e cu neputintă să nu întelegi că există Dumnezeu si că lumea nu s-a făcut la întâmplare. Dar ca să-ti poti păstra postul si gradul, spui că nu există Dumnezeu.

*

Părintele Crisan mi-a spus:

- Vino să-ti prezint un bun prieten al meu, minunat preot, părintele Vasile Dimitriu.

Într-adevăr, mi-a făcut o impresie excelentă. Multă credintă si smerenie se vedeau la acest preot. La nivelul lui era cu neputintă să rămână afară si să nu intre în temnită. Căci apărea ca un

om fără viclesug.

Până la eliberare, cu părintele Costică am avut întâlniri si convorbiri zilnice.

Ne-am întâlnit si după eliberare de mai multe ori. Mai întâi a venit la Lunca Târnavei-Şona, unde eram eu preot, cu gândul să se mute în satul Pămade, sat lângă Lunca Târnavei, ca să fim aproape unul de altul. S-a zbătut mult si cu tipărirea romanului său, dar n-a reusit. Fiul lui adoptiv, Paul Anghel, comunist, scriitor de talent, nu l-a sprijinit ca nu cumva să fie rău văzut. Astfel, a dat dovadă de slăbiciune si că n-a fost un fiu bun.

După ce m-am mutat în Moldova, m-am întâlnit deseori cu părintele Crisan. Scrisese între timp două romane si două piese de teatru.

În 1976, fiind el pensionar si probabil fiindcă venea la mine să facă sărbătorile Sfintelor Pasti si ale Crăciunului, am intrat cu el si cu părintele Nicolae Pâslaru într-o anchetă a Securitătii ce a tinut sase luni. Eram luati de acasă si dusi cu masina la Roman sau unde socotea Securitatea că e nevoie si tot ea ne aducea acasă cu masina. În acest timp ne făceam toate serviciile.

Am fost apoi „prelucrati” toti trei de către

colegii preoti din protopopiat, începând cu mine, la 26 ianuarie 1977.

Dar după vreun an si jumătate s-a îmbolnăvit grav si a mai dus-o asa vreo jumătate de an. Se plângea de mari dureri de cap. De câteva ori l-am văzut, bolnav fiind. Boala si moartea lui au fost pentru mine suspecte. Tot asa si a sotiei lui după câteva luni de la moartea lui, desi era mai tânără cu 20 de ani ca el.

Se îngrijise să dea casa de la tară în dar unor însurătei, iar apartamentul de la Bacău a rânduit să fie dat unor săraci si nu unei fiice sau fiului său Radu, si nici nepotilor, care toti, spunea el, erau cu o bunisoară stare materială.

I-am spus în câteva rânduri, fiind întristat că nu-si poate publica romanul „Zbateri”

- Nu-i nimic! Nu fi întristat! Scrierile tale: nuvele, romane, piese, sunt bune, frumoase, pretioase. Ele sunt literatură si satisfac un orgoliu al tău. Dar cu ele să nu te mândresti. Singura cu care te mândresti e *„Cântare mântuirii mele”,* o lucrare în versuri din tinerete care degajă o atmosferă profund crestină. Cu ea te vei mântui. Ea e o pledoarie pentru tine la Dumnezeu.

Dormi în pace, părinte Costache, suflet

zbuciumat, care dacă intrai în Sfântul Altar făceai în fata Sfântului Prestol trei mătănii la peste 70 de ani ai tăi, cutremurat de sfintenia altarului si de nimicnicia ta, care, murind, ai acte de recuperare si milostenie pe care putini s-au ridicat să le facă si le pot face.

Îti păstrez un gând pios si te învălui într-o simpatie prelungită.

*

Vântul bătea în pânzele noastre si după toate semnele împingea spre tărm vasul pe care pluteam noi detinutii români. Plutise destul, gata gata să se scufunde. Dar acum un vânt prielnic venit din Apus îi umfla pânzele si îl mâna spre tărm.

Celor de la grădină, cu tot mai multă îndrăzneală, trecătorii ne făceau semne că vom pleca acasă.

Mai aveam noi oare casă? Nimeni nu mai stia de noi. Eram niste morti vii. Din ianuarie 1949 nu am mai scris un rând, nu am mai primit un cuvânt de la cei dragi. Eram uitati? Nu, câteodată si-or mai fi adus aminte de noi. Mie, mort, cum s-a bănuit după ce în 1949 hainele civile fuseseră trimise acasă, îmi vor fi făcut rugăciunile de pomenire. Altora, în aceeasi necunoastere, le vor fi

făcut rugăciuni pentru sănătate, ca „să-i tie Dumnezeu”, desi unii demult erau morti. Căci administratia nu mai obisnuia să mai anunte acasă decesele. Numărul celor morti era însă foarte ridicat, cam la 3-4 sute de mii. Asta datorită faptului că la noi conducătorii orbiti de împlinirea doctrinei comuniste, această utopie blestemată, au ajuns la o asuprire deosebită a oricărui om ce li se părea că le sta împotrivă. Uitau că detinutii nu au fost arestati spre a fi ucisi, ci spre a nu-i împiedica să-si împlinească programul. Ei au ajuns la nebuna gândire ca toti să dispară, dar fără să fie ucisi direct. Mintea lor bolnavă luneca spre conceperea necesitătii crimei, uciderii. Cât mai erau vii, se temeau de ei, de eventuala lor răzbunare. Gresiseră prea mult fată de acesti oameni ridicându-i de la casele lor, gresiseră apoi tinându-i prea mult întemnitati, gresiseră apoi prea mult chinuindu-i aspru printr-un regim dur si ucigător.

De unde înainte acestia erau niste „adversari”, acum ei erau niste „banditi”. Şi dacă erau banditi, atunci ei considerau că erau justificati să-i asuprească. Iată cum lunecă omul din rău în mai rău. Voind să mentină si să justifice primul rău, a trebuit să-l facă pe al doilea, al

treilea etc.

Iată, cutare detinut, la o inspectie cu mai multi matadori, ceru să i se dea, pe banii lui, perie si pastă de dinti. Care credeti că a fost răspunsul?

- Mă! Peria si pasta de dinti se dă muncitorilor care fac tractoare, case pentru popor, ea nu e pentru niste banditi ca voi.

Deci omul detinut nu mai contează, îi refuzi orice mijloc de a se mentine într-o stare cât de cât civilizată si îl sugrumi lent. Iată cât de criminal devine comunismul, nu în conceptii, care si ea trebuie combătută total pentru răpirea libertătilor individuale, pentru propagarea dreptului unui partid unic, pentru metoda ei revolutionară – ci în aplicarea ei. De aceea trebuie să dispară definitiv din lume această conceptie politică aberantă si profund criminală.

E de mirare cum un om ca Lenin, cu o logică neînfrântă s-a putut însela atât de mult si a putut crede că poate aduce fericirea poporului rus si a lumii pe această cale, răpindu-i libertătile. Pulsul libertătii e în fiecare din noi si nu poate fi fericire fără libertate, căci o parte din fericire stă tocmai în această libertate. Cât întuneric trebuie să fi fost în inima lui bolnavă, în sufletul lui ateu. Şi

urmându-l *cu sila* atâtea popoare au intrat în întunericul ce curgea din mintea lui schilavă din sufletul lui înclinat spre diavolism. El si ceilalti corifei comunisti au îmbolnăvit neamul meu si atâtea popoare ti le-au împins pe povârnisul mortii.

Alunecarea aceasta în gândirea comunistilor de la noi de la conceptul „adversar politic" la cel de „bandit", aplicat celor cu vederi deosebite de cele comuniste, s-a făcut sub influenta rusilor, a consilierilor lor si a propagandei comuniste mereu sustinute. Sufletul românului era cu totul refractar comunismului, mai mult ca oriunde în spatiul ocupat de rusi. De aceea si rezistenta a fost cea mai îndârjită si cea mai lungă . Să nu se uite că luptele contra comunismului la noi în munti s-au terminat abia în 1958, că România era ocupată un timp de un milion de ostasi rusi, că niciodată până la retragerea lor numărul lor nu a fost mai mic de 300.000, că presiunea cea mai puternică din tot spatiul tărilor ocupate de rusi s-a făcut tot asupra României si că jaful cel mai mare si cel mai barbar s-a făcut tot asupra ei.

Să nu se uite că metrul cub de lemn tăiat îl luau cu rusii cu 5 lei iar făina de grâu cu 30 de

bani kilogramul când valoarea leului era în scădere si inflatia într-o înaintare rapidă.

Petrolul era furat fără vreo socoteală. Aici la noi au întărit rusii cea mai puternică securitate si cel mai strict control. Pentru cine avea ochiul deschis să vadă, rusii nu voiau numai slăbirea României ci distrugerea ei. Toate îndemnurile lor date nouă era cu gândul ascuns al lovirii României. Nimic nu era curat în tot ce ne îndemnau sau în ce ne comandau a face.

Din nefericire au găsit si oameni nepregătiti să le înteleagă planurile mârsave si să le dejoace inteligent. Pe cei ce i-au descoperit că se împotrivesc i-au arestat si ucis, iar ceilalti le-au executat ordinele. În această privintă cei ce au lucrat mai mult alături de rusi pentru slăbirea României, pe lângă evreii din prima perioadă de guvernare comunistă la noi, ce a durat până în 1952 când ochiul Moscovei la noi, Ana Pauker a căzut împreună cu ministrul de interne, evreul Teohari Georgescu, si altii, zic pe lângă evrei, ungurii si tiganii au ajutat pe rusi la destabilizarea si slăbirea României, cu o pornire dusmănoasă si nedreaptă dintre cele mai mari.

Pentru tigani, la noi, comunismul s-a dovedit o

mană cerească: să mănânci, să furi, să nu lucrezi decât putin si să fii elementul gata de a iesi în stradă oricând guvernul dorea să doboare pe cineva sau să facă ceva ce avea în plan. Iar pentru unguri, comunismul a dat prilejul să asuprească pe români într-un chip crunt, fără rusine si fără omenie, căci ei erau stăpânii Ardealului, să culeagă pe fruntasii gândirii ardelene si să-i bage în temnite, ferind pe fruntasii gândirii lor să fie arestati, iar în restul tării le-a dat prilejul să saboteze actiunile de sustinere a României si de ridicare a ei. Cu exceptiile fericite si destule poate, ei s-au dovedit cetăteni neloiali României si mai mult decât atât: dusmani ai ei. Tot ei au încercat otrăvirea apelor ce alimentau orasele ardelene, aruncarea podului de pe Somes în aer si alte acte criminale si de sabotaj.

*

Evenimentele se precipitau. Secretarul ONU presa România să elibereze detinutii politici, altfel o va scoate de la ONU, iar ea abia intrase în 1955 si dorea să rămână, căci avea si ea de spus un cuvânt lumii. Făgăduind eliberarea în 1963, România oprită de rusi, nu s-a putut tine de cuvânt

si atunci secretarul ONU a venit din nou în România cerând imediat eliberarea detinutilor politici.

Rusii cu uneltirile lor perfide nu se mai puteau prevala de faptul că eliberarea detinutilor politici din România va duce la destabilizarea în Europa cum o făcuseră în toamna lui 1958. Atunci când nimeni nu mai misca în România, ei ne-au silit să arestăm degeaba vreo 50.000 de oameni, să le însceneze răzvrătiri formidabile, să le facă procese grele si cu sentintele acestea să meargă rusii la ONU, să arate că la noi e o stare prerevolutionară, si în consecintă, nu se pot face eliberări de detinuti politici. Atunci a fost cea mai josnică înselătorie rusă, de această dată nu făcută de Stalin, maestrul minciunii si fărădelegii, ci de Nichita Hrusciov, urmasul lui după scurta domnie de câteva zile a lui Malencov.

Atunci deci minciuna nu mai mergea.

Pe de altă parte se petrecuse în România acum în 1964 un eveniment deosebit. Pentru prima dată de la instalarea comunismului la noi, slugile lor de la Bucuresti au ridicat capul: nu au mai vrut să asculte de stăpânul lor de la Moscova. Din genunchi s-au ridicat în picioare, din pozitia

de slugi ei au simtit trebuinta să înfrunte taurul sălbatic si să-l ia de coarne. Erau amenintati să distrugă tara si cu ea să se distrugă ei însisi si din slugi plecate să ajungă robi de-a binelea satrapului asupritor: Rusia. Aveau o alternativă să se opună si să se salveze sau să moară. Un minim sentiment de demnitate, de răspundere pentru tara pe care o guvernau cu o mână asupritoare, apoi ideea că altfel vor pieri ca niste dobitoci josnici si netrebnici, le-au aprins inima si s-au ridicat drepti cu capul si cu tot trupul în furtună.

Gheorghe Gheorghiu Dej a anuntat toate cadrele de partid de marile pretentii noi ale rusilor ce ar duce la distrugerea României. Cu furie a pus mâna pe teava care ducea petrolul nostru în Rusia, a închis-o si a oprit continuarea furtului petrolului nostru pe această cale de 16 ani.

Acest act trebuia considerat de cea mai mare importantă pentru economia natională si începutul minim al unei epoci noi în relatiile noastre cu rusii.

Deci ne găseam într-un conflict nedeclarat cu rusii si într-o încordare extremă.

Ce se întâmplase?

Printr-un savant al lor cu numele Valev, rusii au spus: „Socialismul a evoluat asa de bine în

tările noastre (Rusia si celelalte tări socialiste din Estul Europei) încât depăseste ideea de granite între statele noastre. Propunem deci si cerem să facem un complex interstatal care să cuprindă 100.000 kilometri^2 din estul României, 30.000 kilometri^2 din nord-estul Bulgariei si 12.000 kilometri^2 din sudul Basarabiei. În acest complex să lucreze de-a valma muncitori din toate aceste trei state, fără a avea un control al trecerii granitelor. Acest teritoriu din România reprezenta la ora aceea 52% din industria tării si 48% din agricultură, căci cuprinde Galatiul cu siderurgia si Bărăganul cu frumoase produse agricole.

Dacă ar fi acceptat această cerere, România ar fi fost desfiintată ca stat independent.

Deci ai nostri s-au trezit si au respins-o cu furie.

Dar de ce li s-a făcut această propunere? Desigur, si din îndrăzneala nesocotită a rusilor, dar si pentru faptul că până acum ai nostri nu au respins nici una dintre cererile anterioare ale rusilor.

Acum urma a ne elibera din temnite si din considerentul că era cererea ONU si din aceea că acuma când s-au stricat cu rusii, eliberările să fie

o mică concesie poporului român si o tardivă si infirmă reconciliere.

*

În grabă ne-au dus în celularul nou. Unii plecaseră si unii plecau. Zilnic erau unele plecări.

Eram dusi zilnic la filme să vedem litoralul mării noastre, splendidul litoral al Mării Negre. M-am minunat... era o frumusete. Măcar atât! După marile nedreptăti, fărădelegi si crime ce le-au făcut, iată acum un lucru bun si frumos! Ne-au arătat livezi întinse de meri, peri, ciresi, mai multe sau mai putine hectare, după caz, plantate în locuri virane altă dată, dar si pe locuri usor înclinate, pline de rod. Când ne-au trecut prin fata ochilor miile de blocuri pentru atâtia ce plecau de la tară si se mutau la oras, am fost rău surprins. Aspectul nu era frumos deloc. Când mă gândeam la varietatea si frumusetea caselor românesti ce au fost distruse, pentru niste blocuri uniforme, fără nici un aspect estetic, lipsite de confort si neîncălzite destul iarna, cugetam că nu au fost prea bine inspirati când le-au făcut. Desigur, ea a avut în vedere necesitatea stringentă de a da locuinte oamenilor ce intrau în industria ce se dezvolta repede si nesocotit si nu canoanele estetice ale locuintelor. Dar însăsi destăranirea sătenilor si aducerea lor la oras în prea mare măsură, o consideram o greseală. Pe de altă parte însă si distrugerea caselor bune spre a intra în bloc era o greseală, o mare greseală. Ne-au trecut prin fata ochilor cirezi de vaci minunate, păscând

la câmp, sau le-am văzut în grajdurile colectivelor, cu ugerile mari, pline. Apoi oi de rasă sau turcanele noastre, berbeci carachiul etc. Porci frumosi, minunati. Recoltele minunate si desigur cu date umflate; cartofi, 50.000 kg la hectar, grâu ca aurul ori ovăz, acolo productia era cu totul umflată: de la 4.000 de kg la hectar, la 10.000 – 12.000 kg la hectar.

Mi-am dat imediat seama că minciuna comunistă s-a întins si aici si că e prezentă în toate sectoarele. Nici nu se putea altfel. Minciuna, exagerarea, falsul, tine strict de natura comunismului. Desfiintati-le pe acestea si distrugeti însusi comunismul.

Dar eu condamnam, în inima mea, însăsi colectivizarea agriculturii. Dacă le puteam face concesie comunistilor că puteau face loturi de stat 15-20% din pământul agricol al tării, nu puteam admite nicidecum colectivizarea cum s-a făcut la noi, cu păstrarea pentru tărani a unui lot de 1.500 m^2. Şi apoi sila cu care au fost pusi tăranii să intre în colective, împinsi cu sula, bătuti, închisi. Auzisem de revoltele tăranilor pentru apărarea pământului lor si că au fost zeci de mii de morti. Condamnam brutalitatea ce o aplicam oamenilor spre a-i sili să intre în colective.

Nicolae Ceausescu, tigan tătărăsc, supranumit „biciul lui Ghită” a condus colectivizarea dur, sângeros si extremist si a câstigat o celebritate din cele mai josnice prin duritatea si purtarea sa la colectivizare. De atunci s-a evidentiat si cei ce l-au văzut cum lucrează, cu

ce mână plină de patimă, trebuiau să evite ascensiunea lui la conducerea partidului.

Dar toate aceste aprecieri rămâneau ascunse în inima mea si cine le-ar fi putut exprima atunci deschis?

Asteptam tăcuti la televizor urmărind scenă după scenă.

De cele mai multe ori era prezent si Crăciun, directorul temnitei, cu mina lui severă, cu fata lui aspră si înfricosătoare. Uneori el punea unele întrebări. Am răspuns si eu la unele, dacă am fost întrebat direct. Dând informatii cu caracter general ne amintea cât de tari sunt comunistii în lume, cât de creatori si de valorosi si de neînvins sunt. Nu uita niciodată să arunce vreo săgeată împotriva legionarilor. Bunăoară: „Horia Sima, complotistul, e în Spania si azi e mai surd încă decât ieri”.

Eram înfrânti, slăbiti ca niste umbre, si totusi călăul Crăciun mai plesnea cu plesnetele biciului cuvântului său agresiv si ocărâtor în noi. Într-atât comunismul înrăieste omul si-l atâtă la manifestarea instinctelor lui josnice si primitive.

AIUD, ÎNTÂLNIRI NESPERATE

Cu ocazia filmelor si a asistării în grup la ele,

ni s-a dat prilejul fericit să ne întâlnim unii cu altii, camarazi cunoscuti sau necunoscuti cu care am avut întâlniri în fugă si scurte convorbiri.

Iată-l pe viteazul Nae Cojocaru. Părea obosit si înfrânt. Trecuse prin reeducare si concesiile ce le va fi făcut i-au frânt inima.

Iată-l pe admirabilul Mircea Nicolau, pe Mitu Banea, pe Bânda, pe Nelu Rusu, pe multi altii, sibieni si nesibieni.

Iată-l pe distinsul avocat Chioreanu, originar din judetul Alba, care după Nicolae Pătrascu, cândva timp, răbdător si eroic, conduse Miscarea Legionară sub comunisti, când acesta fi arestat, luă el conducerea si activă în continuare cu dârzenie si întelepciune.

Toti cei ce nu muriseră în lupte, în temnită de foame, ucisi la interne în cercetări sau luati de acasă si găsiti morti la margini de drum la sute de kilometri distantă, cum a fost comandantul legionar Ilie Colhon, toti se găseau acum aici, la Deva, la Jilava, la Dunăre si în alte locuri, toti în asteptare, fără să stie că se vor elibera.

Într-adevăr, despre aceasta nu se stia nimic sigur. Ştirea că ONU a intervenit pentru noi am aflat-o după eliberare.

Unii, deci, se eliberau. Vedeam asta. Dar câti? Ştiam noi că ne vom elibera toti? Nu stiam nimic sigur, trăiam din presupuneri. Voi pleca si eu, îsi spunea fiecare, si pe drept cuvânt.

Asteptam. Unii cu ultima sperantă, cu înfrigurare si dor, altii resemnati, în liniste si fără aprindere, calmi si senini. Între acestia eram eu.

Îmi spuneam: e posibil ca unii să plece si altii să rămână încă. De aceea, calm si răbdare. Nu trebuie să-mi tulbur linistea cu o sperantă încă nesigură. Şi apoi să nu uit: am dezlăntuit o grevă la mina de plumb Nistru si sunt foarte rău văzut. Nu eram oare eu banditul care nu are drept la asistentă medicală?

Deci de voi pleca si eu, voi fi între cei din urmă. Şi nu sufeream la gândul că voi întârzia sau că voi mai rămâne în continuare.

Auzisem că bunul si, de ce nu, admirabilul Caleia, avocat din Bucuresti, căzut cu Sumanele Negre si ajuns în temnită prietenul meu, când a văzut că pleacă altii înainte de el, a lesinat. Bietul, cât dorea casa! Eu însă nicidecum nu trebuie să ajung aici, căci eu o doresc cu cumpătare: dacă va fi să fie.

Îi vedeam pe toti cei ce îmi apăreau în fată,

mă bucuram, ne îmbrătisam, ne spuneam cuvinte bune si nici un cuvânt de răzbunare si rămâneam acelasi „rece”, cum ar zice Eminescu, în asteptare: consideram că e cea mai cuminte atitudine ce mi se potrivea atunci.

Cu toată sederea la grădină, aproape trei luni, în soare si cu un mic plus de mâncare, eram atât de slăbit, atât de stors, <?>încât te puteai uita într-o ureche si să vezi în cealaltă. Eram transparent. Probabil că de nu ar fi fost grădina, la ora aceea as fi fost mort.

Dar Dumnezeu a rânduit lucrurile spre salvarea mea. După cuvântul inspirat al marelui Apostol Pavel: „celor ce-l iubesc pe Dumnezeu toate li se întorc spre bine”.

Cugetând după visul meu din 1956 trebuia să mă eliberez si eu căci trecuseră cei opt ani si venise anul mântuirii: 1964. Era de presupus că mă voi mântui si eu cu toti ceilalti. Dar nu mi s-a arătat mie deschis: tu vei intra în grupul cel mare. De aceea trebuie să fiu rezervat. Dar fiindcă mi s-a arătat mie 1964 ca anul mântuirii noastre a Românilor, mă încredintam tot mai mult că si eu trebuie să plec. Acestea erau gândurile ce frământau în inima mea.

Zi de zi ne treceau la televizor prin fata ochilor noi si noi realizări comuniste: tăierea unui drum în munti în judetul Arges, barajul si lacul Bicaz, termocentrale, fabrici si orase noi.

Nimeni n-a stiut să-si facă o mai bună propagandă decât comunistii, si cu câtă zarvă si laude! Ajunseseră la o psihologie patologică: o tăgăduire a trecutului aproape totală, o critică a tuturor, o inflamare a eului lor până la nebunie. Totul era rău ce fusese înainte, si organizare socială, si biserică, si scoală, si filosofie, si justitie, tot. Totul trebuia dărâmat din ce a fost. Se proclama „noul” si dărâmarea „vechiului” - fără control si fără examen. *De plano,* tot, absolut tot trebuia lepădat. Parcă lumea începea de acum. Cu pasiune si un dinamism aprins si formidabil dărâmau si ardeau urmele trecutului. O nouă barbarie se instala în România, în numele stiintei ce confirmă, se spunea, socialismul ca singura doctrină socială justificată în numele unei presupuse fericiri viitoare si pentru ea. Toate trebuiau jertfite în numele acestora si pentru „construirea” societătii socialiste multilateral dezvoltate, culmea fiind comunismul, epoca de aur a omenirii.

Se preconiza o eră comunistă, Marx, Engels, Lenin erau părintii fondatori, iar Stalin organizatorul noii lumi, eroul, marele dascăl al lumii, slăvitul, el îi asigura sosirea prin organizarea unui stat comunist puternic si amenintător cum nu a mai fost altul pe pământ. El era al doilea dumnezeu.

Roosevelt, presedintele Americii si Churchill, admirându-i geniul, i-au dat în mână niste atuuri cu care a făcut din Rusia nu numai o mare putere, ci una ce tindea la stăpânirea lumii si la dominarea ei peste tot... Până la Berlin toti ascultau ordinele ei. Stalin era Dumnezeul Orientului. Singurul Dumnezeu, căci pe cel Atotputernic, Dumnezeul cel adevărat, l-au declarat căzut, înlăturat, apoi inexistent. De aceea, nebuni de legat, au adoptat salutul: „Nu există Dumnezeu”. Iar răspunsul: „si nici n-a fost”.

Nu stiam încă că dincolo de aceste realizări si stări pozitive zăceau dedesubt în atâtea locuri necazuri, dureri, mari nedreptăti, stări betege, lipsuri cu nemiluita, oftări si blesteme.

Pe acestea le-am aflat si văzut eu însumi mai târziu. Cât de mult însă relele erau ocolite în propaganda ce ni se făcea.

Ştiam de cozile la prăvălii, iar comunistii ne spuneau că sunt de toate, oamenii au bani si stau să-si ia marfa. La toate aveau comunistii răspunsuri mincinoase si perfide. Ei stiau că mint si totusi continuau să o facă. În cazul cozilor, ele se formau tocmai pentru că lipsea marfa, si în caz să poată avea rând si fiecare să ia câte ceva.

Şederea mea în celular cu programul zilnic de sedinte educative si cu noi si noi expuneri la televizor ale marilor realizări comuniste a durat cam două săptămâni.

Mare mi-a fost durerea în acele zile când am aflat că Ministrul de Interne Alexandru Drăghici nu recunoaste că noi, legionarii, am fost niste luptători sinceri si cinstiti pe directia noastră românească, anticomunistă, împotriva evreilor si politicianismului venal si corupt de la noi. Acest ins, o namilă în forma unei brute, cât de stricat trebuie să fi fost în inima lui, cât de josnic si obtuz în atitudine dacă putea crede că milioane de oameni, si mai ales tineri, s-au angajat într-o luptă grea, plină de riscuri, cu inima necurată si cu dorul îmbogătirii! Când? Când fără riscuri si cu avantaje imediate puteai intra în partidele noastre existente si să faci carieră. Mandatul de deputat,

dacă erai inteligent si dacă mai erai si demagog ca Armand Călinescu bunăoară, care a excelat în demagogie si minciună si dacă partidul venea la putere, îl aveai imediat cu toate avantajele lăturalnice ce decurgeau de la el.

Cât de mult m-au îmbiat liberalii si tărănistii să merg cu ei si am refuzat. Şi la avantajele ce mi le arătau de voi intra la ei, eu am răspuns: eu nu vreau să primesc, eu vreau să dau si iată acum un imbecil, estropiat sufleteste, cocotat sus în Partidul Comunist, după 22 de ani de temnită, îmi tăgăduia buna credintă, omenia, etc. Ce fel de inimă avea în el această brută? Şi nici nu m-ar fi interesat stricăciunea lui interioară, treaba lui, dar în postul în care era, o astfel de considerare a noastră ar fi putut avea urmări grele si în viitor asupra noastră.

Ştiam că era căsătorit cu o rusoaică si îmi ziceam că poate îl influentează nefavorabil si îl orbeste sotia. Căci mi s-a spus de către cineva următorul secret: rusoaicele căsătorite în alte tări, când se duceau acasă în vizita familiei lor trebuiau să treacă pe la Securitate care le da unele sarcini să le facă, ce să spună, cum să lucreze. La plecarea din Rusia primeau sarcinile si la sosirea

acasă vărsau punga si urmau să primească alte însărcinări. Depindea cât era fiecare de constiincioasă în a împlini aceste sarcini. De aceea, în aceste zile, o sotie rusoaică nu era numai o sotie, ci si o spioană. Evident, o spioană împotriva României în cazul nostru si în general împotriva oricărei alte tări. Asa se si explică multe succese ale comunismului sovietic, un spionaj generalizat în lume. Toate indicatiile pentru România erau de a strica tara aceasta.

Şi viitorul urma să fie grevat de trecut, prin această psihologie a unora ca Drăghici, lucru ce nu era deloc plăcut a-l deduce.

*

În acest timp auzeam zilnic de plecări. Deci era lucru serios, comunistii de la noi slobozeau chinga. Era si timpul. Eram ultimii detinuti politici rămasi în temnite din spatiul controlului sovietic. Gheorghe Gheorghiu, acest comunist excesiv de fanatic, tindea silit, la o destindere în tară.

Minunat!

Dar cu o psihologie ca a lui Drăghici, dacă si altii o vor avea, ce se va întâmpla cu noi afară? Cum va reactiona cadrul social? Vor putea întelege

cei liberi drama prin care am trecut noi cei din temnită, focul în care am ars, durerile si tot ce am pătimit? Vor avea ei întelegerea cuvenită? Aceste gânduri îmi treceau prin minte atunci. în poezia: „Voi n-ati fost cu noi în celule”, poetul cel mare al temnitelor românesti, Radu Demetrescu-Gyr, a exprimat asa această stare:

„Voi n-ati fost cu noi în celule
Să stiti ce e viata de bezne
Sub gheare de fiară cu guri nesătule;
Voi nu stiti ce-i omul când prinde să urle
Strivit de cătuse la glezne.

Voi n-ati plâns cu pumnii-n orbite
Străpunsi de cutitul trădării,
Sub cer fără stele în drum spre morminte;
Voi n-ati dus povara durerilor sfinte
Spre slava si binele tării.

În cântec cu noi laolaltă
Trecând peste umbre peretii,
Voi n-ati cunoscut frumusetea înaltă
Cum dorul irumpe, cum inima saltă
Gonind după harfele vietii.

Ce-i truda de brate plăpânde,
Ce-i jugul, ce-i rânjet de monstru,
Cum scârtâie osul când frigul pătrunde,
Ce-i foamea, ce-i setea, voi n-aveti de unde
Să spuneti aproapelui vostru.

Voi nu stiti în crunta-nchisoare
Cum minte nădejdea si visul,
Când usi se închid sub zăvoare
Cum în noi insul se vinde pe sine
Privind povârnisul în groaznica lui înclestare.

Ati stat la ospete-ncărcate
Gonind după fast si orgoliu
Nici milă de noi, si nici dor, nici dreptate
Nici candel-aprinsă si nici libertate
Doar ghimpii imensului doliu.

Asa sunteti toti cei ce crezurăti
Că pumnul e singura faimă.
Fătarnici în cuget, pe-alături ne treceti
Când noi cu obrajii ca pământul si vineti
Gustăm din osândă si spaimă.

Când portile sparge-se-vor toate

Şi mortii vor prinde să urle,
Când lanturi si ziduri cădea-vor sfărmate,
Voi nu stiti ce-nseamnă învierea din moarte
Că n-ati fost cu noi în celule!

ELIBERAREA

Un colonel din Ministerul de Interne, Sepeanu, m-a chemat si mi-a spus:

- Pleci acasă, trebuie să ne dai o declaratie înainte, un angajament că nu vei vorbi nimic nimănui de cele ce s-au petrecut în temnită. Aveti voi ce să vorbiti; aceste lucruri sunt interzise.

Am dat imediat această declaratie cerută. Sărmanii! Erau constienti că cele întâmplate cu noi erau prea grave ca să le afle lumea, i-ar fi discreditat prea mult. De aceea îsi luau această măsură de apărare. Slabă măsură. Şi m-am mirat că au mai îndrăznit să o ceară fiindcă, psihologic, era cu neputintă a o îndeplini. A sta în temnită peste două decade de ani si a nu vorbi de ei era ceva imposibil. De aceea, am dat declaratia cu gândul că această ultimă cerere a lor e un abuz nerusinat si că nicidecum nu mă simt obligat să o ascult.

M-am dus si mi-am căutat inelul de căsătorie, de aur. Şi mi l-au dat. Hainele civile fuseseră trimise acasă - nu le mai aveam.

Mă îngrijisem să am ceva pentru acest moment. Când plecase cineva acasă mi-a lăsat niste pantaloni răi. Aveam si o haină de mâna a doua, niste chiloti, o pereche de ghete uzate, ciorapi, o cămasă - singura - si chiar o sapcă. Lipsea de la bagaje cojocelul minunat de lână brumărie ce mi-l adusese studentul neuitat si vesnic iubit Petru Baciu din Bacău, un tip de luptător de înaltă clasă, neînfricat, cu o credintă puternică, care a luptat si în munti. Erou al luptei anticomuniste, plin de elan si mereu activ.

În 1947 cu riscuri enorme, târându-se pe brânci, la muncă la demontarea liniei duble de cale ferată de la Aiud, unde eram la lucru, m-a vizitat pe mine si pe doctorul Ilie Niculescu. Era prea frumos. Cum putea să-mi fie lăsat? Aveam în păstrare de la muncile la mină 607 lei. Mi i-au dat.

Am dezbrăcat repede hainele mele vărgate: zeghea si pantalonii, cămasa si chilotii si le-am îmbrăcat pe cele civile. Tuns, slăbit, eram ca naiba. Dar de asta nu mă sinchiseam câtusi de putin. Mi s-a dat o foaie de drum pentru tren si

biletul de eliberare.

Eram „gratiat”, nu „amnistiat” ca la 23 august 1944, ci gratiat, calificativ care în drept avea alt sens pentru detinut, cu alte consecinte legale.

Cum unii detinuti ce se eliberau primeau biletul de tren până la statia ultimă a locului unde mergeau, dar de acolo până acasă mai aveau de mers cu autobuzul un număr de kilometri, mi-au spus situatia si am dat 300 lei la unul si la altul din „capitalul” meu de 607 lei ce-l aveam. Eram bucuros că pot face acest bine, la nevoie.

Asteptam. De la unii mi-am putut lua rămas bun. Totul în fugă. Nu eram încă liber să caut pe cine voiam. Erau încă restrictii.

Deci plecam.

Adio, Aiud - loc de mari chinuri si de mari bucurii, loc în care am petrecut 18 ani. Anii mei tineri în tine s-au topit.

Adio, Aiudule, loc sfintit prin suferintele nestiute ale generalilor gloriosi în război, umiliti aici, ce au murit de foame cu gândul la slava patriei lor!

Adio. Aiudule, loc sfintit de suferintele ministrilor antonescieni, al altor ministri, al senatorilor si deputatilor României de la Unire la

1944 ce au murit, martiri nevinovati - în anii revolutiei 1947-1954.

Adio, Aiudule, loc sfintit de suferintele profesorilor universitari, preotilor, arhitectilor, artistilor, medicilor, avocatilor, inginerilor, profesorilor si învătătorilor, ofiterilor si soldatilor, studentilor, muncitorilor si tăranilor ce au murit în tine în perioada 1944-1964!

Adio, Aiudule, loc sfintit si mormânt al elitei de gând si simtire a neamului românesc în epoca comunistă!

Adio, Aiudule, care în acest timp de răsturnări ti-au schimbat menirea: în loc să rămâi loc de osândă pentru cei răi ai devenit loc de osândă pentru cei buni si mormânt al lor!

Adio, Aiudule, în care cei necurati au chinuit si ucis pe cei curati din ură si miselie sau înselati de un vis!

Adio, Aiudule, ce m-ai cuprins în bratele tale haine în 1942, un om, si mă slobozi acum în 1964 o umbră, un rest! Nu te blestem. Plec din tine senin, cu sufletul liber.

Multumesc lui Dumnezeu pentru toate, dar mai ales că sunt încă viu, după toate.

Plec neangajat, fără belciug la nas. Apartin lui

Dumnezeu, mie, familiei, Patriei, si nu Partidului acaparator si corupător de suflete.

Sunt o umbră, dar mă simt bine, sunt liber si - usor ca un fulg - zbor în viitor. Nu însă mânat de vânt, ci călăuzit de constiinta mea. Nu port în mine povara niciunei uri si nici a unui gând de răzbunare. Iert pe cei ce m-au lovit prin sentintele lor nedrepte si miselesti; iert apoi pe cei ce m-au lovit cu pedepsele lor nedrepte în temnită. Iert pe cei ce m-au lovit cu bratele si cu pumnii lor si cu picioarele.

Multumesc cu recunostintă celor ce, putini, în aceste împrejurări grele si opresive, au rămas drepti, cinstiti, neopresori si chiar binevoitori.

Cer binecuvântarea lui Dumnezeu pentru toti cei ce au fost cu mine si mai sunt vii, precum si pentru cei ce m-au păzit.

Rog pe bunul Dumnezeu să ierte păcatele tuturor celor ce au murit în timpul perioadei mele de pedeapsă, si după aceea, la Aiud, în lagăre, la canal si în alte locuri de suferintă si chin, din orice neam si de orice credintă ar fi fost ei.

Fie ca acesti morti să dea rod si să fie o temelie tare pentru o Românie de mâine, curată si sfântă, o jertfă bine primită de Dumnezeu pentru

învierea din morti a neamului meu românesc!

CUPRINS

Multumesc cu recunostintă celor ce , putini, în aceste împrejurări grele si opresive au rămas drepti, cinstiti, neopresori si chiar binevoitori.

Cer binecuvântarea lui Dumnezeu pentru toti cei ce au fost cu mine si mai sunt vii, precum si pentru cei ce m-au păzit.

Rog pe bunul Dumnezeu să ierte păcatele tuturor ce au murit în timpul perioadei mele de pedeapsă si după aceea la Aiud, în lagăre, la canal si în alte locuri de suferintă si chin, din orice neam si de orice credintă ar fi fost ei.

Fie ca acesti morti să dea rod si să fie o temelie tare pentru o Românie de mâine, curată si sfântă, o jertfă bine primită de Dumnezeu pentru învierea din morti a neamului meu românesc!

VOLUMUL II

Plecarea acasă

Iată-l acum pe avocatul N. din Sibiu, detinut de 7 ani, fostul sef economic al raionului Sibiu – tovarăsul cu care voi pleca! E cu un an mai mare ca mine. Îl asteaptă la Sibiu o sotie iubită, cu o fetită încă elevă, rod întârziat al dragostei sale, într-o casă frumoasă, cu grădină de trandafiri.

Iată-l si pe distinsul preot Ioan Florea, din Pianul de Jos judetul Alba, prietenul meu, venit a doua oară în detentie. Om înnobilat în temnită, blând si luminat, rezervat si tăcut, chibzuit si echilibrat cu un mare talent muzical. Dirijor de cor, compozitor de talent. Slujitor sfânt de o aleasă manieră, rar întâlnită, înzestrat si cu o voce minunată.

Împreună, noi trei, am iesit din temnită în seara zilei de *28 iulie 1964*. Am mers direct la tren. Auzisem că un detinut, în gară, luând o cinzeacă de rachiu, în halul de slăbire în care era – a murit îndată din pricina acestei imprudente. Un codru de pâine vom fi avut la noi.

În tren spre Teius, nod de cale ferată, unde trebuia să întrerupem si să luăm trenul spre Sibiu. Slăbiti, tunsi si cu hainele ponosite repede am fost descoperiti că suntem fosti detinuti. Multi ne priveau cu bunăvointă, iar unii cu rezervă.

În Sibiu ne-am îmbrătisat si ne-am despărtit, după ce ne-am dat adresele. Părintele Florea avea sotia în oras, învătătoare si o fată, iesită de curând profesoară.

Eu m-am dus la verisoarele mele de gradul doi, surorile Ana Lungu, învătătoare, fostă colegă a mea de Şcoala Normală si Mărioara, măritată cu Nicolae Dumitreasa fost secretar al Postei Sibiu. M-au primit cu multă bucurie, uimindu-se de starea de slăbiciune în care mă găseam. M-au ospătat cu mulă dragoste. În timp ce mâncam, Mărioara nu se putea opri din plâns pentru halul în care mă găseam. De altfel toti erau înduiosati. Ei îi scrisesem o seamă de scrisori de mângâiere si încurajare, pin 1933-1934, când nu se putea consola fiind distrusă de pierderea iubitului ei prieten, profesorul de muzică Petru Severin care după opt ani de dragoste, vise si speranta, se căsători cu o olteancă. Scrisorile le citea plângând într-un grup de 5-6 prietene. Ele au remontat-o

căci, în starea de depresiune în care era, hotărâse să nu se mai mărite si a respins câteva cereri de căsătorie ce i s-au făcut de persoane alese, care o pretuiau pentru frumusetea ei si mai ales pentru caracterul ei frumos. Târziu, după mari străduinte, a consimtit să se mărite cu Nicolae Dumitreasa ce se îndrăgostise tare de ea, îi îngăduise la început să o vadă numai o dată pe zi.

Ei mi-au dat o cămasă si o haină ca lumea, cu care m-am îmbrăcat imediat.

Apoi m-am dus la Răsinari la verisoara mea primară Maria Sădeanu. Ea cu sotul ei Ian si cu cele două fiice si cu cei doi fii m-au primit ca pe un frate. Au fost bucurie si lacrimi de bucurie. Cu adevărat păream un frate mult iubit de ei.

Vederea satului meu natal mi-a produs o bucurie imensă. Se întinsese cu zeci de case noi, atât spre Sibiu cât si spre Poplaca.

O uimire deosebită mi-a produs-o faptul că toti oamenii se prezentau cu numele răsturnate: nu mai erau Ion Bădilă, Nicolae Giurcă, Ion Treistaru, cum îi lăsasem ci Badilă Ion, Giurcoi Nicolae, etc., în formă maghiară. I-am întrebat: când v-ati schimbat numele? Păreau a nu fi constienti de această răsturnare.

Repede mi-am dat seama cu câtă perfidie au lucrat ungurii la această transformare. Şi cât de inconstienti au fost românii că au putut ajunge aici. Mi-am dat seama că trebuie să ne întoarce imediat unde am fost înainte de această afurisită perioadă de timp. Am luat hotărârea să actionez imediat în acest sens.

O senzatie nouă fermecătoare aveam la schimbările de peisagii ce-mi treceau prin fata ochilor. Culorile vitrinelor din Sibiu, cu obiectele din ele, mă încântau. Totul mi se părea minunat si fantastic.

În ce priveste bucuria eliberării a fost simtită la o scară redusă. Vena prea târziu. Eram prea dărâmat. Starea mea era ca a unei fete plină de iubire care a asteptat cu sufletul înflăcărat, plină de vise si proiecte pe Făt-Frumosul ei adorat plecat departe. Dar care, venind prea târziu, a găsit-o frântă si obosită de asteptare. Mă bucuram totusi si speram că voi putea face ceva încă folositor mie si altora. Conditiile de la noi în acel moment nu permiteau o bucurie exaltată. Tot comunism, tot Securitate, tot consilieri rusi.

Îmbiat de rude cu mâncăruri alese ca să mă hrănesc pentru refacere, le-am respins, spre

regretul lor. În primele zile am refuzat orice păhărel de vin si de tuică. Trebuia să revin la un regim alimentar normal printr-o cumpătare prelungită, printr-o evitare a mâncărurilor bogate, preferând laptele, ouăle, brânzeturile, verdeturile si fructele. Dar si acestea nu până la săturare. Astfel mi-am salvat sănătatea. Abia în al doilea an de la eliberare am ajuns să consum, când se ivea ocazia, două păhare de vin într-o zi. Înainte serveam un singur pahar. Cei ce au acceptat mâncărurile alese, grăsimile, dulciurile, băuturile la îndemnurile binevoitoare ale familiei, care nu stiau că la face rău, după regimul de temnită, si-au distrus repede ficatul si stomacul si au deschis drumul unei morti grăbite. Organismul detinutului cu ani multi de temnită s-a statuat într-o formă de alimentare sărăcită, care a devenit ca o stare a lui normală. A iesi din ea grăbit înseamnă a răsturna echilibrul organic si a-l da peste cap. De aici necesitatea cumpătării, acest lucru fiind valabil nu numai pentru oameni, ci si pentru animale. Dând, bunăoară, carne unui câine înfometat timp de 6-7 zile, l-ai omorî imediat. Organismele animalelor au mari asemănări cu cele ale oamenilor.

Întâlnirea cu familia si cu prietenii

Înstiintati de venirea mea, fratii mei Dan cu sotia Opreana si Bucur au alergat de la Drăgăsani în a 4-a zi de la sosire să mă vadă. Tocmai atunci a sosit si fiica mea Mariana. Silvia, fosta mea sotie, măritată acum cu un învătător, director în 1951, după ce a dedus că sunt mort prin faptul că în noiembrie 1949 a primit hainele mele civile acasă, iar la întrebarea făcută penitenciarului Aiud, unde sunt îngropat, nu a primit răspuns. Cu doi ani înainte de eliberarea mea a aflat că nu sunt mort si a fugit de la bărbat si trăiau singure în satul Hârja-Bacău. Ea aflase că se întorc acasă detinutii politici si a trimis-o pe Mariana să vadă dacă nu cumva m-am întors si eu.

A fost o întâlnire emotionantă, si pentru că nu ne văzusem de atâtia ani si pentru halul în care mă găseam: eram urât foc, oribil, palid pământiu, numai pielea pe os, cei mai multi dinti căzuti, părul rărit si sur, ochii în fundul capului. Aveam 59 de ani.

Dar si ei nu mai erau aceiasi. Dan pierduse restaurantul din Drăgăsani, precum si depozitul de vinuri din Râmnicu-Vâlcea, le luase pe toate

partidul atotputernic si spoliator. Refuzând să conducă mai departe ca angajat restaurantul, a lucrat ca încărcător si descărcător de vagoane si – sărac avea acum o pensie de 600 de lei.

Lui Bucur i s-a luat magazinul universal si acceptând să-l conducă mai departe ca angajat a intrat în temnită pentru „neglijentă” si a răbdat de foame si el un an si mai bine. Acum era salahor cu ziua unde se găsea.

Mariana, lăsată pruncă de un an si ceva, era acum o studentă frumoasă, anul doi. Cinci ani nu putuse intra la Universitate fiindcă „n-avea origine sănătoasă”. Era o studentă strălucită si intrase la Farmacie, întâia dintre 600 de candidati. Am luat o masă comună cu *Sădenii laolaltă* – verii mei, în răsinari, veselă, dar si cu lacrimi.

Am plecat apoi în Sibiu si fratele meu Dan m-a îmbrăcat din cap până-n picioare: ghete, pălărie, un costum frumos de haine. Eram altul. Mi-a spus că doctorita X din Drăgăsani, văduvă prin deces, bogată, pe care o jucam la petreceri când era elevă, iar eu profesor, mă asteaptă să ne căsătorim. Are casă, e bogată. „Nu mai dacă vine schilav nu mă mărit cu el, încolo, cum îl stiu, mi-e

de ajuns”, ar fi spus ea.

Mariana mi-a adus o scrisoare de la mama ei, scrisă în frantuzeste, în care spunea că între noi „nu s-a schimbat nimic”. Mariana mi-a dat toate relatiile despre ea. Îsi-aminteste cu drag de trecut si dorea „refacerea” familiei. Mariana grăbindu-se să plece a doua zi, i-am oferit 100 lei, dar ea i-a respins cu hotărâre. Cum îi putea lua când eram atât de sărac? Dar eu, pe când era afară, am umblat la hainele ei si i-am pus discret în carnetul ei de studentă, suta de lei.

Mariana, la întâlnirea cu mine a fost foarte rezervată, mai târziu am aflat de la o doamnă profesoară evreică prietenă cu Mariana i-a spus: N-o s-o las pe mama să se recăsătorească cu tata, ca să nu mai sufere. A pătimit destul. Şi dacă el va fi iar prigonit, mama va suferi din nou. Această doamnă a linistit-o, i-a arătat că timpurile s-au mai schimbat si nu mai e cazul să aibă astfel de temeri. După aceasta ea a devenit cel mai bun avocat al recăsătoririi noastre.

După întâlnirea cu mine, Mariana i-a spus mamei sale: Vai, mamă, nu credeam că am un tată atât de urât! Slăbiciunea mea de atunci m-arăta atât de urât. De altfel ea semăna cu mine si nu era considerată o fată urâtă, ci dimpotrivă.

Ştiam că sotia mea e măritată. Dinainte de a

pleca din Aiud, cu privire la ea aveam trei ipoteze asupra modului cum voi proceda.

Întâia: Mă voi interesa dacă e fericită în noua ei căsătorie. Dacă e fericită nu mă voi arăta ei nicidecum, ca să nu-i tulbur linistea, împrospătându-i clipele noastre frumoase petrecute împreună.

A doua ipoteză: nu va fi fericită. Dacă va spune: Am trăit 12 ani cu noul meu sot; nu-l voi părăsi. Eu voi spune: Bine, perfect! Rămâi cu dânsul. Asa e si frumos si moral.

A treia ipoteză: Dacă va spune: Nu sunt fericită si m-am măritat cu el numai stiindu-te mort. Am căutat împreună fericirea; toate cele ce s-au întâmplat cu tine au întrerupt firul fericirii noastre; e cazul să ne adunăm din nou, să legăm firul întrerupt. Atunci eu voi spune: Sunt fericit că nu mai uitat. Îti multumesc. Refacem imediat căsătoria noastră.

Silvia a fugit repede la Sibiu să se întâlnească cu mine după ce Mariana i-a dus primele vesti despre mine.

Întâlnirea a fost un prilej de mare bucurie pentru amândoi. În taină am hotărât toate si am pus la cale recăsătorirea noastră îndată ce se va

putea. Căci trebuia mai întâi să divorteze. Apoi a plecat la postul ei, căci era încă în serviciu ca învătătoare.

*

* *

Pentru că eram prea slăbiti si atrăgeam prea mult atentia oamenilor asupra noastră, autoritătile din Sibiu au hotărât internarea noastră în spitalul judetean pe timp de două săptămâni spre a ne mai întrema.

Toti doctorii s-au purtat foarte frumos, cu multă bunăvointă. Ne-au vizitat si ne-au dat cu inimă largă ajutorul lor. Ne-au dat unele întăritoare: injectii si pilule. Toti trei, cei plecati odată din Aiud, ne întâlneam zilnic si discutam despre perspectivele ce ni se deschid. Ele nu erau încă roze. Speram în îmbunătătiri viitoare.

Aurel Cioran, fratele filozofului Emil Cioran, iesise deja din temnită si m-a vizitat la spital. Tot asa si fostul meu coleg de studii de la Cernăuti, Tudor Simion, acum protopop la Sibiu, a aflat prin doctori de mine si m-a vizitat la spital.

M-am asezat apoi la Răsinari la verii mei

(casa părintească o vânduse fratele meu Dan) si trăiam la ei ca si când am fi fost frati. Îi mai ajutam si eu la munci usoare. Le multumesc din inimă pentru dragostea si bunătatea lor.

Întâlnirea cu preotii din sat, cu învătătorii si cu alti intelectuali răsinăreni, a fost prilejul unor plăcute aduceri aminte din trecut.

O atmosferă apăsătoare părea că se asezase peste satul meu curat, vesel, deschis bucuriilor simple altădată. Oamenii erau mai tăcuti, mai neîncrezători unii în altii. Ţiganii de la „corturi” se înmultiseră si unii năvăliseră în sat; de asemenea si unii străini. Satul nu mai prezenta aspectul neaos românesc. Moravurile se stricaseră în mare parte. Nivelul era scăzut, desi casele erau mai bine înzestrate: cu radio, televizoare, lanterne, etc., cu becuri electrice chiar si în grajdurile de vite.

Surpriza mea a fost mare când Leontina Tipurită, fosta fiică a doctorului Ioan Bucur, ce crescuse cinci copii în sat la noi, toti admirabili si distinsi din care patru cu studii universitare, cu care am copilărit si am petrecut anii tineretii în dulci, simple si suave bucurii, mi-a spus „Bine c-ai venit! Am să-ti spun multe lucruri. Aici nu am

încredere în nimeni, decât în tine” (fratii ei nu erau în Răsinari). Sotul ei, absolvent al Academiei comerciale, mosier în Dobrogea, pierduse tot, suferise destul si acum era mult îmbătrânit. Trăiau în Răsinari. Dânsa, din pricina zbuciumului prin care i-a fost dat să treacă în „anii revolutiei” era acum bolnavă de cancer. Mi-a povestit necazurile si greutătile lor, multe si mari, neasteptate si coplesitoare. Frumoasa Leontina „cu sufletul curat ca un crin”, cu o inimă de aur, cu o fermecătoare gratie, era acum dărâmată si obosită. Nu blestema, dar nemultumirea ei fată de partid era mare si adâncă. Izbucni cu întrebarea:

– Ce crezi tu? Mai scăpăm noi de ei? Mai e vreo sperantă? Parcă ne-o uitat si bunul Dumnezeu.

I-am răspuns:

– Dumnezeu, care voieste binele si progresul moral, social si spiritual al lumii nu a voit comunismul, care e materialist si ateu, dar i-a permis totusi să se aseze si la noi precum si în alte locuri. Ratiunile lui Dumnezeu nu ne sunt cunoscute nouă oamenilor. Dar se pare că răul se asezase puternic în multe părti; progresul era întârziat; nedreptăti si fărădelegi erau în lume. Şi

atunci Dumnezeu a dat drumul răului, comunismului, ca să zguduie lumea si să deschidă drumul unor reforme sociale pe tot globul.

În vointa lui Dumnezeu vedem două aspecte:

1. ceea ce doreste Dumnezeu: binele, adevărul, dreptatea si toate cel legate de acestea;
2. ceea ce Dumnezeu îngăduie a se petrece în lume: răul în variatele lui înfătisări. Căci nimic nu se petrece în lume fără voia lui Dumnezeu. În cazul actual, Dumnezeu n-a voit comunismul cu marile lui fărădelegi si răzbunări, dar i-a permis desfăsurarea ca o necesitate spre a deschide drumul progresului. Dacă oamenii n-au vrut să deschidă drumul progresului prin Bine – Dumnezeu a dat drumul răului, ca prin el să deschidă căile progresului. Astfel răul în mâna lui Dumnezeu a devenit un agent al binelui, un agent al progresului. Au început cu formidabilele răsturnări, ucideri, distrugeri, cu tot noianul de fărădelegi comuniste cunoscute. Au răsturnat lumea cu susu-n jos: valorile au ajuns dedesubt si pleava a ajuns deasupra.

> Brutalitatea cu care au început a înspăimântat lumea. S-a introdus teroarea. Bunăoară Gheorghe Dimitrof al Bulgariei, comunist de cea mai mare clasă, a ucis în Bulgaria 60.000 de intelectual, ca să sperie si să asigure aplicarea programului comunist.

Dar care a fost urmarea? Occidentul a luat imediat măsuri de apărare ca să nu se întindă si în el comunismul. A apărut *Planul Marshal* de stăvilire a comunismului, de ajutor pentru Satele vestice europene. Statele capitaliste au căutat să vadă care au fost cauzele ivirii comunismului si descoperind nedreptăti sociale, au început rectificări si îmbunătătiri la ei acasă.

Truman, bunăoară, presedintele Americii, n-a mai lăsat muncitorul la cheremul proprietarului de fabrică, ci a făcut *contractul garantat de stat* dintre patron si muncitor. Patronul s-a înteles cu muncitorul că lucrează cu salariul cutare pe un an de zile. Atunci el nu putea face grevă în acest timp; dar nici patronul nu putea ridica pretul mărfii în acest timp – lucru ce l-ar fi păgubit pe muncitor. În anul următor se reînnoia contractul după conditiile unei eventuale modificări a

preturilor pietei. Acesta este contractul garantat de stat. Şi alte îmbunătătiri s-au făcut, ca să satisfacă cât de cât ideea de dreptate.

Dar si comunistii, cu un dinamism formidabil, ca să-si justifice existenta, au început dărâmări si constructii de tot felul: fabrici, termocentrale, drumuri asfaltate, plantatii pe suprafete de mii de hectare, de pomi etc. iată deci cum, prin rău, drumul progresului s-a deschis.

Dumnezeu nu poate lăsa lumea la dispozitia unor oameni nedrepti, feroci ca niste barbari si fiare si care mai sunt si dusmani ai Săi. El e stăpânul lumii si nu poate lăsa în mâinile celor răi multă vreme lumea.

Dacă examinăm bine lucrurile vedem că împrejurările i-au adus putere; nu forta lor sau meritele lor. Căci nu se dovediseră prin nimic bun, mai ales la noi. Ei erau ca inexistenti. *O conjunctură favorabilă, care s-a ivit în anul 1944 i-a adus la putere si altă conjunctură nefavorabilă, care se va ivi neapărat*, si acesta e în mersul lucrurilor, *îi va doborî de la putere*. Ei vorbesc de o eră comunistă, dar această „eră” va fi numai o perioadă nefericită de câtiva zeci de ani. Asta-i tot, Leontina. Dumnezeu ne-a dat nouă prin

comunism, după toate câte am trăit si trăim, o apăsare mai mare decât a altora. Nu stim de ce. Se spune că pe cine-l iubeste Dumnezeul îl si încearcă. Poate că Dumnezeu a voit să încerce credinta noastră: dacă vom răbda până la sfârsit sau dacă ne vom lepăda de El. Şi românii au dat dovadă de o mare răbdare si rezistentă. Modul cum au trăit unii în temnită si apoi cum au acceptat moartea fără să se vândă, fără trădare, ci senin si fericiti, va schimba calendarul crestin. Noi sfinti vor fi introdusi în el. Vor fi sfintii români, martirii veacului XX si poate si ai altor natii care au suferit asuprirea comunistă.

Dar la cele spuse de Leontina am reflectat: cât de mult a decăzut societatea sub comunisti! Cât de mult si-au pierdut oamenii încrederea unii în altii! Fără Dumnezeu nu poate omul să nu cadă.

Mântuitorul ne-a avertizat: „Eu sunt vita, voi mlăditele. Precum mlădita nu poate să aducă roadă de la sine dacă nu rămâne în vită, tot asa nici voi de nu veti rămâne în Mine. Rămâneti în Mine si Eu în voi, căci fără Mine nu puteti face nimic.” (Ev. Ioan XV, 4-5) Nici un cuvânt din cuvintele Domnului nu s-a dezmintit până acum.

Trecând pe la Consistor, tocmai atunci

consilierii mitropolitani în frunte cu Traian Belascu, vicar administrativ, ieseau dintr-o sedintă. Mitropolitul, distinsul si omul de omenie Nicolae Colan, era bolnav si nu a prezidat Înalt Prea Sfintia Sa. Cu doi mă cunoscusem dinainte si eram apropiati. Ei m-au îmbrătisat. Iar Belascu a intervenit cu expresia: „Iată omul care m-a ajutat pe mine la Aiud!” Într-adevăr, trecuse si el prin Aiud, după alegerile din 19 noiembrie 1946, în care a luptat pentru izbânda national-tărănistilor, vină pentru care împreună cu altii a fost adus în 1947 la Aiud, de unde, ca protopop, a fost captat să organizeze trecerea greco-catolicilor ardeleni la Biserica Ortodoxă. Acest lucru s-a făcut în octombrie 1948, cu el în frunte, urmat de 406 preoti greco-catolici.

Profesorul de teologie monahul, acum arhimandrit, Nicolae Mladin, fost prieten a dorit să stăm de vorbă. M-am bucurat. Fusese un om foarte bine înzestrat: cultură frumoasă, trăire curată, condei inspirat. Promitea mult.

Mare deceptie! Am găsit acum un om fricos, grijuliu, încântat de „marile” realizări al regimului, fără curaj, fără spirit de luptă, o festilă ce mai fumega încă, gata să se stingă. Nimic din

marea flacără ce ardea altădată în el. Se prăbusise. Regreta că Episcopul Valerian Trifa din USA, la care a fost trimis nu l-a înteles si n-a acceptat să intre sub cupola Patriarhiei noastre de la Bucuresti, ci a preferat să rămână independent, ca să nu comande partidul comunist si în Biserica română din America, cum comanda în cea din România.

El n-a înteles că episcopul V. Trifa i-a dat singurul răspuns just ce i-l putea da: Nu!

De aceea, la moartea omului de caracter, marelui român si bunul slujitor al Domnului, Mitropolitul Ardealului Nicolae Colan, când se căuta un nou mitropolit, si am fost întrebat: cine cred că ar putea veni în locul lui? Eu am spus: Mladin. Căci a făcut destule concesii si e dominat de o frică funciară parcă, va fi usor de manevrat si va putea corespunde deplin asteptărilor partidului. E „copt" pentru a fi ales mitropolit sub comunisti.

Noroc că ceilalti pe care i-am reîntâlnit au rămas întregi, cu un suflu crestin viu si chiar înfocat lucrând frumos pe ogorul sfânt al Domnului, deplin fideli misiunii lor de îndrumători crestini sub un regim asupritor.

Întru-un birou al Consistorului am dat de fosta domnisoară Gica Cioran, sora lui Emil si Aurel, căsătorită la Arad cu un judecător si acum mutati la Sibiu. Ah! sărmana! Gustase si ea din pâinea temnitei 10 ani. Era mult slăbită, numai oasele pe ea. Mi-a cerut să o astept la terminarea serviciului, ora două p.m.

La iesire mi-a sărit în brate si m-a sărutat (căci fusesem prieteni si o jucasem destul la horă) si mi-a spus: „i-ai văzut în birouri (pe consilieri). În nici unul n-am încredere decât în tine. Vino să ne spovedesti pe mama si pe mine. Iei masa cu noi”. Ceea ce am si făcut.

Mirarea a fost: cum de a ajuns să piardă încrederea în oameni? Acolo erau unii admirabili si de mare încredere, cinste si seriozitate. Păcat! Le pierduse încrederea. Asta-i una din marile greseli ale comunistilor, că au semănat neîncrederea în oameni si cu ea au adus suspiciunea, nelinistea, fuga păcii, tristetea. De aceea comunistii pot fi numiti groparii popoarelor. Căci dispărând pacea, încrederea, bucuria, popoarele lunecă lent pe drumul mortii.

Cu distinsa domnisoară Minerva Doncăsiu, rămasă nemăritată, acum doctorită în Bucuresti,

de o frumoasă reputatie profesională si de altfel, lucrând la Institutul Parhon, m-am întâlni întâmplător în tramvaiul de Sibiu-Răsinari. Nu era singură, era cu domnisoara Parhon si veneau la Răsinari. Eram foarte stingherit în halul de slăbiciune în care mă găseam; am fost rezervat. M-am jenat să o îmbrătisez, ca să nu o compromit fată de prietena ei. Ea era prietenoasă, deschisă si părea a nu tine seama de felul cum mă găseam si, desigur, a trebuit să o socheze putin gresita mea atitudinea si manifestarea mea. Căci imediat după aceea mi-am dat seama cât de gresită a fost atitudinea mea fată de ea. Dar eleganta ei si a prietenei mă complexase si nu stiam cum să fiu mai retinut, ca să nu-i micsorez prestigiul în fata prietenei sale, manifestând o îndrăzneală ce ar fi fost cu totul firească, tinând cont de trecutul nostru, dar pe care n-am avut curajul să o am ca si altă dată când, după unele întâmplări dintre noi, ea s-a arătat de-o noblete, măretie si o superioritate cum rar de tot întâlnesti la o femeie, si acum s-a arătat cu mult mai presus de mine în atitudinea ei. Nu cred că a înteles atitudinea mea, iar eu nu-i puteam spune că în inimă aveam o stimă considerabilă pentru ea si o admiratie

nemărginită pentru caracterul ei frumos si nespus de nobil. În această privintă nu cunosc o femeie care să o fi întrecut. Într-atât era mai presus de reactiile obisnuite ale femeilor, chiar si a celor superioare.

Cred că întâlnirea noastră a fost pentru ea o deceptie, iar pentru mine un mare regret, că am fost atât de prost si n-am găsit în mine forta morală să mă ridic deasupra stării mele fizice atât de slabe si să las loc deschis „iesirilor” interioare. Ea n-a putut întelege ce e în inima mea fiind derutată de atitudinea mea neghioabă. Nu merita aceasta. Lipsa curajului devine si în acest caz o greseală aproape de neiertat.

M-am convins că în lupta vietii, curajul e o armă puternică, o fortă mare, o virtute deosebită. Cu această fortă biruim în viată iar cei ce n-o au sunt niste învinsi. Nu în zadar ne îndeamnă Domnul Hristos: „În lume necazuri veti avea. Ci îndrăzniti: Eu am biruit lumea”.

Crestinismul nu e religia slăbănogilor, a lasilor, ci a luptătorilor, a eroilor, a „nebunilor” ce se aruncă în luptă spre a salva, a celor viteji ce stiu să moară stând drepti si nu într-o atitudine statică, ci în una dinamică, creatoare. Forta

morală aprinde, sustine si mântuieste, căci te împinge la o dăruire fără conditii, gratuită si nobilă. Domnul a spus-o de multe ori: lasii si cei prea grijulii de viata lor nu se mântuiesc. De aceea trebuie să avem atitudinea cavalerului plin de onoare si de demnitate gata să se arunce în luptă si să moară cu avânt, entuziast si senin, pentru cauza dreaptă a omului, a neamului sau a lui Dumnezeu.

Alte întâlniri acasă

Când nu te-ai asteptat si n-ai avut vreo relatie anterioară si apare cineva si te înconjoară cu o simpatie fierbinte, cu grijă, cu o atentie deosebită de a-ti veni în ajutor imediat, discret si total dezinteresat, slăvesti pe Dumnezeu si spui apoi: „Mai sunt oameni de inimă!”

Din 200 de familii din Răsinari, Ana Marcu, femeie fără studii, cea care îngrijea casa părintească din Răsinari a marelui poet O. Goga, a fost fiinta minunată care s-a ridicat la cel mai mare nivel. Nu neamurile, afară de sădeni, nu intelectualii din sat, nu cei bogati, ci ea, săracă, o plăpumăreasă, mi-a sărit imediat în ajutor cu o

plapumă. Dar nu darul, ci dragostea cu care era oferită m-au cucerit, smerenia atitudinii, bunătatea inimii – toate m-au miscat adânc. Şi apoi tot timpul în continuare m-a apropiat si m-a căutat cu aceeasi bunăvointă mereu proaspătă si reînnoită. Fratele ei Mircea, reprezentantul nostru în Kuweit, necunoscut mie, mi-a acordat imediat atentie, bunăvointă si prietenie. Din convorbiri am înteles ce preocupări înalte avea acest om si ce suflet ales era. Slujea regimul, dar era mai presus de el. Şi fratele lui Virgil Ihora, colonel de aviatie, era de aceeasi stofă mare.

Iată-l pe Savu Pitaru, învătător, legionar ce s-a lepădat de Legiune si a căzut în cursele diavolului, urcând pe drumul răului, colaborând la începutul guvernării comuniste cu comunistii sibieni, era acum profesor de matematică. Era bolnav si trist. Iată-l si pe State Petcu, învătător legionar, prieten vechi – si el acum profesor de matematică. Stă drept si dorul cunoasterii nu l-a părăsit. E interesat de orice se întâmplă, de orice idee nouă, de orice ar putea întări spiritul de luptă si întărirea poporului român. Iată-l pe Stan Severin, modest si la locul lui, învătător, conducând împreună cu profesorul Iliut frumosul

cor din Răsinari.

Iată pe Florin Bucur, fost avocat în Prahova, acum inspector la Banca Natională, sucursala Sibiu, cu care am petrecut frumoase clipe în anii nostri tineri. Cu el si cu fratele lui, Viorel, acum doctor de mare valoare, subdirector la Ascar-Bucuresti, am dat concerte pe muzică de coarde, el cânta la violoncel, Viorel la vioară I-a cu profesorul Petru Severin, eu cu Florica (Rica), sora lor, distinsă si adorabilă, la vioara a II-a, cu Şerbănel Lungu si Vidrighin la flaut, cu Ilie Cruciat si Bucur Hurdubelea la contrabas (gurdună), cu Maniu Bratu la vioara III-a.

Cu Florin, cu Viorel, cu P. Severin ne strecuram seara, pe înnoptate, discret, sub fereastra unor domnisoare, consătene, care mâine aveau ziua onomastică si intonam serenada, frumos si lin, câteva cântece. Ele, bucuroase, se plecau la fereastră si aprindeau câte un chibrit sau becul electric – semn că au primit serenada. Iar a doua zi prezentam felicitările acasă.

Cu acestia si cu alti consăteni dragi, pregăteam pentru popor piese de teatru, petreceri „familiare”, excursii la Păltinis sau „la Colibi” pe Râul Caselor, plăcute plimbări prin sat. Amintiri

neuitate ...

Iată si pe colegul meu de clasă Aleman Mutiu, om minunat, grefier, suflet ales si nobil, acum foarte bolnav. Pe Coman Achim, vecinul meu care, îndrăgostit de sah, juca ca student sah cu mine, în curte sau în podul surii, acum arhitect de frumoasă reputatie în Bucuresti.

Iată si pe blândul si alesul suflet Cornel Mitrea, fost director la Banca Natională Târgu-Mures. Acum subdirector la Banca Albina Sibiu. Admirabil suflet.

Iată, în sfârsit, pe Cornel Lubinschi Dragoman, profesor talentat, cu preocupări literare care, în stil popular a făcut piesa „Nunta Ciobănească” si o altă piesă, compusă cu acelasi talent, cu personagii vii din satul nostru. El a reusit să prindă specificul răsinărean cu multă plasticitate. A mai făcut frumoase cercetări privitoare la satul nostru si la întâmplări mai importante din trecutul lui. El e omul primitor la care intelectualii răsinăreni din alte părti ale tării veniti acasă, se opresc să afle noutătile si ultimele întâmplări din Rătinari. Acum e functionar la „Astra”, societatea literară întemeiată în timpul lui A. Şaguna 1861. E argint viu, mereu în

căutarea unor necesităti ce apar la Răsinari si cer cuvânt. El intervine apoi pentru rezolvarea lor. Dorind o dezvoltare sănătoasă a satului nostru, o atmosferă normală si natională, el e „jandarmul” care supraveghează, vede „buba” si intervine pentru a înlătura răul.

Iată-l si pe marele doctor veterinar Iacob Ciucean neîntrecut în meseria lui si poate fără egal în tară, om nefalsificat, natural si cu sufletul limpede ca un izvor de munte, este răsinăreanul autentic, căsătorit cu o săsoaică, admirabilă doamnă, si întâlnirea cu el este o întoarcere la atmosfera pură a satului din trecut: o plăcere si mai mult; o desfătare.

Nu pot uita pe doamna Barcianu, boieroaică din Vechiul Regat, cu totul destinsă, din familia Greceanu, care a intrat în vestita familie ardeleană a Barcenilor. Barcenii au dat frumoase si alese figuri de bărbati, distinsi în lupta pe teren national si cultural, între care Daniel Barcianu, profesor de teologie la Sibiu si memorandist. M-am dus la invitatie să o văd în „Copăcele”, în frumoasa casă a Barcenilor. M-a surprins foarte plăcut aleasa ei tinută. Avea acolo în casă portrete în ulei din veacul al XIX-lea cu membrii familiei.

Priceperea ei în artă m-a surprins. Trebuie să te stilezi prin secole ca să ajungi la această distinctie a doamnei Barcianu. O boieroaică autentică iar nu o parvenită, o fiintă stilată, cu o noblete si măretie în atitudini ce impun. O plăcere să o întâlnesti. Am revăzut-o de mai multe ori. Aceeasi impresie profundă. Primăvara, plimbându-mă prin marea ei grădină cu pomi înfloriti, cu petalele lor albe, ale prunilor, caisilor, ciresilor si cele alb-roz ale merilor, aveam impresie că mă aflu în grădina Raiului. O astfel de simtire de puritate, frumusete si grandoare primeam atunci.

Doamna Tvic, notărita, a tinut să mă vadă. Femeie energică, activă, cu spirit negustoresc, avea patru copii, doi băieti si doi fete. Pe fiii ei i-am meditat pe când erau în clasele VI-VIII de liceu. Eram cunoscuti bine deci. Se vede că prezentam curiozitate pentru dânsa. Atâtia ani de puscărie pentru un om cunoscut de „cumsecade" stârnea un deosebit interes. M-am dus la dânsa. S-a mirat de slăbiciunea mea, m-a găsit altfel „bine!"

Când Dostoievski după cinci ani de temnită si cinci ani de deportare în Siberia s-a întors la Moscova a fost o uimire. Prietenii îl admirau: S-a

întors mai „tare” decât a intrat – îsi spuneau. În cinci ani de temnită el a citit numai Biblia – singura carte ce i s-a îngăduit, iar în ceilalti cinci ani de condamnare prin deportare în Siberia, i s-au permis si alte cărti, dar trăia într-o mare izolare. Prilej de meditatie si rugăciune. De aici „tăria” lui.

Dacă toti cei ce mă întâlneau erau mirati de marea mea slăbiciune fizică, nu le venea să creadă cum se poate să fiu psihic încă „bine”. Secretul? Mila Domnului, ajutorul prea sfânt. Rugăciunea care a adus linistea interioară si echilibrul psihic. Lăsat în voia Domnului tot ce mi se întâmpla era primit în liniste, fără zguduiri, ca ceva ce în împrejurările date asa trebuia să fie.

Niste rudenii din America, venite să vadă satul nostru, iubitul Răsinari, au fost cu totul surprinse când m-au văzut că, după atâtia ani de temnită, slăbit de tot, pot să râd cu atâta poftă la unele discutii ce le purtam cu ei. Am înteles că acolo în America un procent din populatie de peste 20% sunt bolnavi de nervi.

Relatia cu cei trei preoti ai satului nostru, dintre care doi cunoscuti dinainte, a fost rezervată, fără entuziasm, mai mult ca un raport

pur conventional. Murise distinsul preot Maniu Lungu, liturgisitor desăvârsit, precum si preotul Emilian Dancăsiu, mai putin teolog dar om de inimă, cald, primitor, bun gospodar al casei, cu o sotie de o rară omenie, neîntrecută gospodină, discretă, în casa căreia străinii, în treacăt prin sat pentru vizite, nu puteau pleca fără a fi invitati la o aleasă masă, pregătită de mâinile ei măiestre. Acum conducea parohia preotul Ioan Brote, fiu al satului, inteligent, bine pregătit si bun vorbitor, dar plictisit de comunism, care-i făcuse si lui o arestare de câteva săptămâni. Nu mai avea fervoarea necesară unei lupte mai dârze pentru adevărurile eterne ale crestinismului. Cu o înclinare spre organizare si lucrurile materiale, el a obtinut de la Ion Gh. Maurer permisiunea de a se face tramvaiul Sibiu-Răsinari înfrângând opozitia prelungită a sasilor din Sibiu. Şi în mare măsură se datorează si dârzeniei lui faptul că Răsinariul nu a fost colectivizat. Mare avantaj.

Sfintirea – hirotonia mea întru preot

Acum după anii de temnită statul comunist a considerat că nu mai sunt demn de a fi profesor:

cum să dai tineretul pe mâinile unui astfel de „bandit”? Partidul, forta conducătoare în stat, el îndruma toate si avea cea mai mare grijă ca tinerii să primească o educatie comunistă.

Preot e altceva. Da, poate fi. Are pregătirea. Admitem, au zis. Deci urma să caut o parohie. Era greu să găsesti una la nivelul asteptat. Am găsit una mică si săracă: Spini, cu filia Şona. Ambele sub 280 de familii, pe Târnava Mică, la 8 km de Blaj, pe linia Blaj-Praid, fostă parohie greco-catolică.

Organele bisericesti din Sibiu se arătau cu multă bunăvointă si întelegere. Cu Mitropolitul Nicolae Colan, om de inimă si de frumoasă tinută, distins literat si patriot, n-am putut lua legătura, căci era bolnav.

Nu erau impedimente canonice pentru sfintire. Deci s-a hotărât în grabă hirotonia mea dintru diacon în preot, pentru a-mi asigura existenta. Prea Sfintitul Episcop-vicar Teodor Scorobet mi-a făcut hirotonirea, într-un cadru restrâns. Eram emotionat. Dumnezeu mă învrednicea să primesc acest mare har al preotiei. Nu murisem în grelele încercări prin care trecusem. Dumnezeu mă păstrase viu – si acum,

nerefăcut si slăbit, mă destina pastoratiei. Ah! Cât e de bun Dumnezeu, care trece peste slăbiciunile noastre si ne primeste în slujba Sa! Voi fi oare vrednic de această milă a Domnului?

Numirea mea era la 1 octombrie 1964.

Primirea la Spini foarte rezervată si cu oarecare neîncredere chiar. Le venea preot un fost puscărias – si atât de slăbit. Biserica era frumusică, casa parohială mare si frumoasă, cu o grădina cu pomi si loc de agricultură. M-am instalat imediat în ea. Oamenii erau harnici, muncitori si cinstiti, cu gospodării frumoase. Erau cu primul colectiv pe regiune. Foarte buni crescători de porci, înstăriti binisor, dar strânsi la pungă. Destul de credinciosi.

A doua zi la amiază a sosit o tânără gospodină cu prânzul: ciorbă de pasăre, pui fript.

- Ce e cu asta? am întrebat.
- V-am adus masa.
- Cum?
- E rândul meu, căci dăm masa cu rândul, asa i-am dat si părintelui care a plecat, căci nu avea sotia cu dânsul.
- Bine! am zis, îti multumesc. Sunteti foarte cumsecade. Vino si deseară cu cina. Dar de

mâine încolo să nu mai vină nimeni cu mâncare la mine. Eu de-acum încolo am leafă si vreau singur să-mi plătesc mâncarea. Am aranjat cu primul epitrop să-mi dea masa contra cost.

Culesul grădinii se făcuse si poporenii au păstrat si pentru mine cam trei saci de porumb în stiuleti. Fructe si zarzavat – nu.

A fost o bucurie mare când duminică la prima slujire am observat cu câtă pietate intrau în sfânta biserică poporenii mei: bărbatii mai ales în costume nationale, asezându-se în fată în biserică, iar femeile, mai ales, în rochii negre, cu cizme de piele în picioare si cu o seriozitate gravă în atitudinea lor, asezându-se în spatele bărbatilor.

Slujba am făcut-o cu avânt, dar si cu emotii. Era a doua slujbă a sfintei si dumnezeiestii liturghii de când am fost sfintit preot. Prima o făcusem la Răsinari, dar nu singur. Acum o făceam singur. Fusesem diacon si slujisem cel putin 50 de liturghii mai înainte de a fi arestat si închis. Dar acum mai uitasem după atâta întrerupere si trebuia să o reînvăt.

Predica a fost o chemare credintă si apropierea de Dumnezeu considerând-o singura

mare necesitate a clipei. Am căutat se le dau mângâiere si sperantă. O slujire sfântă aduce bucurie în inimi, încredere si pace. Participarea la ea e un popas binecuvântat cu urmări mari. Nu numai în ordinea spirituală si pentru mântuirea noastră, ci si în cea trupească: întrerupând zbuciumul zilnic si grijile instaurează în noi, măcar pentru câteva clipe, linistea , iar cu ea vine o destindere nervoasă si cu aceasta mentinerea sănătătii si chiar însănătosirea. Căci Sfânta Liturghie ne invită pe toti credinciosii ca „toată grija cea lumească să o lepădăm”, fiindcă la biserică stând noi „închipuim tainic pe heruvimi”, cei care slăvesc pururea pe Dumnezeu.

Întâlnirea la protopopiatul Târnăveni la sedinta pastorală, a fost plină de dragoste si entuziasm. Preotul Ioan Sămăghitan, licentiat, cel ce l-a ascuns un timp în casa lui pe poetul si profesorul Nichifor Crainic, lucru pentru care a primit trei ani de temnită, m-a asteptat la gară. El spusese colegilor că eu l-am salvat de la moarte în cursul temnitei si toti mă asteptau cu destulă curiozitate. De fapt lui Sămărghitan i-am dat un foarte mic ajutor care, real, nicidecum nu era o salvare cum i se părea lui.

Protopopul Marcovici mi-a făcut o prezentare plină de căldură si apoi m-a invitat la el la masă. Protopopeasa, o distinsă doamnă, mi-a spus:

- În trecut, un om după atâtea suferinte ca dumneavoastră era socotit la noi un martir si se bucura de multă cinstire; dar acum s-au răsturnat toate. Vă invit stăruitor ca ori de câte ori veniti la Târnăveni să poftiti la masă la noi, ca nu cumva mâncând prin restaurante să vă îmbolnăviti si să muriti după ce ati scăpat de la amar. Să stiti că gătesc bine, nu e asa, iubite sot? Se adresă ea, zâmbind, părintelui protopop, si sper să fiti multumit cu masa mea. Iar protopopul adăugă:
- Te rog si eu, părinte, să primesti propunerea sotiei si să vii la noi cu orice ocazie treci prin Târnăveni.

Protopopul, sub motivul instalării mele, mi-a făcut iarna o vizită să vadă cum sunt instalat. Eram singur, încă nu mă recăsătorisem. S-a mirat de câte lemne am băgat în soba de teracotă si nu se încălzea bine. Mi-a recomandat să o stric si să fac alta, ca să am căldură. A tinut un cuvânt oamenilor si, părându-i că nu au destulă grijă de

mine, m-a lăudat destul si le-a spus: „Aveti grijă de el, e la voi dar nu-i pentru voi. Cum îl veti griji asa îl veti avea”.

Dar unii erau deja prelucrati de Securitate ca să nu se apropie prea mult de mine. Şi nu cumva să-mi facă avantaje materiale. Asta tinea de spiritul Securitătii ca cei aflati în supravegherea lor să aibă cât mai slabe conditii de trai, ca să nu poată face deplasări si ca ei să-i poată mai bine tine sub observatie.

Făceam slujba pe rând: în Spini, parohia si în Şona, filia.

Şona era comuna, cu aproape 4/5 sasi si 1/5 români. Sasii aveau un mare pastor: Wilhelm Capesius. El era al 29-lea pastor din tată în fiu. Antihitlerist feroce. Căutat de hitleristi să fie ucis a fost ascuns mai multe luni la primarul român. Se bucura de un prestigiu enorm pentru capacitatea si pentru spiritul lui evanghelic.

I-am făcut imediat o vizită. S-a bucurat mult. Am schimbat laolaltă multe gânduri. Mi-a spus: Acum nu e timpul unei lupte deschise cu comunismul si luptăm prin dragoste si răbdare sustinând credinta. Hristos a răbdat, dascălul si Dumnezeul nostru, a răbdat până la moarte!

Trebuie să răbdăm si noi. El a iubit, trebuie să iubim si noi. „Asa a iubit Dumnezeu lumea, încât pe unicul său fiu L-a dat, ca cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viată vesnică” (Ioan III,16).

Era atunci la ordinea zilei problema complexului interstatal cerut de rusi. Printr-un savant al lor Valev, rusii au spus: socialismul e foarte înaintat, încât nu se mai pune între statele socialiste problema granitelor. Propunem si cerem crearea unui complex interstatal care să cuprindă 100.000 km^2 din România, 12.000 km^2 din Basarabia de sud si 30.000 km^2 din Bulgaria. Aceasta însemna distrugerea României, căci muncitorii trebuiau să lucreze dea valma, fără pasaport.

Lăcomia asta nesăbuită a lui Hrusciov, seful de atunci al Uniunii Sovietice, a indignat la culme pe români si a dus la cea mai mare încordare a relatiilor dintre noi si rusi, românii respingând cu furie nesăbuita pretentie. Românii au dezbătut această problemă la toate cadrele de partid schitând o dârză împotrivire. Au publicat si o brosură cu prezentarea problemei ce s-a răspândit la oamenii de partid de încredere – cadre. Am pus si eu mâna pe ea si am dat-o si lui Capesius.

Sovieticii, îmbătati de victoria din război si de după aceea, s-au aventurat la această cerere nebunească. Aceeasi lăcomie i-a făcut pe Slavii de sud ca Tito să se rupă de ei. Capesius era revoltat la culme. Am dat-o apoi părintelui protopop Marcovici care încă nu ajunsese la ea. Deci Rusia biruitoare încerca luarea unor teritorii. Mă revolta profund îndrăzneala si aroganta lor.

Şi murind Gh. Gheorghiu-Dej, a venit la putere ca secretar general la noi Nicolae Ceausescu, în toamna lui 1965. Nu prea stiam cine este el. Însă chiar la o lună după alegerea lui, pastorul Capesius mi-a spus:

- Cu alegerea lui N. Ceausescu la conducere nici acum n-a avut noroc poporul român.
- După ce vă ghidati? l-am întrebat.
- După felul cum arată si după cum s-a purtat până acum. El a condus colectivizarea dând dovadă de o brutalitate excesivă. E un om sângeros, fără scrupule si ne putem astepta de la el la orice.

Cât de precis l-a dibuit! Eu încă nu-mi dădeam seama de situatia lui si-mi spuneam să-l vedem la lucru. Deci adoptam o atitudine expectativă.

Recăsătorirea mea

Eram singur. Pentru un preot, dacă nu are înclinatie spre viata contemplativă a monahului, o sotie devine o necesitate imperioasă. Ea poate fi un ajutor minunat în pastoratie pentru preot: e un aliat, un sprijin, un luptător alături de el. Dacă se potrivesc trag frumos la aceeasi cărută. Poate fi si un stimulent pe linia de luptă crestină, mentinându-i avântul spre ridicarea spre culmi de lumină si sprijinindu-l să nu cadă. O preoteasă devotată, harnică, dacă întelege rostul înalt al sotului ei, e o binecuvântare de la Dumnezeu, un mare noroc.

Doream căsătoria cât mai repede. Dar ea întârzia fiindcă Silvia, fosta mea sotie, trebuia să divorteze de bărbatul ei Petru Bejan, directorul scolii din Hârja, iar acesta o împiedica.

Pe mine m-a reclamat Securitătii că-i „fur nevasta”. Un ofiter de securitate m-a chemat să discutăm „problema”. Reclamatia era dură. Am citit-o toată. Era a unui om înfuriat, plină de calificative pentru mine dintre cele mai urâte. Iar

cel principal – eram „hotul” sotiei sale.

L-am întrebat pe securist:

- Dumneavoastră sunteti pentru dragoste în familie sau contra ei?
- Suntem pentru dragoste.
- Ei bine am zis: Eu nu m-am dus la Hârja-Bacău la sotie. Ea a venit la mine. Şi dacă a fugit de la el, unde-i dragostea lor? Ce a adus-o la mine, căci iată, eu sunt gol-golut. N-am o casă ca el. De cine are ea dragoste? De el sau de mine?
- Înteleg, a zis. Nu poate fi vorba de un furt aici. Eu am spus:
- Mie îmi pare rău de acest biet om care după 12 ani de trai cu o sotie o pierde, ea fugind la altcineva. Dar de ce n-a cucerit-o? De ce n-a legat-o prin copii? Căci am aflat că ea a rămas însărcinată si i-a cerut să întrerupă sarcina. Acest egoism al lui se răzbună acum. Întelegându-l, îl iert pentru insultele ce mi le-a adus. Dar vă rog să-i spuneti să nu facă greutăti fostei mele sotii în dorul ei de a se întoarce la fostul ei sot.

– De acest lucru mă voi ocupa eu, mi-a zis si ne-am despărtit.

Procesul de divort a durat mai multe luni din pricina opozitiei lui Bejan. Dar în octombrie 1965 ne-am putut recăsători la Şona, într-un cadru foarte restrâns, fără nuntă si cununie religioasă căci Silvia nu acceptase o cununie religioasă cu Bejan, spunând că o singură cununie religioasă trebuie să facă o femeie. Deci cununia noastră religioasă a rămas valabilă. Astfel m-am cununat civil de două ori. Mă cununam acum iar cu propria mea sotie. Acum a iesit din învătământ după 37 ani de servici. Era deci liberă spre a vedea de casă si alte treburi.

Vizite neasteptate

Viata acum se scurgea linistită, fără vreo asuprire de la autoritătile de stat. Simteam totusi supravegherea discretă a Securitătii, fără vreo interventie directă. Eu mă ocupam numai de parohie si lucram singur grădina, pentru asigurarea hranei. Parohia era săracă si, fiind fostă greco-catolică, nu avea acele frumoase traditii ortodoxe, împreunate cu multe slujbe si daruri. Slujirile particulare erau cu totul reduse si ele trebuiau contabilizate spre a asigura salariul lunar. La acest salar contribuia si statul cu 700 lei lunar, restul se asigura dintr-o contributie anuală

benevolă si din serviciile particulare.

Toată atentia mea era îndreptată spre a asigura credinta si temeiurile pe care se reazemă si a o întări treptat. Făceam slujirile sfinte cu atentie si totdeauna cu predică. În lipsa unui învătământ religios pentru tineret am considerat că a predica cuvântul dumnezeiesc e singura cale mai eficace de a sustine credinta.

Într-o zi pastorul W. Capesius în vizita ce i-am făcut-o mi-a spus: Ieri am avut inspectia unui domn de la departamentul Cultelor care mi-a zis:

- Domnule pastor, aveti greutăti în desfăsurarea cultului? Căci vreau să vă ajut.
- Nu! am răspuns eu.
- Au făcut copiii dumneavoastră învătământ religios până la 14 ani?
- Da, am zis.
- I-ati confirmat pe toti?
- Da!
- E vreun sas care n-a învătat si n-a fost confirmat?
- Nu, nu avem nici un neconfirmat.
- Bine d-le pastor.

Apoi s-a dus la scoala generală din Şona si a

spus profesorilor:

- Voi ce păziti aici? Am fost la domnul pastor si mi-a spus că toti sasii de peste 14 ani sunt confirmati. Voi n-ati putut câstiga măcar unul pentru noi?
- Aceasta-i o treabă intimă de credintă, au răspuns ei, si noi nu ne amestecăm în ea si nu ne străduim să facem cuceriri de acest fel, ca să nu călcăm legea cultelor care le asigură tuturor libertatea religioasă.

Făcându-mă că nu cunosc statutul de functionare a cultului ortodox, am adunat copii si am început să fac lectii de religie. Le plăcea si mergea binisor si după vreo 5 săptămâni am fost chemat de un ungur, inspector general pentru problemele religioase pe regiunea de care tinea Târnăveni, care mi-a spus:

- Faci cu copiii învătământ religios?
- Da, am zis.
- Nu stiti că n-aveti voie? Vrei să intri iar în puscărie? Încetează imediat.
- Nu stiam că n-avem voie, i-am spus.
- De acum să stii.

Dar eu stiam si cum s-au alcătuit în 1948 statutele de functionare a cultelor, când s-a

permis cultelor protestante si catolice un învătământ religios până la 14 ani, ce trebuia să se facă nu în scoală ci în biserici sau în casele de cult. Dar Bisericii Ortodoxe Române i s-a interzis acest lucru. Totul s-a motivat asa: cultele neortodoxe au liturghii sau slujiri scurte si atunci tineretul ca să-si însusească principiile credintei are voie să facă învătământ religios până la 14 ani. Dar Biserica Ortodoxă are un cult lung de 3-4 ore si copiii ortodocsi pot să-si însusească principiile credintei prin participarea la cult în biserică. Protestele ortodocsilor au fost zadarnice. Teohari Georgescu, ministru de interne, evreu, a venit personal la Sfântul Sinod al Bisericii si, cu mari amenintări că se creează un conflict între Biserică si Stat, s-a impus punctul oficial în problemă. Aici s-a lucrat cu o perfidie deosebită. Căci după aceea, tinerilor ortodocsi li s-a interzis participarea la Biserică si Duminica si în zilele de sărbătoare fiind ocupati cu programe scolare. Cei ce mergeau totusi la biserică erau pedepsiti de corpul didactic, si au fost avertizati că n-au voie să meargă la biserică.

Dar biserica catolică care avea messa (liturghia) de o oră o făcea de sase ori Duminica si

în zilele de sărbătoare la Iasi, la Piatra Neamt de cinci ori, iar în fiecare zi din cursul săptămânii mai făceau câte trei liturghii adică 18 liturghii si asa probabil în toate orasele cu catolici.

Astfel comunistii au asigurat străinilor de la noi un învătământ religios până la 14 ani, dar au refuzat poporului român ortodox majoritar acest drept. Evreii si ungurii majoritari în conducere la acel moment au impus acest punct de vedere. Fărădelegea lor a fost imensă iar urmările incalculabile. Şi asa principiul egalitătii în drepturi pentru toti cetătenii Patriei a fost călcat de la început prin inegalitatea ce s-a făcut, cu preeminenta străinilor si înjosirea poporului român. Şi totusi străinii strigau să sunt asupriti. Asta mai ales ungurii si secuii. Dar e clar că ei si sub Ceausescu au trăit mai bine în România decât românii. La Blaj se mânca pâine mai neagră decât la Târnăveni. Iar cele mai bune aparate medicale aduse din străinătate Ceausescu nu le-a adus în Bucuresti, ci în Târgu-Mures.

*

* *

Deci a trebuit să renunt la ideea unor lectii

de religie la Spini. Continuam însă cu hotărâre întărirea credintei prin slujirile sfinte, predică si discutii acasă la parohieni.

Un preot vecin din Bia, F. Graure, om cumsecade, tinea legături cu mine si făceam unele slujbe împreună cu el si la mine pentru înmormântări, maslu, etc. El îmi ajuta si la actele de gestiune. Era un om de omenie. Într-o zi mi-a spus că a fost chemat la Securitate si i-au zis:

- Vrem să-l băgăm pe Grebenea în temnită, dar nu politic, ci pentru furt.
- Dar el e corect, am zis.
- Şi ce dacă e corect, nu interesează asta.
- Dar el e cu totul corect, de o desăvârsită corectitudine. Îl băgati si asa?
- Nu! Dacă e cu totul corect îl mai lăsăm. Dumneata să ne spui ce face si să-i pui întrebările ce ti le spunem, ne interesează răspunsul lui, pe care ni-l vei comunica întocmai.

Apoi a continuat:

- Am încercat că mă opun dar m-au amenintat dur. N-am rezistat: am cedat. Iartă-mă. Eu îti voi spune de fiecare dată întrebările lor si îmi vei da răspunsurile si

eu le voi duce la ei. N-avem altă iesire.

– Bine, asa vom proceda. Îti multumesc.

Iată un om admirabil!

Într-o după amiază de început de toamnă trei ofiteri de Securitate mi-au făcut o vizită. I-am poftit în casă. Dar ei au zis:

– E timpul frumos. Să iesim în grădină să stăm de vorbă si să nu fie de fată doamna s-o plictisim cu discutiile noastre.

Am iesit în grădină si ne-am asezat pe iarbă pe niste pături. Am adus niste tuică d prune de 40° si ceva alimente: brânză, slănină, pâine si ce-o mai fi fost, fructe probabil. Toti erau olteni: maiorul Văduva, Chialda si încă unul al cărui nume l-am uitat.

Cu destulă politete m-au întrebat:

– Am vrea să stim cum ne privesti dumneata pe noi, pe comunisti? Ce zici despre noi? Şi mergi cu noi sau contra noastră?

– Domnilor ofiteri, am răspuns, eu am fată de dumneavoastră atitudinea contilor germani fată de Hitler. Nu-l iubeau, dar au mers cu el, desi nu-l iubeau. Căci si-au zis: Acum când soarta Germaniei e în joc, putem noi face opozitie? Ce-ar zice copiii si

nepotii nostri? Şi au mers cu el. Asa si eu, domnilor, nu vă iubesc, fiindcă sunteti comunisti si atei; iar eu sunt pentru libertătile fundamentale ale oamenilor si sunt credincios. Dar nici nu vă urăsc căci în temnită am depăsit ura. Aveti o mare răspundere: conduceti statul si poporul român. Cum as putea eu să vă fac greutăti? Din iubire de tară si de popor merg cu dumneavoastră. Vreti să împingeti carul statului înainte. Nu sunt eu acela care voi trage de spitele lui înapoi. În tot ce voi considera că e bun si folositor României vă voi ajuta.

- Trebuie să mergeti cu noi, fiindcă stiinta e cu noi. În tot ce vrem să facem stiinta ne confirmă. Socialismul si Comunismul se dovedesc ca singurele doctrine sociale si politice ce rezolvă fericit toate problemele lumii. Ştiinta e cu noi si ne confirmă din zi în zi.

- Care stiintă? Ştiinta din Răsărit? Ea vă confirmă. Dar stiinta din Apus vă infirmă. Domnilor, să nu ne amăgim: Un act de stiintă e numai acela care e împărtăsit de

toată lumea de pe glob si care nu e contrazis de nimic un timp îndelungat de cel putin un secol. Timpul îl confirmă ca atare si aderarea la el a tuturor de pe Terra. Însă comunismul n-a avut încă timpul necesar să fie cunoscut de toti si să vedem câti si cum aderă la el. Nu trebuie să fim fanatici; asteptăm cu răbdare ca timpul să-l verifice sau să-l infirme, ca niste fiinte libere ce suntem, fără a forta nota si a-l impune cu sila. Căci a-l impune cu sila e un act inuman, incompatibil cu demnitatea omului si care nimiceste omul. Nu putem ferici pe cineva cu sila, căci miezul fericirii, latura fundamentală a ei e libertatea si fără ea nu e fericire. Priviti păsările prinse si tinute în colivii, prizoniere. Orice le-ai da ele sunt nefericite, tânjesc si mor. Ferice de cei ce stiu să astepte, în răbdare, verificarea experientei lor, fără să asuprească pe cineva. Cu comunismul se face acum o „experientă" în fata lumii întregi. Experientă cu mari jertfe. A interveni cu forta înseamnă a-i altera si modifica

rezultatul. De aici necesitatea lipsei oricărei asupriri în aplicarea lui.

Deci ati venit să vedeti dacă sunt periculos pentru dumneavoastră. Cum mă priviti acum dacă stiti cum gândesc?

– Nu! nu putem spune că esti periculos.

– Cum sunt atunci? i-am întrebat.

– Esti un om cu care se poate sta de vorbă.

– Şi asta e totusi bine. Şi ne-am despărtit în pace.

La vreo trei zile, într-o dimineată, maiorul Chialda a intrat la mine. L-am poftit în casă, dar a spus:

– Nu! Am venit numai să vă salut si să vă rog să-mi dati o floare s-o pun la masină (aveam niste flori foarte frumoase).

– Alegeti-vă pe cea mai frumoasă.

El a ales una. Atunci eu l-am întrebat:

– Sunteti căsătorit?

– Da, a zis, si am si un copil.

– Şi nu vă iubiti sotia?

– Ba da, cum să nu.

– Atunci de ce nu ati cerut un buchet pentru doamna?

– N-am îndrăznit, mi-a răspuns.

– Vă rog faceti un buchet foarte frumos pentru sotia dumneavoastră si să-i spuneti că i-l trimite un fost detinut pe care îl aveti în supraveghere si totodată să-i prezentati omagiile mele si alese urări de sănătate.

– Cum, dumneavoastră deci nu ne urâti pe

noi securistii? a zis el foarte surprins.

– Nu, domnule maior, nicidecum. Faceti si dumneavoastră un serviciu necesar. Fiecare tară are o Securitate. Fără asta nu se poate. Deci, de ce v-am urî? Întelegem serviciul dumneavoastră si-l apreciem ca fiind corect, iar dacă nu-l faceti cu ură, ci obiectiv, atunci totul e bine si în favoarea dumneavoastră si a noastră a fostilor detinuti. Atunci atmosfera ce se creează între noi e una de pace, de frumoasă convietuire si fără urmări rele în viitor, căci nimeni nu stie exact ce va fi în viitor, ce transformări mari vor fi în lume. Toti răspundem de faptele noastre si e bine ca orice transformări ar fi să ne găsească pe fiecare cu constiinta curată.

– Da! asa este. Eu înteleg rostul preotului. Profesorul Chialda de la Institutul Teologic din Bucuresti este unchiul meu.

– Foarte bine! E aici un punct de legătură.

– Voi mai trece din timp în timp să vă văd în treacăt si să schimbăm două cuvinte. Cred că nu vă supărati.

– O! nu, desigur. Şi ne-am despărtit.

Securitatea s-a îngrijit mai dinainte să fiu bine încadrat. Cântăretul din Spini – Lunca Târnavei, Vasile Hoc, un cântăret exceptional, de mare talent si care prezenta în versuri bine reusite chipul unui mort si le cânta la înmormântarea cuiva cu mare efect emotional, era un turnător. Mă supraveghea cu atentie si în fiecare luni se ducea la seful de post de la Şona si dădea raportul cu ce s-a petrecut în timpul săptămânii. El sedea cu mine în casa parohială în două din cele sapte

camere. Repede l-am dibuit prin unele indiscretii ale lui făcute fiind beat, căci era mare betivan. Apoi am avut dovada directă a acestei miselii a lui. Nu l-am dat afară din casă fiindcă n-avea locuintă si nu aveam un alt cântăret pregătit ca să-l înlocuiască. Şi nici parohia nu avea bani ca să întretină un cântăret. El era un cântăret „onorific”, fără plată. Se bucura numai de prinoasele parohiei si de un loc agricol al parohiei care era pentru cântăret. La Şona cântăretul Ion Cristea desi era un om cumsecade, de omenie si dintr-o familie de oameni de frunte din sat si de ispravă, a fost captat si făcut informator împotriva mea. El era mai putin vigilent si, oricum, mai cu obraz decât Hoc care nu se rusina de înjosirea lui. Mai erau apoi si altii, dintre care unii au fost descoperiti de mine. Dar asta nu mă împiedica să tin predicile asa cum trebuia, fără exces, dar si fără grija că as supăra Securitatea. Eram eu slujitorul lui Dumnezeu si râvneam să rămân numai slujitorul Lui, robul Lui si nu al oamenilor. Aveam mereu în fată cuvintele marelui Apostol Pavel: „Ati fost răscumpărati cu mare pret, prin sângele lui Hristos; nu vă faceti robi oamenilor” (I Corinteni 1,6 si 7,2-3).

Am uitat să spun că la întâlnirea cu cei trei ofiteri am fost întrebat:

- De ce nu scrii? De ce nu arăti prin câte ai trecut?

Deci stiau că nu scriu. Eu le-am răspuns:

- Nu scriu fiindcă mi-e frică de dumneavoastră. Dacă as scrie cum au fost toate si cum mi-ar plăcea mie să scriu, atunci nu v-ar

plăcea dumneavoastră. Dacă as scrie cum v-ar plăcea dumneavoastră, atunci scrisul meu nu mi-ar plăcea mie. În această situatie, ca să nu vă supăr nici pe dumneavoastră si nici pe mine nu scriu. Am niste schite „inofensive” de un umor irezistibil, dar să apar cu schite umoristice după un interval de peste 22 de ani de temnită m-as compromite. De aceea e preferabil să nu scriu nimic.

Consideratii asupra oamenilor si a situatiei de la noi

Priveam televizorul si vedeam câtă lume bine îmbrăcată: domni, doamne, preoti si ofiteri, etc. asistau încordati la niste filme fără valoare ce se transmiteau. Vedeam cum îi distrează niste glume găunoase si niste exhibitii gimnastice să le zic, ale unor fete, uneori usor devoalate si mă miram că acestea pot produce plăcere si-mi ziceam în mine: cât a decăzut societatea românească! Iată la ce nivel scăzut sunt distractiile lui. Incontestabil societatea e în decădere. Cât de putin ridicate sunt pretentiile ei! Mi-aminteam de cererile vulgului roman: „panem et circenses” – pâine si circ. Nu eram noi acum departe de aceasta. Şi aceasta după aproape două mii de ani de crestinism.

Redau o întâmplare, care e caracteristică pentru omul de la noi din acele zile si chiar si de acum. Un cumnat al meu, Victor Davidescu, fost locotenent colonel de artilerie, a venit la Spini să mă vadă si mi-a spus: Nicolae, dacă rămâneam în

armată, te vizitam ca general de corp; acum fiindcă m-au epurat, vin ca inginer. Şi după vreo două zile de sedere la mine, în care mi-a dat unele sfaturi practice, a plecat rugându-mă să-i fac o vizită la Bucuresti, unde locuia.

Peste un timp m-am dus să-l văd. A sosit seara de la servici si abia după câteva cuvinte – masa, televizor, culcarea. A doua zi scurte discutii cu el pe drum până la servici. Sosind seara, câteva cuvinte – masa, televizor, culcarea. A treia zi acelasi lucru. M-am înfuriat si am izbucnit:

– Măi Victoras, ai înnebunit? M-ai chemat să te văd si acum ce văd? Câteva cuvinte, masă, televizor, culcare. Ce-i asta? Nu putem noi găsi un răgaz de plimbare, de convorbiri linistite, de apropiere a sufletelor noastre printr-o deschidere unul către altul? Totul e grăbit, ca niste automate. Ne-am pierdut libertatea. Suntem robii aparatului la care ne holbăm ceasuri întregi, o să murim din cauza civilizatiei, căci televizorul e un instrument al civilizatiei. O să ne stăpânească primitivii care au instincte mai precise si nu s-au abătut, ca noi, de la legile naturii. Trezeste-te, băiete si bucură-te liber de viată, nu robit de aparate. Asa am reusit apoi să vorbesc cu el.

Priveam cum vin oamenii de la sate la orase rânduri-rânduri si-mi dădeam seama că e un exces – si nu e bine. Ce va fi cu agricultura? îmi ziceam. Sporea industrializarea si-mi ziceam: Românul a fost mai ales, agricultor si păstor, putini au cunoscut industria. Smulgerea lor prea rapidă din mediul pastoral în care au trăit si intrarea în industrie, fără conditii bune de igienă va fi ca un

atac la capitalul biologic al natiunii noastre, o slăbire a fortei biologice a neamului nostru. Mă mira furia cu care se mergea spre industrializare, precum si faptul că nu se tinea cumpăna între industrie si agricultură.

Mă mira că toti cei plecati din tară erau socotiti de comunistii conducători – deavalma „trădători". Dar ei fugiseră de frică, din dorul de a fi liberi, din nesiguranta vietii lor sub comunisti, din grija de a-si apăra viata. Încolo ei erau români ca toti ceilalti români si mai buni decât multi altii, precum si decât comunistii care ascultau, ca niste slugi, ordinele viclene ale rusilor. Cum de nu vedeau necesitatea unei întelegeri între ei si cei „plecati"? Ca toti să conlucreze spre binele Patriei.

Vedeam apoi ochiul Securitătii îndreptat prea mult asupra românilor si prea putin asupra tiganilor. Uitau că acestia puteau deveni oricând inamici tării. Se vedea că se dă un sprijin tiganilor care nu prevestea nimic bun. La multele lor delicte, cercetări binevoitoare cu pedepse mici, la agresiuni mari, grăbite reduceri de pedepse si gratieri. Nu stiam atunci că ceausestii sunt tigani, si el si Elena. Dar mai târziu când tiganii s-au exprimat „Să trăiască Şeful!" atunci am înteles. Multe mergeau spre subminarea tării si asuprirea românilor.

Am observat că desi era statia ultimă a unui tren si oamenii n-ar fi avut de ce să se grăbească, cu vreo 10 minute, uneori si chiar mai mult, îsi luau bagajele si stăteau cu ele în mână, în picioare până la coborâre. Era un semn al unei nervozităti, nelinisti si nerăbdări la cei mai multi.

Se vedea de asemenea că dispăruse încrederea ce o avuseseră oamenii unii în altii în trecut. Era o societate nouă, nervoasă, cu nelinisti, nerăbdare, temeri, inhibitii acum. O societate ce mergea spre comunism. Dar nu cu voia ei, ci mânată de la spate de niste „văcari” cruzi si inconstienti, care erau mereu cu biciul în mână.

Neîncrederea securitătii în mine

Bunul protopop Marcovici ducea o actiune sustinută fată de organele de stat ca să le convingă că sunt un om cumsecade, linistit si că n-am alte preocupări decât cele religioase si de grijă de familia mea. Le asigura că poate garanta aceasta. Uneori avea impresia că le-a convins. Şi asta tinea câteva luni. Apoi venea si-mi spunea:

– Zadarnic. Nu-i pot convinge. Sunt bănuitori: n-au încredere în dumneata.

– Ce să le faci, părinte protopop? am răspuns eu. Asa i-a învătat marele „dascăl” al lumii Stalin: Să n-aibă încredere. El a răsturnat gândirea normală si a venit cu dictonul „vigilentă si neîncredere”. Şi stiti: „cum e turcul si pistolul”. Pot face ei altfel decât au învătat?

Mai trecea un timp si inimosul protopop îmi spunea:

– Iar si-au manifestat neîncrederea fată de dumneata. Eu încerc să-i linistesc dar degeaba, nu pot să-i conving. Şi totusi stiu că esti cu totul linistit si îti vezi de treabă.

– Asa e, bunule părinte protopop. Nu fac nimic. Nu mă abat o iotă de la lege. Ei stiu asta,

dar nu-mi pot ierta atitudinea din temnită si mai ales cea de la mina Nistru unde, din cauza mizeriei si pentru a o curma am organizat si dezlăntuit o grevă, lucru care i-a înfuriat foarte mult. Dar acum nu fac nimic rău, nu dezbat probleme politice deloc. Dar slujba mi-o fac deplin si totdeauna cu predică curajoasă.

La Securitatea din Alba Iulia

Prin noua organizare administrativă a judetelor, satul meu Spini a trecut la judetul Alba si treceam de la protopopiatul Târnăveni-Mures la protopopiatul Aiud-Alba.

Intram în grija unei noi Securităti. Într-o zi am fost chemat la Alba Iulia la Securitate. Mi s-a cerut o autobiografie pe larg. Când o scriam la o masă, asezat cu fata spre usă am simtit cum s-au deschis camerele în care lucrau ofiterii de securitate si apoi, rând pe rând, treceau lent prin fata usii biroului în care scriam si mă priveau. Mi-am dat seama ce e: voiau să stie toti cine sunt, să mă cunoască si, pentru orice s-ar întâmpla vreodată cu mine, să aibă imaginea mea.

Am scris pe larg autobiografia si am predat-o. Un colonel a luat-o si mi-a spus:

- As vrea să stăm putin de vorbă, omeneste.

M-a întrebat o seamă de lucruri neimportante în legătură cu viata ce o duc la Spini. Apoi a spus:

- Pari un om inteligent. Ştim că ai priză la oameni si mai ales la intelectuali. Ţi-as face o propunere. Ne-ai fi de folos. Îti cer să colaborezi

cu noi, vrei?

– În ce e bun, colaborez cu oricine vrea binele.

– Tocmai binele îl vrem si noi.

– Cum întelegeti colaborarea si la ce lucru?

– Uite, mi-a zis, tragi cu urechea la diferite discutii dintre intelectualii cu care te întâlnesti, le înregistrezi bine în minte si apoi ni le transmiti nouă. Asa ne ajuti în muncă.

– Domnule colonel, am zis, îmi cereti să fac o muncă pe care ar trebui să o facă organele dumneavoastră. Intru deci pe terenul de lucru al Securitătii. Colaborez astfel cu ea. Dar Securitatea ce poate face ca să colaboreze cu mine? Poate citi vreodată rugăciuni în parohie în locul meu? Poate tine predică în locul meu? Poate să mă suplinească vreodată când lipsesc?

– Nu asa părinte, noi nu putem lucra asa cu dumneata. Noi te mutăm într-un loc mai bun, te ajutăm la nevoie si material, găsim noi modul de a te răsplăti.

– Vă rog să mă scuzati, dar atunci asta nu mai e colaborare, ci cumpărare. Iertati-mă vă rog, dacă nu m-am vândut în temnită, cum m-as putea vinde acum când sunt liber? Nu, nu sunt de vânzare! Ca preot m-ar lepăda Dumnezeu din mâna Lui imediat si as primi dispretul oamenilor. Astfel de atitudine a unui preot e un păcat mult mai grav decât al unui laic. Nici un preot n-ar trebui să-l facă.

– Ce atitudine poti avea fată de noi?

– De bunăvointă si întelegere ca fată de toti oamenii, o să mă rog pentru dumneavoastră ca să

vă lumineze Dumnezeu mintea să vă dea gânduri bune, să vă dea sănătate, să vă ferească de rău.

– Cum întelegi să lucrezi?

– Vreau să lucrez asa ca pe toti să-i aduc să creadă în Dumnezeu si să facă voia Lui. Ca toti să se mântuiască, căci de asta s-a jertfit Domnul nostru Iisus Hristos, vreau să lucrez asa ca chiar si dumneavoastră să ajungeti la credintă si să vă socotiti fiu al lui Dumnezeu, răscumpărat din păcat prin jertfa de sânge a Domnului Hristos.

– Părinte, noi suntem atei. Ce poti face altceva pentru noi?

– Cu atât mai mult aveti nevoie de rugăciune si de un sprijin spiritual pe care vi-l pot oferi oricând.

– Părinte, nu fi naiv si nu uita că esti la Securitate. Te întreb: Ce poti face real pentru noi?

– Vreau să fiu si să rămân cu adevărat preot. Aceasta-i cel mai bun lucru ce-l pot face pentru dumneavoastră. Nu mă îndoiesc că iubiti România si doriti ca patriot român, binele ei. Toti trebuie să colaborăm între noi si să cântăm împreună simfonia neamului românesc. Dar cum ar trebui să o cântăm? Fiecare la partitura sa. Astfel preotul trebuie să rămână la preotie, judecătorul la judecătorie, dascălul la dăscălie, cizmarul la cizmărie, etc., fiecare la profesiunea lui. Nu putem încălca domeniile căci se încurcă treburile: nu mai iese simfonia, e o harababură. Deci fiecare trebuie să rămână la locul său. Asa se întăreste statul dacă fiecare sector al activitătii lui e tare. Dacă scoala e bună, justitia e bună, armata e bună, Biserica e bună si toate sectoarele de activitate ale

statului merg bine, atunci si statul va fi puternic. Dar el nu va fi puternic dacă se încalcă profesiunile si profesorul în loc să-si vadă de scoală se ocupă de politică. Ar fi frumos si bine, domnul colonel ca împreună să cântăm simfonia neamului românesc în maniera pe care am spus-o, fiecare cântând la partitura lui.

După ce m-a ascultat în liniste, colonelul mi-a zis:

– Ai imaginatie, părinte, dar noi acum efectiv avem nevoie de la dumneata să ne dai sprijinul pe care ti l-am cerut. Ai timp încă să meditezi asupra propunerii noastre. Nu uita: Forta e în mâna noastră. Te vom mai chema.

– Nu e nevoie de o nouă chemare, d-le colonel. Răspunsul pe care l-am dat e ultimul meu răspuns. V-as ruga din inimă să întelegeti că un preot adevărat nu vă poate da decât acest răspuns.

– Bine, părinte, du-te. Şi s-ar putea să ne dai si alte răspunsuri stiind cine suntem si ce putem.

– Vă rog scuzati-mă, dar când v-am dat răspunsul stiam si cine sunteti si ce puteti.

– Bine, du-te. Te mai gândesti. Vezi ce mai zice si preoteasa care a fost destul singură.

Şi am plecat. Dar nu m-au mai chemat. Dar mă simteam urmărit foarte îndeaproape. Cu preotul F. Graure, fie-i fericit sufletul si plăcută amintirea, căci a murit, colaboram perfect. Şi când era vreun eveniment mai important în viata internatională sau de la noi – venea cu întrebările si, după ce discutam împreună care ar fi cele mai bune răspunsuri, el le scria si le ducea la

Securitate. Asa a mers tot timpul până s-a mutat în judetul Brasov, vreo sapte ani.

Urmărit de un nepot al meu

Securitatea a găsit un mijloc mai bun să mă supravegheze: l-a angajat în serviciul său pe nepotul meu de frate, Dumitru Grebenea. Acesta avea patru clase de liceu, n-avea serviciu, era foarte inteligent, abil si smecher, fără scrupule. A fost captat pentru defectele lui: era betivan si corupt; era singurul nepot ce a căzut astfel fiindcă crescuse ca un copil de bani gata.

Venea des la mine. Îl primeam cu drag si îl ospătam cum nu se poate mai bine. Dacă plecam uneori, când Silvia era pleca la Iasi, la Mariana, fiica noastră, sau la Piatra Neamt unde luasem un apartament; el rămânea singur. Dar am observat că umbla prin actele de gestiune si prin cărti. Unele cărti erau cu unele sublinieri sau adnotări critice la unele lucruri ce nu-mi conveneau, dar care conveneau liniei partidului comunist. Pe rând, aceste cărti dispăreau. Nepotul meu le preda Securitătii. Mă întreba unele lucruri dar eram cu totul rezervat, căci stiam că e usuratic. Acum lipseau cărtile „vinovate”. Acestea erau destul de scumpe la bugetul meu redus. Nepotul tăgăduia vreun amestec în disparitia cărtilor.

Într-o zi mi-a zis:

- Profesorul Nicolae Petrascu e la spital si mi-a spus că doreste să-l vizitezi.

Profesorul N. Petrascu fusese secretarul Miscării legionare în scurta ei guvernare si seful ei

în prigoană comunistă, de un caracter ferm si tenace si de o mare credintă legionară. Era bine cunoscut de mine si eram apropiati, căci ca să zic prieteni e prea mult. Prieten eram cu sotia lui, Livia Banea, pe care o cunoscusem înainte de a se căsători.

M-am dus să-l văd. Am luat Molitfelnicul pentru eventuale rugăciuni si Sfintele Taine spre a-l împărtăsi, dacă va fi cazul. I-am spus:

- Nepotul meu mi-a spus că m-ai chemat.
- Nu! nu te-am chemat, dragă părinte, căci nu voiam să te expun unei cercetări a Securitătii. I-am spus numai atât: „Sunt bucuros ori de câte ori îl văd pe părintele Grebenea”. Atât! Deci nu te-am chemat.

Şi după un schimb de amabilităti de vreo 5 minute ne-am despărtit. Dar după câteva zile sunt chemat la Securitate: „Ce-ai căutat la spital la Petrascu?”. Eu le-am spus că la cele comunicate de nepotul meu, m-am dus să-l vizitez. Nu uitasem că sunt preot si considerând că are nevoie de un ajutor spiritual. M-am dus să i-l dau dar n-a fost nevoie. Am dat declaratia si am plecat. Deci nepotul meu se demascase. A tăgăduit si a motivat că a fost o neîntelegere. Acest agent era foarte periculos, lucra si pe deasupra Securitătilor judetene, direct cu Ion Stănescu, secretar de partid, sef al Securitătii si fost ministru de interne. Întindea curse unor oameni suspusi: profesori universitari, scriitori, gazetari, inspectori în diferite servicii. Cei mai multi aveau cele mai bune impresii despre el, îl lăudau mult către mine si nu credeau că are numai patru clase de liceu, ci studii

universitare. Putini l-au detectat. I-am prevenit să fie atenti în discutiile cu el si nu cumva, dacă e nepotul meu, să-i acorde tot creditul lor. Unora le era greu să mă creadă.

Acum era ceva aproape nou în felul de a lucra al Securitătii si putini în trecut au îndrăznit atât: fiul captat agent contra tatălui său, familiei sale, nepotul contra unchilor săi, femeia captată si uneori devenită amantă împotriva bărbatului ei. Înainte raporturile dintre membrii unei familii erau considerate sfinte si nu se îndrăznea să se recurgă la unii membrii să activeze contra celorlalti. Era un rest de omenie si bun simt dar care acum nu mai existau. Se crea o societate în care neîncrederea devenea generală. Iar Securitatea lucra pentru crearea acestei stări de neîncredere generală. Astfel infernul se instala nu în adânc, ci chiar pe suprafata globului pământesc, ceea ce nu intrase în viziunea nimănui.

Nepotul meu mă supraveghea strict si ori de câte ori era nevoie alerga de la Sibiu la mine la parohie. Încă nu puteam să-l îndepărtez, lucru pe care l-am făcut mai târziu. Aveam unele obligatii fată de mama lui care, pe când murea, m-a rugat să am grijă de el.

Prietenii locale

Pentru un preot de sat de cel mai mare folos sunt prieteniile locale cu toti oamenii si în primul rând cu intelectualii. Dacă e o colaborare între el si ei, se pot face multe lucruri bune pentru comunitate.

Dar acum nu ne mai găseam într-o situatie normală. Comunistii semănaseră discordia si teama. Învătătorii si profesorii erau suspectati ca neloiali regimului dacă tineau o legătură mai strânsă sau prietenie cu preotul. Astfel le era frică, se temeau. Iar unii erau informatori, altii membri de partid, dar cu obligatia ca să divulge pe cei ce aveau păreri contrare. O prietenie cu ei deci nu se putea face. Unele daruri ce le-am trimis de marile praznice al Crăciunului si Sfintele Pasti le-au luat cu bucurie dar si cu frică m-au rugat să nu le mai trimit fiindcă e rău văzută sus această atentie, e ca o colaborare. Iar ei stând pe o pozitie „stiintifică" si preotul pe o pozitie „mistică" n-au cum colabora laolaltă. Deci a trebuit să accept situatia asa cum era si cum o pregăteau comunistii nostri.

Cu distinsul pastor Capesius tineam o legătură strânsă, fără teamă si comentam toate cu toată încrederea. Căzuse în Rusia Hrusciov, poreclit „Pantofarul" fiindcă bătuse cu pantoful la O.N.U. în bancă când nu i-a convenit ce se discuta. Făcuse greseli, provocase prea mult România în timpul din urmă, a retras în 1958 armata sovietică de la noi si făcuse unele concesii apusenilor, iar în lăuntru a încercat distrugerea mitului Stalin. Ca reactie a venit un om mai dârz, Brejnev, cu ideea guvernării de mână forte. Mă miram împreună cu Capesius de năstrusnica idee a „*libertătii limitate*" a statelor din blocul de la Moscova, limitate de interesele generale ale blocului. Iar aceste interese generale le stabilea Moscova. Cu această idee întârziată, Brejnev a ocupat în 1968 Cehoslovacia si a distrus asa numita „primăvară

de la Praga”, un comunism cu o fată mai luminoasă, promovat de un om întelept: Alexandr Dubcek.

Ceausescu n-a luat parte la ocuparea Cehoslovaciei cu celelalte state socialiste si a ridicat un protest energic pentru interventia într-un stat socialist – fapt ce l-a impus în atentia lumii internationale ca un om îndrăznet si cu tendinte de independentă. Iar în tară a câstigat simpatii si încredere.

Pastorul Capesius s-a pensionat prea repede. L-am întrebat de ce? căci era numai cu trei ani mai bătrân decât mine. Mi-a spus: „Nu mai am sigurantă în picioare; mi-e frică că nu alunec si să vărs sfântul potir cu sfintele taine”.

Cu noul pastor Klein am întretinut aceleasi strânse relatii. La instalarea lui cu mare pompă, cu 18 pastori prezenti si cu o masă în aer liber de 800 de tacâmuri, numai eu am fost invitat dintre preotii români. Ţineam acum legătura cu ambii pastori din Şona si ne dădeam sperante împreună de viitor. În frumoasa grădină parohială a Şonei, la o masă de brad sub brazi, duceam discutii nesfârsite despre literatură, teologie, filozofie, istorie, precum si despre politică, încălziti de minunatul vin de Şona. Când eram îmbiat să mai beau un pahar eu le răspundeam: „Nu vreau ca sasii, văzându-mă băut, să spună: iată cum pleacă popa românesc de la pastorul nostru”.

Dar simteam nevoia unei apropieri, inimă lângă inimă si gând la gând, în Spini. Dar cu intelectualii nu era chip. Erau refractari din teamă, si apoi nici nu ne potriveam, desi erau buni

români si unii cu un trecut frumos.

Dar am găsit un tăran, Toader Oancea, om foarte gospodar, cu o mamă aleasă, Maria, cu o sotie excelentă, foarte bună gospodină si cu două fete frumoase, eleve. Ne-am împrietenit repede. Mergeam la el oricând cu desăvârsită încredere si discutam cu el de toate, ca si când ne-am fi cunoscut de mult. Ascultam radioul si comentam stirile: eram prieteni cu adevărat. Nici un viclesug. Era politicos si amabil si niciodată n-a depăsit măsura cuviintei. Era respectuos si cinstit, atent si curtenitor, un tăran „fain”, cum s-ar exprima un ardelean. Multi nu-si pot închipui ce comoară de simtire curată se află în inima câte unui tăran, cu ce spirit de dăruire si jertfă e înzestrat. În această privintă depăsesc pe intelectuali: ei când s-au legat de cineva merg cu el până la capăt înfruntând toate riscurile. Pe câtă vreme intelectualii sunt mai circumspecti, mai rationali, apreciază eventualele primejdii si devin mai rezervati. Dar tăranii, si muncitorii, la fel merg total din sentiment. De aceea e preferabilă prietenia cu un tăran sau un muncitor într-o situatie de riscuri, în afară de unele cazuri când găsesti un intelectual de o mare vibratie crestină si natională, un tip de erou, gata să moară oricând pentru cauza ce-i aprinde inima si-i sustine lupta.

Port o amintire plăcută, mereu vie, a admirabilului tăran din Lunca Târnavei-Spini, Toader Oancea si familiei sale.

Atitudini

Atitudinea securistilor judetului Alba fată de mine a devenit nu numai de întelegere, ci chiar de bunăvointă. Nu mă mai chemau la vreo nouă declaratie. Mă lăsau în pace. Ivindu-se un post liber de preot în Alba Iulia nu îndrăzneam a-l solicita. Ştiam rezistenta mitropolitului Mladin, fostul meu prieten care se temea să-mi dea o parohie bună – la care, de fapt, aveam dreptul – ca nu cumva să fie învinuit că a promovat un legionar, fost detinut.

Dar a intervenit însusi colonelul Securitătii, Văduva, să mă roage să-mi depun actele pentru concurs la parohia vacantă, deoarece sunt solicitat de Comitetul parohial al parohiei vacante si de conducerea orasului Alba Iulia care vroiau un preot destoinic în lupta propagandei romano-catolice din judet.

- N-am nici un sprijin, i-am spus.
- De unde stiti? m-a întrebat. Vă cheamă orasul si mai suntem si noi. Şi am depus actele.

Dar mitropolitul s-a speriat când le-a văzut. Şi discutând cu mine mi-a spus:

- Ştiu, te cheamă orasul, nu-i de ajuns. Trebuie recomandare ministrului. Lasă actele aici.

Şi am amânat rezolvarea. Între timp a intervenit ministru comertului exterior Pătan pentru obtinerea numirii unui nepot al său.

Securitatea si membrii orasului s-au înfuriat si au spus cuvinte grele la adresa slăbiciunii mitropolitului si au adăugat: De acum nu mai putem face nimic. De stiam, actionam dinainte si situatia era rezolvată înainte de a interveni ministrul. Aveti un mitropolit slăbănog si fricos.

Într-adevăr, mitropolitul când aveam o întrevedere cu el în palatul mitropolitan era foarte amabile si prietenos si mă tinea mult timp în convorbiri amicale. Şi se adunau la usă unii înscrisi pentru audiente si atrăgeam atentia mitropolitului. Asteaptă unii la usă, mă retrag. Dar el spunea: Lasă-i să astepte. Încă n-am pierdut gustul discutiilor. Dar când a venit să prezideze unele sedinte pastorale si ne întâlneam în curte pe unde se plimba, atitudinea lui era alta. Era foarte rezervat: Să nu-l vadă ceilalti preoti că are o afectiune fată de mine.

Dar dacă securistii locali erau binevoitori, Bucurestiul mă supraveghea îndeaproape. Un colonel venit de acolo l-a chemat pe intelectualul Nicolae Popa din Spini si l-a angajat să mă supravegheze, acum după plecarea preotului F. Graure în judetul Brasov. N-a rezistat si a primit. Dar a venit imediat la mine si mi-a spus ce s-a întâmplat si a adăugat:

– Te scap eu de urmăritori, părinte; le arăt eu cine esti si-i dezarmez. Colonelul mi-a spus: „E periculos, dar i-am pus în coaste pe însăsi soacra lui, care e membră a partidului nostru încă din 1948."

Soacra mea Florica Davidescu nu era mama sotiei mele. Era sotie de-a doua a socrului meu cu 19 ani mai tânără decât el si cu 3 ani mi bătrână decât mine. Era institutoare în Ploiesti. Femeie inteligentă, foarte bună institutoare, energică, răzbătătoare, vicleană, perfidă si răzbunătoare. Ea venea vara la mine cu socrul meu la recreere 5-6 săptămâni. Dar eu nu stiam că are si misiunea

supravegherii mele. Nu stiu ce rapoarte dădea despre mine. Dar am verificat că era membră de partid din 1948 asa cum spusese colonelul.

Nicolae Popa dădea astfel de informatii ca să mă scape de suspiciunea că as fi periculos. Şi nu s-a dezmintit niciodată. Iar pe „buna mea soacră” n-am mai primit-o vara să-si facă concediul la mine. Totusi nu am nici o dovadă că dânsa si-a respectat angajamentul fată de Securitate.

Predici

Asaltul ateismului la noi era în plină desfăsurare, agresiv si inconstient de urmări. Învătământ religios nu aveam pentru ortodocsi, ci numai pentru pregătirea clerului. Sfânta noastră Biserică era timidă, speriată si într-o atitudine defensivă, fără a schita măcar unele atitudini mai vii de apărare. Desi se putea răsufla cât de cât, ne mai fiind în situatia din 1945-1955 (perioada cea mai dură a comunismului la noi), Biserica noastră rămânea intimidată si servilă. Şi multi, la cererea autoritătii, lăudau asupritorul si ateul, dusmanul lor. Ceva de neînteles. Dacă nu poti ataca pe cel ce te loveste, cel putin nu-l lăuda când te loveste. Era ceva absurd. Dar si episcopii si clerul superior nu mai erau alesi normal, pentru calitătile lor, ci pentru defectele lor, pentru posibilitatea colaborării cu Statul, a concesiilor si compromisului. Trebuiau să aibă studii însă, ca să poată fi legitimată cât de cât alegerea. Încolo totul depindea de ignorantul tigan Ceausescu si de comunisti.

În pastoratia pe care o făceam n-am îndrăznit să critic regimul cum a făcut viteazul preot Gheorghe Calciu-Dumitreasa, dar nici nu-l lăudam.

Am considerat că cel mai bun lucru nu e atitudinea ofensivă, directă, polemică, ci convingerea adversarului de gresita lui atitudine fată de Biserică printr-o prezentare temeinică a două idei fundamentale ale crestinismului: ideea de Dumnezeu si ideea de nemurirea sufletului. Ambele constituie cheia de boltă a credintei noastre. De ele trebuiau să fie mai întâi convinsi total parohienii mei si apoi de la ei să le afle si comunistii care mă supravegheau si să-si potolească zelul de luptă împotriva crestinismului si a Sfintei Biserici.

Cu acest gând m-am apucat să fac câteva predici pe aceste teme. Desi ar putea fi un abuz pentru un jurnal, le inserez totusi aici, căci pe lângă răbdarea, îngăduinta si dragostea cu care luptam cu comunistii, ele reprezintă actul iesirii pe teren în fată în confruntarea cu ofensiva comunistă. Sunt sase si le-am făcut pe rând la unele distante de timp. Poartă titlul: „Predici dogmatice”. Dar ele sunt apologetice. Însă nu era voie să scrii predici apologetice si, ca să mă ascund, le-am numit „dogmatice”. Iată-le:

1. *Despre viata vesnică. Asezarea si importanta problemei*

Crezul, simbolul credintei crestine se sfârseste cu fraza „Astept învierea mortilor si viata

veacului ce va să fie, Amin.” Deci credinta în nemurirea sufletului, în învierea mortilor si în viata viitoare e o învătătură fundamentală a crestinismului, o dogmă a Bisericii de cea mai mare importantă pentru noi.

De aceea, fratilor, trebuie să ne oprim asupra acestei probleme, să-i căutăm temeiurile pe care se reazimă ca să ne convingem ferm despre realitatea lumii de dincolo de moarte si să întelegem apoi cum trebuie să ducem viata aici pe pământ, ca să câstigăm si noi viata vesnică.

Trebuie să facem aceasta pentru că multi spun: „Nu există suflet, ci numai materie si forme derivate ale ei, vibratii ale materiei; nu există viata vesnică, viata viitoare. Toată viata noastră e aici pe pământ si odată cu moartea s-a sfârsit totul. Viata viitoare e un vis al unora, o himeră: realitatea e aici pe pământ. Aici e si raiul si iadul, totul. Ceea ce numim suflet si functii ale sale sunt trupul si functiile fiziologice organice ale creierului, iar gândirea e produsul creierului.”

Aceasta ne obligă să examinăm credinta noastră ca să vedem unde este adevărul la cei ce tăgăduiesc nemurirea si lumea vie de dincolo sau la noi.

Examinarea se va face atent si amănuntit ca orice îndoială să fie alungată.

– Dar este oare atâta nevoie de aceasta?

- Da este! Pentru că de răspunsul pe care-l vom da atârnă toată orientarea vietii noastre viitoare. Răspunsul e hotărâtor: influentează tot viitorul nostru, toată purtarea noastră în lume, precum si

câstigarea vietii vesnice.

Căci, dacă nu este viată viitoare, înviere „zadarnică e si predica noastră, si credinta voastră”, ne spune Sfântul Apostol Pavel. Dacă e numai viata aceasta, atunci trebuie să scot din ea tot ce pot scoate: toate bucuriile, toate plăcerile, toate distractiile, tot. Căci de ce să renunti la ceva? De ce să mănânc, să beau, să mă veselesc, să fac tot ce-mi place, ce-mi prieste mie, căci după moarte nu va mai fi nimic si nu voi simti nimic? De ce să fac bine altuia? De ce să ajut pe aproapele, de ce să mă jertfesc pentru ceva, de ce să fac pofta altora si nu pe a mea, dacă această renuntare nu-mi va fi răsplătită de nimeni, niciodată?

Dimpotrivă! Dacă e viată vesnică, dacă sufletul meu este nemuritor si eu voi învia atunci toate de pe pământ le privesc cu alti ochi. Atunci toate strădaniile mele trebuie să le îndrept pentru a câstiga această viată.

Voi suferi cu răbdare toate cele ce mă sprijină să dobândesc mântuirea. Voi renunta la unele plăceri personale, dacă ele mă îndepărtează să-mi ating marele meu scop. Mă voi jertfi pentru tară, căci acest act este sublim porneste din credintă si iubire si-mi va aduce o dobândă nepretuită: viata de după moarte. Voi renunta la egoism si la plăcerile mele josnice, căci generozitatea, dărnicia, înfrânarea sunt virtuti ce-mi aduc ca răsplată de la Dumnezeu bucuriile nepieritoare si desfătările vesnice.

Ce mai contează pentru mine nedreptatea ce mi se face, mizeria, răul, când stiu că după moarte

se ivesc zorii unei fericiri neapuse si pururea înnoită? Voi căuta să le schimb în bine, că sunt dator să lupt pentru bine, să schimb urâtul în frumos, mizeria în bunăstare, boala în sănătate, plânsul în bucurii senine, tot răul în bine. Mă voi strădui, dar dacă nu voi reusi nu voi dispera: voi îndura toate cu bărbătie si avânt, stiind că „pătimirile vremii de acum nu sunt vrednice de mărirea care ni se va descoperi” (Romani 8,18).

Iată cât de important este să cred în viata vesnică! Însăsi viata terestră capătă un alt aspect, altă orientare, alt înteles, alt continut si altă importantă; o mult mai mare importantă. Ea este răgazul pregătirii mele pentru lumea de dincolo, este răstimpul luptei pentru bine, frumos, pentru adevăr si dreptate, pentru pace si sfinte bucurii. Este o introducere la cântecul vietii fără de sfârsit care va începe dincolo de moarte. Orice clipă este pretioasă si nici una nu trebuie pierdută în zadar, căci fiecare clipă de acum este o treaptă pentru urcarea în Împărătia lui Dumnezeu.

Punând această problemă ne asezăm la o răscruce: două drumuri se deschid. Unul merge spre o convingere puternică în nemurire si în înviere într-o viată vesnică; celălalt la necredintă, la îndoieli, la tăgăduirea lui Dumnezeu, a sufletului si a vietii de după moarte.

Trebuie să alegem pe ce drum pornim. Unul duce la viată, la fericire si la mântuire iar celălalt la moarte si la o pedeapsă vesnică.

Clipa e decisivă! De aceea ca să putem face o alegere bună vom examina toate dovezile pe care ni le pune la îndemână Sfânta Scriptură,

mintea noastră si bunul nostru simt pentru dovedirea realitătii vietii vesnice.

Vă voi pune în fată si argumentele tăgăduirii realitătii vietii vesnice, pe care le aduc cei ce nu împărtăsesc credinta noastră ca să puteti face alegerea după cunoasterea ambelor pozitii.

Rog pe Bunul Dumnezeu să lumineze mintea mea si să dea putere de convingere predicilor mele ca să întelegem bine motivele credintei noastre în viata vesnică si să asezăm o temelie de piatră pe care să stea credinta noastră în nemurire si în viata de după moarte. Şi apoi cu această credintă luminată asezată în inimi, să cerem harul lui Dumnezeu ca să luptăm cu râvnă si cu elan, statornic si fără abatere pentru câstigarea acestei vieti în care credem.

Bunul Dumnezeu să ne ajute ca de acum înainte să ne umplem viata de acele fapte care ne adună „o măsură vesnică de mărire” si ne asigură viata cea nepieritoare. Amin.

I. Realitatea si spiritualitatea sufletului omenesc.

Credinta în existenta sufletului, în nemurirea lui în viata viitoare străbate ca un fir rosu toată învătătura Domnului nostru Iisus Hristos, a Sfintilor Săi Apostoli si a Sfintei Biserici. Toată grija lui Iisus a fost să ne învete că sufletul e partea cea mai pretioasă din noi, că e o parte nemuritoare, cu o viată vesnică, fericită, dacă am făcut binele pe pământ, dacă am mărturisit pe

Dumnezeu si am iubit pe aproapele nostru sau cu o viată vesnică chinuită, dacă n-am făcut aceasta.

Toată strădania lui Iisus Hristos a fost ca să ne deschidă drum spre viata vesnică, să lumineze acest drum, să ni-l arate si să ne învete cum să mergem pe el si cu ce anume să ne înarmăm pentru a-l străbate.

El ne spune că noi putem cuceri viata fericită cum se cucereste o cetate: cu asalt. De aceea, Domnul Hristos e marele Dascăl al Spiritului. Nimeni nu se aseamănă cu El.

Cuvintele lui Iisus despre suflet sunt multe. Cu altă ocazie vom stărui asupra lor. Acum nu citez decât pe acestea: “Nu va temeti de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu-l pot ucide; ci va temeti mai vârtos de cel ce poate să piardă sufletul si trupul în gheenă” (Matei 10, 28).

Dar există într-adevăr suflet? Şi este el un element deosebit de trup?

Pentru cei ce cred în Iisus mărturia Lui e o dovadă suficientă. Dar pentru cei ce nu cred în Iisus si au o înclinatie spre dovezile palpabile, sau au nevoie de dovezi rationale spre a întelege lucrurile, problema e deschisă. Ea trebuie rezolvata. Să încercăm să o rezolvăm.

*

* *

Noi suntem alcătuiti din trup muritor si din suflet nemuritor. Trupul e materie sufletul e spirit. Sufletul are o atingere cu trupul în unitatea fiintei noastre; el este o substantă individuală proprie si e deosebit de alte suflete. Sufletul însufleteste trupul. El nu poate fi localizat intr-un anume loc al trupului, ci e fundamentul tuturor functiunilor de viată. Sufletul e simplu, necompus din părti, calitate din care decurge nemurirea lui. Căci ce e simplu, e nestricăcios nu poate fi supus descompunerii, care în fond este esenta mortii.

Prin suflet cugetam, simtim, voim. Asa credem noi, asa afirmăm. Dar ce spun cei ce au altă pozitie?

– Nu există suflet, ci numai materie. Toată lumea e numai materie sub forme deosebite, energii materiale. Cine a văzut vreun suflet? Nimeni! Cine a venit din lumea cealaltă? Nimeni! Ce numiti voi „suflet”, ne spun ei, e trupul. Gândirea, vointa, simtirea sunt functii fiziologice ale creierului: produsele lui. Creierul le dă nastere

„precum vibratiile materiei eterului se transformă în lumina si căldură, tot asa se transformă în creier atomii în cugetare.”

Cum ar fi oare posibil aceasta? Observăm mai întâi că ideile si cugetarea nu sunt identice cu creierul, ele nu sunt materie, iar lumina si căldura au rămas materie sau energie fizică si nu spirituală. Dacă cugetarea ar fi produsul vibratiilor materiale din creier atunci toti ar trebui sa cugetăm la fel si deosebirea de vederi n-ar mai fi cu putintă. Ca la televizor: transmisia se vede aceeasi pe toate ecranele. Dar aici la aceleasi vibratii unii zic da si altii nu. Cum ar putea fi oare vointa o miscare organică a creierului produsă de impresiile din afară? Căci se mai poate explica oare cum la aceleasi impresii produc diferitor oameni reactii si determinări deosebite?

Pe de altă parte, logica respinge afirmatia că functiile psihice sunt produse ale creierului, deoarece între creier si gândire, vointă, simtire nu este numai o deosebire de grad, ci si una de natură, de esentă: creierul e materie iar ele sunt spirituale. Cum oare creierul materie sare din tiparul său si produce spiritul si creatiile spirituale, care sunt cu mult superioare materiei?

Noi vedem în toate o proportie între cauză si efect. Dar aici efectul întrece nemăsurat cauza si ca substantă si ca finalitate.

Îsi poate cineva închipui cum vibratiile creierului produc bucuria, bunătatea, marile multumiri sufletesti, iubirea, spiritul de jertfă, recunostinta, generozitatea, căinta, apoi sublima muzică, pictura, poezia arhitectura, matematica si, în general, toată stiinta. Vedeti cât de greu e să credem toate acestea.

Creierul e sufletul asa cum spun materialistii? Dar ce e creierul? Materia organică în forma cea mai înaltă. Calitătile materiei sunt întinderea, greutatea, netezimea sau asperitatea, nemiscarea. Numai în materia organică găsim miscarea care e deja viata. Calitătile materiei se pot măsura. Măsurati acum „lungimea” iubirii, „greutatea” si „lătimea” păcatului, a puterii de jertfă, a sfinteniei. E cu neputintă pentru că ele n-au lungimi si greutate. Nu sunt materie, ci spirit. Iată ce ne spune un mare predicator ungur Tichomir Toth: „Dacă umplem un sac cu mere sau cu grâu, oricât de mare ar fi, odată tot se umple si mai mult nu mai încape. Nu mai merge, fiindcă e materie. Sufletul omenesc prin facultatea gândirii

primeste fără încetare si fără măsură imaginile lumii externe si nu se umple niciodată, nu se varsă nicicând - fiindcă nu e materie”.

Dacă sufletul ar fi altceva decât corpul, ne spun materialistii, atunci n-am observa în lume următoarele fenomene: cu cât un copil e mai mic, cu atât calitătile lui sufletesti sunt mai slabe, căci ele cresc odată cu cresterea lui, cu dezvoltarea creierului. La bătrâni facultătile sufletesti scad odată cu scăderea puterilor lor iar la bolnavii de creier se dereglează gândirea. Toate acestea ne dovedesc cât de strâns legate sunt functiile sufletesti de creier. Oare sufletul nu e si în copil si în bătrân si în nebun? De ce nu se manifestă, în aceste cazuri, normal si în toată puterea?

Nu ne e greu a răspunde.

Sufletul e întreg si deplin dezvoltat si în aceste cazuri. Dar el nu se poate manifesta In toată puterea lui din cauza imperfectiunii trupului. Căci sufletul se manifestă prin trup. Prin trup sufletul „iese” în afară. Trupul bolnav sau nedesăvârsit împiedică sufletul să se manifeste desăvârsit după cum pe o vioară spartă, oricât de mare ar fi un artist, nu-si poate arăta toată arta sa.

Dar să venim si cu alte dovezi si păreri. Astronomul Camile Flamarillon, în scrierea sa „Dumnezeu în natură”, concepe problema creării sufletului nostru de către Dumnezeu în termenii următori: „Şi cum sufletul si inteligenta noastră nu s-au făcut ele singure, trebuie sa existe o inteligentă superioară din care derivă si a noastră. Cu cât ideea ce mi-o voi face despre aceasta inteligentă va fi mai mare, cu atât vom fi mai aproape de adevăr. Nu ne înselăm dacă considerăm această inteligentă drept autor al tuturor lucrurilor, care m-a miscat si m-a determinat să strig uimit: Dumnezeu e Creatorul si Orânduitorul tuturor si niciodată materia!”

„Dacă ratiunea ar fi un produs al substantei noastre cerebrale si unica fortă gânditoare într-un univers mecanic, ne spune un mare doctor, fără acea unitate de legi, forta si substanta universală, care e conceptia despre divinitate a credintei noastre, ar trebui să întelegem cel putin mecanismul misterios al fortelor si al substantei universale sau si cel al fiintelor în special, ba ar trebui chiar să putem si reproduce cel putin unele din procesele acestor mecanisme”[19].

[19] Dr. Ilie Piticaru, *Teoria evolutiei spirituale*, pag. 18-

O dovadă ca viata sufletească nu pleacă de la creier, ci de altundeva, ne mai spune acelasi doctor, e „că există în univers dovezi de instincte, sentimente si inteligentă, deci activitate sufletească extranervoasă si extracerebrală”. Astfel „exista o perioadă la începutul vietii fetale când creierul, măduva spinării, sistemul nervos, precum si glandele endocrine nu există, si cu toate acestea există o perfecta armonie de colaborare si dezvoltare a tuturor organelor. Acest interval de evolutie embrionară - continuă el - constituie un argument puternic că principiul vital din noi nu poate fi localizat si nici identificat cu sistemul nervos al organismului nostru ci este de origine transcedentală. El e imperceptibil simturilor noastre si dirijează încă înainte de terminarea facerii noastre corporale a organismului nostru, în orice stare de dezvoltare a sa.”[20]

Marele biolog Claude Bernard spune: ,,A sustine că gândirea e secretia creierului e tot atât cât ai zice că timpul e secretia orologiului.”

Vedeti frati crestini, cât de mult combate

19.

[20]*Idem*, pag. 27.

mintea noastră părerea că sufletul e produs al creierului sau una cu el.

E mult mai usor să admitem părerea credintei noastre că sufletul e făcut de Dumnezeu si nu e materie, ci spirit. Ferice de cei ce pot crede în adevărurile eterne ale credintei, fără a avea nelinisti, frământări sau mari chinuri sufletesti!

Dar fiindcă unii si-au pierdut credinta sau pentru că unii n-au ajuns încă la ea dar si pentru că unii sunt niste frământati, niste nelinistiti care caută linistea adevărului, siguranta si pacea sufletului, precum si pentru cei ce stau tari pe terenul necredintei, dar vor să cunoască dovezile în argumentarea existentei sufletului, vom mai stărui să aducem si alte dovezi.

II. Alte dovezi despre realitatea si spiritualitatea sufletului.

Nimeni nu a văzut sufletul si nimeni nu a venit din lumea „de dincolo să ne spună cum e acolo" . Asa că aici au dreptate în parte si aparent cei ce fac astfel de afirmatii. Dar când ei trag de aici concluzia că sufletul si lumea de dincolo nu

există, atunci se înseală.

Mai întâi: „de dincolo” a venit cineva: Domnul Iisus Hristos, iar El a afirmat că acestea există, ne-a asigurat că există si suflet si viată vesnică. Iar Iisus a trăit atât de frumos, ne-a dat un model de viată de o măretie si frumusete unică, ne-a învătat adevărurile cele mai înalte; apoi a murit pentru noi si pentru învătătura Sa, confirmând astfel prin moarte adevărurile ei sau cel putin că tinea cu tot dinadinsul la ea. Cinstea si probitatea pe care a arătat-o Îl fac vrednic de credintă ca pe nimeni altul. Dar unii dintre noi nu se mai apleacă si nu se mai înduplecă nici în fata lui Iisus.

Reale sunt nu numai lucrurile care se văd sau care le percep simturile noastre, ci si cele ce nu se văd. Astfel, dacă vedem undeva un efect ne dăm seama ca el are la bază o cauză. Cine a văzut în sine electricitatea sau magnetismul? Dar le tăgăduieste cineva realitatea? Nu. Pentru că vede efectele lor: lumina, puterea de atractie.

De ce să tăgăduim atunci sufletul? Căci dacă nu-l vedem în sine, îl vedem în manifestările sale: în cugetare, în vointa, în libertatea constiintei, în simtirile noastre, în memorie, în tot ce numim acte psihice.

Iată, eu în cursul vietii mele trec prin multe si variate locuri si stări de constiintă, dar totusi eu

mă simt unul si acelasi si mă recunosc în toate actele mele din trecut. Aceasta arată că toate aceste stări de constiintă au un suport statornic pe care stau si de unde vin, suport care nu poate fi creierul meu, materie inertă, ci sufletul nematerial si liber.

Azi se stie că în curs de cinci ani, după unii sapte ani, toate celulele noastre vechi mor si altele noi le iau locul. Din sapte în sapte ani ne înnoim precum sarpele si păianjenul care îsi leapădă pielea. Cu toate acestea noi suntem constienti de tot ce a fost fără a uita trecutul nostru. Dacă sufletul ar fi numai un rezultat al actiunii trupului ar urma ca, dărâmându-se trupul, să cadă odată cu el si toate actele psihice, tot ce am adunat în noi. Dar vedem că lucrurile nu se petrec asa.

As putea face afirmatia că există suflet, că el e o realitate deoarece credinta în existenta sufletului si în nemurirea lui a fost si e o credintă universală - si fac această afirmatie. Dar nu socotesc universalitatea credintei în existenta si nemurirea sufletului ca o dovadă deplin convingătoare, pentru faptul că s-a crezut că Soarele se învârte în jurul Pământului, idee ce părea acceptată de toti, dar s-a dezmintit.

Fac observatia că părerile acceptate de toti oamenii de pe pământ si în toate timpurile si nedezmintite par a purta pe ele pecetea adevărului. Şi credinta în suflet si nemurire a fost răspândită totdeauna pe tot pământul. Cultul mortilor prezent la toate popoarele, e o dovadă.

Dacă nu există suflet ci numai creier, atunci cine sau ce dezvoltă forta admirabilă în bolnavii care trag să moară, care îi tine în viată uneori ceasuri si zile întregi, se întreabă Tichomir Toth. Câti insi nu prelungesc clipa mortii zile întregi, în asteptarea fiilor lor sau a unor nepoti? Faptul e prea cunoscut. Iar după ce au văzut pe cei dragi sau când un credincios asteaptă Sfânta Împărtăsanie, în câteva minute mor. Însusi tatăl meu, trăgând sa moară la 93 de ani i s-a aprins lumânarea, dar el a întrebat de mine care lipseam de la căpătâiul lui, si a spus: ,,stingeti lumânarea, că îl astept si pe el să vină.” După vreo patru ore întreba dacă am venit. Starea aceasta a durat trei zile. La un moment dat a întrebat dacă am sosit si primind răspunsul negativ, zis celorlalti: „Aprindeti lumânarea că de acum nu-l mai pot astepta.” După aprinderea lumânării îndată a murit. Fără altă fortă decât a trupului în plină

descompunere nu se poate întelege ce e cu aceste cazuri. Căci noi zicem că singura fortă care a actionat este sufletul.

Profesorul Toth ne spune că medicina cunoaste cazuri în care oameni care-si pierduseră mintea si-au recăpătat-o în ziua mortii; citează aici pe mama împăratului german Carol al V-lea, Ioana, care după 49 de ani de nebunie si-a revenit în ziua mortii ei: 5 aprilie 1555. Şi el conchide: ,,Să-ti revii atunci când creierul se strică tot mai tare e posibil numai în cazul când creierul nu e totul - ci sufletul - iar sufletul în clipele mortii se emancipează de sub cătusele materiei si nu mai e avizat la materie în activitatea sa”. Cunoastem cu totii cazuri când muribunzii au dat dovadă de o luciditate surprinzătoare: au dat ultimele dispozitiile ultime, au spus învătăminte de viată, s-au manifestat mai puternici decât înainte. De ce? De unde această fortă? Din creier? Nu! Ci din sufletul lor.

Celebrul scriitor Victor Hugo scrie: „Ziceti că sufletul e numai rezultatul fortelor corporale, cum se poate totusi că sufletul meu e mai strălucitor când puterile trupesti sunt gata să mă

părăsească?”[21]

Pot oare dezlega acest mister cei ce nu cred în existenta sufletului?

Cei ce credem în Hristos nu suntem singurii care avem credinta în nemurirea sufletului si în existenta lui. Cu noi avem marile genii si învătati ca : Kopernic, Kepler, Pascal, Newton, Laplace, Faye, Poincaré, Horn, Reomur, Volta, Ampére, Lavoisier, Liebig, Curier, Claude Bernard, Pasteur, Cruvelier, Flaurens si altii, toti celebritàti mondiale în stiintă, toti cu o neclintită credintă în Dumnezeu si în nemurirea sufletului. Iar dacă mergem în lumea veche, culmile gândirii de atunci: Socrate, Platon, Aristotel, Pitagora, au crezut în existenta si nemurirea sufletului. Titanul gândirii germane, Kant, filozof modern, intră si el aici.

Iar dacă intrăm pe terenul vietii si gândirii teologice, atunci întâlnim aici pe toti marii sfinti ai Bisericii, pe toti marii dascăli, pe sfintii si genialii bărbati, strălucitori ca soarele: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul, Ioan Gură de Aur, Ambrozie, fericitul Augustin, Maxim Mărturisitorul, marele Toma de Aquino, Grigorie Palama, Nicolae

[21] *Ibid.*, pag. 18.

Cabasila si altii. Apoi toti sfintii mucenici, martirii, stiuti si nestiuti, toti, toti intră aici. Chiar în zilele noastre numărul bărbatilor care se asează aici e cu mult mai mare decât al celorlalti. Numai câteva nume de bărbati cu adevărat mari putem cita dintre moderni în tabăra cealaltă: astfel Lenin, geniu al răului si luptător neîntrecut, Marx cercetător subtil al problemelor sociale, Schopenhauer, Feuerbach, Nietzsche, sotii Joliot si Florentine Curie si desigur si altii mai putin celebri, putini însă fată de numărul mare al celorlalti si nu de valoarea lor.

Dar dovezile pentru existenta si nemurirea sufletului nu s-au sfârsit. Omul tinde spre cunoastere si perfectiune. El vrea să stie adevărul, să-l cunoască deplin, să se desăvârsească mereu si să fie fericit. Dar ajunge el pe pământ la aceasta? Nu ! El cunoaste numai frânturi ale adevărului, adevărul integral îi scapă. Iar din fericire cât poate sorbi? Numai putini se pot lăuda că au gustat deplin fericirea. Cei mai multi au parte de dureri si necazuri, de nelinisti si frământări, de mari greutăti... E posibil ca toate să rămână asa? De unde deci aceste tendinte ale mele, dacă ele nu se pot împlini?

Animalul care trăieste între marginile instinctelor sale, când acestea se împlinesc îndestulător, e multumit si nu mai doreste nimic. Deci el îsi poate satisface toate aici pe pământ. Aici e patria lui. Dar omul mereu tinde spre mai sus, caută, cercetează, e nelinistit, nu-si află locul aici, vrea să zboare mai sus. Toate aceste impulsuri, tot acest dor metafizic să fie oare zadarnic? Numai omul să nu se poată împlini niciodată? Nu putem concepe asta. Trebuie să existe locul unde el să cunoască tot adevărul, pe măsura nevoilor lui, si să guste toata fericirea pe care a căutat-o atât de mult pe pământ si n-a găsit-o.

Dar adevărul si fericirea nu tin de trup. Nu sunt nevoi ale trupului, ci ale sufletului, deci trebuie ca acest suflet să existe si mai trebuie ca el să nu moară, ca să se poată bucura de toate aceste binefaceri. Căci dorul după cer, după o lume mai bună, e ca un instinct puternic care-si cere viu satisfactia si care ne împinge mai sus.

Constatând această stare a noastră, fericitul Augustin, înfiorat a strigat: ,,Ne-ai făcut după Tine, Doamne, si nelinistit e sufletul nostru până nu se odihneste în Tine!”

Cum ar fi posibil să se nască în noi o astfel de puternică înclinatie spre o altă lume si spre o viată mai fericită, dacă acestea n-ar avea un corespondent într-o realitate undeva si dacă n-ar fi posibil să se împlinească? Căci noi vedem că astfel e alcătuită constitutia fiintei noastre, încât toate pornirile ei îsi găsesc putinta unei împliniri, nici un instinct nu bate în gol, ci fiecare răspunde unei necesităti precise si fiecare are putinta satisfacerii sale. Numai asa se asigură continuitatea genului uman. Nu există instincte absurde: de pildă instinctul de a merge cu capul în jos sau de a bea apă peste nevoile fizice.

Dar dacă toate aceste porniri adânci ale firii noastre, ca si ale animalelor de altfel, se împlinesc deplin în cadrul genului, cum ar fi posibil oare ca această pornire nestăvilită, profundă a tuturor după o lume mai bună, după un adevăr mai bine cunoscut, după o fericire permanentă, cum ar fi posibil ca această ,,nostalgie a paradisului”, cum a numit-o poetul Nichifor Crainic, să fie fără obiect, să fie o pornire absurdă, vană, orientată spre ceva ce nu există? E cu neputintă de crezut asa ceva . „Iată, ne spune acelasi Tichomir Toth, când se simte cel

dintâi vânt rece de toamnă, rândunelele nelinistite pornesc spre sud, unde găsesc căldură si hrană, când la noi e frig si zăpadă si se porneste într-acolo si puiul de rândunică din anul acesta care niciodată n-a fost pe acest drum. Un instinct irezistibil le pune în miscare. Acesta e călăuza lor.

Dar dacă n-ar găsi acolo căldura si hrana pe care o caută, ar mai avea vreun rost instinctul lor? Ele s-ar însela si ar muri. Însă aceasta nu se întâmplă: instinctele răspund în mod firesc unor nevoi si duc la niste realităti pe care noi de multe ori numai cu greu le descoperim prin cugetare".

Deci trebuie să spunem că această înclinare din lăuntru a firii noastre după o lume „din altă parte" decât cea de pe pământ are un rost precis si corespunde unei realităti: lumea de dincolo si viata vesnică. Aceasta presupune existenta sufletului, spiritualitatea si nemurirea lui.

Stăpâne, Doamne, trimite Harul Sfântului Tău Duh peste noi, ca această înclinare neostoită si pururea vie după lumea „de dincolo" să ne pună într-o astfel de dispozitie sufletească încât să facem toate cu o constiintă curată si cu râvnă sfântă si nimic să nu ni se pară prea mult pentru

câstigarea acelei lumi; căci ea înseamnă adevăr, fericire, viată în Dumnezeu. Amin !

III. Despre suflet si existenta lui

Frati crestini,

În predica noastră anterioară am văzut unele obiectii ale celor ce nu cred, pe care le fac împotriva existentei sufletului, dar am văzut si dovezi ale credintei aduse împotriva lor. Am văzut că sufletul e o entitate care nu e identică cu creierul sau corpul nostru, entitate care există înaintea corpului si care e chiar *principiul* ce dă viată trupului nostru, e vorba de acest „corp ceresc” nemuritor: sufletul.

Am mai văzut că existenta sufletului, nemurirea lui si viata viitoare sunt cerute de mintea noastră, de pasul desăvârsirii pus în noi, de dorul nemărginit după o viată fericită după moarte, de nevoia cunoasterii adevărului într-un grad mai înalt decât î1 putem cunoaste pe pământ.

Azi vom veni si cu alte dovezi, puse la îndemână de antropologie si de psihologia omului,

din care vom vedea directia unitară a functiunilor noastre organice, corelatia perfectă dintre ele, apoi că asa cum ele se miscă, presupun un scop precis spre care merg: alcătuirea noastră perfectă si asigurarea vietii noastre. În sfârsit că în dosul lor nu stă materia ci sufletul nostru si Dumnezeu, Unicul Creator al întregii existente si singurul Principiu prin care se poate explica viata.

Iată ce ne spune un doctor savant: „Două fenomene ne surprind înainte de toate: materia sau substanta si miscarea ei sau forta. Materia inertă se miscă. Miscarea înseamnă viată. De unde vine miscarea?” Ce vor putea răspunde la aceasta materialistii? Că materia avea în ea principiile care duc la nasterea vietii? Cine le-a pus însă? Ea si le-a dat? Atunci trebuie să o presupunem si atotputernică si atotprevăzătoare. Dar observând calitătile materiei, această concluzie e înlăturată. E mult mai usor a admite că o fortă exterioară „atotputernică si inteligentă a pus în materie germenii vietii” asa cum ne învată religia. Iar această fortă e Dumnezeu.

„Aparitia vietii pe pământ, continuă acelasi doctor savant, a cărei încoronare o face omenirea, constituie cea mai mare minune si în acelasi timp

pentru întelegerea noastră un mister în fata căruia rămânem plini de admiratie”[22].

Şi mai departe: „Altă întocmire a lumii vii care ne umple de uimire si de admiratie e capacitatea materiei organice de a-si păstra în limite foarte largi caracterele ce le-a avut odată si de a se reproduce mereu sub aceeasi formă si cu aceleasi însusiri. După Weisman - ereditatea se localizează în nucleu. Oare cine nu rămâne plin de admiratie în fata acestei extraordinare întocmiri când într-un grăunte minuscul găsim adunate toate acele puteri, care reproduc, în conditii prielnice de dezvoltare, individul nou, cu toate însusirile ce le-au avut părintii si bunicii lui?”[23]

„Celula primară se împarte în 2, 4, 8, 16, 32, 64 etc. până alcătuieste corpul întreg. Dintr-o singură celulă răsar atâtea organe extraordinar de complicate, dar care se conduc si colaborează armonios si unitar, ca si când ar fi numai una singură. Una stie de toate celelalte, precum si toate la un loc stiu precis de tot ce face fiecare în parte. În orice organism găsim aceeasi unitate de conducere si de întelegere armonioasă reciprocă, întocmai cum am văzut-o si în macrocosmos.”[24]

Citez încă ceva din cartea acestui doctor

[22] *Ibid.,* pag. 39.

[23] *Ibid.,* pag. 44-45.

[24] *Ibid.,* pag. 46.

spre a vedea părerea unui om de stiintă într-o problemă atât de importantă: „Legea finalitătii o descoperim nu numai în univers, ci si în toate fiintele vii. Un organ cunoaste toate nevoile actuale si viitoare ale celorlalte organe, precum si pe ale întregului organism, se adaptează la un loc adică se învoiesc între ele după nevoile cerute. Fiecare organ îsi cunoaste vecinătatea sa si pe cea a celor mai îndepărtate organe, prezentul si viitorul lor si se modifică după nevoile sale proprii ca si a celor mai îndepărtate. Astfel organul vechi are grijă să se modifice în vederea alimentarii viitorului nou organism. Nu e oare ciudată coordonarea de actiuni în vederea unui viitor eveniment o adevărată minune? Unde e acea inteligenta care porunceste această adaptare? În scoarta creierului? Dar ea e inconstientă”[25].

De-abia mai e nevoie să spunem, atât par de clare lucruri1e, că aceste celule ale organismului nostru si apoi organele însele nu se miscă singure pe directiile pe care se miscă, ci au un principiu organizator care le dirijează si le conduc spre scopul final: viata si perpetuarea ei. Iar acest principiu din lăuntrul nostru e sufletul

[25] *Ibid.,* pag. 48.

care e îndrumat de Dumnezeu.

Existenta sufletului în închegarea organismului nostru si a miscărilor care se produc în el apare ca o necesitate logică; pentru că am văzut că toate acestea presupun o inteligentă si o cunoastere ce ne uimeste. E limpede că aici avem pe lângă prezenta sufletului si opera creatoare a lui Dumnezeu care a creat si sufletul nostru.

O dovadă puternică de existentă a sufletului ca o entitate deosebită de corp e faptul încetării tuturor manifestărilor vitale în corpul nostru după moarte. Părăsit de sufletul care-l tinea viu, corpul rămâne nemiscat, materie inertă, ce îndată începe a se descompune.

Nedreptătile cu toată multimea lor de suferinte de pe pământ, nerăsplătirea oamenilor aici după faptele lor, pretind existenta si nemurirea sufletului si existenta lui Dumnezeu, care să răsplătească într-o alta lume tuturor, fiecăruia în chip drept, după faptele sale. Astfel Kant, care e unul dintre cei mai mari filozofi ai lumii, de aici porneste în argumentarea nemuririi sufletului, vietii viitoare si a existentei lui Dumnezeu. El spune că „virtutea trebuie răsplătită si viciul pedepsit”. Dar asta nu se

întâmplă în lumea aceasta. Trebuie să fie deci o lume cu un judecător drept si perfect, care să răsplătească fiecăruia după faptele sale. Deci dacă „trebuie” să fie o altă lume în care să primim răsplata dreaptă a faptelor noastre, înseamnă ca noi n-am murit de tot si că avem putinta de a trăi după moarte, cu sufletul nostru si chiar cu trupul cel prea mărit reînviat(?). Iată ce ne spune si Sfânta Evanghelie de la Ioan: „Vine ceasul când toti cei din morminte vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu - si vor iesi cei ce au făcut cele bune spre învierea vietii, iar cei ce au făcut cele rele spre învierea osândirii” (Ioan 5,28-29).

Cuvântul lui Dumnezeu, un avertisment peste veacuri dat oamenilor, le confirmă judecata, arătând ce va fi după moarte(?).

Să ne încredintam deci tot mai mult de existenta noastră după moarte si a lumii celeilalte, nu aceasta, ci aceea ce „va să fie” si să ne rugăm lui Dumnezeu să ne ajute atunci să iesim spre învierea vietii”.

Dar pentru aceasta trebuie să credem în Dumnezeu, în jertfa lui Iisus pentru răscumpărarea noastră si să facem bine fratilor nostri oameni si nouă însine. Amin!

IV. Suflet si materie

Frati crestini,

În predica noastră anterioară am văzut perfecta conlucrare a celulelor ce alcătuiesc trupul nostru, grija lor de a se perpetua si de a se îngriji de viitor, modificarea corpului în vederea hrănirii si păstrării fătului ce va veni.

Am dedus că „materia oarbă” fie ea si vie acum, adică organic, nu poate de la sine face toate acestea si că în spatele ei stă sufletul si lucrarea lui Dumnezeu.

Să mergem acum un pas mai departe să vedem si alte fapte si realităti.

Citām: „Regenerarea tesuturilor, apărarea organismului contra invaziei microbiene, a corpurilor străine, a bolilor infectioase, constituie o altă minune de corelatie si cooperare organică de care noi cu constiinta noastră nici măcar nu ne dăm seama”[26] zice acelasi doctor care continua: „în analogie cu materia care poate fi percepută cu simturile noastre, dar rămâne neînteleasă în

[26] *Ibid.,* pag.50.

esenta ei criteriile vietii, viata rămâne un mister. Spiritul Divin e sursa vietii universale si numai El dă viată."[27]

Iată, frati crestini, cum chiar după mărturia unui doctor nu se pot explica si întelege o seamă de fenomene fiziologice si biologice numai pe cale materială si cum ele presupun interventia unor factori exteriori, supranaturali, în primul rând Dumnezeu care a pus legile după care se miscă viata si, în al doilea rând, sufletul, creatia Sa. Căci e cu neputintă de admis că, precum ne spun Ştiintele Naturale cândva, factorii cosmici ce se găseau în materie întâlnind conditii favorabile au dat, în apă, nastere de la sine vietii, viată care apoi s-a dezvoltat până a ajuns în starea evoluată de azi.

Pasteur, marele savant francez din veacul trecut a dovedit peremtoriu că viata nu s-a născut spontan. Dar, adăugăm noi, chiar admitând că viata s-a născut de la sine în conditiile amintite rămâne cu totul de neînteles cum s-a putut dezvolta singură ca să ajungă în stadiul actual si cum s-a putut combina, organiza, croindu-si organe de o perfectiune nemaipomenită. Când?

[27] *Ibid.,* pag.57.

Când încă nu ajunsese la constiintă, când creierul însusi la unele vietăti nu se dezvoltase încă, fie si în forma cea mai rudimentară. Şi, apoi rămâne o taină, saltul de la materie, la constiintă, de la instinctele vietătilor dezvoltate la lumina constiintei umane.

De o parte biologie pură, materie, de cealaltă - acte psihice, spirit. Toate acestea nu se pot întelege fără admiterea existentei lui Dumnezeu si a sufletului. Îndată ce admitem pe Dumnezeu, totul se luminează.

Dumnezeu a creat viata, a pus în ea legile dezvoltării ei, o tine cu puterea Sa si o călăuzeste cu Duhul Său Sfânt. Îndată ce admitem sufletul ca ceva deosebit de materie întelegem bine si lesne toate actele sufletesti si toate creatiile din lumea spiritului omenesc: Muzica, pictura, sculptura, literatura, artele, ca si devotamentul, iubirea, mila, generozitatea , jertfa pentru tară si toate marile sentimente si actiuni toate îsi găsesc o justificare, le găsim posibile si le acceptăm ca „motivate”.

Şi chiar dacă motivele acceptării existentei si a providentei lui Dumnezeu si a existentei sufletului, ca factor spiritual deosebit de corp, nu

acoperă si nu satisfac deplin toate întrebările, sunt totusi mult mai depline si mai convingătoare decât tezele necredintei.

Căci ar fi o minune nemaipomenită ca materia oarbă si inertă lipsită de inteligentă si vointă să fi început dintr-o dată să se miste de la sine, fără un impuls, exterior, apoi să se închege în viată, fie si sub forma cea mai rudimentară si apoi să se dezvolte treptat si să constituie toate fiintele vii ce se găsesc azi în univers. Toată această directie de dezvoltare a fiintelor, respectiv a vietii, direct ascendentă, de care ne vorbesc materialistii, presupune anterior un discernământ fără gres, o orientare, o fixare de directie, de dezvoltare si o urmărire permanentă a vietii în dezvoltarea ei, ca să nu se abată de la directie si să nu se autodistrugă cumva sau ca fortele oarbe ale stihiilor să nu o prăpădească în întunecata lor desfăsurare. Dar acest discernământ, materia n-avea de unde să-l aibă, nu putea să-l aibă.

Acest discernământ l-a avut un Spirit atotcuprinzător, atotîntelept si totodată atotputernic. E infinit mai greu să credem în minunea creării vietii de la sine, până în momentul actual, decât să credem în *minunea*

creatiei lui Dumnezeu. Omul modern e chemat să observe si să opteze pentru o teză din acestea două: ori admite lumea si tot ce există în ea ca o creatie a unui Spirit atotcuprinzător, nemărginit si atotputernic, lucru pe care-l primeste prin credintă si care satisface în mare măsură ratiunea; ori admite că materia singură s-a pus în miscare, singură si-a fixat legile ei, singură a creat viata si a orientat-o spre ascensiune, singură se mentine în existentă, lucru care contrazice orice logică umană, orice judecată sau bun simt si presupune o doză nemărginită de credintă căci tot ca si cealaltă teză, ea nu poate fi primită decât tot prin credintă si prin presupunere. Dar pe câtă vreme teza crestină e întărită printr-o descoperire a lui Dumnezeu, pe care o aflăm în Biblie, în Cartea Facerii, ca si prin unele dovezi logice si din bun simt - teza anticrestină nu e întărită de nici o descoperire supranaturală si de nici un argument logic, la care ratiunea noastră si simtul comun nealterat să poată adera .

Astfel, alegerea între cele două teze pare a nu fi prea grea. Ferice de cei ce în această alegere nu gresesc. Amin !

Lunca Târnavei
(Spinii)

18.1.1970

V. Lucrările lui Dumnezeu Îl slăvesc pe El

Iubiti credinciosi,

În predica noastră dinainte ati văzut cum

omul de azi e pus în fata dilemei: ori crede în Dumnezeu ca Singurul Creator al lumii si al vietii si care tine lumea si o conduce; ori crede în materia atotputernică, care s-a organizat singură, si-a dat legi, a creat si dezvoltat viata si sustine toate, cu toate că ea, precum se stie, nu e înzestrată cu judecată.

Pentru a întări credinta voastră va trebui să vin si cu alte dovezi si fapte, ca întăriti în credintă si cu acestea să aveti deplină pace si multumire, cunoscând cât de mult e justificată credinta noastră si cât de bine stati când stati în Dumnezeu.

Dar va trebui să facem aceasta si pentru cei ce nu stau în Dumnezeu, ca să vadă toti temeiurile credintei crestine si de e cu putintă, covârsiti, să creadă si ei; iar dacă nu vor putea crede, cel putin să nu deprecieze si să nu dispretuiască pe cei ce au acest mare dar al credintei în Dumnezeu, care lor le lipseste azi, dar pe care bunul Dumnezeu li-l poate da mâine.

Căci, iubitilor, ca slujitori ai lui Dumnezeu, convinsi de măretia si frumusetea credintei noastre, suntem datori fată de toti oamenii cu care avem contact să le dezvăluim luminile

credintei crestine, să nu urâm pe nimeni, oricât ar fi de departe de noi prin vederile lor, să nu depreciem pe nimeni ci să dorim din toată inima cu o fierbinte ardoare „ca toti să se mântuiască si să vină la cunostinta adevărului”, căci Iisus ne-a iubit pe toti fără deosebire si pentru toti s-a jertfit. Exemplul Lui trebuie să-l urmăm si noi. Deci să facem un pas mai departe.

Să privim corpul omenesc. Asa cum apare e o minune de frumusete, de alcătuire desăvârsită a organelor sale variate, de functionare desăvârsită a tuturor organelor corpului încât „toate bat la fel”, adică se miscă într-o corelatie desăvârsită, colaborând, să zic asa, în chipul cel mai desăvârsit între ele, spre a asigura viata si perpetuarea ei. De altfel, colaborarea lor si sprijinul reciproc ce si-l dau deplin s-a văzut deja si mai sus.

Desi fiecare organ al omului are functia lui specifică, totusi în unele cazuri, dacă vreun organ e atins, e rănit si nu mai functionează bine, alte organe încearcă să i se substituie si să facă munca sa. E cunoscut în medicină faptul că, dacă unii centri nervosi sunt atinsi, alti centri încearcă să îndeplinească lucrul ce-l făceau centri atinsi. Se stie că dacă slăbeste auzul, se măreste

compensator vederea. Dacă slăbeste vederea se întăreste auzul. Dacă o mână îsi pierde puterea, cealaltă devine mai puternică decât a fost înainte.

Cum se explică aceasta? De unde această grijă a organelor ca să asigure bunul mers al întregului? De la ele porneste actiunea? Nu! Ele trebuie să fie împinse la aceasta de ceva constient. În dosul actelor lor trebuie să vedem poruncile sufletului.

Dar să privim inima, acest motor al corpului si tot aparatul circulator. Mai întâi alcătuirea minunată ne uimeste: e aici o masinărie de o perfectiune neînchipuită, iar functionarea întrece orice limită întelegere a mintii. Legile mecanice, cum ar fi principiul functionării pompelor, sunt aplicate aici perfect. Iar sângele e purtat prin vase mai mari si mai mici, prin subtile vinisoare, până la ultima celulă a corpului. Nimic nu rămâne neprevăzut. Totul e luat în seamă. Fiecare mădular si fiecare părticică a lui e servit cu o atentie surprinzătoare. Fiindcă prin aceasta se întretine viata fiecărei părti a organismului, prin această hrană ce-i vine de la sânge.

Dar ceea ce trebuie să ne uimească mai mult si să ne umple de admiratie e faptul că acest

circuit continuu al sângelui prin corpul nostru, acest curent vital, mereu în miscare, se petrece în noi atât de fin, atât de „acoperit”, ca să zic asa, că nici nu-l simtim si nici nu ne dăm seama cum se petrece. Şi constatăm cum se functionează toate numai dacă ne supunem observatiei. Altfel nici n-am lua seama că în noi gâlgâie un sânge cald, ce curge ca un torent nestăvilit prin toate fibrele fiintei noastre. Iar acest sânge se oxigenează mereu prin aerul proaspăt ce i-l aduc plămânii. Corelatia actiunii e perfectă. Şi dacă se întâmplă nenorocul ca organul central al acestui circuit să fie rănit, inima, sau să se spargă vreo arteră, sângele se varsă în corp si omul moare. Dacă se întâmplă în creier un mic neajuns, spargerea unei vinisoare, avem atacul apoplectic si viata se stinge.

Suntem nevoiti să recunoastem că existenta aparatului circulator, ca si subtila lui functionare, presupun o inteligentă si o putere de pătrundere atât de mare, o prevedere atât de minutioasă, încât depăsesc puterile omului, oricât e el de evoluat azi si cu atât mai mult ale materiei moarte. Căci aceasta, dacă voia să facă acest aparat, trebuia să cugete mai întâi asupra lui, să

si-l imagineze si apoi să pornească la crearea lui. Dar noi cunoscându-i calitătile si puterea, vedem bine că materia nu putea face aceasta. Suntem nevoiti să vedem aici prezenta lui Dumnezeu si mâna Lui atotputernică, atotînteleaptă si atotcreatoare.

Şi dacă ne-am opri la celelalte organe ale corpului nostru, am fi siliti să ajungem la aceleasi concluzii. Iată, de pildă, ochiul acest aparat ce reflectă lumina - o minune si el prin finetea lui. Se poate imagina ceva mai măret pentru vedere? Nu! Cine l-a făcut a trebuit să cunoască legile opticii (luminii). Urechea nu e un aparat mai putin uimitor. Ea adună sunetul si ne dă perceperea lui. Cine a făcut-o a trebuit să cunoască legile acusticii. Altfel ce-ar fi iesit? O caricatură si noi n-am fi cum suntem, ne-am fi distrus repede din pricina acestui neajuns. Şi dacă considerăm tot corpul omenesc cu toate organele lui minunate, cu functionarea lor atât de desăvârsită, vom fi împinsi să strigăm într-un avânt sublim si cu un fior sfânt în inimă. O, Doamne! Fii preamărit! Numai întelepciunii Tale apartine această operă si nicidecum materiei.

Tu esti desăvârsit si toate cu întelepciune

si desăvârsire le-ai făcut. Ne închinăm puterii, întelepciunii si bunătătii Tale! Amin!

VI. Piatra de temelie a vietii si credintei crestine

Iubiti crestini,

Încercăm să mergem mai departe, să căutăm si alte dovezi pentru tezele noastre căci e si necesar. Atunci când necredinta caută în tot felul să se impună si să-si impună pozitia sa si s-o motiveze, ca să cucerească sufletele smulgându-le de pe piedestalul măret al sfintei Biserici a lui Hristos, care le-a ocrotit, le-a sustinut si le-a ridicat la lumină si perfectiune atâtea veacuri, si cu cât zbucium, cu câte jertfe si cu cât zel sfânt! Crestinul e obligat si el să caute motivele credintei sale, să vină cu temeiurile pe care stă, să arate lumii de ce aderă la Domnul Iisus Hristos si cât de justificată e credinta sa, si ca urmare, să mărturisească deschis si cu fervoare credinta în Iisus Hristos ca Dumnezeu al lumii si singurul Mântuitor al ei, în toate adevărurile sfintei si glorioasei credinte crestine.

Să cugetăm din nou la viata noastră si la nemurirea sufletului. Nemurirea sufletului se deduce din simplitatea lui, din faptul că e necompus. Fiind *necompus* el n-are cum să se descompună pentru că prin descompunere pier lucrurile si corpurile noastre. Întregul „cosmos material” nu e decât un imens si etern proces de compunere si descompunere a materiei asa că sufletul nefiind compus rămâne etern, cum a fost: viu. Aceasta si prin vointa lui Dumnezeu. Deci el e nestricăcios pe când lucrurile materiale sunt toate stricăcioase.

Dar un materialist ne va putea întreba: „De unde stiti că sufletul e simplu si nestricăcios? Cine a văzut vreun suflet după moarte ca să recunosc si eu că el este nemuritor”?

Desigur, nu putem arăta nimănui un suflet ca să dăm o dovadă concretă si palpabilă despre existenta lui după moartea corpului. Nu putem veni cu dovezi „concrete” între altele si din motivul că sufletul fiind spirit e invizibil cu ochii nostri materiali.

E adevărat că Dumnezeu cel Atoputernic, Spiritul suprem si necreat, uneori în istorie a luat forme sensibile, ca să fie perceptibil si simturilor

noastre. Astfel marele profet Moise L-a văzut pe Dumnezeu ca un rug de foc aprins si a auzit glasul lui Dumnezeu. Deci el L-a cunoscut pe Dumnezeu prin două căi: prin auz si prin vedere (Iesire 3,10).

Sfântul profet Isaia ne spune că si el a văzut pe Dumnezeu, pe Domnul „stând pe un scaun înalt si măret si poalele hainelor Lui umpleau templul, si serafimii înaintea Lui strigau unul către altul: „Sfânt, Sfânt, Sfânt e Domnul Savaot, plin e cerul si pământul de mărirea Lui!” (Isaia VI,3). Deci profetul Isaia L-a văzut, dar L-a si auzit vorbindu-i.

Într-o formă sau alta toti sfintii prooroci L-au cunoscut pe Dumnezeu în chip sensibil prin unul sau mai multe simturi.

La Botezul Domnului, Sfântul Duh a îmbrăcat forma porumbelului ca să fie văzut, iar Dumnezeu Tatăl prin grai a confirmat lumii că Iisus „e Fiul Său cel iubit întru care a binevoit” binele lumii.

Sfintii Apostoli si ei, la Pogorârea Sfântului Duh, au cunoscut venirea Lui cu urechile „ca un vuiet de suflare de vânt ce vine repede”. Iar prezenta Sfântului Duh cunoscut-o cu ochii ca niste limbi de foc care sedeau peste fiecare din ei”

(Faptele Apostolilor 2,2-3).

La Schimbarea Domnului la Fată, din nou s-a auzit glasul lui Dumnezeu Tatăl, zicând: „Acesta e Fiul Meu cel iubit, pe Acesta să-L ascultati (Marcu 9,7).

Profetiile sunt o dovadă a existentei lui Dumnezeu, căci nimeni nu poate prevedea cu precizie viitorul peste sute si mii de ani decât Dumnezeu.

Existenta sfintilor e o dovadă a existentei lui Dumnezeu.

Moastele sfintilor sunt si ele o dovadă a existentei lui Dumnezeu.

Minunile sfintilor sunt si ele o dovadă a existentei lui Dumnezeu.

Vindecările prin rugăciune constituie altă dovadă a existentei lui Dumnezeu.

Unele fapte istorice nu se pot întelege dacă nu admitem existenta lui Dumnezeu si interventia Lui în istorie. Astfel:

a) faptul că Hanibal după ce a bătut pe Romani a ezitat să intre în Roma care era fără apărare. Dumnezeu n-a voit ca Punii, popor prea materialist, să domine lumea.

b) izbânda crestinismului în conditii cu totul grele.

c) biruinta lui Constantin cel Mare contra împăratului Maxentiu când vântul a hotărât rezultatul bătăliei desi Maxentiu era de trei ori mai puternic decât Constantin.

d) înfrângerea lui Napoleon în Rusia în 1912-1913, iarna, precum si a lui Hitler în iarna lui 1941-1942, când tot timpul a hotărât rezultatul luptei. Iar timpul n-a fost la îndemâna oamenilor, precum nu este nici azi.

Pentru nemurirea sufletului vin cu un argument puternic: cultul mortilor întins pe tot pământul. Suntem legati de cei morti prin mii de fire nevăzute. Oamenii au presimtit că e o lume vie dincolo de lumea aceasta. Avem două cărti străvechi în această problemă: „Cartea egipteană a mortilor", apărută cu vreo 2.000 de ani î.Hr. si „Cartea tibetană" a mortilor, scrisă cu 2.500 de ani î.Hr.

Doctrina spiritistă e si ea o dovadă despre existenta sufletului după moarte.

Cu aceste cunostinte, fratilor, să stăm tari

în pozitiile noastre, să lăudăm pe Dumnezeu că ne-a dat această credintă si să ne luptăm ca să ajungem cu ajutorul harului lui Dumnezeu să fim vrednici de măretia ei, si prin ea să ne mântuim noi si toti cei ce prin noi pot să creadă. Amin!

Altă prietenie în sat

În parohie mergeam înainte cu o situatie pe care n-am putut-o schimba. Ambii cântăreti din Spini si Şona mă supravegheau îndeaproape; Vasile Hoc dădea în continuare raportul la jandarmi în fiecare luni. Mai erau si unii consilieri parohiali care conlucrau cu partidul si tineau mai mult la partid decât la biserică. Eram bine încadrat. Dar aceasta nu mă intimida. Mergeam înainte cu aceeasi hotărâre: ridicarea nivelului spiritual al satului si întărirea credintei. Predică la orice ocazie. Regretam conditia în care lucram. Vedeam că erau multi oameni foarte cumsecade, harnici, buni crestini, poate prea economi si strânsi la pungă, dar si câtiva decăzuti, foarte activi si vigilenti care erau hotărâti să fie credinciosi partidului. Se mai adăuga si vizita nepotului meu Dumitru Grebenea, care era trimis

din timp în timp să observe ce mai este.

Un consilier din Şona îmi făcea greutăti enorme si nu-l puteam schimba; era epitrop si nimeni nu cuteza a-i lua locul. Toate erau bine aranjate. Totusi îmi păstram întru totul calmul si mergeam înainte.

Încercarea de a scoate un teren de vreo 2 ha. pe seama parohiei Spini, lucru ce se rezema pe angajamentul de a primi acest teren în schimbul unor terenuri ce le dăduse colectivului Şona din sesia sa parohială, a dat gres. Am deschis lupta, am dat de actele ce o justificau, aveam tot dreptul, dar consilierii n-au avut curajul să o sustină alături de mine. Iar conducerea judeteană pe directia agrară era furioasă că am deschis această actiune - si amenința. Rămas singur, a trebuit să mă retrag si să las lucrurile moarte. Terenul era necesar pentru sărăcia parohiei, dar cu cine să-l obtii? Oamenii erau intimidati. Deci nu mai puteai scoate nimic din ce apucase ilegal Statul - acest moloh care vrea să înghită tot.

Dispunând de timp am încercat să fac un curs de franceză cu tinerii din Spini. Însă nu s-au lăsat entuziasmati. Abia câteva fetite au venit. Am

făcut totusi lectii cu ele mai multe luni.

*

*   *

Prietenul meu Toader Oancea si-a căsătorit fiica Milica cu un ofiter. M-am retras din prudentă pentru ca ginerele lui să nu aibă neplăceri din pricina prieteniei mele cu socrul lui, întâlnindu-ne mai rar.

Dar eu aveam nevoie de un om ca el si l-am găsit în tăranul Vasile Popa, om de omenie, de bun simt, istet, citit si cu un nivel intelectual mai presus de media satului. Sotia lui Veronica, femeie credincioasă, harnică, curată, de multă acuratete sufletească, cu doi copii: Gheorghe care urma o scoală de meserii si Onica, ambii foarte cumsecade. Casa lor a rămas deschisă pentru mine oricând. Era o oază de liniste, de verdeată, de pace si de întâlniri în care toate schimburile de gânduri si simtiri se făceau deschis cu deplină încredere. Era totdeauna o plăcută întâlnire. Cu Onica am ajuns la o strânsă prietenie ca si când ar fi fost o fiică a noastră. Era o fetită harnica, frumusică, plină de respect, a cărei notă

dominantă era bunătatea. Căsătorită repede, a rămas în aceleasi plăcute raporturi cu mine si familia mea.

Vasile Popa s-a legat si el sufleteste de mine si spun că a fost un prieten cinstit si devotat, un prieten adevărat. El a rămas până astăzi prietenul meu din Spini. Şi la trecerea mea pe acolo sunt oaspetele lui, nu al preotului sau al vreunui intelectual, ci al lui. Prietenia a continuat si continuă încă.

În defensivă activă

A iesi cu „asul” polemic împotriva subredelor afirmatii comuniste împotriva credintei însemna atunci a fi ucis sau scos de pe teren si arestat. Am adoptat alta cale. Ori unde se ivea ocazia afirmam:

1. Nimeni nu are dreptul să combată religia, dacă nu o cunoaste. Căci cum ar putea să combată ceva ce nu stie ce e? Cine vrea să o combată trebuie să citească Biblia si să învete textele ei mai importante.

2. Nimeni nu se poate declara cult dacă nu a străbătut si sectorul religiei. Acest sector e

mare. Dacă el nu e cunoscut, înseamnă că în formatia aceluia cunoaste e o mare lipsă, o lacună importantă. Deci el n-are o formatie deplină.

3. Înaintasii nostri au fost crestini, mai mult: *mari crestini*. Ei s-au luptat puternic pentru apărarea credintei lor. Azi credinta e tăgăduită. Trebuie să cercetăm credinta lor să vedem: au stat ei pe o pozitie falsă crezând în Dumnezeu sau nu? Toată istoria noastră e plina de acte de credintă. Să nu fi fost ele motivate real? Trebuie cercetat.

4. Oricine opreste copiii de la biserică si îi ocupă cu alte programe, le răpeste dreptul cunoasterii religiei, drept asigurat prin Constitutie dar refuzat pe alte căi, e delicvent la Legea cultelor si la Constitutia tării.

Stăruiam deseori în predici si discutii asupra foloaselor religiei, foloase directe si imediate: în zbuciumul cotidian, pauză; participarea la cultul crestin aduce o liniste imediată, o înseninare, o mângâiere si sperantă si ca urmare destindere, linistea nervilor si sănătate, iar mai târziu mântuirea. Arătam că o zi de odihnă pentru muncitor pe săptămână duce la un randament mai mare al muncii în cursul unui an.

Slăbirea credintei ortodoxe înseamnă câmp deschis pentru atacul altor culte, spargerea blocului unitătii neamului, cuceriri străine si drum deschis pentru influente străine la noi ducând la slăbirea statului.

Ochiul atent spre rusi

Prin consilierii rusi la noi, mereu nelipsiti, depindeam mereu de Soviete, desi armata lor plecase din tară. Ştiam că depindem mult economic de ei.

Mă interesa însă mult ce fac pe front ? Ce intentii mai au? Mai ales că Brejnev sfida.

Un om de foarte bună credintă din Spini era brigadierul Cornel Ciulea. Cultivam raporturile cu el. Bun român, inteligent, corect, bine pregătit si muncitor. Cu o sotie, Livia, de o mare vocatie crestină, dar rămasă o catolică fanatică. Ambii erau admirabili. Acasă la ei venea în concediu, o dată, de două ori pe an, fratele lui, Ioan Ciulea, atunci căpitan într-o unitate pe Prut. De la el aflam tribulatiile rusilor. Nu erau linistiti. Regretau că si-au retras armatele de la noi.

Iată ce mi-a apus: într-un sector alăturat,

într-o noapte, niste generali rusi au venit în grabă cu o seamă de acte stampilate să pătrundă pe teritoriul nostru, solicitati de guvernul român să intre imediat. Maiorul, seful sectorului, i-a asigurat ca le va da drumul si se retrage ca să dea dispozitiile necesare spre a le da drumul.

Dar a pus mâna pe telefon si a întrebat Bucurestiul. A fost o surpriză: Bucurestiul nu-i chemase; actele lor erau false. Maiorul n-a căzut în cursa aceasta. Nu le-a dat drumul. Pentru prezenta lui de spirit a fost făcut imediat general.

Altă scena: într-o zi rusii au început să facă pe Prut un pod de pontoane. Când au trecut cu el spre noi dincolo de jumătate, ostasii nostri l-au bombardat si l-au distrus si au tras si în tancurile ce erau în fata podului, dincolo de Prut.

Deci rusii contau pe intimidare: Vor avea românii curajul să se opună si să tragă? Şi românii au avut acest curaj si au tras.

Asadar rusii care ne pândeau să ne ocupe din nou, desi se vorbea mereu de prietenia sovieto-română, au găsit în Ceausescu un om îndrăznet. Întâmplările acestea lămureau lucrurile mai mult decât orice propagandă.

Dar dacă sovieticii n-au reusit să intre în

tară pe uscat, ei au crezut că vor găsi poate o situatie mai bună la marinarii nostri. Ei au încercat să intre prin Marea Neagră. Astfel trei vase mari de război, am uitat data exactă, se apropiau grăbite spre rada portului Constanta. Surpriză! Marinarii nostri au tras în primul vas care se apropiase si se pregăteau să tragă si în celelalte, când ele au ridicat steagul alb.

Rusii au motivat că a fost o greseală. Anume, ei se rătăciseră. Obisnuita minciună.

Pactul de la Varsovia făcea manevre în fiecare an. Noi făceam parte din pact, dar Ceausescu nu permitea ca armatele pactului să facă manevre înarmate pe teritoriul României. Şi aceasta cu o consecventă nedezmintită. Uneori, armatele pactului au făcut manevre la noi dar la intrarea în România depuneau armele si făceau manevrele fără ele.

Când în 1968 sovieticii călcând stipulatiile Pactului de la Varsovia care prevedea se vor apăra împreună fată de orice atac al cuiva din afara pactului dar că ele nu vor ataca o tară din cadrul pactului, au pătruns în Cehoslovacia si au ocupat-o împreună cu alti membri, Ceausescu a protestat energic contra acestui abuz spre surprinderea

întregii lumi. A convocat Marea Adunare Natională si a adus următoarea hotărâre: „Nimeni nu poate aduce o armată străină în tară decât Marea Adunare Natională printr-o hotărâre specială a sa”.

Rusii au motivat ocuparea Cehoslovaciei cu minciuna că au fost invitati să intre ca să apere valorile socialismului si doctrina comunistă amenintate de noua orientare a sefului Cehoslovaciei, secretarul general Alexandru Dupcek.

Ca să li se ia rusilor acest pretext, România a adus legea amintită, dacă cumva rusilor li s-ar fi trezit pofta să intre si peste noi. Se vorbea atunci că ei au încercat de fapt să intre si peste noi, dar noi am fi răspuns atunci cu laserul, bombardând câteva tancuri sovietice ce intraseră pe teritoriul nostru prin Ungheni.

Deci Ceausescu apăra cu energie teritoriul tării de orice atac străin.

Situatia dintre noi si sovietici a rămas apoi foarte încordată câtiva ani de zile. Şi fireste, nu puteam fi fără oarecare îngrijorare în acel timp pentru că Brejnev sfida. El a amenintat Italia că o scufundă. Te puteai astepta la orice. Pentru că

oamenii nu lucrează numai după poruncile ratiunii ci si după impulsurile patimilor lor.

Cugetam atunci asa: România a cultivat cu o grijă deosebită raporturi bune cu China încă din 1951-1952, raporturi ce s-au strâns tot mai mult după aceea. Când Mao s-a supărat pe sovietici si a rupt raporturile cu ei, noi eram în relatii din cele mai bune cu China si n-am rupt si noi raporturile cu China, cum ne cereau rusii si cum au făcut-o celelalte popoare din Pactul de la Varsovia. Dimpotrivă, strângeam si mai mult relatiile cu China care ne-au numit „fratii nostri de arme”.

Cugetam deci: rusii nu vor îndrăzni să ne atace, nu de frica Americii care nu va ridica, poate, un singur deget pentru noi. Cum n-a făcut-o pentru Ungaria si Cehoslovacia. Ci de frica colosului chinez.

China era încă neînarmată atunci, dar se înarma. Ea ne îndemna si pe noi si pe altii „să nu ne temem de sovietici”.

Atunci un general rus la întrebarea cât timp le-ar trebui să ne ocupe, a răspuns hazliu: „Dacă românii se opun ne trebuie o oră să-i ocupăm; dacă nu se opun două săptămâni, ca să ne primească cu flori în orasele lor.”

Sărmanul, cât se însela! Dacă în 1944 au fost primiti cu flori de populatia evreiască din România, nu de români, acum toată lumea îi ura si voia să scape de ei si nu numai la noi, ci peste tot, în toate statele de sub sovietici lumea dorea cu nerăbdare să iasă de sub ei. Bulgăroaicele care la 8 septembrie 1944 când intrau tancurile rusesti în Bulgaria, sărutau tancurile, nu le-au trebuit 10 ani ca să ajungă să scuipe în urma lor.

Mutarea în Moldova

Fiica noastră Mariana, după ce a terminat studiile de farmacie s-a măritat cu asistentul universitar Ion Mazilu din Hangu-Neamt, asistent la Catedra de chimie organică de la Politehnica din Iasi.

Erau departe unul de altul. Eu stăteam la Spini de nouă ani. Aveau nevoie de un ajutor. Ne-au rugat să-i ajutăm venind mai aproape de ei. Din 1970 aveam un apartament în Piatra-Neamt, plătisem o parte iar pe cealaltă o plăteam în rate. Ne-am hotărât să ne mutăm.

Mitropolia Moldovei, a respins cererea mea pentru unele parohii bunisoare, dar mi-a dat

slăbuta parohie Vlădiceni cu filia Dârloaia. Ambele aveau sub 300 de familii. Evident mâna Securitătii era prezentă în această numire.

Locuitorii acestor sate erau cunoscuti sub numele de „hotii Moldovei”. Ei fuseseră organizati în nouă cete si înainte de comunisti făceau acte de tâlhărie în toată Moldova si Bucovina. Aveau o subterană unde ascundeau vitele. Detineau tehnica furtului si erau abili. Încăltau vacile sau caii furati în opinci întoarse, că dacă mergeau spre sud, bunăoară, să ai impresia că au plecat spre nord. Acum erau astâmpărati: jandarmii i-au înfrânt si potolit si cetele au fost distruse. Regimul nou ucidea tâlharii. Unii s-au stins. Tâlhăria nu mai mergea, dar micile furturi si găinăriile mai continuau. S-au întors la muncă si au devenit cetăteni harnici. Iar unii din copii lor au iesit buni si chiar foarte buni oameni de toată nădejdea în serviciile lor.

La acesti oameni trebuia să merg eu preot. Mitropolitul Ardealului Mladin nu voia să-mi dea înalta încuviintare să plec; voia să mai rămân în Ardeal. Afectuos, uitase că m-a împiedicat să iau o parohie în orasul Alba-Iulia. În cele din urmă a fost înduplecat să-mi dea drumul.

Preotii din protopopiat, atât ortodocsi cât si fostii greco-catolici mă simpatizau. Despărtirea era deci cu regrete.

A avut haz despărtirea de corpul sanitar din Şona. Medicul sas, om bun căsătorit cu o doctorită colegă din Şinea Fagărasului, româncă cu mult bun simt si omenie, tocmai se întorsese de la un tratament pentru rinichi unde stătuse două săptămâni, dar tot nu se simtea bine. Zâmbind, mi-a spus spre hazul tuturor: „Hai dati-mi tratamentul dumneavoastră pentru rinichi!” I-am recomandat: troscătelul, planta minune pentru dizolvarea pietrei, coada calului, rădăcină de leustean, mătasea porumbului, zeama de ridichi negre, ceaiuri din aceste plante în amestec sau separat (căci se stia că am avut câteva realizări frumoase în tratamentele medicale empirice).

Când a aflat pastorul Capesius că plec, a rămas întristat. Un sfert de oră a plâns pe umerii mei la despărtire.

Mi-am luat rămas bun si de la toti parohienii din Spini, cât si din Şona. Eram regretat acum. Scosesem unele drepturi de la stat pentru unii, de care preotii dinaintea mea nu îndrăzniseră să se ocupe. Cu multă duiosie m-am

despărtit de Toader Oancea si de băciucu Vasile Popa pe care i-am îmbrătisat si sărutat ca pe niste adevărati prieteni.

Preot la Vlădiceni-Neamt

O mutare la o mare distantă înseamnă oboseală, zdruncin si cheltuială. Necesitatea a cerut să o facem. Mariana avea nevoie de noi să fim mai aproape.

Odată ajunsi, se părea că nu-i prea interesam pe oameni. Îndată am înteles că au o credintă scăzută. Primire rece nici o manifestare de simpatie. Câtiva însă ne-au iesit totusi în cale să ne salute. Preotul nu mai era un ins central în sat un „fac totum”, ci un ins oarecare cu o destinatie proprie. Oamenii mai erau încă crestini si aveau nevoie de el.

Acum, primarul crestea în importantă ca si presedintele colectivului local. Primarul, omul politic, părea a avea autoritate si asupra învătătorilor si profesorilor. S-a dus independenta

dascălilor. Acum erau dependenti de organul politic. Mergeam deci în jos, căci reprezentantul politic putea fi un om cu bune însusiri si o anume competentă, dar si un om fără nici o valoare, un necioplit sau un semidoct.

O clipă nu mi-am putut însusi psihologia că as fi dependent de organul politic. Doream bune raporturi cu toti, dar independenta fiecăruia în sectorul său de activitate si la nevoie, un ajutor reciproc.

Parohia avea o casă parohială de chirpici cu trei camere. În martie 1973 am intrat în locuintă. Lângă casă, biserica avea curte cu pomi, o grădină cu vie si cu teren pentru agricultură.

Fostul preot Nicolae Tendeleu, om vrednic, muncitor, cu o sotie harnică si bună gospodină, după 19 ani de greutăti în Vlădiceni reusise să se mute în satul vecin Brudesti-Ghica, parohie mai mare, cu oameni mai înclinati spre cele sfinte si cu perspective mai bune pentru un preot.

Protopopul avea 48 de ani si avea o anumită distinctie exterioară. Se numea Ioan Pricop, cult si inteligent, foarte elegant, m-a primit curtenitor, dar repede mi-am dat seama că aceasta era numai o poză. Nu semăna câtusi de

putin cu omul modest dar cu inima de aur, cu Marcovici de la Târnăveni.

Curând după ce m-a însărcinat să fac niste lucrări de căutare si verificare a unor acte de la parohia Bîrgăoani, mi-am dat seama că în el nu găsesc un prieten sau un om obiectiv, ci un adversar viclean.

Am aflat destul de repede că după doi ani de Teologie la Suceava s-a dus Odessa unde a făcut o scoală de ofiteri de securitate, apoi a continuat doi ani studiile la Institutul Teologic din Bucuresti si licentiat, a fost în scurt timp numit preot într-un sat din fostul judet Roman după care a fost numit direct protopop la Piatra-Neamt. Asezat la loc bun pentru supravegherea celor ce vizitau mănăstirile moldovene. Foarte mieros la vorbă, nu ti-ai fi dat seama usor că în el se ascunde o vulpe vicleană. Îi schitez profilul interior de-acum fiindcă îmi va face mari greutăti pe parcursul activitătii mele viitoare.

Şedintele pastorale, patru pe an si cele administrative, câte cinci - sapte pe an, le începea totdeauna cu un cuvânt de laudă pentru Ceausescu, pentru Mitropolitul Moldovei si pentru secretarul de partid sef al judetului Neamt. Dar

niciodată cu un cuvânt de laudă lui Dumnezeu.

La lucrările pe terenul pastoral avea deosebită grijă ca să nu se impună cumva prin calitatea lucrării cineva „indezirabil”. Acestia nu trebuiau să ajungă să-si citească lucrarea. Iar „indezirabilii” erau fostii detinuti politici si în general cei rău văzuti de Securitate.

*

*   *

Deja în prima duminică au venit multi enoriasi la biserică. I-a adus curiozitatea. Am dedus repede că erau între ei unii de bună calitate si bine intentionati, dornici de a colabora cinstit cu preotul. S-a adus si jertfă, dar pomelnice si lumânări foarte putine s-au adus la liturghie.

Le-am făcut o chemare caldă cu tema: „Veniti la Hristos, singurul trimis din cer pentru mântuirea lumii”. Le-a plăcut. Păreau satisfăcuti. Aveam cântăret bun pe Vasile Mihăilă, om cu scoală, bun notist, care nu era încadrat în statele de plată căci parohia nu avea cu ce-l plăti. Era cântăret „onorific”. Primea totusi o treime din prinoase si o treime din banii de la disc. Avea casa

lui si gospodărie bună în sat.

Dar parohia n-avea nici un ban în casă si serviciile: de înmormântare, nuntă, botez erau cu taxe foarte mici. Asemenea si contributia asa-zis: „benevola” de fiecare familie era foarte mică: 50 lei. Cea mai mică din toate satele mici ale protopopiatului. Din toate trebuia să se asigure taxele de întretinere a parohiei, asigurările sociale si plata preotului. Era greu. Nu se asigurau banii. Trebuiau gospodăriti cu multă chibzuială.

La filia Dârloaia erau multi oameni cumsecade, dar si sărăcie. Ca si la Vlădiceni, oamenii nu aveau de unde lua un ban. Şi numai 5-6 din ambele sate erau muncitori la fabrici. Iar de la Colectiv primeau putin.

Lucram grădina, singurul mijloc de existentă. Eram singur, oamenii nu erau obisnuiti, ca în alte locuri, să ajute preotul.

Mergeam în liniste si în pas domol. Dar curând a sosit locotenentul major A., securist însărcinat cu supravegherea mea. Amabil si atent mi-a pus câteva întrebări si politicos a plecat. Era omul în grija căruia eram dat.

Curând si-a făcut aparitia si Mitică, nepotul meu. Era trimis si voia să mă vadă si să raporteze.

L-am primit, fireste, cu unele observatii privind la rolul său. A recunoscut că e „omul” lui Ion Stănescu, seful Securitătii, dar că mie nu-mi face nici un rău. După ce a debitat o grămadă de nimicuri si minciuni, am fost silit să-i spun: „Esti un om genial, esti un geniu al minciunii”, si fără să se supere, parcă bucuros mi-a spus: „Trebuie să plec, plăteste-mi trenul până la Sibiu si înapoi si dă-mi ceva bani de buzunar. I-am dat banii ceruti.

Dar venea des, rămânea uneori singur si controla actele, cărtile si caietele. Şi raporta. Era prea mult, devenise obraznic. Cheltuia în Piatra Neamt în numele meu bani luati cu împrumut de la cunoscuti ai mei. Ca să nu mă compromit, eu îi plăteam imediat. Dar repetând, am atras atentia tuturor să nu-l mai finanteze în numele meu, că eu n-am de unde să le plătesc.

Am plecat cu Silvia, sotia mea, la Iasi si l-am lăsat singur câteva zile. În acest timp s-a dus la Budesti la preotul Tendeleu în vizită si i-a spus: „Am controlat toate actele unchiului. Securitatea îl supraveghează si e bine să stie tot ce face. Eu îl supraveghez.”

Când m-am întors nu stiam de vizita lui la

Budesti. Nepotul mi-a cerut bani pentru întoarcerea la Sibiu. I-am dat si a plecat.

Am aflat apoi de vizita lui la Budesti. Dovedise imprudentă si îndrăzneală. Situatia devenea pentru mine penibilă, insuportabilă si în acelasi timp compromitătoare. Trebuia cu orice risc să ies din ea spre a-mi salva demnitatea. Căci lumea vedea lucrurile, le întelegea în parte, iar cei ce erau mai informati considerau că de acum stau sub papucul lui.

Căutam un prieten

Lucrurile mergeau încet, lumea se lăsa greu în tendinta mea de-a o trage spre Dumnezeu. Servicii particulare cu totul reduse. Unii usor refractari, cei mai multi căldicei. Nici unul cu o mare fervoare, dar unii dau semne bune. Am găsit câteva familii demne de apreciat, dar nu pe linie religioasă.

Câtiva ofiteri de securitate, patru la număr, veniti câte unul, au trecut pe la mine din preocuparea de a mă cunoaste. S-au purtat fără abuz.

Gândul meu de a intra în cele mai bune

legături cu corpul didactic de la Vlădiceni, învătători si profesori, nu s-a putut realiza.

Cum traditiile religioase de sărbătorile mari precum si cultul mortilor erau bine păstrate la Vlădiceni, am putut trimite corpului didactic de Sfintele Pasti ouă rosii, pască, cozonaci si vin. Mi-au multumit, dar au rămas rezervati. La darurile de Crăciun si Anul Nou, la fel. Iar în anul 1975 m-au rugat expres să nu le mai trimit. Nu am putut vedea printre ei un om de care să mă apropii. Oamenii se temeau unii de altii. Cu darurile mă dusesem chiar eu, ca să-i cunosc pe toti.

Într-o seară m-am dus la epitropul meu cel dintâi, Vasile Chifu, pentru unele treburi. La el erau câtiva oameni, vreo sase si cinsteau bere. M-au servit si pe mine cu două pahare. Era prin august.

Ca să-i pot cunoaste când gurile se deschid la un pahar de băutură si ca să nu beau degeaba de la ei, am comandat o ladă de bere, căci eram tocmai lângă prăvălie si i-am poftit si să servească. Dar abia am luat un pahar si unul dintre ei si-a dat drumul într-o manieră ce nu corespundea cu prezenta unui preot. Ceilalti nu l-au oprit si n-au înteles că tonul acela nu e potrivit.

Atunci le-am zis: „Am ceva de lucru neapărat, tocmai acum mi-am amintit. Scuzati-mă trebuie să plec”, si i-am lăsat în pace. Nu am găsit omul bun plin de cuviintă si de omenie cu care să devin prieten.

Aici nu eram la Spini.

Am căutat în continuare un prieten între parohieni. Dar nu l-am găsit desi l-am căutat din toată inima mereu. În patru ani cât am stat acolo nu l-am putut găsi, poate era dar nu l-am dibuit eu.

Negăsind un prieten bun între parohienii mei l-am căutat între colegii preoti. Eram vreo sută si ceva de preoti în protopopiatul Piatra Neamt. Ne întruneam în sedinte cel putin de zece ori pe an, dar acolo nu era timp suficient pentru o bună cunoastere.

Dacă era o sedintă de pastoratie, cu tema fixată de Departamentul de Culte, expusă de multe ori cu divagati si elogii la adresa conducerii de stat, lucru ce se presupunea că e asteptat de aceasta, ne puteam dezvălui putin ca pregătire teologică, ca putere de sinteză în prezentarea temei si cu o aderare mai mult sau mai putin profundă la sfânta noastră credintă ortodoxă. Dar

nu ne puteam cunoaste în niste manifestări libere ca niste oameni între oameni. După sedintă preotii se despărteau repede si plecau la treburile lor ca si când le era frică să fie laolaltă ca nu cumva să fie bănuiti că complotează sau să fie chemati si întrebati: „Ce-ati discutat acolo?” De frica Securitătii oamenii se fereau unii de altii căci se temeau de eventuale anchete securiste.

Dimpotrivă, la Tîrnăveni si Aiud, după sedintele de la protopopiat, mergeam la cel mai bun restaurant din localitate si ne asezam la 5-6 mese, la care consumam câte ceva, după caz, dar aveam prilejul să discutăm unii cu altii, să ne mutăm de la o masă la alta si să discutăm cu cine voiam din cei prezenti. Aceasta constituia un bun prilej de a ne cunoaste si a ne împrieteni, prilej care aici lipsea.

Din nevoia unor slujbe comune am tinut strânse raporturi de apropiere reciprocă cu preotul Nicolae Tendeleu de la Budesti, preot credincios si foarte corect si primitor de oaspeti, mai ales că sotia lui Maria, era energică si o excelentă gospodină si cu preotul Victor Stan de la Aninoasa, preot distins si cu mult suflet. Fără să îndrăznesc să spun că eram „prieteni buni”,

suntem destul de apropiati sufleteste.

Deci în această căutare nici între preoti nu am găsit omul cu care să pot discuta orice si să-l numesc „prieten adevărat”. Desigur erau unii care puteau fi, dar nu era cu putintă de a-i descoperi.

Perchezitie inopinată

După doi ani de sedere la Vlădiceni, în care am avut timp să mă ocup destul de mult cu vindecări prin medicina empirică, căci am descoperit plante noi pe care nu le găsisem în Ardeal, eram vizitat de unii bolnavi si mai ales bolnave din satele vecine si chiar de mai departe.

Securitatea temându-se de cine stie ce, a ordonat o perchezitie.

Doi ofiteri, locotenentul major A. si un căpitan de militie, au sosit într-o dimineată cu ordinul pentru perchezitie. Au chemat doi vecini ca martori si în fata lor au răscolit toată casa. Au cercetat toate cărtile, pe unele filă cu filă, toată corespondenta au controlat-o destul de amănuntit, toate camerele, precum si grădina, cotetele porcilor si ale găinilor. La urmă au făcut un proces-verbal pe care l-au semnat si martorii. Nu

au găsit nimic incriminabil.

Urma acum să viziteze si apartamentul din Piatra, care era aproape gol.

Cum trecuse de amiază i-am poftit la prânz, cu ce se va fi găsit. Am mâncat brânză zvântată, slănină, ouă fierte cu ardei, ceapă, usturoi, tuică de 40^0 si vin. S-a mâncat pe îndelete si fireste, la masă s-au mai discutat lucruri fără importantă.

După prânz am plecat cu masina lor la Piatra. Au făcut o scurtă cercetare a apartamentului, care fiind cu o mobilă sumară si câteva cărti si nimic altceva, nu le-a dat mult de lucru.

Au încheiat un nou proces-verbal si au plecat fără să-mi fi făcut vreo observatie pentru vreo „abatere”. Ne-am despărtit omeneste, în bune conditii cum s-ar zice.

Deci trezeam bănuieli si de aici a urmat perchezitia, care e un act foarte neplăcut pentru cel care îl suportă si pentru autoritatea lui între oameni.

Supravegherea

Căile de supraveghere ale Securitătii sunt

multe si variate. Poti fi supravegheat prin oricine, dar de obicei Securitatea recurge la cei mai apropiati.

Mi-am dat seama repede că protopopul meu l-a corupt si captat repede pe dascălulVasile Mihăilă. Însă nu avea ce spune de rău. Dar amăgindu-l „ipso facto”, prestigiul meu era atins. Totusi, desi i se va fi cerut, nu am simtit că pe directia aceasta ar fi fost un mincinos si rău voitor. Neputând face altfel am tinut raporturi normale cu el până la pensionare.

Într-o zi, ca din întâmplare mi-a iesit în fată subinginerul Gheorghe Juncu, cunoscut de la mina Baia Sprie, unde a ajuns maistru principal. Acolo s-a avut bine cu autoritătile, dar a fost un bun camarad. A ajutat pe multi în muncă. Inteligent si cu o vădită suplete de spirit, va fi dat câteva informatii despre altii când i s-a cerut, dar nu l-am crezut capabil să facă rău. Şi acum a apărut în Piatra, unde locuia cu sotia sa doctorită si cu doi copii. Lucra la proiectări.

Discutând de una de alta, îndată am înteles unde se găseste. Aceasta mai ales din felul de a-l prezenta pe Gheorghe Calciu-Dumitreasa, ca pe un tortionar la Pitesti. El nu vedea marea si

exceptionala lui fortă morală cu care s-a putut desprinde din grupul de bătăusi, inteligenta lui deosebită prin care a încercat să-l implice în procesul ce se făcea bătăusilor pe Nicolski, criminalul ce pregătise si condusese reeducarea la Pitesti, lucru ce l-a scos din proces. Şi apoi faptele lui de după aceea ca profesor, curajul cu adevărat „nebunesc” în combaterea doctrinei comuniste, pe care nimeni nu l-a avut în acest grad înalt si care a dus la a doua lui arestare.

Am întretinut tot timpul bune relatii cu Juncu până la moartea lui, fără să las vreodată să se înteleagă că am înteles situatia lui reală de informator. Cu el am băgat lumina electrică în bisericile din Vlădiceni si Dârloaia. El a făcut planul. Era un bun tehnician.

Într-o zi eram cu Juncu la restaurantul Ceahlăul unde mâncam si beam o jumătate de vin. Eram supravegheati. Stăteam de vorbă dar după un timp, căpitanul ce-mi făcuse perchezitia cu locotenentul major A. se prezentă la masa noastră, ne salută si ceru voie să se aseze. L-am poftit si începu să ne spună:

- Vă priveam atent si v-am fotografiat.

- Foarte bine, am răspuns eu, vă

multumesc. Iată noi ne cunoastem de mult, suntem camarazi si nu am făcut încă o fotografie împreună, dar bine că ati făcut una dumneavoastră. Vă rog să ne dati si nouă câte una.

Securitatea conta totdeauna pe intimidarea oamenilor, dar un răspuns ca acesta îi dezarmează.

Cum nepotul meu Mitică depăsise orice măsură, în al treilea an de sedere a mea la Vlădiceni am hotărât să o rup cu el. Am spus-o aceasta preotului Tendeleu si cântăretului după un slujbă făcută împreună. Dar ei s-au îndoit si au spus că nu cred ca voi avea acest curaj. Le-am spus: „Acceptarea în continuare a supravegherii mele de către nepotul corupt si betivan e insuportabilă. Mai ales că a îndrăznit să-mi arunce amenintarea că depinde de el dacă voi mai fi preot sau nu. Am luat acum hotărârea să o rup definitiv cu el si să nu-l mai recunosc ca nepot al meu. Căci prin ceea ce face nici nu mai este.”

Ei s-au îndoit. Iar eu le-am spus :

- Bine ! vă dovedesc la prima ocazie.

Ei au zis:

- Pariem că nu vei putea face asta.

- Ba da, am zis.

- Pe orice, au zis ei.

- Nu, pe ceva concret, am replicat. Pe zece litri de vin.

- Bine, au răspuns.

Şi am pariat.

Nepotul sosise într-o zi când eu nu eram acasă, iar preoteasa era la Iasi. Trăsese la o femeie vecină cu casa parohială. Am auzit că a venit si în drum am luat pe paznicul de noapte al satului, care era cu o bâtă în mână. Nepotul mi-a iesit în cale, dar când l-a văzut pe paznic cu bâta în mână s-a speriat.

Eu i-am spus :

- Nu te bat precum ai merita, dar bunul meu nepot, cu mare regret trebuie să-ti spun că din clipa aceasta nu te mai pot considera nepotul meu. Examinează-ti situatia, meditează singur în liniste, vezi cât ai decăzut si întelege că mi-e cu neputintă să te mai consider nepotul meu. Deci orice legătură dintre noi s-a rupt. Pentru tine eu nu mai sunt unchiul si doresc să nu ne mai vedem. Şi dacă peste ani, voi auzi că te-ai pocăit si esti *alt om*, atunci voi reexamina situatia raporturilor mele cu tine. Acum pleacă!

El a spus:

- Unchiule hai să mergem în casă să-ti explic si să vorbim între noi, căci cuvintele ce i le-am spus le-am rostit în fata păzitorului.

- Nu e nevoie de nici o explicatie, i-am zis. Regret mult că fiind în temnită nu m-am putut ocupa de educarea ta. Promiteai a fi un bun copil. Acum e târziu si esti cum si tu te vezi. Pleacă imediat! Unii oameni de aici au auzit ce faci si sunt revoltati, ar putea să te bată, dar nu doresc asta. Iată, paznicul te va conduce până la iesirea din sat, ca să nu ti se întâmple ceva rău. Rămâne să-ti răsplătească Dumnezeu. Şi a plecat.

Reactiunea

Cei ce au cunoscut „cazul Mitică” dintre oamenii din sat, s-au bucurat că am scăpat de el.

Părintele Tendeleu m-a felicitat pentru rezolvarea cazului asa cum i l-am descris si sotia lui Maria, indignată de purtarea lui Mitică, s-a bucurat foarte mult. Dar părintele Tendeleu se îndoi că îmi voi putea tine hotărârea si eu i-am spus: „Pariul rămâne valabil numai dacă nu mă dezic cel putin un an.”

La câteva zile a sosit la Vlădiceni supraveghetorul meu, ofiterul A. După ce află de la mine cum a fost despărtirea, îmi spuse:

- Ati fost foarte aspru părinte, desi stiam ca aveati si unele obligatii fată de el si de mama lui. Cred că ar trebui să reveniti.

I-am spus:

- Hotărârea mea e definitivă. Faptele lui nu-mi mai permit să-l socotesc că pe un nepot. El vă serveste pe dumneavoastră, mănâncă la mine si tot eu îl plătesc de câte ori vine aici. E ceva ilogic, imoral si chiar monstruos.

Domnul ofiter A. nu a mai stăruit. Dar peste vreo două săptămâni am primit o scrisoare de la nepot, plină de insulte. M-a uimit, îl stiam ticălos dar nu în gradul în care se arăta.

Între altele mi-a spus că mă blestemă până la al saptelea neam, că am spurcat biserica din Vlădiceni încât nici un sobor de 70 de preoti călugări nu ar putea să o resfintească, că mi-am însusit în temnită cele mai rele învătăminte de la detinutii politici si de la cei de drept comun, că un călugăr căruia i-a povestit cine sunt, i-a spus: „Cum îl mai poate răbda cerul pe acest om blestemat?” Deci eram unul dintre cei mai răi

oameni de pe pământ după părerea nepotului meu.

După vreo lună, la o nouă întâlnire cu supraveghetorul meu, acesta m-a întrebat dacă am luat hotărârea de a reveni, că ar fi foarte bine dacă as face-o. Am scos scrisoarea si i-am dat s-o citească. Cred că s-a mirat în sinea sa. L-am întrebat: „Mai permite această scrisoare, după cele întâmplate, revenirea?”

Atitudini la procesul de ateizare de la noi.

Regimul mergea cu pasi mari spre ateizarea poporului român. Cuvântul „Dumnezeu” sau „Doamne” trebuia evitat, înlocuit sau nefolosit în vorbire. Ni se restrângea spatiul de folosire numai în biserici si în casele de cult. Copiii nu trebuiau să mai stie de ele.

Copiilor la scoală a început să li se spună: „Părintii vostri au rămas înapoi, voi mergeti înainte în timpul cel nou. Voi sunteti evoluati, ati

învătat carte mergeti în pas cu stiinta, care ne dă explicatii despre toate fenomenele din univers. De aceea, voi nu trebuie să mai ascultati de părintii vostri când vă îndeamnă să vă rugati sau să cititi Biblia. Ei sunt niste întârziati, iar voi stiti că nu există Dumnezeu.

Se crea astfel o prăpastie între părinti si copii. Părintii nu-i mai întelegeau bine pe copii, iar copiii nu-i mai întelegeau pe părinti. Căci părintii în judecarea unor fapte si întâmplări se conduceau după credinta lor, care era îndreptarul după care se orientau. Dar copii nu mai aveau acest îndreptar si se conduceau după învătăturile pe care le primeau.

Toată societatea era chemată să-si însusească spiritul nou. Cei ce nu se încadrau aici trebuiau a fi priviti ca niste anacronici. Se lucra cu multă perfidie. Chiar preotii trebuiau dusi cu presul si într-o zi să se găsească, pe nesimtite, pe alt domeniu decât al teologiei si al sfintei Biserici, furati de pe „terenul lor."

Vreo 7-8 tineri au fost luati si pusi să publice niste eseuri filozofice în care să combată religia în fundamentele ei. S-au făcut si câteva traduceri de cărti cu atitudini negative fată de

religie. Din fericire n-au fost prea destepti si n-au avut prea multă fortă, însă totusi cucereau.

Şeful ateizării la noi se pare că a fost Victor Kernback. El a scris câteva cărti pe un teren putin explorat: miturile astrale. A publicat o carte fantastică „Enigmele miturilor astrale”, care a avut un mare răsunet în opinia publică a intelectualilor români. În ea se spunea că omul n-a avut religie la începu, că ideea de Dumnezeu e adusă pe Pământ de niste astronauti ce au venit cu niste astronave de pe alte planete, fiind foarte evoluati stiintific si tehnic. Cum veneau de sus, din cer, lumea le-a zis dumnezeu. Domnul Hristos însusi ar fi fost un astfel de astronaut, iar crestinismul ar fi o seamă de mituri vechi suprapuse si ajustate de Biserică. Kernback vine cu multe date, e tobă de carte. Scopul cărtii se deduce. Ea a sedus pe multi care nu aveau o cultură teologică.

Când vedeam ce se petrece eram profund întristat. Cum să le combati? N-aveai voie si scrisul nu ti l-ar fi publicat nimeni. Nu erau greu de combătut, fiindcă erau pe un teren fals si subred.

Nu puteam suporta. Sufeream. Le-am

combătut oral în tren, în autobuze, la unele mese. Iar pe Kernback am început să-l combat total scriind o carte pentru restabilirea adevărului, o carte care nu era încă gata când mi-a luat-o Securitatea de la Bucuresti. Toată explicatia fantasmagorică care prin „decantarea” Kernback, mitul era prezentat ca adevăr si adevărul ca mit, am răsturnat-o total si adevărul repus în drepturi.

Mi-am zis: „Chiar dacă nu se poate publica acum cartea mea, să se vadă cel putin adevărul în această problemă.”

Cum se falsifica gândirea tineretului sub ochii nostri, am cugetat: „Cum am putea opri acest proces ? Prin ce?” Am dat de o carte bună: „Hristos si tineretul”, scrisă de un mare teolog si predicator ungur, Tihomir Toth. Ea era publicată în Apus în câteva limbi de mare circulatie. Am dat de textul francez. Am început să lucrez cu fervoare la traducerea ei. În vreo nouă luni era tradusă. Era o bucurie, o hrană minunată pentru tineret: predici scurte, inteligente si pline de miez.

Din nefericire, desi salvată de Securitate, ea a fost furată în anii din urmă. Mai întâi a fost luat primul caiet, iar mai apoi cel de-al al doilea caiet studentesc, care nu era plin. Atât era cartea.

Ea ar fi foarte necesară azi în România.

Şi tot în scopul apărării religiei am tradus cartea lui Raimond Moody Jr.(?) „Viata de după moarte”, nu după originalul englez, ci după traducerea în limba franceză a lui Paul Misraki. Desi cartea e utilă, totusi e mai putin importantă decât “Hristos si tineretul”.

Relatiile cu lumea

Veniturile parohiale în Vlădiceni erau minime, iar din grădină afară de zarzavaturi, porumb si cartofi, celelalte fructe si via erau furate în cea mai mare parte. Oamenii erau săraci. Din milă de ei n-am urcat taxele la diferite slujbe particulare: un botez era 25 de lei, cununia si înmormântarea câte 50 lei, contributia anuală 50 de lei. Cred că erau cele mai mici taxe din ar fi foarte bine ar fi foarte bine Mitropolie. Trăiam modest dar relatiile cu lumea din ambele sate erau tot mai bune. Cu timpul au început să vină la mine pentru servicii cât si pentru nevoi de sănătate cu vindecări cu plante, tot mai multă lume.

Nu am fixat nici o taxă pentru servicii,

dădea fiecare cât voia iar dacă dădea o sumă ce mi se părea prea mare, îi dădeam înapoi. Unele persoane nu vroiau să ia restul, spunând că nu primeste Dumnezeu rugăciunea dacă nu-i bine plătită. Iar eu le spuneam: „Dumnezeu nu primeste rugăciunea dacă îti iau prea multi bani pentru ea, nu dacă nu îmi dai o sumă prea mică, iar dacă am avea alte mijloace de existentă n-ar trebui să luăm nimic.”

Pentru consultatiile cu caracter medical nu luam însă nici un ban. Îmi ziceam: „Sunt un om păcătos, măcar unele acte să le fac fără bani, pentru iertarea multelor mele păcate.” Totusi unii din acestia, uneori, dacă nu primeam bani pe consultatiile medicale, lăsau câte un pomelnic să mă rog pentru ei.

În cel de al patrulea an de la mutarea mea la Vlădiceni, mai în toată ziua aveam lume străină la diferite servicii religioase. Aceasta crea temeri, bănuieli.

Protopopul îmi recomanda să mă pensionez, motivând că e în interesul meu aceasta. Eu i-am spus: „Va fi prea mică pensia pentru că-mi lipsesc cei 22 de ani si jumătate cât am făcut închisoare.” Protopopul Ion Pricop a

stăruit, însă si eu l-am întrebat:

- De ce?

- Nu esti iubit. N-ai iubirea autorităţii de stat.

- Sunt indezirabil?

Şi el a răspuns cu răutate:

- Da esti indezirabil!

- Bine că am simpatia oamenilor care mă interesează mai mult decât alte simpatii.

După aceasta maiorul securist Alexandru Onu, un om cumsecade de altfel, m-a întrebat:

- Ce zice protopopul?

- Mi-a propus pensionarea.

- Şi dumneata ce ai răspuns?

- Eu n-am vrut să înghit jumara pe care mi-a întins-o, s-o înghită el dacă-i convine.

Deci se arătau semne rele. Protopopul era diapazonul.

În acest timp supravegherea Securităţii se înteti. Eram chemat mai des să dau declaratii si să justific eventualele drumuri pe care le-am făcut la Iasi sau Sibiu, cu cine si ce am vorbit. Toate acestea erau foarte neplăcute, obositoare si îmi mâncau timpul.

La aceste întâlniri la Securitate de multe ori era si colonelul Stanciu, ofiterul ce conducea sectorul legionar. Era un om distins, cu un stil ales, loial întru totul serviciului său dar obiectiv si neabuziv. Vedeam în el omul cu un nivel mai ridicat decât la cei mai multi securisti pe care i-am cunoscut, cu o intentie interioară de a ajuta si de a nu asupri, fără a-si încălca obligatiile oficiale. Era un om cinstit si demn, care stia să respecte si să recunoască cinstea si demnitatea altora. În cadrul Securitătii cred că era un om deosebit, condus de un gând si o dorintă de bine. Poate o exceptie.

Nici securistul A. nu mă silea să scriu ceva ce nu s-a întâmplat deoarece stia ca voi refuza. Era totusi foarte exigent, as spune chiar exces de zel.

Au găsit prilejul să mă supravegheze prin telefon. Am făcut cerere pentru telefon si am plecat la băi la Bazna. Peste o lună când m-am întors cererea era aprobată si mai erau si două avize să mă prezint să primesc telefonul. În acest timp erau unii în blocul meu si chiar pe scara mea care de 4-5 ani asteptau rezolvarea cererii lor pentru telefon. Asa că văzând cum stau lucrurile,

m-am întrebat: „cine are mai multă nevoie de telefonul meu? Eu sau Securitatea?”

Dar Securitatea a găsit un mijloc mai simplu de supraveghere. Cu chei false intrau în apartament când eu si sotia era plecată (stătea mai mult la Iasi), si păziti de agenti de pe scară controlau ce voiau si cât voiau. Mai ales după pensionarea mea intrau des în apartament. Uneori au dormit acolo si am găsit o dată patul nefăcut. Ţuică era, căci eu făceam 50-80 de litri anual si rar gustam un păhărel.

Trebuie să spun că nu am constatat niciodată vreun furt al vreunui obiect din casă, toate rămâneau la locul lor. Am constatat de vreo trei ori lipsa câte unei sticle cu un preparat pentru vindecarea mai ales a femeilor. Era făcut dintr-o rădăcină de culoare rosie a stânjenelului galben de baltă din familia irisilor si care popular se numea *papura rosie,* sau *plantă pentru vatămătură*. Ea vindeca anexita, leucoreea, regla ciclul femeilor, vindeca neputinta de a rămâne însărcinată, dacă femeia nu era sterilă, neputinta de a purta sarcina, precum si unele boli de stomac. Preparatul îl făceam din 5-7 rădăcini, curătite bine si tăiate în volumul a 2-3 cutii de

chibrituri, le puneam într-o sticlă cu tuică de prune sau de drojdie de cel putin 40°, unde stăteau 12 zile după care preparatul era gata. El se dădea pacientei să bea zilnic de trei ori pe zi câte 15 - 20 grame înainte de masă cu 5 minute. Orice băuturi alcoolice erau interzise în acest timp, precum si mâncărurile prea condimentate si cafeaua. Rădăcina trebuia scoasă timpuriu primăvara, ca sucurile din ea să nu se ridice si să hrănească planta în dezvoltare, sau în septembrie, după ce planta a înflorit si a făcut seminte, când principiile ei active si binefăcătoare se întorc ca într-un depozit în rădăcină.

Am presupus că sticlele ce le luau o făceau cu scopul să le examineze, să le verifice dacă sunt cu efectul asteptat si nu sunt cumva vătămătoare. Dar ele erau verificate printr-o practică străveche a medicinii empirice practicată de babe si transmisă poate de mii de ani.

Comunistii de la noi considerându-se atotstiutori si condusi numai de stiintă, au interzis practica medicini empirice, considerând-o superstitie, nestiintifică si chiar vătămătoare. Astfel babele de la noi speriate n-au mai transmis-o si firul unor tratamente străvechi, traditionale,

s-a întrerupt spre pagubă sănătătii si a stiintei, căci ele stiau să vindece chiar si cancerul la metastază.

Niciodată nu am făcut vreo aluzie organelor Securitătii că ar fi luat astfel de sticle, ca să nu complic lucrurile si să nu fiu condamnat pentru ultragiu. Pe de altă parte socoteam că eventual puteau fi luate de persoana de pe scara cu care intrau în apartament. Oricum sticlele respective si unele cărti lipseau.

Am schimbat yala. Zadarnic. Am dat unui tehnician să facă un lacăt cu un adaos secret. Totul a fost de prisos. În apartament se intra în continuare.

Securitatea stia ce se discuta în casă chiar dacă radioul era pus la maxim. Microfoanele puse si telefonul le spuneau tot. Eram deci bine păzit.

Perchezitie de la Bucuresti cu anchetă aproape sase luni.

Securitatea îngrijorată că pe măsură ce trecea timpul, numărul celor ce veneau la mine din alte sate crestea, desi nu făceam nici un act ilegal, a considerat că e momentul să intervină.

Astfel într-o zi prin iulie 1976, au dat buzna peste mine sapte securisti. Numai pe doi i-am identificat ca fiind din Piatra, restul erau din Bucuresti condusi de colonelul Florea. Au început o perchezitie asiduă foarte amănuntită, cărtile erau verificate foaie cu foaie. Au cercetat toată corespondenta si au căutat toate caietele mele. Au luat un caiet studentesc, jurnal al evenimentelor, au luat caietul cu cele sase predici dogmatice pe care le-am scris în combaterea lui Kernback, aproape o carte, cu justificarea: „Acestea se confiscă!”; în vălmăseală nu stiu dacă au luat vreo altă carte. Apoi a urmat o anchetă în care mai toti au pus unele întrebări. Au luat si alte caiete împreună cu toată corespondenta pe care o primisem în doi ani de zile.

Nu s-a încheiat nici un proces verbal si nici nu au fost chemati martori la perchezitie. Seara au plecat. A doua zi cei mai multi dintre ofiteri nu mai erau. Eu însă am plecat cu colonelul Florea la Bârgoani, împreună cu încă unul sau doi ofiteri unde colonelul chemase unele persoane cunoscute ca să dea referinte despre mine: „ce face si cum lucrează preotul ăsta?” Nu a primit decât

referinte bune, iar când unii încercau să mă apere mai cu aplomb s-a înfuriat.

A aflat că pentru unele slujbe particulare ce le făceam nu le luam decât 10 sau 20 de lei. Se temea că exploatez poporul. Totusi, mi-a făcut observatii că e mult să iei 10-20 de lei la un om sărac. După ce a aflat că de la unii săraci nu luam nimic s-a mai potolit căci la început era foarte înfuriat.

Mi-a luat o declaratie si m-au adus acasă. A doua zi, anchetă la Securitatea din Piatra, condusă de colonelul Florea. Erau de fată si alti ofiteri din grupul de la Bucuresti. Întrebările au fost foarte variate. Am răspuns linistit si foarte retinut. Între ofiteri era acum si locotenent-colonelul Gelu Ionescu. Acesta m-a întrebat ce mai stiu despre Radu Gyr. Am răspuns: „Încă înainte de eliberare n-am mai avut nici o relatie cu dânsul iar acum nu stiu dacă mai trăieste. Ştiu că era bolnav de intestine. Mai stiu că la reeducare ar fi declarat că peste trecutul său asează un lacăt greu.”

Colonelul Florea mi-a spus: „Esti la dispozitia noastră, dar nu-ti conturbăm programul îti faci toate serviciile si noi venim să te luăm când

esti liber. Dă o declaratie despre unii legionari cunoscuti. În descriere prezintă mai ales notele negative ale lor. Asta s-o faci acasă.” Şi m-au adus acasă.

Am făcut declaratia, prezentând foarte pe scurt, pe lângă Radu Gyr, încă vreo zece persoane. În linii mari am arătat tendintele lor spre cultură, iubirea Patriei, detasarea de interesele personale si curătenia lor sufletească. Dar nu am scris la nici unul vreo notă negativă.

După două zile sunt dus la Roman cu o masină a Securitătii. Singur într-o cameră. Apare colonelul Florea. E un om bine legat, frumos, robust si cu o musculatură foarte dezvoltată.

După ce îl salut, ridicându-mă în picioare, dânsul îmi spune:

- Dă-mi declaratia de acasă.

I-o dau si s-a dus cu ea în alt birou si lăsându-mă singur.

Când după vreo 30 de minute s-a întors, m-a întrebat:

- Cum legionarii n-au defecte? Sunt îngeri? Cum de i-ai prezentat pe toti asa? O să te încadrăm la „ajutor legionar” si o să te condamnăm pentru asta.

Eu am spus:

- Asa i-am cunoscut eu, tot ce am spus e adevăr. Nu sunt îngeri si s-ar putea să aibă si părti negative, dar eu nu am descoperit asa ceva la ei.

- Văd că vorbesti de o influentă „gyriană” la unii, a zis colonelul.

- Da! i-am zis. Radu Gyr a avut o influentă favorabilă asupra multor detinuti de orice nuantă ar fi fost ei. Blândetea si linistea lui a transmis-o multora. El a însemnat pentru multi un punct de orientare, un îndemn spre a suporta temnita la înăltime fără josnicii, cu demnitate si onoare. Dar n-a îndemnat pe nimeni la răzbunări sau la vreun act criminal. În el se ascunde luptătorul crestin blând, senin, viteaz iubitor de Patrie, iubitor de Dumnezeu, iubitor de oameni.

- Şi tu cum esti? m-a întrebat.

- Eu? Un om fără valoare, tot crestin dar la limite mici, fără fapte care să mă fi impus cumva în atentia altora, adică un om comun.

- Avem de lucru azi, a precizat el.

- E sâmbătă, am zis, si sâmbăta sunt trei ceasuri rele.

- He-hei! Ai vrea tu, nu sunt trei ci cinci, căci atâtea te tin, cinci ore.

Şi a început ancheta. Nu mai stiu ce a fost. Ştiu că a făcut unele aluzii la preoti si a spus:

- O să vă lăsăm fără oameni, n-o să mai aveti influentă asupra lor, îi comunizăm. Deja copiii sunt în mâinile noastre. Lumea nu va mai crede în Dumnezeu si voi veti fi de prisos.

La acestea eu am replicat:

- Şi oare va fi mai bine? V-ati gândit la asta? Încă nu s-a cunoscut până acum o societate fără Dumnezeu.

- Se va vedea! a răspuns el.

Examina jurnalul ce-l luase de la mine. Mi-am dat seama că îl citise deja. Stăruia asupra câte unui text si eu dădeam explicatii. Jurnalul a fost scris cu multă prudentă, că dacă cumva ar fi căzut în mâna lor să nu-mi ia gâtul. Nu era dusmănos, dar nici de laudă. Făcusem în el unele concesii spre a putea strecura unele idei ce consideram că trebuie neapărat spuse.

L-a înfuriat un loc din jurnal si zbierând a ridicat pumnul să mă lovească căci eram lângă el. I-am explicat sensul care nu era cel pe care-l dăduse el si s-a potolit. Am mers înainte cu alte întrebări pe care le-am uitat. La un moment dat a început să se înfurie din nou. Era mai la distantă,

cu bratele goale din care se arătau muschii lui tari, si se apropia lent de mine. Parcă îsi pregătea pumnii sau numai simula. Dar când era la un pas de mine a sunat telefonul. După o convorbire scurtă de 2-3 minute a plecat si m-a lăsat din nou singur în sală. S-a întors abia după vreo 30 de minute.

În lipsa lui cugetam: „Ce-ar fi dacă lovindu-mă ceva mai tare cu pumnul m-ar trimite pe lumea cealaltă, fără să vrea, cum l-au trimis pe episcopul greco-catolic Aftenie de la Bucuresti, care lovit prea tare cu bastonul de cauciuc în cap a murit îndată? S-ar uita la mine ca la o mască, cu regret. Rădăcinile vietii mele stau acum numai în câteva fire care repede se rup, si m-ar scăpa de aceste anchete afurisite.” Dar când s-a întors, domnul colonel Florea era linistit. Mi-a mai pus, plictisit câteva întrebări si eram gata. Trecuseră cinci ore.

Un ofiter m-a dus cu masina la Vlădiceni. A doua zi era Duminică si aveam serviciu divin.

*

* *

După două zile eram iar în masină cu cinci

securisti, între care si locotenent-colonelul Stanciu. Mergeam la Roman la Securitate. Ancheta singur. Apoi apare distinsul preot Nicolae Pâslaru, prieten de-al meu, care stătea în picioare lângă mine. Ne-a pus multe întrebări la amândoi. Dacă ne-am mai întâlnit, ce-am discutat, ce-am ,,complotat''. Întrebările veneau una după alta, în avalanse. Răspundeam în liniste, domol si fără precipitare.

După un timp s-au retras si ne-au spus: puteti vorbi, sunteti prieteni.

Rămasi singuri, l-am îmbrătisat pe Pâslaru. El era îngrijorat ca si mine.

M-a întrebat:

- Ei! Ce e ? Ai făcut ceva ?

- Nu ! Absolut nimic. Dar tu ?

- Nici eu!

- E de neînteles, a spus el.

- Nu tocmai, am zis eu. Suntem niste ,,indezirabili”. Asta e: in-de-zi-ra-bili.

- Şi? ridică el din umeri. Ce va mai fi?

- Anchete si neplăceri, zic, însă ei stiu precis că suntem nevinovati. Ancheta e numai o formă, dar ea s-ar putea să fie un început de multe necazuri. Suntem nevinovati si în conjunctura

actuală nu cred să ne bage în puscărie. Vorbeam foarte încet.

După un timp s-au întors ofiterii. Dacă retin bine, unul a spus:

- Vedeti cât suntem de amabili? Vă lăsăm să vorbiti între voi.

- Vă multumim, am răspuns.

Bănuiam că în jur erau puse microfoane pentru a înregistra discutia noastră. Dar chiar vroiam să fie înregistrată, tocmai ca să aibă o dovadă de la noi că suntem nevinovati.

Apoi am continuat ancheta si cu ofiterii din Roman. Ne-au pus întrebări mai ales despre relatiile noastre. N-am tăgăduit că am întretinut bune relatii si că ne-am întâlnit de câteva ori la Pâslaru acasă. Cred că stiau si vroiau să afle măsura în care suntem sinceri.

Supraveghetorul meu A. m-a dus cu masina la Vlădiceni. Conducea cu o sigurantă deosebită.

Ancheta a continuat mereu, cel putin trei zile pe săptămână, la Piatra si la Roman. Am mai avut si alte întâlniri cu preotul Pâslaru, om de mare credintă si de o pregătire teologică remarcabilă, predicator de înaltă clasă.

Acasă mă aducea când căpitanul Alexandru

Onu, avansat la gradul de maior în timpul anchetei când supraveghetorul meu A., avansat si el căpitan tot atunci.

Căpitanul A. mi-a spus:

- După perchezitia de la Vlădiceni, unde ne-ai servit cu tuică si vin, lent pe drum ai făcut niste afirmatii pe care noi le-am prins pe bandă de magnetofon. E bine să recunosti, a zis el.

- Ce am putut spune? Maica Domnului! Căci eu nu depăsesc măsura la băutură să nu stiu ce vorbesc.

- Iată ce ai zis, a spus el: ,,Mota si Marin au luptat în Spania contra comunistilor, ei sunt niste eroi crestini, niste martiri sfinti. Biserica va trebui să-i declare sfinti”. Cuvintele sunt înregistrate de noi. Cel mai bine e să recunosti, să dai dovadă de sinceritate si să-ti usurezi situatia.

Eu am răspuns:

- Niciodată nu am spus aceste cuvinte. Şi nu le-am spus pentru că nu erau în mintea mea, iar ce nu e în minte nici beat si nici măcar în vis nu le pot spune. Nu-mi cereti să recunosc ce nu-mi apartine.

- Zadarnic tăgăduiesti, mi-a zis. Le avem pe bandă.

- Domnule căpitan, eu nu vă cer să aveti bunăvointă fată de mine. Aveti ceva contra mea, folositi. Nu e nevoie să recunosc eu, vorbeste dovada dumneavoastră si e destul.

- Ştiu, a zis, dar mai bine e să recunosti dumneata.

Şase săptămâni a stăruit să mă convingă să recunosc aceasta si la fiecare ocazie m-a agresat cu aceasta, până ce enervat i-am spus:

- Iertati-mă si nu vă supărati, dar stăruinta pe această linie arată o deformare profesională. Folositi dovada dumneavoastră contra mea si lăsati-mă în pace.

Nu s-a supărat si a spus:

- Şi totusi e mai bine pentru dumneata să-ti recunosti declaratia înregistrată de noi.

Dar după aceasta n-a mai stăruit pe directia ce pornise. M-a mirat tenacitatea lui. Poate folosea si sugestia, căci mă privea fix. Dar eram sigur că nervii mei erau mai tari decât ai lui, si nici cu sugestia, nici cu hipnotismul nu mă putea doborî.

În continuare, mereu anchete, dar nu întotdeauna cu colonelul Florea. Acesta de la primele anchete mi-a spus: „tovarăsul Ion

Stănescu, seful Securitătii, tine mult la Mitică, nepotul dumitale, iar ruperea raporturilor cu el cred că a fost a greseală care se poate repara.”

Am răspuns:

- Eu nu am nici o obligatie fată de domnul Stănescu. Dacă-l iubeste pe Mitică, nepotul meu, are desigur motivele domniei sale. Iubească-l în pace. Dar si eu am motivele mele să nu-l iubesc. Revenind asupra hotărârii mele ar însemna ca să se mentină situatia stupidă ca acest om să slujească Securitatea, dar să-l plătesc eu, pe el care a devenit astfel dusmanul meu. Ar fi un nonsens.

Adaug că si alti ofiteri au stăruit să reiau relatiile cu acest nepot deformat, dar nu m-au clintit din hotărârea mea.

Într-o zi, maiorul Onu mi-a spus: „vei vorbi îndată cu un general venit de la Bucuresti, care e într-o inspectie la noi.” M-a introdus. În fată aveam un civil cam la 60 de ani, mai bătrân decât ofiterii cu care avusesem de-a face. Dar întrebările lui mi s-au părut lipsite de sens si chiar stupide. Nici unul dintre ofiterii ce mă anchetaseră nu dovediseră atâta îngustime si incapacitate. Pentru mine el a fost o deceptie si

totusi el, mărginitul, comanda pe altii.

Ca să mă verifice, maiorul Alexandru Onu a fost trimis în Ardeal peste tot pe unde am lucrat ca să adune date despre mine. A venit cu vreo 300 de declaratii luate de la diferite persoane. Din cele aduse am dedus că numai vreo sapte erau potrivnice mie. Am presupus că persoanele ce le-au dat au fost intimidate si au făcut cum li s-a cerut

Întors după vreo lună, maiorul Onu m-a chemat, mi-a spus că a adus sute de declaratii privitoare la mine. Mi-a arătat si o declaratie a prietenului meu, preotul Constantin Crisan. Acesta se pensionase cu trei ani înaintea mea si petrecea Sfintele Sărbători ale Pastilor si Crăciunului la mine, timp în care noi discutam multe lucruri. În această declaratie, părintele Crisan, fost lector comunist la Bacău, spunea că vizitele lui la mine au avut si scopul instruirii mele în principiile comunismului si societătii actuale. Declaratiile lui m-au uimit.

Maiorul Onu a scris o declaratie în care confirma cele spuse de părintele Crisan. M-a invitat să o semnez.

Eu i-am spus:

- Nu o pot semna. Dumneata ai scris-o, dumneata semneaz-o. Eu n-o semnez.

- De ce? m-a întrebat.

- Fiindcă lucrurile nu au stat asa. Dacă părintele Crisan mi-ar fi spus mie că vine să mă învete comunismul, să mă instruiască si mă educe în comunism, l-as fi dat imediat pe usă afară. Eu eram deja instruit si reeducat din temnită, eram la curent cu problemele zilei, îmi făceam pas cu pas si zi de zi instruirea si nu era nevoie să mă instruiască cineva. Cred că putini colegi din România erau instruiti în problemele comunismului ca mine, care i-am citit pe doctrinarii comunismului, precum si pe Nicolae Berdiaev cel care-i combate, si citesc zilnic Scânteia si unele reviste comuniste de la noi.

Onu n-a mai stăruit si mi-a spus:

- Scrie atunci dumneata declaratia asa cum stii că au fost lucrurile.

Am început să scriu declaratia spunând că nu era nevoie să mă instruiască cineva în comunism, că eram deja instruit când a venit părintele Crisan la mine. Mi-am dat repede seama că aici e o cursă si evitam să cad în ea. Recunoscând cele spuse de părintele Crisan, Securitatea ar fi spus: „Ăsta nu e

reeducat, nu are ce căuta între noi; să-l mai băgăm în temnită să se mai reeduce.”

Pe când scriam declaratia, maiorul Onu m-a lăsat putin singur, si când terminasem în cameră căpitanul A. foarte înfuriat.

- De ce nu semnezi declaratia făcută de domnul maior Onu, care cuprinde cele spuse de părintele Crisan, prietenul tău?

- Fiindcă nu vreau.

- De ce ?

- Fiindcă nu exprimă adevărul si eu nu vreau să vă mint pe dumneavoastră. Doriti să aflati ce a fost, atunci eu nu pot scrie ce n-a fost. Vreau să fiu cinstit cu dumneavoastră si să vă spun adevărul. Nu vreau să vă pun pe o pistă gresită si mâine să mă acuzati că v-am purtat pe căi rătăcite.

Atunci, cu o furie necunoscută la el încă, a început să mă insulte în tot felul că numai obligatia profesională îl mai tine să aibă o legătură cu mine; că sunt demn de dispretul lui, că el respectă legea si ca reprezentant al legii îmi vorbeste, că el apără legea de netrebnici ca mine si multe altele. În furia lui răcnea puternic. Pe un ton mai ridicat ca de obicei i-am răspuns si eu asa:

- Şi eu prin tot ce fac, prin serviciile mele si prin predicile si sfaturile mele, apăr legea poate mai mult decât dumneata. Că eu îi îndemn să nu fure, să nu facă nici un rău nimănui, să respecte legile lui Dumnezeu precum si legile statului.

Dar strigătele lui au atras atentia ofiterilor din camerele vecine de pe acel coridor, care au deschis usile să vadă ce se întâmplă. Maiorul Onu a simtit si a deschis usa, pe care căpitanul A. a iesit vânăt de mânie.

Eu, supărat de cele ce se întâmplaseră, mi-am revenit îndată si l-am întrebat pe Onu :

- Sunteti de acord cu atitudinea colegului dumneavoastră ?

El a răspuns:

- Nu.

A doua zi a venit la anchetă un maior de la Bacău. La întâlnirea cu mine, după obisnuitul salut: „Să trăiti!” el a zis :

- Părinte, nu fi supărat de ce s-a întâmplat ieri. Sunt si între noi ofiteri care nu rezistă la unele anchete grele!

- Înteleg, am zis. Atunci de ce-i trimiteti la mine?

Ancheta cu dânsul a durat vreo trei ore si a

mers foarte civilizat si cinstit. N-a fortat nota dar si-a făcut datoria constiincios. Mi-am zis : iată oameni în Securitate care stiu încă să fie oameni. Loiali serviciului, culti si capabili, neabuzivi si onesti sunt niste functionari foarte buni ai statului.

Ancheta a durat până în ianuarie, săptămână de săptămână, fără întreruperea serviciilor mele religioase. Nimeni nu m-a lovit, desi atitudini agresive si invective au fost.

Ofiterul A., si poate si Onu, nu mai retin exact, s-a dus si la Iasi la fiica mea Mariana si la ginerele meu pentru informatii. Au trebuit să îndure si ei o anchetă din pricina mea.

Într-o seară colonelul Gelu Ionescu si maiorul Onu mi-au spus:

- După ancheta noastră nu sunteti vinovati. Dosarul tău si al lui Pâslaru sunt la Bacău pentru judecată. Mergem si stăruim să fie închise. Însă mai au si preotii de aici un cuvânt de spus. Te rugăm să ai cu ei calmul pe care l-ai avut cu noi până acum. Ei vor veni cu unele observatii.

Eu am răspuns:

- Numai să nu sară peste cal, că atunci mă dau la ei.

,,Prelucrarea" mea la protopopiatul din Piatra Neamt în data de 26.01.1977

Asadar la câteva zile sedintă specială la protopopiat. Am fost prevenit ca nu cumva să lipsesc. Nu stiam ce va fi. La sedintă nu au venit numai preotii din protopopiatul Piatra Neamt, ci si câtiva preoti din protopopiatele Roman si Târgu Neamt. Era prezent de la Centru, adică de la Mitropolia Moldovei, consilierul Râpă.

Protopopul Ioan Pricop, deschise sedinta si anuntă că ea e pentru un caz deosebit si îndată dă cuvântul consilierului judetean de partid, însărcinat cu problemele religioase, Gheorghe Risipeanu, om tânăr, cam de 40 de ani, cu studii de drept si de istorie.

Acesta începe cu un cuvânt de laudă pentru preotii nostri si frumosul lor rol în trecut si care si acum îsi fac datoria si sunt loiali statului. Dar avem unul care este altfel, lucru pentru care ne-am adunat acum în această sedintă, preotul Grebenea. E aici?

- Da! am răspuns eu tare.

- Văd că e viguros, a adăugat el. Iesi în fată !

a poruncit el.

Am iesit si am vrut să sed, ca si ceilalti preoti si să iau note, dar el a spus:

- Nu, stai în picioare, pentru respectul celor în fata cărora te afli. Apoi a început un atac puternic contra legionarilor: „Dusmanii regimului nostru” - Grebenea a fost si a rămas legionar. El e putred tot din cap până în picioare. Nimic bun n-a mai rămas într-însul. E un om dusmănos si rău; e primejdios. El a propovăduit războiul, numai să cadă Partidul Comunist de la putere. A stricat tineretul prin spiritul si actiunile lui. Şi cu niste foi scoase din dosarul meu de la Securitate, făcându-se că citeste din ele dar spunând din burtă ce poftea, voia să convingă preotii că eu m-am ridicat si împotriva ideii de libertate.

Eu l-am întrerupt strigând:

- Prea cucernici părinti si frati vă rog să-l controlati în ce citeste, că insinuează. Fiindcă n-am îndrăznit să spun că minte cu nerusinare.

Dar nici un coleg nu s-a dus să vadă si să spună: „Ia să vedem si noi pe ce bază îl învinuiti”, într-atât erau cu totii de intimidati. O teroare nedezlăntuită fizic, dar prezentă peste tot în judet, ca un duh întunecat si nevăzut se asezase peste suflete, retezându-le pornirile si iesirile spre lumină si adevăr precum si orice tendintă de împotrivire si de luptă.

După ce Risipeanu mai continuă ca să-i convingă pe toti că „sunt putred tot”, conchise:

- Socotesc că nu mai e demn să facă parte dintre dumneavoastră un om care vă compromite. Făcându-se stăpân pe conducerea conferintei, mi-a dat mie cuvântul. Eu am început cam asa:

- As fi dorit ca această conferintă să se desfăsoare astfel ca să simtim cu totii că stăm sub egida Sfântului Duh. Dar atmosfera e încărcată si acest lucru nu e posibil acum.

Domnilor, mi se aduc acuze grave că am propovăduit războiul si am stricat tineretul. Eu am trecut prin cercetările Securitătii timp de aproape sase luni, după care dosarul meu s-a închis. Dacă eram vinovat de cele ce sunt acuzat acum, acestea le descoperea Securitatea si nu eram acum liber, aici.

Cu adevărat am fost legionar, dar avântul tineretii mele de luptă pentru programul legionar l-am plătit cu carnea si sângele meu timp de 22 de ani si jumătate si nu înteleg să fiu tras acum la răspundere pentru aceasta. Pe de altă parte înainte de eliberare am trecut printr-un proces de reeducare greu si de durată în urma căruia autoritatea m-a declarat „reeducat”. Când am iesit

din temnită eram hotărât să lucrez astfel: într-o mână să am sfânta cruce si în cealaltă steagul national. Cu alte cuvinte vroiam să lucrez pentru sfânta noastră Biserică si pentru Patria noastră, îmbinând munca pentru cele două. Şi asa am lucrat tot timpul fără abatere.

Risipeanu m-a întrerupt:

- Destul, lasă astea! Angajamente!

Şi câtiva preoti din bănci au strigat si ei:

- Angajamente, angajamente!

Eu am răspuns:

- Angajamentul pe care-l pot lua este acesta: mă voi strădui să fac tot binele care mi-l permite puterile si vârsta.

Risipeanu s-a adresat apoi preotilor:

- Cine se înscrie la cuvânt?

Spre uimirea mea s-au ridicat imediat vreo 27 de mâini. Altădată se înscriau 10-15 insi, nu mai mult. Deci imediat li s-a dat cuvântul pe rând si am înteles că aici nu sunt niste actiuni spontane, ci e ceva organizat.

Toti care au luat cuvântul m-au atacat mai mult sau mai putin. Nici unul nu a spus nici un cuvânt în apărarea mea. Cei mai multi au pledat ideea că, întrucât nu mi-am făcut autocritica,

singur am iesit din rândurile lor si m-am exclus. Unu a spus si el că „sunt putred de tot” si că nimic bun nu se mai află în mine. Altul a spus: “Acest individ uită obligatiile fată de Statul nostru, e neloial etc.” Un preot din alt protopopiat s-a exprimat cam asa: „Îl văd în vârstă, el trebuie să aibă un salariu lunar de 3000 de lei si cu toate astea se ridică împotriva stăpânirii; nu mai merită să i se spună părinte, este o bestie umană.”

Părintele Ungureanu care îmi arăta multă prietenie si la întâlnirile noastre mă săruta, prin declaratia lui mi-a produs cea mai mare durere. După o incursiune în trecut în care i-a criticat pe legionari, a zis: „Părintele Grebenea a venit în casa mea, am avut discutii intime cu el, dar pe urmă m-a pârât la Securitate.”

Toate le suportam cu strângere de inimă si durere, dar fără o zguduire mare, căci mi-am dat seama de „jocul” ce se petrecea atunci si urmăream evolutia psihologică a furtunii ce se dezlăntuise atunci. Însă declaratia părintelui N. Ungureanu, om de o rară omenie, de mult bun simt si cu o frumoasă pregătire teologică, a căzut peste mine ca un trăznet, ca o lovitură de măciucă dată în moalele capului.

Ultimul cuvânt l-a avut protopopul Ioan Pricop care a spus: „Precum vedeti, preotul

Nicolae Grebenea nu e adaptat situatiei în care ne găsim; el nu mai poate face parte din corpul select al preotilor din protopopiatul nostru.”

A fost întrebat si consilierul mitropolitan, prezent la sedintă, Râpă, care jenat parcă de cele ce văzuse a zis: „Înalt Prea Sfintitul Mitropolit ne-a atras atentia ca să fim cu grijă, că dacă vine cineva ca preot din afara Mitropoliei noastre să nu fie cumva necorespunzător. Regret că avem aici cazul acesta.”

Împuternicitul si inspectorul judetean cu problemele religioase n-a scos un sigur cuvânt. Nici nu mai era nevoie: spuseseră ceilalti tot.

În cele din urmă Risipeanu a spus:

- Aceasta este o sedintă cu usile închise, e un caz special. Păstrati discretia. Cele discutate aici trebuie să rămână între noi si nu trebuie divulgate. Pe când asistentii se pregăteau să plece, el a adăugat:

- Vreau să stau de vorbă cu preotul Grebenea, în mod particular.

Părintele Râpă a spus:

- Şi eu la fel.

M-a chemat lângă sfintia sa si m-a întrebat:

- Ce spun Înalt Prea Sfintitului?

- Spuneti-i că voi veni la Iasi ca să-i explic lucrurile direct, i-am răspuns.

Am impresia că a fost dezamăgit de răspunsul meu si am dedus că voia să-i spun că-mi voi cere pensionarea. Căci, pe când răspundeam atacurilor lui Risipeanu, preotul Capsa îmi sugera, prin semne cu mâna si prin cuvinte soptite, să cer pensionarea. Iată care era interesul celor de sus: Să nu mai fiu activ pe terenul de luptă în apărarea credintei.

Risipeanu m-a chemat într-o cameră alăturată si mi-a spus:

- Ceea ce s-a întâmplat aici a fost un caz de clementă din partea noastră.

Eu l-am întrerupt:

- Nu v-a cerut nimeni această clementă.

- Puteam să te băgăm în puscărie si să nu mai recurgem la ceea ce a fost, dar am arătat bunăvointă, mi-a zis el.

Iar eu i-am zis:

- Nu credeti că eu as fi preferat puscăria acestei miselii ce s-a petrecut, acestei oribile înjosiri?

- Nu uita că te putem băga în puscărie si acum. Facem un proces cu usile închise si nimeni

nu va sti cum dispari.

Eu am răspuns:

- Lucrul va răsufla si nu va fi spre lauda dumneavoastră.

Dar tocmai atunci trecea o femeie cu niste friptură de pasăre într-un castron mare, ai cărei aburi fierbinti ieseau si se-ndreptau spre noi mângâindu-ne nările, ca era dusă în sala unde protopopul împreună cu „cei mari” trebuiau să ia masa. Risipeanu s-a desprins si a plecat într-acolo, făcându-mi semn să fiu linistit.

Coplesit de umilintă, de dusul cu apele diavolului ce s-au vărsat buluc peste mine, am alergat acasă. Eram frânt, dar nu încă distrus. Revoltat, imediat am scris o scrisoare caldă, fierbinte, dureroasă părintelui Ungureanu, imputându-i cu lacrimi si cu un profund regret: „Cum ai putut cădea atât de jos, admirabilule părinte si frate? Cum nu te-ai răzimat mai mult în credintă să nu luneci atât? Dumnezeu nu e atotputernic? Şi nu trebuie să ne rezemăm pe El în asupriri?” În patru pagini plângeam slăbiciunile omenesti, fără a-i spune un cuvânt de insultă.

I-am trimis repede scrisoarea si la trei zile am primit prin profesorul Ion Butnaru, care locuia

pe aceeasi scară de bloc cu dânsul, răspunsul lui verbal: „Nu am putut rezista amenintării Securitătii, care mi-a cerut aceasta” si îsi cerea scuze. Fireste că l-am iertat.

Încă de a doua zi un preot mi-a comunicat că protopopul Ioan Pricop i-a invitat pe unii preoti si le-a spus cum să mă atace. El însă a respins propunerea.

A treia zi Securitatea m-a chemat si m-a întrebat cum a fost. Eu am răspuns:

- Piesa s-a jucat frumos. Actorii si-au cunoscut bine rolurile asistentii au fost cuminti si n-au intervenit. Toti merită felicitări în gradul cel mai înalt, mai ales regizorul, protopopul nostru si junele prim Risipeanu. Vă rog să le transmiteti felicitări. Merită.

Ei au început să râdă, si au aruncat întrebarea:

- Şi acum ce vrei să faci?

- Toti ar trebui dati în judecată pentru tentativă de asasinare morală. Dar nu o pot face fiindcă în acest caz ar suferi Sfânta Biserică. Va trebui să-i iert pe toti.

- Foarte bine, părinte, foarte bine! au replicat ei.

Ştii vorba: Dacă tac si le dau

pace sapte sate n-au ce-mi face.

Îndată după acest proces al meu, protopopul a plecat la Locurile Sfinte. Eu am scris o scrisoare către preotii ce au asistat la procesul meu, în care le spuneam că-i iert pe toti care m-au atacat atât de nedrept. Şi cu cât atacul a fost mai mare cu atât iertarea va fi mai deplină. Îi rugam ca niciodată să nu-mi mai amintească de acel act atât de trist. Apoi am plecat la Iasi, la Mitropolie, ca să mă pensionez. În atmosfera ce se crease nu mai puteam functiona. Mitropolitul Iustin Moisescu m-a primit imediat. După ce i-am sărutat mâna si m-am prezentat i-am spus:

- Cunoasteti ce s-a petrecut cu mine la Piatra Neamt?

- Da stiu, mi-a răspuns el. Eu am îndreptat lucrurile în această directie ca să nu intri în puscărie.

Atunci eu am izbucnit:

- Cum ati îndrăznit să dispuneti de mine ca de un robot; să mă băgati în gura sarpelui?! Nu vă dati seama că v-ati depăsit competenta?!

Această interventie l-a înfuriat enorm si a început să strige:

- Ne-ai făcut destule greutăti; ai făcut greutăti si parohiei! Esti om bătrân si ar trebui să te pensionez cu laude, dar te voi pensiona cu mustrări asa cum meriti! Timp de vreo 12 minute nu s-a putut potoli din strigăte. Apoi, vânăt de mânie mi-a făcut semn că audienta s-a terminat. Bineînteles că nu mi-a mai întins mâna să i-o sărut. Eu vroiam să-i mai spun: „Dacă voiati să mă ajutati atunci trebuia să mă chemati, să-mi arătati situatia si să stabilim împreună ce este de făcut. Asa ar fi procedat un episcop cu duhul evanghelic.” (?)

Mi-am înaintat imediat demisia si cererea de pensionare cu data de 1 martie 1977, apoi m-am dus la protopopiat ca să văd ce s-a întâmplat cu scrisoarea ce am trimis-o secretarului, preotul Secăleanu, om foarte primejdios de care însusi protopopul Pricop se temea. El mi-a spus:

- Cred că ai procedat gresit, părinte Grebenea, trebuia să-ti faci autocritica si nu mai era *săpuneala* care a fost.

Eu i-am spus:

- Nu sunt obisnuit să iau asupra mea decât ceea ce am făcut. Mie mi-au pus în

cârcă lucruri foarte grave. Metoda acesta nu serveste decât celor ce au inventat-o. Dacă eu recunosteam învinuirile ce mi s-au adus, Securitatea ar fi spus: „Asa-i că nu suntem detectivi buni? Sase luni te-am cercetat si te-am găsit nevinovat, căci te-ai ascuns. Şi dintr-o dată, fără să te silească nimeni, ti-a venit mintea la cap si ti-ai recunoscut vina; de acum esti la dispozitia noastră.” Puteam eu, cu experienta pe care o am, să cad în această cursă?

El mi-a spus:

- Scrisoarea am bătut-o la masină. Un exemplar e la noi, unul l-am dat Securitătii si unul Comitetului Judetean de Partid. Toti au fost foarte bucurosi de continutul ei.

Dar el nu a comunicat preotilor continutul ei. Iar eu pentru ei o scrisesem.

După o lună protopopul s-a întors din voiajul său. Şi într-o zi, pe când mă găseam la protopopiat pentru problema asigurărilor sociale, preotul Vasile Secăleanu mi-a spus:

- Părintele protopop vă caută.

Eu am răspuns:

- Nu am ce vorbi cu acest om.

Dar el a replicat:

- E în interesul dumneavoastră să vorbiti.

M-am dus. Cu un glas mieros protopopul mi-a spus:

- Să nu fiti supărat pe mine, părinte Grebenea, că eu nu am nici o vină din tot cea fost.

- Cunosc acum cea fost, am răspuns. Mai multi preoti mi-au spus cum i-ati prelucrat. Ştiu tot.

El a răspuns:

- Securitatea nu mai vrea să bage oameni la puscărie; de aceea a recurs la cele ce au fost. Dumneata ai un dosar foarte mare, cu sute de foi; trebuie să ai si dumneata o vină. Dă-mi o declaratie în acest sens.

Atitudinea lui m-a înfuriat. Făcea pe niznaiul. Iar acum după ce scăpasem de anchetele Securitătii, voia să mă bage în temnită printr-o declaratie în care să recunosc fapte care n-au existat. Mare îndrăzneală!

Eu am răspuns:

- Securitatea, după sase luni de cercetări, a închis acel dosar. Dacă se găsea în el

ceva incriminabil, acum nu mai eram liber să vorbim împreună. Într-un proces nu contează numărul foilor dintr-un dosar ci cele ce cuprind acele foi. Poate fi o sigură foaie, ba chiar numai o jumătate de foaie, ori mai putin decât atât, dacă în ele sunt fapte incriminabile, pentru câteva rânduri insul respectiv poate fi condamnat.

- Ceea ce s-a întâmplat e o mare pată pentru protopopiatul nostru, a reluat el.

Într-adevăr, se auzise în oras despre sedinta în care am fost atât de criticat si lumea de bun simt dezavua cele întâmplate acolo. Unii preoti au venit si mi-au spus cum au fost chemati de protopop si cum au stabilit să mă atace. Altii, fără să-i cunosc, la întâlnirea cu ei, fără să-si spună numele, după ce priveau în jur mă îmbrătisau si mă sărutau, îmi făceau semne de îmbărbătare si apoi grăbiti plecau. Însusi căpitanul A. mi-a spus că efectele celor întâmplate n-au fost cele scontate de Securitate.

Nu-i de mirare că acum, după o lună de zile de la întâmplare, protopopul simtind atmosfera a înteles că ceea ce a făcut era o mare pată.

- Singur ai spus-o, părinte

protopop; poart-o acum sănătos si nu încerca să o împarti cu mine, am răspuns eu.

- Momentul acela a fost un moment foarte greu pentru noi, a continuat el.

- Nu, părinte, el a fost greu numai pentru cei cu umerii slabi, dar pentru cei credinciosi ai căror umeri sunt tari în astfel de momente, nu! Ei ies cu bine din astfel de situatii „grele”. Dar încerc să vă înteleg. Aici aveati o răspundere: eu făceam parte din acest protopopiat. Dar ce ati căutat la Roman la prelucrarea preotului, cu totul distins, Nicolae Pâslaru unde nu aveati nici o răspundere? Ce-ati căutat acolo?

- Mi-am dus, a zis el, fiindcă m-a chemat tovarăsul Gheorghe Călărasu, împuternicitul, precum si părintele Eftimie[28].

- Şi nu există „nu” în limba română? am strigat eu. Cum mă cheamă cineva să fac o porcărie eu răspund imediat „da”, desi îi stiu scopul lui? M-am interesat de prelucrarea lui Pâslaru, prietenul meu, la unii din prietenii mei din Roman, si iată ce mi-au spus: un preot frumusel, foarte elegant despre care se spunea că

[28] Eftimie era Vicar al Episcopiei Romanului

era protopopul de la Piatra Neamt, s-a dezlăntuit furtunos împotriva lui Pâslaru si încerca să-l înfrunte cu citate din Sfântul Apostol Pavel: Sfântul Pavel spune asa, Sfântul Pavel spune asa etc. Iară pe Pâslaru, Călărasu nu-l lăsa să răspundă. Vă întreb: spune Sfântul Apostol Pavel să mintim? Spune Sfântul Apostol Pavel să atacăm un om pe care nu l-am văzut niciodată si să-l scoatem din câmpul de luptă activ al Bisericii, numai pentru că spune Securitatea? Spune Sfântul Apostol Pavel asta? Asta ati făcut-o sfintia voastră!

Între timp câtiva preoti cu treburi la protopopiat se adunaseră la usă si ascultau confruntarea noastră. Pricop a deschis usa si convorbirea noastră s-a sfârsit.

Apoi protopopul, socotind poate că măsura contra mea nu e deplină, a dat ordine verbale si sfaturi ca să nu fiu primit la nici o slujbă de nici un preot din protopopiat si să fiu cu totul evitat. Şi preotii mă evitau cu regret căci se temeau. Nu voiau să aibă complicatii, să fie chemati la Securitate. Eram un proscris.

Întâlnirea cu Mihalcea, Şeful Securitătii

Piatra Neamt.

În timpul anchetelor pe care le-am avut la Securitatea judetului Neamt, Mihalcea, seful Securitătii Judetene, nu apăruse. Nu-l cunosteam.

Dar după vreo 3-4 săptămâni de la prelucrarea mea din 26 ianuarie sunt anuntat că doreste să mă vadă. M-am dus si am fost introdus într-o cameră mare. Aici m-am asezat pe un scaun, si-l asteptam. Peste vreo 5 minute apare colonelul Mihalcea. Era în haine civile; părea destul de tânăr. Mă ridic si respectuos îi spun:

- Să trăiti, domnule colonel!

Pe un ton dur el izbucneste:

- Mă derbedeule, mă fanaticule, mă dobitocule, mă tâmpitule, mă banditule si excrocule, cum ai reusit tu boule să te ridici deasupra tuturor popilor din protopopiat?

Eu tac. El repetă frumoasele calificative si eu tac în continuare.

- Nu răspunzi? îmi strigă el.

- Vă rog să mă scuzati, să nu fiu confundat, eu sunt Grebenea si nu răspund celor ce mi se adresează în felul acesta. Dar dacă mi se adresează cineva omeneste, răspund oricui, chiar si celui mai simplu om.

- Ei bine, părinte, răspunde-mi la întrebarea ce ti-am pus-o.

- Iată, domnule colonel. În ziua prelucrării mele, preotii din protopopiatul de Piatra Neamt ne găseam la un un anume nivel moral, mai sus sau mai jos. Nimeni nu stia unde se afla. Între ei mă

găseam si eu undeva. Când unii au început să mă atace pe nedrept, si ei stiau că atacul lor este nejustificat, au căzut de la nivelul unde se găseau, si cu cât atacul a fost mai dur cu atât căderea le-a fost mai mare. Acestia sunt cei care au căzut prin vorbire. Ceilalti vedeau că se face o nedreptate si asistau la săvârsirea ei tăcând. Nici unul nu s-a opus cu toate că legile onoarei, demnitătii, respectului adevărului si binelui îi obligau să vorbească. Dar ei de frică, au tăcut. Pentru această lasitate au căzut si ei de la nivelul unde se găseau. Astfel toti au căzut: unii prin vorbire, acestia sunt cei ce au căzut mai mult, ceilalti prin tăcere, au căzut mai putin. Iar eu am rămas unde eram. La ce nivel moral ne găsim acum fiecare din noi, numai Dumnezeu stie. Dar eu nicidecum nu mă consider că mă găsesc deasupra celorlalti.

- Ba esti! a replicat el, prin felul cum ai suportat toate si pe urmă i-ai iertat.

- Noi nu stim, numai Dumnezeu stie la ce nivel ne aflăm fiecare, am răspuns eu.

- Dar fanatic tot ai rămas, a accentuat el.

- Nu, domnule colonel, nu sunt fanatic si acesta vă voi dovedi acum. În temnită am legat prietenie cu doctorul Ghingold. În momentul arestării era seful Centralei Comunitătilor Israelite din România. La cererea lui am lucrat timp de sase luni împreună la pictură. Putea face aceasta un fanatic? Un legionar să se împrietenească cu seful evreilor din România? Şi încă un fapt: Petre Pandrea a fost cel mai mare avocat comunist care i-a apărat pe comunisti în procesele lor cele mai mari. Pe lângă aceasta a fost si doctrinar

comunist, luptător pe arenă, cu articole si cărti în această directie. Ajuns în temnită l-am ajutat. Ne-am împrietenit bine. Aveti la Securitate, confiscate de la mine, două scrisori ale lui pline de afectiune pentru mine. Dacă as fi fanatic, s-ar fi putut întâmpla aceste lucruri?

- Nu, părinte. Mă bucur, nu esti un fanatic. Şi mi-a făcut semn că pot pleca. Ne-am despărtit asadar omeneste.

Un nou control al gestiunii parohiei mele de la Vlădiceni.

Pensionar în Piatra Neamt, după rânduială, asa cum ni se recomandă, ca să slujim în duminici si sărbători unde se va găsi, am încercat si eu în câteva locuri să-mi ofer serviciile la vreo biserică sau să mă îmbisericesc la una, dar am fost respins. Toti se temeau. Protopopul aranjase “ploile”. El a dispus verbal: „Poate intra în orice biserică si în sfântul ei altar. Va lua patrafirul pe gât si asa va asista la slujbă, fără însă să slujească vreo dată.”

Eu însă am preferat ca să asist la sfintele slujbe ca orice mirean: în biserică, într-un loc mai retras.

Astfel mi-am intensificat preocupările asupra plantelor medicinale si a vindecărilor prin medicina empirică. Lucram cu oarecare succes. Când si când aveam vizitatori pentru informatii sau sfaturi, cum trebuie să procedeze în anumite boli. Dădeam relatiile în mod gratuit. Totusi Securitătii nu-i convenea. Mă suspecta. Mi-a recomandat să nu mă mai ocup cu asta. N-am

promis nimic, nici n-am afirmat că voi mai continua, dar continuam. Îmi venea greu să resping omul bolnav care venea la mine fără să-i dau vreun ajutor.

Matadorii de la Bucuresti se pare că nu au renuntat la ideea de a mă băga în temnită pentru furt. Acum nu mai aveam gestiunea parohiei căci o predasem. Securitatea este inventivă. Ce nu scorneste când urmăreste un plan?

Am primit ordinul să mă prezint cu gestiunea la protopopiat. Ea se afla într-un dulap la parohia de la Vlădiceni. Noul preot nu luase încă în primire gestiunea. Administrarea o făcea preotul I. Obreja. Mi-a dat cheile, mi-a dat registrele de gestiune si am plecat la Piatra Neamt.

La protopopiat controla un alt revizor contabil, nu cel care la predare mi-a verificat procesul-verbal.

Am întrebat:

- Ce s-a întâmplat?

- O verificare a gestiunii, mi s-a răspuns.

- Dar ea a fost verificată si am predat toate actele. Totul a fost în regulă.

- Se pare că au fost unele greseli, a adăugat el, de aceea este nevoie de o nouă verificare. Hai să vedem! Dă-mi actele.

Când a căutat, lipseau actele justificative, chitantele de 5.000 de lei.

- Vezi, iată greseala, ce-ai făcut? mi-a spus revizorul.

- Domnule, când am depus actele, toate au fost predate în regulă; ce s-a întâmplat ulterior eu

nu mai stiu. Şi uitându-mă în treacăt peste ele, dau de procesul verbal de încheiere al gestiunii care a fost semnat de un coleg al acestui revizor contabil. Poftim domnule, iată: toate s-au predat în regulă si registrele de plată stau si ele mărturie. Cel ce a furat actele justificative a uitat să fure si procesul verbal care constata că toate sunt în regulă. Sau poate a voit să-l uite, ca să mă ajute. Acum vei face dumneata? Căci dacă sunt eu vinovat si el e vinovat că mi-a acoperit furtul, încheind un proces-verbal fals.

Revizorul nu răspundea, controla mereu registrele. Băgasem lumina electrică atât în Vlădiceni, cât si la Dârloaia. L-a chemat pe proiectantul Juncu ce executase lucrările, i-a cerut o declaratie. Apoi ne-am dus la Întreprinderea de Retele Electrice. Actele de acolo corespundeau cu cele din registre întru totul.

Ne-am întors la protopopiat cu totii. Revizorul i-a spus lui Juncu:

- Cu dumneata am terminat, si el a plecat.

Apoi mi-a spus mie:

- Părintele consilier Hadârcă ne-a îndemnat ca nu cumva să facem vreo nedreptate cuiva. A deschis apoi servieta si a scos din ea actele justificative care fuseseră de la parohie luate din dosar si linistit le-a pus pe fiecare la locul său.

I-am multumit. Şi asa s-a terminat această încercare murdară de a mă condamna pentru furt.

Ancheta aceasta nu a fost usoară pentru

mine, ci cu temeri si frământări. Ea a durat două zile. În prima zi Juncu a trebuit să dea o declaratie asupra lucrărilor în legătură cu introducerea luminii la Vlădiceni si la Dârloaia. Pe la orele 16:00 revizorul ne-a spus: „Gata pe ziua de azi. Veniti si mâine la orele 8:00.”

Era în încurcătură. Procesul verbal ce l-am găsit în acte crease toată dificultatea. Revizorul trebuia să raporteze Securitătii că au apărut complicatii si să stabilească ce e de făcut. De aici necesitatea de a merge a doua zi la Întreprinderea de Retele Electrice unde s-a plătit introducerea luminii în parohia la care fusesem preot.

A doua zi în timp de mă duceam la protopopiat unde mă astepta revizorul contabil, s-a întâmplat un lucru care m-a uimit grozav si pe care, dacă mi l-ar fi povestit cineva, l-as fi crezut imposibil si l-as fi contestat cu tărie. Îl povestesc asa cum a fost. Trecând pe marginea drumului, aproape de protopopiat, pe dreapta, undeva se descărcau niste lăzi ce fuseseră legate cu sârmă subtire. Preocupat si împovărat de gânduri în legătură cu ancheta în care intrasem, n-am luat seama si am călcat peste firele de sârmă ce erau pe pământ si care aveau o parte ridicată la 20-30

cm deasupra pământului, călcând si cu al doilea picior în această sârmă, când dau să înaintez m-au strâns ca si cu un lat de ambele picioare, înfăsurându-mă strâns. Se răsuciseră în asa fel încât acum eram captiv. Mi-au trebuit vreo 3-5 minute până m-am putut descurca; era un semn. Uluit mi-am zis: „Voi fi într-adevăr arestat? Semnul pare o preîntâmpinare.” Am meditat asupra sensului dar nu l-am putut descifra. Eram îngrijorat dar nu înspăimântat. Mi-am zis: „Facă-se voia Domnului”. Şi îndată mi-a revenit linistea.

Singur

Evitat de preoti ca si de altii care auziseră de mine, trăiam singur. Iar dacă aveam o legătură cât de cât apropiată cu unii, informatorii anuntau mai sus si repede erau chemati la Securitate, anchetati usor dar intimidati, astfel că se retrăgeau. Astfel reuseau să mă tină într-o mare izolare. Pentru aceasta au folosit toate metodele lor; acolo unde au crezut că e convenabil, au lansat zvonul că sunt informatorul lor. Nu este deloc plăcut să trăiesti cu suspiciuni asupra ta, dar întelegându-le pe toate nu mă

omoram cu firea. Suportam în liniste toate fără să mă plâng. Fără venituri, cu pensie mică, trăiam modest. Eram obisnuit cu modestia.

Duminica luam parte la slujirea Dumnezeiestii Liturghii, pitit într-un colt ca să fiu cât mai putin observat. Rar preoti mai îndrăzneti ca preotul Stelian Căpusor mă rugau să-i ajut în filialele lor la Potoci sau Valea Muntelui, si atunci săvârseam Sfânta Liturghie si serviciile care-mi erau cerute. Dar mi se cerea să nu spun cine sunt, iar eu nu puteam păstra această discretie. Mi se părea rusinos să lucrez pe ascuns ca hotii, asa că nu-mi ascundeam identitatea dacă eram întrebat cine sunt.

Eram un proscris, dar nu un exilat. Trăiam între ceilalti: citeam, jucam sah, căutam plante de leac; dădeam cu succes consultatii medicale gratuite; mă rugam singur. Spre informare am început să vizitez si celelalte culte din Piatra Neamt si din Iasi, unde mergeam din timp în timp. Aceasta o făceam ca să înteleg cum merg aceste culte si ce măsuri ar trebui să luăm noi, Biserica Ortodoxă, pentru redresare si ridicarea la nivelul manifestării celorlalte culte din România. Voiam învătământ religios în Biserică

pentru tinerii până la 14 ani, asa cum făceau romano-catolicii. Voiam ridicarea Bisericii din înjosirea pozitiei în care a adus-o perfida conspiratie iudeo-maghiară din 1948. Căci colaborarea dintre evrei si unguri împotriva României a fost perfectă, cu toate că ungurii uciseră 600.000 de evrei. La noi Antonescu a salvat pe toti evreii, afară de cei dusi în Rusia: 120.000 la Vapniarca si de alti 100.000 internati într-un alt lagăr, care au suferit rigorile lagărului. Dintre acestia mai putin de o cincime au murit, restul au fost eliberati.

Dirijarea evreilor si a ungurilor de la noi, împotriva noastră, se făcea de către evreii de la Moscova care conduceau la ora aceea Uniunea Sovietică.

Observând desfăsurarea activitătii celorlalte culte din România, am constatat următoarele:

I.1. La Piatra Neamt, Biserica Catolică săvârsea cinci liturghii duminica si în sărbători, fiecare cu predica ei: trei dimineata, două după-amiază, fiecare cu durata de câte o oră si mai făceau în fiecare zi lucrătoare câte trei liturghii. De asemenea, aveau si învătământ religios pentru

copii de la 6 la 14 ani, după absolvirea căruia urma confirmarea.

I.2. La Iasi, Biserica Catolică făcea câte sase liturghii duminica de la 3:00 la 15:00 si tot câte trei liturghii în fiecare zi de lucru. Învătământul religios se desfăsura cu caiete de catehism, carte de rugăciuni, Biblie si iconite.

II. Biserica Luterană Evanghelică: avea o singură slujire duminica si în sărbători. De asemenea avea învătământ religios pentru copiii de la 6 la 14 ani.

III. Sectele admise la noi îsi desfăsurau serviciile conform zilelor lor de cult, sâmbăta sau duminica; făceau si catehizarea copiilor până în 14 ani.

IV. Biserica Ortodoxă avea o liturghie duminica si în sărbători si nici o catehizare a copiilor. Duminica copii aveau activităti scolare, iar învătătorii si profesorii le spuneau că nu au voie să meargă la biserică. Pentru abateri erau pedepsiti si uneori chiar bătuti. În alte zile nu era permisă adunarea la biserică.

Iată cum a fost răsturnată egalitatea dintre culte începând cu anul 1948.

Îngrijorat de această situatie, am

îndrăznit să trimit Mitropoliei din Iasi următoarea sesizare:

„Înalt Prea Sfintite Stăpâne si Prea Cucernic Consiliu Arhiepiscopal,

Subsemnatul Nicolae Grebenea, preot pensionar cu domiciliul în Piatra Neamt, Mărătei II, Aleea Plaiului, bl.8, sc. D, ap.74, cu adâncă smerenie Vă aduc la cunostintă următoarele spre a aprecia si a hotărî.

Desi cele pe care le voi prezenta le cunoasteti mai bine decât mine în aspectul general, căci ati fost si sunteti martor al faptelor, totusi consider că este necesar a le împrospăta.

Când în 1948 s-a hotărât modul de functionare al cultelor în noul Stat român, atunci din cauza unor împrejurări de ordin politic[29], conducerea de stat a scos religia din scoală pentru toate cultele, dar a admis pentru neortodocsi un învătământ religios organizat în

[29] La acea vreme în Partidul Comunist Român se găseau mai ales evrei si maghiari, care ocupau posturile cheie în partid si în Stat, într-un procentaj care depăsea cu mult numărul românilor, etnii care sunt de alte confesiuni decât cea ortodoxă. Luptătorul comunist de deosebit prestigiu Lucretiu Pătrăscanu se afla arestat împreună cu unii din prietenii lui.

bisericile sau în casele lor de cult. Minoritarii si-au asigurat asadar partea lor. Puteau avea în afara scolii un învătământ religios pentru copii lor.

Dar acest drept nu a fost admis pentru Biserica Ortodoxă Română pe motiv că românii pot învăta principiile credintei, dogmă, morală etc. direct din ritual, care în mod difuz cuprinde doctrina Sfintei noastre Biserici, întrucât slujbele sunt lungi.

Într-adevăr, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a încercat să obtină si pentru Biserica Ortodoxă acest drept de care se bucurau celelalte culte de la noi: de a avea un învătământ religios regulat si sistematic pentru tinerii de la 6 la 14 ani, organizat pe lângă biserici. Dar a întâmpinat o mare rezistentă mai ales din partea ministrului de interne de atunci, evreul de extremă stângă Teohari Georgescu, care a amenintat cu crearea unui grav conflict între Biserică si Stat, dacă Biserica Ortodoxă îsi va mentine această cerere. El a cerut atunci excluderea Episcopului Nicolae Popovici[30] din

[30] Nicolae Popovici – dârz apărător al unei egale îndreptătiri a Bisericii Ortodoxe Române în raport cu celelalte biserici si culte, admirabil episcop cu calităti si

Sfântul Sinod, care intimidat de presiunea ministrului, a cedat.

Vrednicul episcop a fost sacrificat prin demitere nu prin excludere, si astfel una din cârjele alese ale bisericii noastre a iesit din pastoratie prin impunerea domiciliului obligatoriu la Mănăstirea Cheia în judetul Prahova.

Astfel în Statutul de functionare al Bisericii Ortodoxe Române ce s-a făcut atunci, nu s-a stipulat dreptul de a avea un învătământ religios pentru tineretul ortodox si biserica a rămas în inferioritate fată de celelalte culte de la noi, care datorită unor conjuncturi favorabile si-au asigurat acest drept.

Situatia aceasta a rămas neschimbată până acum si nu stiu din ce cauză; fie că nimeni nu a mai îndrăznit să ceară acest drept, desi situatia s-a schimbat, fie din alt motiv.

Ca urmare tineretul ortodox român a rămas cu desăvârsire nepregătit în ceea ce priveste cunoasterea credintei sale. El este expus tuturor curentelor religioase ce bat din toate părtile, fără a avea scutul cunoasterii credintei strămosilor săi.

Iar motivul ce s-a folosit în 1948, când s-a

râvnă pastorală deosebită.

statuat functionarea cultului ortodox, anume că tineretul crestin-ortodox va învăta credinta prin participarea la serviciile divine, a fost eludat fie prin îndemnarea acestuia de a nu lua parte la sfintele slujbe, fie prin oprirea lui în diferite forme de la acestea.

După 30 de ani rezultatul este că tineretul ortodox român se află în mare inferioritate fată de celelalte culte din tara noastră în ceea ce priveste pregătirea lui religioasă.

Din necunoasterea credintei ortodoxe de către tineretul român, au rezultat următoarele:

a) O dizolvare a elementelor române în comunitătile maghiare. Bunăoară, în fostul judet secuiesc Ciuc, pe unele văi, toată populatia ortodoxă română sau fostă greco-catolică care a rezistat în perioada de dinainte de primul război mondial, caracterizată de o maghiarizare fortată, s-a pierdut în acesti ultimi 30 de ani, intrând în comunitatea secuiască, primind mai ales confesiunea calvină si pe alocuri cea catolică sau unitariană.

Multe parohii ortodoxe si-au pierdut credinciosii, unele chiar sute de credinciosi, care au intrat în comunitatea secuiască. Unele parohii

s-au desfiintat cu desăvârsire, nu prin exodul la oras al populatiei, ci prin trecerea la alte culte.

Fericitul Patriarh Iustinian la deschiderea cursurilor de îndrumare pastorală din 1967, de la Curtea de Arges, a adus cifre ilustrative, elocvente si îngrijorătoare despre pierderea românilor ortodocsi în secuime si a îndemnat pe cursanti ca acolo unde celelalte culte fac învătământ religios, să facă si ei acelasi lucru, spre a opri acest proces de înstrăinare. Dar el însă nu a dat un ordin scris, astfel că îndemnul lui a rămas inaplicabil si deci inoperant.

b) Sectele religioase admise la noi au făcut o puternică propagandă religioasă si au găsit în acest timp un teren de cucerire foarte prielnic. Prozelitismul lor a înregistrat succese remarcabile; în prezent ele sunt în plin avânt.

c) O parte a credinciosilor nostri care nu au trecut la alte culte, frecventează totusi în număr mare fie bisericile catolice de la orase si de la sate, fie casele de rugăciune ale sectarilor. Ei încă nu s-au convertit, dar oricând o pot face. Ei merg la acestia din recunoastere din dorinta de a auzi o predică religioasă pe care nu o găsesc totdeauna în Biserica Ortodoxă, dar acolo o găsesc negresit.

Dar după cum am observat eu la Iasi, Biserica Romano-Catolică tine duminica si în asa-zisele „sărbători de poruncă”, sase predici, câte una la fiecare liturghie; liturghia tine între o oră, o oră si zece minute iar predica durează, după cronometrarea mea, între 14 si 27 de minute. În cursul săptămânii se oficiază câte trei liturghii zilnic, fiecare cu predica ei frumos si bine pregătită. Iar la „sărbătorile de poruncă” se fac tot sase liturghii ca si duminica. Asadar sase predici duminica, câte trei pe zi în celelalte sase zile ale săptămânii, înseamnă 24 predici pe săptămână.

Cum să nu aibă cuceriri când la noi există numai o predică săptămânală si aceea este cum este?

În Piatra Neamt am observat cinci liturghii duminicale la romano-catolici, trei dimineata si două după-amiaza, programul zilelor de peste săptămână nu-l cunosc.

La sate, credinciosii romano-catolici au în fiecare zi de lucru cel putin 15 minute de adunare la biserică pentru rugăciune si catehism, iar sâmbăta după-amiază se desfăsoară ore regulate de învătământ religios cu cărti de religie, cu

catehism, Biblie, carte de rugăciuni, caiete si imagini pentru a face cât mai sugestiv continutul lectiilor. În cultele catolic, luteran-evanghelic, reformat-calvin, unitarian, învătământul religios durează până la 14 ani când are loc confirmarea.

Precum se vede, în acest timp, unitatea de credintă a blocului ortodox a suferit unele spărturi evidente. Acest fapt este destul de dureros fiindcă el arată nu numai o slăbire a Bisericii Ortodoxe Române, ci si o slăbire a capacitătii neamului nostru.

Se stie că românii ardeleni nu s-au maghiarizat datorită credintei lor diferită de cea a ungurilor. Iar boierii ardeleni care au trecut la catolicism în veacurile XIII-XIV, ca să-si păstreze mosiile s-au maghiarizat deplin si s-au pierdut ca români. Iar cei ce nu au vrut să primească catolicismul au devenit tărani prin pierderea mosiilor, iar altii au trecut muntii si au întemeiat, cei din sud statul muntean iar cei din nord pe cel moldovean.

Asa se explică lipsa boierilor români în viata Transilvaniei si rămânerea românilor de aici fără o clasă conducătoare care să-i reprezinte în Dietă. Credinta ortodoxă a fost stâlpul lor de rezistentă,

pivotul lor de sustinere în cruntele vremuri prin care au trecut. Religia a fost cea care i-a salvat si i-a păstrat ca români.

Astăzi, ca si ieri, religia are aceeasi virtute de întărire si păstrare a unui neam. Prin slăbirea unitătii blocului credintei ortodoxe la noi, s-a deschis calea influentelor străine în problemele religioase. Cred că Biserica noastră nu trebuie să rămână numai la ritual, ea trebuie să facă tot ce-i stă în putere pentru a-si apăra credinta sa, pentru a opri procesul de trecere a credinciosilor la alte culte si mai ales la secte. Predica pentru expunerea si lămurirea credintei noastre devine astfel o necesitate imediată si profund asteptată si trebuie tinută cu toate ocaziile. Păstrând loialitatea fată de stat cu al cărui ideal de progres si bunăstare s-a identificat perfect, Biserica noastră iubitoare de Hristos si credincioasă misiunii sale sfinte poate face aceasta în cadrul legislativ actual.

Biserica noastră nu poate rămâne indiferentă la ceea ce se întâmplă în jur. Privind la celelalte culte, ea va întelege ce are de făcut, ce măsuri de apărare trebuie să-si ia, ce metode trebuie să folosească pentru a rezista

prozelitismului tenace si acut ce se face la noi în defavoarea sa, ce actiuni trebuie să întreprindă pentru a se întări. Apoi, privind la sine si venindu-si în fire, Sfânta noastră Biserică va fi pe deplin lămurită ce trebuie să facă în clipa de fată.

Fie ca Sfânta noastră Biserică Ortodoxă, astăzi ca si odinioară, să se identifice pe deplin cu destinul acestui neam, să-l sprijine si să-l ajute în toate tendintele lui nobile, să-i fie purtătoarea credintei sale, împletind în aceeasi mândră cunună iubirea de Dumnezeu, de patrie si de neam.

Rog pe I.P.S. Voastră si pe Prea Cucernicul Consiliu Arhiepiscopal să nu-mi ia în nume de rău cele scrise si să nu-mi socotească o inadvertentă constiinta datoriei si dragostei de Dumnezeu, de credinta noastră si de neamul nostru ce m-au îndemnat să vi le supun atentiei.

Încă o dată cer, ca un mic fiu, iertare.

Al Înalt Prea Sfintiei Voastre si al Prea Cucernicului Consiliu Arhiepiscopal,

prea supus fiu duhovnicesc,

Preot Nicolae Grebenea

Piatra Neamt, 18 noiembrie, 1978

Post Scriptum:

Momentul este suprem. Orice întârziere poate avea consecinte care nu se pot aprecia deplin încă. Cred că Episcopatul Sfintei noastre Biserici va intra cu adevărat în rolul său dacă va examina starea actuală a Bisericii Ortodoxe Române, tinând cont de situatia celorlalte culte si de trebuintele clipei, pentru a combate necredinta, imoralitatea etc., îndeplinindu-si astfel misiunea ce i-a fost încredintată de Domnul nostru Iisus Hristos, Întemeietorul credintei noastre si Dumnezeul nostru.

„Dixi et salvavi anima meam."[31]

Această *sesizare* a fost predată direct părintelui consilier Râpă în cancelaria din Palatul Mitropolitan din Iasi. După ce a citit-o în fata mea, a spus: „Şi pe noi ne preocupă această problemă. Sper că actul va ajunge pe masa Sfântului Sinod spre examinare."

Nu stiu dacă într-adevăr a ajuns pe masa Sfântului Sinod, căci nu s-a văzut nici un rezultat, dar mai târziu întors la Piatra Neamt, am fost anchetat în această problemă. Deci Securitatea a

[31] Am zis si mi-am mântuit sufletul meu

luat la cunostintă de ea. Faptul a fost considerat o îndrăzneală.

În discutia cu anchetatorul meu A., acum ajuns maior, i-am spus:

- Ati coborât Biserica Ortodoxă la cel mai jos nivel. Ea a devenit cenusăreasa cultelor din România. Şi nu trebuia. Va trebui asezată la locul ce i se cuvine. Cu durere văd tratamentul nedrept ce i se acordă.

Mi-a spus:

- Poti declara în scris aceste lucruri?

- Da! i-am răspuns. Şi am dat o declaratie în acest sens. Dumneavoastră, i-am mai spus, lucrati ca si când ati fi atotputernici si vesnici. Numai acum sunteti tari, dar timpul e deasupra voastră. De el dispune numai Dumnezeu. De aceea voi nu veti rămâne tari decât numai cât va voi Dumnezeu, iar când El va zice „Halt!”, veti cădea, fiindcă nimeni nu poate iesi de sub puterea lui Dumnezeu. De aceea este prudent să nu atacăm Biserica, institutia Lui sfântă pe care a întemeiat-o pe pământ, căci omul azi e si mâine nu-i, si trece ca o umbră...

Mi-a cerut si pe acestea să le declar în scris.

Am declarat: „Veti rămâne la putere cât va

voi Dumnezeu si nici o clipă mai mult. Când El va zice: „Destul!”, veti pleca. Acesta este destinul lucrurilor omenesti, iar dumneavoastră sunteti totusi numai oameni.”

OBS. acest capitol „**Întâlnire cu Mitropolitul Teoctist Arăpasu”,** la cererea pr. N. Grebenea, nu va fi publicat momentan.

Întâlnire cu Mitropolitul Teoctist Arăpasu

Noul Mitropolit al Iasilor, Teoctist Arăpasu a remarcat cele scrise de mine si a tinut să mă cunoască. Întâlnirea nu a fost intimă, numai noi doi. Am fost supravegheati de consilierul Isopescu care a stat la o distantă de vreo trei metri fată de noi.

Pe un ton blând, mitropolitul a încercat să mă convingă că „nu stăm prost”, că dimpotrivă „stăm bine”, că bisericile noastre sunt pline de credinciosi, că stăm mai bine decât unii din Apus. La numărul mare de credinciosi la biserică, în Moldova, i-am obiectat lipsa de credinciosi la biserică în Oltenia.

Dar el a stăruit pe directia lui, ascunzându-se, cum se spune, după piersic. Nega evidenta.

- Păstrezi unele reminiscente legionare, a adăugat el, nu te-ai dezlipit total de ele. Şi apoi esti prieten cu Calciu Dumitreasa: un profesoras care ne-a făcut multe necazuri.

- E un om de calitate! am spus

- Mai ai reminiscente legionare!

- Eu nu mai am!

- Nu, nu, mai ai încă! Însă stii ceva frate, lasă-ne pe noi să ne vedem de treburile bisericesti. Pe acelea le avem noi în vedere. Şi binevoitor mi-a întins mâna să i-o sărut. Audienta se terminase. Nu puteam fi supărat. tonul lui a fost mai curând binevoitor decât autoritar. Vedeam în el omul intimidat si plin de temeri, un om fără fortă si fără reazem. Şi totusi n-as putea spune că era un om rău. Era numai slab: un slăbănog care neputând sta drept, nu avea nici măcar forta morală să abdice.

Mă întrebam: „Pe ce lume trăieste oare? Realitatea e clară, o vede oricine. Cum o mai poate tăgădui? Şi de ce nu face demersuri spre a iesi din ea?” Desigur, nu era omul cerut de clipa de fată. Nici un demers important nu se putea

face cu el. Era un „căldicel” si un inoportun despre care Duhul lui Dumnezeu spune „că-l va lepăda din gura Sa”.

El se mentine si astăzi fără onoare si fără rusine

Dar să fim drepti. Trăiam un moment istoric foarte greu si într-o situatie plină de riscuri. Era un om chinuit. În el se găsea într-un conflict dramatic simtul datoriilor profesionale cu obligatiile fată de conducătorii comunisti care l-au săltat. Ştia cum a murit episcopul Gheorghe Mager de la Arad: otrăvit, în locul căruia a fost instalat el. Ştia si cum a murit mitropolitul Sebastian Rusan pe al cărui scaun era asezat el acum, după ce sezuse scurt timp pe scaunul Mitropoliei Olteniei, la Craiova. Mitropolitul Rusan primise hapul printr-o hotărâre luată la Bucuresti, spre a fi ucis odată cu admirabilul episcop Gheorghe Mager. Aflase poate că si mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului murise în conditii cu totul suspecte: de fapt a fost ucis noaptea prin provocarea unei comotii.

Teoctist iubea preotii si-i apăra. Iubea călugării si călugăritele si-i apăra. Spre deosebire de Iustin Moisescu pe care l-a succedat la scaunul

patriarhal, a dat sfaturi preotilor pline de întelepciune, anume referitoare la conducerea gestiunii, cu discretie si corectitudine, pentru a nu ajunge în cercetările Securitătii.

Dar lăuda pe Ceausescu si regimul comunist la orice ocazie festivă. Şi astfel însela lumea, de la noi si din afară, cu privire la realitătile bisericesti din România. Aceasta este vina lui: făcea concesii prea mari regimului spre a se mentine. Dar incontestabil, se afla într-o situatie ingrată.

Realitatea este că toti sefii cultelor din România, spre a-si apăra viata si postul, au lăudat regimul si pe Ceausescu. Toti au avut abateri mai mari sau mai mici de la demnitatea scaunului pe care-l reprezentau. Numai Mager, Episcopul Aradului, a stat ca un sfânt fără nici o concesie, până când l-au ucis. Numai Mitropolitul Nicolae Bălan de la Sibiu a rămas demn, pe scaunul lui. Şi spre laudă, toti fostii episcopi ai Bisericii Greco-Catolice de la noi, desfiintată în 1948, s-au mentinut pe o linie înaltă.

Dar sub Ceausescu (1965-1989) nimeni nu a putut păstra un post de conducere fără a face concesii acestui „dictator sângeros”.

Cred de altfel că toti episcopii de sub

ocupatia sovietică au avut de înfruntat situatii destul de grele, si unii după o vreme au făcut concesii mai mari sau mai mici. Însusi Cardinalul Ştefan Vîsinschi, primatul Poloniei, om de mare calitate, într-un stat catolic unitar de 36 milioane de locuitori, ce avea numai câteva milioane de greco-catolici, a făcut astfel de concesii comunistilor la începutul guvernării lor, astfel încât Biserica Catolică l-a declarat „trădător”. Dar el a spus: „Nu stiti ce faceti! Veniti si vedeti!” Şi când au văzut si ce luptă duce, mai ales când marea presiune a regimului a scăzut, cum iese în fată si combate, cum se luptă cu succes, l-au declarat „erou” catolic si asa a si fost.

La noi însă situatia era mai ingrată, sovieticii presând mai mult.

Postul de arhiereu acum în România nu era de râvnit. Pentru cei constienti era mai mult un post de sacrificiu. Şi totusi unii îl râvneau cu ardoare. Într-atât măririle omenesti exercită ispita asupra oamenilor.

Dar acum după schimbarea situatiei de la noi si din lume, cei care nu au dovedit eroism în atitudinile lor în apărarea libertătii si a binelui, jenati, onoarea i-ar fi obligat să renunte la

scaunele lor. Dar ei au rămas si stând în ele fără de onoare nu se bucură de stima nimănui ci numai de întelegerea dramaticii situatii prin care au trecut si în care se mai găsesc încă. Dar cine poate ridica piatra?

Demersurile Securitătii bucurestene

Prelucrat, singur, evitat de colegi ca un ostracizat, nu mai cugetam că voi avea de a face cu Securitatea bucuresteană. Dar într-o dimineată, nu mai pot preciza luna, în anul 1978, m-am trezit chemat la Securitate. Colonelul evreu Sepeanu, pe care-l cunosteam de la momentul eliberării mele de la Aiud, sosise de la Bucuresti la Piatra Neamt,. Acum s-a prezentat sub numele de Teodorescu, dar l-am recunoscut imediat. Erau de fată colonelul Stanciu si căpitanul A. Sepeanu avea în mână o hârtie ce continea retragerea unei plângeri trimisă de un necunoscut, Ghinet, la postul de radio Europa Liberă de la München.

Sepeanu mi-a spus:

- S-a auzit la Europa Liberă cele întâmplate cu tine la Piatra Neamt. Dezminte imediat! Dă-mi imediat o declaratie în acest sens! Sau te bucuri

că s-a auzit acolo? m-a întrebat.

- Nu! a fost răspunsul meu.

- Dar îti pare rău că s-a auzit acolo? a continuat el.

- Nu, am răspuns eu.

La sedinta cu pricina erau toti preotii protopopiatului Piatra Neamt, precum si unii de la protopopiatele Târgu-Neamt si Roman. Acestia au sotii, copii si prieteni, si asa cineva a comunicat acolo cele întâmplate, iar cel ce a comunicat nu sunt eu. Am auzit ce s-a spus acolo: Preotii Crisan si Grebenea din România au fost prigoniti pe motive religioase. Pe Pâslaru l-au uitat. Se vede că cel care a comunicat la Europa Liberă nu cunostea tocmai bine situatia, am explicat eu.

- Acum dă-mi o declaratie de dezmintire, a reluat el.

- Nu vă supărati, vă rog. Eu nu vă pot da această declaratie. Lucrurile asa s-au întâmplat. A fost atâta lume de fată. Eu am suferit în urma lor si sufăr si acum. Şi acum vino Grebene si dă o declaratie de dezmintire. Ce ar spune lumea de mine. Eu am trecut printre oameni ca un om de omenie si cu oarecare onoare. Făcând aceasta nu as apărea în fata acestora ca un om de nimic? am

motivat eu.

- Nu te gândi la tine, gândeste-te la onoarea tării, ea trebuie să fie neprihănită, a explicat el.

- Nu vă pot da totusi această declaratie si pentru un alt motiv: Vreau să vă ajut pe dumneavoastră în munca ce o desfăsurati ca ofiter de securitate si să vă scap de unele răspunderi viitoare. Dumneavoastră faceti nedreptatea, faceti răul si dacă „răsuflă” cereti o dezmintire. Şi dacă o primiti, continuati din nou să faceti răul, contând pe altă dezmintire. Şi asa vă umpleti de răspundere. Dar dând de unul ca mine, care nu vă dă declaratia asteptată, veti cugeta mai bine la faptele ce urmează să le faceti, veti face mai putin rău si veti avea mai putine răspunderi viitoare.

Această explicatie l-a înfuriat si a intervenit astfel:

- Asa o să vă tocăm! si a dat de câteva ori cu muchia palmei în bratul drept, începând de la încheietura palmei în sus, ca să-mi arate cum o să ne toace.

Indignat de îndrăzneala de a-mi cere o astfel de dezmintire si înfuriat de felul cum eram amenintat, am strigat:

- Să începeti cu mine!

Asta l-a scos din sărite. Nu se astepta la un astfel de răspuns. Nici eu nu cugetasem la el. L-am dat la furie, spontan.

El a sărit din cameră pe coridor, probabil considerând că nu se mai poate stăpâni să nu mă lovească (si poate nu avea voie) si a ordonat:

- Continuati! Aduceti-l si mâine.

S-a continuat ancheta si am dat o declaratie cu un răspuns negativ.

Sosit a doua zi la Securitate, apare d-nul colonel Gelu Ionescu, care în anchetele anterioare nu mi se păruse un om excesiv, ci mai curând cumsecade si ponderat.

- Părinte, începu el, m-ai adus de la Bucuresti!

- Scuzati-mă, nu v-am trimis aici nici o invitatie.

- Şi totusi pentru dumneata am venit. Dă-mi declaratia cerută si nu te ambitiona. Fii rezonabil.

- Domnule colonel, ati venit degeaba. Nu vă pot da această declaratie.

- De ce?

- Din mai multe motive si cel dintâi: mi-e frică să nu pierd stima dumneavoastră. Sunteti un securist de cea mai mare calitate si de un

devotament total în serviciu. Sunteti un functionar desăvârsit al statului. Am pentru dumneavoastră o stimă considerabilă. Poate si dumneavoastră aveti putină stimă pentru mine. Şi dacă vă dau declaratia veti zice: „Părea că e ceva de capul ăstuia. Şi uite că l-am trântit si pe el!”. Şi începeti să mă dispretuiti. Şi ca să nu ajung aici, adică să pierd stima unui functionar atât de pretuit de mine, refuz să vă dau declaratia cerută.

Atunci el a reluat:

- Ştii cum te socoteam noi părinte? Ca pe un nationalist curat cu o diademă de lumină pe frunte. Dar acum tinând mai mult la mândria personală decât la onoarea patriei, diadema a căzut si pe fruntea dumitale scrie acum: „Trădător de Patrie”. Asta esti!

- Desigur, dacă nu ne convine ceva, atunci e trădare. Trădare, trădare, trădare, de trei ori trădare: ca la Caragiale domnule colonel. Eu nu m-am schimbat, sunt acelasi cu cel de ieri. Dacă cineva si-a schimbat ochelarii si mă vede altfel, e treaba dumnealui. Eu am rămas acelasi. După alte discutii am dat declaratia, căci orice anchetă se termină cu o declaratie, în sensul vederilor mele, refuzând pretentiile Securitătii.

Cu altă ocazie, colonelul Gelu Ionescu mă uimise prin atentia cu care îsi făcea serviciul la limita extremă. Spunându-i aceasta si lăudându-l, el a replicat:

- Numai asa ne putem mentine. Împlinirea datoriei cu atentie până la capăt.

Iar eu mi-am zis în mine: „Dacă as avea un post politic, un astfel de functionar mi-as dori să-l am ca să-mi execute ordinele.”

Cunostintă cu preotul Constantin Ţutuianu

Izolarea mea continua, strictă si severă, supravegheată de sus. Eram tinut la distantă. Nu slujeam. Uneori pe unii oameni de la tară ce veneau să mă caute, informatorii vecini de bloc le spuneau că nu sunt acasă sau îi trimiteau la o adresă gresită.

Liber fiind, ca să nu pierd timpul, m-am apucat să lucrez toate predicile duminicilor si tuturor sărbătorilor de peste an, si într-un an si jumătate, cu ajutorul Domnului, am izbutit.

Tânjeam după un prieten coleg. Să am cu cine discuta unele lucruri profesionale, ca

gândurile să nu alunece în gol. Şi iată pe neasteptate, pe stradă, apare un tânăr care auzise de prelucrarea mea si voia să mă cunoască. Era teologul Constantin Ţutuianu. Tânăr distins, cu studii postuniversitare în Atena - Grecia, sef de promotie. Scund, brunet, cu elegantă vestimentară, o inteligentă vie, activă, dezbătând repede faptele, îndrăznet, energic si protestatar - mi-a plăcut imediat.

A făcut unele observatii cu privire la felul cum mă comportasem în timpul prelucrării, pe baza informatiilor ce le primise de la altii, căci el nu luase parte la ea. Eram acum în 1978, în a doua jumătate a lunii martie.

Dânsul se găsea si el într-o situatie grea: Securitatea îi ceruse să facă spionaj în Occident sub acoperire bisericească si el refuzase cu hotărâre. Iar acum nu primea un post de preot si era tinut în suspensie pentru observatie si o eventuală revenire asupra refuzului. Dar el era hotărât si bine orientat. Era ceva absurd: să faci teologie, să fii un strălucit absolvent si apoi să mori împuscat într-o actiune de spionaj pentru comunisti, dusmanii religiei. L-am încurajat în refuzul lui si în hotărârea de a rămâne pe o pozitie

fermă. N-avea post. Nu-i nimic, câstiga sotia, doctoriță. Nu era un muritor de foame. Putea astepta.

Ne-am împrietenit repede. Discutam împreună despre orice, cu toată încrederea. Nu-i era teamă de o prietenie cu mine. Dimpotrivă. A cerut să iesim împreună în parc si să ne plimbăm nu numai noi doi ci si împreună cu sotiile, ca să vadă toti că nu ne e teamă. Securitatea pe asta conta: intimidarea, ca nu cumva să se lege vreo prietenie care s-o stânjenească. Şi dacă cumva se lega, repede căuta să o sfărâme.

Securitatea, prin căpitanul Asaftei, imediat a început destrămarea ei. M-a amenintat si a pledat pentru ruperea acestei prietenii incipiente: „că nu ar fi în folosul meu”. M-a chemat în mai multe rânduri să mă convingă să mă despart de el, pretinzând că noi complotăm împotriva statului si astfel îmi creez o situatie grea. L-am asigurat că noi nu avem astfel de gânduri, si ei pentru aceasta sunt securisti, ca să ne observe si să vadă că nu este adevărat.

Au mai încercat si printr-un preot din oras, care cu o tinută si pe un ton agresiv a încercat intimidarea mea.

- Să-l lasi în pace, zice, ca să nu-l strici pe preotul Ţutuianu!

I-am răspuns:

- Preotul Ţutuianu este un om matur, stie ce face si este singur responsabil de faptele sale.

I-am răspuns si în scris: „Doresc să fim în pace, asa este bine. Drumul pe care ai pornit este gresit, dar dacă stărui, primesc să ne luptăm.” El s-a retras cerându-si scuze. Prietenia cu preotul Ţutuianu s-a întărit si s-a mentinut până astăzi nedezmintindu-se. El a avut alături o sotie întelegătoare, fără de frică, care l-a încurajat si a dorit mentinerea acestei prietenii. O sotie demnă de toată stima pentru curajul arătat, când multi dădeau dovadă de multă lasitate.

După sapte luni de asteptare, preotul Ţutuianu a primit o parohie la Cuejdi-Gârcina, iesind astfel din izolarea în care a fost tinut de Securitate, cu complicitatea Mitropolitului.

Prietenia noastră se consolida lent si spre a o întări, în ziua de 10 mai 1985 ne-am fotografiat împreună. Pe atunci Securitatea urmărea chiar distrugerea casei lui. O murdară si josnică înscenare împotriva lui făcută prin protopopul Ion Pricop si preotul Mihai Pâslaru, a găsit în distinsul

preot Ţutuianu, un om neintimidat, energic, stăpân pe sine si întelept, care a dejucat rapid această mârsavă lovitură. Eram indignat si cu totul alături de el, în acele momente când Securitatea îl ataca din toate părtile.

Am mai cunoscut un om de inimă, de aleasă reputatie, caracter ferm, tip de luptător, pe profesorul Petru Radu, care atunci se afla în Piatra Neamt. Făcuse vreo sapte ani de temnită. Voiam să cultiv o prietenie cu dânsul, dar aceasta nu s-a putut. Securitatea a intervenit imediat, mintindu-ne cum că unul a dat o declaratie împotriva celuilalt. Astfel ne-au tracasat până ce profesorul a renuntat pentru a avea liniste.

La Iasi

Prea izolat si urmărit în Piatra Neamt, m-am mutat la Iasi. Aici am dat de admirabilul meu prieten din temnită, avocatul poet Tudor Popescu. Un om de o aleasă cultură, discret, meditativ, plin de bun simt si de omenie, cu o judecată limpede. Era căsătorit. Şi el avusese greutăti cu Securitatea din Iasi. Prin el am luat

legătura cu fratele lui, preotul Gheorghe Popescu, un om de omenie, si am stabilit să slujim împreună la biserica unde activa el ca pensionar. Colaboram frumos. Eu tineam predica. O fată ca de 18 ani venea la strană si cânta cu o voce minunată. O interesau problemele religioase. Îi dădeam explicatii si astfel ne-am împrietenit.

M-am gândit: „trebuie să-i fac o documentatie pentru întărirea credintei ei.” Am început să scriu si în timp ce scriam mi-am zis: „Asta e bună si pentru comunisti si pentru Securitate. Prin cele ce am scris ei pot să înteleagă că nu trebuie să prigonească Sfânta noastră Biserică. Dar cum să le-o dau? Foarte simplu: prin această domnisoară. Am socotit că dându-i-o, securistii i-o vor lua imediat”. Cultivam o strânsă legătură cu ea. Când intram în biserică si ea era la strană, mă duceam să o salut si să-i strâng mâna cu căldură. Ştiam că sunt urmărit si supravegheat. Când documentatia a fost gata, i-am dat-o si ea m-a rugat să-i fac o sfintire în casă. Cu acea ocazie am lăsat materialul chiar în mâna ei.

Ea nu bănuia nimic din planul meu, că prin ea voiam să afle Securitatea cum cugetă Biserica

în problema intitulată de mine „Să părăsim credinta? De ce?”

Ştiind că documentatia trebuie să ajungă în mâna lor, am întocmit-o făcând unele concesii, ca să nu-mi ia gâtul când o vor citi. Numai asa puteam să exprim unele lucruri esentiale. Mi-am zis: „Să nu zică mai târziu că nu li s-a spus si să rămână la gresita lor cugetare, că Biserica este inutilă si depăsită si că împlineste un rol antisocial. Poate măcar unii se vor folosi.”

Lucrurile s-au întâmplat întocmai cum le-am plănuit. Îndată ce am plecat, Securitatea s-a dus la domnisoară, a molestat-o si i-a confiscat documentatia. Cele scrise, desi au un continut religios, reprezintă un act de iesire în fata comunistilor, o atitudine de luptă într-o tăcere prea generală. De aceea o prezint în continuare.

Să părăsim credinta? De ce? (10.08.1978)

În tară a început ofensiva ateistă. Se simte în aer nelinistea si dorinta de a termina cu „rămăsitele mistice” ale trecutului, după cum se exprimă de obicei, detractorii religiei.

Românii sunt grăbiti. Voind a construi „societatea multilateral dezvoltată”, ei vor să scape de religie ca de ceva ce nu se mai potriveste cu „spiritul nou”.

Materialismul dialectic ne dă explicatia deplină a lumii si este, după cum ne spun comunistii nostri, singura explicatie stiintifică asupra universului.

Reprezentările mistice cu privire la existenta si dezvoltarea universului, ideile si explicatiile idealiste despre dezvoltarea lumii si a societătii, despre fenomenele naturii, „obscurantismul religios” etc. trebuie înlocuită cu explicatia dată de „socialismul stiintific”, bazat pe teoria materialismului dialectic si istoric. Ni se spune cu emfază si încredere deplină că idealismul religios a fost înfrânt stiintific peste tot. El nu mai are nici o justificare si nici un suport.

După cum se vede, cei ce fac aceste afirmatii cred sincer în veracitatea lor. Se pare că avem de-a face cu un fel de fanatism ideologic, care ca orice fanatism este exclusivist si intolerant. Dar se loveste de libertătile garantate de Constitutia României si de spiritul timpului în care drepturile fundamentale ale omului sunt tot

mai adesea dezbătute si preconizate.

Pe de altă parte, spiritul larg de întelegere al conducătorului (care e un comunist perfect, si din tot ceea ce se vede, este străbătut până în adâncuri de ideologia comunistă) frânează tendintele novatoare exagerate si pripite ale unora dintre acolitii săi, căci el îsi dă seama de rostul bisericii nationale în sustinerea neamului românesc, în întărirea si mângâierea lui în vremurile de restriste, în luminarea drumului vietii lui, în înnobilarea lui, în nădejdea de mai bine pe care mereu i-a pus-o în fată. El stie că cel mai important stâlp de sustinere al poporului nostru a fost credinta în Dumnezeu, la care s-a adăugat iubirea de tară. Din aceste două s-au inspirat si au crescut virtutile acestui neam.

Vitejia si spiritul de jertfă au răsărit din cununia acestor două iubiri: cea de Dumnezeu si cea de neam, iubiri care au mers mână în mână întotdeauna. Niciodată ele nu s-au despărtit si nădăjduim, spre binele nostru, că nici de acum nu se vor despărti.

Pe lângă acestea, Biserica strămosească cu credinta ei ortodoxă a fost prima si cea mai bună scoală a Românilor. În tinda bisericii se învătau

buchiile si bruma de carte care se putea primi în timpurile în care la noi, din pricina vremurilor învolburate, stiinta nu se putea cultiva în liniste.

Însusi cuvântul *cultură* vine de la *cult*, care este forma de manifestare a credintei religioase, ceea ne dovedeste că în umbra altarelor s-a dezvoltat cultura. E greu să anulezi două mii de ani de istorie.

Românii au religia în inima lor, care e un dat al sufletului lor. Odată cu cresterea si închegarea neamului românesc ca o entitate specifică, separată de alte neamuri, a crescut si s-a închegat în el si credinta crestină. E *concrescută*, adică a crescut odată cu neamul nostru si nu e un adaos ca la alte neamuri, bunăoară ca la unguri, bulgari, rusi, germani, ca o manta asezată peste trup.

Ea este un dat fundamental al sufletului românesc; este o notă a lui caracteristică, după cum atunci când zici cal întelegi un animal cu patru picioare si cu toate calitătile calului.

Nu poti scoate credinta din sufletul românului fără să-l stirbesti; e ca si cum i-ai tăia un organ vital al trupului său.

Dar e sigur oare că doctrina crestină despre lume si viată e perimată, înfrântă si fără nici un

suport real? E cazul să ne punem această întrebare.

Pentru ce nu se admite nici o dezbatere publică de durată cu tema „Realismul spiritual crestin sau socialismul stiintific?” sau mai simplu „Crestinism sau materialism istoric?”.

Dacă socialismul stiintific este atât de tare, de ce nu-si încearcă atunci tăria si rezistenta într-o luptă dreaptă de idei pe tărâmul filozofiei cu crestinismul, care ar fi, după cum ni se spune, fără un fundament real?

De ce nu intră la noi în dezbatere publică aceste doctrine, ca fiecare să vină cu toată argumentatia sa doctrinară si să se vadă cine învinge?

Faptul că la noi crestinismul nu este invitat la o dezbatere publică cu socialismul stiintific, pe o arenă publică, nu ne face oare să ne întrebăm dacă socialismul stiintific se teme de o înfrângere în lupta cu crestinismul? Şi dacă se teme, atunci unde este tăria lui? Iar dacă nu se teme ce-l împiedică să intre într-o polemică deschisă cu crestinismul?

La noi, de 30 de ani, adică de la istoricul eveniment de la 23 august 1944 ce a dat un nou

curs vietii românesti si a adus această profundă schimbare la fată a României, care pe de o parte este înzestrată cu un litoral splendid, cu o economie mecanizată, cu dealuri sterpe ce au fost cultivate cu pomi, cu o industrie nouă, cu în învătământ public la îndemâna oricui, cu o politică externă realistă, lucidă, statornic principială, energică, curajoasă si plină de prestigiu, iar pe de altă parte se confruntă cu scăderea prea mare a nasterilor, cu o puternică pierdere de prestigiu a Teologiei de la noi, si a episcopatului ortodox îndeosebi, cu toate implicatiile nefaste ce decurg de aici pe planul etic si social, încât abia se mai recunoaste România cea din trecut. Din acel moment istoric încoace, zic, Biserica Ortodoxă nu a apărut niciodată într-o pozitie de luptă pentru vederile sale ideologice.

Initial surprinsă si speriată, si-a revenit usor mai apoi, dar fiind combătută puternic de la început, ea abia îndrăznind să schiteze o apărare, a găsit un mod de convietuire cu Statul, colaborând cu el în toate actiunile bune pe care le-a întreprins acesta.

Într-o vreme când încordarea dintre Occident si Orient era imensă, când posibilitatea

izbucnirii unui conflict armat era deschisă si iminentă, când nu se ajunsese la doctrina „convietuirii pasnice” ale celor două conceptii de viată care divizau Răsăritul si Apusul, când în Apus se preconiza războiul pentru distrugerea comunismului, ca o necesitate pentru existenta lumii, atunci toate condeile ilustre ale Bisericii Ortodoxe Române au intrat în luptă pentru apărarea păcii si pentru a feri lumea de un nou război mondial.

Aceste condeie, ca si altele asemenea din statele socialiste au dovedit lumii necesitatea păcii si a convietuirii pasnice ale popoarelor, putându-se afirma chiar că au salvat pacea.

Toate călătoriile Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române Iustinian Marina si toate demersurile lui au avut ca scop principal salvarea păcii.

Partidul Comunist Român ca si întreg poporul trebuie să fie recunoscători Bisericii Ortodoxe Române pentru aceste actiuni care au fost în folosul lor.

Preotimea simplă de la noi a sprijinit si ea toate actiunile ce vizau bunăstarea si progresul material al poporului român, mai ales după anul

1948. Cu toate acestea, atât în epoca lui Stalin cât si după aceea, o mare parte din preotimea română, si într-o proportie mai mică cea germană, maghiară si evreiască, au cunoscut prigonirea, arestarea, închisoarea, canalul si munca silnică în mine, cu toate greutătile inerente. Sute de preoti au trecut prin aceste grele încercări dure si inflexibile si unii dintre ei au murit. Mai apoi multi dintre cei ce au scăpat, au devenit de o timiditate extremă, pierzându-si forta morală necesară exercitiului misiunilor sfinte cu energie si vigoare.

Deci Biserica Ortodoxă Română nu a răspuns la atacurile pe care le-a primit; ea a avut o atitudine pasivă, de răbdare, de îngăduintă, de câstigare prin dragoste a simpatiilor; metoda ei nu putea fi violenta. Ea nu s-a îndepărtat nici măcar o clipă de atitudinea calmă, dar sustinută de apărare a pozitiilor sale. Cu toate acestea studiile si predica apologetică nu s-au mai făcut în acest timp. Nici vorbă de polemică.

Cărtile care au apărut si care combăteau doctrina si metodele Bisericii nu au primit nici un răspuns din partea ei. Şi de ce s-ar fi încumetat s-o facă când nu ar fi putut răspunde nimic din cauza cenzurii si a fricii.

Astăzi cenzura s-a ridicat, dar Biserica Ortodoxă Română continuă să meargă pe acelasi drum ca mai înainte. Se pare că nu s-a dumirit încă dacă e bine să schimbe ceva din atitudinea ei.

Comunistii sunt si astăzi în atac. Văzând cedările continue ale Bisericii, acestia cred că e momentul să facă pasul înainte, în detrimentul ei. Cu dinamismul lor cunoscut si admirabil, pozitiv în unele cazuri, ei consideră că, psihologic vorbind, actul e justificat si oportun.

Astfel, la Sibiu, un activist de partid a trecut pe la episcopul Bisericii evanghelice luterane săsesti si i-a propus (îndrăzneală nu glumă) să renunte la tinerea învătământului religios în bisericile lor, pentru că nici românii nu fac acest lucru. După ce l-a ascultat, l-a întrebat dacă mai are ceva de spus si când acesta a răspuns „nu”, i-a arătat „Statutul de functionare” a Bisericii evanghelice săsesti, iar acesta a plecat rusinat. Ce mai putea răspunde?

În seminariile teologice, sase la număr, ce functionează la noi, numărul de locuri pentru elevii înscrisi s-a redus la jumătate, desi cererile pentru înscriere si concurs, sunt chiar mai mari ca înainte.

Slujirea în unele mănăstiri a fost oprită, dar mai ales predica.

Se pare că unele mănăstiri, monumente istorice, partidul ar dori să rămână simple muzee si să fie preluate de stat. Deocamdată ele se găsesc sub jurisdictia Bisericii, a episcopiilor si arhiepiscopiilor pe teritoriul cărora se află. De fapt, Biserica este proprietara lor si nu statul.

Statul a sprijinit mult, cu o întelegere admirabilă, refacerea mănăstirilor vechi, a bisericilor care sunt monumente istorice si a tot ce venea din trecut si reprezenta o valoare si erau în dărâmare. În această privintă a dovedit mai multă întelegere decât regimurile si partidele politice din trecut. Din refacerea monumentelor si a mănăstirilor, Statul si-a făcut pe drept cuvânt, un titlul de glorie si acest fapt l-a arătat peste tot ca o dovadă vie a sprijinului ce-l dă Bisericii Ortodoxe Române.

Dacă acum apare gândul si preocuparea de a da altă destinatie decât cea religioasă sfintelor mănăstiri si biserici ce au răsărit pe pământul tării din dragoste de Dumnezeu si din pietatea profundă a strămosilor nostri, apare limpede acum că motivul pe care statul l-a invocat, de a

ajuta Biserica natională, nu va mai putea fi credibil în viitor.

Comunistii de la noi nu cunosc răspunsul Bisericii Ortodoxe Române la problema ridicată de ei, adică la faptul că temeliile pe care s-a rezemat Biserica în trecut s-au prăbusit din cauza progresului stiintei, pentru simplul motiv că Biserica încă nu l-a dat. Şi nu l-a dat fiindcă i-a fost frică să-l dea. Căci nu voia o înăsprire a raporturilor dintre ea si statul nou creat: Republica Socialistă România.

Dar dacă va fi mereu tăgăduită nu în activitatea ei actuală, ci în fundamentul doctrinei sale, ea va trebui cu tărie să expună si să motiveze adevărul pe care stă.

Este adevăratul crestin înfrânt si perimat?

Să ni se spună cine si cum l-a învins.

Deocamdată microscopul electronic a distrus teoria lui Darwin că omul se trage din maimută. Săpăturile ce se fac în Răsărit confirmă autenticitatea Bibliei. Dezvoltarea fizicii nucleare duce tot mai mult la descoperirea si postularea unui izvor de energie în afara materiei, care e mai puternic decât ea.

Descoperirile genialului fizician german

Werner Heisemberg, unul din cei mai mari fizicieni ai lumii, din 1927 în fizica nucleară poate fi interpretată astfel pentru prima dată în lume s-a făcut posibilă dovedirea stiintifică a religiei si a lui Dumnezeu.

Savantul si academicianul englez John Lipson, profesor de fizică nucleară, în cartea sa tradusă la noi în 1973 cu titlu „Experiente apocaliptice în Fizică” în capitolul „Viitorul” ne spune că „nici electricitatea, nici magnetismul si nici fenomenele electro-magnetice si nici viata, nu se pot explica astăzi fără a recunoaste un factor exterior materiei, supranatural, atotputernic, pe care lumea îl numeste Dumnezeu”.

În felul cum încearcă stiinta să ne dovedească dezvoltarea vietii, trecând de la simplu la complex, de la nevertebrat la vertebrat, nu a putut dovedi încă trecerea de la materie la spirit: Cum s-a născut spiritul? Cum materia a sărit din tiparul ei, din natura ei, creând spiritul?

E clar faptul că spiritul e superior materiei. Dacă e superior materiei si dacă materia e *cauza* lui, iar el *efectul* ei, atunci cum e posibil ca efectul să fie mai mare decât cauza lui? Căci se stie că efectele sunt proportionale cu cauzele lor si de

aceeasi natură cu ele. Dar între spirit si materie nu e numai o deosebire de grad, ci si de natură. Cum a creat materia ceva de altă natură decât ea?

Să nu ni se răspundă că „acumulările cantitative duc la salturi calitative”, căci asertiunea aceasta nu are nici o valoare logică. Adunarea mai multor pietre nu va putea duce decât la un zid, la o casă sau la altceva, dar toate acestea vor fi tot materie si nu spirit.

Adunarea mai multor fiinte laolaltă, oricât ar fi de multe, nu ne va da spirit ci tot materie: o turmă de oi, de vaci, o herghelie de cai etc. Materie si nimic mai mult. Spiritul organizează materia si dă altă calitate.

Deci de unde a rezultat el?

Materialismului istoric si dialectica materialistă ne dau un răspuns insuficient si inacceptabil. Ştiinta nu ne poate spune astăzi cu precizie: Ce e materia si ce e forta? Ce este energia? Care sunt limitele dintre ele.

Apoi, de unde începe spiritul? Cum are loc interferenta dintre spirit si materie. Toate acestea presupun încă dezbateri ample si de durată.

În ceea ce priveste viata, materia în faza ei ultimă de dezvoltare, cum ne-ar spune comunistii,

a cărei vârf e creierul, materia cenusie – sunt multe si multe de spus.

Iată de pildă, cum ne-ar putea da materialismul o explicatie suficientă si convingătoare la faptul că materia vie îsi ia ca măsură de apărare transmiterea către urmasi a înfătisării pe care a realizat-o într-un individ, om sau animal?

De unde prevederea aceasta a materiei oarbe, căci nu ni se poate răspunde că e o măsură de prevedere a creierului, de vreme ce în actul de întâlnire a două sexe, de orice fel ar fi ele, nu ar putea cugeta cineva la aceasta si chiar de ar cugeta nu ar fi în stare să facă nimic spre a-si împlini dorinta de a se transmite urmasilor cu toate calitătile sale, cu chipul pe care l-a realizat la un moment dat?

Cum se explică material faptul că femeii însărcinate îndată i se lărgeste bazinul ca să încapă copilul, sau puiul în dezvoltare si spre momentul nasterii i se umflă sânii spre a încăpea laptele cu care să hrănească fătul?

Mi se va răspunde: Asta e o caracteristică a vietii.

Şi eu voi răspunde: Perfect! Dar cum si-a dat

viata această lege, care presupune o profundă judecată, într-o vreme când nu avea nici o judecată, deoarece nu i se dezvoltase încă creierul?

Cum s-ar putea explica numai pe baza materialismului, închegarea într-un chip atât de perfect a trupului în timpul gestatiei, încât fiecare organ e desăvârsit si fiecare răspunde perfect necesitătilor întregului?

Cum se explică colaborarea perfectă a organelor între ele, ca si cum fiecare ar sti dinainte scopul căruia îi serveste?

Cum se explică faptul că toate celulele unui mădular colaborează minunat la întretinerea si functionarea organismului ca si cum ar fi rude apropiate, si toate celulele întregului corp colaborează atât de desăvârsit între ele încât asigură functionarea si viata întregului organism?

Cine comandă aceste închegări si functiuni? Creierul? Dar ele încep înainte ca el să se fi format; si chiar după ce creierul s-a format, nu este în măsură să functioneze astfel încât să poată face aceste comenzi si judecăti.

Cum se explică faptul că celulele stiu să functioneze si să se formeze în felul lor propriu,

formând organe deosebite ca structură, unele formând mai întâi scheletul, care este de o altă constitutie decât carnea, altele muschii după felul lor si asa mai departe?

Iar mai târziu, când unul dintre organe este atins sau extirpat si nu-si mai poate îndeplini functiunea, cum se explică faptul că alte celule si organe încearcă imediat să suplinească lipsa, preluând functiunea lui?

Să ni se spună cum s-a orientat viata primară să se dezvolte în chip ascendent? Cine i-a dat acest impuls? Cum s-a putut feri de stihiile oarbe si tumultoase care, în desfăsurarea lor haotică, inconstientă si necrutătoare, ar fi distrus-o?

Când, în ce moment al dezvoltării ei? Când încă nici măcar nu ajunsese la formarea celui mai rudimentar creier?

Cine a protejat viata atunci când natura nu se linistise încă?

Cine o protejează chiar si acum? Şi câte alte întrebări nu ne stau pe buze?

Priviti omul! E o minune, în univers chiar si fiecare organ al lui luat în parte constituie o minune în sine. Ochiul, urechea, gura, nasul,

mâna, inima, creierul, constituie o minune.

Să vezi prin acest organ minunat care se numeste ochi, ce minune! Să aduci imaginile din jur în tine si să iei contact cu ele, ce putere si ce desfătare totodată!

Să auzi cuvintele oamenilor, mugetul animalelor, ciripitul păsărilor, freamătul pădurii, vuietul furtunii, susurul izvoarelor, muzica omului si a sferelor, ce taină adâncă!

Să curgă continuu prin tine un fluviu de purpură caldă, fără ca să o simti; să te străbată prin toate încheieturile un curent viu, mânat de o pompă hidraulică si anume inima ta, ce surpriză! Ce minune străină!

Gura, organul hrănirii dar si al vorbirii. Să poti comunica gândurile mintii si ale inimii tale; simtirile tale, tare sau pe soptite; să poti rosti o sfântă rugăciune, ce lucru minunat! Să poti să le spui cântându-le, ce dar deosebit! Ce binecuvântare!

Putinta de a lua contact într-o clipită cu miresmele sau cu miasmele unui loc prin inspirare, ce înzestrare înaltă a omului!

Să-ti poti aminti ceea ce ai văzut sau si ce ai auzit de-a lungul anilor; să poti păstra în tine

amintirile, tăcute si ascunse ca într-un mormânt, ani îndelungati si apoi să se ridice ca un om care murise demult, vii si puternice, cu tot parfumul lor ce le-a însotit cândva, sau cu amărăciunea ce le-a mistuit oarecând. Să-ti amintesti că ti-ai adus aminte atunci când ai fost întrebat, despre amintirile cutăruia istorisite noaptea, ce fapt exceptional!

Şi să crezi că toate astea sunt rezultatul unor întâlniri ale unor atomi materiali? Dar asta ar fi să dăm cel mai mare credit minunii: ar fi *minunea minunilor*!

O floare cu delicatele ei petale si forme pe care noi nu le putem face, e o minune.

Un peste sau un cal, un sarpe boa sau un miel, un elefant sau o musculită, toate sunt niste minuni ale firii.

Dar planetele, galaxiile, milioanele de stele, tot Cosmosul, nu ne umplu oare de uimire?

Ordinea în care toate se miscă nu ne cucereste oare? Perindarea anotimpurilor si regularitatea succedării noptii după zi nu ne spun nimic?

Şi eu să cred în continuare că toate s-au făcut la întâmplare si si-au dat ele singure legile?

Legile universului presupun o inteligentă atotcuprinzătoare si o putere de actiune nemărginită. Toate mă îndeamnă să cred într-un Dumnezeu de neajuns în cugetările sale, de nepătruns cu mintea omenească, neasemuit în bunătate si iubire, cu totul mai presus de orice există. Sufletul meu tresaltă când stau si cuget la făpturile Tale, mă ridică în picioare, sau cel mai adesea mă aruncă în genunchi ca înfiorat să strig: “Mărit esti Tu Doamne, Dumnezeul meu! Puterea Ta e nemărginită si lucrurile mâinilor Tale cu întelepciune desăvârsită si minunat alcătuite! Fericit e cel ce crede în Tine! Dă-le tuturor harul să Te cunoască si să Te laude pe Tine! Şi să nu pierzi pe nici una din făpturile Tale de pe pământ. Dă-le tuturor pacea Ta!”

*

*   *

Să părăsim credinta? De ce? Vom fi mai tari fără ea? Vom fi oare mai buni? Vom fi mai oameni, mai noi însine? Lipsirea de ea ne va ridica oare pe culmi mai înalte? Vom fi mai creatori, mai geniali? Vom fi mai liberi?

Ni se spune: “Vom fi singuri stăpâni pe destinul nostru si nu ne vom mai rezema pe o fictiune. Vom conta pe noi însine si ne vom elibera de ultima iluzie.”

„Ultima iluzie?!” E bine să se stie că nimeni până acum nu a putut dovedi convingător inexistenta lui Dumnezeu. Multi au încercat să o facă dar nimeni nu a reusit. Dimpotrivă, toate religiile mari ale lumii vorbesc despre existenta lui Dumnezeu.

Cei mai mari si cei mai valorosi oameni de stiintă au crezut în Dumnezeu. A-i cita nu intră în planul consideratiilor noastre. Filozofii antici cei mai de seamă: Socrate, Platon, Aristotel au crezut în Dumnezeu. Filozofii mai noi nu i-au depăsit încă.

Cei mai mari dintre filozofii moderni au crezut în Dumnezeu. Dar nu putini L-au tăgăduit. Între acestia din urmă, cel mai strălucit este genialul Lenin, iar Karl Marx este alături de el. Dar ei însisi erau convinsi că pe lângă cele ce au spus, mai trebuia adăugat ceva ca explicatiile lor să fie depline. Lenin însă a murit prea devreme si nu stiu ce ar mai fi putut adăuga.

Dintre filozofii care L-au tăgăduit pe

Dumnezeu în tinerete, sau chiar si până mai târziu, unii s-au întors si L-au preamărit cu o ardoare deosebită cum a fost cu Auguste Comte, Voltaire etc. chiar opera lor anterioară a rămas.

Desi secolul al XIX-lea un secol bogat în tăgăduitori ai lui Dumnezeu, totusi adoratorii lui Dumnezeu au fost cu mult mai multi.

Secolul al XX-lea ne-a dat si el câtiva tăgăduitori ai lui Dumnezeu, care se numără între marii gânditori. Aici intră Lenin care si-a desfăsurat activitatea sa mai mult în acest secol. Cu toate acestea gânditorii *teisti* au fost cu mult mai numerosi decât cei *ateisti.*

Un savant precum Albert Einstein care în clasa a sasea de liceu s-a declarat fără religie, aconfesional si liber cugetător, mai târziu avea să fie nelipsit de la sinagogă.

E adevărat că Bergson e teist iar Jean-Paul Sartre e ateu, dar acum au apărut strălucitii filozofi francezi, plin de credintă Jaques Maritain si Henri Massis.

Rusii îi au pe Nicolae Berdiaev, Vladimir Soloviev, Serghei Bulgakov, Nicolai Arseniev, Nicolai Glugokovski, Vâset Nicov si altii.

La noi Constantin Rădulescu-Motru nu si-a

pus problema existentei sufletului, iar P.P.Negulescu a tăgăduit-o. Dar contemporanii lor: Nae Ionescu si Nichifor Crainic au sustinut-o cu strălucire. Strălucitul filozof si poet Lucian Blaga credea în Dumnezeu dar nu în forma credintei crestine ortodoxe. El l-a numit pe Dumnezeu „Marele Anonim”.

În sfârsit, în gândirea contemporană strălucesc ca doi astri istoricul religiilor Mircea Eliade si psihologul si filozoful elvetian Carl-Gustav Jung, care ambii au fost oameni credinciosi.

Dintre marii savanti ai fizicii nucleare contemporane nu-i putem cita ca fiind în chip sigur necredinciosi decât pe Joliot Curie si pe sotia sa Florentine, ceilalti aflându-se în cealaltă tabără.

Între filozofii atei contemporani, dusmani înversunati ai lui Dumnezeu, am uitat să-l numesc si pe Emil Cioran care activează cu strălucire pe această linie negativă la Paris.

Deci chiar si dintr-o atât de scurtă privire asupra stiintei si filozofiei momentului, nu se poate concluziona că Dumnezeu este o iluzie. Dumnezeu este o realitate, singura fiintă care

există prin Sine, unica mare Realitate, iar definitia acestei mari realităti e acesta: *Cel ce este.* Noi existăm numai prin *Cel ce este* si doar atâta vreme cât El voieste, Căci îndată ce El nu mai voieste să fim, nu mai suntem.

Despre această Realitate unică Sfânta Scriptură ne spune următoarele: „Acelea vor pieri, iar Tu vei rămâne, si toti ca o haină se vor învechi si ca un vesmânt îi vei schimba si se vor schimba. Dar Tu acelasi esti si anii Tăi nu se vor împutina.” (Psalm 101, 27-28)

Dar mărturia cea mai puternică despre existenta lui Dumnezeu ne-o dă Mântuitorul. El ne-a spus că Dumnezeu există, că este Tatăl tuturor oamenilor, Creatorul lumii si Guvernatorul universului: El în mâna Sa tine lumea.

Profilul moral al lui Iisus, de o măretie si frumusete unice, puterile arătate, profunzimea învătăturilor Sale, lipsa Lui de păcat, patima Sa răbdată desăvârsit, moartea Sa mai presus decât orice moarte, Învierea Sa cea slăvită si cele ce au urmat după aceea, ne obligă să credem în adevărul afirmatiilor Lui.

Existenta sfintilor si a mucenicilor, biruinta crestinismului în împrejurări deosebit de grele,

toate sunt fapte ce dovedesc existenta lui Dumnezeu.

Dar existenta lui Dumnezeu o mărturiseste constiinta crestină de pretutindeni.

Unii crestini au pe Dumnezeu în inima lor. Sfintii în trăirea lor, în extazele lor, au cunoscut pe Dumnezeu fată către fată, au avut personal experienta existentei Lui. Cunoscându-L, s-au făcut părtasi unor bucurii si desfătări spirituale ce întrec toate voluptătile oamenilor obisnuiti.

Asadar, de ce să părăsim credinta în Dumnezeu? Punem vechea întrebare: Qui prodest? Cui i-ar face un bine, cine ar profita de aceasta?

Religia a fost totdeauna o frână puternică împotriva patimilor. Omul care crede în Dumnezeu se fereste de păcat; el stie că Dumnezeu nu iubeste păcatul si-l pedepseste pe cel ce îl săvârseste.

Dacă lipsa credintei ar fi un bine pentru om, ar însemna că acolo unde scade credinta în Dumnezeu ar trebui să se vadă o îmbunătătire a moravurilor, un spor de dreptate si de bine. Dar stim că acolo unde s-a observat pierderea sau slăbirea credintei, moravurile s-au stricat,

societatea a decăzut, regatele si imperiile s-au destrămat. Istoria e plină de astfel de dovezi. Asa s-a distrus marele imperiu roman, asa a căzut Asiria, asa a căzut Babilonul, cel mai strălucit oras al antichitătii, asa au căzut si alte state.

Să fie oare acum altfel?

Cine ne poate asigura că, de data aceasta, părăsirea credintei va întări societatea? E vreun indiciu? Nu, dimpotrivă.

De când nu se mai predă religia în scoli, nivelul moral al românilor a scăzut considerabil. Tot mai des se aud plângeri pentru aceasta. Sunt convins că cei care cer de la noi părăsirea credintei, sunt în sinea lor de cea mai bună credintă. Însă, fie-ne iertat, trebuie să spunem si părerea noastră: ei se însează, se însează amarnic.

Scriitorul englez Farrar, un mare si strălucit teolog, spune asa: „Sfântul Constantin cel Mare a instituit cultul crestin în imperiul roman. Biserica a devenit sub el o importantă institutie a imperiului. Dacă cineva va voi să schimbe institutia Sfântului Constantin, atunci va împinge societatea către o astfel de degradare morală încât, spre a nu o prăbusi definitiv, va fi nevoit să revină.”

Cancerul care roade societatea românească de azi e *betia*. Ea s-a extins atât de mult, încât a depăsit toate limitele din trecut.

Infidelitatea conjugală si divortul la fel au sporit. Se observă o lipsă de răbdare si o crestere a egoismului, cu toate că Partidul Comunist cu o admirabilă stăruintă se sileste să înalte societatea, să facă omul să iubească binele public, el nu a reusit încă în această întreprindere. Dar acest lucru e o dovadă că omul ca să se angajeze pe drumul binelui, trebuie să aibă principii mai înalte, decât principiile de Partid, oricât de frumoase ar fi ele. El are nevoie de credinta în Dumnezeu, în viata viitoare, într-o răsplată a faptelor sale dincolo de lumea acesta. Toate acestea îi dau o putere de luptă mai mare contra patimilor si păcatului, decât niste principii politice, fie ele oricât de frumoase.

Imperativul categoric al lui Kant: „Fă binele de dragul binelui!" nu e sublim? Dar el nu a avut nici un efect în morală, căci nimeni nu l-a urmat. Constiinta omului e astfel formată că el asteaptă o răsplată a faptelor sale si nu-i vine să facă pe degeaba un lucru, fie chiar si din sentimentul datoriei. De aceea credem că lupta împotriva

religiei nu apare ca ceva motivat. Religia e un bun atât de mare al omului încât pierderea lui l-ar prăbusi în niste bezne de tot pierzătoare.

Iată de ce, gândind astfel lucrurile, încerc – atât de insuficient – o apărare a religiei. Dar sunt convins că Dumnezeu va găsi căile să se apere singur pe Sine si ce-i al Său. Ne este peste putintă să spunem cum, si am da dovadă de înfumurare si de lipsă de smerenie, dacă am încerca conjecturări în această problemă.

Căile lui Dumnezeu sunt nepătrunse de oameni, dar când oamenii L-au părăsit, El singur deschide drumul actiunii Sale în lume, spre mântuirea ei, pe niste căi necunoscute si nebănuite de ea. Cei ce cred în El stiu că Dumnezeu nu poate fi înfrânt si aceasta e destul pentru linistea lor. Iisus a încredintat pe ucenicii Săi si prin ei lumea întreagă, că nici portile iadului nu pot dărâma Biserica Sa.

Încercarea împăratului roman Iulian Apostatul de a desfiinta crestinismul în veacul al IV-lea s-a sfârsit cu un faliment total. El a rezidit templul evreilor, zidit de acestia după întoarcerea lor din robie, în anul 508 î.Hr., dar când templul era gata, el s-a prăbusit atât de neasteptat si fără

motiv, încât a fost o uimire pentru toti. Deceptionat, înfrânt si neputincios, împăratul Iulian a strigat: „M-ai învins, Galileene!”.

Trebuie să adaug că Iisus profetise dărâmarea templului. Apoi Tit, împăratul roman, asediase templul în anul 70 al erei crestine, dar voise să salveze templul si dădu ordine stricte ostasilor lui pentru aceasta. Dar în urma apărării îndârjite a evreilor în curtile ce înconjurau templul, furia romanilor a fost atât de mare încât unul din ostasi, înfuriat s-a urcat pe o fereastră si a aruncat un somoiog de paie aprinse înăuntru si astfel acesta s-a aprins de îndată si a ars.

Dar ceea ce a surprins la dărâmarea templului în timpul Iulian, e faptul că s-a dărâmat în aceeasi zi si în aceeasi lună ca templul dărâmat de Nabucodonosor, ceea ce e o indicatie că aici era voia lui Dumnezeu. Şi iată cum Iulian nu l-a putut avea desi l-a clădit.

Trebuie să mai amintesc că nimeni nu a mai putut reclădi cetătile Sodoma si Gomora dărâmate din voia lui Dumnezeu, ca pedeapsă pentru păcatele locuitorilor lor.

Iată ce ni se spune de la profetul Isaia, capitolul 43, versetul 13: „Eu sunt Dumnezeu din

vesnicie si de aici în colo Eu sunt! Nimeni nu poate să iasă de sub puterea mea si ceea ce fac Eu cine poate strica?”

Şi alt undeva zice: „Nimănui nu-i voi da slava Mea.” (Isaia 42,2)

Deci Dumnezeu singur va purta de grijă de ale Sale. Acesta este un avertisment dat lumii cu vreo 2600 de ani înainte de clipa ce-o trăim, iar ecoul lui mai stăruie în inimi, dând unora pacea si încrederea iar altora le ridică în suflete întrebări, nelinisti si temeri. N-ar fi oare indicat si de folos pentru noi să ne oprim asupra acestor fapte ce s-au petrecut în istorie, si apreciindu-le să tragem din ele învătăminte pentru momentul actual? E o simplă întrebare căci istoria nu e doar o „memorie” a trecutului ci si o „învătătoare a viitorului”. Altfel care ar mai fi rostul ei practic?

Reactiunea

Securitatea din Iasi s-a sesizat imediat si m-a invitat la o anchetă. Un colonel mi-a cerut explicatii pe un ton civilizat. Din manifestările mele fată de domnisoara ce a primit documentatia

a înteles că eu voiam ca prin ea să ajungă la ei.

Am recunoscut imediat că asa stau lucrurile.

„Voiam să aflati aceste lucruri, am zis, să stiti de ce nu trebuie să prigoniti Sfânta Biserică, să aflati că ea e stâlpul de sustinere a moravurilor, fiind „stâlp al adevărului”. Că principiile ei sunt mai înalte decât principiile de partid si în orice guvernare e nevoie de ele.”

Colonelul mi-a cerut să nu le fac greutăti.

„Tocmai ca să vă ajut am scris aceste lucruri, nu ca să vă fac greutăti, i-am răspuns. Să stiti punctul de vedere al Bisericii si examinându-l, să trageti o concluzie ce v-ar putea fi de mare folos.

Am dat declaratia, despărtindu-ne în conditii „normale”.

De fapt eu voiam ca ei să nu spună că n-au cunoscut cuvântul Bisericii.

Ca urmare imediată, părintele Gheorghe Popescu mi-a spus cu regret că nu mai putem sluji împreună în biserica pe care o conducea. Se întelege ca aceasta i s-a cerut. Deci actul meu li s-a părut o îndrăzneală, care a fost

pedepsită imediat.

În Iasi

Încercând să slujesc la câte o biserică din Iasi, eram evitat desigur cu jenă, mai întotdeauna. Se auzise că am fost prelucrat si eu mă simteam jenat si asistam la dumnezeiasca liturghie, ca orice mirean. Mai veneam la Piatra, mai reveneam la Iasi în familia fiicei noastre Marilena Mazilu.

Într-o zi preotul Mihai Nicolau de la parohia „Podgoria”, nemultumit de un coleg pensionar, care-l ajuta, m-a rugat să-l ajut la toate slujbele. Ceea ce am acceptat cu bucurie. Biserica era lângă Grădina Botanică din Iasi; fiind departe de parohienii ei era putin frecventată.

Am slujit în ea timp de 14 luni, cu elan si cu rezultate frumoase. Dar părintele Nicolau fiind bolnav s-a pensionat, iar eu am rămas „liber”.

În Iasi am mai încercat să slujesc pe ici pe colo, si trecător am fost acceptat de bunii preoti Aristide Lefter si Ioan Roată. Pentru ei era un risc a sluji împreună cu mine, lucru de care mi-au

atras atentia. Bineînteles că m-am retras, ca să nu le fac greutăti.

Am mai venit pe la Piatra unde o legătură strânsă, colegială si amicală n-am mai tinut decât cu părintele Constantin Ţutuianu. El se dovedea un prieten constant, cinstit, energic, dotat cu un spirit combativ care se mentinea mereu acelasi, cu toate influentele contrare. Era ceva plăcut si reconfortant. La prudenta multora el se arăta un admirabil imprudent, înfrunta riscul. Ceea ce corespundea Sfintei Evanghelii: putină *nebunie* pentru Hristos. Şi eu si el am avut vii în minte textele sfinte: „Cine va voi să-si scape sufletul îl va pierde, iar cine îsi va pierde sufletul pentru Mine si pentru Evanghelie, acela îl va mântui.” si „Nu vă amăgiti: Nici desfrânatii, nici închinătorii la idoli, nici adulterii, nici malahienii, nici sodomitii, nici furii, nici lacomii, nici betivii, nici batjocoritorii, si nici lasii[32] nu vor mosteni împărătia lui Dumnezeu.” (Corinteni 6, 9-10). Căci în timpuri grele trebuie o atitudine eroică, fără de care usor ne împinge firea la rău. Tendinta care

[32]În Sfânta Scriptură ed. 1998, aprobată de Sfântul Sinod al BOR în pasajul evanghelic citat, la locul respectiv apare în loc de „nici lasii”, „nici răpitorii” (n.n).

trebuie să rămână este: „Mereu mai sus!”.

Două încercări de otrăvire a mea.

Eram linistit, nu făceam nici un act de adversitate nimănui, depăsisem ura si orice gând de răzbunare. Stăteam în credintă cu fermitate si o dulce pace îmi inunda sufletul. Nu purtam nici o dusmănie, după toate câte au fost. Cu toate acestea am fost victima a două tentative de ucidere prin otravă.

În 5 ianuarie 1984 am fost trimis de părintele protopop al Iasilor T. Irimia, din initiativa lui fără o cerere a mea, în satul Mănăstirea, comuna Dăgâta, judetul Iasi, ca să slujesc de Anul Nou si de Bobotează, pentru că satul nu avea preot si slujbe nu mai avuseseră loc de la Sfintele Pasti ale anului 1983.

Era ajunul Bobotezei, joi. După ce umblasem cu Iordanul în două sate filiile ale parohiei Mănăstirea, urma să merg si în Mănăstirea. Nu era cântăret, dar mergeam cu un cântăret improvizat. La a doua casă, am fost îmbiat să gust un pahar de vin. Îndată ce am sorbit foarte putin din el, am simtit o arsură puternică în stomac; la

fiecare casă ce a urmat simteam nevoia să beau câte un pahar de apă. Stomacul mă ardea. Voi fi băut vreo 20 de pahare cu apă la rând, iar după ele, am cerut la o casă moare de varză din care am băut o ulcică de vreo 250 de grame.

Când am ajuns la o casă cântăretul mi-a spus: „Aici stau niste oameni bătrâni ce nu pot veni la biserică. Vă rog spovediti-i.” I-am spovedit. Aici ni s-a adus ceva de mâncare: scrijele – fructe fierte cu zeama lor. Dar cum am luat câteva înghitituri, am simtit iarăsi o puternică arsură în stomac. N-am mai mâncat.

La casa vecină femeia gazdă mi-a cerut să depună un jurământ pe Sfânta Cruce, fiindcă era învinuită pe nedrept pentru furt.

- Cine te învinuieste? am întrebat-o.

- Vecina! a răspuns, mama cântăretului. Şi asa am aflat că cei doi bătrâni pe care-i spovedisem si unde gustasem din scrijele erau chiar părintii cântăretului - lucru pe care el îl tinuse ascuns.

Am luat iar la fiecare casă câte o cană de apă, precum si o cană de moare de varză.

Cu greu am putut termina toate casele. Însă simteam dureri mari în stomac. Ajuns acasă, la o

familie de toată omenia, Ilie Andries, cu o femeie, Maria, ca un înger, am mai luat încă o cană de moare de varză care m-a dus la o evacuare completă a stomacului. Apoi am avut vărsături cu mari dureri; noaptea diaree. Apa tâsnea din mine ca dintr-o pompă cu mare presiune. Am umplut un lighean. Nici o hrană, mereu dureri mari.

La orele 8:50 ca prin farmec stomacul se linisti. Am putut face slujirea Sfintei Liturghii cu mare greutate, cu glasul stins; apoi si slujba Iordanului, cu sfintirea apei celei mari. Am tinut si predica.

Apoi acasă dureri mari, nici o hrană încă. Un ceai luat fu aruncat imediat afară, zvârlit în sus de stomac. Într-un anume loc al stomacului simteam mai ales durerea. Nelinistea stomacului dură toată noaptea.

A doua zi, întins pe un car cu boi si acoperit cu o pătură, m-am dus să slujesc Sfânta Liturghie într-un sat vecin ce tinea de parohia Mănăstirea. În chip neasteptat stomacul se linisti si aici când veni timpul începerii slujirii sfinte.

Cu mare greutate am slujit Sfânta Liturghie, apoi un parastas si dezlegarea mesei acasă la gospodarul ce făcea pomenirea. N-am putut lua

nimic în gură, stomacul respingea hrana.

Acasă, crampe deosebite; diareea continua. Nici un medicament doar grija deosebită a femeii gazdă. Doar la Dăgâta era o soră de spital, dar nu reusise să vină la Mănăstirea.

A treia zi, fiind duminică, trebuia iar slujbă. Am făcut-o, desi slăbisem mult, fiindcă stomacul se mai linistise. Am făcut si celelalte slujiri ce s-au ivit precum iesirea la câteva morminte. Am tinut si predica, la fel ca si în celelalte două zile de dinainte.

Apoi am zăcut în pat bolnav. O femeie mi-a adus câteva pilule de stomac. Abia luni am putut lua câteva linguri de lapte acru. Spre seară diareea încetă, însă durerile erau încă tot mari. Am cerut o compresă caldă cu flori de fân ca s-o aplic în dreptul stomacului; acesta mi-a prins foarte bine. Temperatura corpului crescu, ardeam ca focul; mă spălam mereu cu apă rece. Deliram; nu-mi amintesc nimic din cele ce spuneam. Din cele visate am dedus că voi scăpa. Eram în cumpănă. Tocmai miercuri am început să gust câte ceva. Grija familiei gazdă fată de mine mă umple de admiratie si recunostintă.

Ce suflete mari au unii tărani simpli! fără

forme si multă vorbărie. Ce dovezi admirabile de spirit de jertfă si de sacrificiu arată îndată ce se iveste ocazia! Comorile de bunătate, de dragoste si omenie în aceste timpuri uscate nu s-au stins în sufletele unor tărani nealterati de stricăciunea de la orase.

Joi boleam încă greu. Socotind să nu mor cumva acolo, gospodarul Ilie, în noaptea de joi spre vineri, mă sui în carul lui cu boi si mă duse culcat la Dăgâta la tren. Mă încredintă admirabilei sale sotii, Maria si unui epitrop, om bătrân dar cu multă tragere de inimă spre tot ce e bun, ca să mă ducă la Iasi.

M-am putut tine pe picioare de la gară până acasă, unde am ajuns spre ziuă.

Toti erau uimiti de halul în care mă găseam: slăbit mult, ochii dusi în fundul capului, buzele îmi ardeau, dar nu pe toată întinderea lor, ci numai pe părtile pe unde s-a făcut sorbitura. Acesta era si o dovadă a otrăvirii. Dacă buzele mi-ar fi ars pe toată întinderea lor, atunci ar fi fost dovada unei febre. Arsura buzelor mi-am astâmpărat-o cu o alifie vitaminizantă. Ele au ars timp de 18 zile.

Peste câteva zile de la sosirea la Iasi mi-a revenit pofta de mâncare, dar o poftă grozavă. Mă

refăceam văzând cu ochii.

Cine a pregătit toate, se întelege. Bietul cântăret a fost numai o josnică unealtă. Încercarea n-a a reusit decât în parte.

Întoarcerea la Piatra

Pe 24 ianuarie m-am întors la Piatra Neamt, singur. Sotia a rămas să ajute fiicei noastre Mariana si sotului ei.

Marti am fost chemat la Securitate de maiorul V. Asaftei care era cu problemele legionare. Mi-a cerut să dau o declaratie despre locurile pe unde am umblat de la ultima noastră întâlnire. El obisnuia să mă cheme din timp în timp, uneori venea si colonelul Stanciu. Acum colonelul Stanciu nu a apărut.

Am dat declaratia si am iesit putin la toaletă. Când am iesit maiorul Asaftei era foarte vesel si zâmbitor. Când m-am reîntors, l-am găsit discutând cu maiorul Alexandru Onu. Părea foarte multumit si m-a poftit să mai sed pe scaun, dar eu am refuzat căci mergând am observat că schiopătam de piciorul stâng.

Toate au tinut cam o oră. Ajuns acasă mi-am

cercetat picioarele. La ambele vinele erau inflamate tare de la genunchi în sus.

Mi-am dat seama ce se petrecuse. Am luat imediat toate măsurile de apărare ce le cunosteam: ceai anticanceros; abur la fund din apă fiartă cu flori de fân; baie cu flori de fân, „cămasa spaniolă”, o cămasă de cânepă de la gât până la tălpi, muiată în zeamă de flori de fân fierte, stoarsă si îmbrăcată fierbinte, foarte repede urmată de acoperirea cu pătură si o plapumă timp de o oră si jumătate; dusuri reci la spinare, la genunchi si la solduri, separate de câte cel mult un minut; cufundări în apă rece de la 30 de secunde la 1 minut; semi-îmbăieri adică cufundarea în apă rece până la buric de la 20 de secunde la 1 minut; comprese la picioare cu infuzie sau decoct de coada calului; băi calde de plante la picioare; spălarea bine a bustului cu apă rece; stergerea în timpul noptii a întregului corp cu o cârpă muiată în apă îndoită cu otet.

Beam ceaiuri de două ori pe zi; aplicatiile de apă erau opt pe zi: cinci ziua, trei noaptea, variind de la o zi la alta. Bustul îl spălam zilnic împreună cu fata, cu apă rece.

Aceste aplicatii erau rezolutive si trebuiau

să scoată orice rău din lăuntru corpului: stagnări, sucuri morbide, radiatii etc. Le făceam foarte regulat, de frică, cum am spus: cinci în timpul zilei, trei în timpul noptii.

La 18 zile, mi-au apărut între picioare niste bubulite rosii-stacojii care supurau usor, dar în câteva zile s-au spuzit. Am continuat aplicatiile. La o săptămână după ce au apărut primele bubulite, au mai apărut unele mai putine si mai mici. În câteva zile au dispărut si acestea.

La 21 de zile de la începerea aplicatiilor am încetat a mai schiopăta. Ţin să spun că niciodată nu am avut bube pe mine. Foloseam ceaiul de urzică vie care mă scutea de buboaie sau ulcioare la ochi si de alte bube.

Am continuat aplicatiile de apă fără întrerupere timp de sase săptămâni. Apreciind că n-as mai fi în primejdie, întrucât nu a mai apărut nimic, după sase săptămâni le-am întrerupt.

Se întelege ce se întâmplase.

Prietenii mei preotii Crisan si Pâslaru muriseră. Bănuiesc că au fost iradiati. Eu eram viu.

Se va fi încercat aceeasi metodă: în scaun, la anchetă, pui o pilulă radioactivă, care transmite

celui ce sade radiatiile.

În sase luni efectul e sigur, dar la mine a fost un incident neprevăzut: am schiopătat imediat si deci am descoperit faptul secret. Cum? Nu stiu. Fie că radiatiile au fost prea puternice si au depăsit limita normalului, spre a fi lichidat mai repede, fie că sensibilitatea mea a fost mai mare si am schiopătat imediat; fie că Dumnezeu a vrut să mă salveze si m-a pus în situatia de a lua măsurile de apărare de mai sus. Poate si ei vor fi simtit ceva, dar nu au stiut ce să facă pentru apărarea lor. Metoda pe care am aplicat-o pentru salvarea mea foarte putini o cunosc.

Se astepta efectul iradierii, dar el nu venea. Timpul trecea si eu mă aflam în situatia dinaintea tentativei uciderii prin iradiere.

Colonelul Florea, cel ce fusese delegat cu conducerea anchetei în 1976, făcută celor trei indezirabili: preotul Constantin Crisan, preotul Nicolae Pâslaru si mie, la terminarea anchetei dădea asigurări sotiilor noastre că nu vom fi băgati în temnită, dar cu un ton care chiar atunci mă făcea să gândesc că el stie că mai sunt si alte metode ca să nu mai fim liberi si anume acelea de a nu mai fi deloc, adică de a nu mai exista.

După vreo cinci luni de la iradiere, un domn civil cam de vreo 50 de ani, pe care-l văzusem pe la Securitate, fără să-l cunosc personal, m-a oprit în stradă, m-a îmbrătisat, m-a pipăit la muschii bratelor si amical m-a întrebat:

- Ce faci, dragul meu? Cum te simti? Esti sănătos? Tu-le mama lor? Ce ti-au făcut?

- Asaftei a trecut putin măsura, am replicat. Însă eu nu înjur pe nimeni.

- Să stii părinte, că eu sunt un om credincios, poate mai credincios ca dumneata, a adăugat el, si ne-am despărtit.

Mi-am dat seama că acest om, probabil colonel (era în civil), e un om de proastă calitate. Dar că el a avut o misiune: să verifice starea sănătătii mele. Dar asta înseamnă că stiau mai multi de la Securitate ce s-a întâmplat.

Spre a împiedica o repetare a iradierii i-am spus lui Gheorghe Juncu că am fost iradiat dar am luat toate măsurile, că dacă se va mai repeta, imediat după aceea se va comunica acest lucru la Europa Liberă si voi anunta si pe Homusteanu, ministrul de interne care era ardelean de la Alba Iulia.

Ştiam că Juncu era informator dar mă purtam cu el ca si când nu as fi stiut nimic. Eram

sigur că va duce informatia la Securitate, ca ei să afle că va răsuna la Europa Liberă fapta lor, de o vor repeta. Dar ce s-a întâmplat până acum trec sub tăcere. Numai dacă se va repeta voi anunta la Europa Liberă.

Toată grija lor era ca ceea ce fac rău să nu se audă, să rămână un secret. Şi se temeau mai ales de străinătate, dorind ca să nu afle metodele lor criminale. Deci erau constienti de gravitatea faptelor – si totusi le făceau. Într-atât se întunecase constiinta lor. Acest glas al lui Dumnezeu, constiinta, care constată calitatea morală a faptelor noastre, bune sau rele, a fost si în ei odată, dar acum s-a stins, nemaiascultând decât de ordinul primit.

Încă sub amenintări

Credeam că totul s-a oprit aici si eram foarte linistit. Prevenisem o primejdie ce mă pândise sau mai bine zis o înlăturasem. Era ca o minune. Atât încercările de otrăvire cât si aceasta de ucidere pe altă cale esuaseră. Mâna lui Dumnezeu mă ocrotise acum, ca si atunci când mă aflam în temnită. Domnul fie preamărit! Ocrotirea Lui să mă însotească de-a pururea.

Dar pe maiorul A. îl interesa îndeaproape mersul sănătătii mele. Mirarea lui va fi fost mare când informatorii îi vor fi spus că sunt bine.

Într-o zi m-a văzut pe stradă, fiind eu cu sotia si ne-a salutat foarte politicos. Era prin iunie 1984. Privindu-mă, surpriza îi va fi fost mare, iar eu îmi spuneam: „maiorul ar putea cugeta asa: a scăpat în mod neobisnuit, cu toate demersurile mele contrare. Din moment ce a avut această sansă (că nu ar fi putut spune că m-a salvat Dumnezeu), să-l las si eu în pace. El a fost *scara* pe care m-am înăltat si eu în postul meu”. Dar firea lui nu-l putea duce la asta. I se părea că viata mea tine de el, că-i apartine lui, că el dispune dacă voi mai trăi sau nu.

La 2 iulie, mergând pe stradă cu un cumnat de-al meu, el venea din spate si a trecut grăbit pe lângă mine ca si când nu m-ar fi observat.

Mare îmi fu surprinderea când iesind dintr-o stradă laterală, maiorul A. îmi iesi în fată.

- Mergi la noi? îmi zise.

- Nu domnule maior, ci la o lectie la un elev, prin apropiere.

- Ce mai fac fratele si sora d-tale? Ştiu că sunt bătrâni. Ce vârstă au?

- Fratele e în al 91-lea an, iar sora are 85 de ani, sunt însă bolnavi.

- Dumneata esti bine, precum văd... Dar dacă o să continui să mergi asa o să trăiesti o sută de ani! si-a exprimat el îngrijorarea.

- Nu vă temeti, în corpul meu sunt metehne care nu se văd. Ele se pot arăta oricând, si atunci ... Şi discutia noastră continuă pe un ton de nemultumire din partea lui. Atunci i-am atras atentia că neputând scăpa de asuprirea lui mă voi adresa Bucurestiului. Dar sfidă:

- Chiar te rog!

Eu i-am replicat:

- N-as vrea să iau gradele de pe umerii cuiva, ci as vrea să fiu lăsat în pace ca fiecare să ne vedem de treabă.

- Ca să poti scrie, reluă el. Ştiu eu cât esti de stricat!

La aceasta am izbucnit:

- Dumneata vorbesti, cel ce ai încercat uciderea mea? Eu vreau să nu te mai văd niciodată în viata mea! Auzi? Niciodată!

Şi am trecut drumul lăsându-l singur pe trotuar. El mă amenintă:

- Te chem eu mâine la mine, n-avea grijă, te chem eu!

- Numai că eu nu voi veni, căci pe dumneata nu te mai pot suferi si nu mai vreau să te văd niciodată la fată.

Asa s-a terminat această neplăcută întâlnire. El poate voia să mă vadă de aproape cum arăt si cum mă manifest psihic. Interventia lui am

considerat-o o provocare. Se credea atotputernic si voia să doboare *scara* pe care se ridicase ierarhic. Dar ce va face fără ea? Voia probabil să-i dau prilejul ca să mă cheme la Securitate.

Într-adevăr, a doua zi ofiterul de securitate de serviciu mă anuntă că la ora 9:00 dimineata sunt programat să vin acolo, chemat fiind de colonelul Stanciu. I-am spus:

- Nu voi veni la invitatia dumitale. Să mă cheme domnul colonel Stanciu personal.

- Nu plecati de acasă, mi-a spus el, vă va chema domnul colonel Stanciu.

La ora 8:20 i-am auzit glasul la telefon. Îmi ceru amabil si politicos să găsim o zi când voi putea veni să stăm de vorbă. Mi-a spus să nu uit că „sabia nu taie capul ce se pleacă”. Nu mi-a venit în minte să-i spun atunci că tocmai pentru că fu plecat, sabia domnului maior Asaftei încercase să-l taie. Am stabilit întâlnirea pentru sâmbătă. Ea s-a desfăsurat pe un ton civilizat, ba chiar mai mult, binevoitor.

Mi-a spus că ei nu pot face ceea ce spun si gândesc eu; că ar fi avut prilejul uciderii mele si nu au făcut-o pentru că nu fac astfel de lucruri; că prestigiul meu moral ar scădea dacă as mai crede aceasta si dacă as mai spune-o si la altii; că maiorul Asaftei e colegul dumnealui si că trebuie să am si fată de dânsul respectul cuvenit.

În apărarea colegului său de serviciu, maiorul Asaftei, care se afla si el de fată, colonelul Stanciu a dat o dovadă frumoasă de mărinimie si de un admirabil spirit colegial.

Eu i-am spus că nu din gândire vine atitudinea mea, căci am cugetat înainte că acest lucru s-ar putea întâmpla, ci din experienta amară ce am avut-o. „Nu gândirea ci sensibilitatea mă împinge să merg în directia în care merg”.

Am lăsat să se înteleagă că maiorul Asaftei mi-a pricinuit prea mari neplăceri până acum pentru ca întâlnirile noastre de acum încolo să se desfăsoare într-un spirit constructiv. Ne-am despărtit frumos, curtenitor, iar colonelul Stanciu mi-a spus că am terminat cu anchetele si că e bucuros dacă ne întâlnim pe stradă să ne ridicăm pălăriile unul în fata altuia, ca niste oameni civilizati.

Maiorul Asaftei părea foarte trist si smerit. Niciodată nu-l văzusem asa. Mi-a dat buletinul spunându-mi cu o amabilitate necunoscută: „Ca să nu-l uitati si să veniti a doua oară după el”.

Poate i se făcuse unele observatii. Actul nu-i reusise si a iesit la lumină. Dacă reusea totul ar fi fost „în regulă”.

Acum nu mai brava: „Sic tranzit gloria … Securitătii”.

Clipe de liniste si de asteptare

Timpul trecea si mă bucuram de o oarecare liniste din partea Securitătii. Colonelul Stanciu nu m-a mai chemat niciodată. Se tinea de cuvânt: „Ai terminat cu noi”. Dar nu eram scăpat din vedere. Eram mereu tinut sub observatie. Asta o simteam din manifestările unor agenti de-ai lor. Colonelul Asaftei, căci după iradierea mea fusese înaintat în

grad, chemă pe unii cunoscuti ai mei foarte apropiati si le smulse niste declaratii mincinoase contra mea, cum că în urma unor discutii purtate cu unii membri din familiile lor, am încercat să-i fac legionari. Unul dintre ei, înspăimântat de urmările declaratiilor sale, mi-a mărturisit că „a fost dus” si fără să-si dea seama a dat o declaratie grea împotriva mea.

Trecuse un an de zile de la întâlnire si acum colonelul Asaftei mă chemă să „justific” declaratiile ce le primise. Totul era o minciună. Eu i-am spus: „Cum ati putut smulge aceste declaratii mincinoase? Ele nu au nici un suport căci cei ce le-au dat sunt gata oricând să le tăgăduiască. Nu vă potoliti nicidecum. E timpul să fiti mai întelept.” Şi am dat o declaratie prin care am dezmintit declaratiile smulse împotriva mea.

În timpul acestei anchete, colonelul Asaftei mă privea fix drept în ochi, cum nu obisnuise altă dată. Aveam impresia că încearcă să mă hipnotizeze. Poate e si asta o metodă a Securitătii, mi-am zis. Era atât de stăruitor în a-mi prinde privirile, încât mă miram si cugetam în sine-mi: „Nervii lui vor birui oare nervii mei? Ar rezista el la ce am rezistat eu? El nicidecum nu va putea înfrânge nervii mei. Eu aici sunt mai tare decât el; nu am tineretea lui si marea lui vigoare fizică, dar totusi în ce priveste nervii, sunt încă mai tare decât el.”

Prin 1937 am mers la Academia Teologică Andreiană din Sibiu. Era pe atunci rector distinsul profesor Dumitru Stăniloae. Studentii si profesorii erau toti strânsi laolaltă, după o sedintă de

hipnotism si sugestie făcută de vestitul hipnotizator Zamora. Acesta se afla în fată cu profesorii. În fata tuturor am spus cu glas tare: „Domnule Zamora, încercati-vă arta hipnotizându-mă pe mine.” M-a privit câteva clipe si apoi a spus: „Dumneata nu poti fi hipnotizat.” Cum as fi putut să mă tem de privirile insidioase ale colonelului Asaftei? Încercarea lui dovedea cât de mult îsi iubea profesiunea si cât de mult dorea să-i fie devotat. Aici cinste lui.

Peste vreun an m-a chemat din nou să vadă „ce mai fac”. Era cu un prieten al său ajuns locotenent colonel cu mult înaintea sa. Cu acesta am rămas singur vreo 15 minute, colonelul Asaftei fiind chemat undeva. El mi-a pus câteva întrebări din care am dedus o totală lipsă de cultură si de inteligentă. Era probabil un confident al lui Asaftei si un rău inspirator.

Nicolae Ceausescu

Ceausescu tinea lucrurile din scurt. Pentru plata datoriilor externe el a supus poporul român la un aspru regim de înfometare. Nu se găseau alimente, cozile erau enorme si de multe ori asteptarea de a găsi ceva era inutilă. Un om primea pe lună un kilogram de carne.

Era un om fără milă. Se spune că trecând prin orase si văzând oamenii stând la cozi pentru cumpărături, s-ar fi exprimat: „Iată viermii, nu se mai satură!” Dar clasa de sus comunistă care forma 10% din populatie trăia foarte bine si nu-i lipsea nimic. În timp ce poporul român era

înfometat, trenuri după trenuri plecau cu alimente spre Uniunea Sovietică.

S-a înconjurat de o camarilă lasă si slugarnică care-l mintea si făcea tot felul de matrapazlâcuri spre a-l multumi. Când îsi anunta vizita undeva, umpleau magazinele cu produsele alimentare aduse cine stie de pe unde, spre a le etala, iar când pleca, toate erau retrase, magazinele redevenind goale. Sau aduceau în fabricile mari materialele luate din alte fabrici, ca el să vadă că ele sunt în bune conditii de functionare si apoi după plecarea lui se duceau înapoi. Totusi el nu poate să nu fi fost informat, căci avea si fratii si agentii lui care îi comunicau situatia exactă. Dar el admitea această stare de înselare. Domina totul cu cruzime si îi plăcea să i se spună: „Cel mai iubit fiu al poporului."

Din timp în timp făcea vizite de lucru în judete. Atunci zeci de mii de oameni trebuiau să-i iasă în întâmpinare si să-l aclame. Ţinea discursuri lungi si uneori elevi sumar îmbrăcati în costumele lor scolare, îl asteptau 4-5 ore, chiar mai mult, înghetând de frig. Domina întru totul Comitetul Central si Comitetul Executiv al Partidului Comunist. Se purta ca un semizeu mai presus de toti: poetii îi aduceau ode de slavă; superlativele cele mai alese i se atribuiau, iar el le primea cu multumire. Devenise celebru. Diferitele academii străine l-au făcut membru al lor, dându-i titlul de „Doctor Honoris Causa".

Sotia sa, vanitoasa Elena, tigancă incultă, a căpătat un rol foarte important în viata politică românească, ajungând să fie socotită prima femeie

din România si a doua putere după bărbatul ei. Şi ea a primit multe distinctii de la diferite academii străine ca „savantă” în chimie. Dar ea era mai temută decât sotul ei căci era răzbunătoare.

Dacă Nicolae Ceausescu a reusit să-i domine total pe toti sefii comunisti de la noi înseamnă că era un ins genial. Dar un geniu cu turnură diabolică. Dominarea era mai mult prin frică, căci nevăzut peste tară fâlfâia teroarea. Ţara părea a fi ocupată de 50-60 de mii de securisti atotputernici. Şi nu se poate spune că nu era între dânsii oameni admirabili, dar care se miscau într-un lant din care nu mai puteau iesi.

Într-atât stiuse să se impună într-un chip înselător, încât si din străinătate erau unii care-l admirau si-l socoteau un om deosebit. Cât timp a condus România, nu s-a găsit în lume un mai mare propagandist ca el. A cutreierat lumea în lung si în lat, ducând peste tot cu banii nostri mesajul comunist. Te miri câtă energie a găsit în el pentru acest lucru. Era formidabil: pleca mereu la drum si iar la drum, spre a cuceri Africa.

În 1968 când Sovietele au ocupat Cehoslovacia, el a ridicat cu mari riscuri un protest colosal, fapt ce l-a impus atentiei întregii planete, cât si simpatiei ei. Pe plan intern a convocat Marea Adunare Natională, care a hotărât că „nimeni nu poate chema o armată străină în tară decât dacă Marea Adunare Natională hotărăste acest lucru printr-o sedintă specială.” A luat această decizie pentru că Sovietele au intrat în Cehoslovacia si la cererea unor ofiteri trădători cehoslovaci, ca să-l răstoarne pe Alexandr Dupcek,

singurul sef de stat comunist, cu o întelegere mai înaltă asupra comunismului, un adevărat si admirabil filozof umanist, si pentru a nu se repeta la noi acest lucru. Astfel a închis drumul elementelor trădătoare si si-a întărit pozitia.

În tară elementele tinere erau chemate la oras să lucreze în fabrici. Se depopulau astfel satele. Şi Ceausescu făcea blocuri unde să-i aseze. Oare din grija de oameni ca să aibă locuinte? Asa se spunea. Dar nu era asa. Căci atunci de ce se demolau clădiri bune ca oamenii să intre în blocuri? Se spunea că Ceausescu s-ar fi exprimat: „Îi bag în blocuri, căci atunci ei vor depinde de mine total; le dau apă, lumină, căldură când vreau eu”. Deci nu grija de oameni îl împingea la acest lucru, ci ideea de a-i stăpâni total pe toti. Asadar robirea tuturor.

Ca să robească pe cât mai multi, înmultea exagerat numărul fabricilor si ca o consecintă blocurile. Era un plan drăcesc de aservire totală a oamenilor. Satele române golindu-se de tineri, agricultura suferea. Recolta neavând cine să o adune, o strângea cu soldati, cu elevi si uneori scotea si oameni din fabrici pentru aceasta.

Se ordona ca la o anumită dată întreaga recoltă din tară să fie adunată, dar cum în unele locuri nu se putea îndeplini aceasta în termenul cerut, unii ingineri îngropau porumbul sub brazdă, comunicând că ordinul a fost executat. Când unii dintre tărani cereau ca să adune această recoltă, ca nu cumva să înghete, cerând o cotă parte din ea, erau refuzati pe motiv ca nu cumva să se îmbogătească. Astfel se vede că grija fată de om -

„valoarea supremă”, principiul trâmbitat la toate adunările, nu era aplicat. Pentru ca să-l satisfacă pe Ceausescu, toate cooperativele agricole de productie umflau cifrele recoltei, raportând rezultate enorme: 10-12 mii de kg de grâu la hectar, 20-50 mii de kg de cartofi la hectar etc. Nimeni nu raporta situatia reală. Toti minteau.

Ceausescu împins mai ales de Elena, tiganca lui, a devenit un satrap, un tiran feroce. Un grup de generali care pregăteau un complot pentru răsturnarea lui a fost prins si el i-a împuscat cu mâna lui, fără vreo judecată prealabilă si fără a comunica tării.

El călca toate legile tării si Constitutia pe care jurase după alegerea sa ca presedinte, si care jurământ îl consfintea pentru postul său. Lucra în afara oricărei legi. Fiul său Nicu deveni un detracat. Betiv, abuziv teroriza pe unii. O herghelie de 400 de cai o pierdu la ruletă în Franta. Ajunse, cu bani desigur, seful tineretului comunist din lume. În această calitate ucise în URSS o tânără, fiica unui general, dar nu a făcut temnită, nici măcar nu a fost arestat. Nu stim cu ce pret va fi răscumpărat statul nostru crima lui.

Europa Liberă critica mult pe Ceausescu, mai ales politica lui economică. Altii din tară trimiteau scrisori de protest la acest post de radio. Dar, mirare - nimeni nu punea punctul pe „i” si nu arăta că întrucât el călca legile tării pe care jurase că le respectă, si jurământul pe care l-a depus si care-i întărea alegerea de presedinte al Republicii Socialiste România, el legal nu mai era presedinte

si nimeni nu mai era obligat să-l asculte pentru că era sperjur.

Cu timpul, poate si din cauza senilității, dar mai curând din dorinta de dominatie, el a ajuns la aberanta idee să distrugă jumătate din satele țării si să bage sătenii în blocuri - „ca să fie si ei ridicati la nivelul orăsenilor”, spunea cu perfidie.

Nu-si ascundea gândul ca pe stricata lui odraslă, să-l lase mostenitor în locul său: „dacă poporul român îl va alege, noi nu ne împotrivim”, spunea el.

Asuprirea devenise grea si tot mai greu de suportat. Ceausescu ducea România la o izolare crescândă. Europa vuia contra lui, considerând că o sfidează. Dar el era imperturbabil. Stătea pe jar, dar nu stia. În acest timp apăru pe arena mondială Mihail Gorbaciov.

Mihail Gorbaciov

Noul sef al Uniunii Sovietice a fost o surpriză dintre cele mai uluitoare. El a constatat că sovietele au un pământ excelent, dar nu au porumb, grâu, alimente si că Uniunea Sovietică rămâne în urma statelor capitaliste, si dacă nu face o reformă nu le va mai ajunge niciodată. El făcu atunci o întoarcere de 180° de la dogmatismul comunist. I-a uimit pe toti. A răsturnat toate planurile si ale celor din Occident si ale celor din Orient. Era pentru a se da pământ țăranilor, pentru proprietatea privată, pentru întoarcerea la piata liberă. Nu era pentru un partid unic asa cum a hotărât Lenin ci pentru mai multe partide în

competitie în a acapara puterea în stat. După 70 de ani de adâncire în comunist, acest om deosebit, providential as putea spune, scoate Sovietele la lumina unei libertăti care urma să crească treptat. Omul sovietic, acest rob al statului care avea două fete, una pentru serviciu si pentru treburile oficiale si alta pentru acasă si pentru prieteni, lepăda acum măstile si devenea om adevărat. Miracolul acesta se petrecea sub ochii nostri si îl mâna spre împlinire Mihail Gorbaciov.

Popoarele comuniste aflate în sfera sovietică răsuflă iesind de sub controlul strict sovietic sub care au stat din 1945 încoace si îsi croiesc singure drumul spre libertate. Ele nu mai au o *libertate limitată* după interesele unitătii socialiste stabilite de URSS, după cum le-a declarat tiranul Brejnev, ci o libertate deplină: se pot misca după bunul lor plac. Unele din ele au pornit cu pasi grăbiti spre Apus, spre reforme democratice, cum ar fi Ungaria. Iar însăsi Gorbaciov îndemna la acest lucru.

Momentul venirii la putere al lui Gorbaciov va trebui consemnat în Istoria Universală ca un moment universal culminant. O întoarcere a omului spre sine. Milioane de oameni, zeci de popoare care au stat cu fruntea plecată timp de 40 de ani, iar altele 70 de ani, au ridicat fruntea si tind spre lumină, spre lumina lui Dumnezeu. Ateismul nu mai e obligatoriu. Dumnezeu e recomandat, bisericile se deschid, nu mai sunt magazii. Omul care în comunism îsi pierduse chipul lui Dumnezeu, acum se reîntoarce spre El, spre a si-l restaura. Din brute, oamenii se reîntorc

la credintă, spre a deveni oameni adevărati. Dar acest lucru numai în libertate este posibil. Şi acest pas al libertătii l-a făcut lent în Uniunea Sovietică Gorbaciov, făcându-l posibil si altora. Anul 1985 este începutul drumului spre lumină, anul venirii lui Gorbaciov la putere. El va trebui scris cu litere de aur pe frontispiciul parlamentelor popoarelor, pe usile bisericilor, în păduri si în câmpii.

Apusul salută acest început si întinde mâini frătesti Răsăritului. Întâlnirile amicale între Bush, presedintele Americii si Gorbaciov, duc la reducerea si distrugerea armamentului nuclear; teama că lumea s-ar putea prăpădi în urma unui atac atomic dispare; armamentul atomic este tot mai redus prin întelegerile ce urmară.

O nouă epocă începe în istorie. În spatiul est-european toti se bucură si fac demersuri pentru a se înscrie pe noul drum care se deschide acum. Un singur om se opune cu îndârjire, Nicolae Ceausescu. El socoteste pe Gorbaciov „un căzut". Şi la vizita pe care Gorbaciov a făcut-o în România, Ceausescu i-a spus mintind: „Ceea ce faci dumneata acum în Uniunea Sovietică, eu demult am făcut în România". Eu priveam cu bucurie reformele înnoitoare ce se fac în statele vecine si mă întristează faptul că Ceausescu nu a luat startul odată cu ele pe drumul libertătii, rămânând în urmă. Se va trezi oare? căci ceasul desteptării a bătut. O fi, poate avea o intuitie că întorcând-o spre Occident, era tot asa de rău si chiar mai rău decât tinderea spre Est? Ce era în capul lui? Nu! Ceausescu nu se trezea, se credea încă atotputernic. Prin ideea neamestecului în treburile

interne ale tării, reprezentantii nostri la întâlnirile internationale făceau greutăti în luarea unei hotărâri comune si desigur iritau. Ceausescu uita că semnând unele acte cu caracter international nu mai avea o libertate absolută, ci una limitată de angajamentele ce rezultau din actele semnate, dar el continua să lucreze ca un autocrat. Treptat, treptat, izola România.

El a reusit să scape de toate datoriile externe, succes ce-i dădea o oarecare independentă, scotându-l de sub controlul finantei mondiale. Simtind că se izolează, îsi spunea: „ce fac eu nu e izolare”. Prea comunist, el nu admitea nici o abatere de la doctrina comunistă si nu vroia să intre în fluxul nou al evenimentelor din Răsăritul Europei si în felul acesta punea în primejdie viitorul României, izolând-o.

Te mirai câtă luciditate si justă întelegere a dovedit în politica externă înainte (căci în cea internă a fost cu totul deficitar si gresit) si cât de obtuz si orb se arăta acum când ar fi trebuit să iasă din doctrina în care crescuse.

Când Gorbaciov a dat un nou curs istoriei, eu cugetam că Ceausescu va convoca Comitetul Executiv si Comitetul Central al Partidului si va pune în dezbatere problema: „Ce facem acum când conducătorul celui mai puternic stat comunist se abate de la doctrină si merge pe un drum nou?” Cugetam că însisi fratii lui se vor strânge într-un consiliu de familie ca să-l întrebe: „Unde ne duci, ce facem acum?”

În acest timp, neputând oficia slujbe religioase, m-am apucat de unele traduceri. Astfel

am tradus din frantuzeste cartea lui Raymond Moody: „Viata de după viată”, din traducerea franceză a lui Paul Misraki; „Marii mistici rusi” de Tomas Spidlik; „Vizionarii” de Olivier Clement, „Femeia si mântuirea lumii” de Paul Evdochimov; „Hristos si tineretul” de Tihomir Toth. Urmăream cu multă atentie si evenimentele politice din lume. Mă bucuram de schimbările treptate ce se făceau în statele din jurul nostru. Îi vedeam pe unguri alergând repede spre vest. Îmi ziceam: „Sunt realisti duc o politică cerută de momentul actual, însă ei sunt oportunisti”. Ideile si principiile la ei contează mai putin. Vor să fie întotdeauna cu cei mai tari, sacrificând oricând principiile sau o prietenie, dacă altii cu alte principii au devenit mai tari.

Iată bunăoară, după ce au făcut curte asiduă nemtilor după primul război mondial si mai ales lui Hitler, când acesta a ajuns stăpânul Europei, au primit un cadou nemeritat: Ardealul de nord. Dar după bătălia de la Cotul Donului, când la 19 noiembrie 1942 rusii au rupt frontul german cu o izbândă formidabilă în consecinte, ungurii considerând că nemtii ar putea pierde războiul, au si încercat să iasă din alianta cu ei încă din martie 1943 si să facă „cotitura”. Dar „figura” nu a reusit. Nemtii au ocupat Ungaria, au răsturnat guvernul l-au scos din temnită pe maiorul Szàlási si au fost siliti să continue războiul. Ungaria a fost supravegheată de o armată de 160.000 de nemti, care a ocupat-o până la sfârsitul războiului. Acum, lepădându-se treptat de comunism erau îmbrătisati de Occident.

Era limpede că stând pe loc când toti se miscau, Ceausescu va rămâne în urmă. Dar el nu vedea. Ba chiar dorind să întărească comunismul la noi, ajunsese să plănuiască distrugerea a jumătate din satele tării si să bage tăranii în blocuri. Era atât de anormal si atât de nebun că te miri cum a stăruit în acest plan, cu toate împotrivirile ce le simtea în tară si în străinătate.

Îmi ziceam: Cum? Este absolut singur în conducere anul acesta? Unde sunt colegii lui ca să-l oprească, ministrii, Comitetul Central si cel Executiv, unde sunt? Nici unul nu pricepe situatia? Nici unul nu îi arată greseala? Atâta slăbiciune la niste conducători nu prea s-a întâlnit în lume.

Deci Ceausescu mergea înainte pe drumul lui când altii mergeau înapoi. Nădăjduiau unii că la noua alegere de presedinte se va retrage sau nu va mai fi ales. Dar el tocmai acum tinea cu tot dinadinsul să fie reales. Dar realegerea a fost atât de fortată cum nu a mai fost niciodată înainte. Cele câteva mii de fruntasi, vreo 4.000 care l-au reales au fost dusi la Bucuresti în anume locuri aranjate de Securitate unde să stea până la vot, nu unde ar fi voit ei, si după vot adusi cu masinile acasă, fără să fi fost liberi în Bucuresti să stea de vorbă unii cu altii. Deci teroare cu proprii guvernanti. Nici o libertate de miscare, de dezbatere, de hotărâre liberă. Dar ajunsi acasă, nici unul nu si-a dat demisia din postul său si nu a depus carnetul rosu. Nici un protest public, nimic. Atâta lasitate si lipsă de onoare nu era cunoscută la noi. S-au dovedit cei mai josnici dintre toti cei ce au guvernat în România până acum.

Doina Cornea

Situatia a devenit disperată. Auzeam glasuri în care unii îsi exprimau revolta si neputinta de a mai suporta situatia. Răsună atunci un glas ca un tunet de la Cluj: era al profesoarei universitare Doina Cornea. Neputând vorbi direct, ea a adresat prin intermediul Europei Libere de la München lui Ceausescu, prin două scrisori, un protest vehement, dur dar politicos, în care îl învinuia pe acesta de călcarea legilor, că a făcut din România o tară „ocupată” de vreo 60.000 de securisti. Atâta curaj a uimit, dar a uns ca un balsam inimile românilor.

Deodată s-a ridicat în stima si admiratia tuturor celor ce doreau o schimbare. A fost chinuită, a fost bătută, cu domiciliul obligatoriu acasă, dar nu a renuntat. A dat dovadă de un suflet mare.

Priveam cu bucurie schimbările din statele comuniste din jurul nostru si îmi venea să urlu de durere când vedeam întepenirea noastră în doctrina comunistă, si nu se întrezărea nici o schimbare.

În sfârsit apare un protest a sase membri vechi ai Partidului Comunist în care i-au arătat călcarea Constitutiei, izolarea României si conducerea lui Ceausescu autoritară, tiranică si ignorarea nevoilor tării. Ecoul a fost salutar, dar Ceausescu a rămas neînduplecat.

O întâlnire Bush–Gorbaciov în insula Malta a adus hotărâri secrete necunoscute încă privind

statele comuniste. Acolo s-a hotărât si soarta României. Mă temeam să nu fi fost vânduti a doua oară ca la Yalta si să ne găsim iară în zona de influentă fără stirea si fără voia noastră. Dar dacă Ceausescu ar fi cedat, probabil că nu mai era nevoie de întâlnirea de la Malta.

Securitatea în acest timp nu mă mai tulbura; însă stătea în supraveghere cu ochii deschisi. Şefa judetului, Maria Gheorghe, prea coruptă si asupritoare, a fost schimbată si în locul ei au adus o altă femeie în fruntea judetului, doamna Leustean.

Cei sase membri vechi ai partidului care au avut curajul întârziat să-i arate lui Ceausescu ruina spre care împinge tara, erau tinuti sub o supraveghere strictă si nu puteau părăsi tara. Ei nu au avut curajul să-i spună că prin faptul că si-a călcat jurământul pe care l-a depus după alegerea ca presedinte, a căzut din postul în care stătea si nimeni nu mai era obligat să-l asculte. Se pare că Silviu Brucan, evreu din România, a compus protestul pe care l-au semnat si ceilalti cinci.

De unde în 1968 prestigiul lui Nicolae Ceausescu era enorm în lume, după vehementul protest contra Sovietelor pentru ocuparea Cehoslovaciei, acum se auzeau tot mai multe glasuri în Europa împotriva lui, spunând că o sfidează.

Frontul Salvării Nationale

În negura ce plutea peste tară si în teroarea suspendată ce plutea si ea deasupra tuturor, s-a

auzit un zvon: există nevăzut un Front al Salvării Nationale în interiorul tării. Dar nu stia nimeni din muritorii de rând ce e si din cine este compus. Era totusi ca o sperantă vagă ce apărea la orizont. Unii nu credeau în el.

Între timp psihologia multimii se schimba treptat. Inimile se inflamau. Un foc al nerăbdării s-a aprins în ele: ardeau. Un act de revoltă s-a ridicat în 1987 la Brasov. Ceausescu era contestat de muncitorii de la Steagul Rosu, tablourile lui zvârlite în drum si călcate în picioare.

Revolta a fost înăbusită cu greu. Câteva sute de muncitori au fost duse la Bucuresti si au trecut prin grele anchete si nu stiu cine si câti s-au mai întors sănătosi acasă.

Steaua lui Ceausescu apunea, dar el se încăpătâna să nu observe si să nu vadă că este nevoie de concesii, ba mai mult: de schimbări radicale. Dictonul vechi „Când zeii vor să piardă pe cineva îi iau întâi mintea" se vedea acum aplicat la acest om neînduplecat. Când totul trosneste în jurul tău, nu trebuie să vezi de ce? Stai în beznă si nu cauti o lămurire? Şi dacă nu vedea el si nu auzea el, nu trebuiau să-i spună cei din jur? Dar ei tăceau. Aici este lipsa de caracter si de răspundere a lor. Tăceau când totul mergea la vale.

Schimbările din jurul tării noastre erau evidente si mergeau înainte. Nu mai era un secret, Gorbaciov le propulsa. Trebuia să fii orb dacă nu

vezi că iesind din curentul de gândire si actiune nouă, dacă te încăpătânezi să rămâi ce ai fost si nu ce trebuie să fii te prăbusesti. Un politician nu trebuie să se adapteze la realitătile ce apar? Nu trebuie să fie suplu, viu si nou precum este viata? Întepenirea este moarte. Şi el mergea spre ea, dar ne ducea cu el si pe noi. Şi tot mai multi erau îngrijorati de continuarea cu pasi noi pe drumul vechi. Pentru el distrugerea satelor era mai actuală ca oricând. A devenit acum nu numai inactual, anacronic, ci si foarte periculos pentru viitorul tării. Înainte era în ritm cu altii si nu putea iesi usor din el chiar de ar fi vrut. Dar acum altii au schimbat ritmul, si nu nemotivat: nu mai mergeau lucrurile în ritmul vechi si tu nu te bucuri si nu vrei să-l schimbi? Când toti depindem tot mai mult unul de altul si ce se întâmplă într-un loc de pe planetă nu mai este un fapt particular, ci are efecte si asupra altora, tu risti acum o izolare? O iesire din rând? Dacă tara ar cere asta ar mai fi ceva: asculti bătăile inimii poporului tău. Dar dacă si poporul tău si toti cei din jur cer o schimbare, ce mai astepti, nu trebuie să o faci? Şi el n-o făcea, mergea în contratimp. De aceea o ură surdă mocnea în inimă. Nu numai tăranii îl numeau acum *dusmanul* ci din ce în ce mai multi.

Revolutia

Schimbările din jurul nostru mergeau înainte peste tot. Oamenii ieseau din chinga strânsă în care fuseseră cuprinsi. Era ca o explozie: lantul se rupea cu zgomot peste tot. La noi nici o miscare. Atentia Securitătii se îndrepta mai mult asupra românilor si nu observa tribulatiile dusmănoase ale ungurilor si tiganilor care deveniseră agresivi si de o rară impertinentă la cozile de la cumpărături.

Se auzea batjocura: „Românii sunt de mămăligă si mămăliga nu explodează”. Pe la Europa Liberă se comenta uneori: „Poate românii au spiritul mioritic; acceptă moartea ca un destin, cu supunere, ca ciobanul din balada Miorita”.

Mă durea inima când auzeam aceste comentarii despre alesul meu popor. Cât de putin era cunoscut! Una din calitătile lui cu care a străbătut în istorie a fost marea lui răbdare. Însă izbucnirile lui în istorie au fost ca un tunet si au zdrobit pe adversari. Să nu uite că state bine organizate ca cel bulgar si sârb si cel unguresc au fost desfiintate, cel bulgar 500 de ani, cel sârb 400 de ani si cel unguresc 340 de ani, iar statele române au rezistat ambele, Muntenia si Moldova, desi erau state *noi*. Reamintesc că *noi* am oprit

expansiunea turco-tătară spre Vest. Şi dacă nu eram tari foarte probabil că ungurii nu mai erau ca popor astăzi. Au trăit la adăpostul nostru si al Austriei.

Şi ce vedem acum? În loc de recunostintă ungurii ne sfidează cu semetie. Ei care *au existat prin altii si nu prin ei însisi*. Iar în spatiul acesta eroismul cel mai sublim nu l-au manifesta decât românii si sârbii.

În ce priveste revolutia ungurilor din 1956, care a arătat o unitate desăvârsită a unui popor în străduinta de a lepăda jugul comunist, unitate care e una din cele mai mari calităti ale unui popor, consider că a fost un act pripit, o greseală politică care a îndârjit pe sovietici si a dus la înăsprirea climatului social si politic în tot spatiul dominat de soviete. Reactiunea Brejnev cu libertătile statelor comuniste limitate, e dovada.

Românii „mămăligi”? Ei care au uimit pe nemti la Mărăsesti, Mărăsti si Oituz? Şi care s-au arătat ca unii din cei mai buni ostasi ai Europei? Să ferească Dumnezeu pe cei ce îi îndârjesc să iasă din sfânta lor răbdare si tolerantă!

Cupa răbdării se umplea. Cu cât celelalte popoare se îndreptau spre Vest cu schimbări

lăuntrice, cu atât la noi nelinistea crestea si răbdarea mergea spre margini.

Sufletele milioanelor de oameni erau prea pline de dorul schimbărilor si de ură pentru cei ce le împiedicau să vie. Nu trebuie să fi profet ca să vezi să vine furtuna la noi.

Cu mai bine de o lună înainte de evenimentele din 16-22 decembrie 1989, analizând cu prietenul meu preotul C. Tutuianu situatia politică de la noi constatam că ne găsim într-o stare pre-revolutionară. Războiul civil bate la usă. De azi înainte în orice zi poate izbucni o revolutie la noi. Momentul cel mai probabil e Crăciunul sau ziua „Republicii”, 30 decembrie. Dacă ea nu va izbucni până atunci în nici un caz nu vom putea ajunge cu această situatie până în aprilie 1990.

Cupa se umplu. Semnalul l-a dat un popă ungur, spion necunoscut: Tőkes Laslo, preot reformat-calvin, alungat, se zice, de la Dej la Timisoara pentru că propovăduia iubirea liberă.

Timisoara era cel mai bun loc. Manifestând un sovinism maghiar, guvernul a hotărât mutarea lui la 16 decembrie 1989; el se împotrivi. Parohienii îl apărară. S-a iesit în stradă si

rândurile ungurilor care îl însoteau prin chemarea simplă: „Veniti cu noi!” au crescut. Zilele 16-18 decembrie erau zilele unui început de revolutie la Timisoara.

Apoi în Timisoara trageri si distrugeri totale ale prăvăliilor, restaurantelor în zilele ce urmară. Haos, neliniste, zeci de morti. Cine trăgea? Securitatea română? Nu. Armata? Poate. S-a tras în copii ce voiau să se ascundă în biserică. Acest act nu mai putea fi românesc. Românii nu puteau trage în copiii lor. Dar cine trăgea atunci în ei? Altii. Cei ce voiesc micsorarea numărului românilor în Ardeal si mai mult decât atât: peste tot. Acestia erau ungurii. Se crede si este aproape dovedit că la Timisoara au actionat 11.000 de soldati unguri, pregătiti în Ungaria de atac si cu consimtământ străin. Şi acolo au mai actionat si altii: 10.000 sovietici. Au fost acolo zeci de morti si orasul e numit orasul „martir”.

Dar faptele de la Timisoara au făcut să se verse paharul răbdării în toată tara. Populatia Bucurestiului a iesit în stradă în zilele de 19-20 decembrie. Tot Bucurestiul vuia. Iesiri în stradă si în alte orase: în Sibiu, Brasov, Buzău. Revolutie. Situatia nu mai putea fi stăpânită. Trageri cu

armele în diferite orase. Timpul era prielnic iesirii în stradă, nu era rece. Dumnezeu însusi favoriza schimbarea dorită de oameni prin vremea caldă din decembrie. Ceausescu este îngrozit. Vrea să vorbească multimii si face promisiuni, dar multimea îl huiduie. Ca să nu fie înconjurat si linsat, Securitatea îl retrage. Îngrozit fuge cu elicopterul dar se răzgândeste si revine să plece cu avionul. Este prins de cei patru ofiteri care îl păzeau si este predat Revolutiei.

În fruntea Revolutiei apar pe la ora 4 după amiază în 22 decembrie domnii Ion Iliescu, seful Frontului Salvării Nationale, Petre Roman, Silviu Brucan care captează Revolutia si o dirijează.

Pe la ora 5 Brucan arestează pe generalul de securitate Vlad pe consideratia că nu este sigur că este alături de Revolutie chiar când declara aceasta. M-am îndoit de sinceritatea acestui evreu. Consideram că are un interes să-l aresteze.

Lupte grele în Bucuresti si în tară. Aflăm că Bucurestiul are galerii necunoscute la subsol, de unde cei fideli lui Ceausescu, tineri crescuti în cultul lui se luptă cu îndârjire. Sunt arabi, libieni, poate unii români ce fuseseră dati din pruncie să fie crescuti de stat, toti luptau cu îndârjire. Era

ceva uluitor, oamenii nu se mai temeau de moarte. Cu avântul cel mai dezinteresat tinerii s-au aruncat în lupta pentru eliberare.

Era ceva cu adevărat uluitor. Bush privind Revolutia română a declarat: „Sunt uluit!” Dar uluiti erau cu totii.

Generalul Milea, seful armatei, nevoind să tragă în oameni, a fost împuscat de Ceausescu la 21 decembrie sau s-a sinucis.

Sovietele au dorit să intre în România în timpul Revolutiei, pe la Ungheni sau prin sud pe la Reni, dar ofiterii loiali statului român i-au împiedicat; trecerea peste poduri si prin vad era minată. Ei au încercat să intre cu sila si nu au renuntat decât când li s-a spus că nu este nevoie de ei si că locurile de trecere sunt minate.

Lupte grele în tară în fiecare zi până după uciderea pripită a Ceausestilor în ziua de Crăciun, în urma unei judecăti sumare. Moartea lui Ceausescu a grăbit încetarea luptelor interne de la noi. Cei ce îi juraseră credintă nu mai aveau pentru ce să mai lupte.

Ceausescu se îngrijise ca în cazul unei ridicări interne contra lui să fie ajutat de armate străine, africani si asiatici. Se pare că au si intrat

ceva străini în ajutorul lui, dar africanii gata să intervină cu aviatia si cu flota au fost opriti de Bush iar asiaticii de Gorbaciov. Acest lucru arată cât de lipsit de patriotism era acest om Nicolae Ceausescu, cât de scelerat si de dornic de putere.

Luptele au mai continuat câteva zile si după moartea lui. Adversarii Revolutiei erau chemati să predea armele fără să fie pedepsiti. Din galeriile subterane din Bucuresti, printr-o ambuscadă au căzut vreo 6.000 de luptători ceausisti. Treptat lucrurile se linisteau. Generalul Nicolae Militaru, seful armatei, agent al sovietelor, pensionar reactivat, prin schimbările ce le făcea cadrelor de sus ale armatei, reîncadrând generali prieteni ai sovieticilor, a devenit suspect si cadrele sănătoase al armatei s-au ridicat si au cerut înlocuirea lui. A venit Stănculescu care părea om de încredere si patriot fidel României.

Luptele au mai continuat lent dar Frontul Salvării Nationale stăpânea situatia. La Timisoara s-au adus mari hotărâri: se cerea schimbarea totală a conducerii numită neo-comunistă si căderea totală a comunistilor, a comunismului. Se striga: „Jos comunismul!”, lucru cerut de simtirea majoritătii lumii. Dar atât la Timisoara cât si la

Bucuresti la Universitate, săptămâni întregi oameni de cea mai bună calitate si cu sufletele cele mai curate, strigau nu numai „Jos comunismul!” si „Jos Securitatea!”, ceea ce era foarte bine, ci chiar si „Jos armata!”, ceea ce era foarte rău. Bine intentionati, admirabil chiar, cu cereri perfect legitime pentru alt moment, dar ei n-au înteles că acum era nevoie de stabilitate si de unirea tuturor si că la momentul actual pentru stabilitatea în România, aceste două cereri din urmă nu se puteau primi, căci ar fi dus nu numai la lupte interne, ci si la lăsarea tării fără apărare la o eventuală interventie străină.

Armata în acest timp s-a dovedit de cea mai mare utilitate si a dat dovadă de cel mai înalt patriotism, de întelepciune si de un admirabil tact, simt al răspunderii si de bun simt. În toiul frământărilor interne, ea a rămas ca un element de stabilitate si de răspundere, un element de echilibru si chiar de arbitru al situatiei. Slavă ei!

În schimb, ungurii ardeleni, cărora propaganda maghiară le infiltrase ideea că în frământările ce vor fi la schimbarea conducerii comuniste de la noi, ei ungurii din Ungaria cu ajutor străin vor interveni si vor anexa Ardealul

Ungariei, deci ei vor fi stăpânii Ardealului. Cum s-au rezolvat lucrurile la noi, pentru ei a fost o mare deceptie. Nebunescul lor vis, neacceptat de orice minte echilibrată, nu s-a împlinit. Mica Ungarie de 93.000 de km^2 voia să ia României, tară de 237.000 km^2, Ardealul unde românii în toate judetele, afară de secuime, sunt majoritari cu procentajul de 75% până la 92% în judetul Arad.

S-au putut auzi cuvinte strecurate indiscret de câte o unguroaică sau secuiancă, prietenă de inimă cu vreun român venit la băi la Borsec sau Covasna, cu ani de zile înainte de Revolutie: „Cred că anul viitor veti veni cu pasaport aici la băi.”

Sancta simplicitas! Şi acestia cei credeau aceasta nu erau putini. Cât de usor sunt înselati oamenii! Dar vai de cei ce înseală oamenii astfel si se lasă ei însisi înselati, producând neliniste în suflete, frământări, lupte, ucideri. Şi te gândesti că sfintii îngeri au vestit în noaptea sfântă a Nasterii Domnului că i se trimite lumii un Mântuitor, care va aduce „pace pe pământ si între oameni bună voire”.

Unde e crestinismul ungurilor de la Budapesta? El e o pânză subtire de mătase peste un trup încă păgân si barbar.

Frământări

Situatie tulbure mai multe zile. Neliniste, haos, frământări. Frontul Salvării Nationale a deschis granitele si a dat drumul din temnite detinutilor de drept comun, lucru care a sporit haosul si nelinistea.

Se fac alegeri de presedinte al tării, domnul Ion Iliescu iese cu mare succes. Se fac alegeri. Fostii comunisti câstigă alegerile.

Structurile comuniste rămân la putere.

Silviu Brucan vrea să limiteze comunismul la guvernarea lui Ceausescu, uitând marile crime si fărădelegi dinainte de el. Petre Roman, evreu ajuns prim ministru, declară falimentară industria noastă si lucrează în asa fel ca si când ar fi dusmanul tării. Tonul presei devine violent, pătimas. Ungurii pizmasi ridică capul cu pretentii ridicole. Dar evreii care conduc la noi îi satisfac spre uimirea tuturor.

Ungurii atacă România în tinuturile secuizate si strigă că sunt asupriti în România.

În Germania si în alte tări din Apus, apar mereu scene în care ungurii sunt stâlciti din bătaie de români, în Transilvania. E o uimire. Cei

ce îi cunosteau pe români erau mirati, fiindcă nu-i stiau asa de bătăusi.

Cum realitatea era cu totul alta? Cum se explică atunci că la televiziunea din Ungaria se arătau scene din Transilvania cu uciderea ungurilor?

Simplu! Printr-o miselie a Ungariei. Se organiza în diferite locuri din Ungaria două echipe care se băteau, una erau românii si alta ungurii si românii băteau pe unguri. Şi apoi Ungaria transmitea: Iată ce se petrece în Ardeal! Cum sufăr bietii unguri! Trebuie autonomia Ardealului sau alipirea lui la Ungaria, pentru protectia ungurilor atât de asupriti.

Şi asa înselau lumea neinformată din Apus. Perfidia ungurilor era imensă! Dar si pedeapsa lor va fi mare.

Nestăpânind situatia, domnul Ion Iliescu cheamă în ajutor minerii din Valea Jiului. Ei au făcut prăpăd în unele locuri din Bucuresti.

Imaginea României se strică în lume datorită asaltului unei propagande unguresti nemaipomenit de mincinoase, precum si a presei evreiesti. Se vede la noi paradoxul următor: Evreii care au dus-o bine în România în timpul războiului

si întotdeauna, dar în Ungaria au fost ucisi 600.000 dintre ei, atacă pe românii care i-au apărat si sprijinesc pe ungurii care i-au ucis.

Moneda noastră se prăbuseste treptat.

După toate semnele România e victima unui atac ideo-masonic exercitat prin Fondul Monetar International si prin agentii lor din guvernul român. Ne prăbusim lent economic. Preturile mărfurilor au crescut exorbitant. Savantul român Rugină a dat solutia redresării economiei noastre, dar Petre Roman nu l-a ascultat.

Asist îndurerat la tot ce se petrece la noi. Unde mergem? Vom fi pierduti? Suntem la răscruce cum n-am mai fost si vin atacuri din toate părtile. Şi toată lumea e la răscruce – de altfel.

Matadorii internationalismului, în dosul căruia stau evreii, cer o Nouă Ordine în lume, cu unirea tuturor statelor, cu un guvern suprastatal. Ei vor distrugerea ideii nationale si a crestinismului. Asta însemnă distrugerea noastră si a tuturor natiunilor. Dar natiunile sunt niste entităti naturale nu niste entităti fictive. Asa le-a lăsat Dumnezeu si asa s-au manifestat ele în istorie. Cartea noastră de identitate o constituie

sufletul nostru românesc cu toate componentele lui, în care credinta ortodoxă e un element principal.

Mă uit în jur; dusmănii, lipsa unui prieten sincer. Imperiul sovietic se destramă. La fel Iugoslavia se destramă în convulsii puternice; război intern.

Sprijiniti de o lume nelămurită, ungurii cu gura hulpavă cer „federalizarea" Ardealului. Sunt într-o ofensivă murdară, uitând marile crime pe care le-au făcut în Ardeal, în Ucraina - subcarpatică si în Iugoslavia.

Mă uit mai departe: da! Văd un prieten. E China. E adevărat, e departe, dar e mare, un miliard două sute de milioane de oameni. Iar sefii lor au declarat că chinezii „sunt frati de arme" cu românii. Această declaratie au făcut-o lui Ceausescu, dar prietenia s-a legat înainte de Ceausescu, în 1950 – 1952, după războiul din Coreea, când România a ajutat mult pe chinezi.

Actele de prietenie făcute pentru noi de chinezi în câteva rânduri, cel dintâi după ocuparea de către sovietici a Cehoslovaciei în 1968, apoi câteva după Revolutia noastră par a confirma sinceritatea si trăinicia acestei prietenii.

Mă gândesc că si polonezii ar trebui să aibă putină recunostintă fată de noi, care le-am arătat bunăvointă si omenie în 1939 când învinsi în războiul cu nemtii i-am lăsat să fugă pe la noi. Dar nici un semn de recunostintă nu se vede încă de la ei.

Nădejdea cea mare e în Dumnezeu. E singurul nostru spijin. După toate semnele El e cu noi, iar El e invincibil. El e cu noi fiindcă si noi suntem cu El si nu L-am părăsit, cu toată propaganda comunistă. Poporul român a rămas crestin. Şi dacă indivizii de la noi si ieri si azi fac multe fărădelegi între ei, neamul românesc n-a făcut niciodată si nu face nici azi fărădelegi fată de alte neamuri. El n-a făcut războaie de cucerire si 400 de ani a ajutat toate popoarele din Balcani subjugate de turci si a tinut piept turcilor si tătarilor apărând Apusul.

De aceea, eu sunt optimist. Planurile împotriva noastră nu vor reusi, nu vor putea să reusească, desi noi suntem slabi. Dar dacă din punct de vedere militar suntem slabi, suntem cu totul tari în dreptul nostru, în adevărul, în omenia si bunătatea noastră funciară(?), în sfânta noastă credintă.

Să admitem, ipotetic, că se va crea o Nouă Ordine, unirea statelor si un guvern suprastatal. Va putea ea să distrugă fundamentele pe care au

stat neamurile: ideea natională si ideea crestină? Eu zic că nu. Şi sunt cu totul convins de asta, chiar dacă popoarele vor fi guvernate si silite să meargă pe drumul pe care îl indică guvernul suprastatal, tot nu se va reusi. De ce? Pentru că s-ar distruge opera Domnului nostru Iisus Hristos. Şi Dumnezeu nu va permite să se distrugă opera Sa.

Să admitem că sub presiune cei mai multi oameni vor părăsi credinta în Dumnezeu si ceilalti vor sta în chinuri, sub asuprire, nici atunci nu se va reusi în planurile antidivine.

Căci atunci când oamenii vor părăsi pozitiile lui Dumnezeu, atunci Dumnezeu Însusi va interveni să apere pozitiile Sale, pe ai săi, credinta sa, opera Sa.

Şi-ar putea cineva imagina că Dumnezeu ar sta „cu mâinile în sân” ca un neputincios, privind cum dusmanii Îi distrug opera, planurile si pe cei ce Îi slujesc? Nu! E cu neputintă. El tine la opera Sa si la cei ce Îl iubesc. El nu se va lăsa detronat de fiii cei răi ai oamenilor si de aceea ne-a avertizat prin proorocul Isaia: *„Eu sunt Domnul si acesta este numele Meu. Nimănui nu-i voi da slava Mea*”(Isaia 42,8). Şi mai departe zice: ”Eu

sunt: înainte de Mine n-a fost Dumnezeu si nici după Mine nu va mai fi! Eu, Eu sunt Domnul si nu este alt izbăvitor afară de Mine! Eu sunt cel ce am vestit, Cel ce am izbăvit si Cel ce am prezis si nu sunt străin de voi. Voi sunteti martorii Mei, zice Domnul. Eu sunt Dumnezeu din vesnicie si de aici încolo Eu sunt! *Nimeni nu poate să iasă de sub puterea Mea si ceea ce fac Eu cine poate strica*"(Isaia 43,10-13).

De aceea eu stau cu totul linistit si astept desfăsurarea istoriei cu convingerea că, în anii imediat următori, chiar Dumnezeu va interveni în ea dirijând-o spre împlinirea scopurilor Sale si pedepsind pe cei ce I se împotrivesc. Atunci se vor convinge toti că Dumnezeu există, că e prezent activ în lume, că e atotputernic si că de mâna Lui nimeni nu scapă si că nimeni nu poate strica opera Sa.

Consideratii generale

Am străbătut o epocă din cele mai grozave si mai dramatice din istorie. Am îndurat urmările a două războaie mondiale, care au venit cu prăvălirile si răsturnările lor mari si

surprinzătoare. Putine generatii din lume au avut nenorocul să suporte atâtea greutăti în viata lor.

Mă întreb cum a fost posibil? A fost o fatalitate? Toate durerile prin care a trecut lumea erau inevitabile? Nu! Ele sunt urmarea unor mari greseli si nu a unor oameni de rând, ci ale celor mai mari personalităti, sefi de state, care au condus lumea în acest timp. Ei sunt: Stalin, Hitler, Churchill, Roosevelt. Dar dacă de la cei doi dintâi, nu se putea astepta nimic bun, de la Churchill si Roosevelt se astepta tot binele, căci erau sefii unor state democratice, cu niste popoare care n-au suportat tirania.

Cum de a venit răul chiar de la ei? Din cauza a două păcate mari: *egoismul national si dorul de putere.*

În Statele Unite începutul răului s-a făcut în anul 1940 când americanii au permis presedintelui lor Roosevelt, care venise la putere în 1932 cu partidul democrat, ca după două guvernări să candideze si a treia oară la presedintia Statelor Unite. Marele si genialul Washington, primul presedinte al Americii, a stabilit rânduiala ca nici un presedinte al Americii să nu aibă decât două guvernări. Rugat să candideze a treia oară la presedintia Statelor Unite, fără contra candidat, el a refuzat ca să nu se pară că este mânat de dorul de putere. Şi asa s-

a fixat o traditie în Statele Unite ca presedintii ei, oricât ar fi de iubiti, să nu candideze a treia oară. Şi cine putea fi mai iubit decât întemeietorul statului american: Washington? Nimeni n-a călcat această nobilă si înteleaptă traditie americană timp de 164 de ani, de la 1776 până la 1940.

Dar iată Roosevelt, desi foarte bolnav, dornic de putere, a întrerupt această traditie si a candidat si a treia oară. Aici e o greseală a nobilului si generosului, dar poate si naivului, popor american, că i-a permis aceasta, si apoi, mult mai grav bolnav si cu un picior în groapă, acelasi dor de putere l-a sedus să candideze si a patra oară, în noiembrie 1944. De acum, fostul mare bărbat de stat, era senil si neputincios. Rusii s-au jucat cu el, atât la Teheran în 1943, cât si la Yalta 1945, ca si cu un copilas bolnav, inapt si pornit pe drumul mortii. Că el a cedat apoi satanicului Stalin tot ce acesta a îndrăznit a-i cere era un lucru de la sine înteles.

Deci, primul mare păcat: dorul de putere apartine unui presedinte al Statelor Unite. El e izvorul a mii de păcate de mai târziu.

Al doilea mare păcat: egoismul national apartine lui W. Churchill, primul ministru al Angliei.

Mare ca un semizeu între anii 1939 si prima jumătate a anului 1943, cu o vointă de fier si cu

un suflet înalt, a ajuns apoi mic ca un pigmeu, cu un egoism national englez nesăbuit, cu un cinism nepermis, a sacrificat o parte a Europei si a făcut-o cadou lăcomiei lui Stalin. Prin actul lui josnic Anglia n-a câstigat nimic căci sovieticii au fost prea perfizi, iar el s-a umplut de ocară. Mii de blesteme au căzut peste capul lui după aceea de la popoarele subjugate de sovietici.

Singura scuză care i se poate aduce e că nu mai era în deplinătatea functiunilor sale sufletesti când semna actele de sacrificare a popoarelor ce cădeau sub robia rusilor, nu în *„sfera*” de influentă, ci în *robia* lor, căci *robie* a fost. Dar el nu guverna singur în Anglia.

Aceasta este o parte a începutului rău ce a urmat. Dar trebuie să deducem că spre a se fi putut face aceasta în U.S.A trebuia o atmosferă comunizantă, ateizantă si prosovietică, cel putin în cercurile conducătoare ale administratiei lui Roosevelt. Şi în Anglia trebuie să deducem că influenta comunistă si a spionajului sovietic s-a infiltrat până în cercurile engleze cele mai de sus.

Deci, în concluzie: părăsirea principiilor divine a dus la tot ceea ce a urmat.

Dar poate asa a îngăduit Dumnezeu ca si prin *răul* comunist, progresul social si spiritual să-si deschidă drum să meargă înainte.

70 de ani pentru cele 15 republici ale

Uniunii Sovietice si 45 de ani pentru cele de sub robia lor, au dovedit lumii că comunismul n-a putut aduce fericirea lumii, ci nenorocirea ei. Să guvernezi atâtia ani fără opozitie, fără a putea aduce fericirea lumii, e o dovadă irefutabilă că prin comunism nu se poate ajunge la fericirea lumii. E în el un viciu fundamental: e incompatibil cu fiinta umană, căci el îi răpeste libertatea si instalează tirania. Omul nu mai e om; legea nu mai e lege, iar fără libertate nimic nu-l poate multumi pe om. Fericirea cu sila nu se poate. De aceea Domnul Iisus Hristos, Dumnezeul nostru, n-a vindecat pe nimeni cu sila, ci i-a întrebat pe bolnavi: *„dacă vrei?”* sau *„dacă crezi?”* respectând libertatea fiecăruia.

Toate popoarele de sub sovietici au suferit în acest timp mai mult sau mai putin.

Cel mai mult cred că a suferit poporul român. De ce? Fiindcă asa au voit sovieticii. Şi mai este un motiv: la toate popoarele care au fost silite să aplice comunismul, conducătorii care-l aplicau erau fii ai poporului respectiv: bulgari, unguri, polonezi, etc.; la noi conducătorii care aplicau comunismul nu erau românii (căci în 1944 în România comunistii erau doar câteva sute). Evreii si ungurii aplicau comunismul pe pielea poporului român. Iar evreii erau radicali lucru care tine de structura lor, iar ungurii erau

dusmani, lucru care le vine din sovinismul lor barbar de care sunt pătrunsi până în măduva oaselor, fapt ce a devenit la ei acum ca o boală congenitală.

Exploatarea cea mai grozavă a tărilor de sub sovietici a fost a României.

Petrolul care trebuia să ne ajungă o mie de ani si să mai si vindem anual cote importante, a fost extras de sovietici 20 de ani: din 1944 până în1964. Alte bunuri la fel.

Proportional cu celelalte tări comuniste din Europa cel mai mare număr de morti si detinuti l-au dat românii.

Cea mai mare teroare din temnită în Europa, s-a făcut în România „Fenomenul Pitesti" – chipul cum să distrugi omul, să-l degradezi la ultimul nivel, oricât ar fi el de tare, a apărut în România.

Colectivizarea cea mai radicală si mai dură, cu sula, s-a făcut în România prin Nicolae Ceausescu.

Dacă unii dintre detinutii europeni de sub sovietici au fost martiri sau mucenici, procentul cel mai mare l-au dat românii.

Şi dacă unii din detinutii care au suferit cu un eroism sublim chinurile si au refuzat să vândă pe aproapele său primind mai bine moartea sunt sfinti, numărul cel mai mare va fi tot al românilor.

Toate categoriile sociale din România au dat detinutii lor, mai ales clasele de sus. Elita României a fost jertfită pe altarul Patriei.

În temnită, unguri ca detinuti politici au fost putini, evrei si mai putini, tigani deloc. Ţiganii nu erau decât cu pedepse de drept comun.

Rezistenta cea mai mare a fost a celor ce erau cu sufletul curat, a celor credinciosi, a celor ce luptau pentru o idee, un crez un ideal.

Căderile cele mai mari, si au fost si din ele destule, au fost ale ateilor, materialistilor, lasilor, necinstitilor si a celor ce voiau si acum să se învârtească si să se salveze prin metode josnice.

Ţărănimea română si-a câstigat un certificat frumos prin felul cum a dus puscăria si prin felul cum s-a luptat până a ajuns în puscărie.

Duritate si neomenia cu care s-au purtat unii ofiteri si gardieni care păzeau detinutii, arată cât de mult au putut fi *stricati* de guvernanti si cât de mult si-au pierdut simtul unor răspunderi viitoare.

Nici un regim din trecut de la noi nu si-a făcut o mai bună reclamă decât comunistii, nu a arătat că stă pe adevăr, că e justificat stiintific, deci că e actual si că ceilalti sunt depăsiti, inactuali si anacronici. Şi nimeni nu s-a înselat pe sine, cum s-au înselat comunistii. Asta din cauză că erau necredinciosi si că nici un har de sus n-a

putut coborî ca să-i lumineze. Erau autonomi si la singura lumină a mintii lor n-au putut merge bine înainte.

Multimea prea mare de detinuti de la noi, precum si apăsarea(?) formidabilă a lor de o autoritate tiranică în temnite, a făcut dovada până la ce grad de neomenie si răutate poate ajunge omul care l-a părăsit pe Dumnezeu si a ajuns materialist si ateu.

În temnitele noastre s-a experimentat limita maximă până la care rezistă omul apoi începe prăbusirea, degradarea, animalizarea lui.

Nicăieri nu s-a arătat forta spiritului ca în temnitele noastre sub comunisti. Ea a fost imensă si a depăsit tot ce se stia până acum. Cu o masă de 600 de calorii pe zi s-au mentinut mii de oameni în Aiud mai mult de un an, unii până la un an si sase luni.

Cu o masă foarte scăzută cu care unii credeau că nu vor rezista decât un an doi, au rezistat până la 11 ani. Forta spiritului a mentinut materia să nu moară în conditii atât de grele, că nimeni n-ar fi crezut că acest lucru este posibil. Iar la această lipsă a alimentatiei se adaugă lipsa căldurii, lipsa aerului însorit, căci erau obloane la ferestre, lipsa preumblării, pedepsele, uneori absolut nemotivate, bătaia tuturor în unele perioade pentru intimidare, insultele,

amenintările, apăsarea psihică si uneori teroarea.

Care fost puterea care a mentinut pe detinuti în aceste conditii grele fără să înnebunească, fără să moară si fără să-si piardă sperantele, dorul de viată, voiosia, bucuria si echilibrul interior?

E aici un mister. Nimeni nu stie cum, dar trebuie să deducem că a fost o putere de sus care i-a întărit, o putere a lui Dumnezeu. Şi această putere le-a venit prin *rugăciune.* Cerul fiind întunecat, nici un ajutor omenesc nevăzând si neputând astepta de nicăieri, detinutii si-au îndreptat toate privirile lor spre cer si rugăciunea lor fierbinte a deschis cerul. Harul lui Dumnezeu, nevăzut, a curs peste ei si i-a întărit. Altfel, apreciind logic, toti trebuiau să moară.

Dimpotrivă prin temnită unii au fost salvati de la ratare, altii s-au sfintit, altii au fost feriti de a cădea în beznele păcatului, altii asuprind si ei s-au convins de superioritatea crestinismului fată de alte religii si, cunoscându-L pe Hristos L-au iubit si au trecut la El cu a făcut admirabilul evreu Nicolae Steinhardt, care s-a botezat în temnită.

*

*   *

Dacă trebuie să mă apreciez pe mine,

trebuie să spun că sunt un supravietuitor. Toate câte s-au petrecut cu mine trebuiau să ducă la moartea mea, iar eu încă sunt viu. Şi sunt viu numai datorită bunătătii si milei lui Dumnezeu.

Câstigul meu în temnită a fost mare, nepretuit. Aici am avut experienta realitătii existentei lui Dumnezeu, convingerea experimentală a existentei lui Dumnezeu. Din acel moment binecuvântat nu numai că eu *credeam* în Dumnezeu, ci *stiam* că El este.

Tot timpul temnitei Dumnezeu a fost cu mine, si după aceea la fel. După eliberare mai înainte de a fi un moment greu, fără să caut, mi-a scos în fată mijlocul prin care să pot depăsi greutatea si să fiu salvat. Asta după eliberare. În temnită Dumnezeu m-a întărit în suportarea ei. Afară m-a pus în situatia să stiu si să aplic mijloacele empirice de salvare pe care le-am aflat întâmplător, oarecum scoase în fata mea.

Astfel la iradierea mea eu am simtit că s-a întâmplat ceva, căci la ridicarea de pe scaunul pe care sezusem când am dat declaratia, eram schiop de piciorul stâng. Puteam să nu fiu schiop si atunci eram gata. Dar efectul a fost la mine o schimbare imediată. Indiciul era precis. Aflasem metoda salvării si am aplicat-o imediat. Ceilalti doi parteneri ai mei, preotul C. Crisan si preotul N. Pâslaru, care au trecut prin aceleasi cercetări ale

Securitătii ca si mine si cărora li se va fi aplicat, poate, aceeasi metodă au murit. Fie că n-au simtit îndată ce s-a întâmplat cu ei, fie că, chiar dacă au simtit ceva, ei n-au stiut cum să scoată din corpul lor răul cu care erau acum încărcati.

Cred că celor ce hotărâseră pieirea mea le-am scăpat printre degete.

Am înteles în temnită că libertatea mea nu e nemărginită, ci e limitată; e limitată nu numai de corp care are trebuintele lui si e limitat, ci si de factori exteriori mie.

Ca să nu pierdem prea mult libertatea ce ne-a dat-o Dumnezeu, consider că cele mai mari pedepse pentru cele mai mari fărădelegi n-ar trebui să depăsească 15 ani de temnită, ca omul să nu devină neom. În acest timp să fie educat si eventual reeducat.

Cum răul, furtul, fărădelegea, etc., sunt prezente mereu în lume temnita nu poate fi desfiintată azi si nu stiu dacă se va ajunge vreodată la asta. Dar trebuie dată nu celor buni, cum a fost acum la noi, ci celor ce o merită prin faptele lor.

Acum la încheiere repet: am depăsit ura; sunt linistit asa cum sunt si nu urmăresc pe nimeni pentru orice faptă îndreptată împotriva mea; nu doresc răzbunare si îi iert pe toti cei ce m-au lovit în timpul guvernării comuniste sau

înainte, adică în timpul dictaturii lui Antonescu si a lui Carol II – Călinescu. De fapt nu îi iert acum, ci ei au fost iertati de mult.

Multumesc lui Dumnezeu pentru toate.

În veci fie El slăvit!

Un singur lucru cer Domnului acum: în mijlocul egoismelor nationale, minciunilor si luptelor popoarelor, apără Doamne, poporul si neamul meu, ridică-l si înaltă-l spre lumină, spre adevăr, spre cunoasterea Ta, să fie pe pământ un mărturisitor al Tău nedezmintit între celelalte neamuri; întăreste-l si tine-l sub ocrotirea Ta. Amin.

Mă simt obligat să adaug următoarele: poporul român consideră că poporul american si popor englez sunt responsabili de soarta ce i-au pregătit-o, băgându-l în robia sovieticilor prin hotărârile lor nedrepte; socoteste că aceste mari popoare au obligatia morală să ne ajute acum să iesim din fundătura în care ne-au împins. Asta ca o mică compensatie a răului ce ni l-au făcut prin greselile lor politice.

În acelasi timp poporul român asteaptă de la marele lui prieten din trecut, poporul francez, care în 1940 când România era amenintată de pierderea unor teritorii, avea unele obligatii contractate anterior să ajute România, obligatii pe care Franta nu le-a putut onora din pricina grelei

situatii în care ea însăsi ajunsese atunci, să ne ajute acum să iesim din criza în care am intrat din vina si prin hotărârea altora.

10.03.1993
Piatra Neamt

Pr. Nicolae Grebenea

PS. Pentru salvarea solului României din Bărăgan, consider ca o necesitate absolută desfundarea celor cinci lacuri din Bărăgan astupate de comunisti, ca apa ploilor să se poată scurge în ele si să nu fure pământul arat si să-l ducă în Dunăre, cum se întâmplă acum.